

An aerial photograph of a vast, arid desert landscape. The terrain is characterized by deep, winding canyons and steep, eroded hillsides. The rock formations show distinct horizontal layering, with some areas appearing in shades of light tan and others in darker, more reddish-brown hues. The sky above is a pale, clear blue with a few wispy white clouds. The overall scene conveys a sense of immense scale and geological complexity.

ТАУРАТ

TAYPAT

ТАУРАТ

Кие Китапты коьширувьши институт
Москва, 2023

ТАУРАТ

Бу коьширувьдинь электрон эм аудио кеплерин
алмага боляк:

<https://ibt.org.ru/ru/media?id=NOG>

ISBN 978-5-93943-330-3

© Институт перевода Библии, Москва, 2023

Иштелик

Кирис соъз	7
ЯРАТЫЛУВ	9
ШЫГЫП КЕТУЪВ.	111
ЛЕВИЙШИЛЕР	197
САН ЯЗУВ	259
ШЕРИАТТЫНЪ КАЙТАРАЛАНУВЫ	349
Созлик.	425

Кирис соъз

Баалы окувшылар!

Биринши кере сизинъ алдынъызда ногай тилине коьширилген Библиядынъ (Кие Китаптынъ) биринши бес китабы. Бу китаплар Кие Китаптынъ (Библиядынъ) христианларда «Эски Антласув» деп аталатаган боьлигининъ биринши кесеги болады. Бу китаплардынъ авторлыгын, аьдеттегинше, Мусага байырлайдылар эм христиан дуньясында оларга «Мусадынъ бескитаплыгы» («Таурат») деп атайдылар. Ювытларда бу китапларга «Тора», ювыт тилиннен коьширгенде «насихат», яде «йорык» дегенди анълатады.

Олар буьтин Библияды ашатаган, анълататаган эм асыл негизи болаталан китаплар. Китапларда дунья эм аьдем яратылувы, куьнадынъ эм азаплардынъ басланувы, Алла ман инсан арасы катнаслар акында хабарланады.

Таураттынъ «Яратылув» китабы, ногай тилине эрте коьширилип, 2016 –ншы йылда баспадан шыккан эди. Калган китаплардынъ уьстинде ногай тилине коьшируув ислери 2017-нши йылдан 2022-нши йылга дейим бардырылды.

Ногай тилине бурынгы ювыт тили (Масорет деп айтылган) текстининъ негизинде коьширилген. Стандарт тексттен таювларга керекли ерде анълатпалар (сноскалар) бериледи. Косымталарда терминлер соьзлигин, бурынгы авырлык эм узынлык оьлшемлери, ерлердинъ эм халклардынъ атларын, географиялык карталарын табаяксыз.

Библия коьшируувши Институты тилмашларга, редакторларга эм сол исте катнаскан эм Тауратты баспага аьзирлемеге эм шыгармага ярдам эткенлердинъ аьр бирине разылыгын билдиреди.

Кие Китапты коьшируувши институт, Москва

МУСА ПАЙХАМБАРДЫНЪ БИРИНШИ КИТАБЫ

ЯРАТЫЛУВ

Кие Язувлардынъ энъ биринши китабы ювыт тилинде «Басында» деп, китаптынъ биринши соьзлерине коьре аталган, бизим ногай тилимизде болса, китап «Яратылув» деп коьширилген эм аталган, неге десе бу китапта коьктинъ, коьктеги куьннинъ, айдынъ, юлдызлардынъ, ердинъ, ердеги яшавдынъ, инсаннынъ яратылувы акында хабар бардырылады. «Яратылув» китаптынъ баслапкы 11 боьлиги буьтин дунья тарихине кирис соьзи болып келеди. Алла бу дуньяды, инсанды яраткан, тек инсан Алла ман келисип яшамага суьймеген, озьзининъ йолын озьзи сайлап эм айырып баслаган. Сол себептен инсан дуньясынынъ тарихи энъ басыннан да кыянатлыкка толы болган, Алла инсан дуньясын тамыры ман йок эткенге дейим.

Алладынъ айырып алганларынынъ эм олар аркалы инсанларга куткарылув йолды коьрсетпеге суьйгени акында китаптынъ 12-нши боьлигинде айтылады. Сол хабарда биз Ибрагимнинъ, Исхактынъ, Якыптынъ эм онынъ ювыт халкынынъ ырув басшылары болган он эки улы акында билемиз эм, соьйтип те, Алладынъ Оьз халкына берген ваьдесин табамыз. Олар минсиз инсанлар болмаганлар – куьналары да коьп болган. Кене болса да бу, Алла инсанлары Онынъ шакырувына тартыладылар эм Онынъ буйырыкларына бойсынадылар.

«Яратылув» китабы адабиятлык стиль туьрлилерин кенъ кулланувы ман баскаланады: бир де хабарлав, баска

ерде – бек сейирли эм эсти алган аьрекет, бирер де – узун шежерелер, баска бир ерде – ятлав кебинде ийги тилеклер... Ятлав кебинде язылган текстлер баска тилге коьширилгенде, шайирлик озиншилигин йоядылар, «соьзлер ойыны», соьзлердинъ асыл маьнелерининъ авысувы боьтен де коьп расадылар. Сол озиншиликлерге анълатпалар бериледи.

Дуньядынъ яратылувы

1 ¹Басында Алла коьк пен ерди яратты. ²Ер бос эм шоьллик эди, денъиздинъ уьсти каранъалык эди, Алла Рухы сувлар уьстинде эсе эди.

³Алла айтты: «Ярык болсын». Ярык болды. ⁴Алла, ярыктынъ калай аьруьв болганын коьрип, оны каранъалыктан айырды, ⁵ярыкка «куьн» деген атты, а каранъалыкка «кеше» деген атты берди. Аксам болып, танъ атты – биринши куьн.

⁶Алла: «Сувларды эки айырган, арасында аспан болсын», – деди. Эм соьйтип болды. ⁷Алла аспанды яратты, аспан астындагы сувларды аспан уьстиндеги сувлардан айырды, ⁸аспанга «коьк» деген атты берди. Аксам болып, танъ атты – экинши куьн.

⁹Алла: «Коьк астындагы сувлар бир орынга йыйылсынлар эм катылык коьринсин», – деди. Соьйтип де болды. ¹⁰Алла катылыкка «ер» деген атты, а йыйылган сувларга «денъизлер» деген атты берди. Бу заттынъ калай аьруьв болганын Алла коьрди.

¹¹Алла: «Ер озсимликлер тувдырсын: урлык берген коьгоьленлер, урлыгы болган емис берген туьрли тереклер болсын», – деди. Эм солай болды. ¹²Ер озсимликлер тувдырды: урлык беретаган туьрли коьгоьленлер, урлыклары ман емис беретаган туьрли тереклер тувдырды. Бу заттынъ калай аьруьв болганын Алла коьрди. ¹³Аksam болып, танъ атты – уьшинши куьн.

¹⁴Алла: «Коьк аспанында куьнди кештен айыраp, заман шакларын билдирер, куьнлер эм йыллар санар уьшин ярык берген затлар болсынлар. ¹⁵Олар коьк аспаныннан ярык берсинлер эм ерди ярыкландырсынлар», – деди. Эм солай болды.

¹⁶Алла эки уьйкен ярык берген затты яратты. Уьйкенин – ол

куьнлерге, кишкейин — кешелерге басшылык этсинлер деп яратты. Юлдызларды да болдырды. ¹⁷ Алла оларды коьк аспанында, ерди яръкландырсынлар, ¹⁸ куьнлер эм кешелердинъ авысувын тергесинлер эм яркыкты каранъалыктан айырсынлар деп орынластырды. Бу заттынъ калай аьруув болганын Алла коьрди. ¹⁹ Аксам болып, танъ атты — доьртинши куьн.

²⁰ Алла: «Сув януварларга толсын. А ер уьстинде, коьк аспанында, куслар ушсынлар», — деди. ²¹ Алла уйкен денъыз януварларын, сув ишинде кайнаскан туьрли янлыларды, канатлыларды яратты. Бу заттынъ калай аьруув болганын Алла коьрди, ²² эм оларга: «Емисли эм коьп санлы болынъыз, денъыз сувларын бийленъыз. А ерде куслар коьп болсын», — деп разылыгын берди. ²³ Аксам болып, танъ атты — бесинши куьн.

²⁴ Алла: «Кара ер янлылардынъ коьплеген туьрлилерин: мал, ерде йылысатаган янлылар эм туьрли кийик айванлар яратсын», — деди. Эм солай болды. ²⁵ Алла ер уьстинде яйылган коьплеген туьрли кийик айванларды, малды эм ерде йылысатаган янлыларды яратты. Бу заттынъ калай аьруув болганын Алла коьрди. ²⁶ Сонда Алла: «Аьдемди озъ келбетимизге коьре яратайык. Ол Бизге усасын, денъыздеги балыкларды, коьктеги кусларды, малды, буьтин ерди эм ерде йылысатаган баьри янлыларды озъине бойсындырсын», — деди.

²⁷ Алла аьдемди Оьзининъ келбетине коьре яратты. Соьйтип аьдем Алла келбетинде яратылды. Алла аьдемлерди эркек пен хатын этип яратты. ²⁸ Оларга: «Емисли эм коьп санлы болынъыз, ерди толтырынъыз эм бийленъыз. Денъыздеги балыкларды, коьктеги кусларды эм ерде йылысатаган янлыларды озъинъызге бойсындырынъыз», — деп, разылыгын берди. ²⁹ Эм Алла: «Мен сизге баьри ер уьстинде урлык беретaган буьтин оьленлерди, емисинде урлыгы болган буьтин тереклерди азыкка беремен. ³⁰ Буьтин кийик айванларга, коьктеги кусларга, ерде йылысатаган янлыларга — ишинде яшав тынысы болган баьри затларга — азыкка оьсимликлердинъ ясыллыгын беремен», — деди. Эм солай болды. ³¹ Алла Оьзи яратканларга карады — баьри зат та бек аьруув эди. Аксам болып, танъ атты — алтыншы куьн.

2 ¹Сойтип коьк пен ер эм оларда болган баьри затлар тамландылар. ²Етинши куьн Алла исин битирди. Сойтип Оьзининь баьри ислерин токтатып, етинши куьнинде рахатлык тапты. ³Алла етинши куьнге разылыгын берди эм оны кие куьн деп белгиледи, неге десе сол куьн, яратылув исин кутылып, Ол рахатлык тапты.

Адам ман Ава

⁴Мине коьк пен ердинь яратылувы акында хабар. Раббий Алла ер мен коькти яраткан заманда, ер уьстинде бир коьгемлик болмаган, бир оьсимлик те оьспеген, ⁵неге десе Раббий Алла аьли де ерге ямгыр явдырмаган, ер уьстинде куллык этпеге аьдем де йок эди. ⁶Тек ердинь оьзегиннен шыккан булаклар ердинь уьстин сувгаратаган эдилер. ⁷Раббий Алла аьдемди ердинь топырагыннан* яратты, бурын тесиклери не яшав тынысын берди эм аьдем янланды. ⁸Куьнтуварда, Эденде, Раббий Алла бав экти эм онда Оьзи яраткан аьдемди орынластырды. ⁹Раббий Алла онда аьр туьрли карамага ярасык эм аьлемет емисли тереклерди ерден оьстирди. Бавдынь ортасында яшав тереги, соьйтип те ийгилик эм яманлык билим тереги де бар эди.

¹⁰Эденнен йылга агады; ол бавды сувландырады, оннан сонь доьрт колга айырылады. ¹¹Бири Пишон деп аталады, ол Хавила кыралынынь тоьгерегиннен агады. Сол кыралда алтын бар. ¹²Сол кыралдынь алтыны бек аьруьв, онда ийиси аьлемет болган сагыз эм оникс тасы бар. ¹³Экинши йылгадынь аты Гихон эм ол Куш кыралынынь тоьгерегиннен агады. ¹⁴Уьшинши йылгадынь аты Тигр, ол Ассириядан куьнтуварга агады. Доьртинши йылга – Эфрат.

¹⁵Раббий Алла аьдемди Эден бавында оны ислеп ярастырсын, сакласын деп, орынластырды ¹⁶эм: «Сен бу бавда оьскен теректинь кайсысынынь да емисин емеге боласын», ¹⁷тек ийгилик эм яманлык билим терегининь емисиннен еме. Эгер есенъ – сол куьн оьлеексинь», – деп буйырды.

* 2:7 «Топырак» ювыт тилинде адама, «аьдем» де адам.

¹⁸Раббий Алла: «Аьдемге ялгыз болмага ийги тувыл. Ога тень ярдамшы яратайым», — деди. ¹⁹Раббий Алла топырактан аьр туурли айванлар эм куслар яраткан эди. Оларга аьдем кайдай атлар берер экен деп алып келди. Аьдем кайдай ат берсе — солай янувар аталаяк. ²⁰Баьри малларга, баьри кусларга, баьри кийик айванларга аьдем ат берди — тек араларында оьзине ярдамшы таппады.

²¹Сонда Раббий Алла аьдемди терен уйкыга коьмди. Аьдем уйклаган заманда Раббий Алла онынъ бир кабыргасын шыгарды, ол болган ерди эт пен япты. ²²Кабыргадан Раббий Алла кыскаяклыды яратты эм аьдемге алып келди, ²³Эм аьдем: «Мине онынъ суьбеклери меним суьбеклеримнен, онынъ эти де меним этимнен. Кыскаяклы деп айтылаяк, неге десе эркектен алынган*», — деди.

²⁴Эне соны уьшин эркек атасын анасын калдырып, пишеси мен косылады эм экиси бир ден болады. ²⁵Экеви де, эм эркек те, эм кыскаяклы да, яланъаш эдилер, ама уялмайтаган эдилер.

Инсан куьнага туьседи

З¹Йылан, Раббий Алла яраткан януварлардынъ ишинде, энъ кылыплы эди. Ол кыскаяклыдан: «Алла сизге бу бавда болган эш бир теректен емис емеге ызын бермегени тувра ма?» — деп сорады.

²Кыскаяклы: «Йок, бизге емис емеге болады, — деп явап берди. — ³Тек Алла, бавдынъ ортасында оьскен теректинъ емисин еменъиз, колынъыз бан да тийменъиз, ол болмаса оьлеексинъиз деп, билдирген».

⁴«Оьлмеексинъиз, — деди йылан. — ⁵Тек Алла биледи, сиз оларды есенъиз, коьзинъиз ашылаяк эм оьзинъиз Алладай ийгилик пен яманлыкты билеексинъиз».

⁶Кыскаяклы сол теректинъ аьлемет емисли, карамага ярасык эм акыллылыктынъ булагы болганын макул коьрди. Онынъ емисин уьзди эм еди, янында болган эрине де берди, ол да еди. ⁷Сонда экисининъ коьзлери ашылды; олар яланъаш

* 2:23 «Кыскаяклы» ювыт тилинде ишша, «эркек» — иш.

болганларын анъладылар эм ынжыр терегининъ япыракларынан янбасларына байлавлар эттилер.

⁸ Салкын кешки ел эскенде, бав иши мен Раббийдинъ келеятырганын эситтилер эм тереклер артына ясырындылар. ⁹ Раббий Алла: «Кайдасынъ сен?» — деп аьдемди шақырды.

¹⁰ Ол да: «Бавда авазынъды эситтим. Яланъашлыгымнан коркып, ясырындым», — деди.

¹¹ Раббий Алла: «Яланъашлыгынъды сага ким айтты? Мен сага емеге ызын бермеген теректинъ емислерин единъме?» — деп сорады.

¹² Аьдем: «Сен мага берген кыскаяклы берди мага сол емислерди, мен де оларды ашадым», — деп, явап берди.

¹³ Раббий Алла: «Сен солай неге эттинъ?» — деп кыскаяклыдан сорады.

Ол да: «Мени йылан алдады, эм мен ашадым», — деди.

¹⁴ Сонда Раббий Алла йыланга: «Эткен затынъ ушин мал эм кийик айванлар арасында энъ наьлетлисинъ; курсагынънынъ уьстинде йылысып, оьмири яшавынъды тоз бан азыкланаяксынъ. ¹⁵ Сени эм кыскаяклыды бир биринъизге душпан этеекпен, балаларынъыз да бир бирлерине яв болаяклар: онынъ улы сенинъ басынъды шашаяк, а сен онынъ окшесине шагаяксынъ», — деди.

¹⁶ Раббий Алла кыскаяклыга: «Аягынъ авыр болганынъда кыйналувынъды коьп этеекпен, балаларынъды азап пан табаяксынъ. Эринъди куьсеп тураяксынъ; эринъ сенинъ байынъ болаяк», — дегенди айтты.

¹⁷ Аьдемге Раббий Алла булай айтты: «Мен сага еме деген емисти, пишенъе тынълап, единъ! Сени ушин ерге де наьлет: онынъ емислерин азап пан табаяксынъ, куьннен куьнге оьмиринъ бойы. ¹⁸ Ер сага шоькир эм яман оьсимликлер тувдырар, кыр оьленлери мен азыкланаяксынъ. ¹⁹ Кара терге туьсип оьтпегинъди табаяксынъ. Ахырында сен топыракка кайтаяксынъ, неге десе топырактан алынгансынъ: сен — тоз эм тоз болаяксынъ». ²⁰ Адам пишесине Ава* деген атты берди, неге десе ол баьри яшайтаганлардынъ анасы болды.

* 3:20 «Ава» ювыт тилинде яшав.

²¹ Раббий Алла териден кийимлер этти эм Адам ман онынъ пишесин кийиндирди. ²² Раббий Алла: «Аьдем бизим биримиздей болды — энди ийгилик пен яманлыкты биледи! Энди яшав терегиннен емис уззип ашамагай эди, оны ашап оьлимсиз болмасын!» — деди. ²³ Эм Раббий Алла аьдемди Эден бавыннан кувды, ол алынган ердинъ уьстинде куллык этпеге йиберди. ²⁴ Аьдемди кувганнан сонъ, Эден бавынынъ куьнтувар янынъда керубилерди* эм баъри якка бурылатаган отлы кылышты яшав терегине баратаган йолга каравыл этип салды.

Кабил мен Абил

4 ¹ Адам пишеси Ава ман кавышты. Ава, авыраяклы болып, улын тапты эм: «Раббийдинъ ярдамы ман аьдем алдым!» — деп, ога Кабил** атты берди. ² Оннан сонъ ол Абилди, Кабилдинъ кардашын, тапты. Абил койлар бакты, а Кабил ер мен куьрести. ³ Бир кесек заманнан сонъ Кабил Раббийге ер берген емислерди, ⁴ а Абил — биринши козыларынынъ майын савгага аькелдилер. ⁵ Абил мен онынъ савгасы Раббийге ярады, а Кабил мен онынъ савгасы — ярамады. Кабил ашувланды, юзин кайгы каплады.

⁶ Раббий Кабилден: «Неге ашувландынъ? — деп сорады. — Неге сенинъ юзинъди кайгы каплады? ⁷ Эгер сен ийгилик эткен болсанъ — савганъды кабыл этер эдим. Ама яманлык эткенинъ уьшин сенинъ босаганъда куьна ясырынады. Ол сени озине тартады, ама сен оны енъмеге керексинъ».

⁸ Кабил оззининъ кардашы Абилге: «Данъылга шыгаяк», — деди. Данъылда Кабил Абилге шапшыды эм оны оьлтирди.

⁹ Раббий Кабилден: «Кайдады сенинъ кардашынъ?» — деп сорады.

«Билмеймен, — деди Кабил, — Мен ога каравылшыман ма?»

¹⁰ «Сен не эттинъ? — деди Раббий. — Тынъла! Кардашынънынъ ерге тоьгилген каны Мага, оьшимди ал деп, ялбарады.

¹¹ Эндиден арбатын сен наьлетсинъ, сен тоьккен кардашынънынъ

* ^{3:24} Керуби: маьлектей ян, еннет каравылы.

** ^{4:1} «Кабил» деп коьширилген ювыт ат — Кайин. Кайиннинъ маьнеси — алынган.

каны синъген ерден кувылаяксынъ. ¹²Энди сен не шаклы ерде ислесенъ де, ол сага оззининъ куышин бермеек. Буьгуьннен арбатын сен ер уьстинде кувгын эм коьшкинсинъ».

¹³ «Бу яза бек авыр, — деди Кабил, — мен оны коьтерип болмаякпан. ¹⁴Энди сен мени ерден кувасынъ, сеннен узак болып калаякпан. Мен кувгын эм коьшкин болаякпан, мага ким йолыкса да мени оьлтirmeге болаяк».

¹⁵Тек Раббий: «Йок! Ким Кабилди оьлтirse, оннан ети кере оьш алынаяк», — деди. Сонда, Кабилге ким йолыкса да, оны оьлтirmесин деп, Раббий Кабилге белги салды. ¹⁶Кабил Раббийден кери кетип, Нод кыралында, Эденнинъ куьнтуварында орынласты.

Кабилдинъ тукумы

¹⁷Кабил пишеси мен кавышты. Пишеси, авыраяклы болып, улын Энокты тапты. Кабил сол заманда сахар курды, улынынъ аты ман сахарды Энок деп атады. ¹⁸Энокта Ирад тувды, Ирадта Мехуяел, Мехуяелде Метушаел, Метушаелде де Лемек тувды. ¹⁹Лемек эки пише алды: бирининъ аты — Ада, баскасынынъ — Силла. ²⁰Ада Явалды тапты. Явал шатырларда яшаган эм мал бакканлардынъ атасы эди. ²¹Онынъ кардашынынъ аты Ювал эди. Ювал лирада эм сыбызгыда ойнаганлардынъ атасы эди. ²²Силла Тувал Кайинди тапты. Тувал Кайин ез эм темирден аьр туьрли алат ислевши уста эди. Онынъ карындасы Наама эди.

²³Лемек пишелерине: «Ада эм Силла, тынъланъыз мени! Бийкелерим, кулак салынъыз меним айтаякларыма! Мени яралаганы уьшин бир аьдем оьлтирдим, мени зарарлаганы уьшин бир яс оьлтирдим. ²⁴Кабил уьшин ети кере оьш берилеек болса, Лемек уьшин етпис ети кере оьш берилер!» — дегенди айтты.

²⁵Адам тагы да пишеси мен кавышты. Пишеси ул тапты эм «Алла мага Кабил оьлтирген улым Абил уьшин янъы бала берди» — деп, ога Шит* деп атады. ²⁶Шиттинъ Энош деген улы болды. Сол заманнан аьдемлер, Раббийдинъ атын айтып, Аллага дува этип басладылар.

* 4:25 «Шит»тинъ маьнеси — савга.

Адамнан Нух пайхамбарга дейим

5 ¹Мине Адамнынъ тукум тарихи. Алла аьдемлерди яраткан заманда, оларды Оьзине усаслы яратты. ²Оларды эркек пен кысаяклы этип яратты, оларга разылыгын берди эм яраткан куьнинде «аьдем» деп атады. ³Адам 130 ясына келгенде, оьзине усас, оьз келбетине коьре улы тувды. Адам ога Шит деген атты берди. ⁴Шит тувганнан сонъ Адам 800 йыл яшады; онынъ баска уллары да, кызлары да болды. ⁵930 йыл яшап, Адам оьлди.

⁶Шит 105 ясына келгенде, Энош деген улы тувды. ⁷Энош тувганнан сонъ Шит 807 йыл яшады; онынъ баска уллары да, кызлары да болды. ⁸912 йыл яшап, Шит оьлди.

⁹Энош 90 ясына келгенде, Кенан деген улы тувды. ¹⁰Кенан тувганнан сонъ, Энош 815 йыл яшады; онынъ баска уллары да, кызлары да болды. ¹¹905 йыл яшап, Энош оьлди.

¹²Кенан 70 ясына келгенде, Махалалел деген улы тувды. ¹³Махалалел тувганнан сонъ, Кенан 840 йыл яшады; онынъ баска уллары да, кызлары да болды. ¹⁴910 йыл яшап, Кенан оьлди.

¹⁵Махалалел 65 ясына келгенде, Еред деген улы тувды. ¹⁶Еред тувганнан сонъ Махалалел 830 йыл яшады; онынъ баска уллары да, кызлары да болды. ¹⁷895 йыл яшап, Махалалел оьлди.

¹⁸Еред 162 ясына келгенде, Энок деген улы тувды. ¹⁹Энок тувганнан сонъ, Еред 800 йыл яшады; онынъ баска уллары да, кызлары да болды. ²⁰962 йыл яшап, Еред оьлди.

²¹Энок 65 ясына келгенде, Метушелах деген улы тувды. ²²Метушелах тувганнан сонъ Энок 300 йыл Алладынъ йолында юрди; онынъ баска уллары да, кызлары да бар эди. ²³Энок 365 йыл яшады, ²⁴Алладынъ йолында юрди. [Заманы келгенде,] Энок ер уьстиннен кешти, Алла оны Оьзине алды.

²⁵Метушелах 187 ясына келгенде, Лемек деген улы тувды. ²⁶Лемек тувганнан сонъ, Метушелах 782 йыл яшады; онынъ баска уллары да, кызлары да бар эди. ²⁷969 йыл яшап, Метушелах оьлди.

²⁸Лемек 182 ясына келгенде, улы тувды. ²⁹Лемек: «Ол бизим исимизде, Раббийдинъ наьлетлеген ериндеги куллыгымызда юбантувшы болар», — деп ога Нух* атты берди.

* 5:29 Нух ювыт тилинде юбантув деген соьзге усайды.

³⁰ Нух тувганнан сонъ, Лемек 595 йыл яшады; онынъ баска уллары да, кызлары да бар эди. ³¹ 777 йыл яшап, Лемек оьлди.

³² Нух 500 ясына толганнан сонъ, уллары Сам, Хам эм Япет тувдылар.

Яманлык коьбейди

6 ¹ Ер уьстинде аьдемлер коьптен коьп болып басладылар. Оларда кызлар тувдылар, ² эм аьдем кызларынынъ ярасыклыгын коьрип, Алла уллары* олардынъ араларыннан яратканларын пише этип алатаган болдылар. ³ Сонда Раббий: «Меним Рухым аьдемде оьмирликке турмаяк. Онынъ оьлеек дени бар; оьмири 120 йыл болсын», — деди. ⁴ Алла уллары аьдем кызларын пише этип алатаган эм олардан бала тувдыратаган заманда эм оннан сонъ да ер уьстинде Непиллер [давлар] бар эдилер. Олар бурынгы пелуванлар, мактавлы аьдемлер эдилер.

⁵ Раббий, ер уьстинде аьдемлердинъ коьп яманлык эткенлерин, акыллары эм ойлары дайым яманлыкка каратылганын коьрди. ⁶ Раббий ер уьстинде аьдемди яратканына оькинди, Онынъ юреги кайгыга толды, ⁷ эм: «Мен ер юзиннен Оьзим яраткан аьдемлерди, олар ман бирге малды, ерде йылысатаган айванларды, кусларды йок этейим. Мен оларды яратканыма оькинемен», — деди. ⁸ Тек бир Нух Раббийге ярай эди.

Нух пайхамбар кеме ясайды

⁹ Мине Нух акында хабар. Сол заманнынъ аьдемлери арасында туврашыл эм айыпсыз тек Нух эди: ол Алладынъ йолында юретаган эди. ¹⁰ Нухтынъ уьш улы бар эди: Сам, Хам, Япет. ¹¹ Алла дуняядынъ бузылганын, зорлык пан толганын анълады. ¹² Алла дуняяга карап онынъ калай бузылганын коьрди. Ер уьстиндеги аьдемлердинъ баьри де тувра йолдан тайган эди.

¹³ Алла Нухка булай айтты: «Ер уьстинде яшайтаган аьдемлердинъ баьрин де йок этермен: ер олардынъ эткен зорлыгы

* ^{6,2} Алла уллары: белки маьлеклер, белки де оьзлерине Алла уллары деп айтатаган патшалар.

ман толган. Мен оларды да, ерди де йоярман. ¹⁴Тек сен озинъе кипарис* агаштан кеме яса, онынъ ишинде боьлмелер эт, ишиннен де, тысыннан да сагыз бан ягып шык. ¹⁵Узынлыгы 300 кары, эни 50, бийиклеви 30 болсын. ¹⁶Кемединъ ябувын эт; ябувы ман янлары арасында бир карылык бос ер болсын. Кемединъ эсигин кабыргасына орынластыр. Кемеде биринши, экинши, ушинши шарлак болсын. ¹⁷Мен ер уьстине сув казасын аькелермен эм яшав тынысы болган затлардынъ баьрин де йок этермен. Ер уьстинде яшаганлар баьри де оьлееклер. ¹⁸Тек Мен [сени куткарау уьшин] сени мен келисуьв берки-теекпен. Сен кемеге улларынь, бийкенъ эм келинлеринъ мен кир. ¹⁹Кемеге януварлардынъ аьр бир туьрлисининъ косаклары, ата-анашлары ал, олар да сен мен янлары кутарсынлар. ²⁰Аьр бир кус, айван эм ерде йылысатаган янлылардынъ туьрлилерининъ косаклары сав калар уьшин сага келееклер. ²¹Оьзинъе де оларга да ас болсын деп аьр туьрли азык-туьлик йыйып сал».

²²Нух, Алла калай буйырган болса, солай этти.

Сув казасы

7 ¹Раббий Нухка: «Кемеге кир, буьтин аьелинъди де ал. Коьремен, аьли яшаганлардынъ ишинде тек сен туврашылсынъ. ²Оьзинъ мен баьри алал айванлардан ети косак, ата-анашлары, эм де арам айванлардан бир косак, ³куслардынъ баьри туьрлилериннен де ети косак ал. Ер юзиндеги янлылардынъ эш бир ырувы курымасын. ⁴Ети куьннен сонъ ер юзине Мен ямгыр йибереекпен – ол 40 куьн, 40 кеше яваяк – эм Мен ер юзиннен баьри яратканларымды йок этеекпен», – деди. ⁵Нух, Алла калай буйырган болса, солай этти.

⁶Ер юзине сув казасы келгенде, Нухка 600 йыл болган эди. ⁷Нух, сосы сув казасыннан кутылар уьшин, уллары, пише-си эм келинлери мен кемеге кирди. ⁸Алла Нухка калай буйырган болса, алал эм арам айванлардан, куслардан эм ерде йылысатаган янлылардан ⁹косаклар, ата-анашлар, Нухтынъ

* 6:14 «Кипарис» деп коьширилген ювыт соьзинде гофердинъ маьнеси билинмейди.

янына келип кемеге кирдилер. ¹⁰ Ети куьн кетти, сув казасы ер юзине келди.

¹¹ Нухтынъ яшавынынъ 600-нши йылында, йылдынъ экинши айында, айдынъ 17-нши куьнинде денъиз туббининъ буьтин сув булаклары кайнап шыктылар, коьктинъ капаклары да ашылдылар. ¹² Ер уьстине ямгыр 40 куьн, 40 кеше куйып явды.

¹³ Сол куьн Нух, уллары Сам, Хам эм Япет, пишеси эм келинлери мен кемеге кирди. ¹⁴ Олар ман бирге аьр туьрли кийик айванлар эм аьр туьрли мал, ерде йылысатаган аьр туьрли янлылар, аьр туьрли куслар эм баска ушувшы затлар келдилер. ¹⁵ Яшав тынысы болган аьр туьрли янлылардан бирер косак Нухтынъ янына келип кемеге кирди. ¹⁶ Алла Нухка калай буйырган болса, кемеге кирген баьри айванлар ата-анаш эдилер. Сонда Раббий Нухтынъ артыннан кеме капысын япты.

¹⁷ Кырк куьнге ер уьстинде сув казасы узалды. Сув коьбейгенде, кеме де ер уьстиннен йогарыга коьтерилди. ¹⁸ Сув ер юзинде косылып барды, бек коьбейип турды. Кеме сувдынъ уьстинде юзди. ¹⁹ Сув бек йогарыга коьтерилди, коьктинъ астында болган энъ бийик тавларды да япты. ²⁰ Сув тавлардынъ уьстине он бес карыга* коьтерилди, тавлар сув астына кеттилер. ²¹ Сол заманда ер уьстинде яшаган баьри де: куслар, мал, кийик айванлар эм ерде суьрилетаган янлылар ман баьри аьдемлер оьлдилер. ²² Баьри, бурнында яшав тынысы болганлар, ер уьстинде яшаганлар баьри де оьлдилер. ²³ Ер уьстинде яшаган не бар болса — аьдемлер, айванлар, ерде йылысатаган янлылар, коьктеги куслар — баьри де ер юзиннен йок болдылар. Тек Нух эм оны ман кемеде болганлар сав калдылар. ²⁴ Сув казасы 150 куьнге созылды.

Сув казасынынъ ахыры

8 ¹ Алла Нух эм оны ман кемеде болган баьри кийик айванлар эм мал акында эсине туьсирди. Алла ерге ел йиберди, сувлар орнына туьсип басладылар. ² Денъиз туббининъ сув шыккан орынлары эм коьктинъ капаклары ябылды, ямгыр токтады. ³ Сув акырын ерден кетип баслады. 150-нши куьнинде

* 7:20 15 кары: 6.8 метр.

сув азайган эди. ⁴Етинши айдынъ он етинши куьнинде кеме Арарат тавларында токтады. ⁵Сув аз-аздан кете эди; йылдынъ оныншы айы келди. Оныншы айдынъ биринши куьнинде тавлардынъ баслары коьринип баслады.

⁶Кырк куьн кетти. Нух кемеде эткен терезеди ашып, ⁷тыска каргады йиберди. Карга бир де ушып, бир де кайтып, ер кепкенге дейим тоьгерек айланып турды. ⁸Артыннан, сув ер юзиннен кетти ме экен деп, Нух коьгершинди ушырды, ⁹ама коьгершин, конмага ер таппай, кемеге, Нухтынъ янына кайтып келди, неге десе энди де ер сув астында эди. Нух колын узатып, коьгершинди тутты эм кемеге алды. ¹⁰Тагы да ети куьн саклаганнан сонъ, ол коьгершинди экинши кере ушырды. ¹¹Коьгершин аксамда ога кайтып келди. Авызында яныъ зейтун япырагы бар эди. Муны коьрип, Нух сувдынъ ерден кеткенин билди. ¹²Ол тагы да ети куьн карап турды, тагы да коьгершинди йиберди, ама бу кере коьгершин артына кайтпады.

¹³Нухтынъ 601-инши яшав йылында, биринши айдынъ биринши куьнинде ер юзиннен сув кеткен эди. Нух кеме капагын ашты эм ер уьстининъ кепкенин коьрди. ¹⁴Экинши айдынъ йырма етинши куьнинде, ер савлай кепкен эди.

¹⁵Сол заманда Алла Нухка: ¹⁶«Пишень, улларынь эм келинлеринъ мен бирге кемеден шык. ¹⁷Сени мен болган баьри айванларды — кусларды, малды эм ер уьстинде юрген баьри янлыларды да шыгар: олар буьтин ерге шашылып кетсинлер эм сансыз коьп болып яйылсынлар», — деди.

¹⁸Нух уллары, пишеси эм келинлери мен кемеден шыкты. ¹⁹Олардынъ артларыннан баьри айванлар, ерде йылысатаган янлылар, куслар ер уьстинде юрген аьр туьрли януварлар да шыктылар.

²⁰Нух Раббийге курман этпеге ер ясады эм аьр туьрли алал айванлардан эм аьр туьрли алал куслардан алып, сол ерде тутасяндырув курман этти. ²¹Раббий, курманлардынъ ийисин сезип, Оьзине: «Аьдемлер уьшин арбатын ерди наьлетлемекпен. Аьдем юрегининъ ойлары яслыгыннан баслап яманлыкка ымтыладылар. Мен эткенимдей арбатын баьри янлыларды кыряяк тувылман. ²²Дунья не кадар заман турса, шашув эм орув, сувык эм иссилик, яз эм кыс, куьн эм туьн токтамаяк».

Алла Нух пан келисуьв беркитеди

9 ¹ Алла Нухка эм онынъ улларына разылыгын берип: «Тукымлы эм коьп санлы болынъыз, ерди толтырынъыз. ² Ер юзиндеги баьри айванлар, коьктеги куслар, ерде йылысатаган янлылар, денъизлердеги балыклар сизден корксынлар эм калтырасынлар: олар сизинъ иелигинъизге берилгенлер. ³ Баьри айванларды сизге азыкка беремен; алдын сизге обсимликлерди бергендей энди аьр затты беремен.

⁴ Тек каны саркымаган этти еменъиз; неге десе канда ян болады. ⁵ Сизинъ канынъыз — суьйткенде сизинъ алынган яшавынъыз уьшин, ол канды тоьккен айван болсын, кардашынынъ янын алган аьдем болсын, Мен шуьшине каты йолыктыраякпан. ⁶ Ким болса да бирев аьдем канын тоьксе, баска аьдем онынъ канын тоьксин. Неге десе аьдем Алла келбетинде яратылган. ⁷ Сиз тукымлы эм коьп санлы болынъыз, ер уьстинде яйылынъыз эм онда коьбейинъиз», — деди.

⁸ Сонда Алла Нух пан онынъ улларына булай айтты: ⁹ «Мен сиз эм сизинъ тувдыкларынъыз бан, ¹⁰ сиз бен кемеден бирге болган баьри януварлар ман: куслар, мал, айванлар — кемеден шыккан баьри ер айванлары ман келисуьв беркитпеге суьмен. ¹¹ Мен сиз бен беркитеек келисуьвим бу: энди арбатын сув коьтерилип баьри янлыларды оьлтирмеек, буьтин ерди аьлек этеек сув казасы болмаяк».

¹² Эм Алла булай айтты: «Мине Мен сиз бен эм баьри янлылар ман оьмирге, ырувдан ырувга беркиткен келисуьвимнинъ белгиси: ¹³ Мен булытларга яйымды, курткашыкты, илдим. Курткашык Мен мен ер юзинде яшаганлардынъ арасында беркитилген келисуьвдинъ белгиси болар. ¹⁴ Мен ер уьстинде булытлар йыйсам, булытлар ишинде курткашык шыгаяк. ¹⁵ Сол заманда Мен сиз бен эм баьри туьрли янлылар ман туьзген келисуьвди эске алаякпан — энди арбатын баьри янлыларды оьлтирген сув казасы болмаяк. ¹⁶ Булытларда курткашык болса, Мен, Алла, оны коьреекпен эм Оьзимнинъ баьри ер юзинде яшаганлар ман туьзген оьмирлик келисуьвимди эске туьсиреекпен».

¹⁷ Алла Нухка: «Бу – Меним ерде яшаган баъри янлылар ман туызген келисуъвимнинъ белгиси», – деди.

Нух пайхамбардынъ уллары

¹⁸Кемеден шыккан Нухтынъ уллары – Сам, Хам, Япет. Хам – Кенаннынъ атасы. ¹⁹Бу уъшеви Нухтынъ уллары эдилер. Ерге яйылган баъри адемлер олардан яратылганлар.

²⁰Нух ер мен аьрекетлеп баслады: Ол юзим оьстиргенлердинъ бириншиси болды. ²¹Шагыр ишип, эсирди, шатырында яланъаш болып ятты. ²²Кенаннынъ атасы Хам онынъ яланъашлыгын коьрди эм тысына шыгып сол зат акында эки кардашына айтты. ²³Сонда Сам эм Япет аркаларына аба каплап, арт карап шатырга кирдилер эм аталарыннынъ уьстине яптылар. Оьзлери баска якка карай эдилер, сонынъ уьшин онынъ яланъашлыгын коьрмедилер. ²⁴Нух, эсириги таркаганда, уянды эм кишкей улынынъ эткенин билип: ²⁵«Наьлет болсын Кенанга! Кардашларынынъ ыргатларына ыргат боляк!» – деди. ²⁶Тагы да: «Сам куллык эткен Раббий Аллага шуькир болсын! А Кенан Самнынъ ыргаты болсын! ²⁷Алла Япеттинъ* байлыгын оьстирсин! Япет Самнынъ шатырларында яшасын! А Кенан онынъ ыргаты болсын!» – деди.

²⁸Сув казасыннан сонъ Нух тагы да 350 йыл яшады. ²⁹950 йыл яшап, Нух оьлди.

Нух улларынынъ тувдыклары

10 ¹Мине Нухтынъ уллары Сам, Хам, Япеттинъ тувдыкларынынъ тарихи. Сув казасыннан сонъ Самнынъ, Хамнынъ, Япеттинъ балалары тувды.

²Япеттинъ уллары: Гомер, Магог, Мадай, Яван, Тувал, Мешек эм Тирас.

³Гомердинъ уллары: Ашкеназ, Рипат эм Тогарма.

⁴Яваннынъ тувдыклары: Элиша, Таршиш, Киттим эм Роданим. ⁵Олар денъиз ягаларында яшаган халклардынъ аталары болдылар. Кыралларында туьрли-туьрли тиллерге, миллетлеринде туьрли-туьрли тукымлара боьлиндилер.

* 9:27 Япет аттынъ маьнеси – кеньлик, байлык.

⁶Хамнынъ уллары: Куш, Мисраим, Пут эм Кенан.

⁷Куштынъ уллары: Сева, Хавила, Савта, Раама эм Савтека.
Раамадынъ уллары: Шева эм Дедан.

⁸Куштынъ Немруд деген улы да болды. Немруд дуньяда энъ биринши баътир эди ⁹эм Раббийдинъ ярдамы ман атаклы авлашы болды. Соннан: «Раббий сени Немрудтай атаклы авлашы этсин!» – деген айтув келеди. ¹⁰Онынъ патшалыгынъ биринши шахарлары Шинар кыралында Бабыл, Эрек, Аккад эм Калне эдилер. ¹¹Немруд сосы кыралдан шыгып, Ассирияга кетти, онда Ниневияды, Реховот Ирди, Калахты ¹²эм Ниневия ман бас шахар Калахтынъ арасында болган Ресенди курды.

¹³Мисраимнинъ тувдыклары: Луд, Анам, Лехав, Нафтух,
¹⁴Патрус, Каслук эм Каптор* халклары. Капторшылар Пиллистшилердинъ аталары болдылар.

¹⁵Кенаннынъ уллары: Сидон (онынъ тунгышы) эм Хет.
¹⁶Евус, Амор, Гиргаш, ¹⁷Хив, Арк, Син, ¹⁸Арвад, Семар эм Хамат халклары да Кенаннынъ тувдыклары эдилер. Сонъ Кенан тукумлары тобгеректеги ерлерге яйылдылар.

¹⁹Кенаншылардынъ ерлери Сидоннан Герар бетке – Газага дейим, оннан да Содом, Гомора, Адма эм Севойим бетке – Лашага дейим узайды. ²⁰Сондай Хамдынъ тувдыклары; олар ерлеринде эм миллетлеринде туърли-туърли тукумларга эм тиллеге боьлингенлер.

²¹Самда да балалары болды. Ол – Япеттинъ уйкен кардашы, баъри Эвер улларынынъ бабалары.

²²Самдынъ уллары: Элам, Ассирия, Арпакшад, Луд эм Арам.

²³Арамдынъ уллары: Ус, Хул, Гетер эм Маш.

* ^{10:14} Каптор: Крит.

²⁴ Арпакшадтынъ Шеллах деген улы бар эди. Шеллахтынъ улы – Эвер. ²⁵ Эверге эки ул тувды: бирининъ аты Пелег* эди, неге десе онынъ заманында ер боблинген эди, экиншисининъ аты Йоктан эди.

²⁶ Йоктаннынъ уллары: Алмодад, Шелеп, Хасармавет, Ерах, ²⁷ Хадорам, Узал, Дикла, ²⁸ Овал, Авимаел, Шева, ²⁹ Опир, Хавила эм Йовав. Булардынъ бабри де Йоктаннынъ уллары. ³⁰ Олардынъ ерлери Мешадан куьнтувар бетке, Сепар тавларына дейим яйылды. ³¹ Сондай Самдынъ тувдыклары; олар ерлеринде эм миллетлеринде туьрли-туьрли тукумларга эм тиллерге боблингенлер.

³² Сондай Нух улларынынъ тукумлары; атлары миллетлеринде тукум тарихлерине коьре язылды. Сув казасыннан сонъ бабри аьдемлер олардан яратылып, ер юзининъ аьрынына яйылдылар.

Бабыл каласы

11 ¹ Ол заманда сав дуньяда бир тил бар эди, бирдей соьзлер кулланылатаган эди. ² Куьнтувар якка коьшип, аьдемлер Шинар кыралында бир туьзликке еттилер эм сонда орынластылар. ³ «Келинъиз, балшыктан кербишлер этейик эм отта кыздырайык», – деп, бир бирине айттылар. Тас орнына – кербиш, киреш булгамасы орнына сагыз куландылар. ⁴ Сонъ: «Ер юзине шашылмас уьшин, озьзимизге шахар эм бийиклиги коькке еткен кала курайык. Соьйтип атымызды мактатырмыз», – дедилер.

⁵ Аьдемлер кураяк болып куьрескен шахарды эм калады коьрер уьшин, Раббий ерге туьсти. ⁶ Раббий: «Мине, булар бир халк, бабрисинде бир тил. Бу олардынъ этеек баслапкы ислери! Не зат ойлансалар да, баьри зат та колларыннан келеек! ⁷ Кала, туьсейик де бир бирлерин аньламасынлар деп, тиллерин карыстырайык!» – деди.

⁸ Раббий оларды оннан сав дуньяга шашты. Соьйтип олардынъ шахар курувларын токтатты. ⁹ Соны уьшин бу шахарга

* ^{10:25} Пелег аттынъ маьнеси – боблинуьв.

Бабыл* деген ат берилди, неге десе Раббий онда дуныяда яшавшылардынъ тиллерин карыстырды эм оннан аьдемлерди сав дуныяга шашты.

Самдан Аврамга

¹⁰ Мине Самдынъ тукум тарихи. Сув казасыннан эки йыл сонъ, Самга 100 йыл болганда, онынъ улы Арпакшад тувды.

¹¹ Арпакшад тувганнан сонъ, Сам 500 йыл яшады; онынъ баска уллары эм кызлары да болды.

¹² Арпакшад 35 ясына толганда, онынъ улы Шелах тувды.

¹³ Шелах тувганнан сонъ Арпакшад 403 йыл яшады; онынъ баска уллары эм кызлары да болды.

¹⁴ Шелах 30 ясына толганда, онынъ улы Эвер тувды. ¹⁵ Эвер тувганнан сонъ Шелах 403 йыл яшады; онынъ баска уллары эм кызлары да болды.

¹⁶ Эвер 34 ясына толганда, онынъ улы Пелег тувды. ¹⁷ Пелег тувганнан сонъ, Эвер 430 йыл яшады; онынъ баска уллары эм кызлары да болды.

¹⁸ Пелег 30 ясына толганда, онынъ улы Рею тувды. ¹⁹ Рею тувганнан сонъ, Пелег 209 йыл яшады; онынъ баска уллары эм кызлары да болды.

²⁰ Рею 32 ясына толганда, онынъ улы Серуг тувды. ²¹ Серуг тувганнан сонъ, Рею 207 йыл яшады; онынъ баска уллары эм кызлары да болды.

²² Серуг 30 ясына толганда, онынъ улы Нахор тувды. ²³ Нахор тувганнан сонъ Серуг 200 йыл яшады; онынъ баска уллары эм кызлары да болды.

²⁴ Нахор 29 ясына толганда, онынъ улы Терах тувды. ²⁵ Терах тувганнан сонъ Нахор 119 йыл яшады; онынъ баска уллары эм кызлары да болды.

²⁶ Терах 70 ясына толганнан сонъ, онынъ уллары Аврам**, Нахор эм Харан тувдылар.

²⁷ Мине Терахтынъ тукумы акында хабар. Терах Аврам, Нахор эм Хараннынъ атасы эди. Хараннынъ Лут деген улы

* 11:9 «Бабыл»дынъ маьнеси — карысув.

** 11:26 Аврам: Ибрагим пайхамбардынъ баслапкы аты.

болды. ²⁸ Харан, атасы Терах сав заманда, тувган элинде, Халдеядынъ Ур шахарында оьлди. ²⁹ Аврам эм Нахор уйлендилер: Аврамнынъ пишесининъ аты Сарай, а Нахордынъ пишесининъ аты – Милка эди. Милка, Искадынъ атасы Хараннынъ кызы эди. ³⁰ Сарай каратон эди эм онынъ баласы йок эди.

³¹ Терах, улы Аврамды, улы Хараннан тувган немереси Лутты эм келини Сарайды, Аврамнынъ пишесин, алып, Халдеядынъ Ур шахарын калдырып, Кенан ерине йол алды. Олар Харран шахарына етип сонда орынластылар. ³² Терах 205 йыл яшап, Харранда оьлди.

Раббий Аврамды (Ибрагим пайхамбарды) шакырады

12 ¹Раббий Аврамга: «Тувган элинъди, кардаш-кавымынъды, ата юртынъды калдыр, Мен коьрсетеек ерге бар.

² Мен сеннен уллы миллет яратаякпан, сага разылыгымды берип атынъды мактатаякпан; сен аркалы баскалар да разылыгымды табаяклар. ³ Ким сага разылыгын берсе, сога Мен де разылыгымды береекпен. Ким сени наьлетлесе, соны Мен де наьлетлеекпен. Ер юзиндеги баьри халклар сен аркалы разылыгымды табаяклар», – деди.

⁴ Аврам, Раббий айткандай, йолга шыкты; Лут да Аврам ман бирге барды. Аврам Харраннан шыкканда, етпис бес ясында эди. ⁵ Ол оьзи мен бирге пишеси Сарайды, йиени Лутты, Харранда йыйган мал-муьлклерин эм тапкан ыргатларын алып Кенан ерине барган йолга шыкты. Сонъында Кенанга етилер.

⁶ Аврам сол ерди айланып, Шекем шахарында оьскен Морединъ* эмен терегине келди. Сол заманларда бу ерде кенаншылар яшайтаган эдилер. ⁷ Раббий Аврамга коьринип: «Сосы ерлерди Мен сенинъ тувдыкларынъа береекпен», – деди. Аврам коьринген Раббийге курман этетаган ер курды. ⁸ Оннан Аврам Бетел шахарынынъ куьнбатырында орынласкан тавларга йол алды, сонда шатырларын курды; Бетел – куьнбатарда, а Гай шахары – куьнтуварда эди. Сол ерде Аврам Раббийге курман этетаган ер курды эм Раббийдинъ атын айтып дува этти. ⁹ Сонъ конып, кубылага, Негев ерине йол алды.

* 12:6 Морединъ маьнеси – устаз.

Аврам (Ибрагим пайхамбар) Мысырда

¹⁰ Кыралда ашлык басланды. Соны уьшин Аврам Мысыр-га кетип онда бираз турды, неге десе Негевди ашлык кыскан эди. ¹¹ Аврам пишеси Сарайга: «Сенинъ калай ярасык болганынъды мен билемен. ¹² Мысыршылар сени коьрселер, меним пишем болганынъды анълаяклар. Сонъ мени оьлтирееклер, а сени сав коаяклар. ¹³ Сен оларга, Аврамнынъ карындасыман, деп айт. Сол заман сенинъ хаьтеринъе мага ийгилик этерлер, мени сав коярлар», — деди.

¹⁴ Аврам Мысырга еткенде, мысыршылар Сарайдынъ бек ярасык хатын болганын коьрдилер. ¹⁵ Параоннынъ янындагылар да оны коьрдилер, параонга онынъ ярасыклыгын мактадылар. Сонъ оны параоннынъ сарайына алдылар. ¹⁶ Онынъ хаьтерине параон Аврамга ийгилик этти. Аврамнынъ койлары, эшкилери, сыйырлары, эшеклери, ыргатлары, таьвкелери эм туьелери болдылар.

¹⁷ Тек Раббий, параонды эм онынъ аьелин, Аврамнынъ пишесин Сарайды алганы уьшин, авыр баьлелерге йолыктырды. ¹⁸ Параон Аврамды шақырып: «Сен мага не зат эттинъ? Не уьшин Сарайдынъ сенинъ пишень болганын айтпадынъ? ¹⁹ Не уьшин оны карындасым деп айттынъ? Мен соны уьшин оны пише этип алдым! Ал пишеньди эм кет!» — деди. ²⁰ Параон Аврам уьшин аьдемлерине эмир берди. Событип Аврамды пишеси мен эм баьри мал-муьлки мен кыралдан шыгардылар.

Аврам ман Лут айырылады

13 ¹ Аврам пишеси эм баьри мал-муьлки мен Мысырдан артына Негевге кетти; оны ман бирге Лут та кетти. ² Энди Аврам бай эди: эм мал ман, эм куьмис пен, эм алтын ман. ³ Негевден баслап, ол коьшип-конып, Бетелге — сол Бетел мен Гай шахарларынынъ арасында бир заманларда шатырын курган ерге кайтты. ⁴ Сол ер онынъ, курманлык этетаган орын ярастырып, Раббийдинъ атын айтып, дува эткен ери эди.

⁵ Аврам мен бирге коьшип-конып юрген Луттынъ да койлары, эшкилери, сыйырлары, шатырлары бар эди. ⁶ Олардынъ малы коьп болганнан себеп, экевине ер де етпей, бирге яшамага тар

болып баслайды. ⁷ Аврам мен Луттынъ шобанларынынъ арасында эрис-суьрис басланады. Бу заманларда сол ерде тагы да кенаншылар эм перизшилер яшаганлар.

⁸ Аврам Лутка: «Сен эм мен юзык еткенлер боламыз, соннан себеп экевимиз арамызда, соьйтип те шобанларымыз арасында эрис-суьрис болмасын. ⁹ Савлай ер сенинъ алдында. Кел айырылаяк. Сен солга барсанъ, мен онъга. Сен онъга бурылсанъ, мен солга».

¹⁰ Лут, буьтин Йордан тогайлыгы Соар шахарга дейим, Раббийдинъ бавындай эм Мысырдынъ ериндей, сувгарыла-таганын коьрди. Аьр ерде коьп сув бар эди. Раббий Содоман Гомора шахарларды йок эткеннен алдын, сол тогайлык булай эди. ¹¹ Лут Йордан тогайлыгын сайлады эм куьнтуварга карап йобнеди. Соьйтип олардынъ йоллары айырылды. ¹² Аврам Кенан еринде орынласты, Лут – тогай шахарларынынъ янында. Содомнан узак болмай шатырын курды. ¹³ Содомнынъ яшавшылары бек яман аьдемлер эди эм Раббийге карсы коьп куьналы ислер эте эдилер.

¹⁴ Лут эм Аврам айырылган заманда Раббий Аврамга: «Эс бер! Булайдан керуьвге эм кубылага, куьнтуварга эм куьнбатарга кара. ¹⁵ Сен коьретаган буьтин ерди Мен сага эм сенинъ тувдыкларында оьмирликке береекпен. ¹⁶ Сенинъ ырувынъды Мен кумдай коьп этеекпен: калай кумдынъ увакларын бир аьдем де санап болмаяк, сенинъ тувдыкларында да санап болмаяк. ¹⁷ Бар энди, Мен сага берятырган ерди, басыннан сонъына дейим карап шык», – деди.

¹⁸ Аврам шатырын йыйып, бир ерден бир ерге коьшип, Хеврон шахардагы Мамре эменлигине етти. Сол ерде Раббийге курманлык этпеге орын аьзирледи.

Аврам Лутты кутарады

14 ¹ Шинар патшасы Амрапелдинъ, Элласар патшасы Ар-йоктынъ, Элам патшасы Кедорлаомердинъ эм Гойим патшасы Тидалдынъ заманында кавга баратаган эди. ² Олар Содом патшасы Берага, Гомора патшасы Биршага, Адма патшасы Шинавга, Севойим патшасы Шемерге, эм соьле Соар деген Бела патшасына кавга ман шыктылар. ³ Бу бес патша

бирлесип, соъле Оъли денъиз болган Сиддим тогайлыгында аьскерлерин йыйган эдилер. ⁴Олар он эки йыл Кедорлаомердинъ баскынлыгында эдилер, а он ушинши йылында ога карсы кобтерилдилер. ⁵Он доьртинши йылда Кедорлаомер оны ман бир болган патшалар ман бирге келди. Олар Аштерот Карнайимде репашыларды, Хамда зузшыларды, Шаве Кирятаймде Эмдинъ яшавшыларын ⁶эм шоьлдинъ шетинде орынласкан Элпаранга дейимге созылган тавлы Сеир кыра-лында хоршыларды енъдилер. ⁷Оннан олар соъле Кадеш деген Эн Мишпатка кайтадылар эм Хасасон Тамарда яшайтаган амалекшилер эм аморшылардынъ ерлерин тонайдылар.

⁸⁻⁹Содом, Гомора, Адма, Севойим эм Бела – соьлеги аты Соар – патшалары йолга шыктылар. Бу бес патша Сиддим тогайлыгында доьрт патшага – Элам патшасы Кедорлаомер, Гойим патшасы Тидал, Шинар патшасы Амрапел эм Элласар патшасы Арйокка карсы согыска тизилдилер. ¹⁰А Сиддим тогайлыгында сагызга толы сансыз коьп шонъкырлар бар эди. Содом эм Гомора патшалары кашканда, бир неше аьскершилери сол шонъкырларда батып калдылар. Сав калганлар тавларга каштылар. ¹¹[Енъувьшилер] Содом ман Гоморадынъ буьтин мал-муьлклерин эм азык-туьликлерин алып кеттилер. ¹²Олар Содомда яшаган Аврамнынъ йиени Лутты да, онынъ мал-муьлкин де алып кеттилер.

¹³Сав калганлардынъ бири еврей* Аврамга келип, болган затларды билдирди. Аврам сол заманда аморшы Мамрединъ эменлигининъ янында яшай эди. Мамре мен кардашлары Эшкол эм Анердинъ Аврам ман бир бирине ярдамласпага деген соьзи беркитилген эди. ¹⁴Аврам йиени есирге туьскенин эситкенде, уьйинде тувып оьскен уьш юз он сегиз аьдемди йыйып, Дан шахарга дейим явдынъ артыннан кувып йобнеди. ¹⁵Сол ерде Аврам аьдемлерин боьлип, кеше явга шапканлык этип, оны кырады, Дамасктынъ керуьвинде орынласкан Хова шахарга дейим кувып барады. ¹⁶Ол явдынъ тонаган буьтин затларын, Лутты, онынъ мал-муьлкин, эм хатынларды эм есирлерди явдан кутарады.

* ^{14:13} Еврейлер: Эвердинъ тувдыклары (10:21-ге каранъыз).

Мелкиседек Аврамга разылыгын билдиреди

¹⁷ Аврам, Кедорлаомерди эм ога ярдамласкан патшаларды енһип, кайтаяткан заманда, онынъ алдына Шаве тогайлыгын-да – соьле Патша тогайлыгы – Содомнынъ патшасы шыкты.

¹⁸ Салим патшасы Мелкиседек олардынъ алдына оьтпек эм шагыр шыгарды. Ол, Алла-Тааладынъ дин куллыкшысы болып, ¹⁹ Аврамга: «Аврам, ерди коьккти яраткан Алла-Таала сеннен разы болсын! ²⁰ Явларынъды колынъа берген Алла-Таалага шуькир болсын!» деп разылыгын билдирди. Сонда Аврам алган затларынынъ оннан бир кесегин Мелкиседекке берди.

²¹ Содомнынъ патшасы Аврамга: «Меним аьдемлеримди кайтар, а мал-муьлк сага калсын», – деди. ²² Аврам: «Мен колларымды коьтерип, Раббийге, ерди коьккти яраткан Алла-Таалага ант этемен, ²³ сенинъ мал-муьлкинънен эш бир зат – йиптинъ, аяк кийимнинъ бавынынъ оьзин – алмаякпан. Сонъында: „Аврамды мен бай эттим“, – деп айталмассынъ. ²⁴ Мага, аьдемлериме азык-туьлик болмаса, баска эш бир зат керек тувыл. Мен мен бирге согыска барган Анер, Эшкол эм Мамре де оьзлерининъ пайларын алсынлар».

Алла Аврам ман келисуйвин беркитеди

15 ¹ Сосы болган ислерден бираз заман кеткен сонъ Аврамга бир коьринис болды. Раббий ога: «Коркпа, Аврам. Мен – сени коршалавшы. Сенинъ алаяк савганъ бек уллы», – деп айтты.

² Аврам: «Ием меним, Раббий! Сенинъ савгаларынъ мага неден керек, эгер дейим балаларым йок болса? Меним уйим дамаскшы Элиезерге калаяк. ³ Сен мага бала бермединъ, баьри зат та меним уйимде тувган кулыма калаяк», – деди.

⁴ Раббий янъыдан Аврамга: «Йок, ол сенинъ асабанъ болмаяк: оьз улынъ асабанъ болаяк», – деп айтты. ⁵ Раббий Аврамды шатырдан шыгарды эм ога: «Коькке кара, юлдызларды сана: санап боларсынъма? Сондай сенинъ ырувынъ болаяк!» – деди.

⁶ Аврам Раббийге ыйнанды – Раббий онынъ туврашылыгын сонда коьрди.

⁷Раббий Аврамга: «Сени Халдейлердинъ Ур шахарыннан шыгарган Раббиймен; сосы ерди сага байырлыкка берекпен», — деди.

⁸«Раббий, Ием меним! — деди Аврам. — Сосы ер меники болагын кайдан билеекпен?»

⁹Раббий: «Аькел мунда уш йыллык сыйырды, уш йыллык эшкиди, уш йыллык кошкарды, анаш коьгершинди эм коьгершин баласын», — деди.

¹⁰Аврам оларды аькелди эм экиге боьлип шапалады, аьр бирининъ яртисин карсы салды. Кусларды боьлмеди. ¹¹Карагуслар ушып келип, илеслерге кондылар. Аврам оларды кувды.

¹²Куьн батып баслады. Аврам эси авгандай болды, каранъалык туьскенлей, куьшли коркув оны бийледи. ¹³Раббий Аврамга: «Бил, сенинъ тувдыкларынъ ят кыралда ят аьдемлердей яшаклар, доьрт юз йыл ыргат болып эзиет шегееклер. ¹⁴Ама Мен оларды эзиетлеген халкты язалаякпан. Сол заманда сенинъ тувдыкларынъ коьп мал-муьлк пен оннан кетееклер. ¹⁵А сен терен картлыкка етип, тынышлыкта оьлип, ата-бабаларынъа кетип, коьринъди табаяксынъ. ¹⁶Сенинъ тувдыкларынънынъ тек доьртинши несили мунда кайтып келееклер, неге десе аморшыларды, куьналары оьзининъ оьлшемине етпегенше, муннан кыстамаякпан», — деди.

¹⁷Куьн батты, каранъалык туьсти. Сол заманда эки боьлинип шапаланган айванлардынъ арасыннан туьгини шыккан мангал эм янган от шырак коьриндилер эм шыктылар. ¹⁸Сол куьн Раббий Аврам мен келисуьв беркитти: «Сенинъ тувдыкларынъа Мысырдынъ агымыннан уллы йылга Эфратка дейим — ¹⁹Кен, Кениз, Кадмон, ²⁰Хет, Периз, Репа, ²¹Амор, Кенан, Гиргаш эм Евус халкларынынъ баьри ерлерин беремен», — деди.

Хаджар ман Исмаил

16 ¹Аврамнынъ пишеси Сарай каратон эди. Сарайдынъ Хаджар атлы мысыршы таьвкеси бар эди. ²Сарай Аврамга: «Раббий мага бала бермейди. Тилеймен, меним таьвкем мен яша — билким ол мага ул бала табар», — деди. Аврам Сарайга тынълады. ³Сарай таьвкесин, мысыршы Хаджарды,

эри Аврамга хатын этип берди. Сол заман Аврамнынъ Кенан ерине келип яшап баслаганына он йыл болган эди. ⁴Аврам Хаджар ман яшап баслады, Хаджар авыраяклы болды. Авыраяклы болганын анълаганда, Хаджар ханбийкеси Сарайга йогардан карап баслады.

⁵Сарай Аврамга: «Меним корланганыма сен шуышлисинъ. Мен таывкемди сага пише этип бердим, ол да авыраяклы болганын анълап, мага йогардан карайды. Раббий экевимизге тоьрелик этсин!» – деди.

⁶«Сенинъ таывкенъ – сенинъ иелигинъде; калай суьйсень солай эт», – деди Аврам. Сарай Хаджарга солай каты турды – ол да даяналмай кашып кетти.

⁷Шоьлде, Шур шахарга аькеткен йолдагы шокрыак янында Раббийдинъ маьлеги Хаджарды тапты ⁸эм сорады: «Хаджар, Сарайдынъ таывкеси, кайдан келип кайда барасынъ?»

Ол да: «Мен Сарайдан, ханбийкемнен кашаман», – деп яваплады.

⁹Раббийдинъ маьлеги: «Кайт ханбийкенъе эм ога бойсын. ¹⁰Мен сенинъ тувдыкларынынъ сол каьдер коьп санлы, санап болмастай, этеекпен», – деди.

¹¹Сонъ Раббийдинъ маьлеги булай айтты: «Сен авыраяклысынъ. Ул табаяксынъ. Оны Исмаил* деп ата, неге десе сенинъ кайгынынъды Раббий эситкен. ¹²Сенинъ улынъ кийик эшектей [шоьлде коьшип айланаяк]. Ол баьрине, баьри де ога карсы тураак. Кардашлары ман татым яшамаяк».

¹³Хаджар «Мен уьшини мен де мени коьретаган Аллады коьрдимме?» деп, оны ман соьйлеген Раббийге «Эл Рой**» деген атты берди. ¹⁴Соны уьшин куйы Бер Лахай Рой*** деп аталады. Ол Кадеш пен Беретинъ арасында орынласкан.

¹⁵Хаджар Аврамга ул табады. Аврам улына Исмаил деген атты береди. ¹⁶Хаджар Исмаилды тапкан заманда Аврам 86 ясында эди.

* 16:11 «Исмаил»динъ маьнеси – Алла эситеди.

** 16:13 «Эл-Рой»динъ маьнеси – Мени коьретаган Алла.

*** 16:14 «Бер Лахай-Рой»динъ маьнеси – Аллады коьрип сав калганнынъ куйысы.

Келисуьвдинъ белгиси — суьннет

17 ¹Аврам 99 ясында болганда Раббий ога коьринди эм: «Мен Куьдиретли Алла. Меним йолымда юр эм куьнасыз бол. ²Мен сени мен келисуьв беркитип, тувдыкларыньды бек коьп этеекпен», — деди.

³Аврам тизлериннен шоьнькти эм Алла айтты: ⁴«Бу Мен сени мен беркиткен келисуьв: сен коьплеген халклардынъ ата-бабасы болаяксынъ. ⁵Муннан арбатын сенинъ атынъ Аврам тувыл, а Ибрагим* болаяк, неге десе Мен сени коьплеген халклардынъ ата-бабасы этеекпен. ⁶Сенинъ тувдыкларыньды коьп санлы этеекпен: ырувыньнан халклар туваяк, бир нешеси де патша болаяк! ⁷Мен сени мен эм сенинъ тувдыкларынь ман келисуьв беркитеекпен. Бу — оьмирлерге ырувдан ырувга коьшип бараяк келисуьв болаяк. Мен сенинъ Алланъ эм тувдыкларыньнынъ Алласы болаякпан. ⁸Сага эм сенинъ тувдыкларыньа сосы сен соьле ят аьдемдей болып яшаган ерди береекпен. Буьтин Кенан ерди Мен сенинъ тувдыкларыньа оьмирлерге береекпен эм олардынъ Алласы болаякпан».

⁹Алла Ибрагимге: «Тек сен де Мени мен беркиткен келисуьвди бузбаска керексинъ, сеннен сонъ сенинъ тувдыкларынь да солай, ырувдан ырувга. ¹⁰Меним сени мен эм сенинъ тувдыкларынь ман беркиткен келисуьвимнинъ шарты бу: сизинъ баьри эр кисилеринъиз суьннетли болмага кереклер. ¹¹Мени мен келисуьвинъиз болганын суьннет пен белгиленъиз. ¹²Аьр бир тувган эркек бала сегизинши куьн бабага олтыртылмага керек — соьтитип ырувдан ырувга. Сенинъ уьйинъде тувган да эм сенинъ урлыгыннан болмаган, баска ырувдан сатылып алынган да ¹³бабага олтыртылмага кереклер — ол да, баскасы да: уьйде тувган да, эм сатылып алынган да. Соьтитип Мени мен келисуьв оьмирлерге сизинъ тенинъизде этилген зат пан белгиленеек. ¹⁴Суьннетленмеген, бабага олтыртылмаган эр киси, Мени мен беркитилген келисуьвди бузганы уьшин, халкыннан кувылаяк».

* 17:5 «Аврам»нынъ маьнеси — Уллы ата, «Ибрагим»нинъ маьнеси — Коьп-лердинъ атасы.

¹⁵ Тагы да Алла Ибрагимге: «Энди сенинъ пишенъе Сарай деп айтпа, аты Сара* болсын. ¹⁶ Мен Сарага разылыгымды билдирермен эм оннан сага ул берермен. Ол коплеген халклардынъ анасы болар. Сол халклардынъ патшалары да онынъ ырувыннан шыгар», — дегенди айтты.

¹⁷ Ибрагим тизиннен шоьнъкти, ишиннен куьлемсиреп, ойланды: «Юз ясына келген мендей картларда бала тувама экен? Токсан ясында Сара бала калай тапсын?» ¹⁸ Эм Аллага: «Сага бир де болмаса Исмаилдынъ яшавы канагатландырсын», — деди.

¹⁹ Алла: «Болмас! Сара, сенинъ пишенъ, сага ул табаяк, сен ога Исхак** деген атты берексинъ. Оны ман эм онынъ тувдыклары ман Мен оьмирлерге келисуьв беркитеекпен. ²⁰ Мен сенинъ Исмаил акында тилегинъди де алдым: Мен ога разылыгымды билдиреекпен, онынъ тукумын оьрисли этеекпен эм ога коьп тувдыклар береекпен. Ол он эки басшыдынъ атасы болаяк, Мен де оннан уллы халк яратаякпан. ²¹ Тек келисуьвимди Мен, сага Сара бир йылдан сонъ табаяк Исхак пан, сол ок заман, беркитеекпен», — деди. ²² Соьйтип Алла айтып, Ибрагимнинъ касыннан кетти.

²³ Сол куьн Ибрагим улын Исмаилды, тувганнан бери онынъ уьйине байыр эр кисилерди, акшага сатып алынган кулларды — баьри уьйдеги эркеклерди суьннетледи. Ол Алла не буйырган болса, соны толтырды. ²⁴ Ибрагим суьннетленгенде 99 ясында, ²⁵ улы Исмаил де 13 ясында эди. ²⁶ Бир куьн Ибрагим де, онынъ улы Исмаил де, ²⁷ Ибрагимнинъ уьйиннен баьри эркеклер де — эм онынъ уьйине тувганнан бери байыр болганлар да, эм баска ырувлардан сатып алынган куллар да суьннетлендилер.

Алла Ибрагим мен Сарага ул береди

18 ¹ Уьйле иссилигинде, Мамре эменлигининъ касында, Ибрагим шатырынынъ эсигинде олтырып турганда, ога Раббий коьринди. ² Ибрагим, коьзлерин коьтергенде, алдында

* 17:15 «Сарай»дынъ да «Сара»дынъ да маьнеси — патша кызы.

** 17:19 «Исхак»тынъ маьнеси — куьледи.

уыш аьдем* турганын коьрди. Ол оларды коьргенлей алдыларына шыкты эм, ерге дейим сежде кылып, айтты: ³ «Иелерим меним, меннен разы болсанъыз, кулынъыздынъ касыннан кетпенъиз. ⁴ Сизге аякларынъызды ювмага сув аккелсинлер. Сиз терек астында тыншайарсынъыз. ⁵ Мен кулынъызбан. Мага конак болып келгенинъизге коьре, сизге бираз азык берейим, йол шыгаяктан алдын карувланарсынъыз».

«Аьруув, сен айткандай эт», – дедилер.

⁶ Ибрагим шатырга зырылдап кирди эм Сарага: «Тез болып энъ ийги уннынъ уыш оьлшемин** алып, ийле эм оьтпек писир!» – деди. ⁷ Оннан сонъ суьруувге карап шапты, аьруув семиз, бесленген бузавды айырып, кулга, тез болып аьзирлесин деп, берди. ⁸ Ибрагим оьзи аьзирлеткен бузав этин каймак эм суьт пен бирге конаклардынъ алдына салды, касларында, терек астында, олар ас ишкенге дейим, олтырмаганлай саклап турды.

⁹ «Сенинъ пишенъ Сара кайда ды?» – деп олар Ибрагимнен сорадылар.

Ол: «Булайда, шатырда», – деп явап берди.

¹⁰ Раббий: «Мен сага бир йылдан кайтып келеекпен, Сарада ол заман ул болаяк», – деди.

А Сара Онынъ артында, шатырга кирген ерде, тынълай эди. ¹¹ Экеви де, Ибрагим де, Сара да кавдыраган картлар эди, хатынларда аьдетте болатан зат Сарада токтаган эди. ¹² Ишиннен Сара куьлди эм ойланды: «Бу куванышты мен калай коьрермен? Шешекейленген заманым кеткен, бийим де карт болган».

¹³ Тек Раббий Ибрагимге: «Сара неге куьледи: „Мендей куртка бала табарма?“ – деп. ¹⁴ Раббийдинъ колыннан келмеген бир зат барма? Мен сол белгиленген заманга, сага бир йылдан кайтып келеекпен, сол заманда Сарада ул болаяк».

¹⁵ «Мен куьлмедим», – деп, Сара коркканнан алдады.

«Йок, – деди Раббий ога, – сен куьлдинъ!»

* 18:2 Уыш аьдем: аьдем кебинде келген Алла ман эки маьлек. Ама Ибрагим пайхамбар бас деп бу затты билмейтаган эди.

** 18:6 Оьлшем – ювыт тилинде «сеа» (1 сеа = 13 кг).

Ибрагим пайхамбар Содом уьшин дува этеди

¹⁶ Конактар, йолларын бардыраак болып, турдылар эм ойга, тогайга, Содом бетке карадылар. Ибрагим оларды озгармага шыкты. ¹⁷ Раббий Оьзине айтты: «Ибрагимнен Оьзимнинь не этеегимди ясырмакпан. ¹⁸ Неге десе Ибрагимнен уллы эм куш-ли халк яратылаяк эм ер юзиндеги баьри халктар ол аркалы разылыгымды табаяктар. ¹⁹ Мен Ибрагимди, ол балалаларына эм баьри тувдыктарына Раббий йолы ман тувра барсынлар, акыйкатлыкта эм аьдилликте ислерин юргистинлер деп насихатлар уьшин, сайлап алдым. Сонда Мен, Раббий, баьри ога ваьде эткенлеримди толтыраакпан». ²⁰ Сонь Раббий айтты: «Содом ман Гомора уллы яманлыктар ман шуьшленедилер, авыр олардынь куьналары. ²¹ Ойга туьсейим эм карайым, баьриси де шуьшли ме экен, билким, баьри де болмас? Карап билейим».

²² Аьдемлердинь экиси бурылдылар эм Содомга карап йоьнедилер, ама Раббий Ибрагимнинь алдында калды. ²³ Ибрагим Ога юыкклап: «Кыянатшылар ман бирге Сен туврашылларды да йок этеексиньме? ²⁴ Билким сол шахарда 50 туврашыл табылса да – Сен шахарды йок этеексинь, сол 50 туврашыл кисилерди де аямассыньма? ²⁵ Бу эш болмак зат! Сен сол затты этпессинь! Сен туврашылларды кыянатшылар ман бирге оьлтирмеексинь. Туврашыл ман кыянатшыга бирдей оьким шыгарылама? Уьйтип эш болмак! Савлай ер юзининь оькимшиси солай аьдилсиз оьким шыгармас!»

²⁶ Раббий явап берди: «Эгер Мен Содомда 50 туврашыл киси тапсам, солар уьшин шахарды аярман».

²⁷ Сонда Ибрагим соьзин бардырды: «Мен топырак эм шань, кене де Иеме айтпага йигерленемен: ²⁸ Эгер дейим 50-ге 5 туврашыл етпесе, Сен 5 етпеген киси уьшин савлай шахарды йок этерсиньме?»

Раббий явапка: «Йок этпеспен оны, эгер дейим 45 туврашылды тапсам», – деди.

²⁹ Ибрагим бардырды: «Бирден бир тек 40 туврашыл табылса ша?»

Эм Раббий яваплады: «40 туврашыл табылса да, сол затты этпеекпен».

³⁰ Ибрагим айтты: «Меним Ием ашувланмасын айтканыма. А тек 30 туврашыл табылса ша?»

Раббий яваплады: «Шахарды аярман, 30 туврашыл тапсам да».

³¹ Ибрагим айтты: «Иемнен сорамага йигерленейим: эгер дейим 20 туврашыл болса ша?»

Раббий яваплады: «Аярман 20 туврашыл ушын».

³² Ибрагим айтты: «Ием мага ашувланмасын – меним сонъ соравым: тек 10 туврашыл болса ша?»

Раббий яваплады: «10 туврашыл аъдем ушын аярман».

³³ Соны айтып, Раббий кетти, а Ибрагим уйине кайтып келди.

Содом ман Гомора йок этиледу

19 ¹ Эки маълек, аксам туъскенде, Содомга етти. Лут шахар капысынынъ касында олтыра эди. Йолавшыларды коърип, йолыгар ушын коътерилди эм, ерге дейим сежде кылып: ² «Бийлерим, келинъиз мага, кулынъыздынъ уйине. Менде конарсыз, аякларынъызды юварсынъыз, эртен турып йолынъызды бардырарсыз», – деди.

«Йок, – деп, олар явап бередилер. – Оннан эсе биз орамбаста конармыз».

³ Ама Лут келмеселер унамады эм олар разы болдылар. Ол оларды уйине аъкелди, кешки ас аъзирледи, калакайлар пирди эм конакларын тамакландырды.

⁴ Уйкламага ятпага уългирмедилер, шахардынъ яшавшылары – баъри эр кисилер, уйкени де, кишкейи де Луттынъ уйин тоъгерек алып курсадылар. ⁵ «Кайда ды сага конмага келгенлер? – деп бакырыстылар. – Шыгар оларды, биз оларды корлаякпыз!»

⁶ Лут басамакка шыкты, обзининъ артыннан эсикти япты ⁷ эм айтты: «Кардашлар, бу яманлыкты этпеге ярамайды, этпенъиз! ⁸ Меним эр сынамаган эки кызым бар. Оларды сизге берейим, не суыйсенъиз, соны этинъиз, тек меним уйиме келгенлерге тийменъиз!»

⁹ Тек олар: «Кет булайдан! Сен ят киси болып келген, а бизге басшылык этеек боласынъма? Соъле биз сага оларга этеегимизден бетер яманлык этермиз!» – деп явапладылар. Олар,

эсикти куыш пен бузып ашамыз деп, Лутты ийтеп басладылар. ¹⁰ Ама эки маълек колларын узатып, Лутты уйдинъ ишине киргисттилер де, эсикти киртледилер. ¹¹ Басамактынъ янында топарласкан аъдемлерди — уйкенлерди де, кишкейлерди де маълеклер сокыр эттилер. Аъдемлер энди кайтип куъресселер де, уйдинъ эсигин таппадылар.

¹² Маълеклер Лутка: «Шахарда сенинъ энди де киминъ бар? Киевлеринъ, улларынъ, кызларынъ, тагы да ким бар болса — баърин де булайдан шыгар! ¹³ Биз сосы шахарды йок этеекпиз. Онынъ яшавшылары Раббийдинъ алдында авыр кыянатшылык пан шуушленеди, Раббий бизди шахарды йок этпеге йиберген».

¹⁴ Лут барып кызларынынъ ашыкярларына: «Тез болып сосы шахардан кетинъиз! Раббий оны соъле ок йок этеек!» Ама олар Лут завыкландыраяк болып айтады деп ойландылар.

¹⁵ Танъ ярык берип баслайды. Маълеклер Лутты асыктырдылар: «Тез болып кызларынъды эм пишенъди шахардан шыгар! Ол болмаса куъналы шахар ман сен де оьлерсинъ!» ¹⁶ А Лут асыкпады. Сол заманда маълеклер Лутты, пишесин эм эки кызын колларыннан алып шахардан шыгардылар, неге десе Раббий Лутты аяй эди. ¹⁷ Оларды шахардан шыгарганда маълеклерден бири Лутка: «Кутар оьзинъди! Артка карама! Эм тогайда да коьп калма — тавга каш, ол болмаса оьлерсинъ!» — деди.

¹⁸ «Йок, Ием! — деди Лут. — ¹⁹ Сен сондай бир танъсынъ мага, кулынъа! Уллы сенинъ рагимлигинъ мага: сен меним яшавымды кутардынъ! Тек мен тавларга кашалмаякпан — каза мени етеек, мен оьлеекпен. ²⁰ Эне кишкей бир шахар, сонда етпеге болаяк. Сонда мен шабайым — ол кишкей тувылма? — сонда мен сав каларман!»

²¹ «Аьруьв, — деди маълек, — сен ушшин оны да этермен: мен сол сен айтатаган кишкей шахарды аярман. ²² Сонда тез болып каш! Сен онда етпей, мен бир зат та эталмайман». Соны ушшин сосы шахар Соар* деп аталады.

²³ Ер уьстинде куьн тувды. Лут Соарга келди. ²⁴ Содом ман Гоморага Раббий янган коькиртти коьктен явдырды ²⁵ эм эки

* 19:22 «Соар»дынъ маънеси — кишкей.

шахарды, бабри тогайды, онда яшавшыларды, ерде не оьскен болса, соны йок этти. ²⁶ Луттынъ ызы ман келетаган пишеси артка караганлай, туз сынтасына айланды.

²⁷ Эртеньликте Ибрагим туьнегуьн Раббийдинъ алдында турган ерге келди. ²⁸ Содом ман Гоморага эм тогайдынъ аьр янына карады. Ер, шоьлмек куьйдиретаган пештей болып туьтинге капланганын коьрди.

²⁹ Тогайдынъ шахарларын йок этеекте Алла Ибрагимди эсине туьсирди. Алла, Лут яшаган шахарларды йок этеекте, Лутты оьлимнен куткарды.

Лут пан кызлары

³⁰ Лут Соарда калмага коркты. Соны уьшин оннан шыгып, эки кызы ман тавларга кетти. Олар бир дорбында орынластылар. ³¹ Уьйкен кызы кишкейине: «Атамыз картаяды. Ер юзинде энди бизи мен, аьдеттегиндей болып, яшамага бир эр киси де калмаган. ³² Атамызга шагыр иширейик те, оны ман уйклайык. Оьз атамыздан болса да, балаларымыз болар», – деди. ³³ Кеше олар аталарына шагыр бердилер. Уьйкен кызы барып, оны ман уйклады. Ол не болганын да анъламады, кызынынъ калай оны ман ятканын да, калай кеткенин де билмеди.

³⁴ Эртеси куьн сол кыз синълисине: «Озган кеше мен атам ман уйкладым. Биз ога тагы да шагыр иширермиз эм сен бу кеше барып, оны ман ятарсынъ. Оьз атамыздан болса да, балаларымыз болар», – деди. ³⁵ Тагы да олар аталарына шагыр иширдилер. Кишкей кызы келип, оны ман ятты. Ол не болганын анъламады – кызынынъ калай оны ман ятканын да, калай кеткенин де билмеди.

³⁶ Соьйтип, Луттынъ эки кызы да аталарыннан авыраяклы болдылар. ³⁷ Уьйкени ул тапты эм Моав* деп атады. Ол – соьлеги моавшылардынъ ата-бабалары. ³⁸ Кишкей кызы да ул тапты эм Бенамми** деп атады. Ол – соьлеги аммоншылардынъ ата-бабалары.

* 19:37 «Моав»дынъ маьнеси Атадан.

** 19:38 «Бенамми»нинъ маьнеси – Халкымнынъ улы.

Ибрагим пайхамбар Авимелекти алдайды

20 ¹Ибрагим Мамреден кубылага, Негев ерине коышип, оннан сонъ Герар шахарында орынласты. ²Сарады карындасым деп, айтатаган эди, соны уышин Герардынъ патшасы Авимелек аьдем йиберип, Сарады оьзине алды. ³Ама кеше, туьсинде, Авимелекке Алла келип айтады: «Сен сосы пишеди алганынъ уышин оьлеексинъ. Онынъ байы бар».

⁴А Авимелек ога аьли де тийген йок эди. «Ием меним! – деп, ол ялбарды. – Шуьшсиз халкты Сен йок этерсинъме? Сол киси оьзи айтты мага, карындасым болады деп! ⁵Хатын да оьзи солай айтты! Меним бетим таза, колларым куьнасыз!»

⁶«Тувра, – деп Алла яваплады ога туьсинде, – билемен, сенинъ бетинъ таза. Соны уышин сага, пишеди байырлап, Мага карсы куьна этпеге амал бермедим. ⁷Тек энди оны байына кайтар. Байы онынъ пайхамбар. Ол сени уышин дува этер, сен де сав каларсынъ. Бил: эгер дейим сен хатынды байына кайтармасанъ, оьзинъ де, сенинъ ырувынъ да оьлеексиз!»

⁸Эртенъликте Авимелек, оьзининъ куллыкшыларын шақырып, баьри бу соьзлерди айтты. Олар баьриси де бек корктылар. ⁹Авимелек Ибрагимди шақырып ога: «Сен бизи мен не затлар этесинъ? Коркынышлы куьнага мени эм меним патшалыгымды киргисткендей, мен сенинъ хаьгеринъди не зат пан калдырдым? Мага ярамаган ис эткенсинъ», – деди ¹⁰эм сорады: «Не уышин сен сол затты эттинъ?»

¹¹Ибрагим явап берди: «Мен, бу ерлерде Алладан коркпайдылар, мени пишем уышин оьлтирерлер деп, ойландым. ¹²Оннан сонъ ол уышини мен де меним карындасым – атамнынъ кызы, тек баска анадан. Ол пишем болды, ¹³тек Алла мага ата юртымды койып, элгезерликке шыкпага буйырганда, мен пишеме, кайда келсек те мени кардашым деп, айтарсынъ деп тиледим».

¹⁴Авимелек Ибрагимге койлар, сыйырлар, ыргатлар, таьвкелер савга этти, Сарады да байына кайтарды ¹⁵эм айтты: «Меним баьри ерим сенинъ алдынъда: каерде суьйсенъ, сол ерде яша». ¹⁶А Сарага: «Мен сенинъ кардашынъа мынъ кесек

куъмис* бермен. Бу сенинъ ювыкларынынъ алдында оып-кеньди эм намысынъды аклаяк».

¹⁷ Ибрагим Аллага дува этти, Алла Авимелекти, онынъ пишесин эм таъвкелерин савартты. Пишелер тагы да бала табып басладылар. ¹⁸ Оннан алдын Алла, Ибрагимнинъ пишеси Сара ушин, Авимелектинъ уйинде баъри пишелерди каратон эткен эди.

Исхак пайхамбар тувады

21 ¹Раббий, союз бергениндей, Сарага яхшылык этти. Раббий Оьзининъ ваъдесин толтырды. ² Сара авыраяклы болды эм Алла белгилеген заманда, картайган Ибрагимге ул тапты. ³ Ибрагим Сара тапкан улына Исхак** деген атты берди, ⁴ а сегизинши куьн, Алла буйыргандай этип, оны суьннетледи. ⁵ Исхак тувганда, Ибрагимге 100 йыл толган эди.

⁶ Сара: «Куьлкили зат этти мени мен Алла: ким меним акым-да эситсе — сол куьлеек», — деди. ⁷ Эм косты: «Ким айтар эди Ибрагимге, Сара баласын эмшеги мен эмизлендиреек деп? Ама мине, озим картайганда, мен ога ул таптым!»

Хаджар ман Исмаил куваланады

⁸ Бала оьсти. Оны эмшектен айырган куьн, Ибрагим уйкен той этти. ⁹ Ибрагимнинъ Хаджардан улы Исмаил Исхакты маскаралаганын коьрип, ¹⁰ Сара Ибрагимге: «Сосы таъвкеди улы ман бирге кув! Онынъ улы меним улым Исхак пан барабар асабанъ болмаяк!» — деди.

¹¹ Сосы союзлер Ибрагимди кайгыртты, неге десе Исмаил да онынъ улы эди. ¹² Тек Алла ога айтты: «Бала эм таъвке акында кайгырма. Сара калай айта болса, солай эт, неге десе сенинъ ырувынъ Исхак аркалы бардырылаяк. ¹³ Ама таъвкединъ улы да сенинъ баланъ. Собйтип оннан да Мен уйкен халк яратаякпан».

¹⁴ Эртеси куьн Ибрагим Хаджарга оыпек эм торсыкта сув берди, аркасына салды, улы ман кетпеге буйырды. Хаджар кетти эм Бершева шоьлинде адасты. ¹⁵ Торсыкта сув таъвесилди.

* 20:16 Мынъ кесек куъмис = 11,5 кг.

** 21:3 «Исхак»тынъ маънеси — куьледи.

Хаджар улын коьгемликтинъ салкынлыгында калдырды. ¹⁶Озы эрекке, улынынъ калай оьлгенин коьрмеек болып, ок ушкан эрекликке кетип олтырды, эм каты йылап баслады.

¹⁷Ама Алла онынъ улынынъ авазын эситти. Алладынъ маьлеги коьктен Хаджарга: «Сага не болганды, Хаджар? Коркпа! Алла улынънынъ давысын эситкен. ¹⁸Тур, бар улынъа, ал оны колынъа! Мен оннан уллы халк яратаякпан». ¹⁹Алла Хаджардынъ коьзлерин ашты. Хаджар куйы коьрди. Ол барды, торсыкты сувга толтырды эм улына сув иширди.

²⁰Алла онынъ улыннан разы эди. Яс оьсти, шоьлде орынласты эм ок атувшы болды. ²¹Ол Паран шоьлинде яшады, пишесин Мысырдан анасы акелди.

Ибрагим пайхамбардынъ Авимелек пен антласувы

²²Сол заманда Авимелек аьскерининъ басшысы Пикол ман келип, Ибрагимге айтты: «Сен не зат этсенъ де, Алла сага ярдам этеди. ²³Соны уьшин Алла аты ман мага ант эт, не мени, не балаларымды, не де уныкларымды сатпаспан деп: мен сага калай ийгилик эткен болсам, сен де мага эм сени кушагына алган кыралга ийгилик этерсинъ».

²⁴«Мен сондай соьз беремен», — деди Ибрагим.

²⁵Сонъ Авимелекке аьдемлери оннан тартып алган куйы акында шагынды. ²⁶«Мен билмеймен оны ким эткенин, — деди Авимелек, — Сен мага бир зат та айтпагансынъ. Мен биринши кере эситемен».

²⁷Ибрагим Авимелекке койлар, эшкилер, сыйырлар савглады эм олар экеви антластылар. ²⁸Ибрагим койлардан ети ургашы козы айырды. ²⁹Авимелек сорады: «А муна ети козыды неге айырдынъ?»

³⁰«Оларды сен кабыл этип ал. Сосы куйыды мен казганман — сол заттынъ белгиси бу козылар», — деп анълатты Ибрагим. ³¹Олар бир бирине ант эткен заманнан алып, бу ердинъ аты Бершева*.

³²Ибрагим мен Бершевада антласувды беркитип, Авимелек эм онынъ аьскер басшысы Пикол, Пилист ерине кайтып келдилер. ³³Ибрагим Бершевада йылгын олтыртты эм сонда

* 21:31 «Бершева»дынъ эки маьнеси бар: Ант куйысы эм Етидинъ куйысы.

Раббийге, Дайымлы Аллага сежде кылды. ³⁴Оннан сонъ Ибрагим Пилист еринде коьп йыллар яшады.

Алла Ибрагим пайхамбарды сынаиды

22 ¹Сосы затлар болганнан сонъ Алла Ибрагимге сынав берди. «Ибрагим!» – деди ога Алла.

«Тынълайман!» – деди Ибрагим.

²Алла: «Оьзинънинъ сынъар эм суьйикли улынъды, Исхакты ал эм Мория ерине бар. Сонда, Мен коьрсеткен тав басында, сен оны тутасяндырув курманлыкка берексинъ», – деп буйырды.

³Эргенъликте Ибрагим эрте туруп, эшекти иерлеп, эки ыргатты улы Исхак пан бирге алды эм тутасяндырув курманлык уьшин отын ярып, йолга шыкты – сол Алла айткан ерге.

⁴Уьшинши куьнде Ибрагим эректен карап, сол ерди коьрди.

⁵Ыргатларына: «Булайда турынъыз, эшекти каравылланъыз. А мен бала ман сонда барып, Аллага сежде кылармыз да, сонъ сизге кайтармыз», – деди.

⁶Ол тутасяндырув курманлык уьшин отынды алып, Исхактынъ аркасына салды. Оннан сонъ отлыктасты, пышакты алып, йолга шыктылар. ⁷Исхак атасын шақырып: «Атам!» – деди.

Ибрагим: «Не зат, улым?» – деп яваплады.

Ол да атасыннан: «Бизде отлыктас та, пышак та бар, тек тутасяндырув курманлыкка козы кайда?» – деп сорады.

⁸«Улым, – деди Ибрагим, – тутасяндырув курманлыкка козыды Алла Оьзи берер!» Эм олар экевлери йолларын бардырдылар.

⁹Алла айткан ерге келип, Ибрагим курманлык этпеге орын аьзирледи эм онынъ уьстине отынларды тизди. Улын, Исхакты, байлады эм курманлык орынга, отынлардынъ уьстине, салды, ¹⁰пышакты шыгарып, улын оьлтирер уьшин онынъ уьстине коьтерди. ¹¹Сол вакытта коьктен Раббийдинъ маьлеги шақырды: «Ибрагим, Ибрагим!»

«Аьше!» – деп ол яваплады.

¹²«Балага тийме! – деди маьлек. – Бир зат та этпе! Энди мен билемен сенинъ Алладан коркатаганынъды. Сен сынъар бир улынъды Мага бермеге кызганмадынъ!»

¹³ Сонда Ибрагим козлерин коьтерип, муьйизлери мен коьгемликлерге шырмалган кошкарды коьрди. Ол, барып, кошкарды аькелди эм оны улынынъ орнына тутасяндырув курманлык этти. ¹⁴ Сол затлар болган ерди Ибрагим Яхве Йире* деп атады. Сол себептен буьгуьн де «Раббийдинъ тавында керек болган затлар берилеек» деген айтув яшайды.

¹⁵ Тагы да Раббийдинъ маьлеги Ибрагимди коьктен шаькырды: ¹⁶ «Оьзим Оьзим мен ант этемен, – дейди Раббий: сенинъ эткен затынъ уьшин – сынъар улынъды бермеге аямаганынъ уьшин – ¹⁷ Мен сага разылыгымды коьрсетермен. Сага, санлары ман коьктеги юлдызлардан, денъиздинъ ягасындагы кумнан коьп болган тувдыклар савгалайман. Сенинъ тувдыкларынъ душпанларынынъ шахарларына ие боляк. ¹⁸ Сен Мага тынълавлы болганынъ уьшин, сенинъ тувдыкларынъ аркалы баьри ер уьстиндеги халкларга разылыгымды коьрсетеекпен».

¹⁹ Ибрагим кайсы ерде ьргатларын калдырган болса, сол ерге кайтты, олар ман бирге Бершевага кетти эм Бершевада яшады.

Нахордынъ уллары

²⁰ Бир кесек заман кеткеннен сонъ Ибрагимге, онынъ кардашы Нахордынъ пишеси Милка уллар тапкан деп, айтадылар: ²¹ Усты (ол тунгыш), Бузты, Кемуелди (Арамнынъ атасы), ²² Кеседти, Хазоды, Пилдашты, Идлапты эм Бетуелди. ²³ Бетуелдинъ Ревека атлы бир кызы болды. Мине Ибрагимнинъ кардашы Нахорга Милка тапкан сегиз ул. ²⁴ Оннан баска, Нахордынъ Реюма атлы некахсыз пишеси ога Тевахты, Гахамды, Тахашты эм Маакады тапкан.

Сарадынъ оьлими

23 ¹ Сара 127 йыл яшаган. Сарадынъ оьмири сол кадер эди. ² Ол Кенан еринде, Кирят Арба шахарда оьлди. Кирят Арба соьле Хеврон деп аталады. Ибрагим келип, Сарадынъ оьмиралласын этип, оькирип йылады, ³ сонъ, оьлидинъ касыннан кетип, хетши басшыларга: ⁴ «Мен, сиз мага кешинмеге

* 22:14 «Яхве Йире»динъ маьнеси – Раббий керек болган затларды берер.

амал берген, ят аьдеммен. Сизинь ериньызде оьлген пишемди коьммеге кабыр этер уьшин, бир орын сатынъыз», — деп тиледи.

⁵⁻⁶ «Рагимлик эт, бийимиз! — деп явапладылар хетшилер. — Сен Алла суьйген, сыйлы киси. Пишеньди бизим энъ аьрувь кешенемизде коьм: аьр ким де оьз тукум кешенесинде сага орын береек».

⁷ Ибрагим турды, сосы ерде яшаган хетшилерлинъ алдында бас ийди, ⁸ эм айтты: «Эгер сиз ериньызде оьли пишемди коьмуьвим мен разы эсенъиз, мага тынъланъыз. Мени уьшин Сохардынъ улы Эпроннан тиленъиз: ⁹ онынъ данъылынынъ шетинде орынласкан Махпела дорбынын мага сатсын. Мен оны, бизим мезарымыздынъ орны болсын деп, сизинъ алдынъызда толы баасына куьмис пен сатып алайым».

¹⁰ Хетши Эпрон халк арасында олтырган эди. Ол, сахар капысыннан киретаган баьри хетшилер эситкендей этип, Ибрагимге: ¹¹ «Йок, бийим. Мага рагимлик коьрсет: сол данъылды дорбын ман бирге меннен савгага ал. Меним ырувдасларым шаат: мен сага сол данъылды савга этемен, сен сонда оьли пишеньди коьм!» — деди.

¹² Сосы ердинъ яшавшыларына сежде кылып, ¹³ Ибрагим, баьри йыйылганлар эситкендей этип, Эпронга: «Тилеймен, рагимлик коьрсет: данъыл уьшин сага акша берейим. Акшады ал, сонъ оьли пишемди коьмейим», — деди.

¹⁴⁻¹⁵ Эпрон явапка: «Бийим! Рагимлик коьрсет. Сосы данъылдынъ баасы 400 кесек* куьмис. Ол мага да, сага да не ди? Оьлигинъди коьм!», — деди.

¹⁶ Ибрагим Эпроннынъ баасы ман разы болды эм хетшилер, шаат болып, не шаклы куьмис деп соьйленген болса, сол шаклы куьмис шектилер: саьвдегерлер арасында кабыл этилген авырлыгы ман 400 кесек куьмисти Эпронга бердилер. ¹⁷ Соьйтип, Эпроннынъ Мамреден узак болмаган Махпеладагы данъылы, тоьгеректеги тереклери мен, сол данъылдагы дорбыны ман бирге Ибрагимге байыр болды. ¹⁸ Ога сахар капысыннан киретаган баьри хетшилер шаат эди. ¹⁹ Ибрагим пишесин Мамреден (соьле Хеврон) узак болмаган Махпела

* ^{23:14-15} 400 кесек = 4,6 кг.

данъылындагы дорбында, Кенан еринде коьмди. ²⁰ Данъыл эм дорбын хетшилерден Ибрагимге коьшти эм оьлгенлерди коьметаган ер болды.

Исхак пайхамбар Ревекага уйленеди

24 ¹ Ибрагим энди терен картлыкта эди. Алла ога аьр яныннан разылыгын коьрсеткен эди. ²⁻³ Ибрагим онынъ мал-муьлкин юргисткен уйиндеги тамада ыргатына: «Меним янбасыма тий эм ерди, коькти яраткан Раббий Алла ман ант эт: бирге яшаган кенаншылардан улыма кыз алмаяксынъ, ⁴ а барып меним кыралыма, меним ювыкларыма соннан улым Исхакка кыз аькелеексинъ», — деди.

⁵ Ыргат: «А кыз унамаса мени мен бу ерге келмеге? Ол заманда мен сенинъ улынъды сен келген кыралга кайтармага керекпен ме?» — деп сорады.

⁶ «Буйтип эш болмаяк! — деп яваплады Ибрагим, — Меним улымды онда кайтарма! ⁷ Мени тувган еримнен, ата журтымнан булайга алып келген, сосы ерди тувдыкларынъа береекпен деп ант эткен, коьклерди яраткан Раббий Алла, сага сол ерден меним улыма кыз аькелмеге амал берип, сенинъ алдынъда маьлегин йибереек. ⁸ Эгер кыз сени мен келмеге унамаса, сен антынънан босаяксынъ, тек меним улымды онда кайтарма!»

⁹ Ыргат, бийининъ янбасына тийип: «Айтканынъдай этермен», — деп, ант этти. ¹⁰ Оннан сонъ, бийине байыр болган он туьеди егип, оьзи мен бийининъ коьп туьрли казнасын алып, Месопотамияга [Ибрагимнинъ кардашы] Нахор яшаган шахарга кетти. ¹¹ Туьелерин шахар тысындагы куйыдынъ янында шоьктирди. Аксам болган эди. Сол вакытта кызлар, шахардан шыгып, сув алмага баратаган эдилер.

¹² Ибрагимнинъ ыргаты дува этти: «Я Раббий, меним бийим Ибрагимнинъ Алласы! Тилеймен, меним бактымды буьгуьн аш, меним бийим Ибрагимге яхшылык эт! ¹³ Мине мен куйыдынъ касында турыман. Шахардынъ кызлары сув алмага келедилер. ¹⁴ Мен олардынъ бирине айтаякпан: „Тилеймен, шоьлмегинъди ий, мага сув ишпеге ызын бер“, деп. Эгер ол: „Иш. Сенинъ туьелеринъе де сув аькелейим“ десе, сол заманда оны Сен кулынъ Исхакка пише этип айырганынъды

билеекпен. Сен бийимге яхшылык эткенинъди сол белгиден анълаякпан».

¹⁵ Ол сол соьзлерди айтып кутылмай, ийнине шоьлмек салып, Ибрагимнинъ кардашы Нахор ман Милкадынъ улы Бетуелдинъ кызы Ревека келди. ¹⁶ Ол бек ярасык эди, энди де кыз – эркек оны билмеген. Ол куйыга кетти эм, шоьлмегин сувга толтырып, артына кайтты. ¹⁷ Ибрагимнинъ ыргаты ювырып касына барды да, тиледи: «Мага шоьлмегинънен сув иширтагы!»

¹⁸ «Иш, бийим», – деди ол, эм, тез болып ийниннен шоьлмекти туьсирип, Ибрагимнинъ ыргатына сув иширтти. ¹⁹ Оннан сонъ: «Соьле мен сенинъ туьелеринъе де сув аькелейим, олар да суьйгенлери кадер сув ишсинлер», – деди. ²⁰ Тез болып сувды олыкка куйды, тагы да сув алмага куйыга зырылдап кетти, туьелердинъ баьри де ишкенге дейим сув аькелди. ²¹ Ыргат, Раббий онынъ йолын кабыл этип этпегенин анълаяк болып, уьндемей карап турды.

²² Туьелер сув ишип болганда, ол кызга бурны уьшин бир бека* авырлыгы болган алтын сырга эм он шекел** авырлыгы болган эки алтын билезик берди, ²³ эм сорады: «Сен кимнинъ кызысынъ, айт мага? Эм сенинъ атанънынъ уьйинде конмага ер табыларма экен?»

²⁴ Ол: «Мен Нахор ман Милкадынъ улы Бетуелдинъ кызыман», – деди. ²⁵ Эм косты: «Бизде тобан да эм малга ем де коьп, конмага ер де бар».

²⁶⁻²⁷ Ибрагимнинъ ыргаты ийилип, Раббийге сежде кылды: «Бийим Ибрагимнинъ Алласы Раббийге шуькир! Раббий яхшылыгы эм туьзлиги мен бийимди тасламаган: мени туп-туввра бийимнинъ кардашынынъ уьйине аькелди!» – деди.

²⁸ Ревека шабып уьйине кетти, анасына баьри болган затларды айтты. ²⁹⁻³⁰ Ревекадынъ Лаван атлы кардашы бар эди. Лаван карындасы Ревекадынъ бурнындагы сыргады эм колларындагы билезиклерди коьрди. Ревекадынъ «Сол аьдем мага булай айтты» деген соьзлерин эситип, куйыга асыкты, Ибрагимнинъ

* ^{24:22} Бир бека = 6 гр.

** ^{24:22} Он шекел = 115 гр.

ыргатынынъ касына барды. Ол энди де озининъ туелери мен куйыдынъ касында тура эди. ³¹ Лаван айтты: «Хош келдинъ, Раббий разы болган аьдем! Шахардынъ тысында неге турасыз? Мен уьйди йыйыстырдым, туелеринъе орын аьзирледим!»

³² Ибрагимнинъ ыргаты уйге кирди. Туелерди юклериннен босаттылар, тобан эм ем аькелдилер, а конакка эм йолдасларына аякларын ювмага сув бердилер. ³³ Ас бердилер, тек Ибрагимнинъ ыргаты: «Мен мунда не уьшин келгенимди айтпай, ас ишеек тувылман».

«Айт», – деди Лаван.

³⁴ Ол айтып баслады: «Мен Ибрагимнинъ ыргаты. ³⁵ Раббий меним бийимге разылыгын коьрсетип, ога уллы байлык берди: койлар, эшкилер, сыйырлар, куьмис эм алтын, ыргатлар эм таьвкелер, туелер эм эшеклер. ³⁶ Меним бийимнинъ пишеси Сара картайганда, ога ул тапты, бийим де баьри болган байлыгын улына байырлады. ³⁷ Бийим меннен соьз алып, „Мен ерлеринде яшайтаган кенаншылардан улыма кыз алмаяксынъ. ³⁸ А атамнынъ юртына, ювыкларыма барып, оннан улыма кыз аькелеексинъ“, деди. ³⁹ Мен бийимнен: „Эгер кыз мени мен келмесе, не этермен?“ деп сорадым. ⁴⁰ Ол мага: „Мен йолында юретаган Раббий сени мен бирге маьлегин йиберер, сен меним ювыкларымнан, атамнынъ юртыннан улыма пише аькелер уьшин бактынъды ашар. ⁴¹ Эгер сен меним ювыкларыма келген болсанъ, антынънан босаяксынъ. Кызды сага бермеселер, сен антынънан босаяксынъ“, деп айтты.

⁴² Буьгуьн куйыдынъ касына келгенде, мен дува эттим: „Я Раббий, меним бийим Ибрагимнинъ Алласы! Тилеймен, меним бактымды буьгуьн аш! ⁴³ Мине мен куйыдынъ касында турыман. Сув алмага келген кызлардан бирине айтаякпан: ‘Тилеймен, шоьлмегинъди ий, мага сув ишпеге ызын бер’, деп. ⁴⁴ Эгер ол: ‘Иш. Сенинъ туелеринъе де сув аькелейим’ десе, сол заманда оны Раббий меним бийимнинъ улына пише этип айырганын билеекпен“. ⁴⁵ Мен солай дува этип уьлгирмей, Ревека ийнине шоьлмек салып, куйыдан сув алмага келди. Мен оннан сув тиледим. ⁴⁶ Ол шоьлмегин ийниннен туьсирип: „Иш. Сенинъ туелеринъе де сув иширтермен“, деди. Мен сув иштим, оннан сонъ ол туелерге сув аькелди. ⁴⁷ Мен сорадым:

„Сен кимнинъ кызысынъ?“ деп. Ол айтты: „Мен Нахор ман Милкадынъ улы Бетуелдинъ кызыман“.

Сол заманда мен бурнына сырга эм колларына билезиклер бердим, ⁴⁸ а озим, ийилип, Раббийге сежде кылдым. Раббийге, бийим Ибрагимнинъ Алласына, мени мунда — бийимнинъ ювыкларынан бийимнинъ улына пише этип кыз алмага тувра йол ман аккелгени ушин, шуькир эттим. ⁴⁹ Энди соьз сизге: рагимлик этип бийимнинъ тилегин кабыл этеексизбе? Болмас деп айтаяксызба? Не зат этеегимди билер ушин, сиз мага явап беринъиз».

⁵⁰ Лаван эм Бетуел: «Бу ис Раббийдинъ мырады, биз сага яман яде яхшы зат айталмаймыз. ⁵¹ Мине Ревека — ал оны озинъ мен. Раббийдинъ ыркы толтырылсын эм сенинъ бийинининъ улы оны пише этип алсын», — дедилер.

⁵² Соны эситип, Ибрагимнинъ ыргаты ийилип, Раббийге сежде кылды. ⁵³ Оннан сонъ ол Ревекага куьмис эм алтын затлар ман ярасык кийимлер, кардашына эм анасына да баалы савгалар шыгарып берди. ⁵⁴ Сонъ конаклар ас иштилер эм уйкламага яттылар, а эртенъликте Ибрагимнинъ ыргаты: «Мага бийимге кайтпага ызын беринъиз», — деди.

⁵⁵ Ревекадынъ анасы эм кардашы: «Энди де биз бен бир он куьн турсын!» — деп тиледилер.

⁵⁶ «Мени ысламанъыз, — деди Ибрагимнинъ ыргаты. — Раббий меним бактымды ашканнан сонъ, мага бийимге кайтпага ызын беринъиз!»

⁵⁷ «Кызды шакырып сорайык, — дедилер, — ол озьи айтсын».

⁵⁸ Олар Ревекады шакырдылар эм сорадылар: «Бу киси мен бараяксынъма?» — деп.

Ол: «Бараякпан», — деди.

⁵⁹ Олар Ревека эм онынъ эмисткен анасы, Ибрагимнинъ ыргаты, онынъ йолдастары ман аманластылар. ⁶⁰ Ревекага разылыкларын билдирип: «Карындас, сенинъ тувдыкларынъ мынъ, он мынъ болсынлар! Сенинъ ырувынъ душпанларынынъ шахарларына ие болсын!» — дедилер.

⁶¹ Ревека эм онынъ таьвкелери туьелерге олтырып, Ибрагимнинъ ыргатынынъ артыннан йобнедилер. Соьйтип ол Ревекады алып кетти.

⁶² Исхак сол заманда Негев еринде яшайтаган эди. Ол Бер Лахай Ройден келген эди. ⁶³ Аксамда ол, ойланар уьшин, даньылга шыкты. Эректе туе керваны ювыклап келеятырганын коьрди. ⁶⁴ Ревека да, Исхакты коьрип, туьеден туьсти. ⁶⁵ Ибрагимнинь ыргатыннан сорады: «Даньылдан бизди йолыкпага келетаган аьдем ким ди ол?»

«Ол – меним бийим», – деп яваплады ыргат. Сонда Ревека явлыкка оранды.

⁶⁶ Ыргат Исхакка йолшылыгынынь хабарын айтканнан сонь, ⁶⁷ Исхак Ревекады обзининь анасынынь, Сарадынь, шатырына киргистти. Ревека онынь пишеси болды. Исхак оны суьйди. Событип ол анасынынь облиминнен сонь юбаныш тапты.

Ибрагим пайхамбардынь облими

25 ¹ Ибрагим тагы да пише алды, онынь аты Кетура эди. ² Кетура ога уллар тапты, атлары: Зимран, Йокшан, Медан, Мидиян, Ишбак, Шуах. ³ Йокшан Шева ман Деданнынь атасы болды. Деданнынь тувдыклары – ашшурлылар, летушлылар эм леумлылар. ⁴ Мидияннынь уллары: Эпа, Эпер, Ханок, Авида эм Элдаа. Олар баьриси – Кетурадынь тувдыклары.

⁵ Ибрагим баьри болган байлыгын Исхакка калдырган. ⁶ Некахсыз пишелериннен тувган улларына да савгалар берип, оьлмей турып, Исхактан эрек, куьнтувар ерлерге йиберди.

⁷ Ибрагим 175 йыл яшады. Онынь обмири сол шаклы эди.

⁸ Ол, яшавга тойып, терен картлыкка келип, ян берди эм атабабаларына косылды.

⁹ Уллары, Исхак эм Исмаил, оны хетши Сохардынь улы Эпроннынь даньылында, Мамреден узак болмаган Махпела дорбынында коьмдилер. ¹⁰ Ибрагим бу даньылды хетшилерден алган эди; онда эм Ибрагим, эм Сара коьмилдилер. ¹¹ Ибрагим оьлгеннен сонь, Алла онынь улы Исхакка разылыгын коьрсетти. Исхак Бер Лахай Ройдинь касында яшады.

Исмаилдынь тукымы

¹² Мине Исмаилдынь тукым тарихи. Ол Сарадынь таавкеси мысыршы хатын Хаджар ман Ибрагимнинь улы эди.

¹³ Исмаилдынь улларынынь атлары тувган кезуьвлерине

кобре: Невайот (Исмаилдынъ тунгышы), Кедар, Адбеел, Мивсам, ¹⁴ Мишма, Дума, Масса, ¹⁵ Хадад, Тема, Етур, Напиш эм Кедема. ¹⁶ Булар Исмаилдынъ уллары, он эки ырувдынъ он эки басшысы. Олар атларын авылларына эм коышип айланган ерлерине бердилер. ¹⁷ Исмаил, 137 йыл яшаганнан сонъ, ян берди эм ата-бабаларына косылды. ¹⁸ Онынъ тувдыклары Ассирия ерине барган йолда, Мысыр мажасында, Хавила ман Шур шахарлары арасында орынластылар. Кардашларынынъ куынтувар янында яшадылар.

Исхак пайхамбардынъ уллары: Эсав ман Якып

¹⁹ Мине Ибрагимнинъ улы Исхактынъ тукумы акында хабар. ²⁰ Паданарамдан болган арамлы Бетуелдинъ кызы, арамлы Лаваннынъ карындасы Ревекады пише этип алганда, Исхакка 40 йыл эди. ²¹ Пишеси каратон болганы ушин, Исхак Раббийге онынъ акында дува этти. Раббий Исхактынъ дуvasын кабыл этти: Ревека бала коытерди. ²² Ама онынъ уллары аэле курсакта тобелесип басладылар. Ревека: «Аьше, не ди бу басыма келген зат?» деп, Раббийге сорамага барды.

²³ Раббий ога булай айтты: «Эки миллет сенинъ курсагында, эки баска туурли халк сеннен шыгаяк. Бири экиншисиннен куышли болаяк, уйкени кишкейине куллык этеек».

²⁴ Заман келгенде, эгиз бала тувады. ²⁵ Биринши бала йийрен эм буьтин кевдеси, айваннынъ терисиндей, туькли эди; ога Эсав* дедилер. ²⁶ Артыннан, Эсавтынъ оькшесин колы ман ыслап, экиншиси тувды; ога Якып** дедилер. Олар тувганда Исхакка 60 яс эди.

²⁷ Яслар оыстилер. Эсав кырларды суьйген уста анъшы болды, а Якып – уйде олтырмага суьйген тынышлы аьдем болды. ²⁸ Исхак Эсав аькелген кыр айванлардынъ этин ашамага суьетаган эди, соны ушин Эсавты айыратаган эди; ама Ревека Якыпты бек суьйди.

²⁹ Бир куьн, Якып сорпа кайнатып турганда, Эсав анънан кайтып келди. Аш эм карувсыз эди. ³⁰ «Тилеймен, бу кызыл

* 25:25 «Эсав»дынъ маьнеси – туькли.

** 25:26 «Якып»тынъ маьнеси – оькше ыславшы яде алдавшы.

сорпадан мага ашат! — деди ол Якыпка. — Мен аш эм карув-сызбан!» Соны ушин ога Эдом* дегенлер.

³¹ «Тек тунгышлыкка авыстырсань!» — деди Якып.

³² «Мен соBLE аштан оBLEекпен — неден керек мага тунгышлык?» — деди Эсав.

³³ «Ант эт!» — деди Якып. Эсав, ант этип, тунгышлыгымды, Якыпка беремен деп айтты, ³⁴ Якып та ога оытпек пен сорпа берди. Эсав асын ишти, еди эм турып кетти. Соытип тунгышлыгына эс бермеди.

Исхак пайхамбар ман Авимелек

26 ¹Ибрагимнинъ заманындагындай болып, сол кыралга тагы да ашлык келди. Исхак Герар шахарга, Пилист патшасына, Авимелекке кетти. ²Раббий Исхакка коьринип: «Мысырга барма, Мен сага коьрсеткен кыралда яша. ³Сол ерде бир кесек заман кал. Мен сага ярдам этип, разылыгымды коьрсетеекпен. Мен сенинъ атанъ Ибрагимге берген антымды толтыраякпан: бу ерлердинъ баьрисин сага эм сенинъ тувдыкларыньа береекпен. ⁴Сенинъ тувдыкларыньды коьктеги юлдызлардай сансыз коьп этеекпен, баьри бу ерлерди оларга береекпен. Сенинъ тувдыкларынь аркалы ер уьстиндеги баьри халкларга разылыгымды коьрсетеекпен. ⁵Мен, Ибрагим Мени тыньлап, Меним парызларымды, буйырыкларымды, йорыкларымды, законларымды ыслаганы эм толтырганы уьшин, солай этеекпен».

⁶ Исхак Герарда орынласты. ⁷Ерли яшавшылар Ревека акында сораганда: «Ол меним карындасым», — деди. «Пишем» деп айтпага коркты. «Ревека бек ярасык, оны уьшин ерлилер мени оьлтирерлер», — деп, ойлады.

⁸ Заман барады. Бир куьн Пилист патшасы Авимелек терезеден Исхактынъ Ревекады эркелетип турганын коьреди. ⁹Исхакты шақырып: «Суьйткенде, Ревека сенинъ пишеньме? Неге оны карындасым деп айткансынъ?»

Исхак явапка: «Оны уьшин мени оьлтирерлер деп корктым», — деди.

* 25:30 «Эдом»нынъ маьнеси — кызыл.

¹⁰ Авимелек: «Сен бизи мен не этесинъ? — Бирев сенинъ пишенъ мен бирге болмага аз калды. Сен бизди уллы куьна-га туьсирер эдинъ!» — деди. ¹¹ Сонъ Авимелек баъри халкына: «Ким бу аьдемге, яде онынъ пишесине тийсе, оьлимге берилеек!» — деп билдирди.

¹² Сол кыралда Исхак бийдай шашты. Раббий ога разылыгын коьрсетти: сол йыл онъыс юз кабат мол болды. ¹³ Йылдан йылга Исхак бай болып барды. Ол шынты да бай аьдем болды: ¹⁴ Энди ога коьплеген койлар, эшкилер эм сыйырлар суьруьвлери эм коьплеген куллар байыр болдылар. Пилистшилер ога куьнлеп басладылар. ¹⁵ Олар, атасы Ибрагимнинъ сав заманында куллары казган баъри куйыларды, ер куйып, бастырдылар.

¹⁶ Авимелек Исхакка: «Кыралымыздан кет. Сен бизим уьшин бек каруьвлы болдынъ», — деди. ¹⁷ Соьйтип Исхак оннан кетти, шатырларын Герар оьзенинде курып, сол ерде орынласты. ¹⁸ Атасы Ибрагим сав заманында казган эм пилистшилер Ибрагимнинъ оьлиминнен сонъ бастырган куйыларды Исхак янъыдан казды эм сол куйыларга атасы берген атларды берди.

¹⁹ Бир кере Исхактынъ ьргатлары оьзенде куйы казып турганда, булак таптылар. ²⁰ Тек Герардынъ туваршылары Исхактынъ туваршылары ман эрисип басладылар: «Бу бизим сув!» — деп. Куйы уьшин дава шыкканга, Исхак ога Эсек* деген ат берди. ²¹ Баска куйы каздылар. Оны уьшин де дава шыкты. Исхак ога Ситна** деди. ²² Исхак оннан кетип, тагы да бир куйы казды. Бу куйы уьшин дава шыкпады. Соьйтип Исхак ога Реховот*** деген ат берди. «Раббий, энди бу кыралда коьп санлы болынъыз деп, бизге рахатлык савга этти», — деп айтты.

²³ Оннан сонъ Исхак Бершевага кайтып келди. ²⁴ Сонда, биринши кеше ок, Раббий ога коьринди. «Мен атанъ Ибрагимнинъ Алласы, — деди Ол. — Коркпа: Мен сага ярдам этип разылыгымды коьрсетеекпен. Кулым Ибрагимнинъ хаьтери уьшин сенинъ ьрувынъды коьп санлы этеекпен». ²⁵ Сол ерде

* 26:20 «Эсек»тинъ маьнеси — даваласув.

** 26:21 «Ситна»дынъ маьнеси — душпанлык.

*** 26:22 «Реховот»тынъ маьнеси — рахатлык.

Исхак курманлык ерин ярастырып, Раббийге дува этти, ша-
тырларын яйды. Сонда онынъ ыргатлары куйы каздылар.

²⁶ Сол вакытта Исхакка Герардан Авимелек оззининъ мас-
лагатшысы Ахузат эм аскер басшысы Пикол ман келди.
²⁷ «Сиз мага неге келдинъиз? — деп сорады Исхак. — Сиз мени
суыймединъиз, кыралынъыздан кувдынъыз».

²⁸ «Раббий сага ярдам эткенин ашык коьремиз — дедилер
олар, — соны ушин бизди ант байлаганын суьемиз. Келисуьв
беркитеек! ²⁹ Биз сага тиймей тек ийгилик этип, сав-саламат
йибергенимиздей, сен де бизге яманлык этпеегинъе ант эт.
Энди сага Раббий разылыгын коьрсеткен».

³⁰ Исхак оларга зияпетлер тизди, олар ашадылар, иштилер.
³¹ Эртеньликте эрте турып, антластылар. Исхак конаклар ман
аманласты, эм олар рахат уйлерине кеттилер.

³² Сол куьн Исхактынъ куйы казган ыргатлары келип, ога
сув тапканларын билдирдилер. ³³ Исхак куйыга Шива деген
атты берди. Соннан Бершева* деген шахардынъ соьлеги
аты келеди.

Исхак Якыпка разылыгын береди

³⁴ Эсавга 40 яс болганда ол пишелер этип хетши Бееридинъ
кызын Юдитти эм хетши Элоннынъ кызын Басематты алды.

³⁵ Бу хатынлар Исхак пан Ревекадынъ басына дерт болдылар.

27 ¹ Бир кере энди картайган эм сокыр болган Исхак оззи-
не уйкен улын, Эсавды шақырды. «Улым!» — деди.

«Аьше, атам!» — деп ол яваплады.

² Исхак айтты: «Мен энди картпан, не шаклы энди мага
яшамага калганын билмеймен. ³ Ал савыт-садакларыньды —
яйынъды, окларыньды — бар данъылга эм кийик этке анъ-
шыла. ⁴ Меним суыйген асымды аьзирлеп аькелерсинъ, мен
ермен эм оьлеектен алдын сага разылыгымды билдирермен».

⁵ Тек Ревека, ясыртын, Исхак пан Эсавдынъ соьйлескенин
тынълады. Эсав данъылга кийик этке анъга кеткенде, ⁶ Ревека
улы Якыпка айтады: «Тынъла! Мен атанънынъ кардашынъ

* 26:33 «Бершева»дынъ эки маьнеси бар: Ант куйысы эм Етидинъ куйысы.

Эсавга буйырганын эситтим. ⁷Атань: „Кийик эт аькелип, меним суьйген асымды аьзирле. Мен ермен, эм обълектен алдын Раббийдинь алдында сага разылыгымды берермен“, — деди. ⁸Суьйткенде, улым, тынъла сага не зат этпеге керегин. ⁹Суьруувге бар, эки ийги эшки баласын айырып ал. Мен оларды атань суьетагандай таьтли этип писирермен. ¹⁰Есин деп, сен атанъа аькетерсинь, ол обълектен алдын сага разылыгын берер».

¹¹«Меним кардашым Эсавдынъ кевдеси туькли, — деди Якып, — меним терим тегис. ¹²Атам бирден мени сыйпаса ша? Эгер меним алдаганымды анъласа, разылык тувыл, каргыс мени саклайды».

¹³Ама анасы айтты: «Сол каргыс менде болсын, улым. Бар эм мен айтканды эт, эшки балаларын аькел».

¹⁴Якып эшки балаларын алып келди, Ревека оларды, Исхак суьйгендей таьтли этип, аьзирледи. ¹⁵Оннан сонъ Эсавдынъ, уьйкен улынынъ, уьйде болган энъ аьруув кийимлерин алып, кишкей улы Якыпка кийгистти, ¹⁶Якыптынъ мойнын, колларын эшки териси мен орады, ¹⁷оннан сонъ оьзи аьзирлеген таьтли асты эм оьтпекти Якыпка берди.

¹⁸Якып атасына барып: «Атам!» — деди.

«Улым! — деди Исхак. — Сен кайсысысынъ?»

¹⁹«Мен Эсав, сенинъ тунгышынь, — деп яваплады Якып. — Мен, сен калай айткан болсанъ, солай эттим. Тилеймен, тур, олтыр эм мен аькелген кийик этти аша, оннан сонъ мага разылыгынъды бер».

²⁰«Улым, соьбитип тез калай ысладынъ кийикти?» — деп сорады.

Ол да: «Раббий, сенинъ Алланъ, меним бактымды ашты».

²¹«Кел касыма, улым, — деди Исхак. — Мен сени сыйпайым: сен дурысы ман да Эсавсынъма, тувылсынъма анълайым?»

²²Якып атасынынъ касына келди, ол оны сыйпады эм айтты: «Давазынь — Якыптыкы, а колларынъ — Эсавтыкы».

²³Якыптынъ коллары, кардашы Эсавтыкындай болып, туькли эди. Сол себептен Исхак оны танымады. Ога разылыгын береек заманда, ²⁴«Сен уьшини мен де меним улым Эсавсынъ ма?» — деп сорады.

Якып: «Аьше», — деп беркитти.

²⁵ Исхак айтты: «Улым, бер кийик этиньди емеге, эм мен сага разылыгымды берермен». Якып атасына ас та, шагыр да берди. Атасы Исхак асын ишип, еп кутылганнан сонъ: ²⁶ «Кел касыма, улым, оьп мени», — деди. ²⁷ Якып келип, оьпкенде, атасы Исхак онынъ кийимлерининъ ийисин сезгенде, ога сосы соьзлер мен разылыгын берди: «Меним улымнынъ ийиси — Рабий разылыгын коьрсеткен кырлардынъ ийиси. ²⁸ Алла сени коьктен туьскен шык пан, ердинъ емислери мен, оьтпек эм шагырдынъ моллыгы ман савгаласын. ²⁹ Халклар сага куллык этсинлер, миллетлер сенинъ алдында сежде кылсынлар. Сени каргаганлар наьлетленсинлер, сага ийгилик тилегенлер ийгилик тапсынлар!»

³⁰ Якып, атасы Исхактынъ разылыгын алып, онынъ алдыннан шыкканлай, кардашы Эсав анънан кайтып келди. ³¹ Эсав да таьтли ас этип атасына алып келди: «Атам! Тилеймен, тур, кийик эт алып келдим, е, эм мага разылыгынъды бер», — деди.

³² Исхак: «Сен кимсинъ?» — деп сорады.

Ол да: «Мен сенинъ улынъ, тунгышынъ, Эсав», — деди.

³³ Исхак, бек уллы кайгы ман калтырап: «Аьше, ол заманда, кийик этти ким табып, ас этип, мага егисткен? — деп сорады. — Сен келмей мен ога разылыгымды бердим, энди Алла оннан разы калаяк!»

³⁴ Атасынынъ соьзлерин эситип, Эсав коьтеринки эм кайгылы оькирип: «Мага да, атам, разылыгынъды бер!» — деди.

³⁵ Исхак: «Кардашынъ келип мени алдады. Сага береек разылыгымды ол алды», — деди.

³⁶ Эсав: «Босына Якып* деп айтпайдылар ога. Ол мени эки кере алдады! Бас деп тунгышлыгымды алды, энди сен мага береек разылыгынъды алды!» — деди. Оннан сонъ атасына: «Аьше, мага да разылыгынъды бермеге амал калмаганма?» — деп сорады.

³⁷ Исхак яваплады: «Мен оны сенинъ бийинъ эттим, баьри кардаш-кавымын онынъ ьргаты эттим, оьтпекти эм шагырды ога бердим. Сага, улым, энди не зат берерим?»

* 27:36 «Якып»тынъ маьнеси — алдавышы.

³⁸ Эсав: «Атам меним, разылыгынъды бермеге тек бир амал барма? Разылыгынъды, атам, мага да бер!» — деп, оькирип йылады.

³⁹ Атасы Исхак ога: «Сенинъ юртынъ коьктен шык туьскен семиз ерден узак боляк. ⁴⁰ Сен кылышынъ тапканы ман яшаяксынъ, кардашынъа кызмет кылаяксынъ. Ама заман келеек — сен оьршигип коьтерилеексинъ эм мойнынънан мойсасын таслаяксынъ», — деп явап берди.

Якып пайхамбар ана кардашы Лаванга кашады

⁴¹ Атасы разылыгын Якыпка бергени уьшин, Эсав кардашы Якыпты коьрип болмады. Оьз оьзине: «Атамыздынъ оьлими мен байланыслы тулланув куьнлер ювыкладылар. Йылав куьнлериннен сонъ, кардашым Якыпты оьлтирермен», — деди.

⁴² Ревекага тамада улы Эсавдынъ айтканын ким де болсын бирев еткерди. Ревека кишкей улы Якыпты шақырып: «Сенинъ аганъ Эсав сени оьлтиреегин айтып, оьзин юбантады. ⁴³ Тынъла, улым, меним айтканыма: каш Харранга, меним кардашым Лаванга. ⁴⁴ Кардашынънынъ ашуву кайтканга дейим Лаваннынъ янында бир кесек заман кал. ⁴⁵ Кардашынънынъ шамлануву кеткенде эм сенинъ ога эткенинъди мутканда, мен хабар йиберип сени аькелдирермен. Ол болмаса бир куьнде экевинъизди де йойтарман!» — деди.

⁴⁶ Оннан сонъ Ревека Исхакка: «Сосы хетлши кыскаяклылардан яшавым каранъа болады. Эгер Якып да ерли, хетлши кызлардан бирин пише этип алса, мага яшамага керек тувыл!» — деди.

28 ¹ Исхак Якыпты шақырып, ога разылыгын берди эм насихатлап: «Кенаншы кызларды пише этип алма. ² Бар Паданарам ерине, ананънынъ атасы Бетуелдинъ уйине эм сонда пише этип ананънынъ кардашы Лаваннынъ кызларынынъ бирин ал. ³ Куьдиретли Алла сага разылыгын коьрсетсин! Сенинъ ырувынъды, коьплеген халклар сеннен яратылсын деп, емисли эм коьп санлы этсин! ⁴ Ибрагимге разылыгын бергениндей сага эм сенинъ тувдыкларынъа да

берсин; сол заманда Алла Ибрагимге савгалаган ерди, сен энди ят киси болып яшаган ерди байырлаяксынъ». ⁵ Исхак Якып пан аманласты. Якып Паданарамга, арамлы Бетуелдинъ улы Лаванга йоьнеди. Лаван Эсав ман Якыптынъ аналары Ревекадынъ кардашы эди.

⁶ Эсав Исхактынъ Якыпка разылыгын бергенин, пише аькелмеге Паданарамга йибергенин билди. Разылыгын берип турганда атасынынъ «Кенаншы кызлардан пише алма» деп насихатлаганын ⁷эм Якып атасы ман анасына бойсынып, Паданарамга кеткенин де билди. ⁸Сол заманда Эсав атасына кенаншы кызлардан келинлер ярамайтаганын аньлады. ⁹Сойтип Эсав Ибрагимнинъ улы Исмаилга барып, Исмаилдынъ кызын, Невайоттынъ карындасын Махалатты озине тагы да бир пише этип алды.

Якып пайхамбардынъ туьси

¹⁰Якып Бершевады калдырып, Харранга йол алды. ¹¹Бир ерге еткенде, куьн баткан эди, басынынъ астына тас салып ятып, сол ерде конды. ¹²Туьсинде ерде турган бир шапыраш коьрди. Шапыраштынъ басы коькке етти; Алладынъ маьлеклери шапыраш пан ойга-кырга юредилер. ¹³Раббий шапыраштынъ басында турып Якыпка: «Мен Раббий, уйкен атанъ Ибрагимнинъ эм атанъ Исхактынъ Алласыман. Сен ятып турган ерди мен сага эм сенинъ тувдыкларыньа савгалайман. ¹⁴Сенинъ тувдыкларынь кумдай коьп болаяклар, олар куьнбатарга эм куьнтуварга, керуьвге эм кубылага яйылаяклар. Ер юзиндеги баьри халклар сен эм сенинъ тувдыкларынь аркалы Алладынъ разылыган табаяклар. ¹⁵Мен сага ярдам этермен: сен кайда барсанъ да, Мен сени саклаякпан эм сосы кыралга кайтараякпан. Мен сени калдырмайкпан: не зат ваьде эткен болсам, соны толтыраякпан», — деди.

¹⁶Якып уянып, айтты: «Туврасы да, Раббий булайда, сосы ерде — а мен билмедим!» ¹⁷Эм коркканыннан: «Калай коркынышлы сосы ер! Бу Алладынъ уйи, коьктинъ капысы экен!» — деди.

¹⁸Якып, эртенъликте эрте турып, басынынъ астына салган тасты алды да, кие тастай этип, кадап салды эм уьстине зейтун

майын тоькти. ¹⁹ Сол ерди Бетел* деп атады. Оннан алдын шахар Луз деп аталган.

²⁰ Якып Аллага ант этти: «Эгер сен мага ярдам этсень, мен баратаган йолда сакласань, мага оьтпек, кийим берсень, ²¹ эгер мен ата юртыма сав-саламат кайтсам, Раббий, меним Аллам болаяксынъ. ²² Мен салган сосы кие тас сенинъ уьйинъ болаяк эм сен берген аьр не заттан мен сага оныншы пайын берекпен».

Якып пайхамбар Рахел мен танысады

29 ¹ Якып йолын бардырды. Куьнтувар халкларынынъ ерине еткенде, ² даньылда куйы коьрди. Куйыдынъ янында уьш кой эм эшки суьруьви яткан эди. Аьдетинше суьруьвлерди сол куйыдан сувгарганлар. Куйыдынъ басы уьйкен тас пан ябылган эди. ³ Баьри суьруьвлер сонда йьйылса, шобанлар тасты куйыдынъ басыннан ийтеп, туварларына сув иширтип, оннан сонъ тасты тагы да орнына, куйыдынъ басына коядылар.

⁴ «Кардашлар, сиз кайдансыз?» – деп Якып шобанлардан сорады.

«Харранданмыз», – деп явапладылар олар.

⁵ Ол: «Сиз Нахордынъ улынынъ улы Лаванды таныйсызба?» – деп сорады.

Олар: «Таныймыз», – дедилер.

⁶ «Ол калай яшайды?» – деп Якып сорады.

«Аман-эсен, – деп явап бердилер. – Эне кызы да онынъ – Рахел, мунда койлары эм эшкилери мен келеятыр».

⁷ «Иссилик энди де туьспеди, – деди Якып шобанларга, – малларды йьятаган заман тувыл. Оларга сув иширтинъиз де отлакларга аькетинъиз».

⁸ Олар да: «Баьри суьруьвлер йьйылмай, биз кеталмаймыз. Сол заманда тасты аргы якка ийтеп, малга сув иширтеекпиз».

⁹ Олар соьйлегеннинъ арасында, Рахел де атасынынъ малын алып келди. Рахел шобан эди. ¹⁰ Якып, анасынынъ кардашы Лаваннынъ кызы Рахелди эм Лаваннынъ малын коьрип,

* 28:19 «Бетел»динъ маьнеси – Алладынъ уьйи.

куйыдынъ касына барды, тасты ийтеп, куйыды ашты эм малларга сув берди. ¹¹Оннан сонъ Рахелди оьпти эм, оькирип йылап, ¹²ога атасынынъ ювыгы, Ревекадынъ улы болганын айтты. Рахел сол хабарды айтпага атасына шапты.

¹³Лаван, йиени Якып келгенин эситкенде, алдына шапты, оны кушаклады, оьпти эм уыйине алып кетти. Якып ога оьзине болган баъри затлар акында хабарлады. ¹⁴Лаван: «Тувра, сен суьек пен, ден мен меникисин!» – деди.

Якып Леяды эм Рахелди пише этип алады

Якып Лаваннынъ уыйинде бир ай калган сонъ, ¹⁵Лаван ога: «Сен меним кардашым болганга, мага бослай куллык этеексинъме, аьше? Айт, кайдай тоьлевге разысынъ?» – деди.

¹⁶Лаванда эки кыз бар эди: уыйкенининъ аты – Лея, кишкейиндики – Рахел. ¹⁷Леядынъ коьзлери мунълы эди, Рахел десенъ бек ярасык эди – эм бети мен, эм сыны ман. ¹⁸Якып Рахелге ашык болганын Лаванга айтты: «Мен сенинъ кишкей кызынъ Рахел уьшин сага ети йыл куллык этеекпен».

¹⁹«Аьше, суьйтип болсын, – деди ога Лаван, – ят кисиге барганнан эсе, сага барсын. Кал».

²⁰Якып Рахел уьшин ети йыл куллык этти, тек Рахелди суьйгени уьшин бу ети йыл ога бир неше куьн болып коьринди. ²¹Лаванга: «Заман келди, кызынъды бер, уьйлене-йим», – деди.

²²Лаван буьтин ерли халкты йыйып, зияпетлер салды. ²³Кеш болганда, Якыпка кызын Леяды аькелди. Якып оны ман ятты. ²⁴Лаван оьз таьвкесин Зилпады Леядынъ кызметине берди.

²⁵Эртенълик болды, мине Лея! «Сен мени мен не эттинъ? – деди Лаванга Якып. – Мен сага Рахел уьшин куллык этпедим ме? Неге сен мени алдадынъ?»

²⁶«Бизим бетлерде, уьйкен аьптеси турып, кишкейди байга бермейдилер. ²⁷Мине бу той юмасы озса, биз сага кишкейди де берермиз. Онынъ уьшин сен мага энди де ети йыл куллык этпеге керексинъ», – деди Лаван.

²⁸Якып разы болды. Лея ман той юмасы кеткеннен сонъ, Лаван кызы Рахелди де ога пише этип берди. ²⁹Лаван оьз таьвкесин Билхады Рахелдинъ кызметине берди. ³⁰Якып Рахел

мен де ятты. Ол Рахелди Леядан эсе бек суьетаган эди. Якып Лаванга тагы да ети йыл куллык этти.

Якып пайхамбардынъ балалары

³¹Раббий Леяды суьимегенин коьрди; сол себептен онынъ карнын емисли этти, а Рахел каратон болды. ³²Лея авыраяклы болып, ул тапты. «Аьше, Раббий меним кайгымды коьрди; энди мени байым суьер», — деп, улына Рубен* деген атты берди.

³³Ол тагы да авыраяклы болды, тагы да ул тапты. «Раббий мени байым суьимегенин эситип, мага тагы да ул савгалады!» — деп, улына Шимон** деген атты берди.

³⁴Ол тагы да авыраяклы болды, тагы да ул тапты. «Энди байым мага байланар, неге десе мен ога уьш ул таптым!» — деп, улына Левий*** деген атты берди.

³⁵Ол тагы да авыраяклы болды, тагы да ул тапты. «Энди Раббийди данъкларман», — деп, улына Юда**** деп атады. Оннан сонъ ол бала таппады.

30 ¹Рахел Якыпка бала табалмаганын коьрип, аьптесине куьнлейтаган эди. «Мага бала бер, ол болмаса мен оьлеекпен», — деди ол Якыпка.

²Тек Якып, ашувланып: «Мен Алладынь орнын алаларман ма? Сага бала бермейтаган Ол!» — деп яваплады.

³«Мине Билха, меним таьвкем, — деди Рахел. — Сен оны ман ят, мага бала тапсын, меним тизлериме салсын. Ол аркалы болса да, менде балалар болаяк».

⁴Рахел ога неяхсыз пише этип Билхады берди. Якып Билха ман ятты. ⁵Билха авыраяклы болды эм Якыпка ул тапты.

⁶Рахел: «Алла мага аьдиллик этти. Ол меним тилегимди эситип, мага ул берди», — деп, балага Дан***** деген атты берди.

* 29:32 «Рубен»нинъ маьнеси — Мине ул!

** 29:33 «Шимон»нынъ маьнеси — Эситеди.

*** 29:34 «Левий»динъ маьнеси — Байланув.

**** 29:35 «Юда»дынъ маьнеси — Данъклав.

***** 30:6 «Дан»нынъ маьнеси — Аьдиллик этер.

⁷ Билха тагы да авыраяклы болды эм Якыпка тагы да бир ул тапты. ⁸ Рахел: «Аьптем мен уллы базласувым болды, эм енъдим мен оны!» — деп, балага Напталий* деген атты берди.

⁹ Лея, энди бала таппаякпан деп, таьвкесин Зилпады Якыпка некахсыз пише этип берди. ¹⁰ Зилпа Якыпка ул тапты. ¹¹ Лея: «Бактылыман!» — деп, балага Гад** деген атты берди.

¹² Зилпа Якыпка экинши ул тапты. ¹³ Лея: «Наьсиплимен! Баьри хатынлар мага наьсипли деп айтарлар!» — деп, балага Ашер*** деген атты берди.

¹⁴ Бир кере бийдай шалынган заманда, Рубен кырда мандрагор**** емислерин табып анасы Леяга аькелди. Рахел Леядан: «Сенинь улынь тапкан мандрагор емислериннен мага бертагы», — деп тиледи.

¹⁵ «Меним байымды алганынь етпейим? — деди Лея. — Энди меним улым тапкан мандрагор емислерин де алаяксынъма?»

Рахел: «Улынънынъ мандрагорларын мага берсенъ, бу кеше сага байым ман ятпага ызын берермен», — деп соьз берди.

¹⁶ Эм мине кеште Якып кырдан уйге кайтканда, Лея алдына шыгып айтты: «Кел мага. Мен сени синълимнен улым тапкан мандрагор емислерине сатып алганман!» Сол кеше Якып Лея ман ятты.

¹⁷ Алла Леядынъ дуvasын кабыл этти. Лея авыраяклы болды эм Якыпка бесинши ул тапты. ¹⁸ «Байымды таьвкем мен боьлискеним уьшин Алла мени савгалады» — деп, Лея улына Иссакар***** деген атты берди.

¹⁹ Тагы да Лея бала коьтерди, Якыпка алтыншы ул бала тапты. ²⁰ «Алла мени юмарт савгалады! Энди байым мени сыйлар, мен ога алты ул таптым!» — деп, Лея улын Завулон***** деп атады.

* 30:8 «Напталий»динъ маьнеси — Базласувым.

** 30:11 «Гад»тынъ маьнеси — Бактылы.

*** 30:13 «Ашер»динъ маьнеси — Наьсипли.

**** 30:14 Мандрагор: Аьдемдинъ эки бутына усаган шаньшыкы кебинде тамыр болган. Емиси эркеклик куьшин коьбейтеегине ьйнаньлган оьсимлик.

***** 30:18 «Иссакар»дынъ маьнеси — Савга.

***** 30:20 «Завулон»нынъ маьнеси — Сыйлав.

²¹ Оннан сонъ Лея кыз тапты. Дина* деп атады.

²² Алла Рахел акында да мутпады; дуvasын кабыл этти эм бала коьтермеге амал берди.

²³ Рахел авыраяклы болды, ул тапты эм айтты: «Мени Алла бетлевден куткарды». ²⁴ Эм: «Раббий тагы да бир ул коссын!» — деп, Рахел улына Юсып** деген атты берди.

Якыптынъ суьруьвлери коьп болады

²⁵ Рахел Юсыпты тапканнан сонъ, Якып Лаванга айтты: «Юртыма кайтпага ызын бер, тувган элиме, ²⁶ бирге балаларым ман, олар уьшин сага куллык эткен пишелерим мен. Оьзинъ билесинъ сага не шаклы куллык эткенимди!»

²⁷ «Мага разы эсенъ, мунда кал! — деди Лаван. — Мен бал ашып, сен аркалы Раббий мага разылыгын коьрсеткенин анъладым. ²⁸ Айт, кайдай тоьлев бермеге керекпен?»

²⁹ «Оьзинъ билесинъ, — деп яваплады Якып, — меним калай куллык эткенимди, меним каравым ман суьруьвлеринъ кайдай болганын. ³⁰ Мен келгенде, малынъ сенинъ аз эди, а соьле бек коьп болган. Соьйтип меним келуьвим мен Раббий сага разылыгын коьрсетти. Тек оьз аьелиме мен кашан куллык этеекпен?»

³¹ «Айт, не шаклы тоьлев берейим сага?» — деп сорады Лаван.

«Мага бир зат та бермеге керек тувыл, — деп яваплады Якып. — Мен сенинъ малынъды отлатып карамага энди де разыян, тек бир шартым бар. ³² Буьгуьн баьри суьруьвлеринъди айланып, олардан шубар, таргыл койларды, кара козыларды эм таргыл, шубар эшкилерди айырып шыгарайым. Муннан арбатын сондай мал меним куллык хаьким болар. ³³ Меним алдамаганымды тергемеге енъил болаяк: муннан арбатын сен тоьлевге не зат алганымды карамага келсенъ эм шубар, таргыл болмаган эшкиди, кара болмаган козыды тапсанъ — олар урланган деп санамага болаяксынъ».

³⁴ «Бек аьруьв, — деди Лаван. — Сен айткандай болсын».

³⁵ Ама сол куьн ок Лаван баьри алагаз, таргыл текелерди, ак

* 30:21 «Дина»дынъ маьнеси — Оьким.

** 30:24 «Юсып»тынъ маьнеси — Коссын.

белгилери болган шубар, таргыл эшкилерди эм баъри кара козыларды айырып, улларына берди. ³⁶ Сонъ Якыптан уыш куынлик узаклыкка кетти. Якып Лаваннынъ калган малын бакты.

³⁷ Якып актеректинъ, миндальдинъ, платаннынъ ший бутакларын кести, олардынъ кабагын йолак-йолак этип, ак агашына дейим сыдырды. ³⁸ Сыдырылган бутакларды малдынъ алдына, сув ишетаган олыкларына салды. Мал сув иштеге келгенде, сол шыбыкларга карасын деп, неге десе олардынъ кашатаган заманы эди. ³⁹ Мал, сызыклы шыбыклардынъ, бутаклардынъ алдында косылганы уышин, балалары сызыклы, шубар, таргыл болып тувдылар. ⁴⁰ Козыларды Якып айырып салатаган эди эм оларды, Лаваннынъ суъруувлерининъ шубар эм кара малына карап тургандай этип, буратаган эди. Энди Якып озининъ суъруувлерин айырып, оларды Лаваннынъ суъруувлерине карыстырмады.

⁴¹ Карувлы айванлар кашсалар, Якып, айванлар бутаклардынъ касында косылсынлар деп, бутакларды олардынъ коьзлерининъ алдына, олыкларга салды. ⁴² А карувсыз айванлардынъ алдында бутакларды олыкка салмайтаган эди. Соьйтип карувсыз мал Лаванга, а карувлы мал Якыпка тиетаган болды. ⁴³ Якып шынты бай аьдем болды, онынъ кой, эшки суъруувлери, таьвкелери эм ыргатлары, туьелери эм эшеклери болды.

Якып пайхамбар Лаваннан кашады

31 ¹ Лаваннынъ уллары: «Якып бизим атамызда болган баъри затты алган! Атамыз аркалы озине байлык йыйган», — деп айтатаган болдылар. Бу соьзлерди эситип, ² Якып Лаваннынъ ога алдынгындай болып ийги карамайтаганын анълады.

³ Раббий Якыпка: «Аталарынънынъ ерине, тувган юртынъа кайт. Мен сага ярдам этеекпен», — деди.

⁴ Якып аьдем йиберип, Рахел мен Леяды онынъ суъруувлери багылган данъылга шакыртты ⁵ эм оларга айтты: «Карайман, сизинъ атанъыз мага алдынгындай болып турмайды. Тек мага атамнынъ Алласы ярдам этти. ⁶ Озинъыз билесинъыз: мен сизинъ атанъызга болган карувымды салып куллык эткенмен.

⁷Атанъыз мени алдап он кере кыйынагымды авыстырды. Тек Алла ога мага яманлык этпеге ызын бермеди. ⁸Атанъыз мага: „Сенинъ кыйынагынъ шубарлар боляк“, – десе, савлай мал шубар болып тувады. А: „Сенинъ кыйынагынъ таргыллар боляк“, – десе, савлай мал таргыл болып тувады. ⁹Собйтип Алла атанъыздынъ малын алып, мага берди.

¹⁰Бир кере, мал кашатаган заманда, мен туъсимде эшкилерди кашырган текелер баъриси де шубар, таргыл, яде доънъелли болганларын коърдим. ¹¹Туъсимде Алладынъ маълеги мага: „Якып!“ – деди. Мен: „Аъше!“ – деп явапладым. ¹²Ол: „Кара, – деди, – баъри текелер, эшкилерди кашыратаганлар – яде шубар, яде таргыл, яде доънъелли. Лаваннынъ сага этетаган затларынынъ баърисин коърдим. ¹³Мен сага Бетелде коъринген Алламан. Сол ерде сен кие таска зейтун майын куйып, Мага ант эттинъ. Тур, сосы кыралдан кет, тувган элинъе кайт“».

¹⁴Рахел эм Лея Якыпка: «Бизге атамыздынъ мал-муълкиннен, яде асабалыгыннан бир зат тиеме, аъше? ¹⁵Туврасы, ол бизди ят деп санайды; ол бизди саткан, а биз ушин алганын оъзине байырлады. ¹⁶Суъйткенде, Алла бизим атамыздан алган баъри байлык, бизге эм бизим балаларымызга байыр. Алла сага калай буйыра болса, солай эт», – деп явапладылар.

¹⁷Якып балаларын эм пишелерин туелерге олтыртып, ¹⁸буътин айванларын алдына суърип, йыйган баъри мал-муълки, Паданарамда алган оъз суъруувлери мен атасы Исхакка, Кенан ерине баратаган йолга шыкты.

¹⁹Лаван койларды кыркпага кеткен заманда, Рахел атасынынъ уыйиндеги аллаларды урлады. ²⁰Якып кашаягын билдирмей, арамлы Лаванды алдады. ²¹Болган баъри мал-муълки мен кашып кетти. Эфрат йылгадынъ ары ягына оътип, Якып Гилад тавларына карап йобнеди.

Лаван Якыпты кувып етеди

²²Уъшинши куън Лаванга Якып кашып кеткен деп айттылар. ²³Лаван кардаш-кавымын йыйып, Якыпты кувып йобнеди. Ети куъннен сонъ Гилад тавларында онынъ артыннан етти. ²⁴Сол кеше, туъсинде, арамлы Лаванга Алла коъринди эм айтты: «Сак бол! Якыпка эш бир яманлык та этпе!»

²⁵ Лаван Якыпты кувып етти. Якып тыншаймага деп, Гилад тавларында орынласкан эди. Лаван да кардаш-кавымы ман шатырын сонда ок орынластырды. ²⁶ Эм Лаван Якыпка: «Сен не зат этесинь? — деди. — Сен мени алдадынъ! Кызларымды, кавгада есирге туьскенлердей этип, алып кеттинъ! ²⁷ Неге сен билдирмей кеттинъ, алдадынъ мени эм мага бир зат та айтпадынъ? Мен сени шатлыклы йырлар ман, даул ман, лира ман озгарар эдим, ²⁸ а сен мага кызларымды эм тувдыкларымды оьппеге де амал бермединъ! Акылсызлык эттинъ сен! ²⁹ Сизге яманлык этпеге меним колымда куыш бар, ама кеше атанъыздынъ Алласы мага: „Сак бол! Якыпка эш бир яманлык та этпе!“ деди. ³⁰ Аьруьв, аьше, сен кеттинъ меннен, неге десе атанънынъ уьйин сагындынъ. Ама меним аллаларымды неге урладынь?»

³¹ Якып Лаванга явап берип: «Мен корктым, кызларынъды артка аларсынъ деп ойладым. ³² Тек кимде аллаларынъды тапсанъ, ол яшамаяк! Бизим ювыкларымыз шаат болсынлар: баьри затымды карап шык, сеники болганды ал!» — деди. Якып билмейтаган эди аллаларды Рахел алганын.

³³ Лаван Якыптынъ, Леядынъ, эки таьвкединъ шатырларын тинтти, бир зат та таппады. Леядынъ шатырыннан шыгып, Рахелдинъ шатырына кетти. ³⁴ Рахел сонынъ арасында аллаларды алып, туьединъ иерине ясырды эм уьстине олтырды. Лаван онынъ шатырын тинтип баслады, бир зат та таппады.

³⁵ А Рахел ога: «Бийим, алдынъда турмаганым уьшин, мага ашувланма: аьдеттеги пише авырувы менде». Лаван баьри затты тинтти, аллаларды таппады.

³⁶ Энди Якып ашувланды эм Лаван ман даваласып баслады: «Меним шуьшим не? Сен меним артымнан кувгандай, кайдай куьна, кайдай кыянатшылык эттим мен? ³⁷ Сен меним баьри муьлкимди тинттинъ — сага байыр не зат таптынъ, аьше? Коьрсет, ювыкларымыздынъ алдына кой. Олар арамызда болган затка карар берсинлер. ³⁸ Йырма йыл мен сага куьлык эттим. Сол заманнынъ ишинде не койларда, не эшкилерде иш таслаган болмады. Мен сенинъ суьруьвинънен кой емедим. ³⁹ А кыр айванлары талаган малды сага абкелмедим, оьзим тоьлеп турдым. Куьндиз болсын, кеше болсын — урланган

малды сен меннен сорап турдынъ. ⁴⁰ Куьндиз иссиликтен, кеше аяздан азап шектим. Коьзимге уйкы кирмеди. ⁴¹ Йырма йыл мен уйинъде солай яшадым. Он доьрт йыл кызларынъ уьшин, алты йыл — малынъ уьшин сага куллык эттим, а сен он кере белгиленген кыйынагымды туьрлендирдинъ. ⁴² Эгер уйкен атам Ибрагим сенген эм атам Исхак корккан Алла мага ярдам этпеген болса, сен мени бир затсыз йибереек эдинъ. Тек Алла меним шеккен кыйынлыгымды эм меним куллыгымды коьреди: бу кеше Ол Оьзи меним коршалавшым болды!»

⁴³ Лаван Якыпка яваплады: «Олар меним кызларым, меним тувдыкларым, меним малым. Баьри сен коьретаган зат — меники. Ама кызларымды эм олар тапкан балаларды янымнан айырмаска не зат этип боларман? ⁴⁴ Кел, бир келисуьв берки-теек, арамызда бир шаат болсын».

⁴⁵ Сол заманда Якып кие тастай этип, уйкен тасты ка-дап салды, ⁴⁶ эм ювыкырына айтты: «Тасларды йыйынъыз». Олар тастан уйкен тоьбе уйдилер эм янында ас иштилер. ⁴⁷ Лаван тоьбеди Егарсахадута деп атады, а Якып Галед* деп атады.

⁴⁸ Лаван айтты: «Бу тоьбе — буьгуьн бизим келисуьвдинъ шааты». Соны уьшин бу ердинъ аты Галед. ⁴⁹ Ога Миспа** да аталган, неге десе Лаван косты: «Биз бир биримизди йойганда да, Раббий экевимизди коьзиннен айырмасын. ⁵⁰ Эгер дейим сен меним кызларымнынъ хаьтерин калдырсанъ, яде олардан баска пишелер алсанъ, эсинъде тургыст: янымызда бир аьдем де болмаса, Алла бизге шаат!»

⁵¹ Оннан сонъ «Кара, — деди Лаван Якыпка, — бу тоьбе эм бу кие тас, мен оларды арамызга салдым. ⁵² Олар бизим келисуьвдинъ шаатлары. Мен яман ниет пен бу тоьбединъ эм бу кие тастынъ сага байыр болган ягына бармаякпан, сен де олардынъ мага байыр ягына яман ниет пен келмеексинъ. ⁵³ Бизим оькимшимиз Ибрагимнинъ, Нахордынъ эм олардынъ аталарынынъ Алласы болсын».

* 31:47 «Егарсахадута»дынъ да «Галед»тинъ де маьнеси шаат тоьбе.

** 31:49 «Миспа»дынъ маьнеси каравыл каласы.

Якып атасы Исхак корккан Алла ман ант этти. ⁵⁴ Оннан сонъ Якып сол тавда курманлык этти, ювыкларын зияпетке шакырды. Астан сонъ олар сол тавда конмага калдылар. ⁵⁵ Эртенликте Лаван эрте турып, тувдыкларын эм кызларын оббип, оларга разылыгын берип, уйине йол алды.

32 ¹ Якып йолын бардырды, эм алдына Алладынь маълеклери шыктылар. ² Оларды коьрип, Якып айтты: «Бу – Алладынь турагы!» Эм бу ерге Маханайим* деп ат берди.

Якып Эсав ман коьриспеге абзирленеди

³ Якып обзининъ алдына, Сеир еринде, Эдом кыралында яшаган агасы Эсавка хабаршылар йиберди. ⁴ Оларга: «Меним бийим Эсавга айтынъыз: „Собйтип сенинь ыргатынь Якып айтады: мен узак заман Лаваннынь уйинде яшадым. ⁵ Энди менде обгизлер, эшеклер, мал, ыргатлар эм таьвкелер бар. Мен сага, меним бийиме, сосы хабарды сенинь ийгилигинъе сенип йиберемен“, – деп буйырды.

⁶ Хабаршылар кайтып, Якыпка: «Кардашынъ Эсав пан коьристик. Ол доьрт юз аьдем мен алдынъа шыкпага келеди», – дедилер. ⁷ Коркыныш бийледи Якыпты. Ол бек кайгырып, аьдемлерин, малын, сыйырларын, туьелерин эки куьпке боьлди. ⁸ «Эгер Эсав бир куьпке шапкынлык этсе эм баьрин оьлтirse, экинши куьптегилер кашып кутыларлар», – деп ойланды.

⁹ Сонъ Якып дува этип баслады: «О, меним уйкен атам Ибрагимнинъ Алласы, атам Исхактынъ Алласы Раббий! Мага: „Тувган юртынъа, ювыкларынъа кайт. Мен сага бактынъды ашаякпан“, – деп соьз бердинъ. ¹⁰ Мен Сенинь мага, Обзинънинъ кулынъа, коьрсеткен юмартлыгынъа, рагимлигинъе тийисли тувылман. Мен Йордан йылгадынъ аргы ягына тек аса таяк пан оьткен эдим, а соьле менде эки мал-муьлк толы турак ерим бар. ¹¹ Тилеймен, мени кардашым Эсавтан коры! Коркув менде: ол келер эм мени оьлтирер, пишелерим мен, балаларым ман! ¹² А Сен: „Бактынъды

* 32:2 «Маханайим»динъ маьнеси – эки аьскер.

ашаякпан, тувдыкларыньды денъиз кумындай сансыз коьп этеекпен“, – деп ваьде эттинъ».

¹³ Якып сол ерде конды. Эртенъликте суьруьвлериннен кардашы Эсавка савгага ¹⁴ эки юз эшки, йырма теке, эки юз кой, йырма кошкар, ¹⁵ отыз савылатаган туье боталары ман, кырк сыйыр, он обгиз, йырма ургашы эшек, он эркек эшек айырды. ¹⁶ Оларды ыргатларга берди, аьр бир суьруьвде обзининъ айдавшысы болгандай этти, эм оларга айтты: «Алдыга барынъыз, суьруьвлер арасында бос ер сакланъыз». ¹⁷ Оннан сонъ биринши айдавшыга: «Меним кардашым Эсавка расканда, – деди, – ол: „Сен кимнинъ ыргатысынъ? Кайда барасынъ? Кимнинъ малын айдайсынъ?“ деп сораса, ¹⁸ сен: „Бу мал – сенинъ ыргатынъ Якыптынъ сага, бийим Эсавга, йиберген савгасы. Мине Якып оьзи артымыздан келеди“ деп явапла».

¹⁹ Якып эм экинши, эм уьшинши, эм баска айдавшыларга Эсав пын расканда тап солай айтпага буйырды, ²⁰ эм «Тек: „Сенинъ ыргатынъ Якып артымыздан келеди“, деп коспага мутпанъыз», – деди. Событип, алдыга йиберилген савгалар ман Эсавтынъ юрегин юмсатайк болды. «Оннан сонъ, – ойланды Якып, – мен обзим де коьринермен. Сол заманда, билким, ол мени ийгилик пен расар». ²¹ Эм, савгаларды алдыга йиберип, Якып туракта конмага калды.

Якыптынъ аты Исраилге туьрлендириледи

²² Сол кеше ок, Якып турды, эки пишесин, эки некахсыз пишесин, он бир улыы алып, Ябук йылгадынъ кешуьви мен аргы ягына обтти. ²³ Оларды обттирген сонъ, йылгадынъ аргы ягына баьри мал-муьлкин де коьширди. ²⁴ Якып обзи туракта ялгыз калды. Танъ атканга дейим, ким болса бирев оны ман куьрести. ²⁵ Аьдем Якыпты енъалмаягын коьрип, оны ман куьресип турганда, янбасынынъ суьеги шыккандай этип куьшли сокты ²⁶ эм Якыпка айтты: «Йибер Мени. Танъ атты».

«Мага разылыгынъды бермесенъ, йибереек тувылман», – деди Якып.

²⁷ Аьдем: «Сенинъ атынъ не?» – деп соралды.

Ол: «Якып», – деп яваплады.

²⁸ Аьдем: «Буьгуйннен арбатын атынъ Якып тувыл, Исраил* болаяк, неге десе сен Алла ман эм аьдемлер мен куьрестинъ эм енъувши болып шыктынъ».

²⁹ Якып: «Айт мага атынъды!» — деп тиледи.

Ол: «Сага атымды билмеге неден керек?», — деди. Эм Якыпка разылыгын берди.

³⁰ Сол ислер болган ерге Якып: «Бу ерде мен бет бетке Аллады коьргенмен эм сав калдым!» деп, Пениел** деген атты берди.

³¹ Якып Пениелден кеткен заманда куьн тува эди. Ол, янбасынынъ суьеги шыкканнан себеп, аксай эди. ³² Исраил уллары бу куьнге дейим айванлардынъ янбас суьегининъ басындагы синъбирди емейдилер. Неге десе Алла Якыптынъ янбас суьегининъ басындагы синъбирге тийген эди.

Якып пайхамбар Эсав ман коьриседи

33 ¹ Якып карады эм коьрди: онынъ алдына Эсав 400 аьдем мен бирге келеятыр. Якып Леядынъ, Рахелдинъ эм некихсыз хатынларынынъ балаларына аналарынынъ касында турмага буйырды. ² Ол оларды булай тизди: алдыда некихсыз хатынлар балалары ман, олардынъ артында Лея балалары ман, олардынъ артында Рахел эм Юсып. ³ Оьзи Якып алдыга шыкты эм, кардашынынъ касына келеектен алдын, ети кере сежде кылды.

⁴ Тек Эсав онынъ алдына ымтылды, кушаклады, мойнына сарылып, оьпти. Экеви де йылап басладылар. ⁵ Пишелерди эм балаларды коьрип, Эсав: «Бу янынъдагылар ким?» — деп сорады.

Якып: «Олар — мага, сенинъ кулынъа, Алла савга эткен балаларым», — деди.

⁶ Некихсыз хатынлар балалары ман Эсавтынъ янына келип, сежде кылдылар. ⁷ Олардан сонъ Лея балалары ман келип, сежде кылдылар. Энъ сонъ Рахел эм Юсып келип, сежде кылдылар.

⁸ Эсав: «Мага йолда раскан суьруьвлердинъ маьнеси не?» — деп сорады.

* 32:28 «Исраил»динъ маьнеси — Алла ман куьрескен.

** 32:30 «Пениел»динъ маьнеси — Алладынъ бети.

Якып: «Ол — сага ярар ушун савга, бийим», — деп яваплады.

⁹ «Менде коьп бар, кардашым, — деди Эсав, — калдыр обзинье».

¹⁰ «Йок, — деди Якып, — рагимлик коьрсет, ал меним савгаларымды! Сени мен коьрисувь — мага Алла ман бет бетке коьрисувьдей, сен мага бек таньсынъ! ¹¹ Тилеймен, сага аькелген савгамды ал. Алла мени юмарт савгалады, менде не де бар». Якып Эсавка савгаларын алмага ялбарып тиледи, ол да соньында разы болды.

¹² «Йолга шыгайык, — деди Эсав, — Мен сени мен бараякпан».

¹³ Якып: «Бийим меним, сен билесинъ балалар карувсыз. Койларым эм сыйырларым савыладылар: оларды айдасак, баьриси бир куьннен кырылаяк. ¹⁴ Бийим, тилеймен, сен алдыга бар, а мен, сенинъ ыргатынъ, артынънан барайым — асыкпай, мал, балалар баргандай болып, сага, меним бийимге, Сеирге еткенге дейим», — деди.

¹⁵ «Мен аьдемлеримнинъ бир кесегин сени мен калдырайым», — деди Эсав.

Якып: «Не ушун? Сен, меним бийим, мага бек таньсынъ».

¹⁶ Сол ок куьн Эсав артына, Сеирге йол алды, ¹⁷ а Якып Суккотка йобнеди. Ол онда уьй салды, малга авлалар этти. Соны ушун сол ердинъ аты Суккот*.

¹⁸ Паданарамнан келгеннен сонъ, Якып Кенан ериндеги Шекем шахарына аман-эсен етти, эм оннан эрек болмай токтады. ¹⁹ Якып Шекемнинъ атасы Хамордынъ улларыннан 100 кесек куьмиске сатып алган еринде шатырын яйды. ²⁰ Онда ол курманлык этпеге ер ясады эм Эл Элохей Исраил** деп атады.

Дина зорланады

34 ¹ Леядынъ Якыпка тапкан кызы Дина ерли кызларды коьрмеге барды. ² Сол кыралдынъ бийи хивли Хамордынъ улы Шекем оны коьрди, ыслады эм зорлады. ³ Ол Якыптынъ кызы Динады суьйди, ога ашык болып, аьрувь соьзлер айтты. ⁴ Хаморга, обзининъ атасына: «Бу кызды мага пише этип ал», — деди.

* 33:17 «Суккот»тынъ маьнеси — авлалар.

** 33:20 «Эл Элохей Исраил»динъ маьнеси — Алла Исраилдинъ Алласы.

⁵Якып, кызы Динадынъ зорланганын эситти. Сол заманда уллары данъылда мал багатаган эдилер; Якып олар келгенге дейим бир зат та этпей турды.

⁶Шекемнинъ атасы Хамор Якып пан соьйлеспеге келди. ⁷Сол вакытта Якыптынъ уллары, болган затты эситип, данъылдан уйге кайттылар. Олар кыйналып, ашувга толы эдилер. Шекем Якыптынъ кызын зорлап, Израилди корлаган: ол ярамас ис!

⁸Хамор оларга: «Шехем, меним улым, кызынъызды бек суьйди. Тилеймен, беринъиз оны улыма пише этип!» ⁹Сиз бизи мен ювыклар боларсынъыз, бизге кызларынъызды байга берерсинъиз эм бизим кызларды озинъызге пише этип аларсынъыз. ¹⁰Биз бен бирге яшанъыз. Бизим кыралымыз – сизинъ алдынъызда, кайда суьйсенъиз орынласып, сатув-алув этип, мал-муьлк иеси болынъыз», – деп айтты.

¹¹Шекем Динадынъ атасына эм кардашларына: «Рагимли болынъыз, мен сизге не зат айтсанъыз, соны берермен! ¹²Энъ уйкен калым эм савгалар белгиленъиз, не кадер айтсанъыз, сол кадер береекпен. Тек кызды мага пише этип беринъиз», – деп косты.

¹³Шекем мен онынъ атасы Хаморга Якыптынъ уллары айлекерлик пен явап бердилер; неге десе Шекем олардынъ карындасы Динады зорлаган эди. ¹⁴«Биз ол затты эталмаймыз, – дедилер олар. Карындасымызды суьннетленмеген эркекке байга бермеге бизим уьшин бетлев. ¹⁵Тек бир шартты толтырсанъыз биз разылыгымызды береекпиз: эгер сиз биздей болсанъыз эм баъри эркеклеринъиз суьннетленселер. ¹⁶Сол заманда биз сизге кызларымызды байга береекпиз, сизинъ кызларынъызды да озимизге пише этип алаякпыз, суьйткенде биз сиз бен бирге яшап калаякпыз эм бир халк болаякпыз. ¹⁷А эгер бизге тынъламасанъыз эм суьннетленменъиз, карындасымызды алып кетеекпиз».

¹⁸Хамор эм улы Шекем сол шартка разы болдылар. ¹⁹Шекем сол саабтлей бабага олтырды – соьйтип яс аьдем Якыптынъ кызын суьетаган эди. Шекем атасынынъ тукымында энъ сыйлы аьдем эди.

²⁰Хамор эм улы Шекем шахар капысына барып, шахаршыларга: ²¹«Бу аьдемлер тынышлык пан келгенлер. Бизим

кыралымызда яшасынлар эм сатув-алув этсинлер. Ер коьп, оларга да бизге де етер. Биз олардынъ кызларын пише этип алармыз, бизим кызларды да оларга байга берермиз. ²² Олар бизи мен бирге яшамага эм бир халк болмага разылар, тек бир шарт бар: бизим баъри эркеклеримиз, олардынъ эркеклериндей болып, суьннетленмеге кереклер. ²³ Олардынъ суьруувлери, маллары, муьлклери бизики болаяк, эгер биз олардынъ шартларын кабыл этсек эм олар бизи мен яшап басласалар!» — деп айттылар.

²⁴ Баъри шахаршылар Хамор эм улы Шекем мен разы болдылар эм шахардынъ баъри эркеклери суьннетлендилер. ²⁵ Уьшинши куьн, эркеклер аьли де авырып ятканда, Шимон эм Левий, Якыптынъ уллары, Динадынъ кардашлары, кылышларын алып шахарга бир кыйынсыз кирип, баъри эркеклерди оьлтирип шыктылар. ²⁶ Хамор ман улы Шекемди де оьлтирдилер, Динады Шекемнинъ уьйиннен алып кеттилер. ²⁷ Якыптынъ баъри уллары келип, оьлгенлердинъ затларын сыйырып, шахарды тонадылар. Неге десе Дина, олардынъ карындаслары, зорланган эди. ²⁸ Олар койларды, эшкилерди, сыйырларды, эшеклерди, шахарда эм кырларда тапканларынынъ баьрин де алдылар. ²⁹ Шахаршылардынъ баъри мал-муьлкин сыйырып, балаларын эм пишелерин аькеттилер эм уьйлерин тонадылар.

³⁰ Якып Шимон ман Левийге: «Сиз мага каза аькелдинъиз! Сиз мени ерли яшавшылардынъ — кенаншылар эм перизшилердинъ — энъ суьймеген аьдеми эттинъиз. Бизде аьдем аз, олар бирлесселер мени оьлтирееклер эм бизим тукым йок болаяк!» — деди.

³¹ Тек Шимон эм Левий ога: «Бизим карындасымыз бан, орамбастагы сатлык кызга эткендей, зорлык этпеге керек тувыл эди», — дедилер.

Якып пайхамбар Бетелге кайтады

35 ¹ Алла Якыпка: «Тур, Бетелге бар, орынлас эм сонда сага, сен кардашынъ Эсавтан кашканда, коьринген Аллага курманлык ерин ярастыр», — деп буйырды.

² Якып аьелине эм баъри аьдемлерине: «Сизде болган ят аллаларды эрекке алып тасланъыз, тазаланынъыз эм кийимлеринъизди авыстырынъыз. ³ Туруп Бетелге барайык. Онда,

кыйынлык куьнимде дувамды кабыл эткен эм баьри юрген ерлеримде мага ярдамга келген Аллага курманлык ерин яса-якпан». ⁴ Олар Якыпка баьри ят аллаларын, кулакларыннан сыргаларды да шыгарып бердилер. Баьрин де Якып Шекем шахарына ювык эмен терегининь астына коьмди. ⁵ Олар йолга шыктылар. Алла тоьгеректеги шахарлардынъ яшавшыларына коркув салганы уьшин, олар Якыптынъ улларынынъ артыннан кувмадылар.

⁶ Якып аьдемлери мен Кенан ериндеги Луз шахарына (соьлеги Бетелге) етти. ⁷ Онда ол курманлык этетаган ер ясады. Ога «Эл Бетел*» деген ат берди, неге десе сол ерде, Якып Эсавтан кашатаган заманда, ога Алла коьринген эди.

⁸ Сонда Ревекадынъ эмшек эmistкен анасы Девора оьлди. Оны Бетелдинъ кубыла янындагы эмен терегининъ астында коьмдилер эм сол ерге Аллон Бакут** деген ат бердилер.

⁹ Якып Паданарамнан кайтканнан сонъ, Алла ога тагы да коьринип, разылыгын берди ¹⁰ эм: «Сенинь атынъ Якып, тек энди сага Якып деп айтпаяклар. Энди сенинь атынъ Исраил*** болаяк», — деп, Исраил деген атты берди. ¹¹ Алла тагы да ога айтты: «Мен куьдиретли Алла. Емисли эм коьп санлы бол: сеннен бир миллет яратылаяк, коьплеген миллетлер яратылаяк, сенинь тукумынынъ патшалар туваяклар! ¹² Мен Ибрагимге эм Исхакка берген ерди сага эм сеннен сонъ тувдыкларыньа берекепен». ¹³ Оннан сонъ Алла, Якыптан айырылып, оны ман соьйлеген ерден оьрге шыкты. ¹⁴ Якып Алла ман соьйлеген ерге кие тас салды, таска савга этип шагыр эм зейтун майын куйды. ¹⁵ Алла оны ман соьйлеген ерди Якып Бетел**** деп атады.

Бенямин тувады, Рахел мен Исхак оьледилер

¹⁶ Бетелди калдырып, Эпрат шахарыннан узак болмаган ерде Рахел толгатып баслайды. Бала табувы кыйынлы эди. ¹⁷ Рахел бек кыйнала эди. «Коркпа, — деди ога эбия ана. — Кара, сенде

* 35:7 «Эл Бетел»динъ маьнеси — Бетелдинъ Алласы.

** 35:8 «Аллон Бакут»тынъ маьнеси — Йылавдынъ эмен тереги.

*** 35:10 «Исраил»динъ маьнеси — Алла ман куьрескен.

**** 35:15 «Бетел»динъ маьнеси — Алладынъ уйи.

тагы да бир ул!»¹⁸ Оbleятырган Рахел сонъы тынысы ман улына Бенони* деген ат берди. Тек атасы оны Бенямин** деп атады.

¹⁹ Событип Рахел оьлди. Оны Эпратка (соьлеги аты Бет-лехем) баратаган йол ягасында коьмдилер. ²⁰ Якып онынъ кабырына кие тас салды. Рахелдинъ кабырынынъ кие тасы энди де турады.

²¹ Исраил [Якып] йолын бардырды эм Мигдал Эдердинъ кубыласында шатырын яйды. ²² Исраил сол ерде яшаган заманда Рубен атасынынъ неяхсыз пишеси Билха ман зийналык этти. Исраил сол затты эситкенде [бек ашувланды].

Якыптынъ он эки улы болды.

²³ Леядынъ уллары: Рубен (Якыптынъ тунгышы), Шимон, Левий, Юда, Иссакар эм Завулон.

²⁴ Рахелдинъ уллары: Юсып эм Бенямин.

²⁵ Рахелдинъ таьвкеси Билхадынъ уллары: Дан эм Напталий.

²⁶ Леядынъ таьвкеси Зилпадынъ уллары: Гад эм Ашер. Бу Якыптынъ Паданарамда тувган уллары.

²⁷ Якып бир заманларда Ибрагим, оннан сонъ Исхак яшаган, соьле Хеврон деп аталган Кирят Арба шахарына ювык Мамре эменлигине, оьзининъ атасы Исхакка келди. ²⁸ Исхак 180 йыл яшады. ²⁹ Ол карт болып, яшавга тойып, ян берди эм ата-бабаларына косылды. Оны уллары Эсав эм Якып коьмдилер.

Эсавдынъ тукымы

36 ¹Мине Эдом деп те аталган Эсавтынъ тукымы акында хабар. ²Эсав пише этип оьзине эки кенаншы кыз алды: хетши Элоннынъ кызы Адады эм хивши Сивоннынъши кызы Аьнадынъ кызын Охоливамады. ³Сонъ Басематты, Исмаилдынъ кызын, Невайоттынъ карындасын алды. ⁴Ададан Эсавта Элипаз тувды, Басематтан — Регуел, ⁵Охоливамадан — Егуш, Ялам эм Корах. Булар Эсавтынъ Кенан еринде тувган уллары.

⁶ Эсав пишелерин, улларын, кызларын, уьйиндеги баьри аьдемлерин, суьруьвлерин Кенанда йьйган мал-муьлкин алып, баска кыралга, кардашы Якыптан узакка кетти. ⁷Оларда

* 35:18 «Бенони»динъ маьнеси — Кайгымнынъ улы.

** 35:18 «Бенямин»динъ маьнеси — Онъ колымнынъ улы.

сол кадер байлык бар эди, бирге яшамага амал болмады: олар орынласкан ер тар болды, экевине суьруувлери мен ер етпей баслады. ⁸ Эсав Сеир тавы янында орынласты (Эсав – энди Эдом).

⁹ Сеир тавларында яшаган эдомлшылардынъ ата-бабасы Эсавдынъ тукымынынъ тарихи мине:

¹⁰ Эсавтынъ уллары: Элипаз Эсавтынъ Ададан улы; Регуел Эсавтынъ Басематтан улы.

¹¹ Элипазтынъ уллары: Теман, Омар, Сепо, Гатам эм Кеназ.

¹² Эсавтынъ улы Элипазтынъ некахсыз пишеси Тимна ога Амалекти тапты. Булар Эсавтынъ пишеси Ададан тувдыклар.

¹³ Регуелдинъ уллары: Нахат, Зерах, Шамма эм Мизза. Булар Эсавтынъ пишеси Басематтан тувдыклары.

¹⁴ Сивоннынъ кызы Аьнадынъ кызы Охоливамадан Эсавта Егуш, Ялам эм Корах тувдылар.

¹⁵ Мине Эсавтынъ тувдыкларынынъ куьплери.

Эсавтынъ тунгышы Элипазтынъ тувдыклары: Теманнынъ куьби, Омардынъ куьби, Сеподынъ куьби, Кеназдынъ куьби, ¹⁶ Корахтынъ куьби, Гатамнынъ куьби эм Амалектинъ куьби. Булар Элипаздынъ куьплери, Ададынъ тувдыклары; Эдом еринде яшайдылар.

¹⁷ Эсавтынъ улы Регуелдинъ тувдыклары: Нахаттынъ куьби, Зерахтынъ куьби, Шаммадынъ куьби эм Миззадынъ куьби. Булар Регуелдинъ куьплери, Эсавтынъ пишеси Басематтан тувдыклары; Эдом еринде яшайдылар.

¹⁸ Эсавтынъ Охоливамадан тувдыклары: Егуштынъ куьби, Яламдынъ куьби эм Корахтынъ куьби. Булар Эсавтынъ пишеси, Аьнадынъ кызы Охоливамадынъ куьплери.

¹⁹ Сондай Эсавтынъ (Эдомнынъ) тувдыклары эм ырув куьплери.

Сеирдинъ тукымы

²⁰ Бу кыралда яшаган хоршы Сеирдинъ уллары: Лотан, Шовал, Сивон, Аьна, ²¹ Дишон, Эсер эм Дишан. Булар хоршылардынъ ырув куьплери, Эдом еринде яшаган Сеирдинъ тувдыклары.

²² Лотаннынъ уллары: Хори эм Хемам. Лотаннынъ карын-дасынынъ аты Тимна эди.

²³Шовалдынъ уллары: Алван, Манахат, Эвал, Шепо эм Онам.

²⁴Сивоннынъ уллары: Ая эм Аьна. Оьзининъ атасы Сивоннынъ эшеклерин бакканда, шоьлде исси булак тапкан сол бирев Аьна эди.

²⁵Аьнадынъ балалары: Дишон эм Охоливама, Аьнадынъ кызы.

²⁶Дишоннынъ уллары: Хемдан, Эшбан, Итран эм Керан.

²⁷Эсердинъ уллары: Билхан, Зааван эм Акан.

²⁸Дишаннынъ уллары: Ус эм Аран.

²⁹Сондай хоршылардынъ ырув куьплери: Лотаннынъ куьби, Шовалдынъ куьби, Сивоннынъ куьби, Аьнадынъ куьби, ³⁰Дишоннынъ куьби, Эсердинъ куьби, Дишаннынъ куьби. Бу — Сеир еринде яшаган хоршылардынъ ырув куьплерининъ тизими.

Эдом патшалары

³¹Мине Эдомда, израилшилерде энди де патшалар болмай турып, патшалык суьргенлер:

³²Эдомда бас деп Беордынъ улы Бела патша болды. Онынъ бас шахарынынъ аты Динхава эди.

³³Бела оьлгенде, орнына босралы Зерахтынъ улы Йовав патша болды.

³⁴Йовав оьлгенде, орнына Теман кыралыннан Хушам патша болды.

³⁵Хушам оьлгенде, орнына Моав кырларында мидияншыларды енъген Бедадтынъ улы Хадад патша болды. Онынъ бас шахарынынъ аты Авит эди.

³⁶Хадад оьлгенде, орнына масрекалы Самла патша болды.

³⁷Самла оьлгенде, орнына сув ягасындагы Реховот шахарыннан Шаул патша болды.

³⁸Шаул оьлгенде, орнына Акбордынъ улы Баалханан патша болды.

³⁹Ахбордынъ улы Баалханан оьлгенде, Хадад патша болды. Онынъ бас шахарынынъ аты Пау эди. Пишеси Мезахавтынъ кызы Матредтинъ кызы Мехетавел эди.

⁴⁰Булар, куьплерине эм ерлерине коьре, Эсавтынъ тукымыннан бийлердинъ атлары: Тимна, Алва, Етет, ⁴¹Охоливама, Эла, Пинон, ⁴²Кеназ, Теман, Мивсар, ⁴³Магдиел эм Ирам. Сондай

оларга байыр болган кыралда яшаган ерлерине атларын берген Эдом куьплери. Эдомлылардынъ ата-бабасы Эсав.

Юсыптынъ туьслери

37 ¹Якып, алдын атасы яшаган кыралда, Кенан еринде, орынласты. ²Мине Якыптынъ ырувы акында хабар.

Юсып 17 ясында яс аьдем эди. Ол кардашлары — аталарынынъ некахсыз пишелери Билха эм Зилпадынъ уллары — ман бирге суьруув багатаган эди эм олардынъ эткен яман затлары акында атасына шагатаган эди.

³Юсып атасында ога картлык келгенде тувган эди, соны уьшин Израил [Якып] оны баска улларыннан эсе, бек суьетаган эди. Ога шешекейли коьйлек савга эткен эди. ⁴Юсыптынъ кардашлары, аталарынынъ оны баьрисиннен бек суьетаганын билетаган эдилер. Соны уьшин Юсыпты коьрип болмадылар, оны ман йылы соьйлемеге де унамадылар.

⁵Бир кере Юсыпка туьс энеди. Ол муну кардашларына хабарлаганда, олар оны тагы да бек коьрип болмадылар. ⁶«Тынъланъыз, — деди ол, — мага туьсимде не зат энгенин! ⁷Биз данъылда куьлте байлай эдик. Бирден меним куьлтем туьп-туьз болып турды, а сизинъ куьлтелеринъиз оны курсап алып ога сежде кылдылар!»

⁸Кардашлары ога: «Суьйткенде, сен бизге патшалык суьреек боласынъма? Бизге басшы болаяк боласынъма?» Оны, туьслери эм айтканлары уьшин, тагы да бек коьргилери келмеди.

⁹А Юсыпка тагы да туьс энди эм ол тагы да кардашларына хабарлады: «Мен туьс коьрдим, ай да, куьн де, он бир юлдыз да мага сежде кылдылар!»

¹⁰Атасы эм кардашларына туьсин айтканда, атасы ога шамгалды: «Не туьслер сага энедилер? Суьйткенде мен де, ананъ да, кардашларынъ да — баьримиз де сага сежде кылмага керекпиз бе?» ¹¹Кардашлары Юсыпка куьншилик суьрдилер, тек атасы бу туьсти эсинде саклады.

Кардашлары Юсыпты сатадылар

¹²Бир кере Юсыптынъ кардашлары Шекем шахарынынъ шетине аталарынынъ суьруувлерин отлатпага кеттилер.

¹³ Исраил [Якып] Юсыпка айтты: «Кардашларынь Шекемде суьрув багадылар. Кел сени де сонда йибереим».

«Мен аьзирмен», — деп яваплады Юсып.

¹⁴ Атасы: «Бар кардашларыньа, кара, ислери калай барганын, малдынъ аьлин. Мага хабар аькел», — деп, оны Хеврон тогайыннан йолга салды.

Юсып Шекемге еткенде, ¹⁵ ога бир аьдем расты. Ол кырда кезген Юсыпты коьрип: «Сен мунда не излейсинъ?» — деп сорады.

¹⁶ «Мен кардашларымды излеймен, — деп яваплады Юсып. — Айт мага, тилеймен, олар каерде мал багадылар?»

¹⁷ «Олар булайдан кеттилер, — деди сол аьдем, — тек эситим, Дотанга бараяк болганларын».

Юсып кардашларынынъ артыннан барды эм Дотанда оларды тапты. ¹⁸ Олар да Юсыпты эректен коьрип, ол келгенге дейим оны оьлтиреек болып соьйлеседилер. ¹⁹ «Мине бизим туьс коьрувшимиз! — дедилер бир бирлерине. — ²⁰ Оьлтиреегинъиз оны эм шонъкырга таслаягынъыз, айтармыз оны кийик айванлар едилер деп. Коьрермиз ол заманда туьслери калай толганларын!»

²¹ Рубен соны эситип, Юсыпты куткармага шалысты. «Оны оьлтирменъиз, — деди Рубен. — ²² Канын тоькпенъиз. Оьзинъиздинъ колынъыз бан оьлтиргеннен эсе, шоьлдинъ ортасындагы бу шонъкырга атынъыз». Туврасы ман, ол Юсыпты куткармага эм атасына кайтармага суьйди.

²³ Юсып кардашларынынъ касына еткенлей, олар онынъ шешекейли коьйлегин юлкып алдылар, ²⁴ оны ыслап, шонъкырга тасладылар. Шонъкыр бос эди, ишинде сув да йок эди.

²⁵ Кардашлар ас ишпеге олтырганлай, Гилад беттен келетанг исмаилшылардынъ керваны коьринди. Олардынъ туьелерине ийисли сагызлар, бальзам эм ладан юкленген эди. Олар бу затларды Мысырга аькете едилер. ²⁶ Юда кардашларына: «Бизге не пайдасы бар кардашымызды оьлтирип канын тоькенимизди ясырганнан? ²⁷ Келинъиз, оны исмаилшыларга сатаяк, колларымыз таза болаяк. Кенем де болсын, ол бизим канымыз, денимиз бир кардашымыз», — деди. Кардашлары ога разы болдылар.

²⁸ Мидияншы савдегерлер [исмаилшылар] ювык келгенде, кардашлары Юсыпты шонькырдан шыгардылар эм исмаилшыларга йырма кесек куымиске саттылар, исмаилшылар де оны Мысырга алып кеттилер.

²⁹ Рубен кайтып келип, шонькырга караса, Юсып йок! [Кайгырганыннан] уьстиндеге кийимлерин йыртты. ³⁰ «Бала йок! — деди ол кайтып келип, кардашларына. — А мен? Не этеекпен энди мен?»

³¹ Кардашлары Юсыптынъ коьйлегин алып, теке сойып, онынъ каны ман коьйлекти боядылар. ³² Оннан сонъ аталарына аькеттирип, айттылар: «Мине бизим тапканымыз! Тилеймиз, кара — бу сенинъ улынънынъ коьйлеги ме, тувылма?»

³³ Якып коьйлекти танып бакырды: «Бу коьйлек меним улымдыкы! Оны кийик айванлар егенлер! Талаганлар, талаганлар Юсыпты!» ³⁴ Эм [кайгырганыннан] кийимлерин йыртты, белине эрегожа кийип, коьп куьнлер улына сыйт этип турды. ³⁵ Баьри кызлары эм уллары келип увандыраяк болып куьрестилер, ол уванмага унамады. «Йок! — деди ол. — Сыйт этип тураякпан! Сыйт пан улыма, ахыретке кетеекпен!» Соьйтип Юсыптынъ атасы сыйтын токтатпады.

³⁶ Сол арада мидияншылар Юсыпты Мысырга аькетип, Потифарга саттылар. Ол параоннынъ куллыкшысы, каравылдынъ басшысы эди.

Юда ман Тамар

38 ¹ Юда сол вакытта, кардашларын калдырып, Хира деген адулламшы бир аьдемнинъ касында яшап баслады. ² Онда Шуа деген кенаншы бир аьдемнинъ кызын коьрди. Оны пише этип алды, оны ман яшап баслады. ³ Пише авыраяклы болды, ул тапты. Юда ога Эр деген атты берди. ⁴ Пише тагы да авыраяклы болды, экинши ул тапты эм ога Онан деп атады. ⁵ Оннан сонъ тагы да биревди тапты, Шела деп атады. Шела тувганда, Юда Кезив шахарында эди.

⁶ Тунгышы Эрге Юда Тамар деген кызды пише этип алды. ⁷ Тек Эр Раббийге ярамаган эди. Соны уьшин Раббий ога аьжел берди.

⁸ Юда Онанга айтты: «Кардашынънынъ тул хатыны ман уйленип парызды толтыр. Кардашынъды авыстырып, ога тувдыклар берерсинъ». ⁹Тек Онан билетаган эди, Тамардан туваяк балалар, онынъ балалары деп саналаяк тувыл эди. Соны ушшин Тамар ман бирге болган сайын, кардашына бала тувдырмаяк болып, урлыгын ерге тоьгетаган эди. ¹⁰Раббийге онынъ эткени ярамады, соны ушшин Раббий ога да аьжел берди.

¹¹Юда келини Тамарга: «Меним улым Шела оьскенге дейим сен тул хатын болып, ата-ананъда яша», — деди. Неге десе: «Шела да кардашларындай оьлип кетпегей эди!», — деген ой басында бар эди. Соьйтип Тамар тоьркинине кайтты.

¹²Коьп заман кетти. Юдадынъ пишеси, Шуадынъ кызы оьлди. Тулланув куьнлери кеткеннен сонъ, Юда йолдасы адулламшы Хира ман бирге Тимна авылына, койларын кырк-канларга барды.

¹³Тамар кайынатасы Тимнага кой кырккувга барганын билгенде, ¹⁴тул хатын кийимлерин шешип, бетин явлык пан ябып, Тимна йолындагы Энайим шахарынынъ капысында, оранып, олтырды. Неге десе Шеладынъ оьскенин, ама оьзи ога пишеге берилмегенин коьрди.

¹⁵Тек сатлык пишелер бетлерин ябадылар. Сол себептен Юда, Тамарга карап, оны сатлык пише деп анълады. ¹⁶Ол йолдан бурылып, Тамардынъ касына келди эм бу онынъ келини болганын билмей: «Кел, сени мен болмага суьемен», — деди.

Тамар сорады: «Сен мени мен болсанъ, не берексинъ?»

¹⁷Юда: «Мен сага эшки баласын йиберермен», — деди.

Тамар: «Йибермей турып, соьзинъе ыйнангандай бир зат калдыр», — деди.

¹⁸Юда: «Кайдай зат суьесинъ?» — деп сорады.

Тамар яваплады: «Сенинъ бавга байланган мухырынъ эм колындагы аса таягынъ». Юда Тамар айтканлардынъ баьрисин берди, оны ман конды. Тамар оннан бала коьтерди.

¹⁹Оннан сонъ турды эм кетти, бетиннен явлыкты шешти, тул хатыннынъ кийимлерин янъыдан кийди.

²⁰Юда адулламлы йолдасын эшки баласы ман йиберип, калдырган затларын алаяк болады, ама йолдасы хатынды

табалмады. ²¹ Ерли яшавшылардан сорап баслады: «Кайда ды Энайимде йол янында олтырган сол каьхпе пише?»

«Онда бир каьхпе де йок эди», — деп явапладылар.

²² Ол Юдага кайтып: «Мен хатынды табалмадым. Ерли яшавшылар, онда бир каьхпе де йок эди деп, айтадылар», — деди.

²³ Юда: «Мен берген затлар сонда калсын, оззимиздинъ бетимизди ашпайык. Мен ога эшки баласын ййбердим, а сен оны табалмадынъ», — деди.

²⁴ Уьш айга ювык кеткеннен сонъ Юдага: «Келининъ Тамар зийна эткен эм энди авыраяклы!» — деп айттылар.

Юда: «Оны шыгарынъыз эм отка тасланъыз!» — деди.

²⁵ Тамарды оьлим язасына аькетейтырганда, ол кайыната-сына: «Мен авыраяклы сосы затлардынъ иесиннен. Тилеймен, кара: сосы мухыр, бав эм аса таяк кимнинъ, таныдынъма?» — деп айттырмага аьдем ййберди.

²⁶ Юда сол затларды таныды. «Тувралык онынъ ягында, — деди. Баьри болган зат, мен улым Шелады ога бермеге унамаганым уьшин болды». Юда оннан сонъ Тамар ман бирге болмады.

²⁷ Тамарга бала таппага заман келгенде, карнында эгизлер болганын коьрдилер. ²⁸ Эгизлерден бири туваятырганда, бас деп колы коьринди. Эбия ана колын ыслап, билегине кызыл йип байлады эм айтты: «Бу биринши болып тувды». ²⁹ Ама бала колын артка тартты, сонъ онынъ кардашы тувды. «Сен калай оззинъе йол аштынъ?» — деди эбия ана. Соьйтип балады Перес* деп атадылар. ³⁰ Онынъ артыннан кызыл байлавы болган кардашы да тувды. Оны Зерах** деп атадылар.

Юсып пан Потифардынъ пишеси

39 ¹ Исмаилшы саьвдегерлер Юсыпты Мысырга аькелген эдилер. Сонда оны Потифар деген мысыршы бирев исмаилшылардан сатып алган эди. Потифар параоннынъ куллыкшысы, каравылдынъ басшысы эди. ² Юсып мысыршы иесининъ уьйинде яшап баслады. Раббий Юсыпка ярдам

* 38:29 «Перес»тинъ маьнеси — Йол ашкан.

** 38:30 «Зерах»тынъ маьнеси — Кызыл.

этти. Онынъ бактысы ашык эди. ³ Юсып не зат этсе де, ога Раббий ярдам эткенин, бактысын ашканын иеси коьрди. ⁴ Юсып ога бек ярады, онынъ байыр кулы болды. Оннан сонъ иеси Юсыпка уй басшысы болмага эм онынъ басшылыгына баъри мал-муьлкин де тапшырды. ⁵ Ол Юсыпка мал-муьлкин тапшырган заманнан баслап, Юсып аркалы, Раббий мысыршыдынъ уйине разылыгын коьрсетти; ога байыр болган аьр затта – эм уйде, эм кырда – берекет берди. ⁶ Мысыршы баъри болган затын Юсыптынъ басшылыгына берди – онынъ каъри энди тек ев эм ишуьв эди.

Юсып бек ярасык эди: эм юзи мен, эм сыны ман. ⁷ Бир кесек заманнан сонъ, иесининъ пишеси Юсыпка коьз салып: «Мени мен бол!» – деди.

⁸ Тек Юсып унамады эм иесининъ пишесине булай айтты: «Ием басшылыгыма баъри затын берди. Мен мунда болганым уьшин, ол оьзи уйдеги эш бир затка карамайды. ⁹ Мен бу уйде оны ман бирдей болып эмир этемен. Мага эш бир затка тыюв йок сеннен баска: сен онынъ пишеси. Мен ол яманлыкты калай этейим, Алла алдында ол уйкен куьна?»

¹⁰ Аьр куьн Потифардынъ пишеси Юсыпты коймады, тилеклер тоькти, тек Юсып оны ман ятпага, касында болмага да разы болмады. ¹¹ Эм мине бир куьн, Юсып, оьзининъ куллыгын этпеге уйге киргенде, уйде баска бир кул да йок эди. ¹² Потифардынъ пишеси Юсыптынъ кийиминнен ыслап: «Мени мен бол!» – деди. Ама Юсып кийимин онынъ колында койып, уйден шыгып кашты. ¹³ Пише Юсып кашканын эм колында онынъ кийими калганын коьрип, ¹⁴ кулларын шақырды эм айтты: «Каранъыз: эрим аькелген бу еврей бетимизди ашты! Ол мага зорлык этпеге келген! Ама мен бакырдым. ¹⁵ Ол меним бакырыгымды эситип, кийимин менде калдырып, уйден шыгып кашты».

¹⁶ Ол Юсыптынъ кийимин байы уйге келгенге дейим ыслап турды, ¹⁷ байына да сол затты кайтарып айтты: «Сен аькелген еврей кул мага зорлык этпеге келди. ¹⁸ Мен бакырганда, ол, кийимин менде калдырып, уйден шыгып кашты».

¹⁹ Юсыптынъ иеси, пишесининъ «Сенинъ кулынъ мага булай этти» деген хабарын эситкенде, ашувдан толды. ²⁰ Ол, Юсыпты

ыслап, патшадынъ кыянатшылары турган тутнакка олтыртпага буйырды.

Собйтип Юсып тутнакка туъседи. ²¹Тек Раббий ога ярдам этти, рагимлигин коърсетти: Юсып тутнактынъ басшысына ярады. ²²Юсыпка тутнактынъ басшысы баъри ысланганларды тапшырды. Юсып тутнакта болган баъри затлар ушин соравлы болды. ²³Тутнактынъ басшысы Юсып соравлы болганнан сонъ, эш бир зат ушин кыйналмады; неге десе Раббий Юсыпка ярдам этип, ол эткен аър затта бактын ашып тура эди.

Юсып эки аъдемнинъ туъслерин йорайды

40 ¹Бираз заман кеткеннен сонъ, Мысыр патшасынынъ шагыр куювшысы эм оътпекшиси иелерининъ, мысыр патшасынынъ алдында шуъшлендилер. ²Параон эки куллыкшысына – бас шагыр куювшысына эм бас оътпекшиге – бек ашувланды ³эм каравылдынъ басшысынынъ уыйндеги, сол Юсып болган тутнакка, олтыртпага буйырды. ⁴Каравылдынъ басшысы Юсыпты оларга кызмет кылмага салды. Тутнакта бир кесек заман турдылар.

⁵Бир кеше Мысыр патшасынынъ тутнакка туъскен шагыр куювшысына эм оътпекшисине туъслер энди. Аър бирине озининъ туъси, озъ маънеси мен энди. ⁶Юсып эртенъликте келгенде, оларды бир зат кыйнайтаганын коърди. ⁷«Буъгуън сизди не зат кыйнайды?», – деп сорады.

⁸Юсып пан бирге онынъ иесининъ уыйнде капалган параоннынъ кызметшилери: «Биз туъслер коърдик, а оларды йорамага аъдем йок», – деп явапладылар.

Юсып: «Йорав Алладынъ иси тувылма? Айтынъыз мага туъслеринъизди, тилеймен», – деди.

⁹Бас шагыр куювшы туъсин Юсыпка айтып: «Мага алдымда юзим тереги коърингендей болды. ¹⁰Юзим терегинде уш бутак бар эди. Олар оъсип басладылар, шешекейлер аттылар, юзимлер салынып-салынып пистилер. ¹¹Параоннынъ тостакайы меним колымда эди. Мен юзимлерди алып, уъзип, соълин шыгарып, параоннынъ тостакайына куйдым, сонъ тостакайды параонга бердим», – деди.

¹²«Мине туьсинънинъ маьнеси, — деди Юсып. — Уьш бутак — ол уьш куьн. ¹³Уьш куьн кеткеннен сонъ, параон сени муннан шыгартаяк: эски ис еринъе кайтараяк эм сен, алдынгындай шагыр куювшысы болып, параонга тостакайын береексинъ. ¹⁴Тек сага наьсип кайтканда, мени мутпа! Мага ийгилик эт, акымда параонга соьйле, мени муннан шыгарт! ¹⁵Мени еврей ериннен урлаганлар. Мунда да тутнакка таслангандай эш бир зат этпегенмен».

¹⁶Бас оьтпекши туьстинъ яхшыга йоралганын коьрип, Юсыпка айтты: «Мага да басымда уьш оьтпек шетени бардай коьринди. ¹⁷Йогардагы шетенде — параонга писирилген аьр туьрли оьтпек бар. Ама куслар басымдагы сол шетеннен оьтпекти шоьплей эдилер».

¹⁸«Мине сенинъ туьсинънинъ маьнеси, — деди Юсып. — Уьш шетен — ол уьш куьн. ¹⁹Уьш куьн кеткеннен сонъ параон сени де муннан шыгартаяк: сен дарагашта илинип турааксынъ эм куслар сенинъ тенинъди шоьплееклер».

²⁰Уьш куьннен сонъ параоннынъ тувган куьни эди. Ол буйтин куллыкшыларына зияпет тизди. Баьрисининъ алдында бас шагыр куювшыды эм бас оьтпекшиди тутнактан шыгартты.

²¹Бас шагыршысын алдынгы ерине кайтарды. Бас шагыршы параонга тостакайын янъыдан берип баслады. ²²Ама параон бас оьтпекшиди — дарагашка, асакка аспага буйырды. Аьр зат Юсып йорагандай болды. ²³Тек шагыр куювшы Юсыпты мутты, онынъ тилегин эсине туьсирмеди.

Юсып Параоннынъ туьслерин йорайды

41 ¹Эки йыл кеткеннен сонъ, параонга туьс энди: Нил сувынынъ уьстинде турады экен. ²Сувдан ети сыйыр шыгады — семиз, ярасык сыйырлар. Яга бойында оьскен камыслар ишинде отлайдылар. ³Артларыннан сувдан баска ети сыйыр шыгады, карувсыз, арык. Келип сувдынъ ягасындагы сыйырлардынъ касында токтайдылар. ⁴Мине сол карувсыз, арык сыйырлар семиз, ярасык ети сыйырды ашайдылар. Сонда параон уянды.

⁵Тагы да уйклап кеткенде, ол баска туьс коьрди. Туьсинде бир сабакта аслыкка толы, ети аьруьв масак тувады. ⁶Артыннан

исси ел мен янган ети йинъишке эм бос масак оьседи. ⁷Мине йинъишке эм бос масаклар аслыкка толы, аьрув масакларды ютадылар. Сонда параон уянды. Туьс коьргенин анълады.

⁸Эртенъликте, тынышсызланган параон, баьри мысыршы балшыларды, билимшилерди йыйды эм туьслерин айтты, ама бирев де параоннынъ туьслерин йораялмады. ⁹Сол заманда бас шагыршы параонга: «Энди эсиме бир эски куьнам туьсти!» ¹⁰Параон кулларына ашувланып, мени мен бас оьтпекшиди каравылдынъ басшысынынъ уьйиндеги тутнакка капамага буйырды. ¹¹Сонда бир кеше экевимизге туьс энди, аьр биримизге оьзининъ туьси, оьзининъ маьнеси мен. ¹²А биз бен бирге бир яс еврей бар эди, каравыл басшысынынъ ыргаты. Биз ога туьслеримизди айттык, ол маьнелерин шешти – аьр биримизге туьсимизди йорады. ¹³Ол кайтып айткан болса, солай болды: мен эски орныма кайтарылдым, а бас оьтпекшиди асакка астылар», – деди.

¹⁴Параон аьдем йиберип Юсыпты аькелмеге буйырды. Оны тез болып тутнактан шыгардылар, шашын кырктылар, кийимлерин авыстырдылар. Оннан сонъ ол параоннынъ алдына келди. ¹⁵Параон Юсыпка: «Мен туьс коьрдим, эш бирев де мага маьнесин шешалмайды. А мага айтканларына коьре, сен эситкен аьр туьсти йораяласынъ», – деди.

¹⁶Юсып: «Параонга макул анълатувды мен тувыл, Алла берер», – деп яваплады.

¹⁷Параон Юсыпка айтты: «Туьсимде Нил сувынынъ ягасында тура экенмен. ¹⁸Сувдан ети сыйыр шыгады – семиз, ярасык сыйырлар. Яга бойында оьскен камыслар ишинде отлайдылар. ¹⁹Артларыннан сувдан баска ети сыйыр шыгады – арык, карувсыз, суьек пен тери болган. Мысырда бир ерде сондай арык сыйыр коьрмегенмен. ²⁰Эне сол арык, карувсыз сыйырлар ети семиз сыйырды ашайдылар. ²¹Семиз сыйырлар олардынъ карынларында йок болдылар, карынлары толганы да коьринмейди. Олар алдынгындай арык болган эдилер. Сонда мен уяндым.

²²Оннан сонъ баска туьс коьрдим: бир сабакта аслыкка толы, ети аьрув масак. ²³Олардынъ артыннан исси ел мен янган ети йинъишке эм бос масак оьседи. ²⁴Сол йинъишке масаклар

ети аьруув масакты юттылар. Мен туьслеримди балшыларга айттым, тек олар йораялмадылар».

²⁵ Юсып параонга айтты: «Патшам, эки туьсинънинъ маьнеси бир. Алла сага не зат этеегин билдирген. ²⁶ Ети аьруув сыйыр ети йылды аньлатады, ети аьруув масак та — ети йыл. Эки туьстинъ маьнеси бир. ²⁷ Олардынъ артыннан шыккан ети арык, карувсыз сыйыр — ол ети йыл. Ел мен янган ети йинъишке эм бос масак та, сол затты аньлатады — ети йыл ашлыкты. ²⁸ Патшам, мен сага басында айтканымдай: Алла сага не этеегин коьрсетеди. ²⁹ Буьтин Мысыр еринде ети йыл моллык болаяк. ³⁰ Оннан сонъ ети йыл ашлык келеек. Мысырда алдыда болган моллык мутылаяк. Ашлык кыралды йояк. ³¹ Алдынгы моллыктан ыз да калмаяк — сондай авыр бир ашлык болаяк. ³² Патшам, сага эки кере бу туьс энгени — Алладынъ баьри затты беркиткенин, тезден Оьзининъ карарын толтыраягын коьрсетеди.

³³ Суьйткенде, патшам, акыллы эм оьткир аьдем айыр эм Мысырга басшы этип сал. ³⁴ Келеятырган мол ети йылдынъ ишинде буьтин кыралда халктан аслыктынъ бесинши кесегин алар уьшин, кырал ислерин юргисткен аьдемлер айыр. ³⁵ Олар мол йыллардынъ буьтин аслыгын йыйсынлар, сенинъ тергевинъ мен шахарларда саклап коршаласынлар. ³⁶ Сол заманда Мысырда аслык йыйымы болаяк эм кырал ашлыктынъ ети йылында кырылмаяк».

Юсып Мысырдынъ басшысы болады

³⁷ Юсыптынъ соьзлери параонга да, онынъ аьдемлерине де ярадылар. ³⁸ «Сондай баска аьдемди табып болмаяк, — деди параон аьдемлерине, — Онда Алладынъ рухы!» ³⁹ Сонъ Юсыпка: «Алла сага баьри бу затларды ашкан болса, сеннен акыллы эм сеннен оьткир эш бирев де йок. ⁴⁰ Буьгуьннен арбатын меним байырлыгымды юргистеексинъ эм меним халкым сага тынълаяк. Мен тек патша атым ман сеннен йогары болаякпан. ⁴¹ Кара, — деди параон, — мен сени буьтин Мысырга басшы этип саламан!»

⁴² Сонъ ол оьзининъ муьхыры болган юзигин шыгарып, Юсыптынъ бармагына салды. Юсыпка юка кетеннен кийимлер

кийгистти эм мойнына алтын шынжыр такты. ⁴³Ол Юсыпка кыралдынъ экинши аьдемине тийисли болган эки тегершикли арбады берди. Юсып арба уьстинде келеятырса, алдында «Йол беринъыз!» деген сес занъырайды. Соьйтип параон Юсыпты буьтин Мысырдынъ басшысы этти.

⁴⁴Ол Юсыпка: «Мен параон болсам да, сенинъ разылыгынъ болмай, буьтин Мысыр еринде эш бирев колы ман аягы ман кымылдамаяк», — деп, ⁴⁵Сафнат Панаех* деген атты берди, эм пише этип ога Хелиопол шахардынъ дин куллыкшысы Потиферадынъ кызын Аснатты алды. Соьйтип Юсып Мысырга басшылык суьрмеге кетти.

⁴⁶Параонга, мысыр патшасына кызмет кылып баслаганда, Юсыпка отыз яс эди. Юсып параоннан шыгып, буьтин мысыр ерин айланды. ⁴⁷Ети мол йыл бойында ер берекетли аслык бере эди. ⁴⁸Сол ети йыл ишинде Мысырда оьскен аслыкты Юсып йыйып, шахарларга пайластырып турды. Аьр бир шахарга тоьгеректеги данъылларда оьскен аслыкты койды. ⁴⁹Ол денъыз кумы шаклы аслык йыйды — коьп болганнан санаганын койды: санап та болмады.

⁵⁰Сол заманда, ашлык келмей турып, Аснат, Хелиопол шахардынъ дин куллыкшысы Потиферадынъ кызы, Юсыпка эки ул тапты. ⁵¹Юсып: «Алла мага баьри кайгымды, ата уьйимди мутпага амал берди», — деп, тунгышына Манаше** деген атты берди. ⁵²Экиншисине де: «Алла мени кыйналган еримде, емисли этти», — деп, Эпрайым*** деген атты берди.

⁵³Мысырда ети мол йылы сонъына келди. ⁵⁴Юсып айтканындай ети аш йылы келди. Ашлык баьри кыралларды кысты, тек Мысырдынъ баьри еринде азык-туьлик бар эди. ⁵⁵Мысырдынъ аьр ери ашлык сынап баслаганда, халк аслык таппай, параоннан обгпек тилеп баслады. Параон: «Барынъыз Юсыпка, ол не зат айтса, соны этинъыз», — деди. ⁵⁶Буьтин дуныяда ашлык бар эди. Юсып аслык йыйылган беженлерди ашып, мысыршыларга аслык сатып баслады. Ашлык Мысырда каты болды.

* 41:45 «Сафнат Панаех»тынъ маьнеси — Алла соьйлейди эм яшайды.

** 41:51 «Манаше»динъ маьнеси — кайгыды муттырувшы.

*** 41:52 «Эпрайым»дынъ маьнеси — эки кере емисли.

⁵⁷ Конъысы кыраллардан да Мысырга, Юсыпка, аслык алмага келе эдилер, неге десе ашлык буьтин ер юзинде авыр эди.

Юсыптынъ кардашлары Мысырга барадылар

42 ¹ Мысырда аслык бар экенин билип, Якып ууларына: «Бир биринъызге неге карап турасыз?» ² Эм: «Мысырда аслык бар деп айтадылар. Барынъыз сонда эм, биз сав калар уьшин, аслык сатып алынъыз. Ол болмаса оьлеекпиз», — деп соьзин бардырды.

³ Соьтитип Юсыптынъ он кардашы аслык алмага Мысырга кеттилер. ⁴ Тек Якып Беняминди, Юсыптынъ инисин, ога бир зат болып олтырмасын деп, олар ман йибермеди. ⁵ Исраилдинъ уулары Мысырга аслык тилемеге топарласып келгенлердинъ ишинде эдилер; неге десе ашлык буьтин Кенан ерин де кыса эди.

⁶ Юсып кыралдынъ басшысы эди. Баьрисине аслыкты ол сататаган эди. Юсыптынъ кардашлары келип, алдында сежде кылдылар. ⁷ Ол кардашларын коьрип таныды, ама танымагандай болып: «Кайдан келгенсиз?» — деп, каты сорады.

«Кенаннан, аслык алмага келдик», — дедилер кардашлары.

⁸ Юсып кардашларын таныды, ама олар оны танымадылар. ⁹ Юсып олар акында коьрген туьслерин эсине туьсирип айтты: «Сиз анъылып юретаганлар. Сиз бизим кыралдынъ карувсыз ерлерин билмеге келгенсиз!»

¹⁰ Олар: «Йок, бийимиз! — деп явап бердилер. — Биз сенинъ ыргатларынъмыз, тек аслык уьшин келдик. ¹¹ Биз — кардашлар, бир атадынъ уулары, таза намыслы аьдемлер! Биз, сенинъ ыргатларынъ, бир заманда да анъылып юретаганлардан тувылмыз!»

¹² «Йок, — деди Юсып, — сиз анъылмага келгенсиз, кыралымыздынъ карувсыз ерлерин билмеге».

¹³ «Биз, сенинъ кулларынъ, он эки кардаш, — деп явапладылар. — Биз баьримиз де Кенан ериннен, бир атадынъ уулары. Кишкейимиз атамыз бан калды. А биримиз энди йок».

¹⁴ «Аьше, мен айттым да: сиз анъылып юретаганлар, — деди Юсып. — ¹⁵ Мен сизди тешкерип карарман. Параоннынъ яшавы ман ант эмен: сизинъ кишкей кардашынъыз келмесе, сиз

муннан шыкпаяксыз. ¹⁶ Оны аькелмеге биревинъиз барсын, а калганларыньыз капалы турааксыз. Сол заманда коьрермиз сизинъ айтканларыньыз тувра яде тувра тувылма. Эгер оьтирик болып шыкса, Параоннынъ яшавы ман ант этемен: сиз аньылып туратаганларсынъыз». ¹⁷ Эм Юсып уьш куьнге оларды тутнакка олтыртты.

¹⁸ Уьшинши куьн оларга айтты: «Мен айткандай этсенъиз яшаяксынъыз, неге десе мен Алладан коркаман. ¹⁹ Эгер сиз уьшини мен де туврашыл аьдемлер болсанъыз, биревинъиз тутнакта калсын, калганларыньыз аслыкты аш болган аьеллеринъизге аькетсинлер. ²⁰ Кишкой кардашынъыз бан кайтсынлар. Сол заманда соьзлеринъиз тувра болып шыгар эм сиз оьлмеексыз».

Олар бойсындылар. ²¹ «Тувра, биз кардашымызга эткен куьнамыздынъ язасын шегемиз! — деп бир бирлерине айттылар. — Биз онынъ кайгысын коьрдик, кайтип тилесе де, биз оны аямадык. Энди бизге де келди кайгы!»

²² Рубен косты: «Мен сизге айтпадымма „Этпенъиз балага яманлык“ деп? А сиз тыньламадынъыз. Энди биз онынъ канын тоьлеймиз».

²³ Юсыптынъ олардынъ тилин аньлаганын билмейтаган эдилер. Юсып олар ман тилмаштынъ ярдамы ман соьйлесетаган эди. ²⁴ Юсып шетке кетип йылады. Оннан сонъ кайтып тагы да олар ман соьйлести. Шимонды айырып алып, кардашларынынъ алдында байлатты. ²⁵ Оннан сонъ олардынъ шувалларын аслык пан толтырмага, аьр бирине куьмисин кайтарып шувалына салмага эм йолга азык бермеге буйырды. Солай этилди. ²⁶ Кардашлар, аслыкларын эшеклерине юклеп, оннан кетилер.

²⁷ Кеше, олар конган ерде, биревлери, эшекке ем береек болып, шувалды ашты, куьмисин коьрди — мине ол, шувалдынъ басында! ²⁸ «Меним куьмисимди кайтарганлар! — деди кардашларына. — Мине ол, шувалымда!»

Юреклери коркты. Дирилдеп, бир бириннен сорап басладылар: «Алла бизи мен не зат этеди?»

²⁹ Кенан ерине, аталары Якыпка кайтып, кардашлар олар ман болган аьр не затты ога айттылар: ³⁰ «Сол кыралда басшылык

эткен аьдем бизи мен бек каты соьйледи эм бизди аньылмага келгендей коьрди. ³¹ „Биз туврашыл аьдемлермиз, аньылып юретаганлардан тувылмыз“ деп айттык. ³² Биз бир атадынъ балалары, он эки кардаш болганымызды, бир кардашымыз йок болганын, кишкеймиз атамыз бан Кенанда калганын айттык. ³³ Ама сол кыралда басшылык эткен аьдем бизге булай яваплады: „Мен туврашыл аьдемлер болганынъызды булай билеекпен: биринъизди мени мен калдырып, калганлар аслыкты аш болган аьеллерине аькетсинлер. ³⁴ Кишкей кардашлары ман кайтып келсинлер. Эне сол заманда мен сизинъ аньылып юретаганлардан болмаганынъызга, туврашыл аьдемлер болганынъызга ыйнанаякпан, кардашынъызды да босатаякпан, сизге кыралымызда саьвдегерлик этпеге ызын береекпен“».

³⁵ Олар шувалларыннан затларын шыгарып басладылар, эм аьр шувалдан куьмис толган бокша шыкты. Оны коьрип озьлери де, аталары да корктылар. ³⁶ Аталары Якып оларга: «Сиз меннен бир бирлеп балаларымды аласынъыз, — деди. — Юсып йок, Шимон йок, Беняминди де алаятырсынъыз. Баьри баьле меним басыма келеди!»

³⁷ Рубен атасына: «Эгер мен Беняминди артыма алып келмесем, меним эки улымды оьлтirmeге боласынъ. Мага сенип бер, эм мен оны сага кайтарарман».

³⁸ «Йок, — деди Якып, — меним улым сиз бен бармак. Онынъ кардашы оьли. Бенямин менде ялгыз калган. Эгер йолда ога бир зат болса ша? Мен ак шашлы картпан; сиз мени кайгыдан кабырга туьсиреексиз!»

Юсыптынъ кардашлары Мысырга кайтадылар

43 ¹ Кенан еринде ашлык куьшленген эди. ² Кардашлардынъ Мысырдан аькелген аслыгы таьвесилгенде, аталары Якып оларга: «Тагы да барып бизге бираз аслык сатып алынъыз», — деди.

³ Юда: «Сол аьдем бизге каты этип, кишкей кардашынъызды алмай коьзиме коьринменъиз деп айткан эди. ⁴ Эгер кардашымызды бизи мен йиберсенъ, барып сага аслык сатып алармыз.

⁵ Эгер дейим йибермесенъ, бизге бармага керек болмайды,

неге десе сол аьдем кардашынъыз сизи мен болмаса коьзиме де коьринменъыз, деген», — деп айтты.

⁶ «Бу казады меним басыма неге аькелдинъыз, — деди Исраил [Якып], — тагы да бир кардашынъыз болганын неге айттынъыз?»

⁷ Олар: «Сол аьдем баьри зат акында, озьзимиз, ювыкларымыз акында, атамыз савым, энди де кардашларымыз барым деп сорады. Ол сорады, биз явапладык. Ким билген эди, бизге кардашынъызды аькелинъыз деп буйыраягын?» — дедилер.

⁸ Юда атасы Исраилге айтты: «Йибер ясты мени мен, бирге барайык. Сол заманда баьриси де сав калаяклар, аштан оьлмееклер — биз де, сен де эм балаларымыз да. ⁹ Мен яс уьшин яваплы боларман. Меннен сорарсынъ: эгер мен оны сага кайтарып алдынъа шыгармасам, яшавымнынъ сонъ куьнине дейим алдынъда шуьшли болаякпан. ¹⁰ Эгер биз созып турмаган болсак, эки кере онда эм артка барып келеек эдик!»

¹¹ Аталары Исраил: «Сойтип болмага керек болса, булай этинъыз: шуваларынъызга бизим ерде оьскен энъ ийги затлардан салып, сол аьдемге савгага бираз балъзам, бал, ийисли сагыз, ладан, фыстык, миндаль аькетинъыз. ¹² Оьзинъыз бен эки кере коьп куьмис алынъыз. Шувалларынъызга салынган куьмисти кайтарынынъыз. Билким бир янъылыс болган. ¹³ Кардашынъыз Беняминди оьзинъыз бен алып, сол аьдемге тагы да барынъыз. ¹⁴ Куьдиретли Алла оны сизге рагимли этсин, ол сизинъ кардашынъыз Шимонды эм Беняминди босатсын эм йиберсин! Мага калганда, балаларымды йоймага буйырылган болса, солай болсын», — деди.

¹⁵ Кардашлар савгаларды аьзирледилер, алдынгыннан эки кере коьп куьмис алдылар. Беняминди де оьзлери мен алып Мысырга бардылар эм Юсыптынъ алдына келдилер. ¹⁶ Юсып олар ман бирге Беняминди коьргенде, уьйин юргисткен куллыкшысына айтты: «Бу аьдемлерди меним уьйиме аькет. Бир мал сой, ас аьзирле — буьгуьн уьйледе олар мени мен ас ишееклер».

¹⁷ Юсыптынъ буйырыгын толтырып, куллыкшысы кардашларды онынъ уьйине аькетти. ¹⁸ Тек кардашлары Юсыптынъ уьйине аькелгенлериннен корктылар. Бир бирине: «Алдынгы келуьвимизде шувалларымызга кайтарылган куьмисти

урлаганымызды айтып, бизди бир ерге аькетедилер! Сонъ бизге шапкынлык этееклер, ыргатлыкка алып, эшеклеримизди аькетееклер!» – дедилер.

¹⁹ Уьйдинъ босагасында олар Юсыптынъ уьйин юргисткен куллыкшыдынъ касына келип: ²⁰ «Иемиз, сизге айтпага ызын беринъиз! Биз аслык алмага алдын да келгенмиз. ²¹ А кеше конган еримизге етип шувалларымызды ашканда, мине аьр биринде куьмис бар эди – аьр кимимиз тоьлеген оьлшемде. Биз сол куьмисти артка аькелдик. ²² Аслык алар уьшин тагы да куьмис аькелдик. А бизим шувалларга куьмисти ким салганын билмеймиз», – дедилер.

²³ «Кайгырманъыз, – деди куллыкшы, – коркпанъыз. Акшады сизинъ Алла, атанъыздынъ Алласы, шувалларыньызга салган болар. Куьмисинъызди мен толысы ман алганман!» Сонъ оларга Шимонды шыгарды.

²⁴ Куллыкшы оларды Юсыптынъ уьйине киргисти, аякларынь ювмага сув аькелди, эшеклерине ем берди. ²⁵ Кардашлар савгаларын шыгарып салдылар, уьйледе Юсыпты йолыгар уьшин: уьйле асын сонда ашаякларын эситкен эдилер. ²⁶ Юсып уьйине келгенде, олар савгаларын бердилер эм онынъ аякларына йыгылып сежде кылдылар. ²⁷ Юсып саламласып: «Карт атанъыз калай яшайды, онынъ акында сиз хабарлаган эдинъиз? Савым?» – деп сорады.

²⁸ Кардашлары: «Атамыз, сенинъ кулынъ, аман-эсен» – деп явапладылар эм сежде кылып, онынъ аякларына йыгылдылар.

²⁹ Юсып тоьгерегине карап, Беняминди, оьзининъ тувган кардашын коьрип: «Бу сиз мага айтатаган кишкей кардашынъызба?» – деп сорады. Эм айтты: «Алла сага рагимли болсын, улым!»

³⁰ Юреги суьювден кардашына шанышты, йыламага аз калды. Соны уьшин тез болып шыгып, баска пешке кетип, сонда йылады. ³¹ Оннан сонъ бетин ювды, яньыдан конаакларга кирди, оьзи оьзин колга алып, ас бермеге буйырды.

³² Юсыпка асты оьз алдына бере эдилер, кардашларына да оьз алдына, Юсып пан бирге ашаган мысыршыларга да солай. Мысыршылар еврейлер мен бирге ас ишпейдилер: бу мысыршыларга арам. ³³ Кардашлар Юсып алдында тете тетеси

мен олтырган эдилер, уйкеннен баслап кишкейге дейим, эм сейирсинип, бир бирлерине карай эдилер. ³⁴Юсып оззининъ сыпырасыннан оларга уылислер йиберди, Беняминге, баскаларга коьре, бес кере коьп. Иштилер, едилер, Юсып пен бирге кейфлендилер.

Юсып кардашларын сынаиды

44 ¹Юсып уйин юргисткен куллыкшысына: «Бу аьдемлердинъ шувалларын не кадер аькеталсалар сол кадер аслыкка толтыр. Аьр бирининъ шувалына тагы да куьмис салынъыз. ²Кишкейдинъ шувалына, ол аслык уьшин берген куьмис пен бирге, меним куьмис тостакайымды да салынъыз». Юсып калай айткан болса, куллыкшысы солай этти.

³Танъ атар-атпас, конакларды эшеклери мен бирге йолга шыгардылар. ⁴Кардашлар шахардан шыктылар, тек эрек кетпеге уьлгирмедилер. Юсып куллыкшысына: «Тез болып артларыннан ет! Етсенъ айт: „Неге сиз ийгиликке яманлык пан яваплайсыз? ⁵Неге меним иемнинъ куьмис тостакайын урлагансыз? Меним ием сол тостакайдан ишеди эм оны ман бал ашады. Яман ис ислединъиз сиз!“» – деди.

⁶Куллыкшы оларды кувып етти, калай буйырылган болса, солай айтты. ⁷Кардашлар явапладылар: «Бизим иемиз, не уьшин соьбитип айтасынъ? Биз, сенинъ ыргатларынъ, бу затты калай этип болармыз? ⁸Биз шувалларымыздынъ басында тапкан куьмисти де артына, Кенан ериннен аькелдик. Аьше, сенинъ бийинънинъ куьмисин эм алтынын калай урлар эдик? ⁹Бизим биревимизде сол урланган тостакай табылса, сога оьлим оькимин шыгарсынлар, а биз баьримиз де бийимизде ыргатлыкта калармыз».

¹⁰«Аьруьв. Сиз калай айткан болсанъыз, солай болсын, – деди куллыкшы, – тек ыргат болып, кимде тостакай табылса, сол калай, калганларынъыз шуьшсиз болаяклар».

¹¹Кардашлардынъ аьр бири тез болып шувалын ерге туьсирди эм ашты. ¹²Куллыкшы баьрин де уйкеннен кишкейге тете тетеси мен тинтти. Тостакай Беняминнинъ шувалында табылды. ¹³Кардашлар [кайгыларын билдирип,] кийимлерин йьрттылар, тагы да эшеклерин юклеп, шахарга кайттылар.

¹⁴Юда эм кардашлары Юсыптынъ уйине келгенде, Юсып аьле де сонда эди. Олар онынъ аягына йыгылдылар. ¹⁵Юсып оларга: «Сойтип калай эттинъиз? Сиз билмейсизбе, аьше, мендей аьдемлер бал ашпага уста боладылар?» — деди.

¹⁶«Иемизге не айтып боламыз? — деди Юда, — Калай сойлейик? Калай сенинъ алдынъда акланайык? Алла бизим шуьшимизди ашыклайды. Буьгуьннен баслап биз бийимиздинъ ыргатларымыз — эм кимде тостакай табылган, эм де баьри калганлар».

¹⁷«Йок, — деди Юсып, — мен ол затты этпем! Кимде тостакай табылган, сол меним ыргатым болаяк, а сиз атанъызга аман-эсен кайтынъыз».

¹⁸Сонда Юда Юсыпка ювык келип: «Бийим меним! — деди. — Ызын бер мага сени мен сойлемеге. Ашувланма, бийим, ыргатынъа. Билемен, сен — параонга тенъсинъ! ¹⁹Сен, бийим, бизге, кулларынъа сораган эдинъ, атанъыз бар ма, эм баска кардашынъыз бар ма, деп. ²⁰Бийимиз, биз сага явапладык, атамыз сав, ама бек карт, эм онынъ кишкей улы да бар деп. Ол онынъ картлыгынынъ баласы. Тек ол анасыннынъ балаларыннан ялгыз сав калган, кардашы оьлген. Атамыз оны бек сьуди.

²¹Тек сен бизге, кулларынъа: „Кишкей кардашынъызды аькелинъиз, оны коьзим мен коьрейим“, дединъ. ²²Биз сага, бийимиз, айттык: „Яс атамызды таслап болмаяк: атамыз айырылысувды коьтерип болмаяк, оьлеек“, деп. ²³Тек сен айттынъ бизге, ыргатларынъа, „Кишкей кардашынъыз сизи мен келмесе, тагы да коьзиме коьринменъиз“, деп.

²⁴Уйимизге кайтканда атамызга, сенинъ ыргатынъа, соьзлеринъди айттык, бийим. ²⁵Атамыз: „Тагы да кетип бираз аслык сатып алынъыз“, деп буйырганда, ²⁶„Биз кишкей кардашымызды алмай барып болмаякпыз; онсыз сол аьдемнинъ коьзине коьринип болмаякпыз“ деп айттык.

²⁷Бизим атамыз, сенинъ ыргатынъ, бизге: „Билесинъиз, пишем мага эки ул тапты, — деди. — ²⁸Бири йок болды. Оны айванлар талаган, — деп ойландым. Соннан сонъ мен оны коьрмедим. ²⁹Энди сиз меннен экиншисин де тартып аласынъыз. А ол да баьлеге туьссе ша? Сиз амалтын мен, ак шашлы карт, кайгыдан оьлип, ахыретке кетекпен!“

³⁰ Уйге атама, сенинъ ыргатынъа, кишкей кардашымды алмай калай барайым? Атамды яшавга ол байлайды. ³¹ Атамыз онсыз келгенимизди коьрсе, оьлеек. Бийимиз, биз уьшин атамыз, сенинъ ыргатынъ, кайгыдан оьлип ахыретке кетеек! ³² Мен, сенинъ ыргатынъ, кишкей кардашымды сага кайтараякпан, ол болмаса яшавымнынъ сонъ куьнине дейим алдынъда шуьшли болаякпан деп, басым ман атама ант эткенмен. ³³ Суьйткенде, бийим, ястынъ орнына мен булайда ыргатынъ болып калайым! А ол кардашлары ман кайтсын. ³⁴ Мен онсыз атама калай кайтарман? Атамнынъ кайгысын коьтерип болмаякпан!»

Юсып оьзин кардашларына танытады

45 ¹Юсып, аьдемлерининъ касында оьзин оьзи ыслаялмай: «Баьрисин де муннан шыгарынъыз!» — деп бакырды. Ким болганын кардашларына айтканда, Юсыптынъ касында бирев де йок эди. ²Ол куьшли давысы ман йылаганнан себеп, мысыршылар эситедилер, хабар параоннынъ уьйиндегилерге де етеди.

³«Мен — Юсып, — деди ол кардашларына. — Атам савым?» А олар, бир явап да бералмай, катып калган эдилер.

⁴«Касыма келинъиз», — деди Юсып. Кардашлары ювык-ладылар. «Бу — мен, Юсып, — деп косты, — сизинъ Мысырга саткан кардашынъыз. ⁵Оьзинъызди кыйнаманъыз, мени мунда сатканынъыз уьшин мыдахланманъыз. Мени мунда Алла сизинъ яшавынъызды куткарув уьшин эртерек йиберген. ⁶Мине эки йыл ашлык болганы, энди де бес йыл ер айдав, аслык орув болмаяк. ⁷Алла, ырувынъыз ер уьстинде бардырылсын эм сав калганларынъыз коьп санлы болсын деп, мени сизден эртерек йиберди. ⁸Соьйтип сиз тувыл, Алла мени мунда йиберди. Онынъ эмири мен мен параонга ата, баьри уьйиндегилерге бий эм буьтин Мысыр ерине басшы болдым. ⁹Асыгынъыз атамызга, айтынъыз ога: „Улынъ Юсып булай айтады: Алла мени буьтин Мысырга басшы этти. Кешикпе, кел мага. ¹⁰Сен меннен узак болмаган ерде яшаяксынъ, Гошен еринде, улларынъ эм йиенлеринъ мен, суьруьвлеринъ, туварларынъ эм баьри мал-муьлкинъ мен. ¹¹Мен сенинъ яшавынъды солай

орынластырарман не сага, не сенинъ абелинъе, не малынъа кытлык келмеек — алдыда энди де бес ашылык йылы бар“.

¹² Карашынъызтагы! — деди Юсып. — Кара, Бенямин, кардашым! Бу менмен де, мен сизи мен собийлеймен! ¹³ Атама Мысырда уллы данъкым болганын айтынъыз. Хабарланъыз баъри коьрген затлар акында эм тез болып атамды мунда аькелинъыз!»

¹⁴ Сонъ Юсып Беняминди, кардашын, кушаклап, йылады. Бенямин де оны кушаклап, йылады. ¹⁵ Оннан сонъ, аьле де йылап, Юсып калган кардашларын оьпти. Кардашлары оны ман хабарласып басладылар. ¹⁶ Юсыпка кардашлары келгени акында хабар параоннынъ уьйине етти. Параон эм онынъ куллыкшылары бек суьйиндилер, ¹⁷ эм параон Юсыпка айтты: «Кардашларынъа эшеклерин юклеп Кенан ерине бармага буйыр. ¹⁸ Атанъызды эм аьеллеринъызди мунда аькелинъыз. Мен сизге Мысырдынъ энъ аьруув ерлерин береекпен. Бизим кыралдынъ моллыгы ман рахатланаяксыз. ¹⁹ Сага буйыраман: оларга айт, пишелери эм балалары уьшин Мысырдан куьйме арбалар алсынлар; оьзлери мен бирге атанъызды да алып келсинлер. ²⁰ Калган мал-муьлк уьшин кайгырмасынлар: Мысырдынъ энъ ийги затлары оларда болаяк!»

²¹ Исраилдинъ [Якыптынъ] уллары соьбитип эттилер. Юсып оларга, параон буйыргандай, куьйме арбалар эм йолга азык берди. ²² Олардынъ аьр бирине янъы кийим, Беняминге 300 кесек куьмис пен бес янъы кийим берди. ²³ Атасына он эшекке тиеп Мысыр ерининъ энъ аьруув затларын эм он ургашы эшек пен йолга азык, оьтпек эм баска азык-туьлик йиберди. ²⁴ Сонъ кардашлары ман аманласты. Олар кетейтырганда Юсып: «Йолда даваласпанъыз!» — деп айтты.

²⁵ Олар Мысырды калдырып, Кенан ерине, аталарына кайтылар. ²⁶ «Юсып сав! — дедилер олар Якыпка. — Ол энди буьтин Мысырга басшы!» Якыптынъ юреги токтап калды: уьйнанмады. ²⁷ Уллары ога Юсыптынъ соьзлерин кайтарып айттылар. Якып оьз коьзлери мен Юсып оны Мысырга аькелмеге деп йиберген куьйме арбаларды коьргенде, коьнъили коьтерилип, айтты: ²⁸ «Болды! Суьйткенде, улым Юсып сав! Барайым, оьлектен алдын оны коьрейим!»

Якып пайхамбар Мысырга барады

46 ¹Исраил [Якып] болган мал-муылкин йыйып, йолга шыкты. Бершевага келгенде, атасы Исхактынъ сежде кылган Алласына курманлык этти. ²Алла оны туьндеги коьринисте шақырды: «Якып, Якып!»

«Эситемен», — деп яваплады Якып.

³Алла: «Мен Алла, атанънынъ сежде кылган Алласы. Коркпа, бар Мысырга: сонда Мен сеннен уллы халк яратаякпан.

⁴Мен Оьзим сени мен бирге Мысырга бараякпан эм тувдыкларыньды бу ерге кайтараякпан. Юсып оьзининъ коллары ман сенинь коьзлеринъди ябаяк», — деди.

⁵Якып Бершевады калдырды. Уллары Якыпты эм оьзлерининъ пишелери мен балаларын Параон оларды Мысырга аькелер уьшин берген куьйме арбаларга олтыртылар. ⁶Олар суьруьвлерин алдыларына салып, баьри Кенанда йыйган мал-муылклерин алып бара эдилер. Сойтип Якып баьри тувдыклары ман Мысырга коьшти: ⁷улларын, йиенлерин, кызларын, кыз йиенлерин — баьри ырувын Мысырга аькелди.

⁸Мине Мысырга коьшкен Исраил улларынынъ — Якып эм онынъ улларынынъ атлары:

Якыптынъ тунгышы — Рубен. ⁹Рубеннинъ уллары: Ханок, Паллу, Хесрон эм Кармий.

¹⁰Шимоннынъ уллары: Емуел, Ямин, Охад, Якин, Сохар эм Шаул, кенаншы хатынынынъ улы.

¹¹Левийдинъ уллары: Гершон, Кохат эм Мерарий.

¹²Юадаынъ уллары: Эр, Онан, Шела, Перес эм Зерах. Эр эм Онан аьле Кенан еринде оьлгенлер. Перестинъ уллары: Хесрон эм Хамул.

¹³Иссакардынъ уллары: Тола, Пува, Яшув эм Шимрон.

¹⁴Завулоннынъ уллары: Серед, Элон эм Яхлеел.

¹⁵Булар Якыптынъ Леядан тувдыклары. Лея улларын, кызы Динадай болып, Паданарам еринде тапты. Якыптынъ Леядан баьри тувдыклары — 33 аьдем.

¹⁶Гадтынъ уллары: Сипйон, Хаги, Шуни, Эсбон, Эри, Ароди эм Арели.

¹⁷ Ашердинъ уллары: Имна, Ишва, Ишви эм Берия. Ашердинъ кызы – Серах. Бериядынъ уллары: Хевер эм Малкиел.

¹⁸ Булар Якыптынъ, Лаван кызы Леяга таавке этип берген Зилпадан тувдыклары – 16 аьдем.

¹⁹ Якыптынъ Рахелден уллары: Юсып эм Бенямин. ²⁰ Юсыптынъ Мысырда Хелиопол шахардынъ дин куллыкшысы Потиферадынъ кызы Аснаттан эки улы болды: Манаше мен Эпрайым.

²¹ Беняминнинъ уллары: Бела, Бекер, Ашбел, Гера, Нааман, Эхи, Рош, Муппим, Хуппим эм Ард.

²² Бу Якыптынъ Рахелден тувдыклары – 14 аьдем.

²³ Даннынъ улы: Хушим.

²⁴ Напталийнинъ уллары: Яхсеел, Гуни, Есер эм Шиллем.

²⁵ Бу Якыптынъ Лаван Рахелхе берген таавкесиннен, Билхадан тувдыклары – ети аьдем.

Исраил уллары Мысырда орынласадылар

²⁶ Якып пан бирге Мысырга келгенлердинъ саны – келинлерди санамай, онынъ тувра тувдыклары – 66 аьдем. ²⁷ Мысырда Юсыпта оннан алдын тагы да экев тувган эди. Соьйтип, Мысырга коьшкен Якыптынъ ырувынынъ саны савлай 70 аьдем болды.

²⁸ Якып Юдады, Гошенге барган йолды коьрсетер уьшин оьзиннен алдыга, Юсыпка йиберди. Олар Гошенге еткенде, ²⁹ Юсып арбасын аьзирлеп, Гошенге, атасы Исраилдинъ [Якыптынъ] алдына шыкпага кетти. Ол атасын коьргенде, кушаклап, мойнында коьп йылады.

³⁰ Исраил сонда айтты: «Сени сав-эсен коьргеннен сонъ, тынышык пан оьлип болаякпан».

³¹ Юсып кардашларына эм савлай ырувына: «Мен барып, параонга хабар билдирейим. Кенаннан меним кардашларым эм ырувым келген, ³² олар шобанлар, мал багадылар, оьзлери мен кой, эшки, сыйыр эм болган байлыкларын алып келгенлер, деп айтайым. ³³ А параон сизди шақырып, не зат пан каьрлейсинъиз деп сораганда, ³⁴ булай айтынъыз: „Биз, сенинъ ыргатларынъ, аталарымыздай, кишкейден, мал багамыз“. Сол заманда ол сизди Гошен деген бир ерде орынластыраяк, неге десе шобанларды мысыршылар арам деп санайдылар», – деди.

47 ¹Параонга барып, Юсып айтты: «Кенан ериннен меним атам эм кардашларым келдилер, койлары эм эшкилери мен, сыйырлары ман, мал-муылкleri мен. Соыле олар Гошен еринде». ²Юсып параонды кардашларынынъ бесеви мен таныстырды.

³Параон не мен кабр шегетаганлары акында сорады, олар да: «Биз, сенинъ ыргатларынъ, аталарымыздай болып, мал багамыз». ⁴Эм тагы да: «Биз бу ерге бираз турар ушин келдик. Бизге, сенинъ ыргатларынъа, мал бакпага ер йок, Кенанда энди де уйкен ашлык. Бизге, ыргатларынъа, Гошенде ерлеспеге ызын бер», — деп тиледилер.

⁵Параон Юсыпка: «Сага атанъ, кардашларынъ келгенлер. ⁶Савлай Мысыр ери сенинъ алдынъда. Атанъды, кардашларынъды кыралымыздынъ энъ аруув ерлеринде орынластыр: Гошенде яшасынлар. Араларында келискен аьдемлер бар болса, меним суьруувлеримди карамага сал».

⁷Оннан сонъ Юсып параонга атасын аккелип таныстырды. Якып параонга разылыгын берди. ⁸Параон сорады: «Неше ясындасынъ?» — деп.

⁹«Бу дунуяда мен 130 йыл яшадым, — деп яваплады Якып. — Бу коьп тувыл, эм бу йыллар мага кыйын болды. Меним ата-бабаларым яшаган йыллар ман тенълестирип болмаяк». ¹⁰Тагы да параонга разылыгын берип, Якып кетти.

¹¹Юсып, параон калай буйырган болса, солай этип, атасы ман кардашларын Мысырдынъ энъ аруув еринде, Рамсесте, орынластырды, ер берди. ¹²Атасына эм кардашларына, бабри ырувына Юсып аьр бир аьелдинъ балаларынынъ санына коьре аслык беретаган эди.

Ашлык куьшленеди

¹³Ашлык куьшленди, эш бир кыралда энди аслык калмады. Мысырды эм Кенанды бийлеген ашлык бек каты эди. ¹⁴Юсып, аслыкты Мысыр эм Кенанда яшавшыларга сатып, параоннынъ казнасына сол ерлердеги бабри куьмисти йыйды. ¹⁵Мысырда эм Кенанда куьмис калмаганда, мысыршылар Юсыпка келдилер эм айттылар: «Бер бизге аслык! Биз сенинъ

коззинънинъ алдында оьлмеге керекпиз бе, аьше? Куьмисимиз таьвесилди!»

¹⁶ «Эгер куьмисинъиз таьвесилген болса, малынъызды аькелинъиз, аслыкты малга авыстыраякпан», — деди Юсып. ¹⁷ Олар малларын айдап аькелдилер. Юсып аслыкты малга авыстырып баслады: атларга, койларга, эшкилерге, сыйырларга, эшеклерге. Бир йыл бойы ол малга аслык авыстырды.

¹⁸ Сол йыл оьткеннен сонъ, олар экинши йыл ога келип: «Сеннен ясыралаяк тувылмыз, бийимиз: куьмисимиз де, малымыз да таьвесилди, баьриси де сага коьшти. Бизге энди авыстырмага, тенлеримиз эм ерлеримиз болмаса, эш бир зат та калмады. ¹⁹ Энди сенинъ коьзлеринъ алдында еримиз бен бирге оьлмеге калдыма? Бизди де, еримизди де аслыкка авыстырып ал — эм биз еримиз бен бирге параоннынъ ыргатлары болаякпыз. Тек сен, бизди сав калдырар уьшин, еримиз де бослыкка айланмасын деп, бизге урлык бер», — дедилер.

²⁰ Соьйтип Юсып параонга буьтин Мысырдагы ерлерди сатып алды. Мысыршылар, биреви де калмай, эгин эккен кырларын саттылар — сондай куьшли эди ашлык. Буьтин ер параоннынъ байырлыгы болды, ²¹ а мысыршылардынъ баьрин де — кыралдынъ бир шетиннен бир шетине дейим — Юсып параоннынъ ыргатлары этти. ²² Тек дин куллыкшылардынъ ерлерин сатып алмады. Олар параоннан айлык алып, параон берген айлык пан кешинедилер. Соны уьшин олар ерлерин сатпадылар.

²³ Юсып халкка: «Мен сизди эм еринъизди параонга сатып алдым. Энди урлык алынъыз эм ерге шашынъыз. ²⁴ Орып алган аслыгынъыздынъ бесинши кесегин параонга бере-ексинъиз, добрт кесегин оьзинъизге урлыкка эм азыкка калдыраяксыз. Оьзинъиз, уйдегилеринъиз эм балаларынъыз есин», — деди.

²⁵ Мысыршылар: «Сен бизди оьлимнен куткардынъ! Сен бизге рагимлисин, бийимиз. Буьгуьннен арбатын биз параоннынъ ыргатларымыз», — дедилер.

²⁶ Юсып аслыктынъ бес кесегиннен бирининъ параонга берилуьвин Мысырда закон этти. Сол закон энди де

сакланады. Тек дин куллыкшылардынъ ерлери параонга байыр болмады.

²⁷ Исраилшилер Мысырдынъ Гошен деген еринде орыналастылар. Онда олар ер иелери, балалы эм коьп санлы болдылар. ²⁸ Якып Мысырда 17 йыл яшады. Онынъ оьмири 147 йыл болды. ²⁹ Оьлеек вакыты келгенде, Якып улы Юсыпты шакырды эм айтты: «Рагимлик коьрсет, янбасыма тий, мени суьйсень туьзлик этип, мени Мысырда коьммеске ант эт. ³⁰ Мен оьлип ата-бабаларымнынъ янына кеткенде, меним илесимди Мысырдан аькетип, ата-бабаларымнынъ кешенесинде коьмерсинъ».

«Мен, сен калай айткан болсанъ, солай этермен», – деди Юсып.

³¹ «Ант эт», – деди Якып. Юсып ант этти. Якып, яткан орнынъ ушына таянып, Аллага табынды.

Якып Юсыптынъ эки улына разылыгын береди

48 ¹ Бир кесек заманнан сонъ Юсып, атасынынъ авырганын билип, улларын, Манаше мен Эпрайымды, оьзи мен алып, йолга шыкты. ² «Сенинъ улынъ Юсып келди», – дедилер Якыпка. Ол карувын йыйып, яткан орнында олтырды.

³ Якып Юсыпка: «Бир заманда Кенан еринде, Луз шахарында мага Куьдиретли Алла коьринип, разылыгын коьрсетти ⁴ эм айтты: „Мен сенинъ ырувынъды емисли эм коьп санлы этеекпен, сеннен коьп халкларды яратаякпан, сосы ерди оьмирлерге сенинъ тувдыкларынъа байыр этеекпен“. ⁵ Эм энди, мен келгеннен алдын Мысырда тувган улларынъды мен оьзимнинъ улларым этемен. Энди Манаше ман Эпрайым – Рубен эм Шимонга тенъли меним улларым. ⁶ А муннан сонъ туваяк улларынъ сеники болаяк, тек кардашларынынъ ырувларында саналаяклар эм асабалык пайларын алаяклар. ⁷ Мен Паданарамнан кайтаятырганда, Рахел Кенан еринде, барган йолда Эпраттан (соьлеги Бетлехем) узак болмаган ерде, йол уьстинде ян берди. Сонда мен оны коьмдим – Эпратка барган йолда» – деди.

⁸ Юсыптынъ балаларына карап, Исраил [Якып] онадан сорады: «Ким ди булар?»

⁹ «Олар, — деди Юсып, — мага бу ерде Алла савга эткен улларым».

«Касыма аккел оларды, — деди Израил, — мен оларга разылыгымды берейим».

¹⁰ Картлык Израилдинъ кобзлерин капаган эди — ол бир затта коьрмейди. Юсып улларын онынъ касына аккелди; Израил оларды оьпти, кушаклады ¹¹ эм Юсыпка айтты: «Мен сени де коьрермен деп уьмит этпеген эдим, а мине Алла мага сенинъ улларынъды коьрмеге де наьсип берди».

¹² Юсып улларын атасынынъ кушагыннан алды, ога ерге дейим энъкейип сежде кылды. ¹³ Сонъ Юсып Эпрайымды онъ колы ман Израилдинъ сол ягына, а Манашеди сол колы ман Израилдинъ онъ ягына аккетти. ¹⁴ Ама Израил онъ колын Эпрайымнынъ, кишкейдинъ, басына, сол колын — Манашединъ, уьйкеннинъ, басына салганда, колларын биле-биле кашландырды.

¹⁵ Израил Юсыпка сосындай соьзлер мен разылыгын берди: «Меним аталарым, Ибрагим эм Исхак, сежде эткен Алла, соьлеге дейим аьр дайым мени багатаган Алла, ¹⁶ мени аьр бир яманлыктан куткаратаган маьлек, бу ясларга да разылыгын берсин! Меним атым эм меним аталарым Ибрагим эм Исхактынъ атлары бу яслар ман яшасын! Дунияда сансыз коьп болсын олардынъ тувдыклары!»

¹⁷ Юсып атасынынъ Эпрайымга онъ колын салганын янъгылыс эткендей коьрип, атасынынъ колын Манашединъ басына салаяк болды. ¹⁸ «Атам, уьйтип тувыл, — деди Юсып, — Мине тунгыш, ога онъ колынъды сал».

¹⁹ Тек атасы унамады. «Билемен, — деди, — билемен, улым. Оннан да халк яратылаяк, ол да уллы болаяк. Кене де кишкей кардашы оны озаяк эм онынъ урувыннан коьп халк яратылаяк».

²⁰ Мине сол куьн Израил немерелерине сосындай соьзлер мен разылыгын берди: «Израил уллары „Алла сени Эпрайым мен Манашедей этсин!“ деп сизинъ атынъыз бан разылык берееклер». Соьйтип Эпрайымды Манашединъ алдына салды.

²¹ Оннан сонъ Израил Юсыпка айтты: «Мен тезден оьлеекпен. Тек Алла сизге ярдам этеек эм сизди ата-бабаларынъыз-

дынъ ерине кайтараяк. ²²А мен сага кардашларыньнан артык бир ер ульисин – Шекемди беремен. Мен оны аморшылардан кылышым эм яйым ман тартып алганман».

Якып пайхамбардынъ ахыр соьзлери

49 ¹Сонъ Якып улларын шақырып: «Йыйылынъыз: келекте сизди не саклаганын айтайым. ²Ювыкланъыз, тынъланъыз, Якыптынъ уллары, Израилди тынъланъыз, атанъызды!

³ Рубен, меним тунгышым, меним куьдиретим,
Меним эр куьшимнинъ биринши емиси,
Мактав эм куват ягыннан баьрисиннен де сен йогары!

⁴ Сувдай токтатып болмаган,
Энди биринши болмаяксынъ,
Атанънынъ орнына ятып, пишеси мен уйклаганнан сонъ,
Арам этинъ яткан орнымды!

⁵ Шимон эм Левий, кардашлар,
Кылышлары – залымлыктынъ савытлары!

⁶ Мен олардынъ ойларында катнаспайман,
Йыйылувларына косылмайман.
Неге десе ашувланып аьдем оьлтиредилер,
Завык уьшин бугаларды зарарлайдылар.

⁷ Сондай каты болган ашувлары наьлет болсын!
Наьлет болсын залым болган оьпкелери!
Якыптынъ уллары ишинде боьлермен оларды,
Израилдинъ уллары арасында шашарман!

⁸ Юда, кардашларынь сени мактаяклар.
Колынъ явларынънынъ елкесинде болаяк,
Алдынъда кардашларынь сежде кылаяк.

⁹ Сен яс арслан кибик, Юда,
Авдан кайтып ерге ийилерсинъ, улым.
Арслан, арсландай ятарсынъ.

Ким сени тынышсызландырап?
¹⁰ Патшадынъ аса таягы Юдадынъ колыннан кетпеек,
Басшылык аьр заман онынъ ырувында калаяк;

ЯРАТЫЛУВ 49

- Ахырында аса таягынынъ Иеси келеек,
Сонда халклар ога бойсынаяклар.
- 11 Ол эшегин юзим терегине,
Эшектинъ баласын энъ яхшы юзим терегине
байлайды;
Кийимлерин шагырда,
Капталын юзим канында шайкайды.
- 12 Кобзлери онынъ – шагырдан койы,
Тислери суьттен ак.
- 13 Завулон денъиз янында яшаяк,
Кемелер токтаган ер болаяк.
Онынъ шети Сидонга дейим бараяк.
- 14 Иссакар – карувлы эшектей,
Юклердинъ арасында яткан;
- 15 Ол тыншаяк аьрувь орын, коьнъилге яраган ер
коьрсе,
Аркасын юк астына салады,
Ыргат болып ислейди.
- 16 Дан обзининъ халкын басшылаяк:
Ол да Израилдинъ бир ырувы.
- 17 Дан йолда бир йыландай болаяк,
Увлы йыландай йол уьстинде.
Аттынъ аягын шакса,
Атлы йыгылар аттан.
- 18 Раббий, сакла! Сага сенемен!
- 19 Гадка тонавшылар шабаяклар,
Ама олардынъ артларыннан ол ушар тонамага.
- 20 Ашердинъ асы таьтли болаяк,
Ол патшага тийисли ас-сув таптыраяк.
- 21 Напталий эркин этилген кийиктей,
Оннан ярасык балалар туваяк.

- 22 Юсып – емисли юзим терегиндей,
Булак янында емисли юзим терегиндей.
Онынъ бутаклары иргединъ басыннан ъгтедилер.
- 23 Садакшылар аямай ога шапкынлык эттилер,
Явласып ога ок аттылар.
- 24 Ама Якыптынъ куьдиретли Алласы аркалы,
Исраилге багып куьш беруьвши Алла аркалы
Юсыптынъ яйы берк калды, коллары куват алды.
- 25 Сага ярдам этуьвши – атанънынъ Алласы,
Разылыгын беруьвши – куьдиретли Алла.
Ол коьклерден явган ямгырдынъ,
Эм ердинъ туьбиннен шыккан сувлардынъ
яхшылыклары ман,
Эмшеклердинъ эм карынлардынъ яхшылыклары ман,
Сага разылыгын коьрсетеек.
- 26 Атанънынъ берген разылыгы
Бурынгы тавлардынъ яхшылыкларыннан,
Ъмирли тоьбелердинъ моллыкларыннан уллы;
Олар Юсыптынъ басында,
Кардашлары арасында басшы болганнынъ
тоьбесинде болсынлар.
- 27 Бенямин йырткыш боьридей;
Эртенъликте курманлыгын кемиреди,
Кеште олжасын уьлеседи», – деди.

²⁸ Сондай Исраилдинъ он эки ырувы. Аталары оларга разылыгын бергенде бу соьзлерди айтты, аьр бирине ога тийисли кепте разылыгын берди.

Якып пайхамбардынъ ълими эм коьмилуьви

²⁹ Сонъ Якып улларына насихатлап: «Тез арадан мен ълип ата-бабаларыма кетеекпен. Мени ата-бабаларымнынъ касына, хетши Эпроннынъ данъылындагы дорбында коьминъиз.
³⁰ Бу дорбын – Кенан ериндеги Мамре шахарына юьык болган Макпела данъылында. Ибрагим дорбынды хетши Эпроннан

мезарлык ер деп данбыл ман бирге сатып алган эди. ³¹ Онда Ибрагим мен Сара, эм Исхак пан Ревека коьмилген, сонда мен Леяды да коьмдим. ³² Данбыл эм сондагы дорбын хетшилерден алынган», — деди.

³³ Якып, улларына сондай насихат айтып кутылганда, аякларын орнына йыйды, оьлип ата-бабаларына кетти.

50 ¹ Юсып атасынынъ тенине бавырлады эм йылады, бетин оьпти. ² Оьзине байыр эмлевшилерине атасы Исраилдинъ [Якыптынъ] тенин бальзамламага буйырды. Эмлевшилер тенди бальзамладылар. ³ Бу ис 40 куьнде этилип кутылды. Бальзамлавга бу кадер заман керек. 70 куьн мысыршылар Исраилдинъ [Якыптынъ] артыннан йылап турдылар.

⁴ Тулланув заманы кеткенде, Юсып параоннынъ куллыкшыларына тиледи: «Рагимлик коьрсетинъиз, параонга айтынъыз: ⁵ Меним атам меннен соьз алган: ол оьлгенде, мен оны Кенан еринде, оьзи аьзирлеген кешенеде, коьммеге керекпен. Мага барып, атамды коьммеге ызын бермеге тилеймен — оннан сонъ кайтаякпан».

⁶ Параон разы болды: «Бар эм атанъды коьм. Антынъды толтыр», — деди.

⁷ Соьтитип Юсып атасын коьммеге кетти. Оны ман бирге параоннынъ буьтин куллыкшылары, сарай тамадалары, мысыр ерининъ аксакаллары, ⁸ эм Юсыптынъ савлай аьели, баьри кардашлары, савлай атасынынъ уьйиндегилери кеттилер. Гошен еринде тек балалары эм туварлар ман сыйырлары калдылар. ⁹ Арбалар ман атлылар, олардынъ артыннан коьплеген халк бара эди.

¹⁰ Йордан сувынынъ артындагы Атад ындырына еткенде, олар бек уьйкен сьйт коьтерип йыладылар. Юсыптынъ атасынынъ сьйты ети куьн этилди. ¹¹ Сол ерде яшаган кенаншылар Атад ындырында тулланувды коьргенде: «Мысыршылар калай ашы йылайдылар!» — деп айттылар. Соны уьшин Йордан сувынынъ артындагы бу ер Авел-Мисрайим* деп айтылады.

* 50:11 «Авел-Мисрайим»нинъ маьнеси Мысыршылардынъ йылавлары.

¹² Якыптынъ уллары аталарынынъ ыркын толтырдылар: ¹³онынъ тенин Кенанга аькелдилер эм Махпеладынъ данъылындагы дорбында коьмдилер. Мамреден узак болмаган дорбынды Ибрагим хетши Эпроннан коьммеге ер деп данъылман бирге сатып алган эди. ¹⁴Атасын коьмгеннен сонъ Юсып, кардашлары эм оны ман бирге оьмираллага келгенлердинъ баьриси мен Мысырга кайтты.

Юсып кардашларына соьз береди

¹⁵ Энди аталары оьлгеннен сонъ, Юсыптынъ кардашлары ойландылар: «Билким, Юсып энди де бизди коьрип болмайды. Биз ога эткен яманлыклар ушин бизден оьшин алмага суьйсе, не этермиз?»

¹⁶ Соьйтип олар Юсыпка аьдем йиберип булай айтпага буьырдылар: «Оьлеектен алдын атамыз сага оьсиетин айтпага тиледи: ¹⁷ „Бек тилеймен, кардашларынынъ куьналарын, шуьшлерин кешир. Олар сага яманлык эттилер“. Энди кешир бизди, биз сенинъ атанъ сежде кылган Алладынъ кулларымыз!»

Юсып, сол соьзлерди эситип, йылады. ¹⁸ Оннан сонъ кардашлары оьзлери де келдилер, алдында ерге йыгылдылар эм айттылар: «Энди биз сенинъ ыргатларынынъмыз!»

¹⁹ «Коркпанъыз, — деди Юсып, — Мен Алламан ма? ²⁰ Сиз мага яманлык этпеге ойландынъыз, ама Алла оны ийгиликке айландырды: буюгуьн эткениндей, коьп аьдемнинъ яшавын куткарады! ²¹ Коркпанъыз, мен сизинъ эм балаларынъыз акында дайым да каьр шегеекпен». Сол танъ соьзлери мен ол оларды тыншайтты.

Юсыптынъ оьлими

²² Соьйтип, Юсып Мысырда оьзининъ кардашлары ман яшап турды. Ол 110 йыл яшады. ²³ Эпраймнынъ балаларын да, немерелерин де коьрмеге эм Манашединъ улы Макирдинъ янъы тувган балаларын тизине алмага Алла наьсип берди.

²⁴ «Мен тезден оьлеекпен, — деди Юсып кардашларына. — Тек бир куьн келеек, Алла сизге ярдам этип булайдан сизди Ибрагимге, Исхакка эм Якыпка бермеге ант эткен

ЯРАТЫЛУВ 50

ерине кайтарып аькетеек». ²⁵ Оннан сонъ Юсып Израилдинъ улларыннан: «Алладынъ ярдамы ман Мысырдан кетеексиз. Сол заманда озинъиз бен бирге меним суьеклеримди де аькетинъиз», — деп соьз алды.

²⁶ Юсып 110 ясына келип оьлди. Онынъ тенин бальзамлап, Мысырда сарытабакка салдылар.

МУСА ПАЙХАМБАРДЫНЪ ЭКИНШИ КИТАБЫ

ШЫГЫП КЕТУЪВ

«Таураттынъ» экинши китабы Якып тувдыкларынынъ Мысырдагы есирликтен босатылувы эм оларга савгага шериат (Алла Занъы) берилгени акында хабарлайды. Бу ислер уышмынъ бес юз йыл артта болганлар (тарихшилер арасында йыллардынъ санын белгилевде биртиллик йок).

Китаптынъ биринши кесегинде (1-19 боыликлерде) Мусадынъ акында хабар барады. Алла, Оъз халкын Мысырдан шыгарсын деп, Мусады айырып алады. Китаптынъ экинши кесегинде (20-40 боыликлерде) болса, Алладынъ Оъз халкы ман антласувы, шериатты савга этувы акында соъз бардырылады. Алладынъ он буйырыгы шериаттынъ оъзеги (негизи) болады (20:2-17). Тап сол буйырыклар аьлиги заманда коып халклардынъ аьдет-йол йорыкларынынъ негизи болды. Алла Мусага эм калган халкка аз-аздан Оъзининъ занъларын, насихатларын, Оъзининъ касиетин эм тувра атын ашыклайды. Ол Мусага курман шалатаган орынды, халкы ман йолыгысяяк Кие шатырды калай курмага эм келистирмеге кереги акында тебентели анълатып турды (25-30 боыликлер). Китап соьйтип те инсанлардынъ Мусага аьр бир абытында карсы турувлары ман рас болганы акында хабарлайды: Анъламлы болмаган азатлыктан эсе уйьреншикли ыргатлык оларга ынанымлы коьринеди. «Яратылув» китабында болгандай, «Шыгып кетуъв» китабында да аьрекетлеген инсанлар (персонажлар) аьр ягыннан да алынып, кемшиликлери де, терисликлери де ашыктан ашык коьрсетилген.

Эзиетленген Израил уллары

1 ¹Мине Израилдинъ [Якып пайхамбардынъ] оны ман бирге Мысырга, аѳр кими озъ аѳели мен, келген улларынынъ атлары: ²Рубен, Шимон, Левий, Юда, ³Иссакар, Завулон, Бенямин, ⁴Дан, Напталий, Гад эм Ашер. ⁵Якыптынъ тувдыкларынынъ саны баѳри етпис эди. Юсып болса ол заман Мысырда эди. ⁶Бара тура Юсып та, онынъ кардашлары да, баѳри болган несили мен бирге дуныядан тайдылар. ⁷Тек Израил уллары коѳп бала табатаган эдилер, олар коѳптен коѳп бола бердилер, сога коѳре олардынъ халкы савлай Мысырдынъ ерин бийлеп конгандай коѳп санлы болды.

⁸Заман кетти, эм Мысырда басшылыкты колына Юсып акында бирзат та билмеген янъы параон алды. ⁹Оъзининъ халкына ол булай айтты: «Каранъыз, Израил уллары бизден кайда коѳлем эм куышли болятырлар. ¹⁰Келешинъиз, акыллылай этеек. Эгер Израил уллары оннан да коѳп болсалар, эм де согыс басланып олтырса, олар бизим явлардынъ ягы болып оларга косылаяклар, сонъ бизге карсы турып, кыралдан кетееклер».

¹¹Мысыршылар Израил улларынынъ уѳстине, оларды авыр куллык пан йоънъкитер уѳшин, бакташыларды салдылар. Израил уллары болса, параонга азык-туѳликлерин саклар уѳшин деп, Питом эм Рамсес деген калаларды курдылар. ¹²Тек нешаклы да Израил уллары эзиетлевге ушыратылсалар да, сол кадер олар, мысыршыларды коркыстып, коѳлем болып, ер бийлеп, яйыла эдилер. ¹³Сога да коѳре мысыршылар оларды аявсыз ислете эдилер. ¹⁴Олардынъ яшавын, балшыктан кербиш кестиртип, курылыс бардырттырып, ызанларда ислеттирип, каранъа эттилер. Эш аявсыз Израил улларына сол авыр куллыкты эттирдилер.

¹⁵Мысырдынъ патшасы еврейлердинъ Шипра эм Пуа деген эбияларына булай айтты: ¹⁶«Сиз еврей кыскааяклыларына бала табувда ярдамласаятырып сак болынъыз: эгер ул бала тувса – оѳлтиринъиз оны, эгер кыз тувса – сав калдырынъыз».

¹⁷Тек эбиялар, Алладан коркканнан, Мысыр патшадынъ буйрыгын толтырмадылар. Олар ул балаларды сав калдыра

эдилер. ¹⁸ Мысыр патшасы эбияларды шакыртып: «Сиз неге солай этесинъыз? Сиз неге ул балаларды сав калдырасынъыз?» – деп сорады.

¹⁹ Эбиялар параонга: «Еврей кысаяккылары мысырдыкындай тувыллар, олар берк эм биз келгеннен де алдын балаларын табып кутыладылар», – дедилер.

²⁰ Сонынъ да уьшин Алла эбияларга оьз шапагатын коьр-сетти, еврей халк болса, оьз санын оьстирип эм тагы да берк бола берди. ²¹ Эбиялар Алладан коркканлары уьшин, Ол савга этип оларга аьел эм балалар берди. ²² Сонда параон оьз халкына буйырык берди: «Еврейлерде тувган аьр бир ул балады Нил сувына тасланъыз, кызларды болса, сав калдырынъыз».

Муса пайхамбардынъ тувувы

2 ¹ Левий ырувыннан бир аьдем сол ок ырувдан оьзине хатын алган. ² Ол, аягы авыр болып, ул тапкан. Сол баладынъ кайдай ярасык болып тувганын коьрип, ол уьш ай бойы оны ясырып турды. ³ Энди ясырып эш болмаган заман келгенде, хатын камыс куржынды алып, сагыз бан басын япты. Сонынъ ишине балады салып, Нил сувынынъ янындагы камыстынъ ишинде калдырды. ⁴ Баладынъ аьптеси, бала не болар экенин коьрер уьшин, эрекке тайып карап турды.

⁵ Параоннынъ кызы Нил сувына, шомылайым деп, туьсти, онынъ таьвкелери болса яга бойлап юрдилер. Ол камыс арасындагы куржынды коьреди эм оны барып аькелмеге деп таьвкесин йибереди. ⁶ Куржынды ашкан параоннынъ кызы балады коьреди. Бала йылай эди, сога коьре ол оны аяды. «Бу еврей балаларынынъ бириси», – деди ол.

⁷ Сол заман баладынъ аьптеси келип параоннынъ кызыннан сорады: «Белки, барып еврейлердинъ арасыннан эмгистувьши хатынды аькелейимме, сосы балады сага деп эмгистсин деп?»

⁸ «Аьше, бар», – деди ол да.

Кызалак барып, баладынъ анасын алып келди. ⁹ Параоннынъ кызы ога айтты: «Бу балады ал эм оны мага деп эмгист, мен болсам сага акын тоьлермен».

Хатын балады алып оны эмгистеди. ¹⁰ Бала оьскен заманда, хатын оны параоннынъ кызына аькетеди, ол болса оны оьзине

бала этип алады. Ол оны Муса* деп атайды, «Мен оны сувдан шыгарганман», – дей берип.

Мусадынъ Мысырдан кашувы

¹¹ Бир куѳн, Муса энди ѳскен заманда, ол ѳз халкынынъ аѳдемлерине барып, олардынъ кайдай авыр куллыкты эте-таганларын коѳрди. Ол мысыршыдынъ еврейди – онынъ бавырдасын – кайтип тоѳбелейтаганын коѳрди. ¹² Ян-ягына каранып, бирев де йок экенин коѳрип, Муса мысыршыды ѳлтирип, онынъ суѳегин кумда коѳмди. ¹³ Экинши куѳн ол тоѳбелесип турган эки еврейди коѳрди. Тоѳбелес шыгарувшыдан ол сорады: «Сен неге ѳз бавырдасынъды тоѳбелейсинъ?»

¹⁴ Ол болса айтты: «Сени бизим уѳстимизге басшы эм тоѳре этип ким салганды? Сен мени де, ол мысыршыды ѳлтиргендей, ѳлтирмеге ойлайсынъма?»

Муса коркып, «Меним эткеним энди белгили болды экен» деп ойлады.

¹⁵ Оны эситкен параон Мусады тутып ѳлтиреек болып эди, тек Муса параоннынъ аѳскерлериннен кашып кутылды эм Мидиян кыралында яшап калды.

Бир кере, Муса куйыдынъ янында олтырып турган заманда, ¹⁶ Мидияннынъ дин куллыкшысынынъ ети кызы, аталарынынъ кой-теке суѳруѳвин сувгартар уѳшин, сув алмага деп келдилер. ¹⁷ Ама койшылар келип оларды кувдылар. Сонда Муса турып, кызларды куткарды эм олардынъ кой-текелерин сувгартпага амал берди.

¹⁸ Кызлар аталары Ревуелге кайтып келгенде, ол олардан сорады: «Сиз буѳгуѳн не бек эрте кайттынъыз?»

¹⁹ Олар явапладылар: «Бир мысыршы бизди койшылардан куткарды. Ол бизге сув да шыгарып, кой-теке суѳруѳвин де сувгарды».

²⁰ «Кайда аѳше ол? – деп сорады аталары кызлардан. – Сиз оны неге калдырдынъыз? Барып оны бизи мен ашамага деп шакырынъыз».

²¹ Муса Ревуелдинъ уѳйинде калмага деп токтасты. Ревуел болса ѳзининъ Сипора деген кызын Мусага пише этип берди.

* ^{2:10} Муса аттынъ маѳнеси – шыгарув.

²² Сипора ул табады, эм Муса ога Гершом* деп атайды, «Мен ят ерде яшап калдым», – дей берип.

²³ Коьп заман озган сонъ, Мысыр патшасы оьледи. Израил уллары олжалыкта ынъырана эдилер, ярдам тилей эдилер. Олардынъ олжа кысметлери акында аваз-сыйты Аллага етти. ²⁴ Алла, олардынъ ынъыравын эситип, Оьзининъ Ибрагим, Исхак эм Якып пан келисуьвин эсине туьсиреди. ²⁵ Алла Израил улларынынъ аьлин коьрип, оларды аяды.

Алладынъ Муса пайхамбарды шақырувы

З¹ Муса оьзининъ кайынатасы Итродынъ**, Мидияннынъ дин куллыкшысынынъ, кой-теке суьруьвин багатаган эди. Бир куьн, суьруьвди алыс такырлыкка аькетемен деп, Алладынъ тавы деген Синай тавга келген. ² Онда от бийлеген кувактынъ арасында Раббий маьлек келбетинде коьз алдына турды. Муса от каплаган куваклыктынъ янып соьнмейтаганын коьрди ³ эм: «Барып карайым бу уллы аьжейип затка – яна турып, куьймейтаган кувакка», – деди.

⁴ Раббий, Мусадынъ карамага деп келгенин коьргенде, оны кувак арасыннан шақырды: «Муса! Муса!»

Муса яваплады: «Мине мен».

⁵ «Ювык келме, – деди Алла. – Аяк кийиминъди шеш, неге десенъ, сен турган ер – кие ер».

⁶ Эм де косты: «Мен сенинъ ата-бабаларынънынъ Алласыман, Ибрагимнинъ Алласы, Исхактынъ Алласы, Якыптынъ Алласы».

Оны эситип, Муса бетин япты, неге десе, ол Аллага карамага корка эди.

⁷ Раббий сонда айтты: «Мен коьрдим, кайтип Мысырда меним халкым эзиетленетаганын. Мен эситтим, бактажылардынъ басшылыгы астында олар кайтип ынъыранатаганын, олардынъ язалары акында билдим. ⁸ Мен Израил улларын мысыршылардынъ эзиединнен куткарап уьшин эм оларды сосы ерден алал, кенъ, суьт пен бал аккан ерге – Кенан, Хет, Амор, Периз, Евус эм Хив халкларынынъ ягына шыгарар

* 2:22 Гершом аттынъ маьнеси – ят элдинъ аьдеми.

** 3:1 Итро: Ревуелдинъ баска аты.

уьшин ерге туьстим. ⁹Мине Исраил улларынынъ йылав авазы Мага етти. Мен коьрдим, мысыршылар оларды кайтип эзиетлейтаганын. ¹⁰Бар! Мен сени параонга, Меним халкымды, Исраил улларын, Мысырдан шыгар деп йиберемен».

¹¹Тек Муса Аллага булай айтты: «Мен ким болганман параонга барып, Исраил улларын Мысырдан шыгарар уьшин?»

¹²Алла булай яваплады: «Мен сага ярдам этеекпен. Сени Мен йибергениме мине белги: сен халкты Мысырдан шыгарсанъ, сиз меним уьшин бу тавда кызмет кыларсынъыз».

¹³Муса Аллага айтты: «Мине мен Исраил улларына барарман эм оларга айтарман: „Сизинъ ата-бабаларынъыз табынган Алла мени сизге йиберди“, олар болса сорарлар: „Онынъ аты ким?“ Мен не зат деп айтайым оларга?»

¹⁴Алла Мусага айтты: «Мен Ким Болсам – Сол. Исраил улларына айт: Мени „Мен Бар“ сизге йиберди».

¹⁵Тагы да Алла Мусага айтты: «Айт Исраил улларына: „Сизинъ ата-бабаларынъыздынъ Алласы – Ибрагимнинъ Алласы, Исхактынъ Алласы, Якыптынъ Алласы Яхве мени сизге йиберген“. Яхве – Меним оьмирлик атым. Мага булай айтаяклар аркадан-аркага. ¹⁶Бар, Исраилдинъ аксакалларын ййй эм оларга айт: „Сизинъ ата-бабаларынъыздынъ Алласы – Ибрагимнинъ Алласы, Исхактынъ Алласы, Якыптынъ Алласы Яхве меним коьз алдыма энди эм айтты: Мен сизинъ артынъыздан карадым эм сизи мен кайтип оьзлерин юриткенлерин коьрдим. ¹⁷Мен сизди ярлылыкта-йоклыкта яшап турган еринъиз Мысырдан Кенан, Хет, Амор, Периз, Евус эм Хив халкларынынъ ерлерине, суьт пен бал аккан ерге, шыгармага соьз беремен“. ¹⁸Исраилдинъ аксакаллары сага тынълар. Сонда сен аксакаллар ман бирге Мысырдынъ патшасына барарсынъыз эм айтарсынъыз: „Яхве, еврейлердинъ Алласы, бизге энди. Бизди уьш куьнге такырлыкка йиберсенъ экен Яхвеге, бизим Аллага, курманлык этер уьшин“. ¹⁹Мысырдынъ патшасы, мен билистен, сизди йибермес, эгер оны уллы куьдиретим мен айтканды эттирмесем. ²⁰Сога коьре, Мен колымды созарман эм аьлемет затлар этуьвим мен Мысырдынъ сейирин калдырарман. Соннан сонъ ол сизди йиберер. ²¹Мен мысыршылар сизге аьруьв карагандай этермен, эм сиз бос коллар ман кетпессинъиз. ²²Аьр бир кыскайклы конъысы-мысыршы

кыскажкыдан эм де кайдай бир баска онынъ уйинде яшайтаган кыскажкыдан да алтын эм куымис затлар эм кийим тилесин. Сиз ол затларды озинъиздинъ улларынынъызга эм кызларынынъызга кийдирерсинъиз. Суйтип сиз мысыршыларды тонарсынъыз».

Алла Муса пайхамбарга берген нышанлар

4¹ Муса яваплады: «Эгер олар мага ыйнанмасалар ша, тынъламасалар ша эм айтсалар: „Раббий сага энмеген“?»

² Сол заман Раббий айтты: «Сенинъ колынъда не?»

«Аса таяк», – деп яваплады ол.

³ Раббий айтты: «Тасла оны ерге».

Муса оны ерге таслаганда, ол йыланга айланды, эм Муса оннан эрек кашты. ⁴ Сонда Раббий ога айтты: «Колынъды соз эм оны куйрыгыннан ысла».

Муса колын созды, йыланды ыслады. Йылан онынъ колында тагы да аса таякка айланды.

⁵ Раббий айтты: «Мен Раббий, ата-бабаларынъ Ибрагим, Исхак эм Якып табынган Алла, сага энгенимге оларды ыйнандыра ушын бу нышанларды коьрсет».

⁶ Сонъ Раббий айтты: «Колынъды койынынъа сал».

Муса колын койынына салды, шыгарган заманда, ол ирим-бопаздан ап-ак кардай эди.

⁷ «Энди тагы да оны койынынъа сал», – деди Раббий.

Муса тагы да колын койынына салды, шыгарган заманда, ол, тап кевдесиндей, тагы да таза болды.

⁸ Раббий айтты: «Эгер олар сага ыйнанмаса, эм биринши нышан оларды ынандырмаса, олар экиншисине ынанарлар.

⁹ Эгер эки нышанга да ынанмасалар эм сени тынъламасалар, Нилдан сув алып ерге тоьк, эм сол сув канга айланар».

¹⁰ Муса Раббийге айтты: «Ием, мен алдын да шебер соьзли тувыл эдим эм энди де, Сен мени мен, Озинънинъ кулынъ ман соьйлегенде де, соьзим шебер болмады. Мен акырын эм тилкав соьйлеймен».

¹¹ Раббий ога айтты: «Ким бергенди аьдемге тил? Ким оны сагыр яде сакав этеди? Ким коьзининъ ярыгын береди яде сокыр этеди? Мен, Раббий, тувылма? ¹² Суйтип болса, бар; Мен сага соьйлемеге ярдам этермен эм не зат айтаягынъды уйрETERмен».

¹³Тек Муса яваплады: «Ием, тилеймен, кимди болса да баска биревди йибер».

¹⁴Раббий Мусага ашувланды эм айтты: «Сенинъ аганъ бар, Левий ырувыннан Харун. Мен билемен, ол аьрув соьйлейди. Ол энди шыккан, сени йолыкпага тиледи, эм де сени коьрип, куванар. ¹⁵Сен оны ман соьйлемеге эм онынъ авызына соьзлерди салып айттырмага боласынъ. Мен сизинъ экевинъызге де ярдам этермен эм не зат этпеге керегин уйрETERмен. ¹⁶Халкка сенинъ соьзлеринъди ол, пайхамбар Алладынъ соьзлерин айткандай этип, айтаяк. ¹⁷Обзинъ мен бу аса таякты ал: сен оны ман сейир нышан этеексинъ».

Муса Мысырга кайтады

¹⁸Муса обзининъ кайынатасы Итрога кайтып, ога айтты: «Мага кардаш-кавымымга Мысырга кайтпага ызын бер – карамага, савма экен олар аьли де».

Итро айтты: «Бар, йолынъ болсын».

¹⁹Муннан алдын да Раббий Мусага Мидиянда айткан эди: «Кайт Мысырга: сени оьлтиреек болганлар оьлгенлер».

²⁰Муса хатынын эм улларын обзи мен алып, эшекке олтыртты эм, колына Раббийдинъ аса таягын ыслап, Мысырга карап кери йолга туьсти.

²¹Раббий Мусага айтты: «Сен Мысырга кайтканда, кара, параоннынъ алдында, Мен сага берген куьшти кулланып, сейир нышанлардынъ баьрисин де коьрсет. Мен онынъ юрегин ийнат этермен, эм ол халкты йибермес. ²²Сонда сен параонга айт: Раббий булай айтады: „Исраил – Меним улым, Меним тунгышым. ²³Мен сага айттым: Йибер Меним улымды Мага бас иймеге. Сен йибермединъ оны, энди мен сенинъ тунгыш улынъды оьлтирермен“».

²⁴Йолда, кешеги тыншаюв заманда, Раббий бирден Мусага йолыкты эм оны маразландырып оьлтиреек болды.* ²⁵Ама Сипора оьткир тас пышакты алып, улын бабалатты да, кескени

* ^{4:24} Алла Исраил улларына эр балаларынъызды бабалатынъыз деп буйырык берген эди. Муса пайхамбар бу буйырыкты толтырмаган эди. Алла оны маразландырып куьнасын эсине туьсирди.

мен Мусадынъ аякларына тийди. «Эрим, сен мага кан тоьктирдинъ», – деди ол.

²⁶ Сол заман Раббий Мусады аяды. Сипора, улын бабалатканы уьшин, «Эрим, мага кан тоьктирдинъ», – деп айтты.

²⁷ Энди Алла Харунга айтты: «Бар такырлыкка Мусады йолыкпага».

Харун барып, Мусады Алладынъ тавы янында йолыкты эм оны оьпти. ²⁸ Муса Харунга Раббий не мырат пан оны йибергени акында эм ога этпеге Ол буйырган баьри нышанлар акында хабарлады. ²⁹ Муса эм Харун Мысырга кайтып, Израилдинъ баьри аксакалларын йыйдылар ³⁰ эм Харун Раббийдинъ Мусага айткан баьри затын анълатты. Муса аьдемлер алдында нышанлар этти, ³¹ эм олар ынандылар. Раббий олардынъ баьлесин коьрип, оларга ярдамга келгенин эситкенде, басларын ийип, Ога сежде кылдылар.

Исраил улларынынъ аьллери авырланады

5 ¹ Соннан сонъ Муса ман Харун параонга барып айттылар: «Яхве, Исраил уллары табынган Алла, булай айтады: „Босат Меним халкымды, ол Мага деп такырлыкта байрам озгарсын деп“».

² Параон яваплады: «Ким болганды Яхве, мен Ога тынълагандай эм Исраил улларын босаткандай? Мен танымайман Яхведи эм де йибермеекпен Исраил улларын».

³ Олар айттылар: «Биз, еврейлер табынган Алла бизге энип келди. Тилеймиз, бизди уьш куьнге такырлыкка йибер, Яхвеге, бизим Аллага, курман этеек. Солай болмаса, Ол бизди кыргын ман яде кылыш пан шуьшимизге йолыктырар».

⁴ Ама Мысырдынъ патшасы яваплады: «Муса эм Харун, сиз не затка халктынъ куллыгына орав этесинъиз? Барынъыз, исленъиз!» ⁵ Эм тагы да параон косты: «Сизинъ халкынъыз коьп санлы болган, сиз болсанъыз, онынъ куллык эткенин токтатаяк боласынъыз».

⁶ Сол ок куьн параон халктынъ басындагы бактажыларга эм етекшилерге буйырык берди: ⁷ «Бу халкка энди кербиш ясар уьшин тобан берменъиз, оьзлери барып йыйсынлар деп. ⁸ Тек олардан сол алдынгындай кербиш санын соранъыз. Куьнлик карарын кемитпенъиз. Олар эриншек, сога коьре бакырыклайдылар: „Ызын

бер, бараяк, бизим Аллага курман этеек“. ⁹ Оларга куллыкты кобейтинъыз, ислесинлер эм обтирик соьзлерге эс этпесинлер».

¹⁰ Бактажылар эм етекшилер шыгып халкка булай айттылар: «Мине параон не дейди: „Мен сизге энди тобан бермеекпен.

¹¹ Барынъыз эм оны, каерден тапсанъыз да, обзинъыз йыйынъыз. Ама куллыгынъыздынъ куьнлик карары кемитилмеек“».

¹² Халк сав Мысырга тобан излеп яйылды. ¹³ Бактажылар да оларды сыга эдилер, токтамай айтып: «Куьнде де алдынгындай, сизге тобан берилетаган заманындагындай, куьн карарын толтырынъыз».

¹⁴ Бактажылар Исраил улларынынъ уьстине салынган етекшилерди тоьбелеп те сорай эдилер: «Сиз неге туьнегуьн де, буьгуьн де саны алдынгындай кербишлер ясамадынъыз?»

¹⁵ Исраил улларын каравылламага салынган етекшилер параонга келип ялбардылар: «Сиз неге обзинъыздинъ кулларынынъызга яман турасынъыз? ¹⁶ Бизге тобан бермейдилер. Кербишлерди этпеге буйырадылар! Каратага, кайтип бизди тоьбелейдилер! Сизинъ халкынъызда шуьш».

¹⁷ Параон айтты: «Эриншеклер, мине сиз ким, эриншеклер! Сонынъ да уьшин сиз айтатаганынъыз: „Бараяк, Раббийге курман этеек“. ¹⁸ Барынъыз, куллык этинъыз. Тобан сизге бермееклер, ама тийисли кербиш санын этинъыз».

¹⁹ Исраил улларынынъ етекшилери «Кербишлердинъ санынынъ куьнделик карарын кемитпенъыз» деп оларга айтылганлай, баьлеге калганларын билдилер. ²⁰ Параоннан шыккан сонъ, обзлерин саклап турган Муса ман Харунды коьрдилер ²¹ эм айттылар: «Раббий коьрсин сизинъ не эткенинъызди эм сизди шуьшинъызге йолыктырсын. Сиз параон эм онынъ касындагылар бизди коьрип унамастай эттинъыз. Сиз олардынъ колына бизди оьлтиртер уьшин кама ыслаттынъыз».

Раббий куткарылуѳ болаягына соьз береди

²² Муса Раббийге булай дуѳа этти: «Ием, неге Сен сосы халкка баьле-каза аькелдинъ? Не уьшин Сен мени йибердинъ?

²³ Сенинъ атынънан мен параонга барып соьйлегеннен бери, ол халкымыз бан бесбетер яман обзин юритти, Сен болсанъ, бирзат та этпединъ Оьз халкынъды куткарап уьшин».

6 ¹ Сонда Раббий Мусага айтты: «Энди сен коберсинь, Меним параон ман не зат этеегимди: Меним уллы куьдиретимди коьрип, ол Исраил улларын босатып йиберер, Меним уллы куьдиретим себепли оларды оьз кыралыннан кувган да этер».

² Алла Мусага муны да айтты: «Мен – Яхве. ³ Мен Ибрагимге, Исхакка эм Якубка Куьдиретли Алла болып энип келгенмен, тек Меним Яхве деген атым ман Оьзимди оларга танытпаганман. ⁴ Мен олар ман келисуув беркиттим, оларга ят аьдемлерше яшап турган Кенан ерин береегимди айттым. ⁵ Энди мысыршылар оларды кул этип ислетдилер. Мен Исраил улларынынь ынъыранууларын эситтим эм Мен беркиткен келисуувди бир заманда да мутпадым. ⁶ Соны ман энди айт Исраил улларына: „Мен – Яхве. Сизди мысыршылардынь эзиетиннен куткаарман, куьдиретим мен сизди олжалыктан босатарман эм мысыршыларды уллы азап пан шуьшлерине еткерермен. ⁷ Мен сизди Оьзимнинь халкым этермен эм сизинь Алланъыз боларман. Сол заманда сиз билерсинъиз Мен – Раббий, сизди мысыршылардынь эзиетиннен босаткан Алланъыз экенимди. ⁸ Мен сизди Ибрагимге, Исхакка эм Якыпка коьтерилген колым ман бермеге ант эткен ерге аькелермен. Мен оны сизге кулланмага берермен. Мен – Раббий“».

⁹ Муса сол соьзлерди Исраил улларына айтты, ама олар оны тынъламадылар, неге десе каты эзиетлев олардынь йигерлерин йыккан эди. ¹⁰ Сонда Раббий Мусага айтты: ¹¹ «Бар, айт параонга, Мысырдынь патшасына, Исраил улларын оьзининь кыралыннан йиберсин деп».

¹² Ама Муса Раббийге айтты: «Эгер мени Исраил улларынынь оьзи де тынъламаса, параон кайтип тынълаяк, боьтен де мен – тилкав».

Муса ман Харуннынь шежереси

¹³ Раббий Муса ман эм Харун ман Исраил уллары эм параон, Мысырдынь патшасы акында соьйледи эм оларга Исраил улларын Мысырдан шыгармага буйырды.

¹⁴ Мине Исраил ырууларынынь аьеллери:

Исраилдинъ (Якып пайхамбардынъ) тунгышы Рубеннинъ уллары Ханок эм Паллу, Хесрон эм Кармий эдилер. Олар Рубен ырувынынъ абеллери.

¹⁵ Шимоннынъ уллары Емуел, Ямин, Охад, Якин, Сохар эм кенаншы хатын тапкан Шаул эдилер. Олар Шимон ырувынынъ абеллери.

¹⁶ Левий юз отыз ети йыл яшаган. Улларынынъ атлары: Гершон, Кохат эм Мерарий. Олар Левий ырувынынъ абеллери. ¹⁷ Гершоннынъ уллары – Ливний эм Шимей эдилер. Олар Гершон аелининъ бирер колы. ¹⁸ Кохат юз отыз уш йыл яшаган. Уллары Амрам, Исхар, Хеврон эм Уззиел эдилер. ¹⁹ Мерарийдинъ уллары Махлий эм Муший эдилер. Булар Левий ырувынынъ абеллери.

²⁰ Амрам юз отыз ети йыл яшаган. Ол Йохеведге, атасынынъ карындасына уйленген эди. Йохевед ога Харун ман Мусады тапкан. ²¹ Исхардынъ уллары Корах, Непег эм Зикрий эдилер. ²² Уззиелдинъ уллары Мишаел, Элсапан эм Ситрий эдилер. ²³ Харун Элишевага уйленген эди. Элишева Аминадавдынъ кызы эм Нахшоннынъ карындасы эди. Ол Харунга Надавды, Авихуды, Элазарды эм Итамарды тапкан. ²⁴ Корахтынъ уллары Ассир, Элкана эм Авиясап эдилер. Бу Корахтынъ абеллери эди. ²⁵ Харуннынъ улы Элазар Путиелдинъ кызларынынъ бирине уйленген эди, эм ол ога Пинхасты тапкан. Булар Левий ырувынынъ абеллери.

²⁶ Муса эм Харун – Раббий Исраил улларын ырувларына кобре нызамлы кепте Мысырдан шыгарув иси тапшырылган аьдемлер эдилер. ²⁷ Олар, сол ок Муса ман Харун, параон ман, Мысырдынъ патшасы ман, соьйлей эдилер, Исраил улларын Мысырдан шыгарар уьшин.

Муса ман Харун параонга барады

²⁸ Раббий Муса ман Мысырда соьйлегенде, ²⁹ Ол Мусага айтты: «Мен – Раббий. Параонга, Мысырдынъ патшасына, барып, меним сага айтатаганымнынъ баьрин де айт».

³⁰ Ама Муса Раббийге айтты: «Мен сондай тилкав, параон мени кайтип тынълар экен?»

7 ¹Раббий Мусага айтты: «Кара, Мен солай эттим, сен параонга Алладай болгандай, сенинъ аганъ Харун сенинъ пайхамбарынъ болгандай. ²Мен сага буйырган баъри затты да Харунга, сенинъ аганъа, айт, ол болса, параонга айтсын Исраил улларынъ озининъ кыралыннан йиберсин деп. ³Ама мен параоннынъ юрегин ийнат этермен, эм Мен Мысырда коьп аьжейип затлар эм нышанлар этсем де, ⁴ол сени тынъламас. Сонда Мен куьдиретимди Мысырга коьрсетип оны уллы азап пан шуьшине еткерермен эм Исраил улларынъ ырувларына коьре нызамлы кепте сосы ерден шыгарарман. ⁵Мен куьдиретим мен Исраил улларынъ оннан шыгарсам, мысыршылар муны эткен Мен Раббий экенимди билерлер».

⁶Муса эм Харун Раббий калай айткан болса, солай этилер.

⁷Муса сексен ясында, Харун сексен уьш ясында эди олар параон ман соьйлеген заманда.

⁸Раббий Мусага эм Харунга айтты: ⁹«Параон сизге: „Керемет зат этинъиз“ – десе, Харунга айт: „Аса таякты ал эм параоннынъ алдына тасла“. Аса таяк йыланга айланаяк».

¹⁰Муса ман Харун параонга барып, Раббий айткандай этилер. Харун озининъ аса таягын параоннынъ эм онынъ куллыкшыларынынъ алдына таслады, эм аса таяк йыланга айланды. ¹¹Сонда параон да даналарды эм сыхыршыларды шакырды, эм Мысырдынъ ядылары ядылык ярдамы ман сол ок затты этилер. ¹²Аьр кими де озининъ аса таягын таслады, аьр бир аса таяк йыланга айланды; тек Харуннынъ аса таягы олардынъ аса таякларынъ ютты. ¹³Ама параоннынъ юрегин ийнатлык бийледи – ол, Раббий айтканындай болып, Муса ман Харунды тынъламады.

Биринши баьле: сувды канга айландырув

¹⁴Сонда Раббий Мусага айтты: «Параон ийнатлы эм халкты йибермеге унамайды. ¹⁵Параонга эртенъликте, ол сув ягасына шыгатаган заманда, бар. Йыланга айланатаган аса таякты ал эм параонды Нил ягасында сакла. ¹⁶Ога булай айт: „Яхве, еврейлер табынган Алла, мени сага йиберген мундай зат айтпага: Меним халкымды йибер такырлыкта Мага бас ийсинлер деп“. Ама аьлиге дейим сен оларды йибермединъ. ¹⁷Яхве булай

айтты: „Энди меним колымдагы аса таяк пан мен Нилдинъ сувын урарман, эм сув канга айланар. Сен билерсинъ муны эткеннинъ Мен, Яхве экенимди. ¹⁸ Нилдагы балык оѳлер, сув сасык болар, эм мысыршылар ол сувды ишип болмаслар“».

¹⁹ Раббий Мусага айтты: «Харунга булай айт: „Аса таягынъды ал эм колынъды Мысырдынъ сувларынынъ уьстине соз. Муны этсенъ, йылгалар, каналлар, коѳллер эм савлай баска орынларда тутылган сувлар канга айланаяк. Мысырда каерде де – агаш, тас савыт ишинде де – кан болаяк“».

²⁰ Муса ман Харун, Раббий калай айткан болса, солай эттилер. Харун параоннынъ эм онынъ куллыкшыларынынъ коьзинше аса таягын коьтерди, Нил сувын урды, эм ол канга айланды. ²¹ Нилдагы балык оьлди, эм сув, мысыршылар ишип болмастай, сасык болды. Мысырдынъ каеринде де сув канга айланган эди. ²² Тек Мысырдынъ сыхыршылары оьзлерининъ ядылыгы ман тап сол затты эттилер. Эм параоннынъ юрегин ийнатлык бийледи. Ол, Раббий айткандай, Мусады эм Харунды тынъламады. ²³ Мысырдынъ патшасы бурылып та сарайына кетти, сосы баьри заттынъ акында ойлап та ойламай. ²⁴ Мысыршылар болса, Нилдынъ бойында, ишпеге сув табар уьшин, куйылар казып басладылар. Неге десе Нил сувыннан олар энди ишеялмай эдилер.

²⁵ Раббий Нилдагы сувды зыян эткенли ети куьн озды.

Экинши баьле: бакалар

8 ¹ Раббий Мусага айтты: «Параонга бар эм айт ога: „Раббий булай айтады: ‘Меним халкымды Мага бас иер уьшин йибер. ² Сен унамасанъ, Мен савлай сенинъ кыралынъа бакаларды ябарман. ³ Нилдынъ иши бакаларга толаяк. Олар сувдан шыгаяклар эм сенинъ сарайынънынъ ишин бийлееклер, уйклайтаган боьлменъде, орынынъда, сенинъ куллыкшыларынынъ эм сенинъ халкынънынъ уьйлеринде, сенинъ тандырларынъда, шапшакларынъда. ⁴ Бакалар сага, сенинъ халкынъа, куллыкшыларынъа каргыяклар“».

⁵ Раббий Мусага айтты: «Айт Харунга: „Аса таяк ыслаган колынъды йылгалар, каналлар, коѳллер уьстинде коьтер эм бакаларды Мысыр ерине яп“».

⁶Харун аса таяк ыслаган колын Мысырдынъ сувларынынъ уьстинде коьтерди, сол заман бакалар шыгып, савлай ерди бийледилер. ⁷Ама сыхыршылар ядылык ярдамы ман тап сол затты эттилер. Олар да Мысыр ерининъ уьстине бакалар шыгардылар.

⁸Параон Муса ман Харунды шакырды эм айтты: «Раббийге Ол мени эм меним халкымды бакалардан куткарсын деп дува этинъиз, эм мен халкынъызды Раббийге курман этсинлер деп йиберермен».

⁹Муса параонга айтты: «Сенинъ эм сенинъ куллыкшыларынъ уьшин мен кайзаман дува этеегимди белгилемеге сага эркин беремен. Соннан сонъ бакалар сеннен, сенинъ уйлеринънен кетееклер эм тек Нилдынъ сувында калаяклар».

¹⁰«Эртен», – деди параон.

Муса яваплады: «Сенинъ айтканынъ болаяк. Соны ман эш бирев де Яхвеге, бизим Аллага, тень болмаганын билерсинъ.

¹¹Бакалар сеннен, уйлеринънен, куллыкшыларынынънан эм халкынънан кетееклер. Олар тек Нилда калаяклар».

¹²Муса эм Харун параоннан кеттилер, эм Муса Раббийге Онынъ параонга йиберген бакалары акында дуvasын каратты.

¹³Раббий Мусадынъ тилегин алды. Бакалар уйлерде, азбарларда, кырларда кырылдылар. ¹⁴Оларды тоьбе этип уйдилер, эм ерден сасык ийис шыгып баслады. ¹⁵Ама параон, енъиллик келгенин коьргенде, онынъ юреги яне ийнатлыкка толды, эм ол тагы да Муса ман Харунды, тап Раббий айткандай болып, тынъламады.

Уьшинши баьле: ширкейлер

¹⁶Раббий Мусага айтты: «Айт Харунга: „Аса таягынъды коьтер эм ергеги шанъды ур: савлай Мысырдагы шанъ ширкейге айланар“».

¹⁷Олар солай эттилер. Харун аса таяк ыслаган колын коьтерди, шанъды сокты. Савлай Мысырдынъ шанъы ширкейге айланды. Ширкейлер аьдемлерге, малларга ябыстылар.

¹⁸Сыхыршылар ядылык ярдамы ман ширкей бийлетеек болдылар, ама болдыралмадылар. Ширкейлер аьдемлерге эм малларга ябусувда болдылар. ¹⁹Сол заман сыхыршылар

параонга айттылар: «Бу исте Алладынъ колы бар». Ама пароннынъ юреги ийнат болып калды. Ол Муса ман Харунды, Раббий айткандай, тынъламады.

Дьортинши бабле: шыбынлар

²⁰ Раббий Мусага айтты: «Эртен эртенъ мен тур, параон сувга бараяткан заманда онынъ алдына шык эм айт ога: „Раббий булай айтады: Меним халкымды Мага бас иер уьшин йибер. ²¹ Эгер йибермесенъ, Мен сага, сенинъ куллыкшыларынъга, халкынъга, уйлеринъе шыбынлардынъ ройын йиберермен. Мысыршылардынъ уйлерин, савлай яшаган ерлерин шыбынлар ябар. ²² Ама Мен, халкым яшаган Гошен ерин аяп, онда шыбынлар болмастай этеекпен, сен бил деп – Муны эткен Мен, Яхве. Бу ерди де бийлеймен. ²³ Мен сага коьрсетермен Меним халкым ман сенинъ халкынъ арасындагы баскалыкты. Ол нышан эртен болаяк“».

²⁴ Раббий тап солай этти. Шыбынлардынъ кара-кумак ройы параоннынъ сарайын эм онынъ куллыкшыларынынъ уйлерин яптылар. Шыбыннан Мысырдынъ савлай ери йойылды. ²⁵ Параон Муса ман Харунды шакыртты эм айтты: «Барынъыз, озьинъиздинъ Алланъызга курман этинъиз, тек бу кыралда, Мысырда».

²⁶ Ама Муса айтты: «Олай этип болмаяк. Яхвеге, бизим Аллага, этилген курманлык мысыршылар уьшин – арам. Эгер биз, оларга ярамаган курманлыкты олардынъ коьзинше этетаган болсак, олар бизди тас сыбалап оьлтирерлер. ²⁷ Йок, Яхвеге, бизим Аллага, Ол буйырганша, курманлык шалар уьшин, бизге уьш куьнге такырлык кенълигине кетуѳв керек».

²⁸ Сонда параон айтты: «Мен сизди Яхвеге, сизинъ Аллага, курманлык шалар уьшин кенъ такырлыкка йиберермен, тек алыска кетпенъиз. Меним уьшин де дува этинъиз».

²⁹ Муса явап этти: «Мен сеннен кеттим дегеним мен, Яхвеге дува этермен, эм эртен ок шыбынлар сени, сенинъ куллыкшыларынынъды, халкынъды коярлар. Тек сен де энди, халкымызды Яхвеге курманлык этер уьшин йибермей, алдаганынъды кой».

³⁰ Муса параонлардан кетип, Раббийге дува этти. ³¹ Раббий Мусадынъ тилегин алды: параонды, онынъ куллыкшыларын эм халкын шыбынлардан куткарды. Эш бир шыбын да калмады. ³² Тек бу кере де параоннынъ юреги ийнат болып калды, эм ол халкты йибермеди.

Бесинши бабле: мал кырылувы

9 ¹ Раббий Мусага айтты: «Бар параонга эм ога айт: „Яхве, еврейлер табынган Алла, булай айтады: ‘Меним халкымды Мага сежде кылар ушын йибер’. ² Эгер сен йибермеге унама-санъ эм алдыда да оларды ысласанъ, ³ Яхве сенинъ кырдагы малынъды — атларынъды, эшеклеринъди, туелеринъди, бугаларынъды эм сыйырларынъды, койларынъды эм эшкилеринъди — эсапсыз кыргын ман оылтирер. ⁴ Ама Яхве Исраил улларынынъ малы ман мысыршылардынъ малы арасында баскалык калгандай этер: Исраил улларынынъ эш бир малы да оылмес“».

⁵ Раббий, заман белгилеп, айтты: «Эртен Мен, Яхве, бу ерде солай этермен».

⁶ Эртеси куѳн Раббий тап солай этти. Мысыршылардынъ бабри болган малы кырылды, ама Исраил улларынынъ эш бир малы да оылмеди. ⁷ Сол затты тергетер ушын, параон аьдемлерди йиберди, эм Исраил улларынынъ эш бир малы да оылмегенин сонда билди. Тек онынъ юреги баягындай ийнат болып калды, эм ол халкты йибермеди.

Алтыншы бабле: батлавыклар

⁸ Раббий Муса ман Харунга айтты: «Пештен бир неше толы увыс куѳл алынъыз. Муса оны пароннынъ коьзинше авага шашсын. ⁹ Ол куѳл юка шанъ болып, Мысыр уьстине яйылар, эм сав кыралда аьдемлерде, малда иринлескен батлавыклар шыгарлар».

¹⁰ Олар пештен куѳлди алып, параоннынъ алдына шыктылар. Муса куѳлди авага шашты, эм аьдемлерде, малда иринлескен батлавыклар шыктылар. ¹¹ Сыхыршылар Мусадынъ алдына, олардынъ эм бабри мысыршыладынъ этинде тувган батлавыклар себепли, шыгып болмадылар. ¹² Ама Раббий параонды

ийнат этти, эм ол, Раббий Мусага айткандай болып, Мусага да Харунга да тынъламады.

Етинши баъле: буршак

¹³Раббий Мусага айтты: «Эртен эрте турып параонга бар эм ога айт: Яхве, еврейлер табынган Алла, булай айтады: „Йибер Меним халкымды Мага сежде кыларга. ¹⁴Бу кере Мен сага, сенинъ куллыкшыларыньа эм халкынъа сондай да авыр язалар йиберермен, сен ер юзинде Мага тенъ болмаганын билерсинъ деп. ¹⁵Мен куьдиретим мен сени эм сенинъ халкынъды ер юзиннен йогалткандай кыргынды йибермеге болар эдим. ¹⁶Тек Мен сага куьшимди коьрсетер уьшин эм атымды ер юзинде белгили этер уьшин сени сав койганман. ¹⁷Сен болсанъ аьли де оьктемлик пен Меним халкыма карсы шыгасынъ. ¹⁸Олай болса тынъла: эртен сосындай заманда Мен, Мысыр оьзининъ негизи салынган заманнан алып коьрмеген, сондай куьшли буршакты йиберермен. ¹⁹Сога коьре малды эм баьри сенде болган затты кавыфсыз ерге аькетпеге буйыр. Буршак кырда, ашык ерде калган баьри аьдемлерге, малга туьсуьвде болаяк. Эм олар баьри де оьлееклер“».

²⁰Параоннынъ куллыкшыларынынъ бир кавымы, Раббийдинъ соьзлериннен коркып, кулларын эм малларын уйлерининъ ишине алмага асыктылар. ²¹Раббийдинъ соьзлерин кулакларына аспаганлар кулларын эм малларын кырда калдырдылар.

²²Раббий Мусага айтты: «Колынъды аспанга коьтер, эм буршак Мысырга явар: аьдемлерге, айванларга, Мысырдынъ кырларында оьскен баьри затка».

²³Муса аса таягын аспанга коьтерди, эм Раббий, коьк гуьрилдетип, буршак явдырды. Ясынок ерге сокты. Раббий Мысыр ерине буршакты куйды. ²⁴Баьри ерде буршак ява эди, ясыноклар сога эди. Мундай давил Мысырда, тап онда аьдем ырувы конганнан алып, болмаган эди. ²⁵Сав Мысырда буршак кырларда не аьдемди, не малды кырды. Буршак кырларда оьскен баьри затты сокты, тереклерди сындырды. ²⁶Тек Израил уллары яшаган Гошен деген ерде буршак явмады. ²⁷Параон Муса ман Харунды шакыртты. «Бу кере мен куьналы, — деди ол. — Раббий дурысын айтады, мен эм меним халкым бол-

сак – шуышлимиз. ²⁸ Раббийге дува этинъиз, болаяк бизим коьрген сол эсапсыз ясын-буршак! Мен йиберермен сизди, сизге энди арбатын калув керек тувыл.

²⁹ Муса яваплады: «Мен шахардан шыгып, колымды яйып Раббийге дува этермен. Коьк гуьрилдеви тынар эм буршак токтар, сен бил деп: ер иеси – Раббий. ³⁰ Тек мен билемен, сен эм сенинъ куллыкшыларынь, алдынгындай, Алламыз Яхведен коркпайсынъыз».

³¹ Кендир эм арпа согылдылар, неге десе, сол заманда арпа масакланган эди, кендир шешекей ата эди. ³² Ак бийдай эм кара бийдай болса, согылмадылар: олар кеш писетаган себепли.

³³ Муса параонннан кетип, шахардан шыкты эм Раббийге дува этер уьшин колын яйды. Коьк гуьрилдеви эм буршак токтадылар. Ямгыр ер уьстине куйылганы койылды. ³⁴ Параон ямгырдынъ, буршактынъ эм коьк гуьрилдевинъ токтаганларын коьрип, яне куьналы болды: онынъ эм куллыкшыларынынъ юреклери тагы ийнат болдылар. ³⁵ Параоннынъ юреги ийнатлыкка толысты, эм ол Израил улларын, Раббий Мусадан айттыргандай, йибермеди.

Сегизинши баьле: шегертке

10 ¹ Раббий Мусага айтты: «Бар параонга. Мен онынъ эм куллыкшыларынынъ юреклерин, оларга сейир нышанларымды коьрсетер уьшин, ийнатлы эттим, ² сонъ сен балаларынъа эм немерелеринъе Меним мысыршыларга кайтип бир каты болганым акында, кайтип олар арасында нышанлар эткенимди айтардай. Билсинлер олар, муны эткен – Мен, Раббий».

³ Муса ман Харун параонга бардылар эм айттылар: «Яхве, еврейлер табынган Алла, булай айтады: „Кашанга дейим сен Мага бойсынмай турааксынъ? Йибер Меним халкымды Мага сежде кыларга. ⁴ Эгер сен унамасанъ, тап эртен Мен сенинъ элинъе шегертке йиберермен. ⁵ Ол сенинъ еринъди суьйтип тутас ябар, ер де коьринмегендей этип. Буршактан калган баьри сол азгананъызды да, кырда оьскен тереклерге дейим, ол япырар. ⁶ Ол сенинъ сарайларыньды, сенинъ куллыкшыларынынъ эм баьри мысыршылардынъ уйлерин толтырар:

ондайды сенинъ ата-бабаларынъ да, бу ерде яшап баслаган куьнлериннен бери эм тап буюгуьнге дейим де коьрмегенлер“».

Муса параоннан бурылып кетти. ⁷Параоннынъ куллыкшылары ога айттылар: «Энди де не кадер заман бу аьдем бизди кыйнаяк? Йибер олардынъ эр кисилерин Яхвеге, олар табынган Аллага, сежде кылар уьшин. Сен аьлиге дейим коьрмейсинъме, Мысырдынъ йойылганын?»

⁸Сонда Муса ман Харунды параонга кайтардылар. «Барынъыз, Яхвеге, сизинъ Аллага, сежде кылынъыз, — деди параон. — Тек сизинъ кайсынъыз барарсынъыз?»

⁹Муса явап берди: «Биз баьримиз де балалар ман эм картлар ман, увыллар ман эм кызлар ман, отарлар ман эм суьруувлер мен барармыз: бизде Раббийге аталган байрам».

¹⁰Параон айтты: «Эгер кашан да болсын мен сизди пишелер мен эм балалар ман йиберсем, Раббий акыйкатлай да сизге ярдам этпеге керек болар! Тек сакланынъыз, сизди уйкен баьлелер саклайды! ¹¹Йок, йок! Сиз тилейтаган болсанъыз, тек эр аьдемлер Раббийге сежде кылувга барсынлар».

Сонъ Муса ман Харунды параоннан кувдылар.

¹²Раббий Мусага айтты: «Колынъды Мысыр ерининъ уьстиннен соз, эм шегертке келер. Ол кырларда оьсетаган баьри затты да, буршактан сонъ аман калганнынъ баьрин де япырар».

¹³Муса аса таякты Мысырдынъ уьстиннен созды, эм Раббий ер уьстине куьни-туьни токтамай эскен куьнтувар елди аькелди. Эргенлъикте ел шегерткеди аькелди. ¹⁴Ол болса Мысырга шапкынлык этти, сансыз куьби сав элге конды. Шегерткединъ сосындай шапкынлыгы бу заманга дейим болмаган эди эм алдыда да болмаяк. ¹⁵Ол савлай ерди, ер кара болганша, каплаган эди. Буршактан калган затларды да, кырлардагы оьсимликлердинъ, тереклердеги емислердинъ баьрин де ол япырды. Тереклерде де, баска оьсимликлерде де савлай Мысырда япырак деген калмады. ¹⁶Параон Муса ман Харунды асыгыслы шакырды эм айтты: «Мен сизинъ Алла, Яхве алдында эм сизинъ алдынъызда куьналыман. ¹⁷Тилеймен, меним куьнамды тагы да, энди тек бир кере, кеширинъиз. Яхвеге, сизинъ Аллага, Ол мени сосы каза-баьледен куткарсын деп, дува этинъиз».

¹⁸ Муса параоннан кетти эм Раббийге дува этти. ¹⁹ Раббий елди бек куышли куынбатар елге авыстырды, ол болса шегерткеди Кызыл денгызге аькетти. Мысырда шегертке деген соны ман калмады. ²⁰ Ама Раббий параонды тагы ийнат этти, эм ол Израил улларын йибермедди.

Тогызыншы баьле: каранъалык

²¹ Раббий Мусага айтты: «Колынъды коькке коьтер, эм Мысырга каранъалык энер – сезилер каранъалык».

²² Муса колын коькке коьтерди, эм коьз туьрткисиз каранъалык Мысырды уыш куынге бийледи. ²³ Аьдемлер уыш куын бойы яде бири-бирин коьрип, яде юрип болмадылар. Израил улларында болса, олар яшаган ерде, ярык эди. ²⁴ Сонда параон Мусады шакырды эм айтты: «Барынъыз, Раббийге сежде кылынъыз. Мунда тек отарларынъызды эм суьруьвлеринъызди калдырынъыз, пишелер мен балалар сизи мен барсынлар».

²⁵ Муса яваплады: «Сен малды бизи мен йибермеге керексинъ, биз Яхвеге, бизим Аллага, эти пайланган курманлык эм тутасяндырув курманлык этип болгандай. ²⁶ Бизим савлай малымыз бизи мен бармага керек, туягы да калмай. Онда болса, биз Яхвеге, бизим Аллага, курманлык этилеегин мал арасыннан айыармыз, онда еткенше, биз билип те билмекпиз, малдынъ кайсыларын Раббийге курманлык этпеге тийисли экенин».

²⁷ Раббий параоннынъ юрегин ийнат этти, эм ол оларды йибермеге унамады. ²⁸ Ол Мусага айтты: «Меним коьзлеримнен тай, мен сени эндиден армаган коьрмегендей! Мен сени яне ок коьрген куын сен оьлерсинъ!»

²⁹ «Дурыс, – деп яваплады Муса. – Сен энди мени коьрмессинъ».

Оныншы баьле билдириледи

11 ¹ Раббий Мусага айтты: «Мен параонды эм Мысырды энди тек бир кере шуышлерине йольктырарман. Соннан сонъ ол сизди йиберер, эм тек бир йиберип калмай, кувар. ² Аьр эр эм пише конъысылардан куымис эм алтын затлардан тилеп алсынлар деп айтшы халкка». ³ Раббий мысыршыларды

Исраил халкына ийги караткан. Муса да, Мысырдынъ еринде, параоннынъ куллыкшыларынынъ алдында эм халктынъ алдында бек уллы аѳдем эди.

⁴ Муса параонга айтты: «Раббий булай айтады: „Заман туѳн ортасына ювыклаганда, Мен Мысыр бойлап юерермен, ⁵ эм Мысырдынъ баѳри де тунгышлары оѳлееклер – параоннынъ тунгышыннан баслап, тактынъ асабасы, терменде ислеген таѳвкединъ тунгышына дейим. Малдынъ да марка айваны оѳлеек. ⁶ Сав Мысырда алдын эш болмаган эм келекте эш болмаяк сыйт эситилеек. ⁷ Тек Исраил улларына эм олардынъ малына ийттинъ оѳзи де уѳрмеек“. Сол заман сиз коѳрерсиз Раббийдинъ мысыршылар ман Исраил улларынынъ арасында калай баскалыкты коѳрсеткенин. ⁸ Сенинъ янынъдагы куллыкшыларынъ мага келип бас иерлер эм айтарлар: „Сен эм сага ызлаган баѳри халк та кетинъиз!“ Сонъ мен кетермен,» – деп Муса ашувлы болып параоннан шыгып кетти.

⁹ Раббий Мусага айтты: «Параон сага тынъламас, эм сонда Мен Мысырга оннан да коѳп сейирли затлар коѳрсетермен».

¹⁰ Муса ман Харун параонга сол сейирликлердинъ баѳрин де коѳрсеттилер, ама Раббий параоннынъ юрегин ийнат этти, эм ол Исраил улларын оѳз элиннен шыгарып йибермеди.

Азатлык байрамы

(Лев. 23:5-8; Сан. 28:16-25; Шер. 16:1-8)

12 ¹ Раббий Муса ман Харунга Мысырда айтты: ² «Сосы ай* сиз уѳшин биринши ай, йылдынъ басы болсын. ³ Исраил улларынынъ баѳри ямагатына сол айдынъ оныншы куѳнинде аѳр кими оѳз аѳелине козы алмага борышлы экенин айт, бирер козы аѳр аѳелге. ⁴ Эгер сав бир козыды ер уѳшин аѳел кишкей болса, олар, аѳдем санына коѳре, ювык конъысысы ман боѳлиссинлер. Аѳр бир аѳдем не кадер еп боларын эсап-ланъыз. ⁵ Сиз сайлаган айванлар бир йыллык, минсиз, оѳзи де эркек айван болсын. Сиз козыларды яде улакларды сайламага болаяксыз. ⁶ Оларды бу айдынъ он доѳртинши куѳнине

* ^{12:2} Авив деген ай, бизим навруз-коѳкек.

дейим тирилей сакланъыз, кеште болса, Израил улларынынъ сав ямагаты оларды сойсынлар. ⁷ Курманлык айванлардынъ канын алып, сиз оларды еген уйдинъ эсигининъ энегелерине ягынъыз. ⁸ Сол ок кеше ашыткысыз писирилген оьтпек пен, от уьстинде, увыкай оьленлер мен даьмлендирилип кувырылган этти енъиз. ⁹ Этти шийлей, яде асылган кепте еменъиз, оны от уьстинде кувырынъыз – басын, аякларын, карын шегин. ¹⁰ Эртеньликке эш бир затын калдырманъыз. Эгер бир зат калгандай болса, ягынъыз. ¹¹ Егенде булай енъиз: белинъиз бувылган болсын, аяк кийимли болынъыз, колынъызда – таяк. Егенде тез енъиз. Бу болса – Азатлык байрамында Меним сыйымга аталган кешки зияпет.

¹² Бу кеше Мен Мысырды кезип, не аьдемнинъ, не малдынъ тунгыш балапанларын кырарман, эм де Мысырдынъ аллаларын шуьшке йолыктырарман. Мен – Раббий. ¹³ Кан – сиз яшаган уйлердинъ белгиси боляак: канды коьрип, Мен сол ерден озып кетермен. Мен Мысырды кырганда, кыргын сизди оьлтирмес.

¹⁴ Сосы куьнди эсте сакланъыз. Келеек несиллерде оны Раббийге байрам этип белгиленъыз – бу сизге оьмир-оьмирлерге парыз. ¹⁵ Ети куьн бойынша ашыткысыз оьтпек енъиз. Тап биринши куьн оьз уйлеринъизде ашыткыды йок этинъиз, неге десе, биринши куьннен алып етинши куьнге дейим ашыткылы оьтпекти еген аьр ким Израилдинъ ямагатыннан кувылаяк. ¹⁶ Биринши эм етинши куьн Мага сежде кылар уьшин йыйылынъыз. Сосы куьнлерде, оьзинъизге ас асканнан баска эш бир куллык та этпенъиз.

¹⁷ Ашыткысыз оьтпектинъ байрамын белгиленъиз, неге десе ол куьн Мен сизди тукымларынынъызга коьре нызамлы кепте Мысырдан шыгарганман. Сосы куьнде келеек аркаларынынъыз да байрамшыласынлар – бу сизге оьмирлик парыз.

¹⁸ Ашыткысыз писирилген оьтпекти енъиз, биринши айдынъ он доьртинши куьннинъ кешесиннен алып, йырма биринши куьннинъ кешесине дейим. ¹⁹ Ети куьн сизинъ уйлеринъизде ашыткы болмаска керек. Ашыткылы оьтпек егеннинъ аьр кайсысы, сол ерде тувган болсын, яде келип конган аьдем болсын, Израилдинъ ямагатыннан кувылаяк. ²⁰ Ашыткы

косылып асылган эш бир затты да еменъиз. Кайда яшасанъыз да, ашыткысыз обтпек енъиз».

²¹ Муса Израилдинъ аксакалларын шақырып, оларга айтты: «Барынъыз, аеллеринъыз ушын козылар яде улаклар сайланъыз эм Азатлык байрамын белгилер ушын курман этип шалынъыз. ²² Майоран обсимликтинъ байламын алынъыз, курманлык козыдынъ канына малынъыз эм эсиктинъ эки янына эм басына ягынъыз. Эртенъликке дейим сизинъ биринъиз де уйден шыкпасын. ²³ Раббий мысыршыларды облтирмеге келгенде, Ол эсиклердинъ эки янында эм басында канды кобрип, сосы эсиклердинъ яныннан озып кетер, облтируѳвши маълекке кирип сизди облтирмеге ызын бермей.

²⁴ Сосы аьдетти обзинъыз эм асабаларынъыз ушын обмирлик парыз этип сакланъыз. ²⁵ Раббий, сизге берек болган ерди бергенде, онда киреятып, сосы аьдетти тутынъыз. ²⁶ Сизинъ балаларынъыз: „Бу аьдеттинъ маьнеси не?“ – деп сорасалар, ²⁷ оларга булай айтынъыз: „Бу – мысыршыларды облтиреятып, Израил улларынынъ уйлерининъ яныннан, оларды сав калдырып, озып кеткен Раббийге Азатлык байрам курманлыгы“».

Халк басын ийип Раббийди данъклады. ²⁸ Израил уллары Раббийдинъ Муса ман Харунга буйырган аьр затын да толтырдылар.

Оныншы баъле: тунгышлардынъ облуѳви

²⁹ Туьн ортасында Раббий Мысырдынъ баьри тунгышларын – параоннынъ тунгышыннан, тагынынъ асабасыннан баслап, тутнакта ятканнынъ тунгышына дейим, малдынъ маркаларын да косып, облтирди. ³⁰ Параон, онынъ куллыкшылары эм баьри де мысыршылар туьн ортасында турдылар; Мысырда уллы сьйт коьтерилди, неге десе ким де болсын бирев облмеген уй йок эди.

Аладынъ халкыннъ Мысырдан шыгып кетуѳви

³¹ Кеше параон Муса ман Харунды шақырды эм айтты: «Аьзирленинъиз! Меним халкымнан Израил уллары ман бирге кетинъиз. Барып, обзинъыз айткандай, Яхвеге, Алланъызга

сежде кылынъыз. ³²Обзинъыз суыйгендей, баьрин де алынъыз: отарларды да, суьруувлерди де, эм барынъыз. Тагы бирзат, — Алла мага разы болсын деп дува этинъыз».

³³Мысыршылар Исраил улларын эл таслап кетуувге асыктырдылар. «Олай болмаса, биз баьримиз де оьлеекпиз!» — дей эди олар.

³⁴Исраил халкы аьли де ашыткы салынмаган унды кийимге оралган савыт ишинде ийинине салып, алып кетти. ³⁵Муса уьйреткендей болып, Исраил уллары мысыршылардан куьмис эм алтын затларын, кийимлерин, тилеген эдилер. ³⁶Раббий мысыршылардынъ юреклерин Исраил улларына ийилтти, эм олар баьри тилеген затларын бердилер. Суьйтип Исраил уллары мысыршыларды тонадылар.

³⁷Исраил уллары Рамсес каласыннан Суккот каласына йол алдылар — алты юз мынъ эркек, пишелерди эм балаларды саймай. Олар баьри де яав бара эдилер. ³⁸Олар ман бирге Исраил улларыннан болмаган айлак коьп туьрли халк, айлак коьп мал кетти. ³⁹Мысырдан алып шыккан уннан олар кысыр калакайлар писирдилер. Ун ашыткысыз эди: оларды Мысырдан кетпеге асыктырганга коьре, олар керилерине азык-туьлик аьзирлемеге заман таппадылар.

⁴⁰Исраил уллары Мысырда доьрт юз отыз йыл яшадылар. ⁴¹Доьрт юз отыз йыл озган сонъ, Раббийдинъ буьтин халкы Мысырдан шыгып кетти. ⁴²Раббий сол кеше, оларды Мысырдан шыгарып аькетер уьшин уяв болды, сога коьре Исраил уллары да, Раббийдинъ сыйын берип, тувдыклары ман бирге сол кеше уйкламаска кереклер.

Азатлык байрамынынъ парызы

⁴³Раббий Муса ман Харунга айтты: «Мине Азатлык байрамына курман шалувдынъ парызы: оны ят ерден келгенге едирип болмаяк. ⁴⁴Сатып алган кулынъга, ога тек суьннет эткенинънен сонъ, едирмеге болаяксынъ. ⁴⁵Ама кыска болжалга келген аьдемге яде тутылган ялшы оны еп болмаяк. ⁴⁶Сол курманлыкты тек ол асылган уьйде емеге болады, этти уьйден шыгарманъыз. Эш бир суьекти сындырманъыз. ⁴⁷Сосы байрамды Исраил улларынынъ сав ямагаты байрамшыласын.

48 Эгер сизде яшап турган ят ердинъ адеми Раббийдинъ Азатлык байрамын байрамшылагысы келсе, онынъ уйиндеги аьр бир эр аьдем суьннетли болмага керек. Сол заман ол, бу ердинъ аьдеминдей болып, байрамшыламага болаяк. Суьннетленменгенлерге байрамшылык зияпеттен татпага тиймейди. 49 Бу занъ сосы ердинъ яшавшыларына да, сизинъ арада яшайтаган ят эллердинъ элшилерине де ортак».

50 Баьри Исраил уллары да Раббий Мусага эм Харунга калай буйырган болса, солай эттилер. 51 Сол ок куьн Раббий Исраил улларын тукумларына коьре нызамлы кепте Мысырдан шыгарды.

*Тунгышларды Аллага багыслав,
Ашыткысыз оьтпеклердинъ байрамы*

13 1 Раббий Мусага айтты: 2 «Аьр бир эркек тунгыш бала мага багыслансын. Исраилши хатыннан тувган аьр бир тунгыш бала эм баьри марка мал Мага байыр».

3 Муса ямагатка айтты: «Бу куьнди аьр йыл эсинъизде сакланъыз. Мысырда кул эдинъиз, ама Раббий буьгуьн куьдирети мен сизди оннан шыгарды. Буьгуьн ашыткылы оьтпекти еменъиз.

4 Сиз авив айынынъ [навруз-коькек] бу куьнинде Мысырдан шыгасыз. 5 Раббий сизге Кенан, Амор, Хив эм Евус халкларынынъ ерлерин береек. Ол сизинъ ата-бабаларынъызга ант эткендей, сизди суьт пен бал аккан бу ерге аькелеек. Онда аьр йылдынъ авив айында мундай аьдетти тутынъыз: 6 Алты куьн ашыткысыз оьтпек енъиз, етинши куьн Раббийдинъ сыйын берип, байрам куранъыз. 7 Ети куьн ашыткысыз оьтпек енъиз. Сизде ашыткы косылып асылган бирзат та болмаска керек; сол байрам заманында сизинъ ерлеринъизде ашыткы деген зат эш болмаска керек. 8 Сол куьн аьр ким оьз улына булай айтсын: „Меним булай эткеним – мен Мысырдан шыкканда, Раббийдинъ мен ушин эткенин мутпас ушин“. 9 Раббий берген Тауратты эсинъизге салар ушин билегинъизге йип, манълайынъызга белги коясыз. Тамам сондай, бу байрам да Раббийдинъ сизди уллы куьдирети мен Мысырдан шыгарганын эсинъизге салаак. 10 Сосы аьдетти йылдан йылга белгиленген заманда тутынъыз.

Тунгышлардан себеп йорыклар

¹¹ Сизге эм сизинъ ата-бабаларынъызга берген антына келисли, Раббий сизди Кенан ерине киргистип, оны сизге берген сонъ, ¹² бабри тунгышларды да Раббийге багыс этинъиз. Сизинъ малынъыздынъ бабри эркек маркалары Раббийге байыр. ¹³ Марка эшек ушун калым этип козы аькелинъиз, аькелмеек болсанъыз, эшектинъ мойнынъ кайырынъыз. Савлай озинъиздинъ тунгышларынъыз ушун калым беринъиз. ¹⁴ Келеекте сенинъ улынъ сеннен: „Бу не затты?“ – деп сораса, – сен ога айт: „Раббий бизди куьдирети мен Мысырдан, биз кул болган ерден, шыгарды. ¹⁵ Параоннынъ юрегин ийнатлык бийлеп, ол бизди йибермеге унамаганда, Раббий Мысырдагы бабри эр тунгышларды да оьлтирди, аьдемлерди де, айванларды да. Мине не зат ушун мен Ога малдынъ бабри эркек маркаларын курман этип шаламан, озимнинъ тунгышларым ушун – калым беремен“. ¹⁶ Бу аьдет – Раббийдинъ бизди куьдирети мен Мысырдан шыгарганын эске салар ушун, билекке йип, манълайга белги коювдай».

Кызыл денъизден озув

¹⁷ Параон Израил халкын йибергенде, Пилист ери ювык болса да, Алла оларды сол йол ман аькетпеди. Алла айтты: «Согыс пан карыссалар, олар кайтара ойланып, Мысырга кайтпага болаяклар».

¹⁸ Алла халкты айланшык эм такырлык йол ман Кызыл денъизге аькетти. Израил уллары Мысырдан согыс ушун савыт-садакланып кеттилер. ¹⁹ Муса оззи мен Юсыптынъ суьегин алды, неге десе Юсып аьвелде Израилдинъ улларына ант эттирип айткан: «Алла сизге, элбетте, ярдамга келеек. Сол зат болганда, меним суьегимди озинъиз бен аькетинъиз».

²⁰ Суккот шахарын артта калдырып, олар Этам шахарында, такырлыктынъ шетинде, яйлап токталдылар. ²¹ Куьндиз Раббий олардынъ алдында, булыттан кепленген багана болып, йол коьрсетип барды, кеше болса, оларга ярык берер ушун оттан кепленген баганада, сонынъ да ушун олар

куьндиз де, кеше де юрип болдылар. ²² Не куьндизги бу-
лытлы багана, не кешеге от баганасы Израил халкыннан
эш айырылмадылар.

14 ¹ Раббий Мусага айтты: ² «Израил улларына артка
кайтып, Пихахирот шахарынынъ янында, Мигдол
каласы ман денъиздинъ арасында токталсынлар деп айт.
Олар денъиздинъ ягасында, тувра Баалсепон каласынынъ
куьнтувар янында, орынлассынлар. ³ Параон: „Израил
уллары бу ерде, такырлыктынъ есиринде, адасып-сасып
юрилер“ — деп ойлар. ⁴ Мен параоннынъ юрегин ийнат
этермен, эм ол Израил улларынынъ артыннан кувгын са-
лар. Сол заман параонды эм онынъ аьскерин енъип, Мен
данъкланарман. Сонда мысыршылар Мен Раббий болып
муны эткенимди билерлер».

Израил уллары тап солай этилер. ⁵ Параонга, Мысырдынъ
патшасына, Израил халкы кашып кеткени акында айтканла-
рында, ол оьзи эм онынъ куллыкшылары ойларын туьрлен-
дирип айттылар: «Биз не эттик? Израил улларын йибердик,
кулларымыздан куры калдык!»

⁶ Параон арбасын екти, оьзи мен бирге аьскерин де аьзирле-
ди. ⁷ Ол алты юз сайлам арбады эм де Мысырдынъ баьри баска
арбаларын, олардынъ басшылары ман бирге, алды. ⁸ Раббий
параоннынъ, Мысырдынъ патшасынынъ, юрегин ийнат эт-
ти, эм ол, Мысырды коркынышсыз таслап кететкан Израил
уллары ызыннан кувгын салып кетти. ⁹ Мысырдынъ аьскери,
параоннынъ баьри атлары ман, арбалары ман, атлылары ман,
Израил улларынынъ артыннан кувып, олар денъиз ягасын-
да, Пихахирот шахарынынъ янында, Баалсепон каласынынъ
куьнтувар ягында яйлаганда, етилер.

¹⁰ Параон ювыклаганда, Израил уллары, артка бурылып
карап, мысыршылар оларды кувып келеятканын коьрди-
лер. Олар бек корктылар эм кышкырып, Раббийге дува этип
басладылар. ¹¹ Олар Мусага айттылар: «Мысырда кабырлар
аз эдиме, сен бизди такырлыкка оьлмеге деп акелгендей?
Сен бизди не затка ушыраттынъ, Мысырдан шыгарып? ¹² Биз
сага айтпадыкпа Мысырда: „Бизди тынышлыкта кой, бизге

мысыршыларга кызмет кылувга амал бер деп?« Бизге десе мысыршылардынъ куллары болып калув ийги эди, такыр-лыкта оьлгеннен де!»

¹³ Муса халкка яваплады: «Коркпанъыз. Оьзинъизди каты тутьп турынъыз, эм де коьберсиз, Раббий сизди буьгуьн кайтип куткараын. Сиз аьли коьрип турган мысыршыларды энди эш коьрмеексиз. ¹⁴ Тынышлы болынъыз, Раббий сизинъ уьшин куьресеек».

¹⁵ Раббий Мусага айтты: «Сен неге Мага кышкырып дува этесинъ? Исраил улларына алдыга бармага буйыр. ¹⁶ Аса таягынъды коьтер, колынъды денъиз уьстинде коьтерип яй, эм ол эки боьлинип айырылар. Сонда Исраил уллары денъизден, тап ерден юргендей, оьтерлер. ¹⁷ Мен болсам, мысыршыларды ийнат этермен, эм олар сизинъ артынъыздан барарлар. Мен параонды эм онынъ аьскерин, арбалары ман, атлылары ман, енъип, данъккланарман. ¹⁸ Мен параонды, онынъ арбалары ман эм атлылары ман енъип, данък казансам, мысыршылар Мен Раббий болып муны эткенимди билерлер».

¹⁹ Исраил аьскерининъ алдында барган Алладынъ маьлеги, онынъ ызыннан барды. Булытлы багана да, оьз орныннан тайып, олардынъ ызында болды. ²⁰ Мысырдынъ эм Исраилдинъ аьскерлерининъ арасында сав кеше булыт бир янына каранъалык, баска янына ярык берди, эм сав кеше эки аьскер бир-бирине ювыкласпадылар.

²¹ Муса колын денъиз уьстинде яйды, Раббий болса, сав кеше денъизди куьшли куьнтувар ели мен кувьп, оны куры ер этти. Сув боьлинди ²² эм Исраил уллары денъизден, тап куры ерден юргендей, оьттилер: сувдынъ бир иргеси олардынъ онъында, баска иргеси — солында тура эдилер. ²³ Мысыршылар олардынъ артыннан кувьп йоьнедилер. Атлар, атлылар ман арбалар Исраил улларынынъ артыннан денъизге карап шаптылар. ²⁴ Танъ атаякта, Раббий отлы эм булытлы баганадан мысыршылардынъ аьскерине карап, оны саскын этти. ²⁵ Ол арбаларынынъ тегершиклерин тысавлады, эм оларга алдыга барув кыйын болды.

Мысыршылар айттылар: «Кашаяк муннан! Исраил улларынынъ Алласы Яхве олардынъ ягы болып, Мысырга карсы куьреседи».

²⁶ Сонда Раббий Мусага айтты: «Соз колынъды денъиз уъстинде, сувлар артка кайтып, мысыршыларга, олардынъ арбаларына, атлыларына, куйылсын деп».

²⁷ Муса денъиз уъстинде колын созды, эм, танъ атканда, сувлар косылдылар. Мысыршылар денъизге карап шаптылар, эм Раббий оларды сувга баттырды. ²⁸ Сув артына кайтып, арбаларды, атлыларды – параоннынъ, Исраил улларынынъ артыннан кувгын салган, савлай аьскерин япты эм баттырды. Эш бирев де сав калмады.

²⁹ Тек Исраил уллары денъизден, куры ерден юргендей, оьттилер; сувдынъ бир иргеси олардынъ онъ янында, баскасы – сол янында турган эди. ³⁰ Сол куьн Раббий Исраил улларын мысыршылардан куткарды, эм Исраил уллары денъиз ягасында олардынъ оьлип ятканларын коьрдилер. ³¹ Исраил халкы, мысыршыларды енъген Раббийдинъ уллы куватын коьргенде, Раббийден коркты, Ога эм Онынъ кулы Мусага ьйнандылар.

Муса пайхамбардынъ йыры

15 ¹ Сонда Муса ман Исраил уллары Раббийге бу йыр ман данъкладылар:

«Раббийге йырлаякпан –
Ол уллы енъуѳв тапкан.

Атты эм атлыды
Ол денъизге таслады.

² Мени куватландырган – Алла, Ога йырларман;
Мени куткарган – Ол.
Ол – меним Аллам, мен Оны данъкларман;

Ол – меним атамнынъ Алласы: мен Оны оьр этермен.

³ Раббий – Ол согысшы;
Яхве – Онынъ аты.

⁴ Арбаларын эм аьскерин параоннынъ
Таслады Ол денъизге.
Мысыршылардынъ сайлам аьскер басшылары
Кызыл денъизде батырылдылар.

Шыгып кетуув 15

- 5 Сув толкыны олардынъ уьстинде ябылды,
Эм олар денъиздинъ туьбине, тастай, баттылар.
- 6 Сенинъ онъ колынъ, Раббий,
Куваты ман данък тапты.
Онъ колынъ Сенинъ, Раббий,
Явды йыкты.
- 7 Уллы енъуьвинъ мен
Сага карсы турганларды йыктынъ.
Сенинъ каарынъ янып,
Оларды, тобандай, ялмап ютты.
- 8 Сувга Сен уьпиргенинъ мен
Ол оър коьтерилип,
Ирге болып кадалды;
Денъиз сувы койыланды.
- 9 Мактанды душпан:
„Оларды кувып етейим.
Кылышымды кыныннан шыгарып, оларды оьлтирейим.
Мен тилегенше тонап,
Баргыды боьлисейим“.
- 10 Тек уьпирдинъ Сен Оьзинънинъ елинъ мен,
Эм япты оларды оьзи мен денъиз.
Тап коргайдай, баттылар олар уьйкен сувда.
- 11 Аллалардынъ кайсысы Сага тень, Раббий?
Сага ким усас?
Уллы эм киесинъ,
Коркынышлы эм данъкка тийислисинъ,
Сейир затлар этуьвши Сенсинъ.
- 12 Создынъ Сен онъ колынъды,
Эм ютты душпанды ер.
- 13 Оьзинънинъ соьнмес суьйиминъ мен
Куткарган халкынъды Сен етип барарсынъ.
Оьзинънинъ куьшинъ мен Сен оны онъларсынъ
Оьзинънинъ кие меканынъа.

Шыгып кетуув 15

- 14 Халklar эcитер эм де тетирер;
Коркыныш бийлеп алар Пилист еринде
яшайтаганларды.
- 15 Коркарлар Эдомнынъ басшылары,
Моавтынъ аккимлери тетирер,
Кенаннынъ яшавшылары ясырынарлар.
- 16 Кайгы эм коркыныш келер олардынъ басына.
Сенинъ колынънынъ куыши мен
Олар тастай болар –
Сенинъ, Раббий, халкынъ оыткенше,
Сенинъ куткарган халкынъ оыткенше.
- 17 Сен оларды Озынънынъ тавынъа аккелерсинъ,
Озынънынъ меканынъ эткен
Кие уйинъди кураяк тавда ерлестирерсинъ, Раббий.
- 18 Раббий оымирликке патшалык этеек!»

Марием пайхамбардынъ йыры

19 Параоннынъ атлары, арбалары эм атлылары денъызге киргенде, Раббий оларга денъыз сувларын бирден эм эсапсыз коып этип куйды. Израил уллары денъызди, тап бир кургаклыктан баргандай, оыттилер.

20 Марием пайхамбар, Харуннынъ аптеси, давылбазды алды, эм хатынлар, бийий берип, онынъ ызыннан кеттилер.

21 Марием оларга явап беруовши болып йырлай эди:

«Раббийге йырланъыз –
Ол уллы енъуув тапкан.
Атты эм атлыды
Ол денъызге таслады».

Мара эм Эйлим оазислеринде

22 Муса Израил улларын Кызыл денъызден аккетти, эм олар Шур такырлыгына кирдилер. Уыш куын олар, сув таппай, такырлык пан бардылар. 23 Мара оазисине келгенде, олар сув ишип болмай эдилер: ол увыкай эди. Мине не уышин бу ер Мара [«ув»] деп аталады. 24 Халк Мусага айып этип баслады: «Биз не зат ишеекпиз?» – деп.

²⁵ Муса Раббийге дуvasын каратты, эм Раббий ога агаш кесегин коьрсетти. Муса оны сувга таслады, эм сув энди ишпеге ярайтаган болды.

Онда Раббий халкка зань эм эмир берди, онда да оларды сынады. ²⁶ Ол айтты: «Сизинь Раббий Алланьыз – Менмен. Эгер сиз Меним давысымга эс берип тынъласаньыз, эм Мен суьйген затты этсенъыз, эгер Меним буйырыкларымга тынъласаньыз, Меним токтасларымды тутсаньыз, Мен сизге, мысыршыларга йиберген эш бир шерди де йибермеспен. Мен – Раббиймен, сизди эмлейтаган».

²⁷ Олар он эки сув булагы болган, етпис пальма терек болган Эйлим оазисине келдилер. Онда олар сув янында яйлап кондылар.

Кобктен азык эм бовдене

16 ¹ Буьтин Исраил ямагаты Эйлимнен йолга шыкты эм экинши айдынъ он бесинши куьнинде, Мысырдан кеткенли бир айдан сонъ, Эйлим мен Синай тавынынъ арасындагы Син такырлыгына келди. ² Такырлыкта халк Муса ман Харунга айыбын билдирип баслады. ³ Исраил уллары оларга айта эдилер: «Мысырда Раббийдинъ колыннан бизим оьлгенимиз де ийги эди! Онда биз эт толы казанлардынъ касында олтыра эдик эм тойып оьтпек ашай эдик. Сиз болса, бизди, савлай халкты, аштан оьлтirmeге деп, такырлыкка шыгардынъыз».

⁴ Раббий Мусага айтты: «Мен сизге деп коьктен азык куяйым. Халк аьр куьн шыксын эм бир куьнге не кадер керегин йыйсын. Булай Мен олардынъ Меним парызларымга ызлаякларын-ызламаякларын сынарман. ⁵ Юма куьн олар баска куьнлерден эсе эки кабат коьп йыйсынлар эм соны керилерине салсынлар».

⁶ Муса ман Харун Исраил улларына айттылар: «Кеште сиз билерсиз, сизди Мысырдан Раббий шыгарганын, ⁷ а эртенъликте Раббийдинъ данъклы куьдиретин коьрерсиз, неге десе Ол сизинъ Ога айып этуьвинъизди эситкен. Биз ким болганмыз, сиз бизге айып эткендей?»

⁸ Тагы да Муса айтты: «Раббий бу кеште сизге эт едирер, а эртенъликте суьйгенинъиз кадер оьтпек берер. Муны эткеннинъ

Ол болганын билерсиз. Алла сизинь Ога айып эткенинъизди эситкен. Биз ким болганмыз? Сиз бизге айып этпейсиз де, Раббийге этесиз».

⁹ Муса Харунга айтты: «Айт Исраил улларынынъ ямагатына: „Раббийдинъ алдына келип турынъыз, неге десе Ол сизинъ айып этуѳвинъизди эситкен“».

¹⁰ Харун Исраилдинъ халкы ман соѳйлеп турганда, олар такырлыкка бурылдылар эм Раббийдинъ данъклы нуры булыт кепте энгенин коьрдилер.

¹¹ Раббий Мусага айтты: ¹² «Мен Исраил улларынынъ айып этуѳвлерин эситтим. Айт оларга: „Кеште сиз эт ашаяксыз, а эртенъликте тойып оьтпек ашаяксыз. Сонда Мен – Раббий Алланъыз экенимди билерсиз“».

¹³ Сол ок кеште яйлавга боьденелер шапкын эттилер, яйлавды бийлеп яптылар, а эртенъликте яйлавдынъ тоьгерегине шык туьсти. ¹⁴ Шык тайганда, такырлыктынъ уьстинде, кыравга усаган, юка куьрпедей затлар коьринди. ¹⁵ Оны коьрген Исраил уллары бири-бирине айта эдилер: «Бу не?»

Олар бу не экенин билмей эдилер. Муса оларга айтты: «Бу Раббийдинъ сизге деп берген азыгы. ¹⁶ Раббий булай буйырган: „Аьр ким не кадер керек болса да йыйсын. Аьелдеги аьр аьдемге деп бир шоьлмек алынъыз“».

¹⁷ Исраил уллары оларга калай айтылган болса, солай эттилер. Бирерлери коьп йыйдылар, бирерлери аз йыйдылар. ¹⁸ Тек олар оьлшеген заманда, коьп йыйганларда артыклык шыкпады, аз йыйганларда етиспевлик болмады. Аьр ким ога не кадер керек болса, сол кадер йыйды.

¹⁹ Муса оларга айтты: «Бирев де бирзат та эртенъликке калдырмасын».

²⁰ Ама бирерлери Мусага тынъламадылар эм эртенъликке бир кесек калдырдылар. Ас куртлады эм яман сасып баслады. Муса оларга ашувлы болды. ²¹ Эртенъликте аьр кими не кадер керек болса, сол кадер йыйды, куьн кыздырганда ол ире эди.

²² Юма куьн олар эки кабат коьп йыйдылар, аьр аьдемге экисер шоьлмек, эм халк етекшилери Мусага келип ол зат акында айттылар. ²³ Ол оларга айтты: «Раббий буйырды: „Эртен

тынышаюв куьни, Раббийге багысланган юма эртеси. Не зат писиргинъыз келеди, соны аьли писиринъыз, не зат аскынъыз келеди, соны аьли асынъыз. Калганын эртенъликке дейим сакламага керек“».

²⁴ Олар, Муса буйыргандай этип, асты эртенъликке дейим сакладылар, эм ол зыян болып басламады, куртламады. ²⁵ «Муны буьгуьн ашанъыз, – деди Муса, – неге десе буьгуьн Раббийдинъ юма эртеси. Буьгуьн сиз ерде бирзат та таппаяксыз. ²⁶ Алты куьн коьктен келген азыкты йыйынъыз, ама етинши куьн, тынышлык куьнидир, ол куьн сол азык болмак».

²⁷ Бирерлери юма эртеси куьн азык йыярга деп шыктылар, ама бирзат та таппадылар. ²⁸ Раббий Мусага айтты: «Нешаклы энди де сиз Меним буйырыкларымды эм насыйхатларымды бузаяксынъыз? ²⁹ Эсинъызде тутынъыз: Мен сизге юма эртесин тынышлык куьни этип токтастырдым, эм сонынъ уьшин юма куьн сизге эки куьнге деп азык бермен. Юма эртеси куьн аьр кими де кайда болса, сонда калсын. Эш бирев де уьйден шыкпасын». ³⁰ Соьйтип, юма эртеси куьн халк тыншаювда эди.

³¹ Израилдинъ халкы сол азыкты манна* деп атады. Ол, ак болып, кориандрдынъ урлыгына усай эди, даьмине коьре – бал шоьрек. ³² Муса айтты: «Раббий булай буйырды: „Бир шоьлмек манна алынъыз эм келеек аркаларга деп сакланъыз, олар Мен сизди Мысырдан шыгарганда такырлыкта кайдай оьтпек ашатканымды коьрип болгандай“».

³³ Муса Харунга айтты: «Ал шоьлмекти эм оны маннага толтыр. Оны Раббийге сежде кылынган уьйге, келеек аркаларга саклар уьшин деп, сал».

³⁴ Раббий Мусага калай айткан болса, Харун маннага толы шоьлмекти, саклар уьшин, Алладынъ келисуьви язылган ялпак таслардынъ** алдына салды. ³⁵ Израил уллары маннады кырк йыл, аьдемлер яшап турган ерге келгенше, едилер. Олар маннады Кенан ерининъ мажаларына еткенше, едилер.

³⁶ Шоьлмек ишине коьзгарар ман эки литр сыяды.

* 16:31 Манна еврейше «Бу не?» деген соьз.

** 16:34 Кара 25:16.

Каядан сув

17 ¹Исраил халкы Син такырлыгыннан йолга шыкты эм, Раббий буйыргандай болып, коышип-конып юрди. Олар Репидим деген ерде яйлап токтадылар, тек онда сувсын кандыргандай сув йок эди. ²Олар Мусага айып этип айтатаган болдылар: «Бизге сув бер. Биз сув ишкимиз келеди».

Муса яваплады: «Сиз мени неге шуышлейсиз? Не затка Раббийдинъ куышин сынайсыйыз?»

³Ама халк сувсынын кандыраялмай кыйналды эм Мусага айып этип турды. Олар айттылар: «Неге сен бизди Мысырдан шыгардынъ? Сен бизди, бизим балаларымызды, малымызды сувсызлыктан оылтиреек боласынъма?»

⁴Муса Раббийге каратып дува этти: «Мен не этейим бу халкты? Олар мени тас пан тоьбелемеге де аьзир».

⁵Раббий Мусага яваплады: «Оьзинъ мен бирге Исраилдинъ бир-эки аксакалын ал эм халктынъ алдында бар. Сен Нилды уратаган аса таягынъды оьзинъ мен бирге ал эм юре бер. ⁶Хорев тавында, каядынъ уьстинде, Мен сенинъ алдынъда турарман. Каяды ур, оннан сув агар, эм халк сувсынын кандырмага болар».

Муса израилши аксакаллар коьзинше солай этти. ⁷Сол ерди ол Масса [«сынав»] эм Мерива [«эрис»] деп атады, неге десе Исраил уллары урсыстылар эм «Раббий арамызда ма яде тувыл ма?» – деп Раббийдинъ куышин сынадылар.

Амалекшилерди енгуьв

⁸Амалекшилер келип, Репидимде Исраил улларына шапкынлык эттилер.

⁹Муса [яс ярдамшысы] Ешуга айтты: «Халктан кайбир аьдемлер сайла эм амалекшилер мен согыспага шык. Эртен мен тоьбединъ басында Алладынъ аса таягын колыма алып турарман».

¹⁰Ешу, Муса буйыргандай, амалекшилер мен согыс баслады. Муса, Харун эм Хур тоьбединъ басына коьтерилдилер. ¹¹Муса колларын коьтергенде, Исраил уллары енъетаган эдилер, ама ол колларын туьсирсе, амалекшилер енъетаган эдилер.

¹² Мусадынъ коллары арыганда, Харун эм Хур тасты алып Муса бетке йылыстырдылар эм ол олтырды. Олар онынъ колларын – бириси бир ягыннан, экиншиси – экинши ягыннан демев берип ысладылар. Соны ман онынъ коллары куын батканга дейим катып турдылар. ¹³ Суйтип Ешу амалекшилердинъ абскерин бузды.

¹⁴ Раббий Мусага айтты: «Бу енъуувди эсте тутсынлар деп яз, эм Ешуга окы; неге десе Амалектинъ атын омирликке коьктинъ астыннан тайдыраякпан».

¹⁵ Муса курман шалатаган орын ясады эм оны Яхве Нисси [«Раббий – меним байрагым»] деп атады. ¹⁶ Муса айтты: «Меним колларым Раббийдинъ тагына коьтерилип яйылган эди. Раббий аркадан аркага амалекшилер мен согысяяк».

Итро Муса пайхамбарды насихатлайды

18 ¹Итро, Мидияннынъ дин куллыкшысы эм Мусадынъ кайынатасы, Алладынъ Муса ушин эм Обзининъ Израил халкы ушин эткени акында, Раббийдинъ Израил улларын Мысырдан шыгарганы акында баьрин де эситкен. ² Муннан алдын Муса пишесин, Сипорады эм эки улын тоьркинине йиберген эди. ³ Ол биринши улынынъ атын Гершом [«ят элдинъ аьдеми»] койган эди, неге десе: «Мен ят ерде конган аьдем болдым», – деп айткан. ⁴ Экинши улынынъ аты Элизер [«меним Аллам – ярдамшы»] койды, неге десе: «Меним атам табынган Алла мага ярдам этти. Ол мени параоннынъ кылышыннан саклады», – деп айткан. ⁵ Итро, Мусадынъ кайынатасы, онынъ уллары ман эм пишеси мен Мусады коьрмеге келди. Муса такырлыкта, обзининъ халкы ман бирге Алла тавынынъ туьбинде яйлап конган эди.

⁶ Итро ога булай хабар йиберген: «Мен, кайынатанъ Итро, сага пишень эм эки улынъ ман бараятырман».

⁷ Муса кайынатасын йолыгар ушин шыкты, онынъ алдында басын ийип, онынъ колын оьпти. Олар саламластылар эм шатырга кирдилер. ⁸ Муса кайынатасына Раббийдинъ Израил уллары ушин параонга эм мысыршыларга не затлар эткени, йолда шеккен кыйынлыклары, Раббийдинъ оларды калай куткарганы акында хабарлады. ⁹ Итро Раббийдинъ Израил

улларын мысыршылардынъ басшылыгыннан босатып, оларга не кадер коьп ийгиликлер эткени акында, бек куванып тынълады. ¹⁰Ол айтты: «Сизди мысыршылардынъ эм параоннынъ басшылыгыннан босаткан Раббийге мактав! ¹¹Раббийдинъ баска аллалардан уллы экенин энди мен билемен, неге десе, Ол халкын, залымлык этетаган мысыршылардынъ баскыншылыгыннан босатты».

¹²Сонда Итро, Мусадынъ кайынатасы, Аллага тутасяндырув курманлыкты эм эти уьлестирилеек курманлыкларды эти. Харун эм Исраилдинъ аксакаллары да Мусадынъ кайынатасы ман бирге Аллага сежде этип, курманлык асын боьлмеге деп келдилер.

Кадыларды ис орнына салув

¹³Экинши куьн Муса халктынъ эрис-суьрислерин шешип баслады, эм халк эртенъликтен кешке дейим онынъ тоьгерегинде топарласувда эди. ¹⁴Кайынатасы, Муса халк пан не этетаганын коьргенде, айтты: «Сен не зат этесинъ халк пан? Сен неге бир оьзинъ оьким кесесинъ, а бу аьдемлердинъ баьри де сенинъ тоьгерегинъде эртенъликтен кешке дейим топарласадылар?»

¹⁵Муса яваплады: «Олар мага Алладынъ эмирин сорамага деп келгенлер. ¹⁶Олар арасында дава басланды десе, олар соны ман мага келедилер. Мен олардынъ давасын шешемен эм Алладынъ парызларын эм занъларын айтаман».

¹⁷Мусадынъ кайынатасы айтты: «Сен ол затты терис этесинъ. ¹⁸Сен де, сага деп келетаганлар да, тек арыьсыз. Бу куллык сенинъ бир оьзинъе айлак кыйын. ¹⁹Тынъла мени, мен сага кенъес берейим, эм Алла сага болыссын. Сен халк уьшин Алладынъ алдында элши бол эм Ога олардынъ табан тиресуьвлерин аькел. ²⁰Оларды парызларга эм занъларга уьйрет, оларга юрге тийисли йолды, этпеге керек ислерди коьрсет. ²¹Тек халк арасыннан Алладан коркып яшайтаган аьдемлердинъ саныннан болымлыларын, сенимлилерин, сатылмайтаганларын сайлап мынълардынъ, юзлердинъ, эллилердинъ, онлардынъ уьстине басшылар этип сал. ²²Олар кадылар болаяклар. Кыйын даваларды олар сага аькелсинлер, енъиллерин оьзлери шешсинлер. Сенинъ кыйынынъды боьлип, олар сага енъил этерлер. ²³Эгер

сен булай этсенъ, Алла да сага ол затты буйырса, сен де даянарсынъ, халк да оъз уйлерине разы болып шашылар».

²⁴ Муса кайынатасын тынълап, ол айткандай этти. ²⁵ Ол Исраил уллары арасыннан болымлыларын сайлады эм оларды халк уьстине, мынълардынъ, юзлердинъ, эллилердинъ, онлардынъ уьстине етекши этип салды. ²⁶ Олар халк уьшин дайым да кадылар болдылар. Кыйын давалар ман олар Мусага келетаган эдилер, енбиллерин оьзлери шештилер.

²⁷ Муса кайынатасы ман аманласты, эм Итро оъз элине кетти.

Синай тавдынъ янында

19 ¹ Исраил уллары Синай такырлыгына Мысырдан кеткенли эки ай толды дегенде еттилер. ² Репидимди артта калдырып, олар Синай такырлыгына келдилер эм тав этегинде токтадылар.

³ Муса Алла ман айкасар уьшин тав уьстине минип барды. Раббий ога тав уьстиннен карап айтты: «Якыптынъ тукумына, Исраилдинъ халкына айт: ⁴ „Сиз коьрдинъиз бе, Меним Мысырды не затка ушыратканымды, эм де кайтип Мен сизди карагустынъ канатлары уьстинде Оьзимге аькелдим. ⁵ Соны ман, эгер сиз Мага толысынша бойсынаяк болсанъыз эм кие келисуьвге ызлаяк болсанъыз, сол заман бабри халклардынъ арасында тек сиз Меним баалы байыр халкым болаяксынъыз. Бабри ер Меники, ⁶ тек сиз Мага багысланган куллыкшылардынъ патшалыгы, кие халкы болаяксынъыз“. Айт сосы затты Исраил улларына».

⁷ Муса тоьменге туьсти, халктынъ аксакалларын шақыртты эм оларга Раббийдинъ айттырып йибергенин айтты. ⁸ Халк бир авыздан явап берди: «Биз Раббийдинъ айтканынынъ бабрин де толтыармыз».

Муса олардынъ явабын Раббийге еткерди.

⁹ Раббий Мусага айтты: «Халк Меним сени мен калай соьйлегенимди эситсин эм оьмирлерге сага ынансын деп, Мен сага койы булыт арасында келермен».

Муса Раббийге халктынъ айтканынынъ бабрин де айтты. ¹⁰ Раббий Мусага яваплады: «Халкка бар эм буюгуьн мен ертен таза калынъыз деп айт. Олар кийимлерин ювсынлар

¹¹Эм уьшинши куьнге абзирленсинлер, неге десе сол заман Раббий Синай тавына олардынъ коьзинше туьсеек. ¹²Тав тоьгерегинде халк уьшин деп мажа беркит эм оларга айт: „Тавга коьтерилменъиз, сак болынъыз, эм онынъ этегининъ обзине де тийменъиз. Тавга тийген аьр ким сол сабатлей оьлтирилсин. ¹³Оны тас пан тоьбелеп оьлтирееклер, яде оклар ман тесееклер: ога кол ман тийип эш болмаяк. Аьдем болсын, яде айван болсын – ол дегенге – яшав йок“. Тек карнай сеси созылып эситилгенде, олар тавга коьтерилмеге болаяклар».

¹⁴Тавдан тоьмендеги халкка туьсип, Муса ога таза кал деп буйырды. Олар кийимлерин ювдылар. ¹⁵Ол халкка айтты: «Бирсигуьнге абзирленинъиз. Пишелеринъиз бен ювык болудан обзинъизди тыйынъыз».

¹⁶Уьшинши куьннинъ эртенълигинде коьк гуьрилдев, айындырык, тав уьстинде койы булыт эм карнайдынъ куьшли сеси болды. Коныста болганлардынъ баьри де калтырадылар. ¹⁷Муса халкты коныстан Алла алдына шыгарды, эм олар тав этегининъ янында турдылар. ¹⁸Синай тавын туьтин каплаган эди, неге десе Раббий ога от ишинде туьсти. Оннан, тап тандырдан коьтерилгендей, туьтин коьтериле эди. Савлай тав бек калтырай эди. ¹⁹Карнайдынъ сеси куьшлиден куьшли болып бара эди. Муса соьйледи, эм Раббий ога коьк гуьрилдегендей давысы ман яваплады.

²⁰Раббий Синай тавынынъ басына туьсти эм онда Мусады шақырды. Муса коьтерилгенде, ²¹Раббий ога айтты: «Туьс тоьменге эм халкка, Мени коьрер уьшин, мажады оьтпесинлер деп айт, ол болмаса, олардынъ коьбиси оьлееклер. ²²Мага ювыклап келген дин куллыкшылары да оьзлерин таза тутпага кереклер, олай болмаса, оларды йоярман».

²³Муса Раббийге айтты: «Халк Синай тавына коьтерилип болмайды, неге десе Сен Обзинъ: „Тав тоьгерегине мажа курып, оны тек мага багысла“, – деп айттынъ».

²⁴Раббий яваплады: «Туьс эм обзинъ мен бирге Харунды алып кел. Ама дин куллыкшылары эм халк, Мага коьтерилеек болып, мажады оьтпесинлер, олай болмаса, Мен оларды йоярман».

²⁵Муса халкка туьсти эм мунынъ баьрин айтты.

Он Парыз
(Шер. 5:5-33)

20¹Раббий мундай парызларын ашыклады:
²«Мен Раббий, сизди Мысырдан, сиз кул болган ерден, шыгарган Алланъыз. ³Меннен баска алланъыз болмасын.

⁴Обзинъызге бут этпенъыз – коккте ме, ерде ме, яде ерден тоьмен сувда болганнынъ эш бир суьвретин этпенъыз. ⁵Оларга табынманъыз эм кызмет кылманъыз, неге десенъыз, Мен, Раббий Алланъыз – баска аллаларды мага тенъ этуьвинъызге тоьзбеймен, Мени коьрип унамаганлардынъ балаларын аталарынынъ куьналары уьшин уьшинши, доьртинши аркага дейим шуьшке йолыктыраман. ⁶Тек Мени суьйип, Меним буйырыкларымды тутканлардынъ мынъ аркасына Мен шапагат савгалайман.

⁷Раббий Алланъыздынъ, атын босына айтпанъыз, неге десе Раббий Онынъ атын босына айтканлардынъ эш биревин де шуьшине йолыктырмай калдырмас.

⁸Шабат куьнин* мага сеждеге багыслап эсинъызде сакланъыз. ⁹Алты куьн исленъыз эм обзинъыздинъ савлай куллыгынъызды этинъыз, ¹⁰ама етинши куьн – шабат куьни, ол Раббий Алланъызга байыр. Бу куьн эш бир куллыкты да, сиз де, улынъыз, яде кызынъыз да, кулынъыз да, малынъыз да, каланъыздагы ят кыралдынъ аьдеми де этпенъыз. ¹¹Алты куьнининъ арасында Раббий коькти эм ерди, денъызди, олардынъ ишиндеги баьрин де яратты, етинши куьн болса – тыншайды. Сога коьре Раббий юма эртеси куьнине разылыгын айтты эм оны кие куьн деп билдирди.

¹²Атанъызды эм ананъызды сыйланъыз. Солай этсенъыз, Мен Раббий Алланъыз, сизге береек ерде узак яшарсынъыз.

¹³Аьдем оьлтирменъыз.

¹⁴Неке алаллыкты бузбанъыз.

¹⁵Урламанъыз.

¹⁶Ялган шаатлык этпенъыз.

* 20:8 Шабат куьни: Юма куьн батканнан юма эртеси куьн батканга дейимги заман.

¹⁷Обз ювыгынызыдынъ уйине сукланманъыз. Обз ювыгынызыдынъ хатынын, кулын, обгизин, яде эшегин: ювыгыныызга байыр заттынъ эш бирисин де куъсеменъыз».

¹⁸Адемлер коьк гуьрилдевди эм айындырыкты коьргенде, карнай сесин эситкенде эм туьтин мен капланган тавды коьргенде, олар коркканнан дирилдедилер. Олар эрек турдылар ¹⁹эм Мусага айттылар: «Бизи мен сен обзинъ соьйле, биз болсак тынълайык. Раббий бизи мен соьйлемесин, олай болмаса, биз облеекпиз».

²⁰Муса халкка айтты: «Коркпанъыз. Раббий сизди сынамага деп келген, сиз Онынъ алдында коркынышка толып, куьна этпенъиз деп».

²¹Халк эректе турып калды, Муса болса, Алла бар болган, карагошкыл булытка ювыклады.

Курман шалатаган орынлар акында занъ

²²Раббий Мусага айтты: «Исраил улларына айт: „Сиз обзинъыз коьрдинъыз, Меним сизи мен коьктен соьйлегенимди: ²³обзинъызге куьмис, яде алтын аллалар этпенъыз эм оларга, Мага кылынганынызыдынъ орнына, кылынманъыз. ²⁴Мага деп топырактан курман шалатаган орын этинъыз эм онда койларды, текелерди эм обгизлерди тутасяндырув курманлыкка эм уьлестирилген курманлыкка шалынъыз. Меним сыйымды бермеге деп Мен буйырган аьр ерде, Мен сизге келермен эм разылык билдирермен. ²⁵Эгер сиз Мага курман шалатаган орынды тастан этемиз десенъыз, оны эгелген тастан ясаманъыз. Сиз тасты арам этерсиз, ога эгев мен тийип. ²⁶Мага деп курман шалатаган орынга басамаклар ман коьтерилменъыз, сизинъ этинъиздинъ яланъаш ери онынъ алдында ашылмасын деп“.

*Еврей куллар акында занълар
(Шер. 15:12-18)*

21 ¹[Эй Муса,] мине сенинъ оларга береек занъларынынъ: ²Эгер еврейлерден обзинъе кул алсанъ, эм ол сенде алты йыл кызмет кылса, етинши йылда ол калынсыз эркин болмага керек. ³Эгер ол обзи ялгыз келген болса, ол обзи ял-

гыз босатылган болсын, эгер ол пишеси мен келген болса, оны ман бирге пишеси де босатылган болсын. ⁴Эгер онынъ иеси ога пише берген болып, ол пише де ога увыллар, кызлар табатаган болса, пише эм балалар иеге байыр, эм ол тек бир оъзи босатылаяк.

⁵Эгер кул: „Мен оъзимнинъ иемди эм пишем мен балаларымды суъемен. Мен азат болгым келмейди“, – деп айтса, ⁶иеси оны кадыларга аькетсин, эсикке, яде эсиктинъ энегесине аькелип, онынъ кулагын тебен ийне мен тессин. Соннан сонъ ол оъмири онынъ кулы болып калаяк. ⁷Эгер атасы кул болмага кызын сатса, ол куллыктан, эр кулдай болып, босатылмага керек тувыл. ⁸Эгер кыз оны оъзине пише этип алган иединъ коьнъилин таппаса, иеси оны, калын берип, кайтарып алмага ызын бермеге керек. Ол оны ят эл аьдемлерине сатып болмаяк, неге десе оны ман оъзин ак тутпады. ⁹Оны оъзининъ улына пише этип сайласа, оны кызындай коьрсин. ¹⁰Эгер ол баска пише алса, биринши пишесин ассыз, кийимсиз эм некели яшавдынъ юыклыгысыз калдырмасын. ¹¹Эгер ол сосы уыш затты ога бермесе, ол, калынсыз, азат болмага болады.

Кевде эт яраланув акында занълар

¹²Аьдемди согып оьлтиргеннинъ аьр кайсысы да оьлтирилмеге керек. ¹³Эгер ол затты ол билмей этсе, эгер Мен, Алла, сол заттынъ болувына амал берсем, оьлтируѳвши, Мен ога коьрсетеек ерге карап, кашсын. ¹⁴Тек эгер аьдем, бугыз ыслап, баска аьдемди каьр этип оьлтирсе, оны Мага деп курманлык шалынатаган орыннан да эрек этинъиз эм оьлтиринъиз.

¹⁵Атасын яде анасын сокканнынъ кайсысы да оьлтирилмеге керек.

¹⁶Аьдемди акашып, сонъ саткан, яде оны оъзинде йибермей ыслап турганнынъ кайсысы да, оны ыласалар, оьлтирилмеге керек.

¹⁷Атасын яде анасын наьлетлегеннинъ кайсысы да оьлтирилмеге керек.

¹⁸Эгер эр аьдемлер дава коьтерип, бириси баскасын тас пан, яде юмырык пан сокса, эм согылган, оьлмей, ятак болып калса, ¹⁹оны соккан яваплыктан кутылар, эгер, яраланганы турып,

таякка таянып, уйден шыгатаган болса, ол ога йойылган заманы эм эмленуувининъ акын тоблемеге керек. ²⁰ Эгер иеси кул эрди яде кыскааяклыды таяк пан согып, сол сааытлей оьлтirse, иеси оьлим мен шуьшине йоьлыктырылмага керек. ²¹ Ама кул бир яде эки куьннен сонъ тири болса, иесин шуьшке йоьлыктырмакка керек, неге десе, кул — онынъ байырлыгы.

²² Эгер даваласып турган эр аьдемлер аягы авыр кыскааяклыды согып, онынъ баласын туьсирселер, эм муннан баска хаьте болмаса, хаьтерин калдырган эрден кыскааяклыдынъ байынынъ дегенин, оькимликтинъ ызын бергенин, тоблемеге керек. ²³ Эгер зыянлык этилсе, яшав уьшин яшав алынъыз, ²⁴ коьз уьшин коьз, тис уьшин тис, аяк уьшин аяк, ²⁵ куьйдируув уьшин куьйдируув, яра уьшин яра, согылув уьшин согылув.

²⁶ Эгер иеси кул эрдинъ яде кыскааяклыдынъ, согып, коьзин шыгарса, ол оларды йойтылган коьз уьшин босатып йиберсин. ²⁷ Эгер ол кул эрди яде кыскааяклыды согып, тисин сындырып туьсирсе, оларды сынган тис уьшин эркинликке босатып йиберсин.

²⁸ Эгер эр аьдемди яде кыскааяклыды буга суьзип оьлтirse, бугады тас пан тоьбелеп оьлтирмеге керек, онынъ этин болса — емеске керек. Ама бугадынъ иеси яваплы болмаяк. ²⁹ Эгер буга суьзекей экени белгили болса эм онынъ иесине бир неше кере айтылып, ол оны карамаганнан буга яде эр аьдемди яде кыскааяклыды оьлтирген болса, бугады тас пан сыбалап оьлтирмеге керек, онынъ иесин де оьлтирмеге керек. ³⁰ Ама оннан тоьлев тилеселер, ол, не кадер керек болса да, тоьлеп, кутылмага болаяк. ³¹ Тап сосы занъ, эгер буга яс балады яде кызалакты суьзгенине де, келиседи. ³² Эгер буга кул эрди яде кул кыскааяклыды суьзсе, буга иеси кулдынъ иесине отыз кесек куьмис берсин, бугады болса — тас пан сыбалап оьлтирсинлер.

³³ Эгер бирев, шонъкыр казып, яде шонъкырды ашып, оны яппаса, эм онда оьгиз яде эшек атылса, ³⁴ шонъкырды казган йойым уьшин тоьлемеге керек. Ол мал иесине тоьлесин, мал эти оныкы болсын.

³⁵ Эгер биревдинъ бугасы кисидинъ бугасын сакатлаганда, ол оьлсе, иелери сав бугады сатсынлар эм акшасын да, этин де ортак боьлсинлер. ³⁶ Ама эгер буга суьзекей экени белгили

болып, онынъ иеси оны капамай тургысткан болса, ол буга уышин буга тоьлемеге керек, этин болса оьзине калдырсын.

Мал-муьлк акында занълар

22 ¹Эгер ким де болсын бирев оьгизди яде койды урлап сойса, яде сатса, ол оьгиз уышин бес оьгиз, кой уышин доьрт кой тоьлеек.

²Эгер урыды шапкынлык эткен заманында ыслап, оьлтиргенше тоьбелеселер, оны тоьбелеген оьлтируевде шуышли тувыл. ³Эгер бу зат куьн тувганнан сонъ болса, ол шуышли.

Уры урлаганын тоьлемеге керек. Эгер онынъ бирзаты да йок болса, оны, урлаганын тоьлетер уышин, кул этип сатсынлар. ⁴Эгер урланган малды онда тири кепте тапсалар, баскасы йок, оьгиз бе, эшек пе, кой ма, ол эки кабатын тоьлемеге керек.

⁵Эгер бирев кисидинъ бакшасын, яде юзим тереклерин, мал йиберип, кисидинъ ерин отлатса, оьзининъ бакшасынынъ, яде юзим тереклерининъ сайлам аслыгы ман тоьлесин.

⁶Эгер от янып, коьгем теректи каплап, йиклерди, яде кырдан йыйылмаган аслыкты яндырып соьндирсе, отты йиберген янып соьнген уышин тоьлемеге керек. ⁷Эгер бирев ювыгына, сакламага деп, акшасын яде баалы затларын берип, оларды сол саклавшыдынъ уьйиннен урласалар, уры, оны ысласалар, эки кабатын тоьлеек. ⁸Ама эгер урыды таппасалар, саклавшы, кадылардынъ алдында туруп, оьзгединъ муьлкине кол коьтермегенине ант этпеге керек. ⁹Мал-муьлк акында кайдай дава шыкса да, оьгиз болсын, эшек болсын, кой болсын, кийим, яде баска йойылган муьлк акында бирев: „Бу меники“, — деп айтатаган болса, эки як та сол исти оькимшилердинъ алдына аькелмеге кереклер. Оькимшилер терис этип кимди танысалар, сол излевшиге эки кабатын тоьлеек.

¹⁰Эгер бирев ювыгына, сакламага деп, эшегин, оьгизин, койын, яде баска малын берип, ол, бирев де коьрмегенде, оьлсе, яде сакатланса, яде урланса, ¹¹онынъ явапшы ман давасы Алла алдында, онынъ кисидинъ затына сукланмаганы акында

ант эткени мен шешилеек. Мал иеси антты алмага керек, эм тоьлев деген болмаяк. ¹²Ама эгер малды явапшыдан урлаган болсалар, ол иесине урланган уьшин тоьлемеге керек. ¹³Эгер малды кийик айванлар йырткан болсалар, явапшы малдынъ илесин аькелип коьрсетип беркитсин. Сол заман ол йыртылган айван уьшин йойымды тоьлемеек.

¹⁴Эгер бирев, ювыгыннан малды борышкага алып, ол, иеси янында болмаганда, сакатланса, яде оьлсе, ол тоьлемеге керек.

¹⁵Ама эгер сол вакытта онынъ иеси янында болса, борышкага алган тоьлемеек. Эгер мал кулланувга алынган болса, йойымды тек кулланув тоьлеви япсын.

Ямагатшылык занълары

¹⁶Эгер аьдем, ога киевге шыкпага соьз бермеген кыз балаларды алдап, оны ман бирге конса, ол той калынын тоьлемеге керек, эм ол онынъ пишеси болаяк. ¹⁷Эгер атасы кызын ога бермеге унамаса, кене болса да, ол, кыз уьшин тоьленмеге керек калынды тоьлемеге керек.

¹⁸Яды кыскааяклыды яшатпанъыз.

¹⁹Айванлар ман косылганлардынъ баьрин де оьлтирмеге керек.

²⁰Мен – Раббий. Меннен оьнгге аллага курман шалганлардынъ баьри де оьлтирилмеге керек.

²¹Коьшип келгенлердинъ хаьтерин калдырманъыз, оларды корламанъыз: сиз оьзинъиз де Мысырда коьшип конганлардан эдинъиз.

²²Тул хатынлардынъ, оьксизлердинъ хаьтерлерин калдырманъыз. ²³Эгер сиз сол затты этсенъиз, олар Мени ярдамга шакыраяклар, эм Мен, соьзсиз де, эситермен. ²⁴Меним каарым тутанар, эм Мен сизди душпан кылышы ман оьлтирермен. Сизинъ оьзинъиздинъ пишелеринъиз тул, балаларынъиз – оьксиз калар.

²⁵Эгер Меним халкымнан болган ярлыга борышкага бере болсанъыз, пайыз уьшин борышка беретанлардай болманъыз. ²⁶Эгер ювыгынъыздан борышка деп кийим алсанъыз, куьн кавысканша, оны кайтарынъыз: ²⁷белки онынъ, сосы кийимнен баска, ябынгандай заты йок болар. Калай ол уйклар

онсыз? Ол Мага дуvasын каратканда, Мен эситермен, неге десе, Мен шапагатлыман.

²⁸ Обкимшилерди корламангыз, сизинъ халкынъыздынъ етекшисин каргамангыз.

²⁹ Сизинъ беженлеринъызден эм шоьлмеклеринъызден берекет-садака беруувде кешикпенъыз.

Мага обзинъыздинъ тунгыш улларынъызды беринъыз. ³⁰ Мага кара малынъыздынъ эм увак малынъыздынъ маркасын беринъыз. Айванлар ети куын аналары ман болсынлар, сегизинши куын Мага беринъыз.

³¹ Мага багысланган халкым болынъыз: кийик айванлар йьрткан малдынъ этин еменъыз. Оны ийтлерге беринъыз.

Абдилликтинъ эм шапагатлыктынъ занълары

23 ¹ Обтирик соьзлерди яймангыз. Шуьшлиге обтирик шаатлык пан ярдам этемен деменъыз. ² Яманлык этип, яде обким кесилуувде обтирик шаатлык этип, коьлемлердинъ артыннан иерме.

³ Ярлы туьз болмаса оны давасында якламанъыз.

⁴ Эгер сизинъ явдынъ обгизи, яде эшеги адасканын коьрсенъыз, оларды ога амалсыз болып беринъыз. ⁵ Эгер сизди коьрип унамаганнынъ эшеги юк авырлыгыннан йьгылганын коьрсенъыз, оны булай калдырманъыз, амалсыз болып ога ярдам этинъыз.

⁶ Ярлыларды туврашыл обкимсиз калдырманъыз. ⁷ Обтириктен шуьшлеменъыз; туврашылды эм шуьшсизди язалап оьлтирменъыз: Мен ондай кыянатлыкты кеширмеекпен.

⁸ Карыж алманъыз: ол коьретаганларды сокыр этеди, эм шуьшсизлерди шуьшли этип шыгарады.

⁹ Коьшип конганларды корламанъыз. Сиз билесинъыз олардынъ карарын, неге десе, обзинъыз Мысырда конып яшаганынъыз.

Етинши йьл эм етинши куьн

¹⁰ Алты йьл бойы кырларга аслык шашынъыз эм оны йьйынъыз. ¹¹ Етинши йьл – ер тыншайсын. Сол заман халктынъ ярлылары оннан тамакланып боляяклар, айванлар болса –

олардын калдыкларын ашарлар. Тап суыйтип те юзим терек-лер эм май обсимликли агашлыклар ман этинъиз.

¹² Алты куън исленъиз, ама етинши куън, сизинъ обгинъиз эм эшегинъиз тыншайсын деп, сизинъ уыйинъизде тувган кул эм коъшип конган аьдем куышлерин йыйсынлар деп, ислеменъиз.

¹³ Меним сизге айткан баъри затка да сак болынъыз. Баска аллаларга дува этпенъиз. Сизинъ авызынъыз олардынъ атларынынъ обзин де айтпасын.

Йылсайынлык уыш байрам

¹⁴ Йылда уыш кере Меним сыйымга байрам куранъыз.

¹⁵ Ашыткысыз оьтпеклердинъ байрамын байрамшаланъыз. Ети куънди, Мен сизге буйыргандай, ашыткысыз салынган оьтпекти енъиз. Авив айынынъ [навруз-кобкек] токтастырылган куънинде сол затты этинъиз, неге десе, сосы заманда сиз Мысырдан шыккансынъыз.

¹⁶ Сизинъ кырга эккенинъиздинъ биринши емислерин йыятырганда, Орув байрамын байрамшаланъыз.

Йыл сонъында [куъзде], кырдагы баъри аслыкты йыятырып, емис Йыюв байрамын да байрамшаланъыз.

¹⁷ Раббий Алланъыз – Менмен. Йылда уыш кере баъри эр аьдемлер Мага сежде кылув уышин келмеге кереклер.

¹⁸ Мага деп, ашыткы ман этилген бирзат пан косып, курманлык канын аькелменъиз.

Байрамларда Мага курман этилген айванлардынъ майын эртенъликке дейим калдырып болмайды.

¹⁹ Ердинъ биринши емислерининъ энъ ийгилерин сизинъ Раббий Алланъыздынъ уыйине аькелинъиз.

Козыды яде улакты онынъ анасынынъ суьгинде аспанъыз.

Йол аьзирлемеге деп йиберилген Маьлек

²⁰ Сизди йол бойы коршаласын деп, эм Мен сизге деп аьзирлеген ерге аькелсин деп, Мен сизинъ алдынъызда маьлегимди йиберемен. ²¹ Ога сак болынъыз эм Оны тынъланъыз. Ога карсы турманъыз; Ол сизинъ алал болмавынъызды кеширмес, неге десе, Ол – Меним элшим. ²² Эгер сиз Оны тынъласанъыз, эгер

Мен айтканнынъ баьрин де этсенъыз, Мен сизинъ явларга яв болаякпан эм сизге карсылык эткенлерге карсы тураакпан. ²³ Меним маьлегим сизинъ алдынъызда барып, сизди Амор, Хет, Периз, Кенан, Евус эм Хив халкларынынъ ерлерине аькелеек, эм Мен ол халкларды йояакпан. ²⁴ Олардынъ аллаларына табынманъыз, оларга кызмет кылманъыз, эм олардынъ аьдетлерине эркелеменъыз. Бузгышланъыз оларды эм кесек-кесекке олардынъ кие тасларын шашынъыз. ²⁵ Мен Раббий, сизинъ Алламан. Мага кызмет кылынъыз, эм Меним разылыгым сизинъ асынъызда эм сувынъызда болар. Мен сизди маразлардан сакларман ²⁶ эм сизинъ еринъызде иш таслатув, каратонлык болмак. Мен сизинъ яшавынъыздынъ куьн санын толы этермен.

²⁷ Мен сизге карсы юрген халклардынъ кайсысын да састырарман эм ога коркыныш тувдыртарман. Мен сизинъ явларынъызды тым-тыракай этермен. ²⁸ Мен хившилерди, кенаншыларды, эм хеттлерди каза-баьле мен сизинъ алдынъыздан куварман. ²⁹ Тек Мен оларды бир йылдынъ ишинде кувмаспан, неге десе ер такыр болар, кийик айванлар да айлак коьп боларлар. ³⁰ Мен сизден оларды аз-аздан куваякпан, сизинъ санынъыз сосы ерди бийлеп алмага тамам болганша.

³¹ Мен сизинъ мажаларынъызды Кызыл денъызден Ер арасы денъызге дейим, эм Синай такырлыгыннан Эфрат сувына дейим айырарман. Мен сизинъ куватынъызга сол ердинъ аьдемлерин берермен, эм сиз оларды алдынъыздан куварсынъыз. ³² Не олардынъ оьзлери мен, не олардынъ аллалары ман биригисуьвге барманъыз. ³³ Оларды сизинъ еринъызде яшатпанъыз, ол болмаса, олар сизди Мага карсы куьналы этерлер; олардынъ аллаларына кызмет кылганынъыз сизинъ уьшин капкан болар».

Кие келисуьвдинъ ызгы соьзи

24 ¹ Сонъ Раббий Мусага айтты: «Харун ман, Надав ман, Авихуд пан эм де Израилдинъ етпис аксакалы ман бирге тавга коьтерилип, Мага кел. Сиз Мага эректен бас иерсинъыз, ² ама тек бир Муса Мага ювыклап келер, калганларынъыз ювык-ламасынлар. Халк оны ман бирге коьтере де коьтерилмесин».

³ Муса халкка Раббийдинъ созлерин эм занъларын айтып келгенде, халк бир авыздан айтты: «Биз бабрин де, Раббий калай айткан болса, солай этермиз».

⁴ Муса Раббийдинъ айтканынынъ бабрин де язып алды. Экинши куѳн ол эргенъликте эрте турды, тавдынъ этегинде курман шалатаган орын курды эм, Израил ырувларынынъ саны ман келисте, он эки тас баганасын салды.

⁵ Ол кайбир израилши ясты ййберди, эм олар Раббийге тутасяндырув курманлыкларды эттилер, эм яс бугаларды уѳлестирилген курман деп шалдылар. ⁶ Муса курман канынынъ яртысын алды эм оны телпеклерге куйды, экинши яртысын курман шалатаган орынга буъркти. ⁷ Ол кие келисуѳвдинъ китабин [Тауратты] алды эм халкка оқыды. Эм халк яваплады: «Биз бабрин де Раббий айткандай этермиз. Биз тынълавлы болармыз».

⁸ Муса калган канды алды эм оны халкка буъркип, айтты: «Бу кан – Раббий сизи мен, сизге сосы занъларды берип, макуллаган кие келисуѳвин беркитеди».

⁹ Муса, Харун, Надав, Авихуд эм етпис Израил аксакаллары коътерилдилер ¹⁰ эм онда Израил улларын коршалайтаган Алла оларга коъринди. Онынъ аякларынынъ астында сапфирдан майданга усаган, тап коъктинъ ѳзиндей, ярык бирзат бар эди. ¹¹ Ама Аллады коърген болсалар да, Алла Израилдинъ етекшилерин зарарламады. Онынъ алдында ашадылар, иштилер.

Кие шатырды курмага буйырык

¹² Раббий Мусага айтты: «Тавга коътерилип Мага кел эм мунда кал. Мен сага, бу халкка ѳгит этип туѳзген, занъ эм буйырыклар язылган эки ялпак тасты берермен».

¹³ Муса ѳзининъ ярдамшысы Ешу ман йол шыкты эм Алла ман распага деп тавга минди. ¹⁴ Аксакалларга ол айтты: «Биз сизге кайтканша, бизди бу ерде саклап турынъыз. Харун эм Хур сизи мен калайк; эриси-давасы болган кайсынъыз да оларга бармага болаяксынъыз».

¹⁵ Муса Синай тавына мингенде, оны булыт каплаган эди.

¹⁶ Раббийдинъ данъклы нуры тавга туѳсти. Алты куѳн булыт

Шыгып кетуѳв 25

тавды каплап турды, етинши куѳн болса, Раббий Мусады булыт ишиннен шақырды. ¹⁷Исраил уллары уѳшин Раббийдинъ нуры тав басындагы ялмап ютатаган отка усай эди. ¹⁸Муса булытка кирди эм тавга коѳтерилди. Ол тавда кырк куѳн эм кырк туѳн турды.

*Кие меканга деп аѳкелинген савгалар
(Шыг. 35:4-9)*

25 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Исраил улларына айт, Мага савга аѳкелсинлер деп. Меним уѳшин савгаларды бергиси келген аѳр кимнен де ал. ³Сен олардан алаяк затлар мине булар: алтын, куѳмис, ез; ⁴коѳкшил, койы-кызыл эм ал йиплерди, юка кетен, теке юнин; ⁵койдынъ кызыл ман боялган терисин, юныс балык терисин эм балтерек агашын; ⁶шыраклар уѳшин зейтун май; май ягув уѳшин эм якпага ийисли майлар; ⁷бас дин куллыкшыдынъ туткышын эм тоѳслигин ярасыклар уѳшин, оникс эм баска туѳсли баалы таслар. ⁸Оларга Мага деп кие ер этсинлер деп буйыр, эм Мен олардынъ арасында яшаякпан. ⁹Сол меканды эм онынъ савыт-сабасын Мен сага коѳрсетеек уѳлги мен эт.

*Кие антласув сандыгы
(Шыг. 37:1-9)*

¹⁰Оларга балтерек агаштан сандык этпеге буйыр, узынлыгы эки ярым кары [113 сантиметр], кенълиги эм бийиклиги бирер ярым кары [68ер сантиметр]. ¹¹Оны ишиннен эм тысыннан таза алтын ман ялатпага эм тоѳгерек айландырып алтын карниз этпеге буйыр. ¹²Ога деп доѳрт алтын доѳньелек яса эм оларды, сандыктынъ эки янына экисер этип, тоѳмендеги муѳйислерине беркит. ¹³Балтерек агаштан узын курыклар эт эм оларга да алтынсув ялат. ¹⁴Курыкларды сандыктынъ эки янында да доѳньелеклерден оѳткер, оны коѳтерип алып юргендей этип. ¹⁵Курыклар сандыктынъ доѳньелеклеринде калсынлар, оларды шыгарып болмаяк. ¹⁶Сандыкка кие келисуѳвдинъ Мен сизге береек ялпак тасларын сал.

¹⁷Сандык уѳшин таза алтыннан капак яса, узынлыгы эки ярым кары, кенълиги бир ярым кары болсын. ¹⁸Капактынъ

ушларына керубидинь* эки алтын сынын эт. ¹⁹ Бир сынды бир басына, экинши сынды — экинши басына кондыр. Сынларды капак пан, онынъ эки басында да, бир тутас этип бириктир. ²⁰ Керубилер, канатлары ман сандыктынъ капагын яба берип, оларды оър каратып яйсынлар.

²¹ Сол капак пан сандыктынъ басын яп, бас деп ишине Мен сага береек кие келисувдинъ ялпак тасларын салып. ²² Онда, капактынъ уьстинде, антласув сандыгынынъ уьстиндеги керубилердинъ арасында Мен сени мен йолыгысаякпан эм, Исраил улларына деп, сага буйырыкларымнынъ бабрисин де береекпен.

*Кие оьтпек уьшин стоьл
(Шыг. 37:10-16)*

²³ Балтерек агаштан стоьл яса; узынлыгы эки кары [90 сантиметр], кенълиги — бир кары [45 сантиметр], бийиклиги бир ярым кары [68 сантиметр] болсын. ²⁴ Оны таза алтын ялатып, тоьгерек айландырып алтын карниз эт. ²⁵ Онынъ шетлерин доьрт бармак [8 сантиметр] бийикке коьтерип, эм сол шет пен тоьгерек айландырып алтын карниз эт. ²⁶ Стоьл уьшин доьрт алтын доьнъелек эт эм доьрт туягынынъ уьстиндеги доьрт муьйиске беркит. ²⁷ Стоьлди йылыстырар уьшин, курыкларды ысламага енъил болсын деп, доьнъелеклер шетке ювык болсынлар. ²⁸ Курыкларды балтерек агаштан ясап, оларга алтын ялат, сонъ олар аркалы стоьл коьширип юр. ²⁹ Таза алтыннан, тепшеклер эм табаклар, курманлык ишуьвлер уьшин шоьлмеклер эм телпеклер эт. ³⁰ Аьр дайым да Меним алдыма кие оьтпекти сол стоьлге сал.

*Алтын шыраксалгыш
(Шыг. 37:17-24)*

³¹ Тоьс-шоькиш пен исленген таза алтыннан шыраксалгыш эт. Онынъ негизи эм туягы тутас болып ясалсын, шешекей бас кепли шыракбаслары, япыраклары да оны ман бир тутас болсынлар. ³² Шыраксалгыштынъ янларыннан алты бутак шыксын: уьшеви бир ягына, уьшеви — баска ягына. ³³ Япыраклары

* 25:18 Керубилер: еннет каравыллары, маьлеклер.

ман бадам шешекейи кепте уыш шыракбас бир бутакта болсынлар, ушеви – баскада, эм де суыйтип шыраксалгыштынъ бабри алты бутакларында да. ³⁴ Шыраксалгыштынъ озинде, япыраклары ман, бадам шешекейи кепли, доьрт шыракбас болсын. ³⁵ Бир шешекей бас шырактан шыккан биринши кос бутактынъ астында болсын, экинши – экинши кос бутактынъ, ушинши – ушинши кос бутактынъ, эм де булай – савлай алты бутактынъ астында. ³⁶ Тоьс-шоькиш пен исленген таза алтыннан ясалган шешекей баслар эм бутаклар, шыраксалгыш пан бир тутас болсынлар.

³⁷ Ети шыракбас этип, шыраксалгышта, онынъ алдындагы ерди ярык эткендей этип, оларды кондыр. ³⁸ Мелтелер ушин кыскыш эм кутыклар таза алтыннан болсынлар. ³⁹ Шыраксалгышка эм бабри сосы савыт-сабага бир талант [35 килограмм] алтын шыгаяк.

⁴⁰ Тек кара, баьрин де, сага тав уьстинде коьрсетилген уьлги мен эт.

Кие мекан
(Шыг. 36:8-38)

26 ¹ [Эй Муса,] кие меканымды он яювдан кура. Яювлар коькшил, койы-кызыл эм ал юннен эм оьнер мен исленген аьруьв кетеннен болсын; уьсти керуби суьвретлери мен безекленсин. ² Баьри яювлар да бирдей болсынлар: йырма сегиз кары [12,5 метр] узынына, эм доьрт кары [1,8 метр] кенъине. ³ Олардынъ бесевин бир этип тик, калган бесевин де солай эт. ⁴ Коьк кумаштан аьр бир сыдырадынъ сонъгы яювынынъ шети бойы илгеклер эт. ⁵ Биринши сыдырадынъ биринши яювында элли илгек эт эм, оларга косак этип, элли илгекти экинши сыдырадынъ сонъгы яювында эт. ⁶ Элли алтын ыргак этип, эки сыдыра яювларды да, кие мекан бир болып косылсын деп, каптыр.

⁷ Кие меканнынъ уьстин ябар уьшин, теке юниннен он бир яювдан шатыр эт. ⁸ Яювлардынъ он бири де бирдей болсынлар: отызар кары [13ер метр] узынына эм доьрт кары [1,8 метр] кенъине. ⁹ Бу яювлардынъ бесевин бир сыдыра этип тик, алтавын болса – баска сыдыра этип. Алтыншы яювды шатыр

капысы алдында эки буюкле. ¹⁰ Эки сыдырадынъ да сонъгы яювларынынъ шети бойы эллисер илгек эт. ¹¹ Элли ез ыргак эт эм, ябувды бир этип косар ушин, оларды илгеклерге каптырынъыз. ¹² Шатыр яювларынынъ арткан кесегин — яювдынъ калган яртысын — кие меканнынъ арт янына яймага керек. ¹³ Шатыр яювларынынъ узынынынъ бир кары [45 сантиметр] артканын кие меканнынъ эки яныннан, оны савлай япкандай этип, илмеге керек. ¹⁴ Шатыр ушин ябувды кызыл туъске боялган кой терисиннен эм юныс балык терисиннен эт.

¹⁵ Кие мекан ушин туъз бурысларды балтерек агаштан эт. ¹⁶ Аьр бир бурыстынъ бийиклиги он кары [4,5 метр], кеньлиги бир кары ярым [68 сантиметр] болмага керек. ¹⁷ Бурысларды бири-бирине косар ушин аьр бирининъ бирдей орнына салынган эки шипи болсын. Кие меканнынъ баьри бурысларын да булай этинъыз. ¹⁸ Кие меканнынъ кубыла ягына йырма бурыс эт. ¹⁹ Олардынъ астына кырк куьмис негиз сал — экисер негиз аьр бир бурыска. Аьр бурыстынъ туьбининъ эки шипине бирер аяктуьп болсын. ²⁰ Кие меканнынъ керуьв янына йырма бурыс эт ²¹эм кырк куьмис негиз, аьр бир бурыстынъ астына — экисер. ²² Кие меканнынъ эректеги, куьнбатар шетине алты бурыс эт, ²³эм эки бурыс онынъ муьйислерине. ²⁴ Сол муьйис бурыслары тоьменде бири — бири мен косылып, йогарыда бир доьнъелек пен беркитилген болсынлар; эки муьйис бурысы да солай этилсинлер. ²⁵ Сегиз бурыс эм он алты куьмис негиз — аьр бир бурыс астына экисер — булай болаяклар.

²⁶ Балтерек агаштан тартпылар эт: кие меканнынъ бир янындагы бурысларга бесев, ²⁷ баска янындагы бурысларга бесев эм кие меканнынъ узак куьнбатар янындагы бурысларга бесев. ²⁸ Энь ортадагы тартпы кие меканнынъ бир шетиннен бир шетине дейим бурыслардынъ ортасыннан тартылсын. ²⁹ Бурысларды алтынсув ялат эм, тартпыларды ыслагандай, алтын доьнъелеклер эт. Тартпыларга да алтынсув як. ³⁰ Кие меканды, сага тавда берилген уьлгиге келисли, сал.

³¹ Коьк, койы кызыл, ал юннен эм аьруьв кетеннен перде эт. Пердеди керуби суьвретлери мен безеклеп тик. ³² Куьмис негизлерде турган, балтерек агаштан ясалган доьрт алтынсувлы баганадынъ алтын ыргакларына оны ил. ³³ Пердеди ыргакларга

ил эм онда, пердединъ артына, антласув сандыгын киргист. Сойтип, перде кие меканнынъ бас кесегин энъ кие кесегиннен боблип айыраяк. ³⁴Энъ кие кесегинде капакты антласув сандыгына сал. ³⁵Стоълди пердединъ тысына, кие меканнынъ керуѳв янына сал. Шыраксалгышты, ога каратып, кубыла янына сал.

³⁶Кие меканга киретаган ерге перде эт. Пердеди коькшил, койы кызыл эм ал юннен эм аьруѳв кетеннен безеклеп тик.

³⁷Сосы пердеди илер уьшин, балтерек агаштан этилген, алтын ыргаклы бес алтынсувлы багана яса. Оларга деп бес ез негиз яса.

Курман шалатаган орын

(Шыг. 38:1-7)

27 ¹[Эй Муса,] балтерек агаштан курман шалатаган орын эт. Ол доьрткил болсын: узынлыгы эм кенълиги бесер кары [2,3 метр] эм де бийиклиги уьш кары [1,3 метр]. ²Онынъ доьрт муьйисининъ аьр биринде бирер муьйиз кебинде затты, муьйизлер мен курман шалатаган орын тутас бир болсын деп эт, эм курман шалатаган орынды ез мен яп. ³Езден онынъ баьри савыт-сабасын эт: куьл шыгарар уьшин савытларды, балакларды, кан йыярга телпеклерди, эт уьшин шанышкышларды, табаларды. ⁴Ога деп коьзенек эт — езден шилтер — эм шилтердинъ доьрт муьйисининъ аьр биринде ез доьнъелеклер эт. ⁵Оны тоьменге, курман шалатаган орыннынъ шетининъ астына, тап ортасына еткендей этип сал. ⁶Балтерек агаштан курман шалатаган орынга курыклар яса эм оларды ез бен яп. ⁷Курыкларды донъгелеклерге, курман шалатаган орынды алып бараятканда, онынъ эки янында болгандай этип салмага керек. ⁸Курман шалатаган орынды агашлардан, ишин де бос этип яса. Оны сага тавда берилген уьлги мен келисте этпеге керек.

Кие меканнынъ азбары

(Шыг. 38:9-20)

⁹Кие меканга деп азбар эт. Онынъ, аьруѳв кетен перде мен боьлинген, кубыла яны узынына юз кары [45 метр] болсын ¹⁰ез негизлерде йырма багана ман, баганаларда куьмис ыргаклары ман эм илгеклери мен. ¹¹Керуѳв ягы да тап солай, юз кары

узынлыгы, перделер мен боблинген, ез негизлерде йырма багана ман, баганаларда куымис ыргаклар ман эм илгеклери мен.

¹² Азбардынъ, перде мен боблинген, куынбатар шетининъ кенълиги элли кары [22,5 метр], негизли он багана ман болмага керек. ¹³ Куынтувар шетинде азбар тап суыйтип, кенъине элли кары болсын. ¹⁴⁻¹⁵ Киретаган ердинъ аър бир ягында он бесер кары [7сер метр] узынлыгы перделер болсынлар, негизли уыш багана ман.

¹⁶ Азбарга киретаган ер уышин, узынлыгы йырма кары [9 метр] болган, коькшил, койы кызыл эм ал юннен эм аруув кетеннен, безкленип тигилген, перде этилмеге керек, эм негизли доьрт багана. ¹⁷ Азбардынъ тоьгерегиндеги баъри баганалар куымис доьнъелеклер мен эм ыргаклар ман ез негизлерде болмага кереклер. ¹⁸ Азбардынъ узыны юз кары [45 метр] эм кенълиги элли кары [22,5 метр], аруув кетеннен перделери, бес кары [2,3 метр] бийиклиги эм ез негизлери мен болмага керек. ¹⁹ Кие меканда кызмет кылар уышин баска савыт-саба, ол эм азбар уышин казыкларды да косып, езден ясалган болсын.

*Шыраklar уышин май
(Лев. 24:1-4)*

²⁰ Исраил улларына сага, ярык этер уышин якпага эм шыраklar ишинде аър дайым да отты сакламага деп, таза зейтун майын аькелмеге буйыр. ²¹ Мен — Раббий. Харун эм онынъ уллары Меним алдымда, кие шатырда, антласув сандыгы алдындагы перде тысындагы, кие шатырда Харун эм онынъ уллары Меним алдымдагы шыраklarдагы отты кештен эртенъликке дейим саклап турмага кереклер. Исраил уллары эм олардынъ тувдыклары сосы парызды оьмири тутып турмага кереклер.

*Бас дин кулыкшы уышин кийимлер
(Шыг. 39:1)*

28 ¹[Эй Муса,] аганъ Харунды уллары Надав эм Авихуд, Элазар эм Итамар ман бирге шакыр. Оларды калган Исраил улларыннан айыр, олар Меним дин кулыкшыларым болсынлар деп. ²Озынънинъ аганъ Харунга данък эм уллылык

ушын кие кийимлерин азырле. ³ Сондай куллыкларда Мен даналык берген усталарга, Харунды Меним дин куллыкшым болууга багыслар ушын, кийимлер этпеге буйыр. ⁴ Мине олар этпеге керек кийимлер: тоблик, аба, каптал, нагыслы узун кобйлек, шалма эм кусак. Мага кызмет кылмага деп, сосы кие кийимлерди этеятырып, агань Харун эм онынь уллары ⁵ алтын йиплерди, кобкшил, койы кызыл эм ал юн йипти эм аруув кетенди алсынлар.

*Бас дин куллыкшыдынь абасы
(Шыг. 39:2-7)*

⁶ Аба алтын йип косылган кобкшил, койы кызыл эм ал юн йиптен эм аруув кетеннен шебер исленген болсын. ⁷ Абада, эки ушына, туймеленсин деп, беркитилген эки аркалык болмага керек. ⁸ Абадынь шебер тигилген кусагы ога келискен болмага керек — оны ман бир кумаштан: алтын йиптен, кобкшил, койы кызыл эм ал юн йиптен эм аруув кетеннен.

⁹ Эки оникс тас ал эм оларда Израилдинь улларынынь атларын кесип ой. ¹⁰ Олардынь тувган заманы йорыгында — алты ат бир таста эм алты ат баскасында болсын. ¹¹ Тас кесуевши мухур кескендей этип, Израилдинь улларынынь атларын эки таста кесип ой. Тасларды усташа ясалган алтын кобзлерге сал ¹² эм, Израил улларына эстеликли таслардай этип, абадынь аркалыкларына беркит. Харун, Раббийдинь алдында эстеликли белгидей этип, ийинлеринде сол атларды юргистеек. ¹³ Алтыннан усташа ясалган кобзлер эт ¹⁴ эм таза алтыннан, аркандай оьрилген, эки шынжыр. Шынжырларды кобзлерге беркит.

*Тоблик
(Шыг. 39:8-21)*

¹⁵ Бас дин куллыкшы Меним оькимимди билер ушын, шебер кол ман этилген тобликти, туткышка абага, яса: алтын йиптен, кобкшил, койы кызыл эм ал юн йиптен эм аруув кетеннен. ¹⁶ Ол доьрткил болсын, бир карыс [22 сантиметр] узыны эм кеньи, эки буюкленген кумаштан. ¹⁷ Ога доьрт сыдыра этип асыл тасларды сал. Биринши сыдырада кызыл якут, топаз

эм берилл болсын; ¹⁸экинши сыдырада — бирюза, сапфир эм изумруд; ¹⁹ушинши сыдырада — гиацинт, агат эм аметист; ²⁰добртинши сыдырада — хризолит, оникс эм яшма. Оларды усташа ясалган алтын коъзлерге сал. ²¹Таслар он эки болмага керек — Израил улларынынъ атларынынъ аър бирисине бирер; аър бир гаста, мухурдадай, он эки ырувдынъ бирисининъ аты ойылып кесилмеге керек.

²²Тобслик ушин, аркандай болып оьрилген, таза алтыннан шынжырлар эт. ²³Онынъ ушин эки алтын доьньелек эт эм тобсликтинъ уьст эки муьйисине беркит. ²⁴Эки алтын шынжырды тобсликтинъ муьйислериндеги доьньелеклерге беркит, ²⁵шынжырлардынъ баска ушларын — туткыштынъ аркалыкларынынъ алдына косылган эки коъзге. ²⁶Тагы да эки алтын доьньелек эт эм оларды тобсликтинъ аст эки муьйисине, туткыштынъ иш ягына беркит. ²⁷Тагы да эки алтын доьньелек эт, туткыштынъ алдына аркалыклардынъ астына, туткыштынъ белбавынынъ уьстиндеги тигистинъ янына беркит. ²⁸Тобсликтинъ доьньелеклери туткыштынъ доьньелеклерине тобслик пен белбавды, тобслик туткыштан туьспесин деп, коькшил юка аркан ман байланган болсын. ²⁹Кие меканнынъ бас кесегине киреятып, Харун Израил улларынынъ атларын юрегининъ янында, кие тобсликте, Меним алдымда, дайымлык эске салувдай этип, юргистеек. ³⁰Аър дайым да, Харун Меним алдымга келеятканда, онынъ юрегининъ янында болсын деп, тобсликке тагы да Урим мен Туммим деген кие сыбагады ерлестир. Суьйтип Харун аър дайым да юрегининъ янында Израил уллары Меним оькимимди онынъ ярдамы ман билип болган амалды юргистеек.

*Бас дин куллыкшыдынъ баска кийимлери
(Шыг. 39:22-26, 30-31)*

³¹Туткыштынъ астыннан кийилеек капталдынъ савлайын да коькшил йипликтен эт. ³²Бас ушин оювы ортасында болсын, оны да, йыртылмасын деп, яга ушин этилетаган кыювды астыннан тик. ³³Нар теректинъ емислерин кийимнинъ этегининъ шети бойы коькшил, койы кызыл эм ал юн йип пен, алтын конъыравлар ман араластырып, тик.

³⁴ Алтын конъыравлар эм нар емислери кийимнинъ этеги бойлап аралассынлар. ³⁵ Харун оны Мага кызмет кылганда киеек. Мен – Раббий. Харун меканымнынъ энъ кие кесегине кирип, алдыма шыкканда, конъырав сеси эситилип, онынъ сав болганын коърсетеек.

³⁶ Таза алтынды юка этип яз эм онда, мухырдадай: Раббийге багысланган дегенди ойып яз. ³⁷ Оны шалмага коьк юка аркан ман беркит. Ол да шалмадынъ алдында болсын. ³⁸ Ол дайым да Харуннынъ манълайында болсын. Исраил уллары Мага багыслаган савгаларды аькелеятырып, терислик этселер, куьналарын Харун озине алмага керек; Мен оларга разы болар уьшин сол зат дайым онынъ манълайында турсын.

³⁹ Аьруъв кетеннен каптал тик эм ога аьруъв кетеннен шалма эт. Белбав безекленген тигис пен ярасыклансын.

*Калган дин куллыкшылар уьшин кийимлер
(Шыг. 39:27-29)*

⁴⁰ Халат, белбавлар эм бас байлавышлар Харуннынъ улларына, данък эм уллылык уьшин, эт. ⁴¹ Сосы кийимлерди аганъ Харунга эм онынъ улларына кийдиргенде, оларга май як эм дин мертебесине багысла. Меним дин куллыкшыларым болгандай, оларды Мага багысла.

⁴² Белден янбасларына дейим япкандай этип, оларга кетеннен иш кийим тик. ⁴³ Харун эм онынъ уллары оны аьр дайым да, кие шатырга киреятканда, яде кие ерге кызмет кылмага деп курман шалатаган орынга юыкляятканда, кийсинлер. Солай болмаса, олар куьна эткен болар эм озлерлер. Бу – Харун эм онынъ тувдыклары уьшин озмирге парыз болаяк.

*Дин куллыкшыларды Аллага багысла
(Лев. 8:1-36)*

29 ¹[Эй Муса,] оларды Мага дин куллыкшылар этип багыслаяк уьшин, булай эт: минсиз болган яс бугады эм эки койды ал. ² Энъ де ийги бийдай уннан ашыткысыз озтпек, майга ийленген кысыр калакайлар, эм май ягылган юка ашыткысыз озтпеклерди ал ³эм оларды бир шетенге сал. Сол шетенди, яс буга эм эки кой ман бирге, Мага курманга аькел.

⁴ Харунды эм онынъ улларын кие шатырдынъ капысына аькел эм оларды сув ман юв. ⁵ Кийимлерди ал эм Харунга узын койлек, туткыштынъ астыннан кийилеек каптал, туткыштынъ озын эм онынъ тоьслигин кийдир. Оны туткыш уьстиннен безекленген белбав ман байла. ⁶ Онынъ басына шалма шал эм ога кие таж беркит. ⁷ Ягув уьшин майды ал эм, ога як, басына майды куя берип. ⁸ Онынъ улларын аькел, узын койлек кийдир ⁹ эм оларга басларына шалма кийдир. Харунга эм онынъ улларына белбавлар був. Энди оларга дин куллыкшылык оьмирлик парызы ман байыр. Суьйтип сен Харунды эм онынъ улларын кызметиме багысларсынъ.

¹⁰ Яс бугады кие шатырдынъ алдына аькел, эм Харун мен уллары колларын онынъ басына салсынлар. ¹¹ Оны Раббийдинъ алдында кие шатырдынъ капы авызында сой. ¹² Курман шалатаган орыннынъ муьйизлерине бармагынъ ман бугадынъ бираз канын як, калганын онынъ негизи астына тоьк. ¹³ Иш-бавыры тоьгерегиндеги савлай майды ал, бавырынынъ майын эм эки буйрегин де, майы ман, курман шалатаган орында як. ¹⁴ Бугадынъ этин, коьнин, бавыр шегин коныстан эрек аькетип як. Бу куьна уьшин курманлык.

¹⁵ Койлардынъ биревин ал, эм Харун мен уллары колларын онынъ басына салсынлар. ¹⁶ Оны сой, канын алып, курман шалатаган орынга баьри ягыннан да буьркитип сеп. ¹⁷ Койды муьшеле, иш-бавырын, борбайларын юв эм басы ман, тагы баска кесеклери мен бирге сал. ¹⁸ Койдынъ савлайын да курман шалатаган орында як. Мен – Раббий. Бу Мага багысланган, тутасяндырув курманлык; отта пискен эттинъ ягымлы ийиси Мени разы этер.

¹⁹ Экинши койды ал, эм Харун ман уллары онынъ басына колларын салсынлар. ²⁰ Оны сой, канын ал, эм Харун ман улларынынъ онъ кулакларынынъ этине, онъ колларындагы эм онъ аякларындагы бас бармакларына як. Курман шалатаган орыннынъ савлай ягына да калган канды буьркитип сеп. ²¹ Курман шалатаган ертеги канды, ягув уьшин майды ал эм Харунга, онынъ кийимине буьркитип сеп, суьйтип те онынъ улларын, кийимлери мен. Сонда ол, онынъ уллары, эм олардынъ кийимлери Мага багысланган болаяклар.

²² Сол койдынъ майын, куйрык майын, шек майын, бавыр майын, эки буйрегин, тоьгерегиндеги майы ман, эм онъ санын ал, неге десе, бу кой – багыслав курманлыгы ушин. ²³ Мага багысланган, ишинде ашыткысыз оьтпек болып, турган шетеннен бир оьтпек, майда пискен калакай эм юка оьтпекти ал. ²⁴ Мунынъ баьрин де Харуннынъ эм онынъ улларынынъ колларына ыслат эм Мага байыр болганын коьрсетер ушин Меним алдымда силксинлер. ²⁵ Сонъ олардынъ колларыннан муны ал эм курман шалатаган орында тутасяндырув курманлык пан бирге як; отта пискен эттинъ ягымлы ийиси Мени разы этер. ²⁶ Мен – Раббий. Харунды Мага багыслар ушин сойылган койдынъ тоьс басын ал, Мага байыр болганын коьрсетер ушин алдымда силк, эм сонда ол тоьс сенинъ уьлисинъ болаяк.

²⁷ Харунды эм онынъ улларын дин куллыкшылыгына салар ушин сойылган койдынъ силкилеген тоьсин эм савга этилген санын Мага багысла. ²⁸ Исраил уллары бу кесеклерди оьмирге парыздай Харуннынъ эм онынъ улларынынъ аьдеттеги уьлиси деп айырсынлар. Исраил улларынынъ Мага уьлестирилген курманнан акелмеге керек савгалары мине сосындай.

²⁹ Харуннынъ кие кийимлери онынъ тувдыкларына байыр болаяк. Соларды кийдиртип, оларга май яксынлар эм дин куллыкшылыгына салсынлар. ³⁰ Харуннынъ орнына дин куллыкшы болаяк улы кие шатырга кирип кызмет кылсын эм ол кийимлерди ети куьн кийсин.

³¹ Оларды дин куллыкшылыгына салган курманлыкка деген койдынъ этин ал эм Мага багысланган ерде ас. ³² Харун эм онынъ уллары койдынъ этин кие шатырга киретаган ертеги шетенде калган оьтпек пен есинлер. ³³ Олар Мага багысланып куллыкка салынган заманда куьнадан тазаланар ушин шалынган курманлыктардынъ этин олар оьзлери емеге болаяктар. Ама баска бирев де еп болмаяк, неге десе бу курманлыктар – кие зат. ³⁴ Эгер багыслав курманлыктынъ этининъ, яде оьтпектинъ яртысы эртенъликке калса, калганды як. Муны еп болмаяк – бу кие зат.

³⁵ Харунга эм онынъ улларына Мен айтканнынъ баьрин де эт. Оларды дин куллыкшылыгына салмага деп ети куьнди белгиле. ³⁶ Аьр куьн сайын куьнадан тазаланмага деп, яс бугады

курман этип шал. Курман шалатаган орынды да тазаламага деп, куьна уьшин курманлык сой, эм де киелендирер уьшин, ога май як. ³⁷ Ети куьн курман шалатаган орынды тазалавда бол эм оны киелендир. Курман шалатаган орын Мага савлай багысланган болар. Ога тийген не зат та Мага байыр болар.

*Куьнделик курман шалувлар
(Сан. 28:1-8)*

³⁸ Куьн сайын курман шалатаган орында бир йыллык эки козыды сой: ³⁹ биревин эртенъликте, баскасын – кеште. ⁴⁰ Биринши козы ман бир сисе [0,9 литр] зейтун майы ман былгаланган бир куьренке [1,3 килограмм] энъ аруѳв уннан эм, курманлык этип тоьгерге бир сисе шагырдан аькел. ⁴¹ Экинши козыды кеште, сол эртенъликтегиндей, оьтпек савгасы ман эм курманлык шагыры ман аькел. Мен – Раббий. Отта пискен курманлыктынъ ягымлы ийиси Мени разы этер.

⁴² Келеек аркаларда тутас яндырылган сосы курманлык кие шатырдынъ капы авызында, Меним алдымда, дайым да этилсин. Мен – Раббий. [Эй, Муса,] онда сени мен соьйлесекпен; [эй, Израил уллары,] онда сизи мен йолыгысаякпан. ⁴³ Бу ерде Мен Израил уллары ман расаякпан, эм Меним данъкым бу ерди кие этер.

⁴⁴ Мен кие шатырды эм курман шалатаган орынды киелермен, Харунды эм онынъ улларын да киелермен, олар Меним дин куллыкшыларым болсынлар деп. ⁴⁵ Мен Израил улларыдынъ арасында яшаякпан; Мен олардынъ Алласы болаякпан. ⁴⁶ Олар Мен – Раббий, олардынъ Алласы экенимди, олардынъ арасында яшаяк уьшин оларды Мысырдан шыгарганымды билееклер. Мен – Раббий, олардынъ Алласы.

*Ийисли майларды ягув уьшин стоьл
(Шыг. 37:25-28)*

30 ¹ [Эй Муса,] ийисли майларды ягар уьшин балтерек агаштан стоьл эт. ² Ол доьрткил болсын: бирер кары [45ер сантиметр] узынына эм кенъине эм эки кары [90 сантиметр] бийигине. Онынъ доьрт муьйисиндеги муьйиз кебиндеги затлар оны ман бир тутас болсын. ³ Онынъ тоьбесин, янларын

эм муѳйизлерин алтын ман ялат эм стоѳлдинъ тоѳгерегинде алтын карниз эт. ⁴ Белбавдынъ астында эки яныннан эки алтын доьнъелек эт, стоѳлди аккетеек курыкларды ыслар уьшин. ⁵ Курыкларды балтерек агаштан эт эм алтынсув ялат. ⁶ Стоѳлди пердединъ алдына сал, онынъ артында — антласув сандыгы, сол ерде, куткарылув капагынынъ йогарында Мен сени мен йолыгысканда болаякпан.

⁷ Харун стоѳлди аѳр куьн эртенъликте, шыракларга май куйганда, ийисли майлар яксын. ⁸ Ол оларды, кеште шыракларды якканда, тагы да яксын. Келеек аркаларда ийисли майлар Раббийдинъ алдында оьмири ягылсынлар. ⁹ Сосы стоѳлде баска ийисли майлар, тутасяндырув курман, яде оьтпек савгасы этилмесин эм онда курманлык шагыр тоѳгилмесин. ¹⁰ Йылда бир Харун, куьна уьшин тазалав курманлыгынынъ канын стоѳлдинъ муѳйизлерине ягып, стоѳлди тазалайк. Сосы тазалав йыл сайын келеектеги аркаларда да этилсин. Мен — Раббий. Сосы стоѳл Мага багысланганыннан айлак кие».

Язып алув замандагы калын

¹¹ Раббий Мусага айтты: ¹² «Исраил улларынынъ санын яз. Сен оларды санаганда, олардынъ аѳр бири Мага яшавы уьшин калын тоьлесин, саналганлары уьшин бир кыргын да оларга етпес. ¹³ Язып алув заманда аѳр бири, Мага савга этип, ярым шекел [6 грамм] куьмис бермеге керек. Кие шатырдынъ йырма герага тень болган шекели кулланылсын. ¹⁴ Баъри де, йырма ясыннан алып, оннан да уьйкенлери, язып алув заманда Мага савгалар этпеге кереклер. ¹⁵ Сиз, оьзинъиздинъ яшавынъыз уьшин, Раббийге савгалар эткенде, байлар ярым шекел куьмистен артык бермеске, ярлылар — кем бермеске кереклер. ¹⁶ Исраил улларыныннан калын ал эм оны кие шатырдынъ ишинде кызмет этуѳв уьшин куллан. Мен — Раббий. Сосы зат, сизинъ яшавга тоьлев уьшин, Меним алдымда баъри Исраил уллары акында эске салув болаяк».

Ез бет-кол ювгыш

¹⁷ Раббий Мусага айтты: ¹⁸ «Аьбдес уьшин ез негизи болган ез бет-кол ювгыш эт. Кие шатыр ман курман шалатаган

орыннын ортасына сал эм онда сув куй. ¹⁹ Харун эм онын уллары озлеринин колларын эм аякларын сосы бет-кол ювгыштан ювсынлар. ²⁰ Шатырга киректен алдын, оьлмеек уьшин, олар абдес алсынлар. Курман шалатаган орынга, кызмет кылар уьшин, ювыклай келип, Мага яндырылаяк курман эте турып, ²¹ олар, оьлмеек уьшин, колларын эм аякларын ювсынлар. Бу парыз Харун уьшин эм онын тувдыклары уьшин келеек несиллерде оьмирли болаяк».

Ягув уьшин май

²² Раббий Мусага айтты: ²³ «Энь аьрув ийисли майларды ал: бес юз шекел [6 килограмм] синьген мир, онын яртысын, эки юз элли шекел [3 килограмм] ийисли корица, эки юз элли шекел ийисли наргамыс, ²⁴ бес юз шекел кассия эм бир хин [4 литр] зейтун май. ²⁵ Олардан ягув уьшин кие май эт – айлак ийги аьзирленген ягымлы ийиси болган туьзим. Бу – ягув уьшин кие май. ²⁶ Оны кие шатырга, антласув сандыгына, ²⁷ оьтпек стоьлине эм савлай савыт-сабасына, шыраксалгышка, ийисли майларды ягатаган стоьлге, ²⁸ тутас яндырылаяк курман шалатаган орынга эм савлай савыт-сабасына, бет-кол ювгышка эм негизине як. ²⁹ Оларды киелендир; олар савлай Мага багысланган болаяклар, эм, оларга ювык болып, тийген аьр не зат та кие болаяк.

³⁰ Харунга эм онын улларына май як эм оларды Мага багысла, олар Меним дин куллыкшыларым болгандай. ³¹ Израил улларына айт: „Бу Меним келеек аркаларга ягар уьшин кие майым. ³² Кевденьизди булай майлатаяк уьшин оны кулланманьыз эм ога туьзими мен тень болганды этпеньиз. Ол май – кие, эм кие экенин эсиньизде тутыньыз. ³³ Ким де болсын усас ийисли май этсе, яде, дин куллыкшыдан баска биревге сол майды якса, озь ямагатыннан кувылсын“».

Яндырылаяк ийисли май

³⁴ Раббий Мусага айтты: «Ийисли майларды ал: стакти, оних эм хельбан таза ладан ман – баьрин де бирдей этип, ³⁵ эм ийги аьзирленген ийисли майлар туьзимин эт. Ол тузланган болсын, таза эм кие. ³⁶ Оны увак этип эз эм, Мен сени мен

расаяк ерде, кие шатырдагы антласув сандыгынынъ алдына сал. Бу майды айлак кие зат деп сананъыз. ³⁷Обзинъизге деп бу туъзимли ийисли майлар этпенъиз, эсинъизде тутынъыз бу Мага байыр кие зат экенин. ³⁸Ким де болсын, сосындай туъзимди, онынъ ийиси мен азланмага деп, этсе, оъз ямагатыннан кувылсын».

*Усталар Бесалел эм Охолияв
(Шыг. 35:30 – 36:1)*

31 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Мен Бесалелди, Уридынъ улын, Хурдынъ йенин, Юда ырувыннан, сайладым ³эм оны Обзимнинъ Рухым ман, даналык, акыл, билим эм кайдай да усталык пан байыттым. ⁴Ол оъз ойларын алтында, куъмисте эм езде кеплемеге болаяк, ⁵тасларды эгемеге, агашты ойып кеспеге эм баска туърли усталык пан каър шекпеге болаяк. ⁶Тагы да Мен Охолиявты, Ахисамактынъ улын, Дан ырувыннан, ога ярдамшы этип бердим. Мен савлай усталарды да, Меним сага айтканымды этип болгандай, билимли эттим. ⁷Кие шатырды, антласув сандыгын, онынъ капагы ман эм шатырдынъ баска савыт-сабасы ман, – ⁸оътпек стоълин эм савыт-сабасын, таза алтыннан шыраксалгышты, савлай савыт-сабасы ман, ийисли май ягув уъшин стоълди, ⁹тутасяндырув курманлык уъшин савлай савыт-сабасы ман курман шалатаган орынды, бет-кол ювгышты, негизи мен, ¹⁰тигилген кийимлерди – дин куллыкшы Харун эм онынъ уллары уъшин кие кийимлерди, оларды кийип, кызмет кылгандай, ¹¹якпага майды, эм кие ер уъшин ийисли майларды, Мен сага кайтип айткан болсам, олар тамам солай этсинлер».

Шабат куънин тутув

¹²Раббий Мусага айтты: ¹³«Исраил улларына сосы буйырыкты бер: „Мен парыз эткен Шабат куънин [юма кеш пен юма эртеси кеш арасын] тутынъыз. Ол Меним эм келеек аркалардагы сизинъ арамызда белги болаяк, Мен – сизди Обзимге байыр эткен Раббий экенимди сиз билинъиз деп. ¹⁴Сойтип Шабат куънин тутынъыз: ол сизинъ уъшин кие. Ким де болсын, оны корласа, оьлтирилсин. Ким де болсын, сол куън куллыклары ман

каѳр шексе, оѳз ямагатыннан кувылсын. ¹⁵ Куллыкларынь ман алты куьн каѳр шекпеге керек, етинши куьн болса – ол Мага байыр шабат, тынышлык куьни. Ким де болсын, Шабат куьни куллыклары ман каѳр шексе, оьлтирилсин. ¹⁶ Исраил уллары Шабат куьнин тутпага кереклер, келеек аркаларда да оны байрамшылап, – бу оьмирлик кие келисуѳв. ¹⁷ Бу Мени мен Исраил улларыдынъ арасында белги болып оьмири калаяк. Мен, Раббий де, алты куьннинъ ишинде коькти эм ерди яратканман, етинши куьн куллыктардан тайып, Оьзиме тыншаюѳв бергенмен“».

¹⁸ Раббий Муса ман Синай тавында соьйлеп болып, ога кие келисуѳвдинъ эки ялпак тасын берди, оларда Раббийдинъ колы ман язылган болып.

*Алтын бузав
(Шер. 9:7-21, 25-29)*

32 ¹ Муса тавдан туьспеге асыкпаганын коьрген халк Харуннынъ тоьгерегине йыйылып айтты: «Тынъла бизди, эм бизге деп, бизди етип баргандай алла эт, неге десе ол бизди Мысырдан шыгарган Мусага не болганын биз билмеймиз».

² Харун оларга яваплады: «Сизинъ пишелеринъизден, улларыньыздан эм кызларыньыздан алтын сыргаларын шешип алып, оларды мага аькелинъиз».

³ Халк алтын сыргаларын шешип алып оларды Харунга аькелди. ⁴ Ол ога аькелингенди алды, иритти, калыпка тоькти эм сол алтыннан бир тутас алтын бузавды этти, кескиш пен туьзете берип. Сонда олар айттылар: «Мине сизди Мысырдан шыгарган алланъыз, эй Исраил уллары!»

⁵ Оны коьрип, Харун бузав алдында курман шалатаган орын салды эм билдирди: «Эртен – Раббийге байрам».

⁶ Экинши куьн эртенъликте эрте турып, олар тутасяндыруѳв курманлыклар эм уьлестирилген курманлыклар шалдылар. Халк емеге-ишпеге олтырды, сонъ турып та куванып-юбанып баслады.

⁷ Сонда Раббий Мусага айтты: «Тез туьс тавдан. Сен Мысырдан шыгарган халкынъ намыс йойды. ⁸ Калай да бек тез олар Меним буйырганымнан тайдылар! Олар оьзлерине алтын

тутас бузавды эттилер, ога сежде кылдылар эм курманлык эттилер: „Мине сизди Мысырдан шыгарган алланъыз, эй Израил уллары!“, – деп айтып».

⁹ «Мен коьремен ол халкты, – деди Раббий Мусага, – ол ий-нат. ¹⁰ Соны ман, Мени энди кой. Мен Оьзимнинъ каарымды оларга каратарман эм оларды йоярман. Сонъ Мен сеннен уллы халк тувдырарман».

¹¹ Ама Муса Раббийге, оьзининъ Алласына, ялбарып тилеп баслады: «О Раббий, – деди ол, – неге Сен Оьзинънинъ, Мысырдан уллы куьдиретинъ мен эм куьшли колынъ ман шыгарган халкынъа ашувланасынъ? ¹² „Ол оларды бакыл этип шыгарды, тавларда оьлтиреек болып, ер юзиннен йогалтаяк болып“, – деп айтпага мысыршыларга неге мырсат бермеге керек? Оьзинънинъ туьтеп янган каарынъды сабыр эт; юм-сак бол, Оьз халкынъа каза-баьледи шақырма. ¹³ Оьзинъ мен олардынъ алдында ант эткен кулларынъ Ибрагимди, Исхакты эм Якыпты эсинъе туьсир: „Коькте нешаклы юлдызлар болса, Мен сизге сол кадер тувдыклар берермен. Мен сизге берермен деген савлай сосы ер оьмирлерге сизинъ тувдыкларынынъыздынъ байырлыгы болаяк“».

¹⁴ Раббийдинъ ашувы язылды эм Оьз халкына йиберемен деген каза-баьлесин йибермеди. ¹⁵ Муса бурылып, колында кие келисуьв язылган эки ялпак тас пан, тавдан туьсти. Олардынъ эки ягы да, алды да, арты да, савлай язувлы эди. ¹⁶ Сосы тасларды Раббий эткен эди; Ол онда Оьз язувларын ойды.

¹⁷ Ешу бакырган халктынъ давысын эситкенде, Мусага айтты: «Коныста согыстынъ сеси».

¹⁸ Ама Муса яваплады: «Ол енъуьвшилердинъ уранлары тувыл, енъилгенлердинъ сыйты тувыл: мен йырлавшылардынъ сесин эситемен».

¹⁹ Коныска юыкклап, бузавды эм ойын-биювди коьрип, Муса ашувланды. Ол алып келяткан ялпак тасларын тав туьбинде атып таслап, кесек-кесекке боьлди. ²⁰ Ол олар эткен бузавды алып оны отта иритти. Ол оны куьл этип тартып, сувга шашты эм Израил улларына сол сувды ишпеге буйырды.

²¹ Муса Харунга айтты: «Сондай авыр куьналы эткендей, бу аьдемлер сага не эттилер?»

²² «Ашувланма, меним ием, — деп яваплады Харун. — Сен озинъ де билесинъ, ол аьдемлер яманлыкка кайдай аьмире болатаганларын. ²³ Олар мага айттылар: „Бизди етип аькеткендей алла эт бизге, неге десенъ, бизди Мысырдан шыгаратаган Мусага не болганын биз билмеймиз“. ²⁴ Сонда мен оларга айттым: „Кимде алтын сырга-юзиклери бар болса, оларды шешсин“. Олар мага алтын бердилер, мен оны отка тасладым, эм оннан сосы бузав сыны болды!»

²⁵ Муса аьдемлер бийлеп болмастай экенлерин коьрди. Неге десе Харун, явларга селеке эттирер ушин, бу затка ызын берген; ²⁶ ол яйлавдынъ авызы алдында турды эм айтты: «Ким Раббий янлы — мага келинъиз!» — эм онынъ тоьгерегинде баьри левийшилер де йыйылдылар.

²⁷ Ол оларга айтты: «Булай айтады Раббий, Исраил улларын коршалавшы Алла: „Баьринъиз де кылыш алынъыз! Конысты кесип, бир шетиннен баскасына, сонъ, кардашларынъызды, досларынъызды, ювыкларынъызды оьлтире барып, артка кайтынъыз“».

²⁸ Левийшилер, Муса калай буйырган болса, солай эттилер, эм сол куьн уьш мынъга ювык аьдем кырылды. ²⁹ Муса айтты: «Буьгуьн сиз озинъызди Раббийге кызмет кылуьвга багысладынъыз, аьр биринъиз озь улына эм кардашына карсы турды, эм сол себепли Алла буьгуьн сизге разы болды».

³⁰ Экинши куьн Муса халкка айтты: «Сиз бек уйкен куьна эттинъиз. Ама мен аьли тавга коьтерилип, Раббий мен соьйлесейим; белки, мен сизинъ куьнанъызды курыттырарман».

³¹ Муса Раббийге янъыдан ювыклады эм айтты: «Оькинишке, бу аьдемлер озьлерине алтын алла этип, уйкен куьна алдылар. ³² Ама энди тилеймен, кешир оларды; кеширмесенъ, меним атымды Сен язган китаптан йок эт».

³³ Раббий Мусага яваплады: «Мен Оьзимнинъ китабымнан тек Меним алдымда куьналы болганнынъ атын сызып йок этекпен. ³⁴ Энди болса, бар, халкты Мен сага айткан ерге аькет. Меним маьлегим сенинъ алдынъда бараяк. Тек болжал еткенде, Мен оларды куьна ушин шуьшлерине йоьлуктырарман».

³⁵ Раббий халкка, Харун ясаган бузавды эткенлери ушин, кыргын йиберди.

33 ¹Раббий Мусага айтты: «Сосы ерди тасланъыз, сен эм сенинъ Мысырдан шыгарган халкынъ, эм Меним Ибрагимге, Исхакка эм Якыпка „Мен оны сенинъ тувдыклары-
нъа берермен“ деп, бермеге ант эткен ерге бар. ²Мен сенинъ алдында бир малякти йиберермен эм Кенан, Амор, Хет, Периз, Хив эм Евус халкларын куварман. ³Суът эм бал аккан ерге барынъыз. Ама Мен сизи мен бармаспан, сизди йолда оьлтирмес ушин, неге десе сиз – ийнатлы халк».

⁴Сосы авыр соьзлерди эситип, халк йылав коьтерди, эм де эш бирев алтын-куьмис такпай эди.

⁵Раббий Мусага айткан эди: «Исраил улларына айт: „Сиз – ийнат халк. Мен сизи мен аз болса да барган болсам, Мен сизди оьлтирген болар эдим. Шешинъиз алтын-куьмисинъизди, Мен болсам, сиз бен не этеекти билермен“».

⁶Эм Хорев тавын оьткеннен сонъ, Исраил уллары алтын-куьмислерин шештилер.

Кие шатыр

⁷Муса шатырды коныс артында, эрек этип, сала эди, эм оны кие шатыр деп атайтаган эди. Раббийден сорагысы келгеннинъ кайсысы да сол кие шатырга бара эди. ⁸Кашан да, Муса шатырга бараятырып, халк оьр тура эди эм, оьз шатырларынынъ эсигинде турып, Муса шатырга киргенше, ога карап тура эдилер. ⁹Муса шатырга киреятырса, булыт баганасы туьсе эди эм, Раббий Муса ман соьйлегенше, эсикте тура эди. ¹⁰Халк шатырдынъ эсигинде булыт баганасын коьрсе, олар оьз шатырларынынъ эсигинде турып, бас иетаган эдилер. ¹¹Раббий Муса ман коьзбе-коьз, аьдем оьз досы ман соьйлегендей, соьйлей эди. Сонъ Муса яйлавга кайта эди, ама онынъ яс ярдамшысы Ешу, Нуннынъ улы, шатырдан шыкпай эди.

Муса эм Раббийдинъ данъкы

¹²Муса Раббийге айтты: «Сен мага: „Етип аькет сосы халкты“, – деп буйырдынъ, тек мени мен кимди йиберегинъди айтпадынъ. Сен айттынъ: „Мен сени ювыктан таныйман, сага разыман“. ¹³Солай болса, Сен мага разы болсанъ, тилеймен, мени Оьзинънинъ йолларынъа, мен Сени билгендей эм

алдыда да Сени разы эткендей, уйрет. Эсинѳе ал: бу аьдем-лер – Сенинѳ халкынѳ».

¹⁴Раббий яваплады: «Мен Оьзим сени мен барарман эм сага тынышылык берермен».

¹⁵Сонда Муса айтты: «Эгер Сен бизи мен бармаяк болсанѳ, бизди муннан шыгарган да этпе. ¹⁶Сен мага эм Оьзинѳнинѳ халкынѳа разы экенинѳ не заттан белгили болаяк, эгер Сен бизи мен бармасанѳ? Тагы да не зат мени эм Сенинѳ халкынѳ-ды ер юзиндеги баска халклардан айыраак?»

¹⁷Раббий Мусага айтты: «Мен сен тилегенди этермен, неге десенѳ сага разыман эм сени ювыктан таныйман».

¹⁸Сонда Муса айтты: «Тилеймен, мага Оьзинѳнинѳ данѳ-кынѳды коьрсет».

¹⁹Раббий айтты: «Мен Оьзимнинѳ баьри болган аьруьвли-гимди коьрсетермен эм Оьз атымды атарман – Яхве. Мен кимге Оьзим суйсем, сога Оьзимнинѳ шапагатымды коьрсетермен, эм рагимлигимди кимге бергим келсе, сога берермен. ²⁰Тек сен Меним бетимди коьрмесинѳ, неге десе эш бирев де мени коьрип те, тири калып болмаяк».

²¹Раббий айтты: «Мине Меним янымда орын – тур бу-лайда, кая басында. ²²Меним данѳкым озып бараятканда, Мен сени каядынѳ ярылган ерине саларман эм, Оьзим озып кеткенше, сени колым ман ябарман. ²³Мен колымды алган заманда сен Мени артымнан коьрерсинѳ, тек Меним бетим коьринмек».

*Янѳы ялпак таслар
(Шер. 10:1-5)*

34 ¹Раббий Мусага айтты: «Алдынгыларга усаган эки ялпак тасты эгеп аьзирле, Мен болсам, оларда сен бузатаган биринши таслардагы соьзлерди язарман. ²Эртеникте аьзир-лен эм Синай тавына мин. Тавдынѳ басында Меним алдыма келип тур. ³Сени мен бирге эш бирев де коьтерилмесин эм тав уьстинде коьринмесин; отарлардынѳ эм суьруьвлердинѳ оьзлерине де тав этегинде багылмага болмаяк».

⁴Муса алдынгыларга усаган эки ялпак тас эгеп аьзирледи, эм, эргенѳ мен турып, Раббий буйыргандай, Синай тавына

минди. Эки ялпак тасты ол колында алып бара эди. ⁵Раббий булыт ишинде туѳсти, онынъ янына келип турды эм Оѳз атын, Яхве атын, атап айтты. ⁶Ол Мусадынъ алдыннан оѳткенде булай айтты: «Мен – Яхве, Яхве, мархаметли Алла, сабыр, суѳйимге эм алаллыкка толыман, ⁷мынълаганларга шапагатлы болган эм терисликти, ассылыкты, куънады кеширген Алламан. Кене де Мен шуѳшлиди шуѳшине йолыктырмай калдырмаспан; аталарынынъ яман ислери уѳшин ол уѳшинши, доѳртинши аркадагы балаларын эм немерелерин язаларман».

⁸Муса сол ок заман, ерге дейим басын ийип, Раббийди данъклады. ⁹Ол булай дуѳва этти: «О Ием, эгер Сен мага разы болсанъ, тилеймен, бизи мен кел. Ием, сосы халк ийнат болса да, бизим яман ислеримизди эм куъналарымызды кеш эм бизди Оѳзинънинъ байыр халкынъдай этип ал».

¹⁰Раббий айтты: «Мен келисуѳв беркитемен: Мен сенинъ халкынъ коѳзинше, ер юзинде эш бир халкта алдын болмаган аѳлеметлерди коѳрсетермен. Араларында сен яшап турган халк Меним сен уѳшин деп эткен аѳрекетим кайдай куѳшли коркыныш тувдыратаганын коѳрер. ¹¹Меним энди сизге буйыратаганымды тынъланъыз. Мен сизинъ алдынъыздан Амор, Кенан, Хет, Периз. Хив эм Евус халкларын куварман. ¹²Сак каранъыз, сиз баратаган ердинъ яшавшылары ман айкасуѳвга эш кириспенъыз, ол болмаса, олар сизди тузакка туѳсирер. ¹³Олардынъ курман шалатаган орынларын бузынъыз, кие тасларын шашынъыз, эм хатын танъри Ашерадынъ кие баганаларын пышып алынъыз. ¹⁴Ят кисилердинъ алласына сежде кылманъыз, неге десе Мен – Раббий. Кылыгым каарлы; баска аллаларга табынуѳвнъызга тоѳзбеспен.

¹⁵Каранъыз, сол ердинъ яшавшылары ман тар байланыслар туѳзбенъыз, неге десе, олар оѳзлерининъ аллалары ман бетсизликлер этип, оларга курман шалсалар, олар сизди де шақырарлар, эм сиз олардынъ курманлыкларын еп басларсынъыз. ¹⁶Сиз олардынъ халкынынъ кызларын оѳзлеринъиздинъ улларынъызга хатын этип алып басларсынъыз, эм олардынъ, оѳзлерининъ аллалары ман бетсизликлер эткен кызлары, сизинъ улларынъызга да сол затты этпеге буйырарлар.

¹⁷ Оѳзинъызге иритип куйылган темирден бутлар* этпенъыз.

¹⁸ Ашыткысыз оѳтпеклердинъ байрамын байрамшыланъыз: ети куѳн, авив айдынъ [навруз-коѳкек] токтастырылган куѳнинде, Мен сизге буйыргандай, ашыткысыз оѳтпек енъыз, неге десе, сиз сол заманда Мысырдан шыккансынъыз.

¹⁹ Баъри де бас деп тувган Мага байыр, эркек кара малдынъ эм увак малдынъ маркаларын да санап. ²⁰ Марка эшек уѳшин козыды курман этип тоѳлев беринъыз, бермеек болсанъыз, эшектинъ мойынын кайырынъыз. Сизинъ тунгыш улларынынъыздынъ баърин де тоѳлев берип алынъыз. Меним алдымга эш бирев де бос кол ман келмесин.

²¹ Алты куѳн исленъыз, етинши куѳн тыншайынъыз; ер айдав эм аслык йѳюв заманнынъ оѳзинде де тыншайынъыз.

²² Аслык йѳюв байрамын бийдайдынъ биринши аслыгын орган заманда байрамшыланъыз, эм Емис йѳюв байрамын – куѳзде.

²³ Мен – Раббий, Исраил улларын коршалавшы Алла. Йылда уѳш кере баъри эр аѳдемлеринъыз де келип, Мага сежде кылмага кереклер. ²⁴ Мен баска халкларды сизден эрек куѳып, сизинъ ерлердинъ мажаларын кенъейтермен. Эш бирев де сизинъ ерлеринъызге сукланмас, эгер сиз йылда уѳш кере Раббийдинъ, сизинъ Алладынъ, алдына келип турсанъыз.

²⁵ Мага курманлык канын ашыткыда этилген зат пан бирге аѳкелменъыз. Азатлык байрамынынъ курманлыгыннан эртенъликке дейим бирзат та калмасын.

²⁶ Мен – Раббий, сизинъ Алла. Ердинъ биринши емислерининъ энъ де аѳруѳвин Меним уѳйиме аѳкелинъыз.

Козыды яде улакты онынъ анасынынъ суѳгинде аспанъыз».

²⁷ Раббий Мусага айтты: «Бу соѳзлерди яз; олардынъ негинде Мен сени мен эм Исраил мен кие келисуѳв беркитемен».

²⁸ Муса Раббий мен бирге тавда кырк куѳн эм кырк кеше болды; ол бирзат та емеди эм ишпеди. Ол тасларда кие келисуѳвдинъ соѳзлерин язды – он парыз.

* ^{34:17} Бутлар: оѳтирик танърилер.

Муса пайхамбардынъ яйнаган юзи

²⁹ Синай тавыннан кие келисувдинъ эки ялпак тасы ман туьскен Муса, Раббий мен соьйлеген сонъ онынъ юзи яйнайтаганын билмей эди. ³⁰ Харун ман Исраил уллары, Мусадынъ юзи яйнайтаганын коьргенде, ога ювыкламага корка эдилер. ³¹ Ама Муса оларды шақырды, эм сол заман Харун эм халк етекшилери ога келдилер, эм ол олар ман соьйледи. ³² Соннан сонъ ога калган Исраил уллары ювыклап келдилер, эм ол Синай тавында Раббийдинъ айткан буйырыкларын оларга берди.

³³ Олар ман соьйлеп болып, Муса бетине яюв туьсирди. ³⁴ Ама, Раббийдинъ алдына, Оны ман соьйлемеге деп кирип келген сайын, ол, шыгып кеткенше, яювды ашып тура эди.

Муса, Исраил улларына буйырылган затты еткермеге деп, шыкканда, ³⁵ олар онынъ юзи яйнайтаганын коьре эдилер. Сонъ Муса баягы яювды бетине туьсире эди, Раббийге соьйлемеге тагы бир киргенше.

Шабат куьн акында занълар

35 ¹ Муса Исраил улларыдынъ ямагатын ййиды эм айтты: «Мине не зат Раббий сизге буйырды: ² Куллыкларыньыз бан алты куьн алысув тиеди, ама етинши куьн – Шабат куьн, Раббийге багысланган тынышлык куьни. Ким де болсын бу куьн куллыклары ман каьр шексе, сол оьлтирилсин. ³ Шабат куьн оьз уьйинъызде от та якпанъыз».

*Кие меканга савгалар
(Шыг. 25:1-9; 39:32-43)*

⁴ Муса Исраил уллары ямагатына айтты: «Раббий буйырды: ⁵ Бар затынъыздан Мага савгалар этинъиз. Юмарт юреклери болганлар баьри де Мага алтын, куьмис эм ез мен; ⁶ коькшил, койы кызыл эм ал юн йип эм аьрув кетен; теке юни; ⁷ кызыл ман боялган кой коьни, юныс балык коьни эм балтерек агашы; ⁸ шыраklar уьшин зейтун майы; куллыкка салув эм ягылув уьшин ийисли майлар; ⁹ оникс таслар эм туткыш пан тоьсликти безеклев уьшин баска баалы таслар ман савгалар аькелсинлер.

¹⁰ Мен – Раббий. Кол усталыкларында артканларыңыз келип, Меним буйырганымды этсинлер: ¹¹ Шатыры эм ябувы ман, ыргаклары ман, бурыслары ман, тартпылары ман, баганалары эм негизлери мен кие мекан, ¹² курыклары, капагы эм айырувшы пердеси мен сандык, ¹³ курыклары ман эм баъри савыт-сабасы ман стоъл эм уьстиндеги кие оьтпек, ¹⁴ баъри савыт-сабасы ман эм ярык берер шыракбаслары ман бирге шыраксалгыш, шыраклар уьшин май, ¹⁵ ийисли майларды ягар уьшин курыклары ман стоъл, ягылув уьшин май, ийисли майлар, кие меканга киретаган ерге перде, ¹⁶ тутас яндырылаяк курман шалатаган орын, сол ер уьшин ез шилтер, курыклар эм баъри савыт-сабасы, негизи мен бирге бет-кол ювгыш, ¹⁷ баганалары эм негизлери мен каралдыдынъ пердеси, каралдыга кирер ердинъ пердеси, ¹⁸ кие мекан эм каралды уьшин арканлары ман йинъишке казыклар, ¹⁹ кие ерде кызмет кылув уьшин токылган кийимлер: кие кызмет кылган заманында, дин куллыкшы Харун эм онынъ уллары уьшин кие кийимлер».

²⁰ Исраил ямагаты Мусадан кетти ²¹ эм келгиси келген, юреги буйырган аьр ким де келди эм Раббийге, кие шатыр курувга деп, онда кызмет кылувга эм кие кийимлерге деп, савгалар аькелдилер. ²² Авасы болган аьр ким де, – эр аьдемлер де, кыскаяклылар да – келдилер эм туьрли алтын затлар: туьйрегишлер, сыргалар, юзиклер эм мойшаклар аькелдилер. Олар оьзлерининъ алтынын Раббийге багысладылар. ²³ Кимде коькшил, койы кызыл, яде ал юн йип, аьрувв кетен, теке юни, кызыл ман боялган кой териси, яде юныс балык коьни бар болса, соларды аькеле эдилер. ²⁴ Куьмис яде ез курман этип болганлар оларды Раббийге савга этип аькеле эдилер, эм кайдай да болса бир куллыкты этер уьшин балтерек агашы болганлар баъри де оны аькеле эдилер. ²⁵ Аьр бир колы шебер болган кыскаяклы оьзи юн ийирип, ийиргенин аькеле эди: коькшил, койы кызыл, яде ал юн йибин, яде аьрувв кетен. ²⁶ Юн ийирип билген кыскаяклылар, юрек шақырувы ман, теке юнди ийире эдилер. ²⁷ Бас дин куллыкшыдынъ туткышы ман тоьслигин ярасыклар уьшин, ырувлардынъ басшылары оникс эм баска туьрли баалы таслар аькеле эдилер. ²⁸ Тагы да олар ийисли майлар эм шыракларды яндырув уьшин эм дин

куллыкшыларды куллыкка салув ушын зейтун майын аькеле эдилер. ²⁹ Баьри, юреклери шаькырган, эр эм кыскааяклы Исраил уллары, Раббийге деп, озь ыркы ман, Раббий Мусадан этпеге деп буйырув йиберген куллыкка савгалар эте эдилер.

*Бесалел эм Охолияв
(Шыг. 31:1-11)*

³⁰ Муса Исраил улларына айтты: «Раббий, Юда ырувыннан, Хурдынъ немереси, Уридынъ улы Бесалелди сайлады ³¹эм оны Оьзининъ Рухы ман байытты, даналыкка, акылга, билимге эм туьрли усталыкларга. ³² Ол оьзининъ ойларын алтында, куьмисте эм езде кеплеп, ³³ тасларды эгеп эм олардан асыл тасларга деп коьзлер ясамага, агашта ойып кесип эм баска туьрли усталык пан каьр шегип болады. ³⁴ Раббий ога эм Дан ырувыннан Ахисамактынъ улы Охолиявка баскаларды уьйретуьвге болымлык берди. ³⁵ Ол оларга кол устасынынъ баьри кулығын да этип болгандай, суьвретишилердинъ, токувшылардынъ, коьк, койы кызыл эм ал кумашта эм аьрув кетенде безеклеп тигуьвшилердинъ билимин берген. Олар шебер коллы усталар эм суьвретишилер эдилер.

36 ¹ Бесалел, Охолияв эм, Раббий усталык эм билим берген, баьри шебер усталар кие меканды курастырув кулығын, тамам Раббий буйыргандай, калай этпеге керегин билсинлер».

² Муса Бесалелди, Охолиявты эм, Раббий билим берген, баьри шебер усталарды, юреклери шаькырган баьрин де келмеге эм ислемеге шаькырды. ³ Оларга Муса Исраил улларыдынъ кие меканды курув ушын деп йыйган баьри савгаларын да берди. Халк болса эртенъ сайын савгаларды аькелуьвде болды. ⁴ Сонда, кие мекан ушын куллык эткен шебер кол усталары озь куллыкларын тасладылар ⁵эм Мусага айттылар: «Халк, Раббий этпеге деп буйырган куллык ушын, керегиннен коьп аькеледи».

⁶ Муса сонда буйырык берди, эм сав коныска мундай билдируьв йайлды: «Бир эр аьдем де, бир кыскааяклы да муннан ары кие мекан ушын савгалар аькелмесин». Суьйтип

олардынъ савга аькелуѳви тыйдырылды, ⁷ неге десе, савлай куллыкты этип кутылар уьшин, аькелинген зат керегиннен арткан эди.

Кие мекан
(Шыг. 26:1-37)

⁸ Кие меканды куратаган шебер усталар оны калын йипли кетеннен эм коькшил, койы кызыл эм ал юн йибиннен, керубилер* мен шебер безекленген он ябувдан эткен эдилер. ⁹ Савлай яювлар да бирдей эдилер: йырма сегизер кары [12,5 метр] узыны эм доьртер кары [1,8 метр] эни. ¹⁰ Олардынъ бесевин олар бирин бирине косып тиктилер, эм тап солай калган бесевин де эттилер, ¹¹ эм де суьйтип коьк кумаштан аьр бир сыдырадынъ сонъгы яювынынъ шети бойы илгеклер тиктилер. ¹² Тагы да олар биринши сыдырадынъ биринши яювында элли илгек эттилер эм оларга кос элли илгек — экинши сыдырадынъ сонъгы яювында; ¹³ элли алтын ыргак, эм яювлардынъ эки сыдырасын да, кие мекан тутас бирев болсын деп, косып каптырдылар.

¹⁴ Олар, кие меканнынъ уьстине яппага деп, теке юниннен он бир яюв эттилер. ¹⁵ Баьри он бир яюв да бирдей эдилер: отызар кары [13,5 метр] узыны эм доьртер кары [1,8 метр] эни. ¹⁶ Сонъ бес яюв бир сыдырага деп, эм алты яюв — экиншисине деп тиктилер. ¹⁷ Олар эки сыдырадынъ да сонъгы яювларынынъ шети бойы элли илгек эттилер ¹⁸ эм, ябувды бир тутас этип косар уьшин, элли ез ыргак эттилер. ¹⁹ Шатыр уьшин, койлардынъ кызыл ман боялган териннен эм юныс балыктардынъ териннен ябув этилди.

²⁰ Олар кие мекан уьшин балтерек агаштан туьз бурыслар эттилер. ²¹ Аьр бир бурыстынъ узыны он кары [4,5 метр] эм кенъи бир кары ярым [68 сантиметр] эди. ²² Бурыслардынъ бири-бирине келискен экисер шипи бар эди. Кие меканнынъ баьри бурысларын олар булай эттилер. ²³ Кие меканнынъ кубыла бетине деп йырма бурыс ²⁴ эм олардынъ астына деп кырк куьмис негиз этилген эди — аьр бурыстынъ астындагы

* 36:8 Керубилер: еннет каравыллары, маьлеклер.

эки шипке экисер негиз. ²⁵ Эм кие меканнынъ баска ягына деп, керуув ягына, олар йырма бурыс эттилер ²⁶ эм кырк куымис негиз – аяр бир бурыска экисер. ²⁷ Кие меканнынъ эректеги, куынбатар шетине алты бурыс эттилер ²⁸ эм эки бурыс онынъ муыйислери ушын. ²⁹ Сосы муыйистеги бурыслар бир донъгелек пен тоьменде косылган эм йогарыда берки-тилгенлер; эки де муыйистеги бурыслар булай этилген эди. ³⁰ Булай эдилер сегиз бурыс эм, аяр бурыс астына – экисер, он алты куымис негиз.

³¹ Тагы да олар балтерек агаштан тартпылар эттилер: бесе-вин – кие меканнынъ бир янындагы бурыслары ушын, ³² бесе-вин экинши янындагы бурыслар ушын эм бесе-вин – кие меканнынъ эректеги куынбатар шетиндеги бурыслары ушын. ³³ Олар орта тартпыды, кие меканнынъ бир шетиннен бир шетине бурыслардынъ ортасыннан баргандай этип салдылар, ³⁴ бурысларга алтынсув яктылар эм, тартпыларды ысласынлар деп, алтын доьньелеклер эттилер. Олар тартпыларга да алтынсув ялаттылар.

³⁵ Кол усталар коькшил, койы кызыл эм ал юн йибиннен эм аруув кетеннен перде эттилер, керубилер мен шебер безеклеп. ³⁶ Балтерек агаштан ога доьрт багана эттилер эм алтынсув ялаттылар. Сонъ оларга деп алтын ыргаклар эттилер эм доьрт куымис негизди куйып ясадылар.

³⁷ Шатырга кирер ерге деп коькшил, койы кызыл эм ал юн йибиннен эм аруув кетеннен безекленип тигилген перде эттилер, ³⁸ эм ыргаклары ман бес багана эттилер. Олар баганалардынъ басын эм косылган ерлерин алтынсув ялаттылар эм оларга деп бес ез негиз эттилер.

*Антласув сандыгы
(Шыг. 25:10-22)*

37 ¹ Бесалел балтерек агаштан узыны эки кары ярым [113 сантиметр] эм кенъи, бийиклиги бирер кары ярым [68 сантиметр] сандык ясады. ² Ол оны таза алтын ман ишиннен де, тысыннан да япты эм тысыннан тоьгерек айланьп алтын карниз этти. ³ Ога деп доьрт алтын доьньелекти куйып ясады эм оларды тоьмендеги муыйислердинъ аяр

ягыннан экисер этип беркитти. ⁴Тагы да балтерек агаштан курыклар этип, оларга алтынсув ялаткан ⁵эм сандыктынъ эки янындагы доньъелеклерге, оны алып юрип болгандай, киргистип салган.

⁶Собьтип те, сандыктынъ капагын таза алтыннан этти. Онынъ узунлыгы эки кары ярым эм кенълиги бир кары ярым эди. ⁷Сонъ капактынъ эки шети бойы тоъс-шоькиш пен бирер алтын керубиди ясады: ⁸бир керубиди бир шетинде, экиншиди – экинши шетинде. Ол оларды капак пан, онынъ эки шетинде де, бир тутас болгандай этип, бириктирди. ⁹Керубилер канатларын оьрге яйып, сандыктынъ капагын олар ман ябып, бири-бирине карай эдилер, капакка бет берип.

*Кие оьтпек уьшин стоьл
(Шыг. 25:23-30)*

¹⁰Бесалел балтерек агаштан стоьл ясады, узунлыгы эки кары [90 сантиметр], кенълиги бир кары [45 сантиметр] эм бийиклиги бир кары ярым [68 сантиметр]. ¹¹Оны таза алтын ман ябып, ога тоьгерек айланып карниз этти. ¹²Онынъ шетлеринде бийиклиги бир ая [8 сантиметр] болган ирге этти эм ога тоьгерек айландырып алтын кырсап беркитти. ¹³Стоьлге деп доьрт алтын доньъелек куйып ясады эм оларды муьйислерде, туяклардынъ касында беркитти. ¹⁴Доньъелеклер шетке юзык эдилер, коьширер уьшин этилген курыкларды ыслап болгандай. ¹⁵Кобьшируув уьшин курыклар балтерек агаштан этилгенлер эм алтынсув ялатылганлар. ¹⁶Тагы да ол таза алтыннан стоьлдинъ савыт-сабасын этти: тепшеклер эм табаклар, курманлык ишимликлери уьшин аяклар эм шоьлмеклер.

*Алтын шыраксалгыш
(Шыг. 25:31-40)*

¹⁷Бесалел таза алтыннан шыраксалгыш этти: тоъс-шоькиш пен этти онынъ негизин эм туягын, онынъ шешекей бас кепли шыракбаслары эм япыраклары оны ман бир тутас болып этилген эди. ¹⁸Алты бутак шыраксалгыштынъ янларыннан шыга эди: уьшеви бир янына эм уьшеви – баска янына.

¹⁹ Уѳш басы бадам шешекейи кепли, шешекей басы ман эм япыраклары ман бир бутакта эди, уѳшеви – баска бутакта, эм де солай шыраксалгыштынъ баѳри алты бутакларында да.

²⁰ Шыраксалгыштынъ ѳзінде, бадам шешекейи кепли доѳрт басы, япыраклары ман. ²¹ Бир шешекей басы шыраксалгыштан шыккан биринши кос бутактынъ астында, экиншиси – экинши кос бутактынъ астында, уѳшиншиси – уѳшиншидинъ, эм де суѳйтип баѳри алты бутактынъ да астында. ²² Таза алтыннан этилген шешекей баслар эм бутаклар шыраксалгыш пан бир тутас эдилер.

²³ Ол шыраксалгышка ети шырак, мелтелер уѳшин кыс-кышлар эм кутыклар этти, баѳри де таза алтыннан. ²⁴ Савлай шыраксалгышка эм онынъ савыт-сабасына бир талант [35 килограмм] таза алтын кетти.

*Ийисли майларды ягув уѳшин стоѳл
(Шыг. 30:1-5, 22-38)*

²⁵ Бесалел балтерек агаштан ийисли майларды якпага деп стоѳл этти. Стоѳл доѳрткил эди: узынлыгы эм кенълиги бирер кары [45 сантиметр] эм бийиклиги эки кары [90 сантиметр]. Онынъ доѳрт муѳйисиндеги муѳйиз кепли затлар оны ман бир тутас эдилер. ²⁶ Ол онынъ тоѳбесин, янларын эм муѳйизлерин таза алтын ман япты эм стоѳлге тоѳгерек айландырып алтын карниз этти. ²⁷ Карниздинъ астында, стоѳлдинъ эки карсылас ягында, оны алып коѳширеек уѳшин курыкларга экисер алтын доѳньелек этти. ²⁸ Курыклар балтерек агаштан этилип, ѳзлери де алтынсув ялатылган эдилер.

²⁹ Бесалел тагы да ягув уѳшин кие май эм таза, усташа аѳзирленген ийисли майлардынъ туѳзимин этти.

*Тутас яндырылаяк курман шалатаган орын
(Шыг. 27:1-8)*

38 ¹ Бесалел балтерек агаштан тутас яндырылаяк курман шалатаган орын этти. Ол доѳрткил эди: узынлыгы эм кенълиги бесер кары [2,3 метр] эм бийиклиги уѳш кары [1,4 метр]. ² Тагы да онынъ доѳрт муѳйисининъ аѳр биринде бирер муѳйиз кепли зат этти, муѳйизлер мен курман

шалатаган орын бир болгандай, эм курман шалатаган орынды ез мен япты. ³Езден онынъ баъри савыт-сабасын этти: шоьл-меклерин, казгырларын, кан йыярга телпеклерди, эт уышин шанышкышларды, табаларды. ⁴Ол курман шалатаган орынга деп шилтер этти — ез шилтер — курманлыктынъ шетлери мен бирдей этип, онынъ бийиклигининъ ортасында, карниздинъ астында, ⁵ез шилтердинъ доьрт муыйисиндеги курыклар уышин ез доьньелеклер куйып ясады. ⁶Сонъ балтерек агаштан курыкларды ясады эм оларды да ез мен япты. ⁷Ол курыкларды доьньелеклерге суьйтип киргистип салды, олар эки ягында болгандай, иши бос болган агаштан ясалган курман шалатаган орынды коьтерип аькеткендей этип.

*Ез кол-бет ювгыш
(Шыг. 30:18)*

⁸Бесалел кие шатырдынъ капысында кызмет кылган кыскайкаклылардынъ биялаларыннан ез бет-кол ювгышты эм ез негизин ясады.

*Кие меканнынъ каралдысы
(Шыг. 27:9-19)*

⁹Сонъ Бесалел каралды этти. Кубыла ягы, аьруьв кендир йиптен этилген перде мен боьлинип, узынына юз кары [45 метр] эди, ¹⁰ез негизли, куьмис ыргаклы эм бириктируьвши-лери мен йырма баганалы. ¹¹Керуьв ягы да суьйтип юз кары узыны, ез негизли, куьмис ыргаклы эм бириктируьвши-лери мен йырма баганалы.

¹²Куьнбатар ягы да элли кары [23 метр] кеньлиги, перделер мен боьлинип айырылган, негизлеринде куьмис ыргаклы, бириктируьвши-лери мен он багана. ¹³Куьнтувар ягы да суьйтип, кеньине элли кары эди. ¹⁴⁻¹⁵Киретаган ердинъ аьр ягында он бес кары [6,6 метр] узыны болган перделер бар эди, негизлери болган уыш багана ман. ¹⁶Каралдыдынъ тоьгерегиндеги баъри перделер де аьруьв кетеннен эдилер. ¹⁷Баганалардынъ негизлери ез, баганалардагы ыргаклар эм бириктиргешлер — куьмис, олардынъ баслары — куьмислендирилген. Каралдыдынъ савлай баганаларында да куьмис байлавышлар.

¹⁸ Каралдыга киретаган ердинъ пердеси коькшил, койы кызыл эм ал юн йиптен эм аьрув кетеннен эм де безекленип тигилген эди. Ол йырма кары (8,8 метр) кенълиги эм бес кары (2,3 метр) бийиклиги, каралдыдынъ перделери мен бирдей эди, ¹⁹ эм ога деп — ез негизлерде доьрт багана. Баганалардынъ ыргаклары эм бириктиргешлери куьмис эди, баслары болса — куьмислендирилген. ²⁰ Кие мекан уьшин эм баьри каралдыга деген йинъишке казыклар баьри де ездан эдилер.

Шыктажлардынъ язувлы тизими

²¹ Мине, Мусадынъ буйырыгына коьре, дин куллыкшы Харуннынъ улы Итамардынъ басшылыгы ман, кие меканды — ишинде антласув сандыгы болган меканды куравга шыктажланган затлардынъ левийшилер туьзген язувлы тизими. ²² (Бесалел, Уридинъ улы, Хурдынъ немереси, Юда ырувыннан, баьринде, Мусага Раббий калай айткан болса, солай этти; ²³ оны ман бирге Охолияв, Ахисамактынъ улы, Дан ырувыннан — кол устасы, суьврети эм де коькшил, койы кызыл эм ал кумашта эм аьрув кетенде безеклеп тигуьвши эди.) ²⁴ Кие меканда куллык барсын деп Аллага багысланган алтын кие меканнынъ оьлшевине коьре 29 талант 730 шекел [880 килограмм] эди.

²⁵ Ямагаттан сан язып алууды оьткен аьдемлерден келген куьмис кие меканнынъ оьлшевине коьре 100 талант 1 775 шекел [3,2 тон] эди ²⁶ Йырма ясындагы эм оннан уьйкен, сан язып алууды оьткен 603 550 аьдемнинъ аьр бириннен кие ердинъ оьлшевине коьре ярымсар шекел [6 грамм] куьмис йыйылган эди. ²⁷ Юз талант [3 тон] куьмис кие ерге эм пердеге негиз куйып ясавга кетти: бирер талант [30 килограмм] куьмис юз негиздинъ аьр бирине. ²⁸ Калган 1 775 шекел [17,8 килограмм] куьмис баганаларга ыргаклар этпеге, баганалардынъ басларын куьмислендирмеге эм олардынъ бириктиргешлерин этпеге кетти. ²⁹ Савга этип берилген ездинъ карары 70 талант 2 400 шекел [2,1 тон] эди. ³⁰ Ол кие шатырга киретаган ердинъ негизине, ездан болган курман шалатаган орынга, ез шилтерине эм ез савыт-сабасына шыктажланды, ³¹ суьйтип те каралды негизлерине эм онда кируьв ерине, эм де кие меканга, каралдыга деген баьри йинъишке казыкларга.

Дин куллыкшылардынъ кийимлери

(Шыг. 28:1-43)

39 ¹Раббий Мусага айткандай этип, кие ерде кызмет кылув ушын эм Харунга деп кие кийимлер коькшил, койы кызыл эм ал юн йибиннен токып эттилер.

²Дин куллыкшыдынъ туткышын, алтын йип косып, коькшил, койы кызыл эм ал юн йиптен эм аьруѳв кетеннен эттилер. ³Алтынды юка этип язып, йиплер этип кесип, коькшил, койы кызыл эм ал юн йипке эм аьруѳв кетенге усташа оьрип костылар. ⁴Туткышка эки муьйисине, туьймеленсин деп аркалыклар эттилер. ⁵Туткыштынъ шебер тигилген кусагы ога келисе эди – оны ман бир кумаштан: алтын йиптен, коькшил, койы кызыл эм ал юн йиптен эм аьруѳв кетеннен, тап Мусага Раббий айткандай.

⁶Раббий Мусага буйыргандай этип, оникс тасларды усташа ясалган алтын коьзлерге салдылар эм оларда, мухурда кескендей, Израил улларынынъ атларын кестилер, ⁷эм оларды туткыштынъ аркалыкларына, Израилдинъ улларына эстеликли таслардай этип беркиттилер.

⁸Туткышка усап, шебер ясалган тоьслик эттилер: алтын йиптен, коькшил, койы кызыл эм ал юн йиптен эм аьруѳв кетеннен эттилер. ⁹Ол доьрткил эди, бир карыс [22 сантиметр] узыны эм кенъи, эки буькленген кумаштан. ¹⁰Ога доьрт сыдыра этип асыл таслар салдылар. Биринши сыдырада кызыл якут, топаз эм берилл эди; ¹¹экинши сыдырада – бирюза, сапфир эм изумруд; ¹²уьшинши сыдырада – гиацинт, агат эм аметист; ¹³доьртинши сыдырада – усташа ясалган алтын коьзлерге салынган хризолит, оникс эм яшма. ¹⁴Таслар он эки эди – Израилдинъ улларынынъ атларынынъ аьр бирисине бирер; аьр бир таста, мухурдадай, он эки ырувдынъ бирисининъ аты ойылып кесилген эди.

¹⁵Тоьслик ушын, аркандай болып оьрилген, таза алтыннан шынжырлар эттилер. ¹⁶Уста ясалган эки алтын коьз эм эки алтын доьньелек эттилер эм тоьсликтинъ эки ушына беркиттилер. ¹⁷Эки алтын шынжырды тоьсликтинъ ушын дагы доьньелеклерге беркиттилер, ¹⁸шынжырлардынъ баска

ушларын – туткыштынъ аркалыкларынынъ алдына косылган эки коьзге. ¹⁹Тагы да эки алтын донъелек эттилер эм оларды тоьсликтинъ баска эки ушына, туткыштынъ иш ягына беркиттилер. ²⁰Тагы да эки алтын доьнъелек эттилер эм туткыштынъ алдына аркалыклардынъ астына, туткыштынъ белбавынынъ уьстиндеги тигистинъ янына беркиттилер. ²¹Тоьсликтинъ доьнъелеклери туткыштынъ доьнъелеклерине тоьслик пен белбавды, тоьслик туткыштан туьспесин деп, коькшил юка аркан ман байладылар – баъри де – Раббий Мусага калай айткан болса, солай.

²²Туткыш астыннан кийилеек капталдынъ савлайы да коькшил юн йипликтен этилген эди, ²³ортасында оювы ман, оны да, йыртылмасын деп, яга уьшин этилетаган кыюв астыннан тигилип. ²⁴Нар теректинъ емислерининъ суьвретлерин кийимнинъ этегининъ шети бойы коькшил, койы кызыл эм ал юн йип пен, алтын конъыравлар ман араластырып, тиктилер, ²⁵эм таза алтыннан конъыравлар эттилер, оларды тоьмендеги шети бойы суьйтип те беркиттилер, ²⁶конъыравлар эм нар емислери араласкандай. Кийимди, Раббий Мусага буйыргандай, кызмет кылув заманда киймеге тийисли эди.

²⁷Харунга эм онынъ улларына деп аьруѳв кетеннен коьйлеклер тиктилер, ²⁸шалма, бас байлавышлар, янбас байлавышлар да аьруѳв кетеннен эдилер. ²⁹Белбав да аьруѳв кетеннен эм коькшил, койы кызыл эм ал юн йиптен этилип, Раббий Мусага айткандай, безекленген тигис пен ярасыкланган эди.

³⁰Таза алтынды юкка язып, кие таж эттилер эм онда, мухурдадай: «Раббийге багысланган» дегенди ойып яздылар. ³¹Сонъ ога, шалмага беркитер уьшин, Раббий Мусага айткандай, коькшил юка аркан костылар.

*Муса кие меканды карап шыгады
(Шыг. 35:10-19)*

³²Суьйтип кие меканнынъ – кие шатырдынъ – уьстинде куллык сонъына келди. Исраил уллары баьрин де, Раббий Мусага калай айткан болса, тамам солай эттилер. ³³Олар кие меканды Мусага аькелдилер: савыт-сабасы ман шатырды – илгеклери мен, бурыслары ман, тартпылары, баганалары эм негизлери

мен, ³⁴ койлардынъ кызыл ман боялган терилериннен, юныс балыклардынъ терилериннен ябувлар, энъ кие ерди ябатаган пердеди, ³⁵ антласув сандыгы, курыклары эм капагы ман, ³⁶ савлай савыт-сабасы ман оытпек стоъли, кие оытпек, ³⁷ таза алтыннан шыраксалгыш, бир неше шыракбаслары ман, эм баъри олардынъ савыт-сабасы ман, шырак ушин май, ³⁸ алтын ман капланган стоъл, куллыкка салув ушин май, яндырув ушин ийисли майлар, шатырга киретаган ер ушин перде, ³⁹ ез шилтерли, курыклы эм савыт-сабалы ез курман шалатаган орын, негизи мен кол-бет ювгыш, ⁴⁰ каралдыдынъ перделери, баганалары ман эм негизлери мен, каралдыга кирген ерге перде, каралды ушин арканлар эм йинъишке казыклар, кие мекан – кие шатыр ушин баъри савыт-сабады, ⁴¹ кие ерде кызмет кылув ушин токылган кийимлер: дин куллыкшы Харун эм онынъ улларына кызмет кылганларында киер ушин кие кийимлер.

⁴² Исраил уллары баъри куллыкты, Раббий Мусага калай айткан болса, тамам солай эттилер. ⁴³ Муса олардынъ куллыгын карап, олар оны, Раббий калай айткан болса, солай эткенин коьрди. Эм Муса оларга разылык айтты.

Кие меканды курав

40 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Сен кие меканды – кие шатырды – биринши айдынъ биринши куьнинде курарсынъ. ³Онда ялпак тас сандыгын сал эм оны перде мен яп. ⁴Оытпек стоълин киргист эм онынъ уьстине савлай савыт-сабады сал. Сонъ шыраксалгышты киргист эм ога шыракбасларды сал. ⁵Антласув сандыктынъ алдына ийисли майлар якпага деп алтын стоълди сал эм кие меканга киретаган ерге пердеди ил. ⁶Тутас яндырылаяк курман шалатаган орынды кие меканга – кие шатырга – киретаган ерге сал; ⁷ кол-бет ювгышты кие шатыр ман курман шалатаган орыннынъ арасына сал эм ога сув куй. ⁸Онынъ тоьгерегинде каралды кур эм киретаган ерине перде ил. ⁹Куллыкка салув ушин майды ал эм кие меканнынъ озин, эм онынъ ишиндеги баъри затты як. Оны эм онынъ савлай савыт-сабасын Мага багысла, эм ол кие болар. ¹⁰Тутас яндырылаяк курман шалатаган орынга эм савлай савыт-сабага май як. Курман шалатаган орынды Мага багысла, эм ол савлай

кие ер болар. ¹¹ Кол-бет ювгышка эм онынъ негизине май як эм оны Мага багысла.

¹² Харунды эм онынъ улларын кие шатырга киретаган ерге аькел эм оларды сувда шомылдыр. ¹³ Харунга, Меним дин куллыкшым болгандай этип, кие кийимлерди кийдир, май як эм оны Мага багысла. ¹⁴ Онынъ улларын аькел эм оларга коьйлеклер кийдир. ¹⁵ Оларга да, Меним дин куллыкшыларым болгандай, тамам аталарындай этип, май як. Ол оьмири дин куллыкшылыкка, келеек аркаларда, май ягув болаяк».

¹⁶ Муса баьрин де, Раббий ога калай айткан болса, тамам солай этти. ¹⁷ Экинши йылдынъ биринши айынынъ биринши куьнинде кие мекан куралган эди. ¹⁸ Муса кие меканды онынъ негизлери мен салды, бурысларын коьтерди, тартпыларын эм баганаларын суьеди. ¹⁹ Сонъ ол кие меканнынъ уьстинде шатыр яйып, онынъ уьстинде, Раббий буйыргандай этип, тыс ябув тартты.

²⁰ Ол кие антласувдынъ ялпак тасларын алып, сандыкка салды. Ол сандыкка курыкларды беркитти эм капакты онынъ уьстине салды. ²¹ Сонъ ол сандыкты кие меканга киргистти, ябылатаган пердеди илди эм, Раббий айткандай этип, антласув сандыкты япты.

²² Муса оьтпек стоьлин кие меканнынъ – кие шатырдынъ – керуѳв ягында, пердединъ тысына салды ²³ эм онда, Раббий айткандай этип, кие оьтпеклерди тизди.

²⁴ Ол кие шатырда, кие меканнынъ кубыла ягына, оьтпек стоьлине карсы каратып, шыраксалгышты салды, ²⁵ эм Раббий алдында, Ол айткандай этип, шыракбасларды якты.

²⁶ Муса кие шатырга, пердединъ алдына, алтын курман шалатаган орын салды, ²⁷ эм онда, Раббий буйыргандай, ийисли майлар яндырды. ²⁸ Кие меканга киретаган ерге ол пердеди илди.

²⁹ Ол тутас яндырылаяк курман шалатаган орынды кие меканга – кие шатырга – киретаган ердинъ янына салды эм онда, ога Раббий айткандай этип, тутас яндырылаяк курманды оьтпек савгасы ман шалды.

³⁰ Кол-бет ювгышты ол кие шатыр ман курман шалатаган орыннынъ арасына салды, онда аьбдес уьшин сув куйды; ³¹ Муса, Харун эм онынъ уллары онда колларын эм аякларын ювдылар. ³² Олар кие шатырга кирятыганда, яде курман

Шыгып кетуѳв 40

шалатаган орынга ювыклятырганда, Мусага Раббий айткандай, кашан да ювына эдилер.

³³ Муса кие меканнынъ эм курман шалатаган орыннынъ тоьгерегинде каралды курады эм онда киретаган ерге перде илди. Суйтип Муса куллыкты кутылды.

Раббийдинъ данъклы нуры

³⁴ Булыт кие шатырды каплады, эм Раббийдинъ данъклы нуры кие меканды толтырды. ³⁵ Муса кие шатырдынъ ишине кирип болмады, неге десе шатырга булыт туьскен эди, эм Раббийдинъ данъклы нуры кие меканды толтырган эди.

³⁶ Исраил улларынынъ баъри де элгезерликлеринде, кие меканнан булыт коьтерилсе, олар йол шыгып кете эдилер; ³⁷ эгер булыт коьтерилмесе, олар, ол коьтерилгенше, йол шыкпай эдилер. ³⁸ Раббийдинъ булыты кие меканнынъ уьстинде куьндиз бар эди, кеше болса, сол булытта, элгезерликтинъ аьр бир куьнинде, савлай Исраил улларынынъ коьзинше, от янды.

МУСА ПАЙХАМБАРДЫНЪ УЪШИНШИ КИТАБЫ

ЛЕВИЙШИЛЕР

Бу китапта Левий ырувыннан шыккан дин куллыкшыларынынъ сансыз ис борышлары акында хабар бериледи. Китапта сол ырувдынъ атын юргистеди. Бу китапта суввретленген ислер «Шыгып Кетуъв» китабынынъ тарихин бардырады. Шыгып Кетуъвде Алла Муса аркалы Синай тавында Оъз насихатларын халкына байырлаган эди. Китаптынъ басында Алла куллыкшыларына Аллага курманлыклар аькелмеге борышлары белгиленеди (1-10 боьликлер). Олардынъ маьнелери туьрли болмага болады: оьз алдыларына инсанлар эм буьгин халк Аллага разылыкларын билдирип, Оннан алганларынынъ бир кесегин Онынъ Оьзине кайтарадылар, Оны ман катнасадылар яде эткен куьналарына Онынъ алдында тевбеге туьседилер.

Сонъ (11–16-боьликлерде) алалды арамдан (тазады настан) калай айырмага кереги акында керекли йорыклар бериледи. Алладынъ халкы оьзининъ тазалыгын саклап билмеге керек. Сол йорыклар куьнделик яшавдынъ да йорыгы болмага керек.

Китаптынъ сонъгы кесегинде (17–27 боьликлерде) аьр аьдемге, аьелге, ямагатка эм экономикалык яшавга керекли коьплеген йорыклар аньлатылган. Сол йорыклардынъ коьбиси бурынгы куьнтувар халкларынынъ йорыкларына усас келеди. Йорыклар инсаннынъ Куьдиретли Алла-Тааладынъ аькимлигинде (басшылыгында) оьз ыркы ман

ЛЕВИЙШИЛЕР 1

яшамага суыйгенине негизленеди. Соьйтип, «ювыгынъды озьинъди суыйгендей суый» деген асыл йорык (19:18) Алла халкынынъ арасында айкасувлардынъ негизи болганы белгиленди.

Тутасяндырув курманлык

1 ¹Раббий Мусады шақырып алды да, оны ман Кие шатырдан соьйледи. Ол айтты: ²«Исраил улларына айт: Эгер сизинъ кайсынъыз болса да биринъиз Раббийге курман этемен десе-нъиз, сол айван кара мал яде увак мал болсын.

³Эгер курманлык тутасяндырув кара мал болса, ол минсиз буга болсын. Курманлыкты Раббий кабыл этсин деп, курман этуьвши оны кие шатырга киретаган ерге салсын. ⁴Эм колларын тутасяндырув уьшин деген малынынъ басына салсын, сол заманда курманлык, онынъ атыннан деп, кабыл этилеек, эм сол кисидинъ куьналары кеширилеек. ⁵Буга Раббийдинъ алдында соьылсын. Харуннынъ тукумыннан болган дин куллыкшылар бугадынъ канын аькетип, кие шатырга киретаган ертеги курманлык шалынатаган орыннынъ аьр ягына буьрксинлер. ⁶Курман этуьвши соннан сонъ тутасяндырув малдынъ терисин сыдырсын эм оны мушелеп кессин. ⁷Дин куллыкшысы, Харуннынъ уллары курман шалынатаган орынга яллап турган отты саларлар, онынъ уьстине – агаш. ⁸Сол курманлык шалынатаган орында янатаган агашларга дин куллыкшылар малдынъ кесилген мушелерин, басын, майын саларлар. ⁹Курманлыктынъ иш-бавырын, йиликлерин оларды аькелген ювмага керек. Эм дин куллыкшы курман шалатаган орынга салынганнынъ баьрин де курман этип яндырсын. Бу тутасяндырув курманнынъ ягымлы ийиси Раббийди разы этер.

¹⁰Эгер бирев, курманлык деп, увак малдан, койдан яде текеден, тутасяндырув уьшин аькелсе, ол да минсиз эркек айван болсын. ¹¹Курманлыкка деп айванды алып келген оны Раббийдинъ алдында, курман шалатаган орыннынъ керуьв янында шалмага керек, а дин куллыкшылар онынъ канын курман шалатаган орыннынъ баьри ягына да шашыратып буьрксинлер. ¹²Оннан сонъ ол курман малды кесеклерге

ЛЕВИЙШИЛЕР 2

боьгилесин, дин куллыкшысы оларды малдынъ басы эм майы ман бирге курман шалатаган орында янып турган агашларга салсын. ¹³ Курманлык эттинъ иш-бавырын эм йиликлерин ол ювсын, эм дин куллыкшы мунынъ баьрин курман этип яндырсын. Бу тутасяндырув курманнынъ ягымлы ийиси Раббийди разы этер.

¹⁴ Эгер бирев Раббийге тутасяндырув уьшин кус аькелсе, ол кус яс коьгершинлерден болсын. ¹⁵ Дин куллыкшысы ол кусты курман шалатаган орынга аькелсин эм, онынъ басын кайырып уьзип алып, отта яндырсын. Кустынъ канын курман шалатаган орыннынъ бир ягына тоьксин. ¹⁶ Сонъ дин куллыкшы кустынъ боьтегесин, онынъ ишинде болганы ман бирге юлкып алып, курман шалатаган орыннынъ куьнтувар ягына, куьл тоьгилген ерге тасласын. ¹⁷ Сонъ, кусты канатларыннан ыслап, дин куллыкшы кустынъ карнын ярсын, тек экиге боьлмесин эм, ялынлап турган агашларга салып яндырсын. Бу яндырув курманлыктынъ ягымлы ийиси Раббийди разы этер.

Оьтпек савгасы

2 ¹ Эгер ким болса да бирев Раббийге, курманлык этип, оьтпек савгасын аькелсе, онынъ аькелгени уннынъ ийгисиннен болмага керек, оны ман бирге зейтун майын да куйып, ога ийисли майдан да коссын. ² Сонъ ол бу аькелгенин Харуннынъ тукымыннан бир дин куллыкшысына берсин. Сонда дин куллыкшы ол савгадан толы увьис ун, бираз май эм савлай болган ийисли майды алар эм сосы савгадынъ айырым кесегин курман шалатаган орынга салып яндырсын. Бу тутасяндырув курманнынъ ягымлы ийиси Раббийди разы этер. ³ Сол оьтпек савгадан калганы Харунга эм онынъ улларына, Раббийге багьсланган савгалардан уьлис уллы киеликтей болып тиеди.

⁴ Эгер Раббийге пеште пискен оьтпек савгасын аькелсенъ, ол уннынъ ийгисиннен болмага керек. Бийдай уныннан майда ийленген ашыткысыз оьтпеклер болсын, яде зейтун май ягылган кысыр калакайлар болсын. ⁵ Эгер сенинъ аькелгенинъ — табада пискен оьтпек савгасы болса, ол да ийги бийдай уннан зейтун майда ийленген калакай болсын.

⁶ Оны кесеклерге сындыр эм сол ок майды олардынъ уьстине куй — эм мине сосы оьтпек савгасы болар. ⁷ Эгер сенинъ аькелгенинъ — капкашлы табада пискен оьтпек савгасы болса, ол да ийги уннан эм зейтун майда ийленген болмага керек. ⁸ Мине сосындай оьтпек савгаларын Раббийге аькелмеге тийисли. Оьз савганъды дин куллыкшысына бер, эм ол оны курман шалатаган орынга аькелсин. ⁹ Ол оьтпек савгасыннан бир кесегин, эстелик кесеги этип, алсын эм оны курман шалатаган орында яксын. Бу отта яндырув савгадынъ яхшы ийиси Раббийди разы этер. ¹⁰ Оьтпек савгасынынъ калганы Харунга эм онынъ улларына байыр; Раббийге багысланган от савгалардынъ бу энъ де кие кесеги.

¹¹ Раббийге аькелген кайсы оьтпек савганъ да ашыткысыз болмага керек, неге десе ашыткыды да, балды да Раббийге багысланган от курманлыгы деп якпага тиймейди. ¹² Раббийге буларды биринши онъыстынъ уьлиси деп аькелмеге боласынъ, ама ягымлы ийис шыгарув уьшин курман шалатаган орынга аькелип якпага ярамайды. ¹³ Оьзинънинъ оьтпек савгаларынъа туз сал. Неге десе туз — ол Алла ман сенинъ аранъызда келисуьв, сога коьре оьтпек савгаларынъды тузсыз этпе, аьр бир савганъ ман бирге туз да аькел.

¹⁴ Эгер Раббийге биринши онъыстан оьтпек савгасын аькелсенъ, ол яс масаклардан согылып тартылган эм отта кыздырылган аслык буьртиги болсын. ¹⁵ Онынъ уьстине зейтун майын куй эм уьстине ягымлы ийисли май сал. Мине бу оьтпек савгасы болаяк. ¹⁶ Дин куллыкшы тартылган аслык буьртигин эм зейтун майды ягымлы майлар ман бирге, эстелик кесеги этип, яндырсын. Бу — Раббийге багысланган от савгасы.

Уьлестирилген курман

З ¹ Ким болса да бирев уьлестирилген курман этип, эркек яде ургашы кара мал аькелсе, ол Раббий алдына минсиз малды салмага керек. ² Курман этуьвши, колын курманлыктынъ басына салып, оны кие шатырдынъ алдында шалсын. Сонъ Харуннынъ тукымыннан болган дин куллыкшылары малдынъ канын курман шалатаган орыннынъ баьри ерине де шашыратып буьрксин. ³ Курман этуьвши Раббийге багысланган

ЛЕВИЙШИЛЕР 3

яндырув курманлыгы этип уьлестирилген курманнынъ иш майын, ⁴эки буйрегин де, олардынъ майы ман, янбасынынъ уьстиндеги майды эм бавырдынъ майын шыгарып алсын. ⁵Дин куллыкшылары муны курман шалатаган орында, ялынлаган агашлар уьстинде, тутасяндырув курманлыгы ман бирге яксынлар. Бу яндырув курманнынъ ягымлы ийиси Раббийди разы этер.

⁶Эгер ким болса да бирев Раббийге уьлестирилген курман этип увак малдан аькелсе, минсиз болган эркек яде ургашы мал аькелсин. ⁷Эгер козы аькелсе, оны Раббий алдына аькелип салсын. ⁸Колын курманнынъ басына салып, оны кие шатырдынъ алдында шалсын, эм дин куллыкшылары ол канды курман шалатаган орынга шашыратып буьрксинлер. ⁹Курман этуьвши Раббийге багысланган яндырув курманы этип, уьлестирилген курманнынъ баьри майын: арка суьегининъ тоьмен ериннен кесилген куйрык майын эм савлай карын-шегин каплаган майын аькелсин, ¹⁰эки буйрегининъ уьстиндеги эм янбас касындагы майы ман, бавыр майы ман: булардынъ баьрин буьйрекleri мен бирге шыгарып алсын. ¹¹Дин куллыкшы муны курман шалатаган орында ас кебинде – Раббийге багысланган яндырув курманлыгы этип яндырсын.

¹²Эгер курман аькелуьвши курман этип эшкиди аькелсе, оны Раббий алдына салсын. ¹³Эм, колын курманнынъ басына салып, оны кие шатырдынъ алдында шалсын, эм дин куллыкшылары сол канды курман шалатаган орыннынъ баьри ягына буьрксинлер. ¹⁴Курман аькелуьвши Раббийге багысланган яндырув курманы этип, оьз савгасынынъ баьри карын-шек майын, ¹⁵эки буйрегининъ уьстиндеги эм янбасынынъ касындагы майы ман, бавыр майы ман: булардынъ баьрин буьйрекleri мен бирге шыгарып алсын. ¹⁶Дин куллыкшы муны курман шалатаган орында ас кебинде яксын. Яндырылган савгадынъ ягымлы ийиси Раббийди разы этер.

Баьри май да Раббийге байыр. ¹⁷Бу – келеек несиллер уьшин оьмирлик парыз; каерде яшасанъыз да не кан, не май еменъиз».

Куьна уьшин курманлык

4 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Исраил улларына булай айт: Эгер ким болса да бирев билмегенлик пен куьналы болса, Раббийдинъ буйырыкларынынъ кайсысында болса да салынган тыювды бузса, ³эгер май ягылган дин куллыкшы куьна этип, айыбын халкка артса, сол куьналы аьдем минсиз яс баспакты куьнасы уьшин Раббийге курман этсин. ⁴Баспакты ол кие шатырга киретаган ерге Раббийдинъ алдына аькелсин, колын онынъ басына салсын эм Раббийдинъ алдында шалсын. ⁵Май ягылган дин куллыкшы баспактынъ канын алсын эм кие шатырга аькелсин. ⁶Бармагын канга малып Раббий алдында, кие шатырдынъ пердеси алдында канды ети кере шашыратып буьрксин. ⁷Баспактынъ бираз канын Раббий алдында кие шатырдагы ийисли майлар ягылатаган стоьлдинъ муьйислерине ялатсын. Калган канды шатырга киретаган ерде тутасяндырув курман шалынатаган орыннынъ негизине тоьксин. ⁸Соннан сонъ яс баспактынъ ишиннен, куьнасы уьшин курманлык этип, карын-шегининъ майын шыгарсын, ⁹эки буьйрегин де, олардынъ эм янбасынынъ уьстиндеги майы ман, майы ман бирге бавырын; мунынъ баьрин де ол буьйрекleri мен бирге шыгарып алсын, ¹⁰тамам уьлестирилген курманга шалынган обгизден майын алгандай этип. Дин куллыкшы муны тутасяндырув уьшин курман шалатаган орында яксын. ¹¹Ама баспактынъ терисин эм этин, соьйтип те басын эм аякларын, карын-шегин эм шеклериндеги несебин — ¹²баспактан калган баьрин де — коныстынъ тысына, таза, куьл тоьгилетаган ерге шыгарсын эм агаш ялынында яксын.

¹³Эгер Исраил ямагаты билмегенлик пен куьналы болса, Раббийдинъ буйырыкларынынъ кайсысында болса да салынган тыювды бузса, — ямагат обзи сол затты билмесе де — ол шуьшли. ¹⁴Ол эткен куьна акында белгили болса, ямагат, куьнасы уьшин курман этип, яс баспакты аькелип, кие шатырдынъ алдына салмага керек. ¹⁵Ямагаттынъ уьйкенleri колларын баспактынъ басына салып, Раббий алдында оны шалсынлар. ¹⁶Май ягылган дин куллыкшы баспактынъ канын кие шатырга аькелсин. ¹⁷Ол бармагын канга малып Раббий алдында,

кие шатырдынъ пердеси алдында канды ети кере шашыратып буурксин. ¹⁸Баспактынъ бираз канын Раббий алдында кие шатырда ийисли майлар ягылатаган стоьлдинъ муьйислерине ялатсын. Калган канды кие шатырга киретаган ерде тутас-яндырув курман шалынатаган орыннынъ негизине тоьксин. ¹⁹Ол савлай майын шыгарып алып, оны курман шалатаган орында яксын, ²⁰эм куьна уьшин курман этилген баспакка этилгенди бу баспакка этсин. Событип дин куллыкшы халк-ты тазалаяк эм олардынъ куьналары кеширилеек. ²¹Сонъ ол яс бугады коныстан тыска шыгараяк эм, тап бириншисиндей этип, ягаяк. Бу — халк куьнасы уьшин курман.

²²Эгер етекши, билмей, куьналы болса, Раббийдинъ, онынъ Алласынынъ, парызларынынъ бирисинде тыювлык салынган затты этип, ол — шуьшли. ²³Онынъ эткен куьнасы белгили болганда, ол минсиз текеди курманлык этип шалмага керек. ²⁴Текединъ басына ол колын салсын эм Раббийдинъ алдында тутасяндырув курманлыкты шалатаган орында шалсын. Бу — куьна уьшин курманлык. ²⁵Дин куллыкшысы бармагы ман куьна уьшин шалынган курманлыктынъ бираз канын алсын эм сол канды тутасяндырув курман шалатаган орыннынъ муьйислерине яксын. Калган канды курман шалатаган орыннынъ негизине тоьксин. ²⁶Курман шалатаган ерде савлай майды ол, уьлестирилген курманнынъ майындай этип, яксын. Событип, дин куллыкшы етекшиди куьнасыннан тазалаяк, эм онынъ куьнасы кеширилеек.

²⁷Эгер халк арасыннан ким болса да бирев, билмей, куьна-лы болса, Раббийдинъ парызларынынъ бирисинде тыювлык салынган затты этип, ол — шуьшли. ²⁸Онынъ эткен куьнасы белгили болганда, ол минсиз текеди курманлык этип шалма-га керек. ²⁹Куьнасы уьшин курманлыктынъ басына ол колын салсын эм тутасяндырув курманлыкты шалатаган ерде оны шалсын. ³⁰Дин куллыкшысы бармагы ман курманлыктынъ бираз канын алсын эм оны тутасяндырув курман шалатаган орыннынъ муьйислерине яксын. Калган канды курман ша-латаган орыннынъ негизине тоьксин. ³¹Савлай майды ол, тап уьлестирилген курманнан шыгарып алгандай этип, алсын эм оны курманлык шалатаган орында яксын. Яндырылган

курманлыктынъ ягымлы ийиси Раббийди разы этер. Соьй-тип дин куллыкшысы халк арасыннан кайдай да болсын бир аьдемнинъ куьнасын курытаяк, эм ол аьдем кеширилеек.

³²Эгер куьна уьшин ол козыды курман этип шаламан десе, ол минсиз ургашы козы болсын. ³³Текединъ басына ол колын салсын эм тутасяндырув курманлыкты шалатаган орында оны куьна уьшин шалсын. ³⁴Дин куллыкшысы бармагы ман курманлыктынъ бираз канын алсын эм оны тутасяндырув курман шалатаган орыннынъ муьйислерине яксын. Калган канды курман шалатаган орыннынъ негизине тоьксин. ³⁵Савлай майды ол, тап уьлестирилген курманлык козысыннан шыгарып алгандай этип, алсын эм оны курманлык шалына-таган орында, Раббийге багысланган от курманлыклары ман бирге яксын. Соьйтип, дин куллыкшы онынъ эткен куьнасын курытаяк, эм ол аьдем кеширилеек.

5 ¹Эгер коьргени яде билгени акында шаатламага деп аьке-линген аьдем уьндемей куьна этсе, ол — язалавга тийисли.

²Яде, эгер аьдем арам затка тийсе: арам кийик айванлардынъ илеслерине, яде арам малга, яде арам ер януварларына, — эм ол затты оьзи билмей калган болса да — ол оьзи кирленген эм шуьшли болган.

³Яде, эгер ол аьдемнинъ кирлигине — онынъ оьзин кирлеек кайдай да болсын бир кирине, оьзи де сезбей, тийсе, сол затты анълаганнан сонъ, ол кирли эм шуьшли болган.

⁴Яде, эгер аьдем, ойламай, аьруьв яде яман зат этпеге деп ант этсе, оьзи сол затты анъламай да калып, сол эткенин билгенде, ол шуьшли болаяк.

⁵Эгер ким болса да бирев сосы затта шуьшли болса, кайдай куьна эткенин ашыклап айтсын ⁶эм оьзининъ куьнасы уьшин тоьлев этип, Раббийге курманга деп, отардан ургашы койды, яде эшкиди етип аькелсин. Сол заманда дин куллыкшысы онынъ куьнасын курытар.

⁷Эгер онынъ койды аькелгендей амалы йок болса, ол Раббийге оьз куьнасы уьшин тоьлев этип эки яс коьгершинди аькелсин: биревин — куьнасы уьшин курман этип, баскасын — тутасяндырув курманлык деп. ⁸Оларды сол аьдем

дин куллыкшысына берсин. Ол болса, бас деп, куьна уьшин куьстынъ бирисин курманлык этсин. Ол куьстынъ мойынын кайырсын, басын уьзип алмай, ⁹эм сол куьна уьшин курманлыктынъ бираз канын курман шалатаган орыннынъ бир ягына буьрксин. Калган канды курман шалатаган орыннынъ негизине шашыратып тоьксин. Бу – куьна уьшин курманлык. ¹⁰Оннан сонъ дин куллыкшысы экинши куьсты, аьдет пен келисте, тутасяндырув курманлык этеек, эм сол аьдемнинъ эткен куьнасын куьрытаяк, соьйтип ол кеширилеек.

¹¹Эгер онынъ эки коьгершинди аькелгендей амалы йок болса, ол оьзининъ эткен куьнасы уьшин бир куьренке энъ яхшы унды куьнасы уьшин курманлык этип, аькелмеге керек. Сол унга ол май куймасын, уьстине де ладан салмасын, неге десе, бу – куьна уьшин курманлык. ¹²Ол оны дин куллыкшысына аькелсин, а ол болса уннан бир увысты эстеликли кесегиндей этип алар эм курман шалатаган орында Раббийге деген от курманлыклары ман бирге ягар. Бу – куьна уьшин курманлык. ¹³Соьйтип дин куллыкшысы онынъ кайдай куьнасын да куьрытаяк, эм ол кеширилеек. Курманлыктынъ калганы дин куллыкшысына байыр, тап сол ун курманлыкларындай болып».

Айыплык курманы

¹⁴Раббий Мусага айтты: ¹⁵«Эгер аьдем, оьзи билмей, Раббийге багысланган савгаларды бермегени уьшин айыпланса, ол Раббийге тоьлев этип отардан бир минсиз койды аькелмеге керек, баасы куьмис акша ман кие шатырдынъ оьлшемин тийисли болгандай. ¹⁶Раббийге багысланган савгасын бермей куьна эткени уьшин ол тоьлемеге керек, онынъ баасынынъ бесинши кесегин косып дин куллыкшысына берип. А дин куллыкшысы болса, сол айыплык курманы болган кой аркалы куьнады куьрытувын этпеге керек, эм сонда ол аьдем кеширилеек.

¹⁷Эгер аьдем, Раббийдинъ парызларынынъ биринде тыювлык салынган бир затты оьзи де билмегенлей этип, куьналы болса, ол – шуьшли эм шуьшине йоьлуктырылмага керек. ¹⁸Ол дин куллыкшысына отардан тийисли баасы болган минсиз койды айыплык курман этип аькелмеге керек. Сонда дин

ЛЕВИЙШИЛЕР 6

куллыкшысы ога билмей этилген куьнады курытувын этер, эм ол кеширилер. ¹⁹ Бу – айыплык курманы. Аьдем Раббийдинъ алдында айыплы болган».

Б ¹Раббий Мусага айтты: ²«Эгер ким болса да бирев, баскады алдап, ога сенилген зат акында, оны урлап болып, оьтирик айтып, ³ соьйтип те, эгер ол биревдинъ йойтылган муьлкин табып ога айтпай, эгер ол бирзат акында ялган шаат болып ант этип куьна этсе, Раббийге алалыгын бузса, яде аьдемлер аьдетинше этетаган куьналарынынъ бирисин этсе, ⁴ эгер ол куьна этсе эм соьйтип айыплы болса, сонда ол урлаган яде ога сенилген затты зор ман алганын, яде йойылган затты ол тапкан болып, баьрисин де кайтармага керек ⁵ яде ол оьтириктен ант эткен кайдай болса да бир затты. Ол савлай баьрин де кайтарып, уьстине онынъ баасынынъ бесинши кесегин де косып, иесине, ол айыплык курманына эткен куьн, бермеге керек. ⁶ Тоьлев этип ол дин куллыкшысына Раббийге деген айыплык курманын – тийисли баасы болган минсиз койды отардан аькелмеге керек. ⁷ Сонда дин куллыкшы ога деп Раббий алдында куьнадан куткарылууды этер, эм ол баьри эткен затлары уьшин эм айыплыгы уьшин кеширилер».

Тутасяндырув курманлыклар

⁸ Раббий Мусага айтты: ⁹ «Харунга эм онынъ улларына мунадай буйырык бер: Мине тутасяндырув курманлыклардынъ йорыклары: тутасяндырув деген курманлык сав кеше, эртенъликке дейим курман шалатаган орында калсын, эм курман шалатаган орында от соьндирилмесин. ¹⁰ Дин куллыкшысы кетеннен тыскы эм ишки кийим кийсин, тутасяндырув курманлыктынъ от куьйдирген куьлин сыпырып алып, курман шалатаган орыннынъ янына салсын. ¹¹ Сонъ ол сол кийимди шешсин, баскады кийсин эм куьлди коныстынъ тысына, таза ерге шыгарсын. ¹² Курман шалатаган орындагы отты соьндирмей тургыстпага керек. Аьр эртенъ сайын дин куллыкшы агаш сала турсын, от уьстине тутасяндырув курманлыкты салып шыксын эм уьлестирилген курманнынъ майын яксын. ¹³ Курман шалатаган орындагы отка карасын, ол соьнмеске керек.

Оьтпек савгасы

¹⁴Мине оьтпек савгасы акында йорыклар: Харуннынъ уллары оны Раббийдинъ алдында курман шалатаган орынга аькелмеге кереклер. ¹⁵Дин куллыкшы аьрув уннынъ эм майдынъ, оьтпек савгасынынъ уьстиндеги ладан ман бирге, бир увысын алып, эстеликли кесегин курман шалатаган орында яксын. Писирилген савгадынъ ягымлы ийиси Раббийди разы этер. ¹⁶Харун эм онынъ тукумыннан дин куллыкшылары оьтпек савгасынынъ калганын ерлер. А емеге керек оны кысыр кепте кие ерде, кие шатырдынъ каралдысында. ¹⁷Оьтпек савгасы ашыткысыз писирилмеге керек. Мен оларга муны олардынъ Мага багысланган от курманлыкларынан уьлис этип беремен. Куьна уьшин курман эм айыплык курманындай, бу да – бек кие зат. ¹⁸Харуннынъ эр тувдыкларынынъ кайсысы да муны емеге болады. Бу – келеек аркалардынъ Раббийге деген от курманлыкларында Харуннынъ эр тувдыкларынынъ дайымлык уьлислери. Курманлыклар – кие; дин куллыкшылардан баска оларга тийсе – язаланар».

¹⁹Тагы да Раббий Мусага айтты: ²⁰«Мине Харуннынъ тукумыннан бирев, дин куллыкшы болсын деп, ога май ягылган куьнинде, Раббийге бир куьренке ийги унды, дайымлык оьтпек савгасы кепте, яртысын эртенъликте эм яртысын кеште аькелмеге керек. ²¹Оны май ман табада писир, майын ийги этип синъдир эм кесеклерге сындырып боьл; писирилген оьтпек савгасынынъ ягымлы ийиси Раббийди разы этер. ²²Бу савгады Харуннынъ орнына, келеек тувдыкларынан бирев, дин куллыкшысы болсын деп, ога май ягылганда, Раббийге аькелип савлай яндырмага керек. Бу – оьмирлик парыз. ²³Дин куллыкшыдынъ оьтпек савгасынынъ кайсысын да савлай яндырмага керек. Оны ашап болмаяк».

Куьна уьшин курманлык

²⁴Раббий Мусага айтты: ²⁵«Харунга эм онынъ улларына айт: Мине куьна уьшин курманлык акында йорыклар: оны Раббий алдында, тутасяндырув курманлыкты шалатаган орында, шалмага керек. Бу – бек кие курманлык. ²⁶Бу курманлыкты

ЛЕВИЙШИЛЕР 7

эткен дин куллыкшы оны кие ерде, кие шатырдынъ каралды-сында ашаяк. ²⁷ Курманлык эт — кие; дин куллыкшылардан баска ога тийсе язаланаяк, а эгер кан кийимге шашыраса, сол кийимди кие ерде ювага керек. ²⁸ Эт асылган балшык савытты уватпага керек, а эгер ол ез савытта асылса, оны тазалап ювага керек. ²⁹ Дин куллыкшылардынъ аьеллериндеги баьри эр аьдемлер де муны емеге болаяклар. Бу — бек кие курманлык. ³⁰ Ама кие шатырга, кеширилуьв этпеге деп, каны киргистилген курманлыкты еп болмаяк. Оны якпага керек.

Айыплык курманлык

7 ¹Мине бек кие болган айыплык курманлык акында йорыклар: ²Оны тутасяндырув курманлыкты шалатаган орында шалмага керек. Онынъ канын савлай курман шалатаган орынга буьркпеге тийисли. ³Онынъ савлай майы курманлык этилсин: куйрык майы эм иш майы, ⁴эки буйреги де, олардынъ уьстиндеги эм санларынынъ янындагы майы ман, бавырындагы майы; олардынъ баьрин де буйреклери мен бирге шыгарып алмага керек. ⁵Дин куллыкшы муны курман шалатаган орында Раббий уьшин от курманлыгы этип яксын. Бу — айыплык курманлыгы. ⁶Дин куллыкшыларынынъ аьеллериндеги баьри эр аьдемлер де оны емеге болаяклар, ама тек кие ерде: бу — бек кие курманлык.

⁷Куьна уьшин эм айыплык уьшин курманлыклар акында йорык бир: олар амалды табып куьна кеширилуьвди этетаган дин куллыкшысына байыр. ⁸Кимнинъ болса да биревдинъ тутасяндырув курманлыгын аькелген дин куллыкшы озине териди калдырмага болаяк. ⁹Табада, яде пештинъ ишинде писирилген оьтпек савгасынынъ кайсысы да оны алып келген дин куллыкшысына байыр, ¹⁰а май ман карыстырылган яде куры оьтпек савгасынынъ кайсысы да Харуннынъ улларына бирдей пайланган болып байыр.

Уьлестирилген курман

¹¹Мине Раббийге аькелмеге болаяк уьлестирилген курман акында йорыклар: ¹²Эгер бирев бу курманлыкты Раббийге шуькир этер уьшин аькелсе, курманлык пан бирге майда

ийленген ашыткысыз оьтпеклер, май ягылган оьтпеклер эм майда аьрувь ийленген ийги уннан калакайлар аькелсин. ¹³ Раббийге шуькир этер уьшин уьлестирилген курманлык пан бирге ол ашыткыда ийленип писирилген оьтпеклер де аькелсин. ¹⁴ Сол оьтпеклердинь аьр бир туьрлисиннен бирерин Раббийге савга этип аькелмеге керек. Ол уьлестирилген курманлыктардынь канын буьрккен дин куллыкшысына байыр. ¹⁵ Ол шуькир этер уьшин шалынган курманлыктынь этин уьлестирип, сол ок оны аькелген куьн емеге керек. Оны эртенъликке дейим калдырып болмаяк.

¹⁶ Ама эгер уьлестирилген курман ваьдели куьнде, яде оьз эрки мен аькелинген болса, оны аькелинген куьн есинлер, калганын экинши куьн де емеге болаяк. ¹⁷ Ама уьшинши куьнге калган курман этти якпага керек. ¹⁸ Эгер уьлестирилген курманнынь этин уьшинши куьн еселер, ол алал болмаяк. Алла оны аькелген аьдемге разы болмаяк, неге десе сол эт – таза тувыл. Оны еген аьдем куьнасы уьшин язаланаяк.

¹⁹ Кайдай болса да бир кирли затка тийген этти еп болмаяк. Оны якпага керек. Таза этти таза болган аьр ким де емеге болаяк. ²⁰ Ама эгер Раббийдинь уьлестирилген курманлыгынынь этин кир болган кисе есе, ол оьз ямагатыннан кувылмага керек. ²¹ Эгер ким болса да бирев кир затка тийип, аьдемнинь кирлигине, арам айванга яде баска бир арам затка, сонь Раббийдинь уьлестирилген курманлыгын еп басласа, ол оьз ямагатыннан кувылмага керек».

Канды эм майды емеге тыювлык

²² Раббий Мусага айтты: ²³ «Исраил улларына айт: Кара малдынь, койлардынь эм эшкилердинь майын еменъиз. ²⁴ Арам оьлген, яде кийик айванлар йьрткан малдынь майы ман пайдаланмага боласыз, тек оны еп болмаяк. ²⁵ Раббийге от курманлыгы этилген айваннынь майын егенлердинь кайсысы да оьз ямагатыннан кувылмага керек. ²⁶ Сиз каерде яшасаньыз да, не куслардынь, не айванлардынь канларын еменъиз. ²⁷ Кан егенлердинь кайсысы да оьз ямагатыннан кувылмага тийисли».

Дин куллыкшылардынъ уылиси

²⁸Раббий Мусага айтты: ²⁹«Исраил улларына айт: Ким болса да Раббийге уьлестирилген курман аькелсе, онынъ бир кесегин Раббийге савга этпеге керек. ³⁰Ол яндырылаяк кесекти Раббийге оьз колы ман аькелсин. Ол майды тоьс пен бирге аькелип, сол тоьсти, Раббийге байыр болганын коьрсетер уьшин, Онынъ алдында силкпеге керек. ³¹Майды Харуннынъ тукымыннан болган дин куллыкшысы курман шалатаган орында яксын, тоьс болса Харунга эм улларына тиеек. ³²Уьлестирилген курманынъыздынъ онъ янбасын дин куллыкшысына савга этип беринъиз. ³³Харуннынъ улларынынъ арасында уьлестирилген курманнынъ канын эм майын ким аькелсе онъ янбасы онынъ уьлиси болаяк. ³⁴Исраил уллары аькелген уьлестирилген курманлыкларыннан Мен алдымда силкинген тоьсти эм савга этилген янбасты алдым эм оларды дин куллыкшысы Харунга эм онынъ улларына, Исраил улларынынъ курманларыннан олардынъ дайымлык уьлиси кепте бердим».

³⁵Мине сосындай Раббийге багысланган от курманлыклардан Харунга эм онынъ улларына, олар Раббийге дин куллыкшылары болып кызмет этер уьшин келгенлеринде, тийисли этилген уьлислери. ³⁶Оларга май ягылган заманда, Раббий Исраил улларына оьзлерининъ аькелетаган курманлыкларынынъ кесегин, келеек аркалар уьшин дайымлык уьлис этип, дин куллыкшыларына берсинлер деп, буйырган эди.

³⁷Соны ман, мене тутасяндырув курманлык, оьтпек савгасы, куьна уьшин курманлыгы, айыплык курманлыгы, багыслав курманлыгы эм уьлестирилген курманлык акында йорыklar. ³⁸Оларды Раббий Мусага Синай тавында, Исраил улларына Синай такырлыгында Раббийге курманлыклар аькелинъиз деп буйырган куьнде, Оьзи берген.

Харуннынъ эм онынъ улларынынъ багысланувы

8 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Харунды эм онынъ улларын аькел, олардынъ кийимлерин ал, ягув уьшин майды, куьна уьшин курманлык этип яс бугады, эки кошкарды эм

ашыткысыз оьпек толган шетенди ал, ³эм савлай ямагатты кие шатырга кирген ерге йый».

⁴Муса Раббий ога буйыргандай этти, эм савлай ямагат кие шатырга киретаган ерге йыйылды. ⁵Муса йыйылганларга айтты: «Муны этпеге Раббий буйырды».

⁶Сонъ Муса Харунды эм онынъ улларын алдыга шыгарды эм оларга сувда ювынмага буйырды. ⁷Ол Харунга узын коьйлек кийдирди, ога белбав байлады, каптал кийдирди эм туткыш тутты. Туткыш уьстиннен ол нагыслы белбав ман оны тоьгерек айландырып байлады, сол белбавга туткышты беркитти. ⁸Ол ога тоьслик салды, а тоьсликтинъ ишине Урим эм Туммим деген кие сыбагады. ⁹Муса онынъ басына шалма кийдирди, эм шалмадынъ манълайына алтын туьйрегиш, кие таж салды. Соьйтип ол Раббий буйыргандай этти.

¹⁰Муса ягув уьшин деген майды алды эм кие шатырды, онынъ ишиндеги баьрсиине де май якты. Солай этип ол мунынъ баьрин де Раббийге багыслады. ¹¹Ети кере ол курман шалатаган орынга май буьркти, ога, савлай савыт-сабасына, колювгышка негизи мен бирге, оларды Раббийге багыслар уьшин, май якты. ¹²Ол, ягув уьшин, Харуннынъ басына май куйды эм, Раббийдинъ кызметине багыслар уьшин, май якты. ¹³Сонъ ол Харуннынъ улларын алдыга шыгарды, оларга узын коьйлеклер кийдирди, белбавлар байлады эм басларына бас кийимин кийдирди. Муса баьрин де Раббий буйыргандай этти.

¹⁴Ол куьна уьшин курманлык этип яс бугады аькелди, а Харун эм онынъ уллары онынъ басына колларын салдылар. ¹⁵Муса бугады шалды, канын алды эм бармагы ман курман шалатаган орыннынъ баьри муьйислерине, оларды тазалар уьшин, якты. Калган канды ол курман шалатаган орыннынъ негизине тоькти. Соьйтип ол курман шалатаган орынды тазалап, Раббийге багыслады. ¹⁶Оннан баска болып, Муса карын-шектинъ тоьгерегиндеги, бавырдагы баьри майды, эки буьйректи де майы ман бирге алды эм курман шалатаган орында якты. ¹⁷Ама бугадынъ оьзин — онынъ терисин, этин эм карын-шегин — ол коныстынъ тысында якты. Баьрин де Раббий буйыргандай этти.

18 Ол тутасяндырылаяк курман ушин кошкарды аькелди, а Харун эм онынъ уллары онынъ басына колларын салдылар. 19 Муса кошкарды шалды эм онынъ канын курман шалатаган орыннынъ баьри ягына да буьркти. 20 Ол кошкарды мушеледи эм кесеклерин басы ман, майы ман бирге якты. 21 Ол курманлыктынъ ишин-бавырын, тирсеклерин ювды эм савлай кошкарды курман шалатаган орыннынъ уьстинде якты. Бу – тутасяндывуь курманлык. Писирилген курманлыктынъ ягымлы ийиси Раббийди разы этер. Муса баьрин де Раббий буйыргандай этти.

22 Сонъ Муса баска кошкарды аькелди, а Харун эм онынъ уллары онынъ басына колларын салдылар. 23 Муса кошкарды шалды, онынъ канын алып, Харуннынъ онъ кулагынынъ этине, онъ колынынъ эм онъ аягынынъ бас бармакларына якты. 24 Муса Харуннынъ улларын алдыга шыгарды эм олардынъ онъ кулакларына, онъ колларынынъ эм онъ аякларынынъ бас бармакларына кан якты. 25 Ол кошкардынъ майын, куйрык майын, иш-бавырдынъ тоьгерегиндеги, эки буйьрегин де, олардынъ майы ман эм онъ янбасын алды. 26 Раббий алдында болган ашыткысыз оьтпекке толы шетеннен ол бир ашыткысыз оьтпекти, майда ийленген бир оьтпекти эм бир калакайды алды. Оларды ол майдынъ эм онъ янбастынъ уьстине салды. 27 Ол булардынъ баьрин де Харунга эм онынъ улларына берди. Олар бу савгаларды Раббийге багыслар ушин силктилер. 28 Оннан сонъ Муса бу затларды олардынъ колларыннан алды эм курман шалатаган орында, тутасяндывуь курманнынъ уьстинде якты. Булар – дин куллыкшыларын Раббийдинъ кызметине багыслар ушин курманлар. Отта писирилген курманлыктынъ ягымлы ийиси Раббийди разы этер. 29 Сонъ Муса тоьсти алды эм Раббийге багыслар ушин силкти. Шалынган кошкардан Мусага айырылган уьлис бу эди. Муса баьрин де Раббий айткандай этти.

30 Муса ягылуь ушин майды эм курман шалатаган орыннан канды алды эм Харунга, онынъ кийими мен, онынъ улларына, кийимлери мен, буьркти. Соьйтип ол Харунды, онынъ улларын эм олардынъ кийимлерин Раббийге багыслады.

31 Муса Харунга эм онынъ улларына айтты: «Раббий мен кие шатырга киретаган ерде этти асынъыз эм оны дин куллыкшыларды кызметке багыслаь ушин шетендеги оьтпек

пен енъиз, Раббий мага буйыргандай этип: „Харун эм онынъ уллары муны есин“. ³² Эттинъ эм обтпектинъ калганын ягы-нъыз. ³³ Кие шатырга киретаган ерден ети куьнди, сизинъ багыслав куьнлеринъиз кутылганша, кетпенъиз, неге десе сизинъ багыславынъыз ети куьннинъ узагына созылаяк. ³⁴ Буь-гуьн этилген зат, сизинъ тазаланувынъыз ушин Раббийдинъ буйырыгы ман толтырылган. ³⁵ Кие шатырга киретаган ерде куьндиз де, кеше де, ети куьннинъ узагында, калынъыз эм Раббий талаплаган затты толтырынъыз. Солай этпесенъиз, оьлерсинъиз. Мага солай буйырылган.

³⁶ Харун эм онынъ уллары, Муса аркалы Раббийдинъ буйырган баьри затын да эттилер.

Дин куллыкшылар кызмет кылып баслайдылар

9 ¹ Сегизинши куьн Муса Харунды, онынъ уллары ман эм Израилдинъ аксакалларын шақырды. ² Ол Харунга айтты: «Куьна ушин курманлык этип бузавды ал эм тутасяндырув ушин койды, экеви де минсиз болсын, эм оларды Раббий алдына сал. ³ Израил улларына айт: „Куьна ушин курманлык этип текеди, бирийллык бузав ман козыды тутасяндырув ушин алынъыз, ⁴ эм уьлестирилген курман этип обгиз бен койды, оларды май ман ийленген обтпек савгасы ман бирге Раббийге курманлык этер ушин. Буьгуьн сизге Раббий коьринеекти де“».

⁵ Муса айткан затларды кие шатырдынъ касына аькелдилер, эм савлай ямагат келип Раббий алдында турды. ⁶ Муса оларга айтты: «Раббий сизге бу затты этинъиз деп буйырган, сизге Раббийдинъ данъклы нуры ашылар ушин».

⁷ Муса Харунга айтты: «Курман шалатаган орынга бар эм обзинънинъ куьна курманлыгынъды эм тутасяндырув курманды аькел, обзинъе эм халкка кеширилуьв этер ушин, шал. Халк ушин курманлык эт, ога, Раббий буйыргандай, кеширилуьв этер ушин».

⁸ Харун курман шалатаган орынга келди эм, обзининъ куьнасы ушин курман этип, бузавды шалды. ⁹ Уллары ога канды бердилер, ол канга бармагын малып, курман шалатаган орыннынъ муьйислерине якты. ¹⁰ Курман шалатаган ерде ол куьна курманлыктынъ майын, буьйреклерди эм бавырдынъ

майын якты. Ол баэрин де Раббий Мусага буйыргандай этти.

¹¹ Айваннынъ этин эм терисин ол коныстынъ тысында якты.

¹² Ызыннан Харун тутасяндырув курманлыкты шалды. Уллары ога канды бердилер, эм ол оны курман шалатаган орыннынъ баэри ягына буэркти. ¹³ Олар ога тутасяндырув курманлыкты кесектен сонъ кесек этип бердилер, басын да косып, эм Харун оны курман шалатаган орында якты. ¹⁴ Ол курманлыктынъ карын-шегин, аякларын ювды эм курман шалатаган орында тутасяндырув курманлыктынъ баска кесеклерининъ устинде якты.

¹⁵ Сонъ Харун ямагат ушин курман шалды. Ол ямагаттынъ куьнасы ушин курманлык этип текеди алды, оны шалды эм, биринши тутасяндырув курмандай этип, куьна ушин курманлык этти.

¹⁶ Ол тутасяндырув курманлыкты аькелип йорыгы ман келите шалды. ¹⁷ Тагы да ол оьтпек савгасын аькелди. Оннан бир увысты алып, курман шалатаган орында, эртенъликте тутасяндырув курманга косып, якты.

¹⁸ Ол, ямагат ушин уьлестирилген курман этип, оьгизди эм кошкарды шалды. Уллары ога канды бердилер, эм ол оны курман оьгизди эм кошкарды шалатаган орыннынъ баэри ягына да буэркти. ¹⁹ Ама оьгиздинъ эм койдынъ майын – куйрык майын, буьйреклер тоьгерегиндеги эм бавыр майын ²⁰ ол курманлардынъ тоьслерине салды, сонъ курман шалатаган орында якты. ²¹ Харун, Муса буйыргандай, курманлардынъ тоьслерин эм онъ янбасларын, Раббийге багыслаганын коьрсетер ушин, силкти.

²² Харун колларын ямагат устине коьтерди эм Алладынъ оларга разы болувын тиледи. Куьна курманлыкты, тутасяндырув курманды эм уьлестирилген курманлыгын эткен сонъ, ол тоьменге туьсти.

²³ Муса эм Харун кие шатырга кирдилер. Шыкканда, олар Алладан ямагатка разы болувын тиледилер, эм халкка Раббийдинъ данъклы нуры коьринди. ²⁴ Бирден Раббий от явдырды. От курман шалатаган орындагы тутасяндырув курманды эм майды якты. Ямагат оны коьргенде, суьйингеннен кышкырды эм, бетиннен ерге йыгылып, сежде этти.

Надав ман Авихудтынъ куьнасы

10 ¹Харуннынъ уллары, Надав ман Авихуд, аьр бири озь-лерининъ савытларын алып, оларга пыскып янып турган коьмир отты салдылар, ягымлы ийисли майларды косып, Раббийге, Ол булай айтпаса да, арам отты аькелдилер. ²Бирден Раббий олардынъ уьстине от явдырды. От оларды ягып йок этти, эм олар Раббийдинъ алдында оьлдилер. ³Сонда Муса Харунга айтты: «Бу эне сол Раббий айткан зат: „Мага куллык эткенлер киелигимди оьрметлемеге кереклер; солай этселер, савлай халк Мени данъклар“».

Харун уьндемеди.

⁴Муса Мишаелди эм Элсапанды, Харуннынъ атасынынъ кардашы Уззиелдинъ улларын, шакырды эм оларга айтты: «Келинъиз де озь ювыкларынынъ озьликлерин коныстынъ тысына, кие шатырга киретаган ерден эрек шыгарынъыз».

⁵Олар келдилер, эм, Муса буйыргандай этип, оьлгенлерди коьйлеклериннен ыслап, коныстынъ тысына шыгардылар.

⁶Сонда Муса Харунга эм онынъ уллары Элазарга эм Итамарга айтты: «Олар уьшин, шашынъызды куйып, озь кийиминъызды йыртып, сыйт этпенъиз. Олай болмаса, сиз оьлеексиз. Раббий болса, савлай ямагатка каарланаяк. Ама сизинъ ырувдасларынынъ, савлай Исраил халкы, Раббий якканларга сыйт этпеге болаяклар. ⁷Раббий мен кие шатырга киретаган ерден кетпенъиз, ол болмаса, сиз оьлеексинъиз, сизде Раббийдинъ кызметине багысланган май уьстинъизде болган себепли».

Олар Мусадынъ айтканын эттилер.

Дин куллыкшылардынъ борышлары

⁸Раббий Харунга айтты: ⁹«Сен эм сенинъ улларынъ, кие шатырга киреятканда, шагыр яде баска куьшли ишимликлер ишкен болмаса керексинъиз; олай болмаса, сиз оьлеексинъиз. Бу – келеек аркалар уьшин оьмирлик парыз. ¹⁰Кие эм арам затты, тазады эм кирди айырып билинъиз ¹¹эм Исраил улларын Раббийдинъ Муса аркалы берген парызларына уьйретинъиз».

¹²Муса Харунга эм онынъ калган уллары Элазарга эм Итамарга айтты: «Раббийге аькелинген от курманлыкларынан

калган ытпек савгасын алынъыз, эм оны, ашыткысыз этилгенин, курман шалатаган орыннынъ ягында енъыз, неге десе бу – бек кие зат. ¹³Оны кие ерде енъыз, неге десе ол – сенинъ ульисинъыз эм сенинъ улларынынъдынъ ульиси, Раббийге этилген от курманлыкларында; мага солай буйырылган эди. ¹⁴Сен, сенинъ улларынынъ эм кызларынынъ силкилген тобсти эм багысланган янбасты емеге болаяксынъыз. Бу затларды таза ерде енъыз; олар сага эм сенинъ балаларынъа Израил улларынынъ ульестирилген курманларында сизинъ ульисинъыз кепте берилген. ¹⁵Багысланган янбасты эм силкилген тобсти от курманлыклардынъ майы ман аькелмеге керек, Раббийдинъ алдында силкилген курманлыктай этип оларды силксинлер. Бу сага эм сенинъ балаларынъа, Раббийдинъ буйырувы ман келисте, дайымлык ульис болаяк».

¹⁶Муса куьна ушин курманлык теке акында сораганда, онынъ яндырылып та кутылганын билгенде, ол Элазар ман Итамарга, Харуннынъ калган улларына, айлак та ашувланды. Ол сорады: ¹⁷«Неге сиз куьна ушин курманлыкты кие ерде емединъыз? Ол – бек кие курманлык; ол сизге, ямагаттынъ айыбын курытынъыз, олар ушин Раббий алдында кешируувлик этип, деп берилген. ¹⁸Сиз онынъ канын кие меканга киргистпеген сонъ, ол курманлыкты, мен айткандай этип, кие ерде емеге керек эдинъыз».

¹⁹Харун Мусага айтты: «Буьгуьн олар куьна ушин курманлык эттилер эм Раббийге деп тутасяндырув курманды шалдылар, тек болса да, мен сондай затка ушырадым! Раббийге керекпе эди, меним буьгуьн куьна ушин курманлыкты егеним?»

²⁰Оны эситип, Муса унасты.

*Эти алал эм арам айванлар
(Шер. 14:3-21)*

11 ¹Раббий Мусага эм Харунга айтты: ²«Израил улларына айтынъыз: Мине, сизге емеге болгандай, ер юзинде яшайтаган айванлар. ³Сиз айыры туягы терен болган эм сагыз шайнаган малдынъ кайсысын да емеге боласынъыз.

⁴Бар айванлар, яде сагыз шайнайдылар, яде айыры туяклы. Олардынъ арасындагы туьеди еменъыз, неге десе ол сагыз

шайнайды, тек онынъ туягы айыры тувыл. Сизинъ ушин ол – арам. ⁵Кая тавшан сагыз шайнайды, тек онынъ туягы айыры тувыл. Сизинъ ушин ол – арам. ⁶Коян куьйзейди, тек онынъ туягы айыры тувыл. Сизинъ ушин ол – арам. ⁷Донъыз болса, онынъ туягы теренге айыры болса да, ол куьйземейди. Сизинъ ушин ол – арам. ⁸Олардынъ этин еменъиз эм олардынъ илеслерине тийменъиз: сизинъ ушин олар – арам.

⁹Сувда – денъизлерде эм йылгаларда – яшаган януварлардан сиз канаты эм кабыгы болганларды емеге болаяксынъыз. ¹⁰Ама канаты эм кабыгы болмаган, денъизлерде эм йылгаларда яшайтаган януварлардан эм баска сув яшавшыларыннан шийкенинъиз. ¹¹Олардан шийкенип, этлерин еменъиз, илеслериннен шийкенинъиз. ¹²Канаты эм кабыгы болмаган сув яшавшылары бабри де сизинъ ушин арам болсын.

¹³Мине сиз шийкенмеге эм емеске керек куслар, неге десе бу – арам: карагус, сакаллы карагус, тазкара, ¹⁴сункар, лашын туърлилери, ¹⁵карга туърлилери, ¹⁶япалак кус, саз япалагы, шагала, каршыга кус туърлилери, ¹⁷уьй байгус, сув туйгыны, кулаклы япалак, ¹⁸байгус, шоьл япалагы, туйгын, ¹⁹лейлек, кутан туърлилери, поппеп эм, ярганат.

²⁰Ушып, йылысып болган курт-кумырскадынъ кайсысы да сиз ушин арам болсын. ²¹Бабри ушатаган эм йылысатаган курт-кумырскадынъ ишиннен сиз тек каргып болатанларын емеге болаяксынъыз. ²²Олардынъ арасыннан сиз акрид, цикад, эм шегерткединъ кайсысын да емеге болаяксынъыз. ²³Тек калган курт-кумырскады, ушып та, йылысып та болганларын, арам деп, билинъиз.

²⁴Сиз олар ман кирленерсинъиз. Олардынъ илеслерине колы ман тийген ким де болсын тап кешке дейим кир болаяк. ²⁵Сондай илести табып алган ким болса да кийимин ювмага керек эм кешке дейим ол кир болаяк.

²⁶Туягы айыры болып, тек терен айырыгы болмаган, яде куьйземеген кайсы айван да сизинъ ушин арам. ²⁷Аякларын да туяксыз юрген доьртаяклы айванлар сизинъ ушин арам. Олардынъ илесине кол ман тийген ким де кешке дейим кир болаяк. ²⁸Олардынъ илесин табып алган ким де оьз кийимин

ювмага керек эм кешке дейим таза болмаяк. Сосы айванлар сиз уьшин арамлар.

²⁹ Ерде йылысып юргенлерден сиз уьшин арам болганлары: ласка, шышкан, шипохвостгынъ кайсы туьрлиси де, ³⁰ геккон, бинжак, ирге кесерткиси, веретеница эм хамелеон. ³¹ Йылысып юрген баьри айванлардан булар сиз уьшин арам. Оларга колы тийген ким де кешке дейим кир болаяк. ³² Эгер илес бир затка йыгылып туьссе, сол зат, кайтип кулланыла болса да, кирленеек, агаштан болса да, кумаштан, териден, яде моьшек кумаштан да. Оны сувга малмага керек. Ол кешке дейим кир болып, сонъ тагы да таза болаяк. ³³ Эгер илес балшык савытка туьссе, онынъ ишиндеги баьри зат та кир болаяк, савытты уватпага керек. ³⁴ Ондай савыттан сув куйылган азык – таза тувыл эм онынъ ишиндеги кайдай да ишимлик таза тувыл. ³⁵ Илес йыгылган аьр не зат та – кир. Пешти, яде ас асылатаган савытты бузбага керек. Олар – кир, олар ман кир зат пан айкаскандай этип, озьинъизди тутынъыз. ³⁶ Ама сув булагы яде сув куйылган уьйкен савыт таза болып кала-яклар, тек олардынъ илеске тийген ишиндегиси кир болаяк. ³⁷ Эгер илес эгилеекти саклап турган урлыкка йыгылса, олар таза болып калаяк. ³⁸ Ама эгер илес йыгылган урлыклар сув ишинде болган болсалар, олар сизинъ уьшин кир.

³⁹ Сизге емеге алал болган айваннынъ илесине тийген аьр ким де кешке дейим кир болып сайылады. ⁴⁰ Илестен егеннинъ кайсысы да кийимин ювмага керек эм кешке дейим озьи кир деп сайылаяк. Илести табып алган ким де кийимин ювмага керек эм кешке дейим кир деп сайылаяк.

⁴¹ Ерде йылысып юрген кайсы янувар да – арам. Оны еп болмаяк. ⁴² Йылысып юретаганларды еменъиз, курсагында йылысып юреме, яде доьрт аягы бар ма, яде коьп аяклары бар ма – бу арам. ⁴³ Олар ман озьинъизди арам этпенъиз, олардан себеп кирленменъиз. ⁴⁴ Мен – Раббий, сизинъ Алланъыз. Озьинъизди таза тутып кие болынъыз, неге десе Мен кие. Ерде йылысып юрген бир янувар себепли де кирленменъиз. ⁴⁵ Мен – Раббий, сизинъ Алланъыз болар уьшин, сизди Мысырдан шыгарган. Кие болынъыз, неге десе Мен кие.

⁴⁶ Айванлар, куслар, сувда кара-кумак болган эм ерде йылы-сып юрген ян-янувар акында мине сосындай йорык. ⁴⁷ Кирди тазадан, емеге алал болган эм арам януварларды айырынъыз».

Бала табувдан сонъ тазаланув

12 ¹ Раббий Мусага айтты: ² «Исраил улларына айт: Авы-раяклы болып ул тапкан кыскааяклы ети куьнди, уьсти келген заманындагындай болып, таза болмаяк. ³ Сегизинши куьн ул балады бабага олтыртпага керек. ⁴ Сонъ кыскааяклы, кан келуьвден тазаланар уьшин, отыз уьш куьнди сакламага керек. Тазаланув куьнлери оьткенше, ол кие затларга тийме-син эм кие меканга бармасын. ⁵ Эгер ол кыз бала тапса, эки юма бойынша, уьсти келген заманындагындай болып, таза болмаяк. Сонъ ол, кан келуьвден тазаланар уьшин, алпыс алты куьн сакламага керек.

⁶ Улы яде кызы уьшин тазаланув куьнлери озганда, ол кие шатырга кирген ерге дин куллыкшысына тутасяндырув курман уьшин бирйыллык козыды эм куьна уьшин курманлык этип яс коьгершинди яде анаш коьгершинди аькелсин. ⁷ Дин куллыкшысы болса аькелингенди Раббийге курман этер, кыскааяклы уьшин кеширилуьв тилеп эм ол бала табувдан сонъгы кан келуьвден тазаланар. Мине сосындай болады ул яде кыз тапкан кыскааяклы уьшин йорыклар. ⁸ Эгер козы аькелмеге онынъ колайы болмаса, ол эки ана, яде яс коьгершинди, биревин – тутасяндырув курман уьшин, баскасын – куьна уьшин курманлык деп аькелсин. Дин куллыкшы оны кеши-рер эм ол тазаланар».

Юкпа тери маразлары

13 ¹ Раббий Мусага эм Харунга айтты: ² «Эгер кимнинъ болса да биревдинъ терисинде, юкпалы тери маразга усаган сисик, боьртуув яде иринлесуьв шыкса, маразлыды дин куллыкшысы Харунга яде онынъ дин куллыкшы болган улларынынъ бирисине аькелмеге керек. ³ Дин куллыкшы те-рисиндеги авырган ерди карап алсын, эм, эгер маразлы ердинъ туьги агарган болса, эм авырган ерининъ терисине теренле-ген болса – бу юкпалы мараз. Маразлыды карап болып, дин

куллыкшы онынъ таза болмаганын айтпага керек. ⁴Эгер онынъ терисинде теренге кетпеген ак тат болса, эм онынъ туьклери де агармаган болса, дин куллыкшы оны ети куьннинъ узагына айырып, ялгыз калдырсын. ⁵Етинши куьн ол оны карасын, эм авырган ер туьрленмегенин эм яйылып кетпегенин коьрсе, оны тагы ети куьнге айырып ялгыз этсин. ⁶Етинши куьн тагы да оны карасын, эм эгер авырган ери терисинде яйылмай, куьнъиртленген болса, ол аьдемди таза деп белгилесин. Бу — аьдеттеги боьртуув. Авырган кийимин ювсын эм соьйтип таза болаяк. ⁷Тек эгер авырган киси дин куллыкшысына тазаланув уьшин келген сонъ боьртуув терисинде яйылса, дин куллыкшысына ол тагыда келсин. ⁸Дин куллыкшысы оны карасын эм боьртуув терисинде яйылган болса, ол аьдемди кир деп белгилесин — бу юкпалы мараз.

⁹Терисинде юкпалы мараз болганды дин куллыкшысына аькелмеге керек. ¹⁰Дин куллыкшысы оны карар, эм эгер терисинде, туьклерин агарткан ашык ярасы болган, ак сисикти коьрсе, ¹¹бу — эртеден болган тери мараз. Дин куллыкшы ол маразлыды кир деп белгилесин. Ол маразлыды карамага деп айырып ялгыз этпесин, неге десе, ол таза тувылы белгили.

¹²Эгер мараз савлай терисине яйылып, маразлыды басыннан аягына дейим япкан болса, дин куллыкшы коьрмеге болганша, ¹³оны дин куллыкшы карасын эм, эгер мараз савлай этин япкан болса, маразды таза деп белгилеп айтсын. Эгер баьри де агарган болса, аьдем таза. ¹⁴Ама эгер маразлыда ашык яралар болса, ол — кирли. ¹⁵Ашык яраларды коьрген дин куллыкшы аьдемди кирли деп белгилесин. Ашык яралар таза тувыл — бу юкпалы мараз. ¹⁶Эгер ашык яралар туьрленип агарсалар, маразлы дин куллыкшысына барсын. ¹⁷Дин куллыкшы оны карап, авырган ери агарганын коьрсе, ол аьдемди таза деп белгилесин. Ол — таза.

¹⁸Эгер биревдинъ терисинде сонъында тайган иринлесуув болган болса, ¹⁹а онынъ орнында ак сисик яде кызыл-ала-ак тат болса, маразлы дин куллыкшысына келмеге керек. ²⁰Дин куллыкшы оны карар, эм эгер авырган ери терисине яйылган болса, шашы да агарып, ол аьдемди таза тувыл деп белгилесин. Бу — иринлескен ерге шыккан юкпалы тери мараз.

²¹ Ама эгер сол татты карай туруп, дин куллыкшы агарган шашларды коьрмесе, тат та куьнъирт болып, териге теренлеп кетпесе, ол маразлыды, тергев уьшин деп, ети куьнге айырып ялгыз этсин. ²² Эгер тат терисине яйылып кеткендей болса, дин куллыкшы маразлыды, таза тувыл деп, белгилесин. Бу мараздынъ нышаны. ²³ Ама тат туьрленмесе, яйылмаса, ол — алдынгы иринлесуьвдинъ ызы, эм дин куллыкшы маразлыды таза деп белгилер.

²⁴ Эгер биревдинъ терисинде куьйдирилуьв болып, сол ерде кызыл-ала яде ак тат шыкса, ²⁵ дин куллыкшы ол татты карасын, эм эгер онда шашлары агарган болса, тат та терисинде теренлеген болса, бу — куьйген ерде тувган юкпалы мараз. Дин куллыкшы маразлыды таза тувыл деп белгилеек. Бу юкпалы мараз. ²⁶ Ама эгер, татты карай туруп, дин куллыкшы онда ак туьклерди коьрмесе, тат та, куьнъиртленип, терисине теренленмеген болса, дин куллыкшы маразлыды ети куьнге айырып ялгыз этсин. ²⁷ Етинши куьн дин куллыкшы оны карар, эм эгер тат эти-терисине яйылса, ол аьдемди таза тувыл деп белгилесин. Бу — юкпалы тери мараз. ²⁸ Ама эгер тат туьрленмесе эм, куьнъиртленип, терисине яйылмаса, бу — куьйдирилуьвден калган сисик. Дин куллыкшы ол аьдемди таза деп белгилесин, неге десе, бу — тек куьйдирилуьвдинъ ызы.

²⁹ Эгер авырган ер эр аьдемнинъ яде кыскаяклыдынъ басында яде иегинде болса, ³⁰ дин куллыкшы оны карасын, эм эгер ол терисине теренлеген болса, соны ман бирге ондагы шашлар сары эм юка болса, маразлыды таза тувыл деп белгилесин. Бу — лишай (темирев), бастагы яде иектеги юкпалы мараз. ³¹ Эгер авырган ерди карай келип, дин куллыкшы онынъ териге теренлемегенин эм онда кара шашлар болмаганын коьрсе, ол маразлыды ети куьннинъ бойынша айырып ялгыз этип, коьз салсын. ³² Етинши куьн дин куллыкшы авырган ерди карасын, эм эгер сол темирев яйылмаган болса, онда сары туьк болмаса, эм ол терисининъ теренине кетпеген болса, ³³ маразлыды, авырган ерине тиймей, кетерсинлер. Дин куллыкшы оны тагы да ети куьнге дейим айырып ялгыз этсин. ³⁴ Етинши куьн дин куллыкшы сол темиревди карасын, эм эгер ол терисине яйылып эм теренлеп кетпеген болса, маразлыды

таза деп белгилесин. Маразлы кийимин ювып та, таза боляк.
³⁵ Ама эгер, маразлыды таза деп белгилегеннен сонъ, ол темир-
 реу терисине яйылып басласа, ³⁶ дин куллыкшы оны тагы бир
 карасын. Эгер темирев териде яйылып барса, дин куллыкшы
 сары тукти излемесин, маразлы аьдем — таза тувыл. ³⁷ Ама
 эгер, онынъ ойынша, авырган ер туурленмеген эм онда кара
 тукъ оьскен, темирев тайган, сол заман маразлы — таза, эм
 дин куллыкшы оны таза деп белгилеп айтаяк.

³⁸ Эгер эр аьдемде, яде кыскааякыда терисинде ак татлар
 шыксалар, ³⁹ дин куллыкшы оларды карасын. Эгер татлар ак-
 шыл-ак болсалар, ол — териде шыккан аьдеттеги боьртуув;
 маразлы — таза.

⁴⁰ Эгер аьдемнинъ самайларыннан шаш тайса, ол тазланган,
 тек — таза. ⁴¹ Эгер аьдемнинъ манълайынынъ уьстиннен шашы
 тайса, ол тазланган, тек — таза. ⁴² Ама эгер онынъ тазланган
 еринде кызыл-ала тувсли авырган ер болса, бу — онынъ ба-
 сында, яде манълайында болган юкпалы тери мараз. ⁴³ Дин
 куллыкшы маразлыды карасын, эм эгер онынъ таз басындагы
 сисик, юкпалы тери мараздыкындай, кызыл-ала болса, ⁴⁴ ол
 авырган эм таза тувыл. Дин куллыкшы, онынъ басындагы
 мараз нышанлары уьшин, оны таза тувыл деп белгилеп айт-
 пага керек.

⁴⁵ Сосындай нышанлары болган маразлы, йыртык кийим
 кийип, шашлары куйылып, бетининъ тоьмен ягы ябык болып
 юргеге керек, биргесине: „Таза тувылман! Таза тувылман!“ —
 деп бакырып. ⁴⁶ Авыра туруп, ол таза боляк тувыл. Ол бир
 оьзи ялгыз коныстынъ тысында яшамага керек.

Затлардынъ уьстинде коькмараз

⁴⁷ Эгер кийимди коькмараз басса, каврак кийим ме, кетен
 кийим ме, ⁴⁸ токылган, яде оьрилген кетен яде каврак кумаш-
 тан, сактыян, яде сактыян зат, ⁴⁹ эгер кийимдеги, сактыянда-
 гы, токылган, яде оьрилген кумашта, яде сактыян затта тат
 ясыл-ала, яде кызыл-ала болса, бу — оьсип яйылаатырган
 коькмараз. Ол затты дин куллыкшыга коьрсетпеге керек.
⁵⁰ Дин куллыкшы коькмаразды карасын, эм ол коькмараз
 баскан заттынъ ети куьн бойынша кулланувын токтатсын.

⁵¹Етинши куьн ол оны карасын, эм эгер коькмараз кийимде, токылган, яде оьрилген кумашта, яде не зат уьшин де кулланылатаган сактыянда яйылган болса, бу — куьш алаяткан коькмараз, сога коьре бу зат — таза тувыл. ⁵²Ол мараз баскан кийимди, кетеннен, яде каврактан токылган, яде оьрилген кумашты, яде сактыян затты яксын, неге десе, бу — куьш алаяткан коькмараз. Бу затты якпага керек.

⁵³Ама эгер, затты карай турып, дин куллыкшы коькмараздынъ кийимде, токылган яде кетен кумашта, яде сактыян затта яйылмаганын коьрсе, ⁵⁴ол коькмаразланган затты ювдыртсын. Оны кулланувдан ети куьнге дейим тайдырсын. ⁵⁵Коькмаразланган затты ювганнан сонъ, дин куллыкшы оны карасын эм эгер коькмараз, оьсип яйылмай да, туьсин туьрлендирмеген болса, кийим — таза тувыл. Оны, коькмараз онъын, яде терисин басканма деп карамай, якпага керек. ⁵⁶Эгер, кийимди карай турып, дин куллыкшы, ювылган заттагы коькмараз туьсин йойганын коьрсе, ол кийимнен, сактыяннан, токылган, яде оьрилген кумаштан яман ерин юлкып алсын. ⁵⁷Эгер коькмараз кийимде, токылган, яде оьрилген кумашта, яде сактыян затта яне шыкса, ол оьседи, сога коьре коькмараз болган не затты да якпага керек. ⁵⁸Ювылган эм коькмараздан тазаланган кийимди, токылган, яде оьрилген кумашты, яде сактыян затты тагы да ювмага керек, эм ол таза болаяк».

⁵⁹Мине сосындай коькмараз баскан каврак яде кетен кийим, токылган, яде оьрилген кумаш, яде сактыян зат акында йорыклар, оларды таза яде кир деп калай белгилемеге кереги акында.

Юкпалы тери маразлардан тазаланув

14 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Мине тери маразлыдынъ тазаланатаган вакыты акында йорыклар. ³Дин куллыкшы коньстынъ тысына шыгып оны карасын. Эгер маразлы юкпалы тери мараздан ийги болган болса, ⁴дин куллыкшы ол тазаланатаган уьшин деп эки тири алал кусты эм кедр агашты, кызыл юнди эм майоран оьсимликти алмага буйырсын. ⁵Дин куллыкшы эки кустынъ бирисин таза сув куйылган балшык савыттынъ уьстинде оьлтirmeге буйырсын. ⁶Ол тири

кусты алсын эм оны кедр агашы, ал юн йип эм майоран ман бирге таза сувдынъ уьстинде оьлтирилген кустынъ канына малсын. ⁷ Юкпалы мараздан тазаланаятырганга ол ети кере буьрксин, оны таза деп белгилеп айтып, тири кусты ашык данъылга йиберсин.

⁸Тазаланаятырган савлай кийимин ювсын, савлай шашын кетерсин, ювынсын, сонда таза боляк. Энди ол коныска кирмеге болады, тек ети куьн шатырдынъ тысында яшама-га керек. ⁹Етинши куьн ол савлай шашын кетерсин: басын, сакалын, касларын эм баска шашларын. Ол кийимин ювсын эм оьзи ювынсын, сонда таза боляк.

¹⁰Сегизинши куьн ол эки эркек козыды эм бирйыллык ур-гашыды — баьри де минсиз болып — эм оьтпек савгасы этип зейтун май ман карыстырылган уьш куьренке ийги ун эм бир тостакай зейтун май аккелмеге керек. ¹¹Тазалавды этетаган дин куллыкшы тазаланатаганды, онынъ курманлыклары ман, Раббийдинъ кие шатырга киретаган ерге салсын.

¹²Дин куллыкшы козылардынъ бирисин алсын эм оны май тостакайы ман бирге айыплык курманлыгы этсин. Оларды Раббийге багыслаганын коьрсетер уьшин силксин. ¹³Козыды, куьна уьшин курманды эм тутасяндырув курманды шалатаган кие ерде шалсын. Куьна уьшин курманлыктай болып, айып-лык курманлыгы дин куллыкшыга байыр, ол — бек кие зат.

¹⁴Дин куллыкшы айыплык курманлыгынынъ канын алсын эм оны тазаланатаганнынъ онъ кулагынынъ этине, онъ ко-лынынъ эм онъ аягынынъ бас бармагына яксын. ¹⁵Дин кул-лыкшы зейтун майдан алып, сол колынынъ аясына куйсын,

¹⁶онъ колынынъ коьрсеткиш бармагын аядагы майга малсын эм бармактан Раббий алдында ети кере май буьрксин. ¹⁷Аяда калган майды дин куллыкшы тазаланатаганнынъ онъ кула-гынынъ этине, онъ колынынъ эм онъ аягынынъ бас барма-гына, айыплык курманынынъ канынынъ уьстиннен, яксын. ¹⁸Аясында калган майды дин куллыкшы тазаланатаганнынъ басына куйсын эм Раббий алдында оны тазаласын.

¹⁹Дин куллыкшы куьна уьшин курманды шалсын эм таза-ланаяк аьдемди кирликтен тазаласын. Оннан сонъ дин кул-лыкшы тутасяндырув курманлыгын шалсын, ²⁰оны оьтпек

савгасы ман бирге курман шалатаган орынга аькелсин, аьдемди тазаласын. Сонда ол таза боляк.

²¹ Эгер ол ярлы болса, эм сосындай курманлыклар этпеге колайы болмаса, ол бир эркек козыды силкув уьшин айыплык курманлыгы этип озин тазалар уьшин алсын. Оьтпек савгасы деп тек зейтун май ман карыстырылган бир куьренке ийги унды эм бир тостакай зейтун майды аькелсин. ²² Колайына коьре эки анаш коьгершинди яде эки яс коьгершинди де аькелсин, бирисин – куьна уьшин курманлык этип, экиншисин – тутасындырув уьшин.

²³ Сегизинши куьн ол, тазаланар уьшин, оларды дин куллыкшысына, кие шатырга киретаган ерге, Раббий алдына аькелсин. ²⁴ Дин куллыкшы айыплык курманлыкка козыды тостакайдагы зейтун ман бирге алсын, эм Раббийге багысланын коьрсетер уьшин, силксин. ²⁵ Ол айыплык курманлыгы болган козыды шалсын, онынъ канын алсын эм тазаланатаганнынъ онъ кулагынынъ этине, онъ колынынъ эм онъ аягынынъ бас бармагына яксын. ²⁶ Дин куллыкшы зейтун майды сол колынынъ аясына куйсын, ²⁷ онъ колынынъ коьрсеткиш бармагы ман аядагы майдан Раббий алдында ети кере буьрксин ²⁸ Аядагы майды ол айыплык курманнынъ канын яккан ерлерге – онъ кулагынынъ этине, онъ колынынъ эм онъ аягынынъ бас бармагына – яксын. ²⁹ Калган майды дин куллыкшы аядан тазаланатаганнынъ басына куйып, Раббий алдында оны тазаласын. ³⁰ Курманлык этип ол, колайына коьре, эки анаш коьгершинди яде эки яс коьгершинди аькелсин, ³¹ биревин – куьна уьшин курманлык этип, баскасын – оьтпек савгасы ман бирге тутасындырув уьшин. Соьйтип дин куллыкшы тазаланмага керек болган аьдемди тазалайк».

³² Мине юкпалы мараз бан авырып, озининъ тазаланувы уьшин аьдеттеги курманлыкларды аькелмеге колайы болмаганлар уьшин йорыклар.

Уьйлер ишиндеги коькмараз

³³ Раббий Мусага эм Харунга айтты: ³⁴ «Мен сизге байыр этип беретанган Кенан ерине сиз келгенде, Мен сол ерде кайдай да болсын бир уьйге озьсип турган коькмараз тийдирермен.

³⁵ Уьйдинъ иеси дин куллыкшысына барып булай айтсын: „Меним уьйимде мен коькмаразга усаган бир зат коьрдим“.

³⁶ Уьйге кирип коькмаразды караяктан алдын дин куллыкшы уьй ишиндеги баьри затты шыгармага деп буйырсын, ол болмаса уьй ишиндеги баьри зат кир деп белгиленеек. Соннан сонъ дин куллыкшы кирип, уьйди карасын. ³⁷ Ол иргелердеги коькмаразды карасын: эгер оларда ясыл-ала, яде кызыл-ала, коьзкарарга иргединъ теренине кететаган татлар бар болса, ³⁸ дин куллыкшы тыска шыгып, уьйди ети куьнге киртлесин. ³⁹ Етинши куьн дин куллыкшы уьйди тагы да карап шыкпага деп яне кайтаяк. Эгер коькмараз иргелерге яйылган болса, ⁴⁰ ол иргединъ мараз баскан тасларын сувыртып алдырып, каладан тыс, арам ерге аькетип таслаттырсын. ⁴¹ Ишиннен иргелерди кырып алсынлар, кырылган балшыкты каладынъ тысына, арам ерге тасласынлар. ⁴² Эски тасларды янъыларга авыстырып, иргелерди янъыдан балшык пан сыласынлар.

⁴³ Эгер таслар сувырылып алынып, уьй иргелери кырылып, янъыдан сыланган сонъ, уьйди коькмараз тагы да басса, ⁴⁴ дин куллыкшы барып оны карамага керек. Эгер коькмараз уьйге яйылган болса, бу – оьсетаган коькмараз; уьй – таза тувыл. ⁴⁵ Уьйди бузсынлар, а онынъ тасларын, агашын эм савлай сылавын каладан арам ерге шыгарсынлар.

⁴⁶ Киртли болган уьйге кирген ким де болсын кешке дейим таза болмаяк. ⁴⁷ Сол уьйде конган, яде ашаган аьдем кийимин ювмага керек.

⁴⁸ Ама эгер оны карамага келген дин куллыкшы сыланганнан сонъ коькмараз уьй ишине яйылмаганын коьрсе, ол уьйди таза деп белгилеек, неге десе коькмараз тайган. ⁴⁹ Уьйдинъ тазаланганын коьрсетер уьшин ол эки кусты эм кедр агашын, ал юн йипти эм майоран оьсимликтен бир талды алсын. ⁵⁰ Эки кустынъ бирисин ол балшык савыт ишиндеги таза сувдынъ уьстинде сойсын. ⁵¹ Ол кедр агашты, майоранды, ал юн йипти, тири кусты алсын эм сойылган кустынъ канына эм таза сувга салып, уьйге ети кере буьрксин. ⁵² Сойтип ол уьйди кустынъ каны ман, таза сув ман, тири кус пан, кедр агашы ман, майоран ман эм ал юн йип пен тазалайк. ⁵³ Тири

кусты ол каладынъ тысына, ашык далага йиберсин. Соьитип ол уьйди тазалайк, уьй таза болайк».

⁵⁴Мине сосындай кайсы юкпалы тери мараз: темирев, ⁵⁵кийимде эм уьйде коькмараз, сисик, боьртуув эм иринлесуув акында йорыклар, ⁵⁶бир заттынъ тазалыгын айырып билер уьшин. Мине сосындай юкпалы тери маразлардынъ эм коькмараздынъ акында йорыклар.

Кевде кирлиги акында

15 ¹Раббий Мусага эм Харунга айтты: ²«Соьйлесинъиз Исраил уллары ман эм оларга айтынъыз: Эгер эр аьдемнинъ кевдесиннен агып шыгатаган зат болса, ол зат оны кирли этеек. ³Ол агув токталды ма, яде агама – баьри бир: ол – кирленген.

⁴Ол яткан кайсы орын да таза болмайт. Ол олтырган кайсы зат та таза болмайт. ⁵Онынъ орынына тийгеннинъ кайсысы да кийимин ювсын эм оьзи ювынсын, ол кешке дейим кирли болайт. ⁶Маразлы олтырган ерге олтырган ким болса да кийимин ювсын эм оьзи де ювынсын, ол кешке дейим таза болмайт.

⁷Кевдесиннен бир зат агып шыгатаганга тийген, ким де болсын, кийимин ювсын эм оьзи де ювынсын, ол кешке дейим таза болмайт.

⁸Эгер кевдесиннен бир зат агатаган аьдем таза аьдемге туькирсе, сол туькирилген аьдем кийимин ювсын эм оьзи де ювынсын, ол кешке дейим таза болмайт.

⁹Ат уьстиндеги иердинъ кайсысы да кир болайт, эгер онынъ уьстинде кевдесиннен бир зат аккан аьдем олтырып шапкан болса. ¹⁰Онынъ астында болган затларга тийгенлердинъ кайсысы да кешке дейим таза болмайт; ол затларды алып барган оьз кийимин ювсын эм оьзи де ювынсын, ол кешке дейим таза болмайт.

¹¹Кевдесиннен бир зат агатаган аьдем, колларын ювмай, тийгенининъ кайсысы да кийимин ювсын эм оьзи де ювынсын, ол кешке дейим таза болмайт.

¹²Кевдесиннен бир зат агатаган аьдем тийген балшык савытын бузбага керек, а агаш затты ювмага керек.

13 Эр аьдем агувдан тазаланаятырса, тазаланув уьшин ол ети куьн санасын. Ол кийимин ювсын эм аккан сувда оьзи ювынсын, сол заман ол таза болаяк. 14 Сегизинши куьнинде ол эки анаш коьгершинди яде эки яс коьгершинди алып, кие шатырга киретаган ерге Раббий алдына келсин эм оларды дин куллыкшыга берсин. 15 Дин куллыкшы олардынъ бирисин куьна уьшин, экиншисин тутасяндырув курманлык этер уьшин. Соьйтип, ол агым ман кирленген аьдемди Раббий алдында тазалар.

16 Эгер эр аьдемде урлык тоьгилуьв бола калса, ол савлай кевдесин ювсын, ол кешке дейим таза болмаяк. 17 Кумаштан, яде териден затларды, оларга урлык тие калса, ювмага керек, эм затлар кешке дейим таза болмаяклар. 18 Эгер эр аьдем кыскааяклы ман ятып онда урлык тоьгилсе, экеви де ювынсынлар, олар кешке дейим таза болмаяклар.

19 Кыскааяклыда аьдеттеги кан агув болса, ол ети куьн бойында таза тувыл, эм ога тийгеннинъ кайсысы да кешке дейим таза тувыл.

20 Уьсти келгенде, ол яткан, яде олтырган не зат та кир болаяк. 21 Онынъ орнына тийген ким болса да кийимин ювсын эм оьзи ювынсын, эм кешке дейим таза болмаяк. 22 Ол олтырган затка тийгеннинъ кайсысы да кийимин ювсын эм оьзи ювынсын, ол кешке дейим таза болмаяк. 23 Эгер ким болса да бирев ол олтырган затка тие калса, орын ма ол, яде булай олтыргыш па, ол кешке дейим таза болмаяк.

24 Эгер оны ман эр аьдем ятса, онынъ агымы эрди де кирлеек. Ол ети куьн таза болмаяк. Ол яткан кайсы орын да таза болмаяк.

25 Эгер кыскааяклыдынъ каны коьп куьн акса, уьсти келгенде, яде уьсти келип токталган сонъ да, сол баьри заманнынъ бойында, уьсти келгендей болып, кан акканша, ол таза болмаяк. 26 Сол кан аккан заманда ол яткан кайсы орын да, кир болаяк, онынъ уьсти келгенде яткан орынындай болып, эм ол олтырган не зат та, уьсти келген заманындагындай, кир болаяк. 27 Орынына, яде ол олтырган олтыргышка тийген кир болаяк. Ол кийимин ювсын эм оьзи ювынсын, ол кешке дейим таза болмаяк.

28 Кыскааяклы кан агувдан тазаланса, ол ети куьн санасын, эм соннан сонъ ол таза болаяк. 29 Сегизинши куьн ол эки анаш

кобгершинди яде эки яс кобгершинди дин куллыкшысына кие шатырга киретаган ерге абкелсин. ³⁰ Дин куллыкшысы бирисин куьна курманлыгы, экиншисин тутасяндырылуw курманлык этер. Сойтип ол Раббий алдында кыскааяклды кан агув кирлигиннен тазалар.

³¹ Исраил улларын оларды кирлейтаган заттан коршаланъыз, олар кирликте, олардынъ арасында турган Меним меканымды арама этетаганы уьшин оьлмесинлер».

³² Мине сосындай агымы болган эр абдем уьшин, урлык агувдан кирленген баьриси уьшин, ³³ уьсти келген кыскааяклы уьшин, агымлары болган эр абдем эм кыскааяклы уьшин, эм таза болмаган кыскааяклы ман яткан эр абдем уьшин йорыклар.

Куьна кеширилген куьннинъ курманлыклары

16 ¹ Раббий Муса ман, Харуннынъ Раббийге ювыклаган эки улы оьлгеннен сонъ, соьледи. ² Раббий Мусага айтты: «Оьзинънинъ аганъ Харунга, ол суйген заманында перединъ артындагы энъ кие ерге кирмесин, антласув сандыгынынъ капагына ювыкламасын деп айт. Олай болмаса, ол оьлеек. Мен, булыт ишинде болып, куьналар кеширген сол капактынъ уьстинде коьринеекпен де. ³ Мине кайтип Харун кие ерге келмеге керек: куьна курманлыгы уьшин яс буга ман эм тутасяндыруw курманлык уьшин кой ман. ⁴ Ол кие кетен коьлекти эм кетен ишки кийимди кийсин. Ол кетен белбав байласын эм кетен шалма кийсин. Бу кие кийимлер: оларды киеектен алдын ол ювынсын. ⁵ Исраил улларынынъ ямагатыннан ол куьна курманлыгы этип эки текеди эм тутасяндырылуw уьшин койды алсын.

⁶ Харун, куьнасы уьшин курманлык этип, оьзи эм оьзининъ аьели уьшин кеширилуw этер уьшин, яс бугады абкелсин. ⁷ Ол эки текеди алсын эм Раббий алдына, кие шатырга киретаган ерге салсын. ⁸ Ол текелер уьшин сыбага тасласын: биревин Раббийге курман этсин, экиншисин куьналарды абкеттирер уьшин далага йиберсин. ⁹ Харун сыбагасы Раббийге туьскен текеди абкелсин эм оны куьна уьшин курманлык этип шалсын.

¹⁰ Ама халктынъ тазаланувы уьшин сыбага ман сайланган теке

Раббийге сав болып аькелинсин, сонъ, куьналарды аькеттирер уьшин, далага йиберилсин.

¹¹ Харун, озь куьнасы уьшин курманга деп, озьзининъ эм озь аьелининъ тазаланувы уьшин яс бугады аькелсин эм озь куьнасы уьшин курманлык этип шалсын. ¹² Ол Раббий алдындагы курман шалатаган орыннан янган коьмир толы савытты эм эки увыс увакланган ягымлы ийисти алсын эм пердединъ артына алып кирсин. ¹³ Оьлмес уьшин ол ягымлы ийисти Раббий алдындагы отка салсын, эм ийисли туьтин кие антласув сандыгы уьстиндеги капакты япсын. ¹⁴ Ол яс бугадынъ канын алсын эм бармагы ман капактынъ алдына буьрксин. Сонъ ол бармактан ети кере оны ман капак алдындагы ерге буьрксин.

¹⁵ Ол халктынъ куьнасы уьшин курманлык этип текеди шалсын, онынъ канын пердединъ артына алып кирсин эм оны ман яс бугадынъ каны ман не эткен болса, соны этсин – кие сандыктынъ капагына эм онынъ алдындагы ерге буьрксин.

¹⁶ Соьйтип, ол кие шатырдагы энъ кие ерди Исраил улларынынъ кирлигиннен эм ассылыгыннан, олардынъ куьналары кайдай болса да, тазаласын. Эне сол ок затты ол олардынъ кирликлери арасында турган кие шатыр уьшин де этпеге керек.

¹⁷ Харун энъ кие ердинъ тазаланувы уьшин кирген заманнан алып, ол, озьин, озьзининъ аьелин эм Исраил ямагатын тазалап шыкканша, эш бирев де Раббий мен кие шатырда болмасын.

¹⁸ Харун шыгып Раббийдинъ уьйи алдындагы курман шалатаган орынга барсын. Ол яс бугадынъ канын эм текединъ канын алып, курман шалатаган орыннынъ савлай муьйислерине яксын. Соьйтип курман шалатаган орынды тазалар.

¹⁹ Ол ога, бармагыннан ети кере кан буьркип, оны Исраил улларынынъ кириннен тазалап, киелендирсин.

Кеширилуьв текеси

²⁰ Харун, Раббий мен кие шатырдынъ энъ кие ерин эм курманлык шалатаган орынды да косып баска кесеклерин тазалаганнан сонъ, тири текеди аькелсин. ²¹ Текединъ басына ол эки колын да салсын, онынъ уьстинде турып Исраил улларынынъ намыссызлыгын эм ассылыгын – олардынъ баьри

куьналарын — ашыктан-ашык айтып, текединъ басына салсын. Сонъ текеди, янына каравылшы аьдемди салып, далага йиберсин. ²² Теке олардынъ бабрининъ де куьналарын оны Харун йиберген далага алып барар.

²³ Харун Раббий мен Кие шатырга кирсин эм, энъ кие ерге киректен алдын кийген кетен кийимлерин шешип, оларды сонда калдырсын. ²⁴ Ол кие бир ерде ювынсын эм аьдеттеги кийимин кийсин. Ол шыксын эм оьзи мен ямагат уьшин тутасяндырув курманлыкты шалсын. Соьйтип оьзи мен халкты тазалар. ²⁵ Ол куьна уьшин курманлыктынъ майын курман шалатаган орында якпага керек.

²⁶ Кеширилуьв уьшин текеди шыгарып йиберген аьдем кийимин ювсын эм оьзи де ювынсын; оннан сонъ ол коныска кирмеге боляк. ²⁷ Куьнадан тазаланар уьшин каны энъ кие ерге киргистилген яс буга эм куьна уьшин курман этилген теке коныстан шыгарылмага керек. Олардынъ терилери, этлери эм кир затлары ягылмага керек. ²⁸ Оларды яккан аьдем кийимин ювсын эм оьзи де ювынсын; оннан сонъ ол коныска кирмеге болады.

²⁹ Бу парыз сизге оьмирлик боляк: етинши айдынъ оныншы куьнинде непсинъизди тыйынъыз эм бир куллыкты да этпенъиз — кыралдынъ яшавшысы да, сизде яшап турган шет эл аьдеми де, ³⁰ неге десе бу куьн дин куллыкшы, куьналарынъызды курытар уьшин, сизди тазалаяк. Сол заман сиз Раббий алдында савлай куьналарынъыздан таза боляксыз. ³¹ Бу — юма эртесиндей толы парахатлыктынъ куьни, эм сиз непсинъизди тыймага керексинъиз. Бу — оьмирлик парыз. ³² Оьз атасынынъ орнына бас дин куллыкшы болар уьшин, май ягылып багысланган дин куллыкшы тазаланувды этсин. Ол кие кетен кийимлерди кийсин ³³ эм Раббий мен кие шатырдынъ энъ кие ерин эм курман шалатаган орынды да косып баска кесеклерин тазаласын, дин куллыкшыларды эм савлай ямагатты да тазаласын.

³⁴ Йылда бир кере Исраил улларын савлай куьналарыннан тазаламага керек. Бу парыз сиз уьшин оьмирлик боляк».

Раббий Мусага калай буйырган болса, солай этилген эди.

Кие ердинъ тысында курман шалмага тыюв

17 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Харун ман, онынъ уллары эм савлай Израил уллары ман сойле эм оларга айт: Раббий сойтип буйырган: ³Коныс ишинде, яде онынъ тысында оьгизди, козыды яде улакты курманлык эткен кайсы бир израилши де ⁴оларды кие шатырга киретаган ерге аькелеектинъ эм Раббийдинъ меканы алдында шалаактынъ орнына, кан тоьгуьвде шуьшли болаяк. Ол кан тоьккен оьз ямагатыннан кувылаяк. ⁵Бу токтас булай буйырады: израилшилер аьлиги заманда ашык данъылда этетаган курманларын Раббийге аькелсинлер деп. Олар курманларды Раббийге, кие шатырга киретаган ерге дин куллыкшыга аькелмеге кереклер эм Раббийге уьлестирилген курман этпеге кереклер. ⁶Дин куллыкшы кие шатырга киретаган ерде курманлыкты шалатаган орынга кан буьрксин эм Раббийди разы эткен ягымлы ийис уьшин майды яксын. ⁷Олар Раббийге саткыншылык этпесинлер, теке келбетиндеги йинлерге курман этип табынмасынлар. Бу токтас оларга эм келеектеги аркаларга оьмирлик болаяк.

⁸Айт оларга: Тутасындырув курманлык яде баска курманлык эткен кайсы бир израилши де, яде сизде яшайтаган ят элдинъ аьдеми, ⁹егер Раббий уьшин курманлыкты этип, оны кие шатырга киретаган ерге аькелмесе, ол оьз ямагатыннан кувылаяк.

Кан емеге тыюв

¹⁰Эгер израилши, яде сизде яшайтаган ят аьдем каны шыгарылмаган эт есе, Мен Оьзимнинъ бетимди сол каны шыгарылмаган этти еген аьдемге карсы бурарман эм оны оьз ямагатыннан куварман. ¹¹Савлай тири янлардынъ яшавы — олардынъ канында, эм Мен оны сизге, курманлык шалатаган орында куьналарынъыздан тазаланынъыз деп, бергенмен. Яшав береттаган — кан. Тазаланувды ол этеди. ¹²Сонынъ уьшин Мен Израил улларына айтаман: сизинъ биревинъыз де кан емесин эм сизде яшайтаган ят аьдем кан емесин.

¹³Анъшылыкта юрип, емеге алал деген айванды яде кусты авлаган Израил улларынынъ, яде сизде яшайтаган ят аьдемнинъ кайсысы да олардынъ канын шыгарып, топырак пан

яппага керек. ¹⁴Неге десе баъри де тири янлардынъ яшавы — олардынъ канында. Сонынъ ушин де Мен Исраил улларына айттым: каны шыгарылмаган эт еменъиз, неге десе савлай тири заттынъ яшавы — онынъ канында; этти, канын шыгармай, еген ким де, ямагатыннан кувылаяк.

¹⁵Илести, яде кийик айванлар йырткан айванды еген элдинъ яшавшысы, яде коышкенши кийимин ювсын эм озы ювынсын, ол кешке дейим таза болмаяк, соннан сонъ, ол таза болаяк. ¹⁶Ама эгер ол кийимин ювмаса эм озы ювынмаса, ол озы шушининъ азабын шегеек».

Тьюв салынган ювык айкаслар

18 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Исраил уллары ман сойле эм оларга айт: Мен — Раббий, сизинъ Алла. ³Мысырда, сиз яшаган ерде, яде Мен сизди аькететаган Кенан еринде этетаганларындай этпенъиз. Олардынъ аьдетлерине ызламанъыз.

⁴Меним токтасларымды, парызларымды толтырынъыз эм оларга сахый изланъыз. ⁵Меним парызларымга эм токтасларымга ызланъыз, неге десе оларды толтырган солар арка яшавын куткараяк. Мен — Раббий.

⁶Эш бирев озынинъ ювык кардаш кызына, оны ман ювык айкаста болар ушин, янаспасын. Мен — Раббий.

⁷Атанъды корлап, ананъ ман ювык айкаста болма. Ол — сенинъ ананъ. Оны ман ювык айкаста болма.

⁸Озынънинъ атанънынъ пишеси мен ювык айкаста болма, ол атанъ ушин — корлык.

⁹Озынънинъ аьптенъ, яде оьгей карындасынъ ман, озынънинъ атанънынъ, яде ананънынъ кызы ман, ол сен тувган уйде тувган ма, яде баска ерде ме — ювык айкаста болма.

¹⁰Сенинъ улынънынъ, яде кызынънынъ кызы ман ювык айкаста болма, сенинъ ушин ол — намыссызлык.

¹¹Сенинъ атанънынъ пишесининъ ога деп тапкан кызы ман ювык айкаста болма: ол — сенинъ карындасынъ.

¹²Атанънынъ аьптеси, яде карындасы ман ювык айкаста болма: ол — атанънынъ ювык кардашы.

¹³Ананънынъ аьптеси, яде синълиси мен ювык айкаста болма: ол — ананънынъ ювык кардашы.

¹⁴ Атанънынъ кардашын, онынъ пишеси мен ювык айкаста боламан деп, ювыклап корлама: ол – сенинъ аьптенъ.

¹⁵ Оьзинънинъ келининъ мен ювык айкаста болма. Ол – сенинъ улынънынъ пишеси: оны ман зийналык этпе.

¹⁶ Оьзинънинъ кардашынънынъ пишеси мен ювык айкаста болма. Ол – кардашынъ уьшин корлык.

¹⁷ Ананъ ман эм кызынъ ман ювык айкаста болма. Онынъ улынынъ, яде кызынынъ кызы ман ювык айкаста болма: олар сенинъ ювык кардашларынъ. Бу – зийналык.

¹⁸ Балдызынъды, пишешнинъ синълисин, оны оьз аьптесине куьндес болгандай, пише этип алманъыз; оны ман, сенинъ пишеш сав турганша, ювык айкаста болма.

¹⁹ Уьсти келген себепли, таза болмаган кыскажкылыдынъ янына, оны ман ювык айкаста болар уьшин, ювыма.

²⁰ Баска биревдинъ пишеси мен, оьзинъди кирлеп, ювык айкаста болма.

²¹ Оьзинънинъ балаларынъды Молек деген бутка курман этип берме, оьзинънинъ Алланънынъ атын корлама. Мен – Раббий.

²² Эр аьдем эр аьдем мен, пише мен яткандай, ятпасын: ол – арам зат.

²³ Айван ман ювык айкаста туьспе, оьзинъди кирлеме. Кыскажкы айван алдында ювыкласаяк уьшин турмага тиймейди; бу – зийналык.

²⁴ Бу затлардынъ бириси мен де оьзинъизди кирлеменъиз, неге десе Мен сизден куватаган халклар оьзлерин соьйтип кирлегенлер. ²⁵ Ер кирленген, Мен оны куьна уьшин шуьшине йоьлуктырганман, эм ол оьз яшавшыларыннан шийкенип йок этти. ²⁶ Меним занъларымды эм токтасларымды толтырынъыз. Элде тувганлар да, сизде яшайтаган ят ерлердинъ аьдемлери де сосы арам-зийналыкларды этпесинлер. ²⁷ Мунынъ баьрисин де бу ерде сизден алдын яшаганлар эткенлер, эм ер кирленген. ²⁸ Эгер сиз ерди кирлесенъиз, ол сизден шийкенип йок этер, сизден алдын яшаган халкларды йогалткандай.

²⁹ Сосы арам-зийналыклардынъ кайсысын болса да ким болса да этсе, оьз ямагатыннан кувылаяк. ³⁰ Меним парызларымды тутынъыз эм сизден алдын болган яман аьдетлерге иерменъиз, олар ман кирленменъиз. Мен – Раббий, сизинъ Алланъыз».

Туврли йорыклар

19 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Исраил ямагаты ман сойлес эм оларга айт: Обзинъизди таза тутып кие болынъыз, неге десе, Мен, Раббий, сизинъ Алланъыз, киemen.

³Ананъыз бан атанъызды сыйланъыз эм Меним шабат куьнлеримди сакланъыз. Мен – Раббий, сизинъ Алланъыз.

⁴Бутларга табынманъыз эм темирден обзинъизге аллаларды куйып этпенъыз. Мен – Раббий, сизинъ Алланъыз.

⁵Раббийге уьлестирилген курманлыкты, Ол оны сизден разы болып алгандай этип, аькелинъыз. ⁶Оны сол сиз аькелген куьн емеге керек, яде экинши куьн. Уьшинши куьнге калаяк баьрин де якпага керек. ⁷Эгер оны уьшинши куьн есенъыз, ол таза тувыл эм кабыл этилип алынмаяк. ⁸Оны еген озь шуьшининъ абын шегеек, неге десе Раббийдинъ кие деген курманлыгын корлаган. Ол озь ямагатыннан куьвилмага керек.

⁹Обз еринънинъ берген аслыгын орган заманда, сен оны данъылдынъ шетине дейим орма эм калдыкларына дейим йыйма. ¹⁰Юзим тереклеринъди тап-таза этип юзимин йыйма эм ерге туьскен юзимлерди йыйып алма. Оларды ярлыларга эм ят аьдемлерге деп калдыр. Мен – Раббий, сизинъ Алланъыз.

¹¹Урламанъыз.

Алдаманъыз.

Бир биринъизге обтирик айтпанъыз.

¹²Меним атым ман обтириктен ант этпенъыз, оны ман обзинънинъ Алланънынъ атын корлама. Мен – Раббий.

¹³Баскалардынъ затын суьвырып байырлама, оны тонама. Ялшыдынъ кыйын агын эртенъликке дейим бермей калдырма.

¹⁴Санъырав аьдемди каргама эм сокыр аьдемнинъ алдына буршав салма. Обзинънинъ Алланънан корк. Мен – Раббий.

¹⁵Туврашыл обким кесилуьвди терисине айландырма: ярлыларга ялынма эм уллылырга кас болма: туврашыл обким эт.

¹⁶Халк арасында соьз юргистпе.

Брувдасларынънынъ яшавын кавыфлыкка ушыратпа. Мен – Раббий.

¹⁷ Ырүвдасынъа коьрип унамавлыкты тутып турма. Оьпкенъди ашык этип айт, онынъ эткени себепли сен куьна этпес ушин.

¹⁸ Ырүвдасынъа ашув-бугыз тутпа; ювыгынъды оьзинъди суьйгендей суьй. Мен – Раббий.

¹⁹ Меним токтасларымды толтыр. Туьрли болган айванларды ювык айкаска ийтеме. Данъылынъа эки туьрли урлыкты шашпа. Туьрли кумаштан тигилген кийимди кийме.

²⁰ Эгер эр аьдем баскага айттырылган болып, тек аьли де калыны берилмеген эм эркинлик алмаган кул кыскааяклы ман ятса, ол аьдемди шуьшине йолыктырмага керек, ама олар оьлтирилмесинлер, неге десе ол кыскааяклы эркинлик алмаган.

²¹ Шуьшли болган эр кие шатырга киретаган ерге Раббийге айыплык курманлыгы этип койды аькелсин. ²² Койды айыплык курманы эткен дин куллыкшы онынъ ушин Раббий алдында куьна кеширилуьвди этер, эм ол кеширилелер.

²³ Сиз бу элге келип, емис тереклер эксенъиз, олардынъ емислерин арам деп сананъыз. Уьш йылдынъ узагында оларды арам деп сананъыз эм еменъиз. ²⁴ Доьртинши йыл савлай емислер де Раббий ушин шуькир курманлыгына багысланааяклар.

²⁵ Бесинши йыл сиз емислерди емеге боласынъыз. Соьйтип сизинъ онъыс коьбеек. Мен – Раббий, сизинъ Алланъыз.

²⁶ Каны шыгарылмаган этти еменъиз.

Бал ашув ман эм жинийлик пен каьр шекпенъиз.

²⁷ Самайлардагы шашты кеспенъиз эм сакалынъыздынъ шетлерин кетерменъиз.

²⁸ Оьлилерге сьйт эткенде, этинъизди йьртпанъыз эм таутировка этпенъиз. Мен – Раббий.

²⁹ Кызларынъызды бутларга* табынлган уьйлерде каьхпелетип кирлеменъиз, олай болмаса ер зийналыкка эм каьхпеликке толалар.

³⁰ Мага аталган шабат куьнлерин тутынъыз эм Меним кие меканымды сьйланъыз. Мен – Раббий.

³¹ Оьлилердинъ аруагын шақырувшыларга барманъыз, сол сыхыршылардан зат сораманъыз, неге десе сиз олардан кирленерсиз. Мен – Раббий, сизинъ Алланъыз.

* 19:29 Бутлар: оьтирик танърилер.

³²Карт аьдемди коьрип турагалыньыз, эсли аьдемлерди оьрметленъиз эм Мени сыйланъыз. Мен – Раббий, сизинъ Алланъыз.

³³Эгер коьшкинши сиз бен бирге еринъизде яшаса, оны корламанъыз. ³⁴Сиз бен яшаган ят элден келгенди сизинъ элдинъ аьдеминдей коьринъыз. Оны тап оьзинъиздей этип, суыйинъиз, неге десе сиз де Мысырда ят элдинъ аьдемлери болгансынъыз. Мен – Раббий, сизинъ Алланъыз.

³⁵Санды, авырлыкты эм узынлыкты оьлшегенде, туъз болмаган оьлшем алатларын кулланманъыз. ³⁶Туъз шеккиди, авырлык тасты, азык-туълик эм сув оьлшемлерин кулланыньыз. Мен – Раббий, сизинъ Алланъыз, Мысырдан сизди шыгарган.

³⁷Меним баьри йорыкларымды эм токтасларымды толтырынъыз эм оларга ызланъыз. Мен – Раббий».

Кубна уьшин шуьшине йолыктырув

20 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Исраил улларына айт: Исраилде яшайтаган исраилшилердинъ, яде Исраилде яшайтаган ят аьдемлердинъ Молек деген бутка оьз баласын курман этетаган кайсылары да оьлтирилсин. Ерли халк оларды тас пан сыбалап оьлтирсин. ³Мен Оьз бетимди балаларын Молекке курман эткенлерге карсы каратарман эм оларды ямагатымнан куварман; неге десе ол Меним кие меканымды кирлеп, Меним кие атымды корлайды. ⁴Эгер ерли халк ким де болсын бирев оьз баласын Молекке бергенине коьзин юмып, коьрмей, оны оьлтирмесе, ⁵Мен Оьзим Оьз юзимди сол аьдемге эм онынъ аьелине карсы бурып, онынъ оьзин де, ога ызлап, Молекке табынып Мага саткыншылык эткен аьр кимди де ямагаттан куварман.

⁶Мага алаллыгын бузып, оьлгенлердинъ аруагын шакырган сыхыршылар ман бир болып, Мага саткыншылык эткен аьдемге Мен Оьз бетимди карсы бурарман, эм оны Мен оьз ямагатымнан куварман.

⁷Оьзинъизди Мага багыслап кие болынъыз, неге десе Мен – Раббий, сизинъ Алланъыз. ⁸Меним токтасларымды тутынъыз эм оларга ызланъыз. Мен – сизди киелендиретаган Раббий.

⁹Атасын, яде анасын кармаган ким де оьлтирилмеге керек. Ол атасын, яде анасын кармаган, ол оьз оьлиминде оьзи шуьшли.

¹⁰ Эгер эр аьдем, баска биревдинъ пишеси мен зийналык этип, неке алаллыгын бузса, зийналык эткенлердинъ экевин де оьлтirmeге керек.

¹¹ Эгер эр аьдем атасынынъ пишеси мен ятса, ол атасын корлайды. Сол эрди де, пишеди де оьлтirmeге керек. Оьз оьлимлеринде олар оьзлери шуьшли.

¹² Эгер эр аьдем оьз келини мен ятса, олардынъ экевин де оьлтirmeге керек. Олар арам затты эткенлер эм оьлимлеринде оьзлери шуьшли.

¹³ Эгер эр аьдем эр мен, кыскаяклы ман яткандай, ятса, олар экеви де арам зат эткенлер. Олардынъ экевин де оьлтirmeге керек. Оьз оьлимлеринде олар оьзлери шуьшли.

¹⁴ Эгер эр аьдем кызды да, онынъ анасын да алып яшаса — ол зийналык. Оны да, оларды да, сизинъ аранъызда зийналык болмасын деп, якпага керек.

¹⁵ Эгер эр аьдем айван ман ювык айкаста болса, оны оьлтirmeге керек. Айванды да оьлтirmeге керек.

¹⁶ Эгер кыскаяклы айваннынъ янына ювык айкаста болар уьшин келсе, ол кыскаяклыды да, айванды да оьлтиринъиз. Олар оьлтирилмеге тийисли эм оьз оьлимлеринде оьзлери шуьшли.

¹⁷ Эгер эр аьдем оьз карындасын, атасынынъ, яде анасыннъ кызын алса, эм олар ювык айкаста болсалар, ол — уйкен уятлык. Оларды халктынъ коьзинше кувмага керек. Ол карындасынынъ намысын кирлеген эм шуьшине йолыктырылмага керек.

¹⁸ Эгер аьдем кыскаяклы ман онынъ уьсти келген заманда ятса, ол онынъ кан аккан булагын ашкан, ол кыскаяклы да оны ашкан. Олардынъ экевин де ямагаттынъ арасыннан кувмага керек.

¹⁹ Ананънынъ, яде атанънынъ карындасы ман ювык айкаста болма, неге десе бу — ювык кардашлар уьшин намыссызлык, сиз экевинъиз де шуьшли болаяксыз.

²⁰ Эгер аьдем оьзининъ ата-анасынынъ аданасынынъ пишеси мен ятса, ол сол кардашын корлайды. Олар экеви де шуьшли болаяклар эм баласыз болып оьлееклер.

²¹ Эгер аьдем оьз аданасынынъ пишесин алса, ол — кирлик; ол кардашын корлаган. Олар баласыз яшаяклар.

²²Меним баъри занъларымды эм токтасларымды тутынъыз. Солай болмаса, Мен, яшав курынъыз деп, сизди алып бараяткан ер сизден шийкенип йок этер. ²³Мен сизден эрек кувган халклардынъ абдетлерине ызламанъыз. Олар сол абдетлерди тутканлары уьшин, Мен оларга ашувлы болдым. ²⁴Ама сизге Мен айттым: „Сиз олардынъ ерлерин байыр этерсинъыз. Мен оны сизге асабалык этип берермен, суьт эм бал аккан ерди“. Мен – Раббий, сизинъ Алланъыз, баска халклардан сизди айырып шыгарган.

²⁵Алал айванларды эм кусларды арамларыннан айырып билинъыз. Мен арам деп сайымага буйырган айван, кус эм ерде йылыскан янувар ман озинъызди кирлеменъыз. ²⁶Озинъызди Мага багыслап кие болынъыз, неге десе Мен, Раббий, киemen. Мен сизди, Озимге байыр этер уьшин, баска халклардынъ арасыннан боьлип айырганман.

²⁷Оьлгенлердинъ аругын шакырган, сыхыршылык пан каьр шеккен эр аьдем де, кыскаяклы да оьлтирилсинлер. Оларды тас пан сыбалап оьлтиринъыз, оьз оьлиминде олар оьзлери шуьшли».

Дин куллыкшылардынъ тазалыгы акында

21 ¹Раббий Мусага айтты: «Дин куллыкшылары, Харуннынъ уллары ман соьйлес, эм оларга айт: Дин куллыкшы озин, оьз халкынынъ оьлисине тийип, кирленмесин, ²эгер ол энъ ювык кардашы: анасы, атасы, улы, кызы кардашы, ³яде, байга бармаган себепли, онынъ колындагы карындасы болмаса. Олар уьшин деп ол кирленмеге де болак. ⁴Тек, неке аркалы оны ман кардашласканлар уьшин ол озин кирлемесин.

⁵Дин куллыкшыларга басларын кетермеге, сакалларынынъ шетлерин кыркпага, яде этинде кесилген яралар этпеге тиймейди. ⁶Олар оьз Аллалары алдында кие болсынлар эм оьз Аллаларынынъ атын корламасынлар. Олар Раббийге от курманлыкларын, оьз Аллаларына ас савгаларын аькеледилер. Сол себепли олар кие болмага тийислилер.

⁷Оларга каьхпелик эткен, зийналыктан кирленген яде бойдак кыскаякыларды алмага тиймейди, неге десе дин

куллыкшылары Аллага багысланган. ⁸ Оларды кие аьдемлер деп сыйланъыз, неге десе, олар сизинъ Аллага ас савгаларын аькеледилер. Сизинъ уьшин олар кие болсынлар, неге десе, Мен, сизди тазалаган Раббий, киemen.

⁹ Эгер дин куллыкшыдынъ кызы, зийналыкка берилип, озьин кирлесе, ол атасын корлайды. Оны ягып оьлтirmeге керек.

¹⁰ Бас дин куллыкшысы баска дин куллыкшы кардашларыннан уьйкен. Басына ягылуw уьшин май куйылган. Кие кийимлерди киер уьшин сайланган. Сол себепли, сьйт эткенин коьрсетер уьшин ога шашын куймага, уьстиндеги кийимди йьртпага болмайды. ¹¹ Илес бар болган ерге ога кирмеге ярамайды. Атасы яде анасы уьшин де ога кирленмеге тиймейди. ¹² Оьз Алласынынъ ягылуw майы ман киеленгени уьшин, ога Алласынынъ кие меканын калдырмага болмайды, оны таслаганы ман, кирленмеге тиймейди. ¹³ Ол тек кызлыгын саклаган кызга уьйленмеге болады. ¹⁴ Ога не тул, не бойдак, не зийналык пан кирленген, не каьхпелик эткен хатынды алмага тиймейди, ¹⁵ оьз халкындагы озьининъ тувдыкларын кирлемес уьшин. Мен – Раббий, оны тазалайтаган».

¹⁶ Раббий Мусага айтты: ¹⁷ «Харунга айт: Оьз Алласына ас савгаларын аькелмеге деп, эти-кевдесинде мини болган сенинъ тувдыкларынынъ эш биревине Меним алдыма келмеге тиймейди. ¹⁸ Эти-кевдесинде мини болган эш биревге: не сокырга, не аксакка, не сыпатсызга, не сакатка Мага ювыкламага тиймейди, ¹⁹ не сынык аяклыга, не сынык коллыга, ²⁰ не буькирге, не матакожга, не коьз маразлыга, не куршанъгылыга, не котырлыга, не эр муьшеси заяланганга. ²¹ Дин куллыкшысы Харуннынъ тувдыкларынынъ эти-кевдесинде мини болганларынынъ эш биревине, Раббийге от курманлыкларын этпеге деп, ювымага тиймейди. Онынъ кевдесинде мини бар – ога оьз Алласынынъ асын аькелмеге деп, ювыкламага тиймейди. ²² Ол оьз Алласынынъ асын, кие курманлыкларды – курманлыклардынъ энъ киесин де – емеге болады, ²³ ама мини уьшин ол пердеге ювыкламага, яде курман шалатаган орынга, Меним кие меканымды кирлеп, келип болмаяк. Мен – дин куллыкшыларына кие куллык берген Раббий».

²⁴ Муса бу затларды Харунга, онынъ улларына эм баъри Исраил улларына кайтарып айтты.

Курманлыкларга туъз карав

22 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Харунга эм онынъ улларына айт: Исраил уллары Мага багыслап аькелген кие курманлыкларына сак болсынлар. Меним кие атымды корламасынлар. Мен – Раббий. ³Оларга айт: Эгер келектеги аркаларда сизинъ тувдыкларынъыздынъ бириси, оъзи кир бола турып, Исраил уллары Раббийге багыслаган кие курманлыклардынъ янына ювыкласа, ол Меннен эрек кувылаяк. Мен – Раббий.

⁴Эгер Харуннынъ тувдыкларынынъ биринде юкпалы тери маразы, яде кевдесиннен агувы болса, ога, тазаланганша, кие курманлыклардан емеге тиймейди. Эгер ол илес кирлеген бир затка, яде урлыгы тоьгилген аьдемге, ⁵яде оны кирлейтаган йылысып юретаган януварга, яде оны кайтип болса да кирлейтаган аьдемге тийсе, ол таза болмаяк. ⁶Бу затларга тийген аьдем кешке дейим таза болмаяк. Ювынып тазаланганша, ога кие курманлыклардан емеге тиймейди. ⁷Куьн баткан заманда, ол таза болаяк. Энди ол кие курманлыклардан емеге болаяк, неге десе бу – онынъ ырызкысы. ⁸Ога арам оьлген айванды, яде кийик айванлар йьрткан айванды емеге тиймейди. Есе кирленер. Мен – Раббий.

⁹Дин куллыкшылары Меним парызларымды толтырсынлар. Солай болмаса, шуьшли боларлар эм кие ерди корлаганлары уьшин сонда оьлерлер. Мен – оларга кие куллыкларын берген Раббий.

¹⁰Эш бир ят аьдем кие курманлыкты еп болмайды. Оны дин куллыкшыдынъ конагына да, онынъ ялшысына да емеге тиймейди. ¹¹Ама эгер дин куллыкшы оьзине кул сатып алса, яде кул онынъ уьйинде тувган болса, кул онынъ асыннан ашамага болады. ¹²Эгер дин куллыкшыдынъ кызынынъ барган байы дин куллыкшысы болмаса, ол кыз кие курманлыкларды еп болмаяк. ¹³Ама эгер дин куллыкшыдынъ кызы тул хатын болып, яде байыннан айырылып, балаларсыз, яс заманындагындай, атасынынъ уьйинде яшар уьшин кайтса,

ол атасынынъ асын ишпеге болады. Ама бир ят аьдемге де ол асты ашап болмаяк.

¹⁴ Эгер ким болса да бирев кие курманлыкты билмей аша-са, дин куллыкшыга йойымын толыстырсын, уьстиннен онынъ баасынынъ бесинши кесегин косып берип. ¹⁵ Дин куллыкшылар Израил уллары Раббийге деп аькелген кие курманлыкларды кирлемесинлер, ¹⁶ ят аьдемлерге кие курманлыклардан емеге ызын берип эм тоьлев талаплайтаган шуьшти оларда тувдырып. Мен – сол курманлыкларды кие-лейтаган Раббий».

Тиймейтаган курманлыклар

¹⁷ Раббий Мусага айтты: ¹⁸ «Харун ман, онынъ уллары эм баьри Израил уллары ман соьйлес эм оларга айт: Эгер Израил улларынынъ, яде Израилде яшайтаган ят аьдемлердинъ бириси Раббийге, ак юректен курманлык деп, яде ваьде берген себептен, тутасяндырув уьшин курман аькелсе, ¹⁹ курманлык алал деп кабыл этилип сизден алынар уьшин, ол эркек кара малдынъ, яде кой-текединъ минсизи болсын. ²⁰ Мини болган айванларды аькелменъиз, неге десе олар алал деп кабыл этилмееклер. ²¹ Эгер ким болса да бирев, Раббийге ак юректен курманлык деп, яде ваьде берген себептен, уьлестирилген курман этип, кара малдан, яде увак малдан аькелсе, олар алал болар уьшин, эш бир мини болмасын. ²² Раббийге сокыр, сакат яде сыпатсыз, котырлы, куршанъылы яде тери маразлы айванларды аькелменъиз. Сосындай айванларды Раббий уьшин от курманлыгы этип курман шалатаган орынга салманъыз. ²³ Сиз ак юректен курманлык деп, яде ваьде берген себептен, муьшелери айлак узын, яде айлак кыска болган обгизди, яде козыды аькелмеге боласынъыз, ама олар ваьде курманлыгы болмага ярамайдылар. ²⁴ Раббийге эр муьшелери яраланган, эзилген, яде юлкынган, кесилген айванды аькелменъиз. Бу затты сиз турган еринъизде этпенъиз, ²⁵ эм сосындай айванларды ят аьдемлердинъ колларынан, сизинъ Аллага ас савгасы этип аькелер уьшин, алманъыз. Олар сизинъ уьшин алал деп кабыл этип алынмаяк, неге десе олар аьлекленген эм минлери бар».

²⁶ Раббий Мусага айтты: ²⁷ «Янны тувган бузав, козы, яде улак ети куьннинъ бойында анасы ман болсын. Сегизинши куьннинен баслап, ол Раббий ушин от курманлыгына ярак. ²⁸ Сыйырды яде койды олардынъ тоьллери мен бир куьнде шалманъыз.

²⁹ Шуькир курманлыгын Раббийге аькелген заманынъыз-да, сизге ол алал болып кабыл этилгендей этип аькелинъыз. ³⁰ Оны сол ок куьн, эртенъликке бир зат та калдырмай, емеге керексинъыз. Мен – Раббий.

³¹ Меним буйырыкларымды толтырынъыз эм оларды тунъыз. Мен – Раббий. ³² Меним кие атымды корламанъыз. Израил уллары Мени кие деп сыйласынлар. Мен – сизге кие куллыкты берген Раббий. ³³ Сизинъ Алланъыз болар ушин сизди Мысырдан шыгардым. Мен – Раббий».

Юма эртеси эм байрамлар

23 ¹ Раббий Мусага айтты: ² «Израил уллары ман соьйлес эм оларга айт: Мине Раббийдинъ белгилеген аьр дайымлык байрамлары. Сиз баьринъыз де кашан йыйылып Мага ийилип сежде берер ушин келмеге тийислисиз.

³ Куллыкларынъыз бан каьр шекпеге алты куьн бар, ама етинши куьн – ол юма эртеси – толы парахатлык куьни, сежде беруьв ушин йыйылыстынъ куьни. Ол куьн куллыклар ман каьр шегип болмаяк. Сиз каерде яшасанъыз да, ол Раббийге багысланган шабат куьни.

*Азатлык байрамы эм Ашыткысыз оьтпеклер байрамы
(Шыг. 12:14-20; Сан. 28:16-25; Шер. 16:1-8)*

⁴ Мине белгиленген заманда йыйылысып сежде берсин деп сизинъ халкка билдиреек Раббийдинъ байрамлары:

⁵ Раббийдинъ Азатлык байрамы биринши айдынъ* он доьртинши куьнинде, кас каралганда, басланады. ⁶ Сосы айдынъ он бесинши куьнинде Раббийдинъ Ашыткысыз оьтпеклер байрамы басланады; ети куьн бойында ашыткысыз оьтпек енъиз. ⁷ Биринши куьн сежде беруьв ушин йыйылысынъыз

* 23:5 Биринши ай: навруз-коьккес.

эм аьдеттеги куллыкларыньыз бан каьр шекпенъыз. ⁸Ети куьн Раббийге яндырылган курманлыклар этинъыз, етинши куьн сежде беруьв уьшин йыйылысынъыз эм аьдеттеги куллыкларыньыз бан каьр шекпенъыз».

Биринши куьлтединъ савгаланувы

⁹Раббий Мусага айтты: ¹⁰«Исраил уллары ман собйлес эм оларга айт: Мен сизге беретанган ерге барып конганда эм онда аслык йыйганда, сол йыйылган аслыктынъ биринши куьлте-син дин куллыкшысына аькелинъыз. ¹¹Ол Раббий алдында сол аслыкты, сизге алал болып кабыл этилсин деп, силксин. Дин куллыкшы оны юма эртесиннен сонъ келген куьн силксин. ¹²Сол аслыкты силккен куьн Раббийге тутасяндырувга бир-йыллык минсиз козыды аькелинъыз. ¹³Козы ман бирге, оьтпек савгасы деп, май ман карыстырылган эки куьренке ийги ун аькелинъыз. Отта пискен астынь ягымлы ийиси Раббийди разы этер. Яндырылган курманлык пан бирге, ишимлик савгасы деп, бир сисе шагыр аькелинъыз. ¹⁴Тап сол ок куьнге дейим, сизинъ Аллага ол курманлыкты аькелгенше, не оьтпек, не ку-вырылган, не ший буьртиктен еменъыз. Бу – келеек аркалар уьшин, каерде яшасанъыз да, дайымлык парыз.

Юмалар байрамы
(Сан. 28:26-31; Шер. 16:9-12)

¹⁵Силкилген савга этип, куьлте аслыкты аькелген куьн-нен, ол – юма эртесиннен сонъ экинши куьн – ети толы юмады сананъыз. ¹⁶Етинши юма эртесиннен сонъ келе-танган куьнге дейим элли куьнди сананъыз эм Раббийге яны онъыстан савга аькелинъыз. ¹⁷Сиз каерде яшайтанган болсанъыз да, соннан Раббийге силкилген савга деп, эки оьтпекти аькелинъыз. Оьтпеклер ашыткы ман ийленген би-ринши онъыстан эки куьренке ийги уннан этилсин. ¹⁸Сол оьтпек пен бирге Раббийге тутасяндырув курманлык деп ети минсиз бирйыллык козыды, бир яс бугады эм эки койды аькелинъыз. Оьтпек савгалары ман эм ишимлик савгалар ман бирге яндырылган бу курманлыктынъ ягымлы ийиси Раббийди разы этер. ¹⁹Куьна уьшин курманлык этип бир

текеди эм уьлестирилген курман этип эки бирйыллык козыды аькелинъыз. ²⁰ Дин куллыкшы, силкилген курманлыгы этип, Раббий алдында эки козыды, биринши онъыстынъ оьтпеги мен бирге, силксин. Раббийге багысланган бу савгалар — дин куллыкшысына байыр. ²¹ Сол ок куьн сежде беруьв уьшин йыйылысынъыз эм аьдеттеги куллыкларынынъзыдынъ бирисин де этпенъыз. Сиз каерде яшасанъыз да, бу — келеек аркалар уьшин оьмирлик парыз.

²² Сиз оьз еринъызде онъыс йыйсанъыз, данъылдынъ тап мажасына дейим орманъыз эм калдыкларды йыйманъыз. Оларды ярлыларга эм ят ерден келгенлерге деп калдырынъыз. Мен — Раббий, сизинъ Алланъыз».

Карнайлар байрамы

(Сан. 29:1-6)

²³ Раббий Мусага айтты: ²⁴ «Исраил улларына айт: Етинши айдынъ* биринши куьнинде сизде байрам парахаты энип, сежде беруьв уьшин карнайлардынъ сеслери мен шакырылган йыйылыс болсын. ²⁵ Аьдеттеги ислеринъыздинъ эш бириси мен де каьр шекпенъыз; Раббийге яндырылаяк курманлыклар аькелинъыз».

Куьналар курытылган куьн

(Сан. 29:7-11)

²⁶ Раббий Мусага айтты: ²⁷ «Бу етинши айдынъ оныншы куьнинде Куьналар курытылган куьн болаяк. Сежде беруьв уьшин йыйылысынъыз, непсинъызди тыйынъыз эм Раббийге яндырылаяк курманлык аькелинъыз. ²⁸ Бу куьн аьдеттеги куллыкларынынъзы бан эш каьр шекпенъыз, неге десе бу — Куьналар курытылган куьн, Раббийдинъ, сизинъ Алладынъ, алдында курманлык пан куьналарынъзы курытылган куьн. ²⁹ Сол куьн непсин тыймаганлардынъ кайсысы да оьз ямагатыннан йок этилсин. ³⁰ Сол ок куьннинъ бойынша оьз куллыклары ман каьр шеккенлердинъ кайсысын да Мен ямагатымнан йогалтаякпан. ³¹ Эш бир куллык пан да каьр шекпенъыз. Келеек

* ^{23:24} Етинши ай: сентябрь-октябрь.

аркалар уьшин, сиз каерде яшасанъыз да, бу оьмирлик токтас.
³²Сизинъ уьшин бу — юма эртесиндей толы парахат куьни, эм сиз непсинъизди тыймага керексинъиз. Айдынъ тогызыншы куьнининъ кешесиннен алып эртеси куьннинъ кешесине дейим юма эртесиндей парахат куьнин тутынъыз».

Кослар байрамы
 (Сан. 29:12-39; Шер. 16:13-17)

³³Раббий Мусага айтты: ³⁴«Исраил улларына айт: Етинши айдынъ он бесинши куьнинде Раббийдинъ Кослар байрамы басланады. Ол ети куьн болады. ³⁵Биринши куьн — сежде беруьв уьшин йыйылысуб; аьдеттеги куллыкларынынъыздынъ бириси мен де каьр шекпенъиз. ³⁶Ети куьннинъ узаклыгында Раббийге яндырылаяк курманлыклар аькелинъиз, сегизинши куьн сежде беруьв уьшин йыйылысып, Раббийге яндырылаяк курманлык этинъиз. Бу — байрамнынъ сонъгы йыйылысы; аьдеттеги куллыкларынынъызды этпенъиз.

³⁷Мине сосындай Раббийдинъ дайымлык байрамлары; ол куьнлерде сиз Раббийге ягылган савгалар — тутасяндырув курманлыклар, оьтпек савгалары ман шагыр савгалары, аьр бирисин оьз куьнинде, аькелип, байрам йыйылысларын йыймага керексинъиз. ³⁸Бу байрамларды Раббийге айырылган юма эртесине косып этинъиз. Бу курманлыклар сизинъ савгалардынъ, ваьде эткен, яде оьз ыркынъыз бан Раббийге аькелген курманлыкларынынъыздынъ санына кирмесинлер.

³⁹Соны ман, етинши айдынъ он бесинши куьниннен баслап, ерден онъысты йыйган сонъ, ети куьнди Раббийдинъ оьрметине байрам этинъиз. Биринши куьн — ол байрам парахатлыгынынъ куьни, эм сегизинши куьн — байрам парахатлыгынынъ куьни.

⁴⁰Биринши куьн тереклерден энъ ийги емислерди эм пальма бутакларын, япыраклы тереклердинъ эм сув кайынардынъ бутакларын алынъыз эм Раббийдинъ, сизинъ Алладынъ, алдында ети куьн бойы той тойланъыз. ⁴¹Раббийдинъ оьрметине бу байрамды аьр йыл ети куьн бойында байрамшыланъыз. Бу — келеек аркалар уьшин дайымлык парыз болаяк. Етинши айда оны байрамшыланъыз. ⁴²Косларда ети куьн яшанъыз:

Исраилдинъ яшавшылары баъри де косларда яшасынлар. ⁴³Сизинъ тувдыклар билсинлер: Мен Исраил улларын, оларды Мысырдан шыгарган сонъ, косларда орынластырганман. Мен – Раббий, сизинъ Алланъыз».

⁴⁴Муса Исраил улларына Раббийдинъ дайымлык байрамлары акында сондай буйырыклар берди.

*Шырак уьшин май
(Шыг. 27:20-21)*

24 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Исраил улларына, шыракларда дайым отты соьндирмей тургыстар уьшин, сага таза зейтун майдан аькелсинлер деп, буйыр. ³Дайым да, кештен эртенъликке дейим, кие шатырда, антласув сандыгынынъ алдындагы пердединъ тысында, Раббий алдындагы шыракларды Харун карайтаган болсын. Бу келеек аркалар уьшин дайымлык парыз болаяк. ⁴Аьр дайым да таза шыракка Раббийдинъ алдында май куймага керек.

Кие ьтпек

⁵Энъ ийги унды ал эм он эки ьтпек писир. Аьр бириси эки куьренке уннан этилсин. ⁶Оларды Раббий алдында, эки сыдыра этип, аьр биринде алтысар болгандай, таза алтыннан стоьлге сал. ⁷Ьтпектинъ Раббийге багысланганын коьрсетер уьшин, аьр бир сыдырадынъ касына таза ладан сал. Ладан, яндырылган курманлыктай, ьтпектинъ орнына ягылсын. ⁸Бу ьтпекти аьр дайым да, юма эртесине юма эртесин ызлатып, Раббийдинъ алдына Исраил улларынынъ атыннан, ьмирлик ьсиет пен, салмага керек. ⁹Ол – Харунга эм онынъ улларына байыр. Олар оны кие бир ерде есинлер, неге десе бу – бек кие зат, Раббийге деп яндырылган курманлыкларда олардынъ уьлиси».

Аллага ассы болганды язалав

¹⁰Исраил улларынынъ Дан ьрувыннан Дивридинъ кызы Шеломит атлы бир кыскаяклы мысыршы ман уьйленген. Олардынъ бир улы бар эди. Бир куьн коныста ол ман бир исраилшидинъ арасында тоьбелес шыгады. ¹¹Урсыса турып,

Шеломиттинъ улы Алладынъ кие атын корлаган, эм ол Мусага аькелинген. ¹²Оны, Раббийдинъ эмири ашылганша деп, кападылар.

¹³Раббий Мусага айтты: ¹⁴«Мени корлаганды коныстынъ тысына шыгар. Онынъ корлаганын эситкенлер онынъ басына колларын салсынлар, сонъ ямагат оны тас пан тоьбелеп оьлтирсин. ¹⁵Исраил улларына айт: „Аллады каргаган шуьшине йолыктырылмага керек. ¹⁶Раббийдинъ атын корлаганлардынъ кайсысы да оьлтирилсин. Ямагат оны тас сыбалап оьлтирсин. Элдинъ яшавшысы, яде коьшип келген аьдем, эгер ол Раббийдинъ атын корласа, оьлтирилмеге керек“.

¹⁷Аьдемди оьлтирген оьзи оьлтирилмеге керек. ¹⁸Кисидинъ малын оьлтирген мал орнына мал бермеге керек. ¹⁹Эгер бирев баскасын сакат этсе, онынъ оьзине де сол этилген затты этпеге керек: ²⁰сындырув уьшин сындырув, коьз уьшин коьз, тис уьшин тис. Кайтип ол баскасын сакат эткен болса, оьзи де сондай сакат этилсин. ²¹Малды оьлтирген йойымды тоьлемеге керек, ама аьдем оьлтирген оьзи оьлтирилмеге керек. ²²Эл яшавшысына да, коьшип келгенге де сизде сол бир йорык болсын. Мен – Раббий, сизинъ Алланьыз».

²³Муса Исраил улларына буйырык берди, эм олар Аллады корлаганды, коныстынъ тысына шыгарып, тас сыбалап оьлтирдилер. Исраил уллары Мусага Раббий буйыргандай эттилер.

Парахатлык йылы
(Шыг. 23:10-11)

25 ¹Раббий Мусага Синай тавында айтты: ²«Исраил уллары ман соьйлес эм оларга айт: Сиз Мен береткан ерге келгенде, аьр етинши йыл сол ер, Раббийдинъ парахатлык йылын тутып, тыншайсын. ³Алты йыл даньылга аслык шашынъыз, юзим тереклерди пытанъыз эм оньысты йыйынъыз. ⁴Ама етинши йыл ерде парахатлык болсын. Сол йыл – Раббийге багысланган тамам парахатлык йылы. Даньылга аслык шашпанъыз эм юзимди пытаманъыз. ⁵Оьзи оьскен затты йыйманъыз, эм пыталмаган бутаклардагы юзим солкымларын йыйманъыз. Ер бир йыл тамам

тыншайсын. ⁶ Ердинъ парахатлык йылында тувдырганы сизге, сизинъ кулларга, ялшыларга, сизге коышип келип яшайтаганларга ырызкы болсын. ⁷ Сизинъ малга эм сизинъ ерде яшайтаган кийик айванларга да ерде оыскен не затты да емеге болады.

Мереке йыл

⁸ Ети парахатлык йылды санап алынъыз – ети кере етисер йыл – ети парахатлык йылы кырк тогыз йыл туызгендей. ⁹ Етинши айдынъ оныншы куыннде карнайды шалынъыз; куына курытылган куын савлай сизинъ еринъызге сеслетип карнай шалынъыз. ¹⁰ Эллинши йылды киели йыл деп сананъыз эм савлай ерде онынъ баъри яшавшыларына эркинлик берилгени акында айтынъыз. Ол сизинъ ушин мерекели; сизинъ аыр биринъыз оыз ерлерине кайтпага керек, аыр биринъыз – оыз абелине. ¹¹ Эллинши йыл сизинъ ушин мерекели болаяк; озы оыскенди екпенъыз эм йыйманъыз, эм пыталмаган бутакларда оыскен онысты йыйманъыз. ¹² Бу мерекели йыл: ол сизинъ ушин кие болсын, тек данъылда озы оыскенди енъыз.

¹³ Бу мерекели йылда аыр ким де озынинъ ер боылигине кайтып келсин. ¹⁴ Ерди оыз миллетинънинъ аъдемине сатаытырып, яде оннан сатып алаятырып, бир-биринъызди алдаманъыз. ¹⁵ Сатып алаятырып, тек келеек мерекели йылга калатаган йыл саны ушин тоыленъыз. Сатаытырган аъдем болса – оныс йыювга дейим калган йыл саны ушин акын алсын. ¹⁶ Эгер коып йыл калган болса, баасын оыстиринъыз, эгер аз йыл болса туысиринъыз, неге десе тек оныстынъ саны сатылады. ¹⁷ Бир – биринъызди алдаманъыз; оыз Алланъыздан коркынъыз. Мен – Раббий, сизинъ Алланъыз.

¹⁸ Меним занъларымды тутынъыз эм Меним токтасларымды сахый толтырынъыз, эм сиз бу ерде кавыфсыз яшаяксынъыз. ¹⁹ Сол заманда ер оныс береек, эм сиз, тойып ашап, сол ерде кавыфсыз яшаяксынъыз. ²⁰ Сиз сорарсынъыз: „Эгер биз екпесек эм оныс йыймасак, етинши йыл не зат ашаякпыз?“ ²¹ Алтыншы йылда Мен соытип сизге берекет берермен – еринъыз де уышйыллык онысты бергендей. ²² Сегизинши йыл

аслык шашувды баслаганда да, сиз алдынгы онъысты абли де ашаяксынъыз. Сиз оны, тогызыншы йылдынъ аслык орувы еткенше, ашаяксынъыз.

Байырлык бийлевди кайтарув

²³ Ерди дайымлыкка сатып болмаяк, неге десе ер — Меники, а сиз — Менде ят кисилер эм коышип конганлар. ²⁴ Ерди сатып алган заманда, кашан да оны артына кайтарып алмага ызын беринъиз.

²⁵ Эгер сенинъ миллетинънен аьдем ярлылыктан озь ерининъ кесегин сатса, онынъ ювык кардашы келип, онынъ сатканын кайтара сатып алмага болар. ²⁶ Эгер онынъ, ога деп кайтара сатып алгандай биреви де йок болса, ама ол озьзи, колайы келип, сатып алгандай амал тапса, ²⁷ сатылган заманнан алып йылларды санасын эм баскалыгын ол ер саткан аьдемине тоьлесин. Сол заманда ол озь ерине кайтпага болаяк. ²⁸ А эгер ол ога кайтарар уышин акша таппаса, сол саткан ери алушыда мереке йылына дейим калаяк. Сонъында ер оны саткан аьдемге кайтаяк. Эм сол заманда ол озьзининъ ерине кайтпага болаяк.

²⁹ Эгер бирев кора ман курсалган калада уй алса, ол саткан заманыннан алып бир йылдынъ ишинде оны кайтарып сатып алмага амалы сакланады. ³⁰ Эгер кора ман курсалган каладагы уй сатылган сонъ биринши толы йыл озьткенше кайтара сатылып алынмаган болса, ол дайымлыкка сатып алушыга калады. Ол тап мереке йылында да кайтарылмаяк. ³¹ Ама кора ман курсалмаган авыллардагы уйлер ашык данъыл ери болып саналадылар. Оларды кайтара сатып алмага болады. Оларды мереке йылында кайтармага керек.

³² Ама левийшилерде оларга байыр калалардагы уйлерди кайтара сатып алмага амаллары дайым да бар. ³³ Левийшилердинъ байырлыгы — оларда байырлыкта болган каладагы уй — кайтара сатып алынмага керек эм мереке йылында кайтарылмага тийисли, неге десе левийшилердинъ калаларындагы уйлер — олардынъ Исраил уларындагы байырлыклары. ³⁴ Ама олардынъ калалары касындагы отлакларды сатып болмайды — бу олардынъ дайымлык байырлыгы.

Кулларды босатув

³⁵ Эгер сенинъ миллетинънинъ аьдеми ярлы болып, сенинъ колында калса, ога, ят аьдемге, яде турмага келген аьдемге ярдамласкандай, ярдамлас, ол сени мен арбатында да яшап калсын деп. ³⁶ Оннан пайызды алма; озь Алланънан корк, сенинъ миллетинънинъ аьдеми сени мен арбатында да яшап калсын деп. ³⁷ Ога пайызы уьшин борышкага берме эм карыжланар уьшин ога азык сатпа. ³⁸ Мен – Раббий, сизге Кенан ерин берип, сизинъ Алланъыз болар уьшин, сизди Мысырдан шыгарган Алланъызбан.

³⁹ Эгер сенинъ ырувынънынъ аьдеми ярлы болып, ялшылыкка кирсе, оны кулдай этип ислетпе. ⁴⁰ Ол сага ялшыдай, яде коьшип келген аьдемдей болып ислесин. Ол сенде мереке йылга дейим ислеек. ⁴¹ Сонда ол озьзининъ балалары ман бирге сеннен кетеек эм озь ырувына, аталарынынъ юртына кайтаяк. ⁴² Исраил уллары – Меним кулларым. Мен оларды Мысырдан шыгарганман эм оларды кул этип сатып болмаиды. ⁴³ Оларга басшылык эткенде, каты болма. Озьинънинъ Алланънан корк.

⁴⁴ Сенинъ кулларынъ сизинъ тоьгеректеги халклардан болсынлар; солардынъ арасыннан озьзинъизге кул алынъыз. ⁴⁵ Эм де сизде яшайтаган коьшип келгенлердинъ, сизинъ элде тувган олардынъ ырувларынынъ аьдемлерин алмага боларсынъыз, эм олар сизге байыр боларлар. ⁴⁶ Сиз оларды балаларынъызга байыр асабалык этип бермеге боларсынъыз. Сиз оларга кулларга карагандай карамага боларсынъыз, тек озьзинъиздинъ миллетинъиздинъ аьдемлерине – Исраил улларына, басшылык эткенде, каты болманъыз.

⁴⁷ Эгер сенде яшап турган ят аьдем, яде коьшип келген аьдем байыса, а сенинъ миллетинънинъ аьдеми ярлы болып, сенде яшаган ят аьдемге, яде онынъ аьелиннен биревге ялшылыкка барса, ⁴⁸ озьин сатканнан сонъ, онда кайтара сатып алынмага амалы бар. Оны озь кардашы сатып алмага болады: ⁴⁹ ата-анасынынъ аданасы, яде аьелиндеги кан карыскан кайсы кардашы да. А эгер ол озьзи колайланса, озь басын озьзи сатып алмага боляк. ⁵⁰ Ол эм оны сатып алушы заманды ол

обзин саткан йылдан алып мереке йылына дейим санасынлар. Оны ялшылыктан босатувдынъ баасы сол йыллар бойынша ислеген ялшыдынъ кыйынагына тенъ болмага керек. ⁵¹ Эгер коьп йыллар калатаган болса, ол обз басын сатып алар уьшин ога тоьленген баадынъ номай кесегин тоьлемеге керек. ⁵² Эгер мереке йылына дейим аз заман калатаган болса, ол оларды санасын эм соларга коьре обз басын сатып алув уьшин тоьлесин. ⁵³ Савлай йыллар бойынша ога, ялшыга карагандай этип, карамага тийисли; онынъ иеси басшылык эткенде, ога, каты болмасын деп, коьз сал.

⁵⁴ Айтылгандай болып, ол кайтара обз басын сатып алмаса да, ол эм онынъ балалары мереке йыл эркин боляклар, ⁵⁵ неге десе Израил уллары Мага кызмет кыладылар. Олар — Меним кулларым, Мен оларды Мысырдан шыгарганман. Мен — Раббий, сизинъ Алланъыз.

*Тынълавлык уьшин разылык
(Шер. 7:12-16; 28:1-14)*

26 ¹ Обзинъызге бутлар ясаманъыз, табынув уьшин обзинъызге не сынлар, не кие баганалар, обзинъыздинъ еринъызге ойылып безекленген таслар салманъыз. Мен — Раббий, сизинъ Алланъыз.

² Мага байыр парахатлык куьнлерин тутынъыз эм Меним кие меканымды сыйланъыз. Мен — Раббий.

³ Эгер сиз Меним токтасларымга ызласанъыз эм Меним буйырыкларымды сахый толтырсанъыз, ⁴ Мен сизге заманы ман ямгыр йиберермен, эм ер онъыс берер, тереклер емис берерлер. ⁵ Аслык бастырувынъыз юзим онъысын йюювга дейим барар, а юзим йююв — аслык эккенше. Сиз тойганша ашарсыз эм обз еринъызде кавыфсыз яшарсынъыз.

⁶ Мен сизинъ ерге тынышлык йиберермен: тыныш уйкланъыз эм сизди бирев де кыйнамас. Мен бу ерден кийик айванларды куварман эм сизинъ элинъызди бойлап яв кылышы оьтпес.

⁷ Сиз явларга кувгын салганда, олар сизинъ алдынъызга кылыштан йыгыларлар. ⁸ Сизинъ бес аьдем юзди кувар, а юз аьдем — он мынъды. Душпанларынъыз кылыштан сизинъ алдынъызга йыгыларлар.

⁹ Мен сизге аруув карарман, сизди коьп балалы этермен, санынъызды оьстирермен эм сизи мен Оьз келисуьвимди сакларман. ¹⁰ Сиз аьли де озган йылдынъ азыгын ашарсынъыз. Янъы азыкка ер босатар уьшин эскисин тасламага керек боларсынъыз. ¹¹ Мен сизинъ аранъызда Оьз меканымды курарман эм сизден шийкенмеспен. ¹² Мен сизинъ аранъызда юрермен эм сизинъ Алланъыз боларман, а сиз – Меним халкым. ¹³ Мен – Раббий, сизинъ Алланъыз, сизди Мысырдан шыгарган. Соьйтип сиз энди мысыршылардынъ куллары болмассынъыз. Мен сизинъ мойынынъыздагы кулшылыктынъ мойсасын буздым эм сизге, басынъызды йогары тутып, юрмеге ызын бердим.

*Тынълавсызлык уьшин каргыслар
(Шер. 28:15-68)*

¹⁴ Ама эгер сиз Мага тынъламасанъыз эм баьри бу буйырыкларды толтырмасанъыз, ¹⁵ эгер сиз Меним токтасларымды унамасанъыз эм Меним йорыкларым ман сайыспасанъыз, Мени мен келисуьвинъызди бузып, Меним парызларымды толтырмасанъыз, ¹⁶ Мен мине не зат этермен: Мен сизге анъламастан уйкен коркыныш йиберермен: коьзди каранъа этетаган эм яшавды токтатаган оьпке мараз яде безгек йиберермен. Сиз босына аслык шашарсынъыз: онъысты сизинъ душпанларынъыз ашар. ¹⁷ Мен юзимди сизге карсы бурарман, эм сизинъ явларынъыз сизди бузар. Сизди коьрип унамаганлар сизге басшылык суьрерлер, эм сиз, артынъыздан кувгын болмаганда да, шабып кашарсынъыз.

¹⁸ Мине сосыннан сонъ да сиз Мага тынъламасанъыз, Мен сизди куьналарынъыз уьшин ети кабат куьшли этип шуьшинъызге йолыктырарман. ¹⁹ Мен сизинъ йигеринъызди, оьктемлигинъызди йыгарман эм уьстинъыздеги аспанды – темирден, астынъыздагы ерди – езден этермен. ²⁰ Сиз куьшинъызди босына зьян этерсинъыз, неге десе сизинъ ер онъыс аккелмес, тереклеринъыз емис бермес.

²¹ Эгер сиз Мага яв болып калсанъыз эм Мени тынълагынъыз келмесе, сизинъ куьналарынъыз уьшин Мен сизинъ баьлелеринъызди ети кабат коьбейтермен. ²² Мен сизге кийик

айванларды йиберермен, эм олар сизди балаларынъызсыз калдырарлар, малынъызды йогалтарлар эм, сизинъ йолларынъыз бос болгандай, сизди аз санлы этерлер.

²³ Мине сосыннан да сонъ сиз туъзелмесенъыз, Мага яв болсанъыз, ²⁴ Мен де сизге карсы болып, сизинъ куьналарынъыз уьшин ети кабат куьш пен сизди язаларман. ²⁵ Бузылган келисуьв уьшин оьш алып, мен сизинъ басынъызга кылыш пан урарман, эм сиз калаларда ясырынсанъыз, сизге мараз йиберермен, эм сиз яв колына туьсерсинъыз. ²⁶ Мен сизди ырызкыдан айырарман, эм он кыскаяклы бир пеште оьтпек писирер. Оьтпекти сизге оьлшеп берерлер; сиз ашарсынъыз, тек тоймассынъыз.

²⁷ Эгер мине сосыннан сонъ да сиз Мени тынъламасанъыз эм Мага яв болып калсанъыз, ²⁸ Мен де сизге яв боларман эм каарымда сизинъ куьналарынъыз уьшин сизди ети кабат куьшли этип язаларман. ²⁹ Сиз оьз улларынъыздынъ эм кызларынъыздынъ этин ашарсынъыз.

³⁰ Мен бутларга табынган ерлеринъизди бузарман, ладан ягатаган стоьллеринъизди уватарман эм леслеринъизди бутларынъыздынъ сынык кесеклерине тасларман. Сизден шийкенермен. ³¹ Мен сизинъ калаларынъызды шашарман, сизинъ бутларга табынган ерлеринъизди ер юзиннен йогалтарман эм сизинъ курманларынъыздынъ ягымлы ийиси мен азланмаспан. ³² Мен сизинъ ерди, сизинъ явларынъыздынъ оьрейлери ушкандай этип, босатарман. ³³ Мен сизди халклар арасында шайылтарман, кыннан шыгарылган кылышым ман сизди кувгынга ушыратарман. Сизинъ ерлер босап, калаларынъыз бузык боларлар. ³⁴ Сол заманда, сиз оьз явларынъыз ягында болганда, бос калган еринъиз оьзининъ парахатлык йыллары ман азланаяк. Тек сол заманда ер тыншайып, парахатлык йыллары ман азланаяк. ³⁵ Ер, сиз онда яшаган заманда, рахатлык йылларында тыншаймаган. Ама ол савлай бос калдырылган заман бойынша тыншаяк.

³⁶ Оьз явларынынъ ерлерине кетип, онда сав калганлардынъ юреклерин Мен сондай коркак этермен, оларды ел кувган япырактынъ сеси уьркитип, олар кашкандай. Олар, кылыштан кашкандай болып, кашарлар эм йыгыларлар,

олардын артыннан кувгын болмаса да. ³⁷ Олар бири-бирине оратылаяклар, кувгыннан коршалангандай болып, олардын артыннан кувгын болмаса да. Сизинъ явга карсы коьтерилгендей куьшинъиз болмаяк. ³⁸ Сиз халклар арасында оьлеексинъиз, яв ери сизди обаяк. ³⁹ Сав калганларыньыз яв ерлеринде оьзлерининъ эм аталарынынъ куьналары уьшин йок болаяклар.

⁴⁰ Ама эгер олар оьзлерининъ эм аталарынынъ куьналарында оьз шуьшлерин мойынларына алсалар – Мени сатып, Мени мен явласканлары уьшин, ⁴¹ эне сол зат уьшин эди Мен оларга карсы турганым да эм оларды явларынынъ ерлерине аькеткеним де. Эгер олардынъ юреклери сабырланып, олар оьз куьналары уьшин тоьлеселер, ⁴² сонда Мен Оьзимнинъ Якып пан, Исхак пан эм Ибрагим мен келисуьвимди эсима туьсирип, сосы ерди де эске аларман. ⁴³ Боьтен де ер олардан босап, оларсыз оьзининъ парахатлык йыллары ман азланаяк, олар болса, Меним токтасларымнан тайып, Меним парызларымды унамаганлары уьшин оьз куьналарын курытувды шегип юрееклер. ⁴⁴ Ама сонда да, олар яв ерлеринде юргенде, Мен оларды кесип тасламааякпан эм айлак та каарланмаякпан. Оларды туьби-тамыры ман йок этеек тувылман эм Оьзимнинъ олар ман келисуьвимди бузаяк тувылман, неге десе Мен – Раббий, олардынъ Алласы. ⁴⁵ Олар уьшин Мен, Мысырдан, халклар коьзинше, олардынъ Алласы болайым деп, шыгарган ата-бабалары ман келисуьвимди эскерермен. Мен – Раббий».

⁴⁶ Мине сосындай Раббийдинъ Синай тавында Муса аркалы Оьзи мен Исраил уллары арасында токтастырган парызлары, келисуьвлери эм йорыклары.

Ваьде курманлыклары

27 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Исраил уллары ман соьйлес эм оларга айт: Эгер ким болса да бирев, Раббийге аьдемди багысласа, онынъ уьшин нешаклы керек десе, сол баады тоьлеп, ³ сонда ясы йырма эм алпыс йыллар арасында болган эр аьдемди элли шекел куьмиске тенъ этип баала. ⁴ Эгер ол кыскааяклы болса, оны отыз шекел этип

баала. ⁵ Эгер яслары бес эм йырма йыллар арасында болса, эр аьдемди йырма шекел этип, кыскаяклыды — он шекел этип баала. ⁶ Эгер ясы бир ай эм бес йыл арасында болса, яс балады бес шекел куьмис, кыз балады — уьш шекел куьмис деп баала. ⁷ Эгер ясы алпыс йыл эм оннан да коьп болса, эр аьдемди — он бес шекел, кыскаяклыды — он шекел деп баала. ⁸ Эгер ваьде берген, сол токтастырылган баады тоьлер уьшин айлак та ярлы болса, дин кулыкшысына ол курман этеятырганнынъ колайынынъ оьлшемин бегиткендей аьдемди аккелсин.

⁹ Эгер ваьде мен Раббийге курман этпеге тийген малды багысласалар, Раббийге берилген мал — кие, курман этилмеге керек. ¹⁰ Оны авыстырып болмаяк. Не аьруьвин яманга, не яманын аьруьвге авыстырып болмаяк. Эгер бир мал экиншисине авыстырылса, олар экеви де кие деп саналаяклар. ¹¹ Эгер ваьде мен келисте, Раббийге курман этпеге тиймеген арам айванды багысласалар, оны дин кулыкшыга аккелсинлер, ¹² ол ога баа берсин деп: аьруьв ме ол, яман ма, эм дин кулыкшы кайдай баа берсе, ол солай болаяк. ¹³ Эгер иеси айванды кайтара сатып аламан десе, онынъ баасынынъ юзден йырмасын уьстине косып берсин.

¹⁴ Эгер аьдем Раббийге оьз меканын багыслайман десе, дин кулыкшы оны баалар: аьруьвме ол, яде яманма, эм дин кулыкшы кайдай баа берсе, ол солай болаяк. ¹⁵ Эгер оьз уьйин багыслаган аьдем оны кайтара сатып аламан десе, онынъ баасынынъ бесинши кесегин уьстине косып берсин, эм уьй тагы да ога байыр болаяк.

¹⁶ Эгер аьдем Раббийге, асабалыкка калган данъылынынъ бир кесегин багыслайман десе, оны нешаклы урлык керегине коьре бааламага керек — бир эшек юги арпага эллисер кесек куьмис пен деп санап. ¹⁷ Эгер ол данъылды мереке йыл багыслайтаган болса, бу баа туьрленмей калаяк. ¹⁸ А эгер ол оьз данъылын мерекеден сонъ багыслай болса, дин кулыкшы онынъ баасын токтастырсын эм, келеек мереке йылына дейим нешаклы йыл калганына коьре, онынъ баасын кемитсин. ¹⁹ Эгер данъылды багыслаган аьдем оны кайтара сатып аламан десе, онынъ баасынынъ юзден йыр-

масын уьстине косып берсин, эм даньыл тагы да ога байыр болаяк. ²⁰ Ама эгер даньыл кайтара сатып алынмаган, яде баска биревге сатылган болса, оны кайтара сатып алып болмаяк. ²¹ Сосындай даньыл мереке йылда босалса, ол Раббийге багысланган кие зат болаяк; ол дин куллыкшыларга байыр болаяк.

²² Эгер аьдем асабалыкка алмаган, баскадан сатып алган даньылын Раббийге багысласа, ²³ дин куллыкшы оны келеек мереке йылына дейим калган йыллардынъ санына коьре бааласын эм онынъ баасы сол ок куьн тоьленсин. Бу акша – кие, Раббийге байыр. ²⁴ Мереке йыл даньыл, ол кимнен сатып алынган болса, кимнинъ асабалыгы болган болса, сол аьдемге байырлыкка кайтаяк. ²⁵ Баьри бааларды кие меканнынъ шекели оьлшеминде токтастырмага керек, бир шекелде йырма гера.

²⁶ Ама эш бирев де малдынъ тунгышын багысламасын, неге десе тунгышлар онсыз да Раббийге байыр, оьгиз бе ол, кой ма – олар Раббийдики. ²⁷ Эгер ол арам айван болса, оны кайтара сатып алмага болады, онынъ токтастырылган баасы ман келисте, уьстиннен онынъ юзден йырмасын косып берип. Эгер оны кайтарып сатып алмасалар, оны оьз баасына баскасына сатпага керек.

²⁸ Ама эш бирев де оьз колында болган затын – аьдем*, мал яде асабалык даньыл болсын – не сатпага, не кайтара сатып алмага эркинлиги йок, эгер ол зат Раббийге ваьде мен багысланган болса. Ваьде мен багысланган аьр не зат та – ол бек кие, Раббийге байыр. ²⁹ Ваьде мен багысланган аьдемди де кайтара сатып алып болмаяк; оны оьлтirmeге керек.

³⁰ Ер тувдырган затлардынъ – аслык па, терек емиси ме – юзден оны Раббийдики. Бу – бек кие, Раббийге байыр.

³¹ Эгер аьдем оьзининъ онлыгынынъ бир кесегин кайтара сатып аламан десе, онынъ баасынынъ юзден йырмасын уьстине косып алсын. ³² Кара тувардынъ эм увак малдынъ баьри онлыклары да – санавшыдынъ колыннан оьткен аьр

* 27:28 Бу зань есирге туьсилрилген явлар эм олардынъ калалары акында.

ЛЕВИЙШИЛЕР 27

бир оныншы мал – кие, Раббийге байыр. ³³Иеси карамасын – аьруьвме ол яманма деп, эм де эш авыстырмасын. Эгер ол авыстырса, эки мал да кие болаяклар эм оларды кайтара сатып алып болмаяк».

³⁴Мине сосындай Раббийдинъ Синай тавында Муса аркалы Израил улларына берген парызлары.

МУСА ПАЙХАМБАРДЫНЪ ДОБРТИНШИ КИТАБЫ

САН ЯЗУВ

Бу китап Мысырдан Кенанга келе турган Исраил халкынынъ саны язылувы акында билдирувден басланады, сол себептен Китаптынъ аты «Сан язув» деп айтылады. Китаптынъ ювыт тилинде «Шоьлде» деген аты, сосы ислердинъ кайсы ерде болганын ашыклайды. Алла Синай тавында Исраил улларына Оьзининъ шериятын бергенен сонъ, Муса бабри кавга этпеге болган эр кисилердинъ санын эсапка алып, левийшилерди де баска эсапка язып алган. Халк, Алладынъ буйырыгы ман шериятка бир кесек йорыклар косылган сонъ, Раббий ваьде эткен ерге коьшпеге аьзир болды (1-9 боьликлер).

Ама Исраил уллары, Кенан ман дазувы болган Кадеш Барнеяга ювык келгенде, ваьде этилген ерди билмеге йиберилгенлердинъ хабарларына ьйнаньп, сонда бармага коркканлар. Сол коркув Исраил улларын 40 йыл иссиликтен кепкен шоьлде йолсызлыкта юрдирди (10-20 боьликлер). Тынълавсыз несил шоьлде кырылганда, халк аста-аста Кенан янындагы ерлерди бийлеп, Йордан йылгасынынъ куьнтувар бетинде орынласкан Моав кыралына ювыклады (21-36 боьликлер). Сол йыллар узагында Исраил халкы коьп кере Мусага карсы коьтерилген эм Аллага да зарланган. Ама тынълавсызлыклары уьшин Исраил улларын язаласа да, Раббий Оьзи айырган халкына алааллыгын саклайтаган эди, ваьде этилген ерге баратаган йолда ярдам этип, коршалап, явларды енъмеге куьш берип турды.

Исраил халкынынъ санын язув

1 ¹ Исраил улларынынъ Мысырдан кетуувининъ экинши йылы эди. Экинши айдынъ [коккек-куралай] биринши куьнинде, Раббий* Муса ман Синай шоьллигинде расканда, кие шатырда соьйлейди. Ол булай деди: ² «Исраил халкынынъ санын язувды сойлары ман эм аьеллери мен, аьр бир эрди атын атап, артлы-артыннан айтып, этинъиз. ³ Харун ман бирге баьри аьскер кызметине яравлы Исраил улларын, йырма ясыннан алып эм оннан уьйкенлерин, аьскершилер куьби мен сана. ⁴ Аьр бир ырувдан сизге бир аьдем ярдам этсин, ол озьзининъ аьелининъ сакаманы болсын. ⁵ Сизге ярдам этееклердинъ атлары:

Рубеннен – Элисур, Шедеурдынъ улы;

⁶ Шимоннан – Шелумиел, Суришадайдынъ улы;

⁷ Юадан – Нахшон, Аминадавтынъ улы;

⁸ Иссакардан – Нетанел, Суардынъ улы;

⁹ Завулоннан – Элияв, Хелоннынъ улы;

¹⁰ Юсыптынъ улларыннан:

Эпрайымнан – Элишама, Аммихудтынъ улы;

Манашеден – Гамалиел, Педасурдынъ улы;

¹¹ Беняминнен – Авидан, Гидеонидинъ улы;

¹² Даннан – Ахиезер, Аммишадайдынъ улы;

¹³ Ашерден – Пагиел, Окраннынъ улы;

¹⁴ Гадтан – Элясап, Девуелдинъ улы;

¹⁵ Напталийден – Ахира, Энаннынъ улы».

¹⁶ Булар Исраил улларынынъ ямагатыннан айырылып салынган ата ырувлардынъ етекшилерин. Олар Исраилдинъ сойларынынъ басшылары. ¹⁷ Муса ман Харун атлары аталып белгиленген аьдемлердинъ ярдамы ман, ¹⁸ экинши айдынъ биринши куьнинде буьгин ямагатты йьйдылар. Исраил уллары озьлерининъ шежерелерин сойы ман эм аьеллери мен билдирдилер, эм эрлер, йырма ясыннан баслап эм оннан

* ^{1:1} Раббий – баслапкы кайнактардынъ тилинде: «Яхве». Бу аты ман Яратувшы Мусага эм Исраил халкына ашылган (кара: Шыг. 3:13-15). Кара: Анълатпа соьзлик.

уыйкенлери, артлы-артыннан атлары аталып, саналдылар, ¹⁹Раббий Мусага буйыргандай этип. Муса Синай шоьллигинде оларды булай санады.

²⁰Исраилдинъ тунгышы Рубеннинъ тувдыкларыннан аьскер кызметине яравлы баьри эрлер, йырма ясыннан алып эм оннан уыйкенлери, артлы-артыннан атлары аталып, аьеллерининъ эм сойларынынъ шаатлыгы ман саналдылар. ²¹Рубеннинъ ырувында олар 46 500 аьдем эди.

²²Шимоннынъ тувдыкларыннан аьскер кызметине яравлы баьри эрлер, йырма ясыннан алып эм оннан уыйкенлери, артлы-артыннан атлары аталып, аьеллерининъ эм сойларынынъ шаатлыгы ман саналдылар. ²³Шимоннынъ ырувында олар 59 300 аьдем эди.

²⁴Гадтынъ тувдыкларыннан: аьскер кызметине яравлы баьри эрлер, йырма ясыннан алып эм оннан уыйкенлери, атлары аталып, аьеллерининъ эм сойларынынъ шаатлыгы ман саналдылар. ²⁵Гадтынъ ырувында олар 45 650 аьдем эди.

²⁶Юададынъ тувдыкларыннан: аьскер кызметине яравлы баьри эрлер, йырма ясыннан алып эм оннан уыйкенлери, атлары аталып, аьеллерининъ эм сойларынынъ шаатлыгы ман саналдылар. ²⁷Юададынъ ырувында олар 74 600 аьдем эди.

²⁸Иссакардынъ тувдыкларыннан: аьскер кызметине яравлы баьри эрлер, йырма ясыннан алып эм оннан уыйкенлери, атлары аталып, аьеллерининъ эм сойларынынъ шаатлыгы ман саналдылар. ²⁹Иссакардынъ ырувында олар 54 400 аьдем эди.

³⁰Завулоннынъ тувдыкларыннан: аьскер кызметине яравлы баьри эрлер, йырма ясыннан алып эм оннан уыйкенлери, атлары ман айтылып, аьеллерининъ эм сойларынынъ шаатлыгы ман саналдылар. ³¹Завулоннынъ ырувында олар 57 400 аьдем эди.

³²Юсыптынъ улларыннан:

Эпрайымнынъ тувдыкларыннан: аьскер кызметине яравлы баьри эрлер, йырма ясыннан алып эм оннан уыйкенлери, атлары ман айтылып, аьеллерининъ эм сойларынынъ шаатлыгы ман саналдылар. ³³Эпрайымнынъ ырувында олар 40 500 аьдем эди.

³⁴ Манашединъ тувдыкларыннан: аскер кызметине яравлы бабри эрлер, йырма ясыннан алып эм оннан уйкенлери, атлары ман айтылып, аеллерининъ эм сойларынынъ шаатлыгы ман саналдылар. ³⁵ Манашединъ ырувында олар 32 200 адем эди.

³⁶ Бениминнинъ тувдыкларыннан: аскерге яравлы бабри эрлер, йырма ясыннан алып эм оннан уйкенлери, атлары ман айтылып, аеллерининъ эм сойларынынъ шаатлыгы ман саналдылар. ³⁷ Бениминнинъ ырувында олар 35 400 адем эди.

³⁸ Данныхъ тувдыкларыннан: аскер кызметине яравлы бабри эрлер, йырма ясыннан алып эм оннан уйкенлери, атлары аталып, аеллерининъ эм сойларынынъ шаатлыгы ман саналдылар. ³⁹ Данныхъ ырувында олар 62 700 адем эди.

⁴⁰ Ашердинъ тувдыкларыннан: аскер кызметине яравлы бабри эрлер, йырма ясыннан алып эм оннан уйкенлери, атлары аталып, аеллерининъ эм сойларынынъ шаатлыгы ман саналдылар. ⁴¹ Ашердинъ ырувында олар 41 500 адем эди.

⁴² Напталийдинъ тувдыкларыннан: аскер кызметине яравлы бабри эрлер, йырма ясыннан алып эм оннан уйкенлери, атлары аталып, аеллерининъ эм сойларынынъ шаатлыгы ман саналдылар. ⁴³ Напталийдинъ ырувында олар 53 400 адем эди.

⁴⁴ Муса, Харун эм Исраилдинъ он эки етекшиси мен саналган бу эрлер, аьр кими, оз аелининъ ваькили эди. ⁴⁵ Аскер кызметине яравлы бабри эрлер, йырма ясыннан алып эм оннан уйкенлери, Исраилде аеллери мен саналдылар. ⁴⁶ Олар бабриси 603 550 адем эди. ⁴⁷ Ама Левий ырувынынъ аеллери баскалар ман бирге саналмадылар.

⁴⁸ Раббий Мусага айткан эди: ⁴⁹ «Левийдинъ ырувын санама эм адем санынынъ язувына оларды баска Исраил уллары ман киргистпе. ⁵⁰ Левий ырувына антласув шатырын* аманатла, онынъ бабри савыт-сабасын эм ишиндеги бабри затын. Олар кие шатырды коьтерип юргистсинлер, онынъ савлай савыт-сабасын аьдуьвлеп карасынлар эм шатырдынъ тоьгерегине озлерининъ

* 1:50 Антласув шатыры: Алла Исраил уллары ман эткен антласув эки ялпак таста язылган эди. Сосы таслар кие шатырда сакланганы ушин ога «антласув шатыры» деп айтыла эди.

конысларын яйсынлар. ⁵¹Эгер кие шатырды коыширмеге керек болса, Левий ырувы оны коытерип алсынлар, эгер оны курмага керек болса, сол затты да олар этсинлер. Эгер шатырга баска аьдем юыкласа, ол оылимге ушыраак. ⁵²Исраил уллары шатырларын аьскершилер куьби мен салаяклар, аьр кими оьзининь ордасында, оьзининь байрагы ман. ⁵³Ама Левий ырувы оьзлерининь шатырларын антласув шатырынынь тоьгерегине, Исраил халкына каарым тиймес уьшин, салаяклар. Антласув шатырынынь янында олар каравыл тутаяклар».

⁵⁴Исраил уллары, Раббий Муса пайхамбарга калай буйырган болса, солай эттилер.

Ырувлардынь ордаларда орынласувы

2 ¹Раббий Мусага эм Харунга айтты: ²«Исраил уллары кие шатырдынь тоьгерегинде, бек узак болмай, аьр кими оьз байрагы ман, оьз абелининь белгиси мен орда курсынлар.

³Юдадынь ордасы байрагы ман куьнтуварда, шатырдынь куьн шыгатаган ягында болсын. Юдадынь ырувынынь етекшиси — Нахшон, Аминадавтынь улы. ⁴Онынь аьскеринде 74 600 эр киси. ⁵Иссакардынь ырувы ордасын олардынь касына салсын. Иссакардынь ырувынынь етекшиси — Нетанел, Суардынь улы. ⁶Онынь аьскеринде 54 400 эр киси. ⁷Касында Завулоннынь ырувы болаяк. Завулоннынь ырувынынь етекшиси — Элияв, Хелоннынь улы. ⁸Онынь аьскеринде 57 400 эр киси. ⁹Юдадынь орда аьскеринде баьриси 186 400 эр киси. Олар йолга биринши болып шыгаяк.

¹⁰Кубылада Рубеннинь ордасы оьзининь байрагынынь астында болсын. Рубеннинь ырувынынь етекшиси — Элисур, Шедеурдынь улы. ¹¹Онынь аьскеринде 46 500 эр киси. ¹²Шимоннынь ырувы ордасын олардынь касына салсын. Шимоннынь ырувынынь етекшиси — Шелумиел, Суришадайдынь улы. ¹³Онынь аьскеринде 59 300 эр киси. ¹⁴Янында — Гадтынь ырувы. Гадтынь ырувынынь етекшиси — Элясап, Ревуелдинь улы. ¹⁵Онынь аьскеринде 45 650 эр киси. ¹⁶Рубеннинь орда аьскеринде баьриси 151 450 эр киси. Олар йолга экинши болып шыгаяк.

¹⁷Оннан сонь, ордалардынь ортасында кие шатыр эм Левий ырувдынь ордасы йолга шыксын. Йолга ордалар, калай

салынган болса, сол йорык пан шыксынлар, аьр кими оьз орнында, оьз байрагынынъ астында.

¹⁸ Куьнбатарда Эпрайымнынъ ордасы оьз байрагынынъ астында болсын. Эпрайымнынъ ырувынынъ етекшиси – Элишама, Аммихутдынъ улы. ¹⁹ Онынъ аьскеринде 40 500 эр киси. ²⁰ Олардан сонъ Манашединъ ырувы болаяк. Манашединъ ырувынынъ етекшиси – Гамалиел, Педасурдынъ улы. ²¹ Онынъ аьскеринде 32 200 эр киси. ²² Оннан сонъ Беняминнинъ ырувы болаяк. Беняминнынъ ырувынынъ етекшиси – Авидан, Гидеонидинъ улы. ²³ Онынъ аьскеринде 35 400 эр киси. ²⁴ Эпрайымнынъ орда аьскеринде 108 100 эр киси. Олар йолга уьшинши болып шыгаяк.

²⁵ Керуьвде Даннынъ ордасы оьз байрагынынъ астында болсын. Даннынъ ырувынынъ етекшиси – Ахиезер, Аммишайдынъ улы. ²⁶ Онынъ аьскеринде 62 700 эр киси. ²⁷ Ашердинъ ырувы ордады олардынъ касына салааяк. Ашердинъ ырувынынъ етекшиси – Пагиел, Окраннынъ улы. ²⁸ Ашердинъ аьскеринде 41 500 эр киси. ²⁹ Оннан сонъ Напталийдинъ ырувы болаяк. Напталий ырувынынъ етекшиси – Ахира, Энаннынъ улы. ³⁰ Онынъ аьскеринде 53 400 эр киси. ³¹ Даннынъ ордасында баьриси 157 600 эр киси. Олар йолга энъ сонъында оьз байракларынынъ астында шыгаяклар».

³² Булар аьеллери мен саналган Израил уллары. Баьриси ордалардынъ аьскерлер куьбинде – 603 550 аьдем. ³³ Тек Левий ырувы калган Израил уллары ман саналмаган – соьйтип Раббий Мусага буйырган.

³⁴ Раббий Мусага калай буйырган болса, Израил уллары солай эттилер. Олар орда болып, байракларынынъ астына турдылар эм соьйтип те – аьр ким оьз сойы эм аьели мен – йолга шыктылар.

Левий ырувынынъ шатырда кызмет кылувы

З ¹ Мине Раббий Муса ман Синай тавында соьйлейтаган заманга дейим Харуннынъ эм Мусадынъ тукым тарихлери. ² Харуннынъ улларынынъ атлары: Надав, онынъ тунгышы, Авиху, Элазар эм Итамар. ³ Бу Харуннынъ улларынынъ атлары, майланган дин куллыкшылары, оларды

Харун, дин куллыкшылары болсын деп, багыслаган. ⁴Тек Надав эм Авиху Синай шоьллигинде, Раббийге арам отты аькелгенде, оьлдилер. Олардынъ уллары болмаган, эм тек Элазар ман Итамар, аталары Харун сав заманында, дин куллыкшылары болган.

⁵Раббий Мусага булай айтты: ⁶«Левийдинъ ырувын келтир эм дин куллыкшысы Харун ман, олар ога ярдам этер уьшин, таныстыр. ⁷Олар, кие шатырда кызмет кылув озгарып, Харун эм баьри ямагат уьшин борышларын толтырсынлар. ⁸Олар кие шатырда аьрекет этип, кие шатырдынъ савыт-сабасын аьдувлеп карасынлар эм Исраил улларынынъ борышларын толтырсынлар. ⁹Левий ырувын Харунга эм онынъ улларына бер – олар баьри Исраил улларынынъ ырувларыннан ога толысынша бойсынмага тийислилер. ¹⁰Харунды эм онынъ улларын дин куллыкшылары этип сал. Кие ерге ювыклаган баска аьдем оьлтирилмеге керек».

¹¹Тагы да Раббий Мусага айтты: ¹²«Мен Левий ырувын баьри Исраил улларынынъ ырувларыннан аьр бир Исраил кыскайклысыннан тувган биринши эр тунгышларынынъ орнына алганман. Левий ырувы – Меники, ¹³неге десе баьри тунгышлар – Меники. Мен Мысырда баьри тунгышларды оьлтиргенде, Мен Оьзиме Исраилде баьри тунгышларды багыслаганман – аьдемлерди де, айванларды да. Олар Меники болмага кереклер. Мен – Раббий».

Левий ырувынынъ санын язув

¹⁴Оннан сонъ Раббий Синай шоьллигинде Мусага айтты: ¹⁵«Баьри Левий ырувын сойы ман эм аьеллери мен сана. Баьри эр аьдемлерди, бир айлыктардан баслап эм уйкенлерине дейим, сана».

¹⁶Эм Муса, Раббий буйырганындай этип, оларды санады.

¹⁷Мине Левийдинъ улларынынъ атлары: Гершон, Кохат эм Мерарий.

¹⁸Мине Гершоннынъ сой басшысы болган уллары: Ливний эм Шимей.

¹⁹Кохаттынъ сой басшысы болган уллары: Амрам, Исхар, Хеврон эм Уззиел.

²⁰ Мерарийдинъ сой басшысы болган уллары: Махлий эм Муший.

Мине Левий ырувынынъ сойлары аьеллери мен.

²¹ Гершоннан шыкканлар Ливний сойы эм Шимей сойы; бу Гершон улларынынъ сойлары. ²² Баьри бир айлыклардан баслап эм оннан уйкен болып саналган эр аьдемлер 7 500 аьдем эди. ²³ Гершон ырувынынъ сойы конысты куьнбатарда салмага керек эдилер, кие шатырдынъ артында. ²⁴ Гершон сойынынъ аьеллерининъ етекшиси Лаелдинъ улы Элясап эди. ²⁵ Кие шатырда Гершон ырувына шатырдынъ иш эм тыс ябувлары, шатырга киретаган перде, ²⁶ шатырдынъ эм курманлык шалатаган орыннынъ тоьгерегиндеги азбардынъ перделери мен азбарга киретаган ердинъ пердеси эм арканлары тапшырылган эди.

²⁷ Кохаттан шыкканлар Амрам, Исхар, Хеврон эм Уззиелдинъ сойлары; бу Кохат улларынынъ сойлары. ²⁸ Баьри саналган эр аьдемлер, бир айлыклардан баслап эм оннан уйкенлери, 8 600 аьдем эди. Оларга кие шатырдагы затлар тапшырылган эди. ²⁹ Кохат сойы конысты кие шатырдынъ кубыла бетиннен салмага керек эди. ³⁰ Кохат сойынынъ аьеллерининъ етекшиси Уззиелдинъ улы Элисапан эди. ³¹ Олардынъ аьдуьвлеп каравына кие сандык*, сыпыра, шыраксалгыш, курманлык шалынатаган орын, кие ердинъ кылынувда кулланылатаган савыт-сабасы, ябувлар эм онынъ баьри керекли алатлары тапшырылган эди. ³² Левий ырувынынъ бас етекшиси Элазар эди, дин куллыкшысы Харуннынъ улы. Кие ерди аьдуьвлеп карайтаганлар ога яваплы эдилер.

³³ Мерарийден шыкканлар Махлий эм Мушийдинъ сойлары; бу Мерарий улларынынъ сойлары. ³⁴ Баьри саналган эр аьдемлер, бир айлыклардан баслап эм оннан уйкенлери, 6 200 аьдем эди. ³⁵ Мерарий сойынынъ аьеллерининъ етекшиси Суриел, Авихаилдинъ улы. Олар коныс болып кие шатырдынъ керуьв бетине турмага тийисли эдилер. ³⁶ Мерарий улларына кие шатырдынъ бурыслары, тартпылары, баганалары, онынъ туьпнегизи, баьри керек алатлары ³⁷ эм азбардынъ тоьгерегиндеги

* 3:31 Сандык – кара: Аньлатпа соьзлик, тагы да: Кетуьв 25:10-22.

баганалары туып-негизи мен, шатырдынъ казыклары эм арканлары аьдуввлеп карамага тапшырылган эди.

³⁸ Муса, Харун эм онынъ уллары конысты кие шатырдан куынтуварга, шатырдынъ алдына салатаган эдилер. Олар Исраил улларынынъ орнына кие ергеги кылынувды аьдуввлеп карамага тийисли эдилер. Кие ерге ювыклаган баска аьдемди оьлтirmeге керек эди.

³⁹ Раббийдинъ буйырыгы ман Муса эм Харун санаган Левий ырувынынъ бауриси, олардынъ сойы ман саналган баври эр аьдемлери, бир айлыклардан алып эм оннан уйкенлери, 22 000 аьдем эди.

Исраил тунгышларын Левий ырувына авыстырув

⁴⁰ Раббий Мусага айтты: «Баври бир айлык исраил эр тунгышларын эм оннан уйкенлерин санап шык эм атларынынъ тизбесин эт. ⁴¹ Мен – Раббий, Мага Исраил тунгышларынынъ орнына Левий ырувын айыр, эм де Исраил улларынынъ баври туварынынъ биринши тоблининъ орнына Левий ырувынынъ баври туварын айыр».

⁴² Муса Исраил улларынынъ баска ырувларынынъ тунгышларын, Раббий ога буйырганынша, санады. ⁴³ Баври Исраил эр тунгышлары, бир айлыклардан баслап эм оннан уйкенлери, атлары айтылып саналганда, 22 273 аьдем болды.

⁴⁴ Тагы да Раббий Мусага айтты: ⁴⁵ «Исраил улларынынъ тунгышларынынъ орнына левийшилерди эм олардынъ туварынынъ орнына левийшилердинъ туварын ал. Левийшилер Меники болмага керек. Мен – Раббий. ⁴⁶ Левийшилерден артык болган, эки юз етпис уьш Исраил тунгышларын сатып алар уьшин, ⁴⁷ бес кесек куьмис йыйна. Бу куьмис кие шатырдынъ оьлшевлери мен шегилсин. ⁴⁸ Куьмисти Харунга эм онынъ улларына бер».

⁴⁹ Муса сатылып алынган левийшилерден артык болганлардан тоьлев йыйды. ⁵⁰ Исраил улларынынъ тунгышларыннан ол 1 365 кесек куьмис* йыйды. ⁵¹ Муса тоьлевди Харунга эм онынъ улларына, ога Раббий буйырганындай этип, берди.

* 3:50 Тувра маьнеси: «1365 шекел куьмис, кие ердинъ шекели».

Кохат сойынынъ борышлары

4 ¹Раббий Мусага эм Харунга айтты: ²«Левий ырувдынъ Кохат улларынынъ аьдем санын сойы эм аьеллери мен язынъыз. ³Кие шатырда ислегендей, отыз ясыннан элли ясына дейим баъри эрлерди сананъыз. ⁴Мине Кохат улларынынъ кие шатырда этеек ислери: олар энъ киели савыт-сабады аьдуввлеп карасынлар.

⁵Эгер коныс йолга шыгаяк болса, Харун эм онынъ уллары кирсинлер, [энъ кие боьлмеди] ябатаган ябувды алсынлар эм оны ман антласув сандыгын япсынлар. ⁶Ябувга юныс балыктынъ коьнин салсынлар, уьстине коьк яюв яйсынлар эм курыкларды салсынлар.

⁷Кие оьтпек уьшин сыпыра уьстине коькшил яюв яйсынлар эм ога тепшеклерди, табакларды, телпеклерди эм курманлык шагыры уьшин шоьлмеклерди салсынлар. Сыпырада дайым оьтпек турсын. ⁸Бу затлардынъ уьстине ал яюв яйсынлар, оны юныс балыктынъ коьни мен япсынлар эм курыкларды салсынлар.

⁹Коькшил яюв алсынлар эм шыраксалгышты май шыракалары ман, мелте уьшин кыскышты, тосап уьшин тепшеклерди эм ога май куятаган баъри савытларды япсынлар. ¹⁰Шыраксалгышты баъри савытлары ман юныс балыктынъ коьниннен яювга орасынлар эм зембилге салсынлар.

¹¹Алтын ман капланган курманлык шалынатаган орыннынъ уьстине олар коькшил яюв яйсынлар, юныс балыктынъ коьнин япсынлар эм курыкларды салсынлар. ¹²Кие ерде кызмет кылувга кулланылатаган баъри савыт-сабады алсынлар, коькшил яювга орасынлар, юныс балыктынъ коьнин япсынлар эм зембилге салсынлар. ¹³Курманлык шалынатаган ез орыннынъ куьлин сыпырып суьртсинлер, курманлык шалынатаган орынга койы-кызыл яюв япсынлар ¹⁴эм ога курманлык шалынатаган орында кулланылатаган баъри савыт-сабады салсынлар: табаларды, эт уьшин шанышкышларды, балакларды эм буьрккиш телпеклерди. Уьстине юныс балыктынъ коьниннен яюв япсынлар эм курыкларды салсынлар.

¹⁵Харун эм онынъ уллары, кие ердинъ затларын, савыт-сабасын ябып болган сонъ, коныс йолга шыгаяк заманда, бу

затлардынъ баърисин коътерип аькетер ушин, Кохаттынъ сойы келер. Олар кие затларга тийип болмайды, ол заманда олар оьлееклер. Бу кие шатырдынъ савыт-сабасы, оны Кохаттынъ уллары коътерип юргистееклар.

¹⁶ Дин куллыкшысы Харуннынъ улы Элазар шыраксалгыш ушин майды, ийисли майлар эм дайымлы оьтпек савгасын аьдуввлеп карасын. Ол кие шатыр эм онынъ ишиндеги баъри затлар ушин каър шексин: кие ер эм онынъ савыт-сабасы акында».

¹⁷ Раббий Муса эм Харунга айтты: ¹⁸ «Левий ырувынынъ Кохат сойын оьлмеге берменъиз. ¹⁹ Олар яшасын эм, кие затларга ювыклап, оьлмесин деп, мене бу затты этинъиз: Харун эм онынъ уллары кие ерге кирсинлер эм аьр кимге онынъ борышын эм не зат коътерип аькетеегин белгилесинлер. ²⁰ Ама Кохат уллары, кие затларга бир такыйкага да болсын карамага деп, кирмесинлер, ол заманда олар оьлеек».

Гершон сойынынъ борышлары

²¹ Раббий Мусага айтты: ²² «Гершон улларынынъ аьдем санынынъ язувын сойлары эм аьеллери мен эт. ²³ Кие шатырда кызмет кылув ушин баъри эр кисилерди, отыздан элли ясына дейим сана.

²⁴ Мине Гершон сойынынъ, олар ислегенде эм юк коътергенде, борышлары: ²⁵ олар кие меканнынъ перделерин, кие шатырды эм онынъ ябувын, онынъ уьстиндеги юныс балык коьниннен этилген ябувын, кие шатырга киретаган ердинъ пердесин, ²⁶ кие меканнынъ эм курманлык шалынатаган орыннынъ тоьгерегиндеги азбардынъ перделерин, азбарга киретаган ердинъ пердесин, арканларын эм баъри керек алатларын коътерип барсынлар. Олар сол затлар ман этпеге тийисли баъри борышларын этсинлер. ²⁷ Олардынъ кызмети – коьширувв яде баска ис – Харун эм онынъ улларынынъ басшылыгы ман озгарылады. Олардынъ аьдуввлеп каравына баъри коътерип коьширге керек затларды сенинъиз. ²⁸ Сондай Гершон сойынынъ кие шатырда кызмет кылувы. Олар оьз борышларын дин куллыкшысы Харуннынъ улы Итамардынъ басшылавы ман озгарсынлар.

Мерарий сойынынъ борышлары

²⁹ Мерарий улларын сойлары эм аьеллери мен сана. ³⁰ Кие шатырда кызмет кылаяк баьри эрлерди, отыздан элли ясына дейим, сана. ³¹ Мине олардынъ кие шатырда толтыраяк борышлары: олар кие шатырдынъ бурысларын, тартпыларын, баганаларын эм туьп-негизин аькетсинлер, ³² тагы да азбардынъ тоьгерегиндеги баганаларын туьп-негизи мен, кие шатырдынъ казыкларын, арканларын, баьри баска алатларын эм керек яракларын коьтерсинлер. Аьр кимине, ол не зат коьтерип аькетеегин, белгиле. ³³ Сондай Мерарий сойынынъ дин куллыкшысы Харуннынъ улы Итамардынъ басшылыгы ман кие шатырда толтыраяк борышлары».

Левий ырувдынъ аьдем санын язув

³⁴ Муса, Харун эм халктынъ етекшилері Кохат улларын сойлары эм аьеллери мен санадылар. ³⁵ Баьри эрлер, отыздан элли ясына дейим, кие шатырда кызмет кылуьвга яравлылары, ³⁶ сойлары ман саналганда, 2 750 аьдем болды. ³⁷ Бу Кохат сойларыннан кие шатырда кызмет кылганлардынъ ортак саны. Муса эм Харун оларды, Раббийдинъ Муса аркалы берген буйырыгынша, санадылар.

³⁸ Гершон уллары сойлары эм аьеллери мен саналдылар. ³⁹ Баьри эрлер, отыздан элли ясына дейим, кие шатырда кызмет кылуьвга яравлысы, ⁴⁰ сойлары эм аьеллери мен саналганда, 2 630 аьдем эди. ⁴¹ Бу Гершон сойларыннан кие шатырда кызмет кылганлардынъ ортак саны. Муса эм Харун оларды Раббийдинъ берген буйырыгы ман санадылар.

⁴² Мерарий уллары сойлары эм аьеллери мен саналдылар. ⁴³ Баьри эрлер, отыздан элли ясына дейим, кие шатырда кызмет кылуьвга яравлысы, ⁴⁴ сойлары ман саналганда, 3 200 аьдем эди. ⁴⁵ Бу Мерарий сойларынынъ ортак саны. Муса эм Харун оларды, Раббийдинъ Муса аркалы берилген буйырыгына коьре, санадылар.

⁴⁶ Муса, Харун эм Исраилдинъ етекшилері баьри левийшилерди сойлары эм аьеллери мен санадылар. ⁴⁷ Баьри эрлер, отыздан элли ясына дейим, кие шатырда кызмет кылуьвга эм оны коьтерип баруьвга яравлысы, ⁴⁸ 8 580 аьдем эди. ⁴⁹ Раббий-

динь Муса аркалы берилген буйырыгына коьре, олардынъ аьр кимине онынъ кызметин белгиледилер эм, не зат коьтерип юргистеегин, айттылар. Олар, Раббий Муса аркалы буйырганынша, саналдылар.

Коныстынъ тазалыгы акында йорык

5 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Исраил улларына юкпалы тери маразлыларды*, кир келетаганларды яде, оьлиге тийип, арамланганларды коныстан йогалтпага буйыр. ³Мен сизинъ аранъызда болган конысты арамламас уьшин, эм эрлерди, эм кыскайклыларды коныстынъ тысына шыгарынъыз».

⁴Исраил уллары солай эттилер. Олар баьрин де коныстынъ тысына шыгардылар. Раббий Мусага калай буйырган болса, солай эттилер.

Кыянат уьшин тоьлев

⁵Раббий Мусага булай деди: ⁶«Исраил улларына айт: Эгер эр киси яде кыскайклы баска аьдемге яманлык этселер, оны Раббий мен алаллыгын бузып, ⁷олар шуьшли, эм эткен куьналарын мойнына ашык алмага керек. Олар эткен яманлыкларын толысынша тоьлесинлер, онынъ уьстине бестен бир ярымын да коссынлар эм яманлык эткен аьдемлерине берсинлер. ⁸Ама яманлык этилген киси оьлсе, эм сосы яманлык уьшин тоьлевди алмага онынъ ювык кардашы йок болса, тоьлев Раббийге тийисли эм дин куллыкшысына курманлык кошкар ман берилмеге керек, оны ман шуьшлидинъ тазаланувы озгарылады. ⁹Исраил улларынынъ дин куллыкшысына аькелген баьри кие савгалары — оныкы. ¹⁰Аьр аьдемнинъ кие савгалары — дин куллыкшысына байыр; дин куллыкшысына берилген зат — оныкы».

Некесин бузган хатынга сынав

¹¹Раббий Мусага айтты: ¹²«Исраил уллары ман соьйле, оларга булай айт: Эгер кимнинъ де болсын хатыны зийналык этсе эм оны ман некесин бузса, ¹³эм ким де болсын бирев оны ман

* 5:2 Аьдетинше коьшируув: «иримбопаз». Оригиналдагы соьз бир неше туьрли тери маразды, иримбопазды да косып, анълатады.

бир тоьсекте болса, а эри ол зат акында билмесе; эгер ол ясыр-тын арамлык этсе эм шааты йок болса, ¹⁴ а эри, арамланган хатынын куьнлеп эм шекленип басласа — яде оны куьнлеп, шекленсе, ама хатыны арамлык этпеген — ¹⁵ ол хатынын дин куллыкшысына аккелсин. Ол оны уьшин садакага бир куьренке арпа ун аккелсин, тек унга май эм аьрувь ийисли майлар коспасын, неге десе бу куьнлев садакасынынъ уны, йорыкты бузганын эслетер уьшин, эскеруьв садакасы.

¹⁶ Дин куллыкшысы оны аккелсин эм Раббийдинъ алдына салсын. ¹⁷ Ол балшык савытка кие сувыннан куйсын эм сувга кие шатырдынъ ериннен топырагын коссын. ¹⁸ Кыскаяклды Раббийдинъ алдына салып, дин куллыкшысы онынъ шашын яйсын* эм колына эскеруьв садакасын, куьнлев садакасынынъ унын салсын, а оьзи каргыс еткеретаган увтатык сувды ысласын. ¹⁹ Эм дин куллыкшысы кыскаяклыга айтсын: „Эгер баска эр киси сени мен бир тоьсекте болмаган болса, эгер, эринъ болып, сен некенъди бузбаган эм арамланмаган болсанъ, бу каргыс еткеретаган увтатык сув сага зарар этпес. ²⁰ Ама эгер, эринъ бола турып, сен баска эр киси мен, байынънан баска, некенъди бузып эм арамланган болсанъ — ²¹ ол заманда дин куллыкшысы каргыс айтсын: — Раббий сени халкынънынъ арасында каргыска эм урыска ушыратсын, карнынъа бала битпестей этип, курсагынъды систирсин**. ²² Бу каргыс еткеретаган сув, сен ишкенлей, сага кирсин, курсагынъ сиссин, бала битпестей каратон болсын***“.

Эм кыскаяклы: „Амин, амин****“, — деп айтсын.

²³ Дин куллыкшысы бу каргысларды колязбага язсын эм увтатык сувга шайысын. ²⁴ Кыскаяклыга сол увтатык, каргыс еткеретаган сувды иширтсин, ол сув онынъ ишине кирсе, ол бек куьшли азап шегеек. ²⁵ Дин куллыкшысы онынъ колыннан куьнлев садакасынынъ унын алсын, курманлык шалынатаган орыннынъ алдында авага коьтерип кагып, Мага, Раббийге ба-

* 5:18 Яде: «яланъбас этсин».

** 5:21 Яде: «сага бала битпестей курсак берсин эм каратон этсин».

*** 5:22 Яде: «сага эм сени каратон этсин, а курсагынъды — бала битпестей».

**** 5:22 Амин — ювыт соьз, «аьше, дурыс, акыйкаты да сол» яде «соьтитип болсын» деп коьшириледи.

гысласын. ²⁶Ол бир увыс оытпек савгасынынъ эстелик кесегин* алсын эм курманлык шалатаган орында яксын. Оннан сонъ ол кыскаяклыга сувды иширтсин. ²⁷Эгер ол арамлык этип, эрине некесин бузган болса, эри ога каргыс еткеретаган сувды иширтсе, сув ога кирсе эм азап шектирсе, курсагы онынъ сисеек, а карны бала битпес болаяк, эм баъри халк ога наылет болсын айтаяк. ²⁸Ама кыскаяклы арамланмаган эм таза болса, ол бир минсиз калаяк эм курсак кобтермеге болаяк.

²⁹Сондай куынлев акында йорык: эгер эри болган хатын сенимлигин бузса эм арамланса, ³⁰яде хатынына шекленген эрди куынлев бийлесе, дин куллыкшысы кыскаяклыды Раббийдинъ алдына салсын эм сол йорык бойынша баъри затты оны ман озгарсын. ³¹Эри куынадан тазаланар, а хатыны куынасы уышин шуышине йолыгар».

Назорейлерге йорыklar

Б¹Раббий Мусага айтты: ²«Исраил уллары ман сойле, оларга айт: Эгер эр киси яде кыскаяклы озын Раббийге багыслайман деп, назорейлик** антын этселер, ³олар шагыр эм баска эсирткиш ишимликлерден озылерин тыйсынлар, эм шагырдан яде баска эсирткиш ишимликтен этилген сиркесувды ишпесинлер. Оларга юзим сувын ишпеге эм юзим яде курыган юзим де ашамага ярамайды. ⁴Назорейлик туткан заманында, оларга юзим бутагыннан бир зат – емистинъ асларын яде кабыгын да – ашамага тиймейди.

⁵Назорейлик туткан заманында олардынъ басларына кетеуув бекиси тиймесин. Озылерин Мага, Раббийге, багыслаган заманы кутылганша, олар Мага байыр; эм басларындагы шашларын оыстирсинлер. ⁶Раббийге багысланган заманында оларга оылиге ювыкламага тиймейди. ⁷Эгер олардынъ атасы, анасы, агасы яде аыптеси оылсе де, олар уышин де шашларын арамламага тиймейди, неге десе ол Раббийге багысланувдынъ

* ^{5:26} Эстелик кесеги – Яратувшы, ога курманлык буытин тийисли болса да, Озынинъ шапагаты ман, курманлыктынъ тек бир кесеги яндырылганына разылык берди. Сонынъ уышин, бу кесек, баъри садака Яратувшыга тийисли экенине, эскеруув болатанг эди.

** ^{6:2} Назорейлик – бу соыз «айырылув», «багысланув» дегенди анълатады.

белгиси. ⁸ Баъри назорейлик заманын олар Мага, Раббийге, багысланганлар.

⁹ Эгер олар турганлай, бирден бирев ойлсе, эм олардынъ Мага багысланган шашлары арамга шыкса, оьзлерининъ тазаланув куьнлеринде — етинши куьн — олар шашларын кетерсинлер.

¹⁰ Сегизинши куьнинде олар дин куллыкшысына эки анаш коьгершинди яде эки яс коьгершинди кие шатырына киретаган ерге аькелсинлер. ¹¹ Дин куллыкшысы, арамланганды тазалар уьшин, куслардынъ бирисин куьна курманлыгына аькелсин, а экиншисин — тутасяндырув курманлыкка, неге десе оьлидинъ касында турып, олар арамга шыккан. Сол куьн ок арамланганлардынъ шашлары янъыдан багыслана-як. ¹² Назорейлик заманында олар оьзлерин Мага, Раббийге багысласын эм бирйыллык козыды айыплык курманлыгына аькелсинлер. Алдынгы куьнлери эсапка алынмайдылар, неге десе олар оьзлерининъ назорейлигин арамлаганлар.

¹³ Мине назорей акында йорык. Онынъ багысланув заманы битсе, оны кие шатырына киретаган ерге аькелмеге керек. ¹⁴ Онда ол Раббийге курманлыклар аькелсин: минсиз бирйыллык кошкар козыды — тутасяндырув курманлыкка, минсиз бирйыллык ана токлыды — куьна курманлыгына, минсиз кошкарды — уьлестирилген курманлыкка, ¹⁵ тийисли ун садакасы ман шагыр садакасын эм энъ ийги уннан май ман ийленген бир шетен ашыткысыз оьтпек эм май ягылган шоьреклер. ¹⁶ Дин куллыкшысы садакаларды Раббийдинъ алдына салсын эм куьнасы уьшин курманлык эм тутасяндырув курманлык этсин. ¹⁷ Оннан сонъ ол Раббийге кошкарды бир шетен ашыткысыз оьтпек пен уьлестирилген курманлыкка аькелсин эм де ун садакасын эм шагыр садакаларын этсин. ¹⁸ Кие шатырга киреятырган ерде багысланув уьшин назорей шашын кетерсин. Оны алып, уьлестирилген курманлык астында янган отка тасласын. ¹⁹ Назорей багысланув уьшин шашын кетерген сонъ, дин куллыкшысы ога койдынъ кайнаган калагын эм шетеннен ашыткысыз оьтпек эм шоьрек берсин. ²⁰ Дин куллыкшысы бу затларды Мага, Раббийге, багысланын коьрсетер уьшин, авага коьтерип, алдымда каксын. Бу затлар, кагылган тоьс эм Мага багысланган бут пан бирге —

кие, дин куллыкшысына байыр. Оннан сонъ назорей шагыр ишпеге болады.

²¹ Сондай назорей акында йорык, ол, Раббийге ант этип, оьзининъ назорейлиги ушин садака багыслайды, оннан баска этип, тагы да оьзининъ байлык амалына коьре. Соьйтип ол, назорейлик акындагы йорыкка коьре, эткен антын толтырсын».

Алладынъ разылыгын тилев

²² Раббий Мусага айтты: ²³ «Харунга эм онынъ улларына айт: Израил уллары ушин разылыгымды тиленъиз, оларга булай айта турынъыз:

²⁴ Раббий сага разы болсын
Эм сакласын сени;

²⁵ Раббий, Оьзининъ юзининъ нурын тоьгип, сени
ярыкландырсын

Эм сага рагимли болсын;

²⁶ Раббий сага Оьзининъ юзин бурсын
Эм сага тынышлык савгаласын.

²⁷ Соьйтип олар, Меним атымды атап, Израил уллары ушин разылыгымды тилееклер, эм Мен оларга разы болаякпан».

Кие шатырды багыславга садакалар

7 ¹ Муса, кие шатырды орынластырганда, оны майлады эм баьри болган савыт-сабасын Аллага багыслады. Тагы да ол курманлык шалынатаган орынды эм онынъ баьри савыт-сабасын багыслады. ² Эм Израилдинъ етекшилери, аьеллердинъ басшылары, аьдем санын язув ушин явап туткан ырувлардынъ етекшилери, садакалар эттилер. ³ Олар, Раббийге савгага деп, алты уьсти ябык арба эм он эки оьгиз аькелдилер: аьр бир етекшиден бирер оьгиз, эм аьр эки етекшиден бирер арба, эм бу затларды кие шатырдынъ алдына салдылар.

⁴ Раббий Мусага айтты: ⁵ «Кие шатырда кулланар ушин, бу затларды олардан ал. Бу затлардан левийшилерге, аьр кимине онынъ кызмет каьрине кереккенине коьре, бер».

⁶ Муса арбаларды эм оьгизлерди алды эм оларды левийшилерге берди. ⁷ Ол эки арбады эм доьрт оьгизди Гершон улларына берди, олардынъ эткен каьрине коьре, ⁸ эм доьрт

арбады эм сегиз ыгизди Мерарий улларына берди, олардынъ эткен кызмет каьрине коьре. Олар баьри де дин куллыкшысы Харуннынъ улы Итамарга бойсынадылар. ⁹Тек Кохат улларына Муса бир зат та бермеди, неге десе олардынъ аьдуьвлеп каравына кие савыт берилген, оны олар ийинлерине алып юргистпеге керек эдилер.

¹⁰Курманлык шалынатаган орынды майлаган сонъ, етекшилер, оны багыславга, курманлыклар аьзирледилер эм оларды курманлык шалынатаган орынга аькелдилер. ¹¹Раббий Мусага айтканша: «Куьн сайын етекшилердинъ бириси курманлык шалынатаган орынды багыславга ыьзининъ садакасын аькелсин».

¹²Биринши куьн Юдадынъ ырувыннан садакасын Аминадавтынъ улы Нахшон этти.

¹³Онынъ садакасы болды: 1,3 килограмм шеккен куьмис тепшек эм 700 грамм шеккен куьмис телпек – май карыскан энъ ийги унга толтырылган – ытпек савгасы; ¹⁴100 грамм* шеккен алтын табак – ийисли майга толтырылган; ¹⁵тутасяндырув курманлыкка – яс буга, кошкар эм бирйыллык токлы; ¹⁶теке – куьна курманлыгына ¹⁷эм эки ыгиз, бес кошкар, бес теке эм бес бирйыллык токлы – уьлестирилген курманлыгына. Сондай эди Аминадавтынъ улы Нахшоннынъ садакасы.

¹⁸Экинши куьн садакасын Иссакардынъ ырувынынъ етекшиси, Суардынъ улы Нетанел этти.

¹⁹Онынъ садакасы болды: 1,3 килограмм шеккен куьмис тепшек эм 700 грамм шеккен куьмис телпек – май карыскан энъ ийги унга толтырылган – ытпек савгасы; ²⁰100 грамм шеккен алтын табак – ийисли майга толтырылган; ²¹яс буга, кошкар эм бирйыллык токлы – толы яндырув уьшин; ²²теке – куьна уьшин курманлыкка; ²³эм эки ыгиз, бес кошкар, бес теке эм бес бирйыллык токлы – уьлестирилген курманлыкка. Сондай эди Суардынъ улы Нетанелдинъ садакасы.

* 7:13-14 Тувра маьнеси: «юз отыз шекель... етпис шекель, кие ердинъ шекели... он шекель». Тагы да бу баста каранъыз.

²⁴ Уьшинши куьн садакасын Завулоннынъ ырувынынъ етекшиси, Хелоннынъ улы Элияв этти.

²⁵ Онынъ садакасы болды: 1,3 килограмм шеккен куьмис тепшек эм 700 грамм шеккен куьмис телпек – май карыскан энъ ийги унга толтырылган – оьтпек савгасы; ²⁶ 100 грамм шеккен алтын табак – ийисли майга толтырылган; ²⁷ яс буга, кошкар эм бирйыллык токлы – толы яндырув уьшин; ²⁸ теке – куьна уьшин курманлыкка ²⁹ эм эки обгиз, бес кошкар, бес теке эм бес бирйыллык токлы – уьлестирилген курманлыкка. Сондай эди Хелоннынъ улы Элиявтынъ садакасы.

³⁰ Доьртинши куьн садакасын Рубеннинъ ырувынынъ етекшиси, Шедеурдынъ улы Элисур этти.

³¹ Онынъ садакасы болды: 1,3 килограмм шеккен куьмис тепшек эм 700 грамм шеккен куьмис телпек – май карыскан энъ ийги унга толтырылган – оьтпек савгасы; ³² 100 грамм шеккен алтын табак – ийисли майга толтырылган; ³³ яс буга, кошкар эм бирйыллык козы – толы яндырув уьшин; ³⁴ бир теке – куьна уьшин курманлыкка ³⁵ эм эки обгиз, бес кошкар, бес теке эм бес бирйыллык токлы – уьлестирилген курманлыкка. Сондай эди Шедеурдынъ улы Элисурдынъ садакасы.

³⁶ Бесинши куьн садакасын Шимоннынъ ырувынынъ етекшиси, Суришадайдынъ улы Шелумиел этти.

³⁷ Онынъ садакасы болды: 1,3 килограмм шеккен куьмис тепшек эм 700 грамм шеккен куьмис телпек – май карыскан энъ ийги унга толтырылган – оьтпек савгасы; ³⁸ 100 грамм шеккен алтын табак – ийисли майга толтырылган; ³⁹ яс буга, кошкар эм бирйыллык токлы – толы яндырув уьшин; ⁴⁰ бир теке – куьна уьшин курманлыкка ⁴¹ эм эки обгиз, бес кошкар, бес теке эм бес бирйыллык токлы – уьлестирилген курманлыкка. Сондай эди Суришадайдынъ улы Шелумиелдинъ садакасы.

⁴² Алтыншы куьн садакасын Гадтынъ ырувынынъ етекшиси, Девуелдинъ улы Элясап этти.

⁴³ Онынъ садакасы болды: 1,3 килограмм шеккен куымис тепшек эм 700 грамм шеккен куымис телпек – май карыскан энъ ийги унга толтырылган – оьтпек савгасы; ⁴⁴ 100 грамм шеккен алтын табак – ийисли майга толтырылган; ⁴⁵ яс буга, кошкар эм бирйыллык токлы – толы яндырув ушин; ⁴⁶ бир теке – куьна ушин курманлыкка ⁴⁷ эм эки оьгиз, бес кошкар, бес теке эм бес бирйыллык токлы – уьлестирилген курманлыкка. Сондай эди Девуелдинъ улы Элясаптынъ садакасы.

⁴⁸ Етинши куьн садакасын Эпрайымнынъ ьрувынынъ етекшиси, Аммихудтынъ улы Элишама этти.

⁴⁹ Онынъ садакасы болды: 1,3 килограмм шеккен куымис тепшек эм 700 грамм шеккен куымис телпек – май карыскан энъ ийги унга толтырылган – оьтпек савгасы; ⁵⁰ 100 грамм шеккен алтын табак – ийисли майга толтырылган; ⁵¹ яс буга, кошкар эм бирйыллык козы – толы яндырув ушин; ⁵² бир теке – куьна ушин курманлыкка ⁵³ эм эки оьгиз, бес кошкар, бес теке эм бес бирйыллык токлы – уьлестирилген курманлыкка. Сондай эди Аммихудтынъ улы Элишамадынъ садакасы.

⁵⁴ Сегизинши куьн садакасын Манашединъ ьрувынынъ етекшиси, Педасурдынъ улы Гамалиел этти.

⁵⁵ Онынъ садакасы болды: 1,3 килограмм шеккен куымис тепшек эм 700 грамм шеккен куымис телпек – май карыскан энъ ийги унга толтырылган – оьтпек савгасы; ⁵⁶ 100 грамм шеккен алтын табак – ийисли майга толтырылган; ⁵⁷ яс буга, кошкар эм бирйыллык токлы – толы яндырув ушин; ⁵⁸ бир теке – куьна ушин курманлыкка ⁵⁹ эм эки оьгиз, бес кошкар, бес теке эм бес бирйыллык токлы – уьлестирилген курманлыкка. Сондай эди Педасурдынъ улы Гамалиелдинъ садакасы.

⁶⁰ Тогызыншы куьн садакасын Беняминнинъ ьрувынынъ етекшиси, Гидеонидинъ улы Авидан этти.

⁶¹ Онынъ садакасы болды: 1,3 килограмм шеккен куымис тепшек эм 700 грамм шеккен куымис телпек – май карыскан энъ ийги унга толтырылган – оьтпек савгасы; ⁶² 100 грамм шеккен алтын табак – ийисли майга толтырылган; ⁶³ яс буга,

кошкар эм бирйыллык токлы – толы яндырув ушын; ⁶⁴ бир теке – куьна ушын курманлыкка ⁶⁵ эм эки оьгиз, бес кошкар, бес теке эм бес токлы – уьлестирилген курманлыкка. Сондай эди Гидеонидинь улы Авиданнынь садакасы.

⁶⁶ Оныншы куьн садакасын Даннынь ырувынынь етекшиси, Аммишадаидынь улы Ахиезер этти.

⁶⁷ Онынь садакасы болды: 1,3 килограмм шеккен куьмис тепшек эм 700 грамм шеккен куьмис телпек – май карыскан энъ ийги унга толтырылган – оьтпек савгасы; ⁶⁸ 100 грамм шеккен алтын табак – ийисли майга толтырылган; ⁶⁹ яс буга, кошкар эм бирйыллык токлы – толы яндырув ушын; ⁷⁰ бир теке – куьна ушын курманлыкка ⁷¹ эм эки оьгиз, бес кошкар, бес теке эм бес бирйыллык токлы – уьлестирилген курманлыкка. Сондай эди Аммишадаидынь улы Ахиезердинь садакасы.

⁷² Он биринши куьн садакасын Ашердинь ырувынынь етекшиси, Окраннынь улы Пагиел этти.

⁷³ Онынь садакасы болды: 1,3 килограмм шеккен куьмис тепшек эм 700 грамм шеккен куьмис телпек – май карыскан энъ ийги унга толтырылган – оьтпек савгасы; ⁷⁴ 100 грамм шеккен алтын табак – ийисли майга толтырылган; ⁷⁵ яс буга, кошкар эм бирйыллык козы – толы яндырув ушын; ⁷⁶ бир теке – куьна ушын курманлыкка ⁷⁷ эм эки оьгиз, бес кошкар, бес теке эм бес бирйыллык токлы – уьлестирилген курманлыкка. Сондай эди Окраннынь улы Пагиелдинь садакасы.

⁷⁸ Он экинши куьн садакасын Напталийдинь ырувынынь етекшиси, Энаннынь улы Ахира этти.

⁷⁹ Онынь садакасы болды: 1,3 килограмм шеккен куьмис тепшек эм 700 грамм шеккен куьмис телпек – май карыскан энъ ийги унга толтырылган – оьтпек савгасы; ⁸⁰ 100 грамм шеккен алтын табак – ийисли майга толтырылган; ⁸¹ яс буга, кошкар эм бирйыллык токлы – толы яндырув ушын, ⁸² бир теке – куьна ушын курманлыкка ⁸³ эм эки оьгиз, бес кошкар, бес теке эм бес бирйыллык токлы – уьлестирилген курманлыкка. Сондай эди Энаннынь улы Ахирдинь садакасы.

⁸⁴Мине Исраил етекшилерининъ курманлык шалатаган орынды багыславга, курманлык шалынатаган орын майланган сонъ эткен садакалары: он эки куъмис тепшек, он эки куъмис телпек эм он эки алтын табак. ⁸⁵Аър бир куъмис тепшек 1,3 килограмм шегеди, аър бир телпек — 700 грамм. Баъриси бу савытлар 24 килограмм шегеди*. ⁸⁶Ийисли майга толтырылган алтын табаклар он эки эди, эм олардынъ аър бириси 100 грамм шегеди. Алтын табаклар баъриси 1,2 килограмм** шектилер. ⁸⁷Тутасяндырув курманлык ушын баъри айванлар — он эки яс буга, он эки кошкар эм он эки бирйыллык токлы тийисли болган оътпек савгалары ман. Он эки теке куына курманлыгына аькелдилер. ⁸⁸Баъри айванлар уьлестирилген курманлыкка: йырма доьрт оьгиз, алпыс кошкар, алпыс теке эм алпыс бирйыллык токлы. Сондай эди, курманлык орынды майлаган сонъ, курманлык шалынатаган орынды багыслав ушын этилген садакалар.

⁸⁹Муса, кие шатырга Раббий мен соьйлер ушын киретаган заманда, антласув сандыгынынъ капагынынъ*** уьстинде, эки керубининъ**** ортасында ол оны ман соьйлейтаган даваз эситетаган эди. Соьйтип Раббий Муса ман соьйлеген.

Майшыраклардынъ орынласувы

8 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Харун мен соьйле, ога айт: Сен ети майшыракты шыраксалгышка орынластырган заманда, олар алдынъды ярыкландыргандай этип орынластыр».

³Харун соьйтип этти. Ол майшыракларды, олар шыраксалгыштынъ алдын ярыкландыргандай этип, калай Раббий Мусага буйырганынша, орынластырды. ⁴Мине шыраксалгыш

* 7:85 Тувра маьнеси: «эки мынъ доьрт юз шекель, кие ердинъ шекели».

** 7:86 Тувра маьнеси: «юз йырма шекель».

*** 7:89 Антласув сандыгынынъ капагы — баслапкы кайнактынъ тилинде «капкаш» яде «куьнады кеширетаган ер» деген соьз кулланылады. Бу капкаштынъ уьстинде эки алтын керубидинъ арасында коьринмей Яратушын турган. Тазаланув Куьнинде бас дин куллыкшысы Энь Кие Ерге халктынъ куьнасы ушын курманлыктынъ канын алып кирген эм оны антласув сандыгынынъ капкашына буьрккен.

**** 7:89 Керуби — маьлектей ян, еннет караылы. Кара: Аньлатпа соьзлик.

калай этилген: оны тапталган алтыннан эткенлер — туьбиннен шешекейлерине дейим. Раббий Мусага кайдай уьлги коьрсеткен болса, шыраксалгыш солай этилген.

Левийшилерди тазалав эм багыслав

⁵Раббий Мусага айтты: ⁶«Левийшилерди калган Исраил улларынынъ арасыннан айырып ал эм оларды тазала. ⁷Оларды тазалар уьшин, булай эт: олардынъ уьстине тазаланув сувын буьрк, эм олар буьтин кевдесин кетерсинлер эм кийимлерин ювсынлар. Соьйтип олар тазаланаяк. ⁸Олар яс бугады эм май ман карыстырылган энъ ийги уннан тийисли обьпек савгасын алсынлар, а сен экинши яс бугады куьна уьшин курманлыкка ал. ⁹Исраил улларынынъ баьри ямагатын йьйып, левийшилерди кие шатырына аькел. ¹⁰Левийшилерди Раббийдинъ алдына аькел, эм Исраил уллары оларга колларын салсынлар. ¹¹Харун левийшилерди Раббийге Исраил халкыннан садака кебинде, олар Раббийге кызмет кылгандай, багысласын. ¹²Левийшилер колларын бугалардынъ басына салган сонъ, бир бугады куьна уьшин Раббийге курманлыкка аькел, а баскасын — левийшилерди тазалар уьшин — тутасяндырув курманлыкка аькел. ¹³Левийшилерди Харуннынъ эм онынъ улларынынъ алдына сал эм оларды Раббийге садакадай багысла. ¹⁴Соьйтип левийшилерди сен калган Исраил улларыннан айырарсынъ, эм левийшилер Меники боларлар.

¹⁵Сен левийшилерди тазалаган сонъ, эм оларды садакадай багыслаган сонъ, олар кие шатырына кызмет кылмага кирсинлер. ¹⁶Исраил улларынынъ арасыннан олар Мага толысынша берилмеге керек. Мен оларды Оьзиме кайдай да Исраил кыскааяклысыннан тувган эр бала тунгышы орнына аламан. ¹⁷Исраилде баьри эр тунгышлар — аьдем яде айван — Мага байыр. Мен оларды Оьзиме, Мысырда баьри тунгышларды оьлтирип, айырганман. ¹⁸Мен левийшилерди Оьзиме Исраилдинъ эр тунгышлары орнына алганман. ¹⁹Мен левийшилерди Харунга эм онынъ улларына Исраил улларыннан савга этип сымарлап бергенмен, Исраил уллары кие ерге ювыклаганда, оларга бир баьле де тиймесин деп, Исраил уллары уьшин олар кие шатырда кызмет кылсынлар эм тазаланув озгарсынлар».

²⁰ Муса, Харун эм Исраилдинъ баъри ямагаты, Мусага Раббий калай айткан болса, левийшилер мен солай эттилер.

²¹ Левийшилер тазаландылар эм кийимлерин ювдылар. Харун оларды Раббийге садакадай багыслады эм, оларды тазалар уьшин, тазаланув озгарды. ²² Оннан сонъ левийшилер, Харун эм онынъ улларынынъ басшылыгы ман кызмет кылмага, кие шатырына кирдилер. Олар левийшилер мен, Раббий Мусага калай буйырган болса, солай эттилер.

²³ Раббий Мусага айтты: ²⁴ «Левийшилерге тийислиси бу: эр кисилер йырма бес ясыннан эм оннан уйкенлери кие шатырда кызмет борышларына кириссинлер, ²⁵ ама элли ясында олар дайымлык кызмет кылувдан тайсынлар эм арбатында кызмет кылмасынлар. ²⁶ Олар озлерининъ кардашларына кие шатырда кызмет кылувда ярдам этпеге боладылар, ама озлери кызмет кылмасынлар. Соьйтип сен левийшилерге олардынъ борышларын белгилерсинъ».

Азатлык байрамы акында йорыклар

9 ¹ Раббий Муса ман Синай шоьллигинде Мысырдан кетуьвдинъ экинши йылынынъ биринши айында [навруз-коькк] соьйледи. Ол айтты: ² «Исраил уллары, белгиленген заманда, Азатлык байрамын озгарсынлар. ³ Белгиленген вакытта, кеште, биринши айдынъ он доьртинши куьнинде, баъри аьдетлер эм йорыклар ман белгиленъиз».

⁴ Муса Исраил улларына Азатлык байрамын белгиленген заманда озгармага буйырды, ⁵ эм олар оны Синай шоьллигинде, кеште, белгиленген заманда озгардылар. Мусага Раббий калай буйырган болса, Исраил уллары солай эттилер.

⁶ Тек бир кесеклери Азатлык байрамын биринши куьн белгилемеге болмадылар, неге десе оьлген аьдемге тийип, арамланганлар. Сол куьн ок олар Муса эм Харунга келдилер ⁷ эм Мусага айттылар: «Биз, оьлген аьдемге тийип, арамланган эдик, тек не уьшин бизди баска Исраил уллары ман бирге белгиленген заманда Раббийге ортак курманлык акелуьвден тыймага керек?»

⁸ Муса оларга яваплады: «Раббий сиз акында не буйырганын мен билгенше, куытип турынъыз».

⁹ Раббий Мусага айтты: ¹⁰ «Исраил улларына айт: Эгер сен эм сенинъ тувдыкларынъ, облиге тийип яде узак йолда болып, арамланса, Раббий берген Азатлык байрамын белгилемеге боласынъ. ¹¹ Оны бир айдан сонъ, экинши айдынъ он доьртинши куьнинде, кешликте белгилесин. Курманлыктынъ этин ашыткысыз оьтпек пен эм увтатык оьленлер мен ашасын, ¹² эртенъликке дейим бир затын да калдырмасын эм суьеклерин де сындырмасын. Азатлык байрамын белгилеген заманда, онынъ баьри йорыкларын тутсын. ¹³ Эгер аьдем таза эм йол шыкпаган болса, ама Азатлык байрамын белгилемесе, ол халкынынъ ишиннен коратылаяк, неге десе белгиленген заманда Раббийге садакасын аькелмеген. Ол шуьшине йолыктырылаяк.

¹⁴ Эгер сизде яшайтаган тыс элдинъ аьдеми, Раббий мен токтастырылган Азатлык байрамын белгилеймен десе, онынъ баьри йорыкларын эм аьдетлерин тутсын. Сизде ят аьдемлерге де, оьз кыралынъыздынъ аьдемлерине де, бирдей йорыклар болсын».

Кие шатырдынъ уьстинде булыт

¹⁵ Кие шатыр — антласув шатыры — салынган куьн, оны булыт каплап япты. Кештен эртенъликке дейим ол кие шатырдынъ уьстинде болды эм отка усайтаган эди. ¹⁶ Аьр заман соьйтип болды: куьндиз оны булыт ябатаган эди, кешелерде булыт отка усайтаган эди. ¹⁷ Булыт шатырдан коьтерилсе, Исраил уллары йолга шыгатаган эдилер. Булыт токтаган ерде, Исраил уллары коныс салдылар. ¹⁸ Раббийдинъ буйырыгы ман Исраил уллары йолга шыктылар, эм Онынъ буйырыгы ман коныс салатаган болдылар. Эгер булыт шатырдынъ уьстинде турса, олар коныста калдылар. ¹⁹ Булыт шатырдынъ уьстинде узак заман турса да, Исраил уллары, Раббийди тынълап, йолга шыкпаганлар. ²⁰ Бирерде булыт кие шатырдынъ уьстинде бир неше куьн турган. Тек Раббийдинъ буйырыгы ман олар коныс болып турганлар эм Онынъ буйырыгы ман йолга шыкканлар. ²¹ Бирерде булыт тек кештен эртенъликке дейим турган, эгер

ол эртенъликте кобтерилсе, олар йолга шыкканлар. Куьндиз яде кеше, кашан булыт кобтерилсе, олар йолга шыкканлар. ²² Эки куьн, ай яде оннан да узак – булыт кайгадер кие шатырдынъ уьстинде турса, Израил уллары коныста калганлар эм йолга шыкпаганлар. Ама булыт кобтерилсе, олар йолга шыкканлар. ²³ Тек Раббийдинъ буйырыгы ман коныс болып турганлар эм Онынъ буйырыгы ман йолга шыкканлар. Олар Раббийди тынълаганлар, Онынъ Муса аркалы берген буйырыкларын толтырганлар.

Куьмис карнайлар

10 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Тапталган куьмистен эки карнай эт: халкты шақырмага эм коныс пан козгалмага. ³Карнайлардынъ экеви де ойналса, халк сенинъ алдынъда кие шатырга киреятырган ерде йыйылсын. ⁴Биреви ойналса, сага етекшилер – Израилдинъ сойларынынъ басшылары – йыйылсынлар. ⁵Эгер карнайлар, явга карсы шақырып, кыска ойналса, куьнтуварда коныс болып туратаган ырувлар йолга шыксынлар. ⁶Эгер карнайлар, явга карсы шақырып, экинши кере кыска ойналса, кубыладагы сойлар йолга шыксынлар. Эгер карнайлар, явга карсы шақырып, кыска ойналса, бу йолга шыкпага керегининъ белгиси болады. ⁷Ямагат йыаякта, карнайда ойнанъыз, тек куьйи явга карсы шақыргандай кыска болмасын. ⁸Карнайда дин куллыкшылары, Харуннынъ уллары, ойнасынлар. Бу йорык сизге эм келеектеги несиллерге оьмирде туьрленмесин. ⁹Эгер оьзинъиздинъ еринъизде сиз, сизди артка тайдыраяк болган яв ман согыспага шыксанъыз, карнайларда, явга карсы шақырып, куьй ойнанъыз. Ол заманда Раббий, сизинъ Алла, сизди эске алар эм явлардан куткараар. ¹⁰Куванган вакытта да, Янъы Ай тувган байрамында* да, оьзинъиздинъ тутасяндырув курманлыгынынъ эм уьлестирилген курманлыктынъ уьстинде карнай ойнанъыз – ол сизинъ Аллахынъыз алдында сиз акында эслетуьв болаяк: Мен – Раббий, сизинъ Алла».

* 10:10 Янъы Ай байрамы – ай календарин кулланган израилшилер янъы айдынъ байрамын белгилегенлер.

Исраил уллары Синайды калдырадылар

¹¹ Экинши айдынъ [коькек-куралай] йырманшы куьнинде, экинши йылында, антласув шатырыннан булыт коьтерилди. ¹² Исраил уллары Синай шоьллигиннен йолга шыктылар, булыт Паран шоьллигинде токтаганша, бир ерден бир ерге коьшип юрдилер. ¹³ Олар, Раббий Муса аркалы буйырганынша, биринши кере йолга шыктылар.

¹⁴ Биринши болып оьз байрагынынъ астында Юдадынъ ордасынынъ аьскери коьгалды.

Олардынъ басшысы Аминадавтынъ улы Нахшон эди. ¹⁵ Нетанел, Суардынъ улы, Иссакардынъ ырувынынъ аьскерин, ¹⁶ а Элияв, Хелоннынъ улы – Завулоннынъ ырувынынъ аьскерин басшыладылар. ¹⁷ Кие шатырды коьтерип алдылар, эм оны коьтерип аькететаган Гершон эм Мерарий сойлары йолга шыктылар.

¹⁸ Олардан сонъ оьз байрагынынъ астында Рубеннинъ ордасынынъ аьскери коьгалды. Оларды Элисур, Шедеурдынъ улы басшылады. ¹⁹ Шелумиел, Суришадайдынъ улы, Шимоннынъ ырувынынъ аьскерин, ²⁰ а Элясап, Девуелдинъ улы – Гадтынъ ырувынынъ аьскерин басшыладылар. ²¹ Оннан сонъ, кие савыт-сабады коьтерип, Кохат сойы йолга шыктылар. Олар шатырды, баскалар янъы ерге еткенше, салмага керек эди.

²² Олардан сонъ оьз байрагынынъ астында Эпрайымнынъ ордасынынъ аьскери коьгалды. Оларды Элишама, Аммихудтынъ улы басшылады. ²³ Гамалиел, Педасурдынъ улы, Манашединъ ырувынынъ аьскерин, ²⁴ а Авидан, Гидеонидинъ улы – Беняминнинъ ырувынынъ аьскерин басшыладылар.

²⁵ Энь сонъында, баьри аьскер куьплерин артыннан коршлап, оьз байрагынынъ астында Даннынъ ордасынынъ аьскери коьгалды. Оларды Ахиезер, Аммишадайдынъ улы басшылады.

²⁶ Пагиел, Окраннынъ улы, Ашердинъ ырувынынъ аьскерин, ²⁷ а Ахира, Энаннынъ улы – Напталийдинъ ырувынынъ аьскерин басшыладылар. ²⁸ Сондай эди, олар йолга шыккан заманда, Исраил аьскерлерининъ юрис йорыгы.

²⁹ Муса кайнатасынынъ, мидияншы Ревуелдинъ улы Ховавка, булай айтты: «Биз бир тарапка барамыз, онынъ акында

Раббий булай айткан: „Мен оны сизге берекпен“. Биз бен кел, Раббий Исраилге тек яхшылык куьтпеге ваьде эткенше, биз сага аьруьв караякпыз».

³⁰ Ховав яваплады: «Йок, мен бармайман. Мен озьзимнинь ериме, ьрувымнынь янына кайтаман».

³¹ Ама Муса айтты: «Тилеймен, бизди калдырма. Каерде шоьлликте бизге коньс салмага керегин сен билесинь, эм сен бизим йол коьрсетип барувшымыз болаяксынь. ³² Эгер сен бизи мен барсань, бизге Раббий берген баьри мал-муьлк пен биз сени мен боьлисермиз*».

³³ Олар Раббийдинь тавынынь яныннан йолга шыктылар эм уьш куьн юрилер. Антласув сандыгы сол уьш куьнди де олардынь алдында, каерде тыншаймага керегин коьрсетип, барды, ³⁴ а олар, коньсты калдырып, йолга шыксалар, Раббийдинь буьлыты куьндиз олардынь уьстинде болды.

³⁵ Сандыкты алып, йолга шыгатаган вакытта, Муса айтатаган эди:

«Коьтерил, я Раббий!

Сенинь яв-душпанларынь шашылсын;

Сени коьрип унамаганлар, Сенинь алдынгда ювырсынлар!»

³⁶ Эгер сандыкты коьтерип баратаганлар токтасалар, ол айтатаган эди:

«Кайт, я Раббий,

Исраилдинь сансыз мынълаган халкына!»

Халктынь зарланувы

11 ¹Халк Раббийдинь алдында кыйынлыкларына шагынатаган эди, эм, оларды эситип, Раббий каарланды. Раббийдинь оты олардынь арасында тутанды эм коньстынь шетин яндырып баслады. ²Халк Мусады ярдамга шакырып баслады; Муса Раббийге дува этти эм от соьнди. ³Сол ерди Тавера [«янув»] деп атадылар, неге десе Раббийдинь оты олардынь арасында тутанды.

* 10:29-32 Бзында Муса Ховавты разы этти, эм ол исраилшилер мен бирге барды.

⁴ Олардынъ арасында болган ят аьдемлер баска емеклер куьсеп басладылар. Сол заманда Израил уллары олар ман бирге йылап эм айтып басладылар: «Биз эт ашасак экен! ⁵ Мысырда тегин ашаган балыкты, кавынбалады, кавынларды, соган ювасын, соган эм сарымсакты биз эсимизде тутамыз. ⁶ Ама энди бизим такатымыз таьвесилген. Бир зат йок, эш бир йок, – биз тек бир Алладынь коьктен туьскен азыгын коьремиз!»

⁷ Алладынь коьктен туьскен азыгы кориандр (кинза) урлыгына усайды, тек туьси акшыл-сары*. ⁸ Халк барып оны йыйган. Сонъ тас термен мен тарткан, яде келиде туьйгиш пен туьйген. Олар оны шоьлмекте асканлар яде калакайлар писиргенлер. Онынъ даьми зейтун майы ман ийленген калакайга усаган. ⁹ Кеше коныска шык туьссе, ога коьктен Алладынь азыгы да яватаган эди.

¹⁰ Муса аьр бир аьелдинъ аьдемлери шатырларына киретанган ерде йылайтаганларын эситти. Раббий айлак каарланды, эм Муса туьнъилди.

¹¹ Ол Раббийден сорады: «Мен кулынъман; Сен не уьшин мени соьйтип кыйнайсынъ? Мен Сени не зат пан каарландырдым, Сен мага сосы халктынъ кыйынлыгын арткандай? ¹² Сосы халкты мен дуныяга эндиргенменме? Олар меннен тувганма? Неге Сен мага, дая балады коьтергендей, оларды колларыма коьтерип, олардынъ ата-бабаларына ант этип ваьде берген элге аькетпеге буйырасынъ? ¹³ Сосы халкка мен эт кайдан табайым? Олар, меним алдымда йылап: „Бизге эт ашат!“, – деп тилейдилер. ¹⁴ Мен ялгыз бу халктынъ авырлыгын суьйреялмайман; меним ол кадер куьшим йок. ¹⁵ Эгер Сен мени мен арбатында да солай этеек болсанъ, тилеймен, эгер мен Сенде сеним тапкан болсам, басыма туьскен баьлеказады коьрместей, мени аьле ок оьлтирип кой».

Етпис аксакал

¹⁶ Раббий Мусага айтты: «Мага Израил улларынынъ аксакалларыннан, кайсыларын сен халктынъ етекшиси деп

* 11:7 Тувра маьнеси: «бдолахка усаган». Бдолах – Аравияда оьсетаган тереклердинъ бирисининъ ийисли, оьте коьринетаган сагызы.

билгенинънен, етпис аьдем аькел. Олар кие шатырга келсинлер эм сенинъ янынъда турсынлар. ¹⁷ Мен туьсермен эм сонда сени мен соьйлеп басларман. Сендеги Рухтан алып, Мен оларга да саларман. Сен халктынъ кыйынлыгын ялгыз коьтермес уьшин, олар сага халктынъ кыйынлыгын шекпеге ярдам этерлер. ¹⁸ Халкка айт: Эртенги куьнге обьзинъизди таза этинъиз эм эт ашарсыз. Раббий, сиз йылап: „Эт ашасак экен! Мысырда ийги эди!“ – деп айтканынъызды эситкен. Раббий сизге эт ашатар. ¹⁹ Сиз оны бир куьн, эки, бес, он, йырма куьн тувыл, ²⁰ а сав бир ай, эт сизинъ бурнынъыздан шыгып, оннан шийкенгенше ашаяксыз, неге десе сиз Раббийди унамагансыз, Ол сизинъ аранъызда эм сиз Онынъ алдында: „Неге биз Мысырдан кеттик?!“ – деп айтып, йылангансыз».

²¹ Муса айтты: «Мен мунда алты юз мынъ яв эрлердинъ арасында, а Сен: „Мен оларга сав бир ай эт ашатаякпан!“ – деп айтасынъ. ²² Баьри болган малды соьсалар да, оларга етеекпе? Баьри денъизде болган балыкты ысласалар да, оларга етеекпе?»

²³ Раббий Мусага яваплады: «Раббийдинъ колы кыска ма? Сен соьле-аьле, Мен сага берген ваьде толарма экенин, коьрсинъ».

²⁴ Муса халкка шыгып, Раббийдинъ айткан соьзлерин еткерди. Ол аксакаллардан етпис аьдем йыйды эм кие шатырдынъ тоьгерегине тизди. ²⁵ Сол заманда Раббий булыт пан туьсти эм Муса ман соьйледи. Ол онда болган Рухтан алды эм етпис аксакалга кондырды. Рух оларга конган сонъ, олар да пайхамбарлык соьзин айтып басладылар, ама сонъында токтадылар.*

²⁶ Эки аьдем, олардынъ атлары Элдад эм Медад, коныста калдылар. Олар аксакаллар арасында язылган болганлар, ама кие шатырга шыкпаганлар. Рух оларга да конды, эм олар пайхамбарлык соьзин коныста айттылар. ²⁷ Яс аьдем Мусага шабып келди эм айтты: «Элдад эм Медад коныста пайхамбарлык соьзин айтадылар».

²⁸ Яс заманыннан алып, Мусадынъ ярдамшысы болган Ешу, Нуннынъ улы, айтты: «Муса, ием меним, оларды токтат!»

* 11:25 Яде: «эм коймадылар».

²⁹ Ама Муса яваплады: «Сен меним уьшин куьнлейсинъме? Мен Раббийдинъ халкында баьриси де пайхамбар болганын, Раббий оларга да Оьзининъ Рухыннан йибергенин суьемен!»
³⁰ Оннан сонъ Муса эм Исраилдинъ аксакаллары коныска кайттылар.

Раббийден боьденелер

³¹ Эм мине Раббийдинъ ели коьтерилди эм денъыз беттен боьденелер акелди. Олар коныстынъ аьр бир ягында, бир куьнлик юруув еринде ердинъ уьстиннен эки карыда [0,9 метр] уша эдилер.

³² Сав сол куьн, кеше эм эртеси куьнди халк боьденелер йыймага барды, эм аьр аьдем айлак коьп* кус йыйды. Олар коныстынъ тоьгерегине кусларды кептирер уьшин, яйып салдылар. ³³ Аьле де эт олардынъ авызларында эди, Раббий халкка каарланды эм оларга бек каты кыргын йиберди. ³⁴ Соннан себеп сол ер Киврот Хаттаава [«неписсизлердинъ мезарлары»] деп аталды: онда непсин тыялмаганларды коьмдилер. ³⁵ Киврот Хаттаавадан халк Хасеротка йоьнеди эм онда токтады.

Марием эм Харун Мусага куьнлейдилер

12 ¹ Марием эм Харун Мусады, ол нубияшы** кыскайк-лыга уйленгени уьшин, айыплай эдилер. ² Олар айта эдилер: «Раббий тек Муса аркалы соьйлегенме? Ол биз аркалы да соьйлеменге?» Эм Раббий бу затты эситти.

³ Муса айлак ювас, дуньяда энъ де ювас аьдем эди.

⁴ Аньламастан Раббий Мусага, Харунга эм Мариемге айтады: «Уьшевинъыз кие шатырга шыгынъыз». Эм олар уьшевлери шыктылар.

⁵ Раббий булыт баганасында туьсти. Ол шатырга киретаган ерде токталды, Харун ман Мариемди шақырды, эм олар экевлери алдыга шыктылар. ⁶ Сол заманда Раббий айтты:

* 11:32 Тувра маьнеси: «он хомерден аз тувыл», соьйткенде, бир мынъ килограммнан артык.

** 12:1 Тувра маьнеси: кушли. Белки, Мусадынъ хатыны Куштан (Нубия) тувыл, а Кушаннан болган. Ол заманда Сипора акында айтылады (кара: Шыг. 2:15-22).

«Меним соьзлеримди тынъланъыз!

Эгер сизинъ аранъызда пайхамбарым бар болса,

Мен ога коьринислерде ашыламан,

уйкысында оны ман туьслеринде соьйлеймен.

7 Ама Меним кулым Муса ман ондай этип тувыл;
ол Меним уййимде буьтин халкымнынъ сенимли
етекшиси.

8 Оны ман Мен бетпе-бет соьйлеймен,
ашыклап, юмак пан тувыл;
ол Раббийдинъ суьлдерин коьреди.
Калай сиз коркпадынъыз
Меним кулым Мусады айыпламага?»

⁹ Раббий оларга каарланды да, тайды. ¹⁰ Булыт шатырдан коьтерилгенде, Мариемди иримбопаз* сокты, онынъ териси кардай ап-ак болды. Харун ога бурылды эм оны иримбопаз сокканын коьрди. ¹¹ Ол Мусага айтты: «Бек тилеймен, ием меним, бизди куьнамыз уьшин язалама, оны биз акылдан тайганнан эткенмиз. ¹² Мариемди анасыннан, кевдесининъ яртысы ширип, обли тувган саьбийге усатпа».

¹³ Эм Муса Раббийге ялбарды: «Раббий, тилеймен, оны эмле».

¹⁴ Ама Раббий Мусага яваплады: «Эгер атасы онынъ бетине туькирген болса, ол ети куьнди уятсызлыкка калып турмас эдиме? Оны ети куьнге коныстан тыска шыгарсынлар; оннан сонъ ол кайтпага болар».

¹⁵ Марием ети куьнди коныстынъ тысында болды, эм халк, ол кайтканша, йолга шыкпай турды.

Кенанда тергевлер

13 ¹ Оннан сонъ халк Хасеротты калдырды эм Паран шоьблигинде коныс курды.

² Раббий Мусага айтты: ³ «Кенаннынъ ерин тергемеге аьдемлер ййбер, Мен оны Израил улларына беремен. Аьр ырувдан бир етекши ййбер».

* ^{12:10} Баслапкы кайнактагы соьз тек иримбопаз болмай, бир неше тери маразды анълататады.

⁴ Муса оларды, Раббий буйырганынша, Паран шоьллигиннен йиберди. Олар баъри де Исраил улларынынъ етекшилери эди. ⁵ Мине олардынъ атлары:

Рубеннинъ ырувыннан — Шаммуа, Заккурдынъ улы;

⁶ Шимоннынъ ырувыннан — Шапат, Хоридинъ улы;

⁷ Юадаынъ ырувыннан — Калев, Епуннединъ улы;

⁸ Иссакардынъ ырувыннан — Игал, Юсыптынъ улы;

⁹ Эпрайымнынъ ырувыннан — Хошея*, Нуннынъ улы;

¹⁰ Беняминнинъ ырувыннан — Палти, Рапудынъ улы;

¹¹ Завулоннынъ ырувыннан — Гаддиел, Содидинъ улы;

¹² Юсыптынъ ырувыннан, Манаше аркалы — Гадди, Сусидинъ улы;

¹³ Даннынъ ырувыннан — Аммиел, Гемаллидинъ улы;

¹⁴ Ашердинъ ырувыннан — Сетур, Микаилдинъ улы;

¹⁵ Напталийдинъ ырувыннан — Нахби, Вопсидинъ улы;

¹⁶ Гадтынъ ырувыннан — Гевуел, Махидинъ улы.

¹⁷ Мусадынъ ер тергемеге йиберген аьдемлерининъ атлары сондай. Муса алдын Нуннынъ улы Хошеяга Ешу деген ат берген эди.

¹⁸ Оларды Кенанды тергевге йибереятканда, Муса айтты: «Негевти [Кенан ерининъ кубыласын] озып, тавлыкларга барынъыз. ¹⁹ Каранъыз, бу не зат ер ди эм кайдай халк онда яшайды, куышлиме ол яде карувсызба, кишкейме яде уллыма? ²⁰ Ол яшаган ер кайдай ды? Ийгиме яде яманма? Ол кайдай шахарларда яшайды: олар иргесизбе яде беркитилгенме? ²¹ Ери кайдай ды, семизбе яде тувма? Тереклер бар ма онда яде йок па? Йигерли болынъыз, озинъыз бен сол ердинъ емисиннен алынъыз». Аьле юзимнинъ писетаган заманы еткен.

²² Олар бардылар эм Зин шоьллигиннен Лево Хаматтынъ** касындагы Реховка дейим ерлерди тешкердилер.

²³ Олар, Негевти озып, Хевронга келдилер, онда Ахиман, Шешай эм Талмай, Анактынъ*** тувдыклары яшай эдилер.

* 13:9 Хошея: Ешудынъ баска аты.

** 13:22 Яде: «Хаматка аькететаган тав кешуввининъ».

*** 13:23 Анактынъ тувдыклары озлерининъ бийик бойы ман баскалантаган эдилер (тенъл. ятл. 34). Олар Исраил улларына уйкен коркыныш тувдырганлар.

Хеврон Мысырдагы Танис шахарыннан ети йыл алдын куралган эди. ²⁴ Эшкол озенине келип, олар юзим бутактын солкымы ман кестилер. Эм эки адем оны курык пан коьтерип абкетти. Тагы да олар нар эм ынжыр алдылар. ²⁵ Сол ер, онда Израил улларынынъ кескен солкымы ушин, Эшкол* озени деп аталды. ²⁶ Кырк куьннен олар тергевден кайттылар.

²⁷ Тергевшилер Паран шоьллигинде Кадеште болган Мусага, Харунга эм Израил уллары ямагатына кайттылар. Олар коьрген затлары акында халктынъ алдында, толысынша, айттылар эм сол ердинъ емислерин коьрсеттилер.

²⁸ Олар Мусага айттылар: «Биз сен йиберген тарапта болдык: онда, ушинлей де, суьт эм бал агады! Мине онынъ емислери.

²⁹ Ама онда яшайтаган халк куьшли, калалары беркитилген эм бек уллы. Биз онда Анактынъ тувдыкларын да коьрдик.

³⁰ Амалекшилер Негевте яшайдылар, Хет, Евус эм Амор халклары – тавлыкларда, а кенаншылар – Ер арасы денъиз эм Йордан сувынынъ бойында».

³¹ Калев Мусадынъ алдында халкты тынышландырды эм айтты: «Бараягынъыз эм сол ерди бийлеек, ол затка бизим куьшимиз етеек».

³² Ама оны ман барганлар айттылар: «Биз ол халкка шапкынлык этип болмаймыз – олар бизден куьшли».

³³ Олар Израил улларынынъ алдында тешкерген ерлерин яманлап соьйледи: «Биз тешкерген ердинъ оьстирген асы яшавшыларына етпейди. Биз онда коьрген адемлердинъ баьриси бек узун бойлы. ³⁴ Биз онда дав коьрдик (анакшылар давлардан шыкканлар). Олардынъ касында биз шегерткедей болып коьринемиз, олардынъ коьзлерине биз де соьйтип коьриндик».

Израил улларынынъ коьтирилиси

14 ¹ Сол кеше халк уйкен бакырык эм сьйт коьтерди. ² Израил уллары Мусага эм Харунга разы болмаганын билдирдилер. Оларга айттылар: «Ай, биз Мысырда

* 13:25 Эшколдынъ маьнеси солкым.

оьлген болсак экен! Яде мунда, шоьлде! ³Неге бизди Раббий сол ерге аькетеди? Биз онда кылыштан оьлеекпиз, а бизим хатынларымыз эм балаларымыз есирге туьсеек. Мысырга кайтсак ийги тувылма?»

⁴Олар бир бирине айта эдилер: «Бизге етекши айырмага эм Мысырга кайтпага керек».

⁵Сол заманда Муса эм Харун йыйылган Исраил улларынынъ ямагатынынъ алдында бетлери мен ерге йыгылдылар. ⁶Ерди тешкергенлердинъ ишинде болган Нуннынъ улы Ешу эм Епуннединъ улы Калев, кайгыдан кийимлерин йырттылар ⁷эм Исраил улларынынъ йыйынына айттылар: «Биз тешкерген ер айлак аьруьв. ⁸Эгер Раббий бизден разы болса, Ол бизди суьт эм бал аккан ерге аькетер, эм оны бизге берер. ⁹Раббийге карсы турманъыз. Ол ердинъ яшавшыларыннан коркпанъыз, неге десе биз оларды енъил енъермиз. Олар коршалавларын йойганлар, а бизге Раббий ярдам этер. Олардан коркпанъыз».

¹⁰Ама халк оларды тас пан тоьбелемеге керегин айтты. Сол заманда Раббийдинъ данъклы нуры Исраил улларына кие шатырда коьринди.

Мусадынъ халк уьшин дуьвасы

¹¹Раббий Мусага айтты: «Не шаклы бу халк Мени мисетке санамаяк? Не шаклы олар Мага ынанамага унамай тураяклар, Мен олардынъ арасында эткен баьри нышанларга да карамай? ¹²Мен оларды, кыргын йиберип, кырарман, а сеннен олардан артык эм куьшли халк яратарман».

¹³Муса Раббийге айтты: «Тек онынъ акында мысыршылар эситееклер. Сен Оьзинънинъ куьшинъ мен сосы халкты олардан айырып шыгаргансынъ, ¹⁴эм олар баьрин бу ердинъ яшавшыларына хабарлар. Сен бу халктынъ арасында экенинъди олар эситкенлер. Сен, Раббий, сосы халкка ярдам этесинъ эм Сен, Раббий, олар ман бетпе-бет коьрисесинъ, Сенинъ булытынъ олардынъ уьстинде турады, эм Сен куьндиз багана кепли булытта эм кеше багана кепли отта оларга йол коьрсетесинъ. ¹⁵Эгер Сен, бу халктан бир аьдем де калдырмай, йок этсенъ, Сенинъ акында эситкен халклар айтарлар:

¹⁶ „Раббий ол халкты ант этип ваъделеген ерине аькелалмаган. Сонынъ уьшин Ол шоьлликте оны кырып оьлтирген“. ¹⁷ Энди, Раббий, куьшинъ ашылсын, Сен айтканша: ¹⁸ „Мен, Раббий, шыдамлы, суьйимге бай эм куьнады эм карсылыкты кеширемен. Тек Мен шуьшлилерди акламайман, аталарынынъ куьналары уьшин уьшинши эм доьртинши несилге дейим балаларын язалайман“. ¹⁹ Мысырдынъ заманыннан аьлиге дейим кеширгенше, Оьзинънинъ уллы суьйиминъ мен сосы халктынъ куьнасын кешир».

²⁰ Раббий яваплады: «Мен оларды сенинъ тилегинъ мен кеширдим. ²¹ Ама Оьз яшавым ман эм дуьняды каплаган данъкым ман ант этемен: ²² Олардынъ биреве де Мен ата-бабаларына ваъде эткен ерди коьрмес. Олар Меним данъклы нурымды эм Мен Мысырда эм шоьлликте эткен нышанларымды коьрдилер, ама Мени тынъламадылар эм Мени он кере сынадылар. ²³ Олардынъ бириси де, ким Мени мисетсинмен, сол ерди коьрмес. ²⁴ Ама Меним кулым Калевтинъ рухы баска, эм ол Мага ак юректен кылынады. Сонынъ уьшин Мен оны ол барган ерге аькетермен, эм онынъ тувдыклары сол ерге ие болаяклар. ²⁵ Оьзенлерде амалекшилер эм кенаншылар яшайдылар. Сиз эртен, бурылып, шоьлликке, Кызыл денъызге йол алынъыз».

Коьтерилис уьшин язаланув

²⁶ Раббий Муса эм Харунга айтты: ²⁷ «Энди де не шаклы сосы куьналы халк Мага шагынып тураяк? Мен, Исраил уллары Мага разы болмай, баьри айтатаган затларын эситемен. ²⁸ Оларга айт: Мен Оьз яшавым ман ант этемен: сиз не зат айта болсанъыз, Мен соны этермен. Мен, Раббий, солай соьйлеймен. ²⁹ Сизинъ лесинъиз сосы шоьлде тасланаяк, сизден, Епуннединъ улы Калевтен эм Нуннынъ улы Ешудан калганлары, йьрма ясындагы эм оннан уйкенлери, аьдем санын язганда саналганлардан Мага разы болмаганлар, ³⁰ бу ерге киреек тувыл, Мен оны сизинъ юртынъыз этермен деп, кол коьтерип ант эткен эдим. ³¹ Сизинъ есирге туьсеек деп корккан балаларынъызды Мен онда аькелермен, эм олар, сиз унамаган ерди юрт этип билерлер. ³² А сиз болсанъыз,

сизинъ лесинъыз бу шоьлде тасланып калар. ³³ Имансызлыгынъыз уьшин азап шегип, сизинъ биревинъыз де калмай, шоьлликте оьлип йыгылмай, сизинъ балаларынъыз кырк йыл туваршы боларлар. ³⁴ Кырк йыл, сиз сол ерди тергеген кырк куьннинъ аьр бир куьни уьшин бир йыл, сиз оьзинъыздинъ куьнанъыз уьшин азап шегеексиз, Мени мен явласув калай экенин, билерсиз. ³⁵ Оны Мен айтаман, Мен, Раббий. Мага карсы турган куьналы халкка, эш соьзсиз, Мен сол затты этермен. Бу шоьлде олар йойыларлар, олар мунда аьлек боларлар».

³⁶ Муса ерди тергемеге йибергенлери артына кайтканда, сол ерди яманлап, халкта Раббийге карсылык тувдырганлар, ³⁷ Раббийдинъ алдында кыргыннан оьлдилер. ³⁸ Сав болып тек Нуннынъ улы Ешу эм Епуннединъ улы Калев калдылар.

³⁹ Муса сол зат акында Исраил улларына айтканда, олар уллы кайгыдан йыладылар. ⁴⁰ Эргенъ мен турып, олар тавлыклардынъ басына коьтерилип басладылар. «Биз аьзирмиз, — дедилер олар. — Биз Раббий ваьде эткен тарапка барармыз; биз куьналымыз».

⁴¹ Ама Муса айтты: «Не уьшин сиз Раббийдинъ буйырыгын бузасыз? Сизге етимис болмаяк. ⁴² Барманъыз, Раббий сизге ярдам этпеек. Сизди явлар согып бузарлар, ⁴³ онда сизди амалекшилер эм кенаншылар йолыгаяклар ша. Сиз Раббийден бурылгансыз, эм Ол сизге ярдамласаяк тувыл: сиз кылыштан оьлеексиз».

⁴⁴ Олар тавлыклардынъ басына коьтерилмеге таьвкеллендилер, ама не Раббийдинъ антласув сандыгы, не Муса коныстан коьзалмадылар*. ⁴⁵ Эм тавлыклардан онда яшаган амалекшилер мен кенаншылар туьстилер, оларды согып енъдилер эм Хорма шахарына дейим сав йолды олардынъ артыннан кувдылар.

* 14:44 Маьнеси: Яратувшы олар ман бармаган, эм Ол согыста оларга ярдам этпеек. Аьдетинше, Раббий, булыт яде отлы багана кебинде, Исраил халкын, олар йол шыкса, озгарган (кара: 9:15-23).

Садакалар акында йорыклар

15 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Исраил уллары ман соьйле, оларга айт: Мен сизге яшамага мекан этип берген ерге келген сонъ, ³сиз Мага уьйкен яде кишкей тувардан тутасяндырув курманлык, антласув курманлык яде озь ыхтыярынъыз бан берген садака яде байрам садака аькелерсиз. Отта пискен эттинъ аьрув ийиси Мага яар. ⁴Курманлык шалганлар Мага бир куьренке энъ ийги унды бир сисе зейтун май ман карыстырып оьтпек савгасын аькелсин. ⁵Тутасяндырув курманлык яде баска курманлык уьшин аьр бир козыдынъ уьстине бир сисе шагыр садака болып куйылсын.

⁶Кошкар курманлык эткенде, эки куьренке* энъ ийги унды бир сисе ярым зейтун май ман карыстырып, оьтпек савгасын аькелинъиз. ⁷Бир сисе ярым шагыр да аькелинъиз. Отта пискен бу садакалардынъ аьрув ийиси Мага яар.

⁸Мага яс бугады тутасяндырув курманлыкка, антласув курманлыгына яде уьлестирилген курманлыкка аькелгенде, ⁹буга ман бирге уьш куьренке** энъ ийги унды эки сисе зейтун май ман карыстырып оьтпек савгасын аькелинъиз. ¹⁰Уьстине куяр уьшин тагы да эки сисе шагыр аькелинъиз. Отта пискен бу курманлыктынъ аьрув ийиси Мага яар. ¹¹Соьйтип аьр бир яс буга, кошкар, козы яде улак пан косып аькелмеге тийисли. ¹²Шалынган курманлыктынъ санына коьре, аьр бир курманлыкты соьйтип этип аькелинъиз.

¹³Элдинъ аьр бир яшавшысы, айтылганша, соьйтип курманлык аькелсин. Отта пискен курманлыктынъ аьрув ийиси Мага яар. ¹⁴Мисапир яде сизинъ аранъызда яшайтаган баска элдинъ аьдеми, Мага тутасяндырув курманлык этпеге суйьсе, сиз эткендей, этсин. Отта пискен курманлыгынынъ аьрув ийиси Мага яар. ¹⁵Сизге де, сизинъ аранъызда яшайтаган баска элдинъ аьдемлерине де, йорыклар бирдей болсын. Сондай келеек несиллерге де оьмирлик йорыклар. Сиз де, сизинъ

* 15:6 Тувра маьнеси: «ефадынъ оннан экиси».

** 15:9 Тувра маьнеси: «ефадынъ оннан уьши».

аранъызда яшайтаган баска элдинъ аьдемлери де Меним алдымда бирдей; ¹⁶ законлар эм йорыклар сизге де, эм сизинъ аранъызда яшайтаган ят аьдемлерине де бирдей болсынлар».

¹⁷ Раббий Мусага булай деди: ¹⁸ «Исраил уллары ман сойле эм оларга айт: Мен сизди аькететаган ерге келгенде, ¹⁹ эм сиз онынъ емислерин ашаганда, бир кесегин Мага садака этип аькелинъиз. Мен – Раббий. ²⁰ Курманлыкка биринши тартылган уннан писирилген калакайын аькелинъиз; оны ындыр садакасы этип аькелинъиз. ²¹ Мага биринши тартылган уннан садака баьри келеек несиллер де этетаган болсын.

Анъсыздан этилген куьна уьшин садакалар

²² Мен – Раббий. Эгер анъсыздан Мен Мусага берген буйырыклардынъ биревин толтырмасанъыз, ²³ ол аркалы Мен берген кайдай буйырык та болсын – Мен берген куьннен баслап эм келеектеги баьри несиллерге де – ²⁴ эгер бу зат билмегеннен этилип эм бирев де онынъ акында билмеек болса, баьри ямагат Мага тутасяндырув курманлыкка яс бугады тийисли оьтпек савгасы ман эм шагыр садакасы ман аькелсин. Отта пискен курманлыктынъ аьруув ийиси Мага ярар. Текеди де куьна кешируувлик курманлыгына аькелсин. ²⁵ Сойтип дин куллыкшысы Исраил халкын тазаласын, эм олар ярлыкавлы болаяклар, неге десе ол затты билмей эткенлер, эм Мага тутасяндырув курманлыгын эм куьна кешируув курманлыгын аькелгенлер. ²⁶ Баьри Исраил халкы эм онда яшайтаган ят халклар ярлыкавлы болаяклар, неге десе халк анъсыздан айыплык эткен.

²⁷ Мен – Раббий. Эгер ялгыз бир аьдем билмей куьналы болса, ол куьна кешируув курманлыкка бир йыллык эшки аькелсин. ²⁸ Дин куллыкшы Мага курманлык аькелип, билмей куьна алган сол аьдемди тазаласын, эм ога тазаланув озгарылса, ол ярлыкавлы болаяк. ²⁹ Сизде баьрине де, ол Исраилде тувганма яде баска элден келгенме, ким куьнады билмей эткен болса, баьрине де бирдей йорык болсын.

³⁰ Ама аьр ким, ол Исраилде тувганма яде баска элден келгенме, ол куьнады биле турып этсе, ол Мени корлайды. Ондай аьдем оьз халкынынъ арасыннан куваланмага керек.

³¹ Мен – Раббий. Ол Меним соьзимди мисетке санамаган,

буйырыгымды бузган: ол оъз халкынынъ арасыннан куванмага керек, ол язаланмага тийисли».

Шабат куьнди бузувшыды оьлтируьв

³² Исраил уллары шоьлликте болганда, шабат* куьн отын йыйып юрген аьдемди таптылар. ³³ Оны отын йыйып турганда тапкан аьдемлер Муса эм Харунга, эм баьри йыйынга аькелдилер. ³⁴ Оны капап тургысттылар, неге десе оны ман не зат этпеге кереги белгисиз эди. ³⁵ Сол заманда Раббий Мусага айтты: «Бу аьдем оьлмеге тийисли. Оны халк, коныстынъ тысына шыгарып, тас пан тоьбелесин».

³⁶ Раббий Мусага буйырганындай, халк оны коныстынъ тысына шыгарды эм, тас пан тоьбелеп, оьлтирди.

Кийимде шашаклар

³⁷ Раббий Мусага айтты: ³⁸ «Исраил уллары ман соьйле эм оларга айт: Баьри келеек несиллер кийимнинъ этегинде шашаклар этсинлер, аьр шашакта коьк йип болсын. ³⁹ Ол шашаклар сизде болса, сиз, оларга карап, юрегинъиздинъ эм коьзинъиздинъ неписсизлигине иермей, Меним баьри буйырыкларымды эске алаяксыз. Мен – Раббий. ⁴⁰ Соьйтип сиз Меним баьри буйырыкларымды эсте тутаяксыз эм толтыраяксыз эм Мага, Алланъызга, багысланган болаяксыз. ⁴¹ Мен – Раббий, сизинъ Алланъыз. Сизинъ Алланъыз болаяк ушин, сизди Мысырдан шыгарганман. Мен – Раббий, сизинъ Алланъыз».

Корахтынъ коьтерилиси

16 ¹ Левий ырувынынъ Кохат соьйиннан Исхардынъ улы Корах эм Рубен ырувыннан Элиявтынъ уллары Датан эм Авирам эм Пелеттинъ улы Он ясыртын соьйлесуьв туьздилер ² эм Мусага карсы шыктылар. Эки юз элли Исраил уллары, халктынъ етекшилери, халк арасында сыйы болган бийлер оларга косылдылар. ³ Олар Муса эм Харунга карсы

* ^{15:32} Шабат куьн – иудейлерде юмадынъ етинши куьни. Раббийге багысланган куьн. Бу куьн, Раббийдинъ буйырганыша, Исраил халкы тыншаймага эм аьдетли курманлыклар шалмага тийисли болган (кара: Шыг. 31:12-17; Сан. 28:9-10).

йыйылдылар эм оларга айттылар: «Сиз бек уйкенсигенсиз! Халкта баъри де, онынъ аър кими де, Раббийге байыр, эм Раббий де олардынъ арасында. Сиз неге озинъизди Раббийдинъ халкыннан йогары ыслайсyz?»

⁴ Оны эситип, Муса бети мен ерге йыгылды. ⁵ Ол Корахка эм онынъ яндавырларына айтты: «Эртен эртенъликте, кимди Оьзине багыслап айырганын Раббий коьрсетер, ким Ога байыр эм Ога юыкламага кимге ызын бериледи. Кимди Ол сайласа, сол Ога юыкламага болады. ⁶ Сен, Корах, эм сенинъ яндавырларынъ бу затты этинъиз: ийисли майларды яндыратаган савытларды алынъыз ⁷ эм эртен олардынъ ишине янып турган тамызды салынъыз, Раббийдинъ алдына олардынъ уьстине ийисли майларды салып беринъиз. Кимди Раббий айырса, сол Ога байыр. Сиз, левийшилер, бек уйкенсигенсиз!»

⁸ Муса Корахка айтты: «Тынъланъыз, левийшилер! ⁹ Сизге аз ба, Исраилдинъ Алласы сизди Исраилдинъ халкыннан айырганы эм, сиз Раббийдинъ кие шатырда ислеп болгандай, ямагаттынъ алдында турып, Ога кызмет кылгандай, Оьзине юык эткени? ¹⁰ Ол сизди эм сизге кардашлас левийшилерди Оьзине юыклатты, ама сиз энди дин куллыкшысы де болмага каьрлейсиз. ¹¹ Сиз эм сизинъ яндавырларынъыз Раббийге карсы шыккансыз. Ким ди Харун, сиз ога зарлангандай?»

¹² Муса Элиявтынъ уллары Датан эм Авирамды шакырды. Ама олар айттылар: «Биз келмеекпиз! ¹³ Сен бизди шоьлликте оьлтиреек болып, суьт эм бал агатаган ерден [Мысырдан] шыгаргансынъ, ол аз ба? А энди бизим уьстимизде иелик суьреек боласынъ? ¹⁴ Сен бизди суьт эм бал агатаган ерге аькелмединъ, бизге ызанлар эм юзим бавлар бермединъ. Энди аьдемлердинъ коьзлерин ябаяк боласынъма? Биз келеек тувылмыз!»

¹⁵ Муса куьшли ашувланды эм Раббийге айтты: «Олардынъ садакаларын кабыл этпе. Мен олардан эшек те алмаганман эм биревине де яманлык этпегенмен».

¹⁶ Муса Корахка айтты: «Сен эм сенинъ яндавырларынъ эртен Раббийдинъ алдында турынъыз: сен, олар эм Харун. ¹⁷ Аьр ким озининъ савытын алып, ога ийисли майлар салсын эм оны Раббийдинъ алдына [кие шатырга] аькелсин — баьриси

эки юз элли савыт. Сен эм Харун да, аьр киминъыз де оьз савытынъызды аькелинъыз».

¹⁸ Аьр кими оьз савытын алды, онда янган кызувларды салды, олардынъ уьстине – ийисли майлар, эм Муса эм Харун ман кие шатырга киретаган авызда турды. ¹⁹ Корах оларга карсы баьри яндавырларын кие шатырга киретаган ерге йыйганда, Раббийдинъ данъклы нуры баьри халкка коьринди.

²⁰ Раббий Муса эм Харунга айтты: ²¹ «Бу халктан айырылынъыз, Мен оларды кас пан коьз арасында калдырмай йок эткендей».

²² Ама Муса эм Харун бетлери мен ерге йыгылып, айттылар: «Аллах, Сен баьри аьдемге яшав тынысын бересинъ. Бир аьдем куьналы болган уьшин, Сен баьри халкка каарланарсынъ ма?»

Корах, Датан эм Авирамды язалав

²³ Сол заманда Раббий Мусага булай деди: ²⁴ «Халкка айт: Корах, Датан эм Авирамнынъ меканларыннан эрек кетинъыз».

²⁵ Муса, турып, Датан эм Авирамга барды, а Исраилдинъ аксакаллары онынъ артыннан бардылар. ²⁶ Ол халкка куьнибурын билдирди: «Бу залымлардынъ шатырларыннан эрек кетинъыз! Олардынъ аьбир-шуьбирлерининъ бир затына да тийменъыз; болмаса, олардынъ куьналары уьшин сиз де оьлеексиз».

²⁷ Олар Корах, Датан эм Авирамнынъ меканларыннан эрек кеттилер. Датан эм Авирам шыктылар эм хатынлары, уллары эм кишкей балалары ман шатырларына киретаган ерде турдылар.

²⁸ Эм Муса айтты: «Мине калай сиз билеексиз, Раббий мени баьри бу затты этпеге йиберди, эм оны мен оьзимнинъ ыхтыярым болмай этемен: ²⁹ эгер олар оьз аьжеллери мен оьлселер, эм олардынъ бактылары баска аьдемлердинъ бактыларына усаса, Раббий мени йибермеген. ³⁰ Тек эгер Раббий болмаган зат этсе, эгер ер как ярылып, оларды болган мал-муьлки мен ютса, эм олар тирилей оьлилердинъ дуньясына оьтсе, сиз анъларсыз – бу аьдемлер Раббийди унамаганлар».

³¹ Муса бу соьзлерди айтып кутылар-кутылмас, олардынъ астында ер как ярылды. ³² Ер ашылды, эм Корахтынъ баьри

аьдемлерин – оларды да, олардынъ тукумдасларын да – баъри мал-муълки мен ютты. ³³ Олар, тирилей, облилердинъ дуньясына оьттилер; ер олардынъ уьстинде ябылды, эм олар баъри болган мал-муълки мен халк ишиннен йок болдылар. ³⁴ Олардынъ кышкырыкларыннан тоьгеректе болган Исраил уллары: «Ер бизди де ютаяк болады!» – деп бакырыклап, шашылдылар.

³⁵ Сонъ Раббий от йиберди эм ийисли майларды аькелетаган эки юз элли аьдемди яндырды.

³⁶ Раббий Мусага айтты: ³⁷ «Дин куллыкшы Харуннынъ улы Элазарга буйыр, янган аьдемлерден калган затлардынъ арасыннан савытларды йыйсын, неге десе олар кие. ³⁸ Булар оьлимге ушыраган куьналылардынъ савытлары. Савытларды шоькишлеп янышып, кесеклеп туьзет, олар ман курманлык орнын капла, неге десе ол аьдемлердинъ Раббийге аькелген савытлары кие болган. Олар Исраил улларына саксынув болсын».

³⁹ Дин куллыкшы Элазар янган аьдемлер аькелген ез савытларды йыйды, эм оларды янышып, кесеклеп туьзеттилер, олар ман, Раббий Муса аркалы буйырганынша, курманлык орнын каплар уьшин. ⁴⁰ Сондай эди Исраил улларына эслетуьв: Корактынъ эм онынъ яндавырларынынъ бактысын боьлмес уьшин, Раббийдинъ алдында ийисли майларды яндырмага, тек Харуннынъ тувдыкларыннан баска эш бирев де келип болмайды.

Муса эм Харун халкка якласадылар

⁴¹ Эртеси куьн баъри Исраил улларынынъ ямагаты Муса ман Харунга зарландылар. «Сиз Раббийдинъ халкын оьлтирдинъиз!», – дедилер олар. ⁴² Ама Муса ман Харунга карсы йыйылып, халк кие шатырга бурылганда, оны булыт япты, эм Раббийдинъ данъклы нуры коьринди. ⁴³ Муса эм Харун кие шатырга ювыкладылар, ⁴⁴ эм Раббий Мусага айтты: ⁴⁵ «Бу халкты калдыр, Мен оны кас пан коьздинъ арасында йок эткендей».

Муса эм Харун бетлери мен ерге йыгылдылар. ⁴⁶ Муса Харунга айтты: «Савыт алып, ога курманлык шалатаган орнында янган кызувларды эм ийисли майларды сал эм, халкка, куьнасын кеширер уьшин, асык. Раббий каарланган; кыргын басланган».

⁴⁷Харун, Муса ога айткандай, этти эм ямагаттынъ ортасына асыкты. Олардынъ ишинде кыргын басланган эди, ама Харун ийисли майларды яндырды эм ямагатты тазалады. ⁴⁸Ол тирилер эм облилер арасында турды, эм кыргын токталды. ⁴⁹Ама кыргыннан, Корах ушын облгенлерди санамай, 14 700 адем оылди. ⁵⁰Харун Мусага кие шатырга киретаган ерге кайтты, неге десе кыргын токталган эди.

Харуннынъ шешекей аткан аса таягы

17 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Исраил халкын йый. Он эки ырувынынъ етекшилери бирер аса таяк аькелсин. Аьр бир аьдемнинъ атын онынъ аса таягына яз. ³Левийдинъ аса таягына Харуннынъ атын яз. Аьр бир ырув етекшисинде бир аса таяк болмага тийисли. ⁴Оларды кие шатырга, антласув сандыгынынъ алдына, Мен сени мен расатаган ерге сал. ⁵Мен айырганнынъ аса таягы буьрленер, эм Мен Исраил улларынынъ сизге таьвесилмес даваласувын токтатарман».

⁶Муса Исраил уллары ман соьйлести, эм олардынъ етекшилери ога он эки аса таяк бердилер — аьр ырувдан бирер. Олардынъ ишинде Харуннынъ да аса таягы бар эди. ⁷Муса аса таякларды антласув шатырына Раббийдинъ [кие сандыгынынъ] алдына салды.

⁸Эртеси куын Муса антласув шатырына кирди эм Левий ырувынынъ ваькили Харуннынъ аса таягы тек оьркенлесип калмай, буьрленген, шешекей аткан эм бадам емисин берген. ⁹Сол заманда Муса Раббийдинъ [кие сандыгынынъ] алдыннан аса таякларын Исраил улларына шыгарды. Олар тешкерип карады, эм аьр кими оззининъ аса таягын алды.

¹⁰Раббий Мусага айтты: «Харуннынъ аса таягын артына кайтарып, антласув сандыгынынъ алдына сал. Ол бойсын-майтаганларга эстелик болып саклансын. Бу Мага олардынъ зарланувынынъ сонъын этсин. Солай болмаса, оларды йоя-якпан». ¹¹Муса, Раббий калай айткан болса, солай этти.

¹²Исраил уллары Мусага айттылар: «Биз оьлип кетемиз! Биз йок болдык, биз баьримиз йок болып кетейтырмыз! ¹³Раббийдинъ кие шатырына ювыклаган аьр ким оьлеек. Биз баьримиз де оьлип кетермизбе экен?»

Дин куллыкшылардынъ эм левийшилердинъ борышлары

18 ¹Раббий Харунга айтты: «Сен, сенинъ улларынь эм калган Левий ырувынынъ аьдемлери, кие ерди арамга шыгарган уьшин, явап ыслаяксыз, ама тек сен эм сенинъ улларынь кие дин куллыкшылыгынъызды арамлаганынъыз уьшин явап тутаяксыз. ²Оьзинъе атанъ Левийдинъ ырувыннан кардашларыньды бирге ал, олар сени мен болсынлар эм, сен эм сенинъ улларынь антласув шатырынынъ алдында кызмет кылганда, сага ярдам этсинлер. ³Олар сенинъ алдында явап тутсынлар эм шатырда баъри борышларды толтырсынлар, ама не кие ердинъ савыт-сабасына, не курманлык шалынатаган орынга ювыкласынлар, неге десе ол заманда олар да, сиз де оьлерсиз. ⁴Олар сенинъ янынъда болсынлар, кие шатырды аьдуьвлеп карасынлар, онда оларга буйырылган ислерди толтырсынлар, оннан баска сиз бен эш бирев де болмасын.

⁵Эндиден арбатын Мен Израил халкына каарланмас уьшин, сизинъ аьдуьвлеп каравынъызга кие ер эм курманлык шалынатаган орын берилген. ⁶Мен Оьзим Израил уллары арасыннан сизге кардашлас левийшилерди айырып алганман эм сизге ярдамшы этип беремен. Олар Мага, кие шатырда ислемерге деп, багысланган. ⁷Ама тек сен эм сенинъ улларынь курманлык шалынатаган орындагы эм ябувдынъ аргы бетиндеги кие борышларды толтырмага боласыз. Мен сизге дин куллыкшылыгын, савгадай этип, беремен. Аьр бир кие ерге ювыклаган баска аьдем оьлимге ушырамага керек».

Дин куллыкшыларына эм левийшилерге садакалар

⁸Раббий Харунга айтты: «Мен Оьзим Мага аькелинетаган баъри садакаларды тешкерип карамага сага буйыраман. Мага Израил уллары аькелетаган баъри кие садакаларды Мен сага эм сенинъ улларыньа, сизинъ уьлисинъыз эм дайымлык пайынъыз деп, беремен. ⁹Кие садакалардан сага отта яндырылмайтаган кесеги тийисли. Мага аькелинген кие садакалардан сага эм сенинъ улларыньа ун садакасы, куьна уьшин курманлык яде айыплык курманы тиеди. ¹⁰Оны

уллы кие зат деп ашанъыз, оны аър эр киси ашамага болады. Ол сизге кие зат болаяк.

¹¹Мине булар да сеники болаяк: Израил улларынынъ съуйип аькеткен савгаларыннан айырылган кесеклерди, сизинъ дайымлык пайынъыз деп, сага, улларынъа эм кызларынъа бермен. Сенинъ уйинъдеги аър таза аьдем оларды ашамага болады.

¹²Мен сага, аслык йьповдынъ биринши емисиндей этип, Мага аькелинетаган энъ ийги зейтун майды, яс шагырды эм аслыкты бермен. ¹³Ердинъ Мага аькелинетаган баъри биринши емислери сеники болаяк. Сенинъ уйинъдеги аър таза аьдем оларды ашамага болады.

¹⁴Израилде Раббийге багысланган баъри зат сеники болаяк. ¹⁵Аьелден Раббийге аькелинген тунгыш саьбий эм биринши тоьл сеники. Тунгыш улды эм эшектинъ биринши эркек тоьлин Меннен сатып ал. ¹⁶Оларга бир ай толса, бес кесек куьмис* тоьлеп, сатып ал. Куьмис кие шатырдынъ оьлшеvine коьре шегилсин.

¹⁷Тек оьгизлердинъ, койлардынъ эм эшкилердинъ биринши тоьлин сатып алма, олар Мага байыр. Олардынъ канын курманлык шалатаган орынга буьрк эм олардынъ майын яндыр. Отта пискен майдынъ аьрув ийиси Мага ярар. ¹⁸Олардынъ этлери, сен суьйип аькеткен курманлык айванлардынъ тоьси эм онъ бутыдай, сага калсын. ¹⁹Мен – Раббий. Израил улларынынъ Мага аькелген баъри кие садакаларын Мен сага, сенинъ улларынъа эм кызларынъа бермен, олар сизинъ дайымлык уьлсинъиз. Бу – Меним сен эм сенинъ тувдыкларынъ ман эткен оьмирлик эм бузылмас антласувым».

²⁰Раббий Харунга булай деди: «Олардынъ еринде сенинъ ер уьлсинъ болмаяк, олардынъ арасында пайынъ да болмаяк; Израил уллары арасында уьлсинъ эм пайынъ Мен боламан.

²¹Кие шатырда кызмет кылувлары уьшин Мен левийшилерге Израил улларынынъ аслыгыннан оннан бир кесегин бермен.

* 18:16 Тувра маьнеси: «бес шекель куьмис, кие ердинъ шекели, бир шекельде йьрма гер». Кие ердинъ шекели – авырлык оьлшеми, оны шатырдынъ эм кие уьйдинъ дин куллыкшылары кулланганлар.

22 Эндиден арбатын Исраил уллары кие шатырга ювыкла-масынлар, болмаса олар оъз шушлери уьшин язаланар эм оьлерлер. 23 Тек бир левийшилер кие шатырда кызмет кыла-дылар эм онынъ арамланувына явап тутадылар. Бу йорык келеек несиллерге де оьмирде калаяк. Олардынъ Исраил ул-лары арасында уьлис ерлери болмаяк. 24 Онынъ орнына Мен левийшилерге Исраил уллары Мага савгага аькелген ериннен оныннан бир кесегин береекпен. „Исраил улларынынъ ара-сында левийшилердинъ ерлери болмаяк“, – деп Мен сонынъ уьшин айтканман».

25 Раббий Мусага айтты: 26 «Левийшилер мен соьйле эм оларга айт: Раббий – Менмен. Мен Исраил улларына аслык-ларынынъ оныннан бир кесегин сизге бермеге буйырдым. Сиз алган бу пайдынъ оныннан бир кесегин Мага сый этип беринъиз. 27 Бу садаканъыз да сизге, ындырдан аькелинген аслыктай яде юзимнен сыгылган ишимликтей, кабылланаяк. 28 Соьйтип, Мага сый этип, Исраил улларынынъ ер пайыннан алган уьлислеринъизден оныннан бир кесегин беринъиз. Мага берилеек ер пайынынъ уьлислерин дин куллыкшы Харунга беринъиз. 29 Сизге аькелингенлерден, Мага сый этип, энъ де ийги кесеклерин багысланъыз.

30 Левийшилерге айт: Сиз Мага уьлиске энъ ийги кесегин аькелгенде, ол сизге, сизинъ ындырдан яде шагыр сыктыр-ганынъыздан алгандай болып, саналаяк. 31 Сиз эм уьйдеги-леринъиз калганын каерде де ашамага боласыз – ол сизинъ кие шатырда кызмет кылганынъыздынъ тоьлеви. 32 Мага сый этип, энъ ийги кесегин аькелсенъиз, язаланмаяксынъыз. Баска Исраил улларынынъ аькелген кие садакаларын арамга шы-гарманъыз, болмаса, оьлтирилеексиз».

Арамланганларга тазаланув сувы

19 1 Раббий Муса эм Харунга айтты: 2 «Мен, Раббий, Ис-раил улларына бу парызды бермен: ай, Муса, сага минсиз, талгыр, мойса салынмаган кунажынды аькелсинлер. 3 Оны дин куллыкшы Элазарга бер. Кунажынды коныстынъ тысына шыгарып, Элазардынъ коьз алдында шалсынлар. 4 Дин куллыкшы Элазар бармагын курманлык канына малып,

оны кие шатырдынъ алды бетине ети кере буърксин. ⁵ Онынъ коьзининъ алдында кунажыннынъ коьнин, этин, канын, иш-карнын яндырсынлар. ⁶ Дин куллыкшы карагай бутагын, майоранды эм ал туъсли юнди алсын эм янатаган кунажынга тасласын. ⁷ Оннан сонъ дин куллыкшысы кийимин ювсын эм оьзи де ювынсын. Ол энди коныска кирмеге болады, ама кешке дейим арам деп саналады. ⁸ Кунажынды яндырган аьдем де кийимин ювсын эм оьзи де ювынсын. Ол да кешке дейим арам деп саналады.

⁹ Арамланмаган таза бир аьдем кунажыннынъ куьлин йы-йып, коныстынъ тысына, таза ерге салсын. Ол куьл Исраил халкында тазаланув сувы уьшин саклансын. Бу сув ман халк куьнадан тазаланар. ¹⁰ Кунажыннынъ куьлин йыйган аьдем де кийимин ювсын. Ол да кешке дейим арам деп саналады. Бу Исраил улларына да эм онда яшайтаган баска ят аьдемлерине де оьмирлик закон.

¹¹ Оьли аьдемге тийген ети куьн бойы арам деп саналады. ¹² Ол оьзин сув ман уьшинши эм етинши куьн тазаласын, оннан сонъ ол таза деп саналады. Ама ол оьзин уьшинши эм етинши куьн тазаламаса, ол арам деп саналады. ¹³ Аьр бир оьли аьдемге тийген эм тазаланмаган Меним кие шатырымды арамлайды. Ондай аьдем Исраилден коратылмага керек. Ога тазалав сувын буъркпегенлер: ол арам, онынъ арамлыгы оны ман калады.

¹⁴ Сондай закон: эгер ким де бирев шатырда оьлсе, шатырда болган яде онда кирген аьр бир аьдем ети куьн арам деп саналады, ¹⁵ эм аьр бир капкашы ябылмаган савыт та арам.

¹⁶ Аьр ким, далада кылыштан яде оьз аьжели мен оьлген, аьр ким, суьекке яде кабырга тийген аьдем, ети куьн арам деп саналады.

¹⁷ Арамланган аьдем уьшин савытка тазаланув садакасыннан янган куьлин салып, уьстине таза сув куйынъыз. ¹⁸ Аьр бир таза аьдем бир майоран шыбыгын алсын, оны сувга малып, шатырга, баьри болган савытка, сонда болган баьри аьдемлерге – кылыштан яде оьз аьжели мен оьлген, суьекке эм кабырга тийген – аьдемлерге буърксин. ¹⁹ Таза болган арамланганга уьшинши эм етинши куьн буърксин, соьйтип ол оны етинши куьнге тазалар. Тазаланган кийимин ювсын эм оьзи

де ювынсын. Тап сол кеше ол тазаланаяк. ²⁰ Ама арамланган тазаланмаса, Меним кие еримди арамлаганы уьшин, ол халк арасыннан коратылмага керек. Ога тазалав сувы буьркилменген – ол арам. ²¹ Бу талап оларга оьмирлерге деп беркитилген. Сув буьрккен аьдем де оьз кийимин ювсын. Тазалав сувына тийген аьр аьдем кешке дейим арам деп саналады. ²² Арамланган аьдем тийген аьр не зат арам болады, эм ога тийген аьр ким кешке дейим арам деп саналады.

*Каядан шыккан сув
(Шыг. 17:1-7)*

20 ¹ Биринши айда [навруз-коькек] Исраилдинь халкы Зин шоьллигине келди эм Кадеш шахарынынь янында токталды. Онда Марием ян берген эм коьмилген.

² Халкта сув йок эди, эм олар Муса эм Харунга карсылас турдылар. ³ Олар, Мусады шуышлеп, айтып басладылар: «Сол заманда, кардашларымыз Раббийдинь алдында оьлгенде, не уьшин биз оьлмедик! ⁴ Неге сиз Раббийдинь халкын сосы шоьлликке аькелгенсиз? Биз эм бизим малымыз мунда оьлсин деп пе? ⁵ Неге сиз бизди Мысырдан шыгардыньыз эм бу айлак яман ерге аькелдиньиз? Мунда не аслык, не ынжыр, не юзим, не нар оьспейди. Мунда сувсыныньды кандырмага сувдынь оьзи де йок!»

⁶ Муса эм Харун халктан айырылып, кие шатырдынь капысына бардылар, бетлери мен ерге йыгылдылар, эм оларга Раббийдинь даньклы нуры коьринди. ⁷ Раббий Мусага айтты: ⁸ «Аса таякты ал эм оьзиньнинь агань Харун ман халкты йый. Олардынь коьзлерининь алдында каяга айт, эм ол оьзининь сувыннан куяр. Сен халкка, олар эм олардынь маллары сувсынларын кандырсын деп, каядан сувды берерсинь».

⁹ Муса Раббийдинь кие шатырыннан, Ол ога буйырганынша, аса таякты алды. ¹⁰ Олар Харун ман халкты каядынь алдына йыйдылар, эм Муса оларга айтты: «Тыньланьыз, бойсынмавылар, биз сизге бу каядан сув бермеге керекпизбе?»

¹¹ Муса колын коьтерди эм эки кере каяга оьзининь аса таягы ман сокты. Оннан сув атылып шыкты, халк эм маллары

сув иштилер. ¹² Ама Раббий Муса эм Харунга айтты: «Сизде Исраил улларына Меним киелигимди еткермеге ийманынъыз етпегени ушин, сиз бу халкты Мен оларга ваъде эткен ерге аькетпексиз».

¹³ Исраил уллары Раббий мен давластылар, эм Раббий оларга Оьзининъ киелигин Мерива [«эрис»] сувларынынъ касында коьрсетти.

Эдом халкы Исраил улларын оьткермеге унамайды

¹⁴ Муса Кадештен Эдомнынъ* патшасына элшилер йиберди: «Сага сенинъ кардашларынъ, Исраилдинъ** халкы, тилек салады: „Сен бизим басымызга туьскен баьри кыйынлыклар акында билесинъ. ¹⁵ Бизим ата-бабаларымыз Мысырга келгенлер, эм биз онда коьп йыллар яшаганмыз. Ама мысыршылар бизге де, бизим ата-бабаларымызга да залымлык эттилер. ¹⁶ Ама биз Раббийге тилегенде, Ол бизди эситти, бир маьлегин йиберди эм бизди Мысырдан шыгарды. Эм энди биз Кадеште, сенинъ еринънинъ шетиндеги шахарда. ¹⁷ Тилеймен, бизди оьзинънинъ элинънен оьткер. Биз кырлар ман, юзим бавлар ман бармаякпыз эм куйылардан да сув ишпеекпиз. Биз бас йол ман бараякпыз, сенинъ еринъди оьткенше, я онъга, я солга бурылмаякпыз“».

¹⁸ Ама эдомшылар яваплады: «Сиз еримизди оьтпеексиз. Эгер сиз солай этемиз десенъиз, биз сизге карсы кылыш пан шыгармыз».

¹⁹ Исраил уллары айттылар: «Биз бас йол ман бараякпыз, эм эгер биз яде бизим малларымыз сизинъ куйылардан сув ишсе, биз оны ушин тоьлермиз. Биз тек явлап озбага суйемиз — оннан баска бир зат та йок».

²⁰ Эдомнынъ патшасы оларга яваплады: «Сиз оьтпеге болмайсыз». Эм эдомшылар оларга карсы уйкен эм куватлы аьскер мен шыкты. ²¹ Эдомшылар Исраил улларынынъ оьтуьвин унамады, эм Исраил уллары олардынъ ерлерин айланып оьтти.

* 20:14 Исраил эм Эдом экеви Ибрагимнинъ улы Исхактынъ тувдыклары.

** 20:14 Букв.: «Сенинъ кардашынъ, Исраил, айтады».

Харуннынъ оьлуьви

²² Исраилдинъ халкы Кадештен йолга шыкты эм Хор тавына келди. ²³ Хор тавынынъ янында, Эдомнынъ мажасында, Раббий Муса эм Харунга айтты: ²⁴ «Харун мунда оьлеек эм ата-бабаларина кетеек. Ол Мен Исраил улларына ваьде берген ерге киреек тувыл, неге десе сиз экевинъиз де Мен Мерива сувларынынъ касында берген буйырыгыма тынъламагансыз. ²⁵ [Эй Муса,] Харунды эм онынъ улы Элазарды шакыр эм оларды Хор тавына аькет. ²⁶ Харуннан онынъ кийимлерин шеш эм оларды онынъ улы Элазарга кийгист, неге десе Харун онда ян береек эм ата-бабаларина кетеек».

²⁷ Муса Раббий буйырганынша этти; халктынъ коьзининъ алдында олар Хор тавына коьтерилдилер. ²⁸ Муса Харуннан онынъ кийимлерин шешти эм оларды онынъ улы Элазарга кийгистти. Эм Харун сонда, тавдынъ басында, ян берди. Сонъ Муса эм Элазар тавдан туьстилер, ²⁹ эм халк, Харуннынъ оьлгенин эситкенде, баьри Исраил уллары отыз куьн онынъ сыйтын эттилер.

Арад шахарын йок этуьв

21 ¹ Кенан ерининъ Негев деген кубыласында орынласкан Арад шахарынынъ патшасы, Исраил уллары Атарим авылынынъ йолы ман келеятырганларын эситип, оларга шапкынлык этти эм бир нешевин есирге алды. ² Сол заманда Исраил уллары Раббийге ант эттилер: «Эгер Сен сосы халкты бизим колымызга берсень, биз онынъ шахарларын толысынша ер юзиннен йок этермиз».

³ Раббий Исраил улларынынъ тилеклерин эситти эм кенаншыларды еньюьвлерине ярдам этти. Исраил уллары шахарлары ман бирге оларды йок эттилер. Соьйтип сосы ер Хорма [«йок этуьв»] деп аталды.

Ез йылан

⁴ Хор тавыннан олар, Эдомды айланып кетер уьшин, йол ман Кызыл денъизге йобнедилер. Ама йолда халк дуньядан туьнълди; ⁵ олар Аллага эм Мусага зарландылар: «Не уьшин

сиз бизди Мысырдан шыгардынъыз? Биз шоьлликте оьлейик деп пе? Оьтпек йок! Сув йок! А бу аска бизим денимиз коьтере де сокпайды!»

⁶ Сол заманда Раббий оларга увлы йыланларды йиберди; олар Исраил улларын шактылар, эм коьплери оьлдилер. ⁷ Халк Мусага келди эм айтты: «Биз, Раббийге эм сага зарланып, куьна алдык. Раббий бизди йыланлардан куткарар уьшин дува эт».

Муса халк уьшин дува этти, ⁸ эм Раббий Мусага булай деди: «Езден йылан эт эм оны курыкка бегит: йыланга шагылган ога караса, яшап калайк». ⁹ Муса езден йылан этти эм курыкка бегитти. Эм йыланга шагылган аьдем ога караса, оьлмей, сав болып калатаган эди.

Моав ерине йол

¹⁰ Исраил уллары тагы да йол алдылар эм Овот шахарында токтадылар. ¹¹ Овоттан шыгып, олар шашылган Аварим шахарынынъ касында, Моав ерининъ куьнтувар мажасындагы шоьлликте токтадылар. ¹² Оннан олар тагы да йол алдылар эм Зеред оьзенинде токтадылар. ¹³ Оннан йол шыгып, олар Арнон йылгасынынъ аргы ягасында, аморшылардынъ мажаларына дейим йылган шоьлликте токтадылар. Арнон йылгасы – моавшылар эм аморшылар арасындагы мажа. ¹⁴ Мине соннан себеп «Раббийдинъ Согыслары» деген китапта* айтылады:

¹⁵ «Суфа ериндеги Вахев шахары эм оьзенлери, Арнон йылгасы
Эм Ар шахарына дейим созылган,
Моав ерининъ мажаларынынъ бойында яйраган оьзенлер».

¹⁶ Оннан олар Беер [«куйы»] деген шахарга йол алдылар. Сондагы куйыдынъ касында Раббий Мусага айткан эди: «Халкты йый, эм Мен оларга сув берермен».

* 21:14 Бу бурынгы китап Кие Язудынъ куьбине кирмеген, аьлиги заманга дейим сакланмаган.

- ¹⁷ Сол заманда Израил уллары бу йырды йырладылар:
«Сувынъ кайнап аксын, куйы!
Сосы куйы акында йырланъыз,
¹⁸ Етекшилер казган,
Халктынъ бийлери шокпарлары эм аса таяклары ман
Казган куйы акында».

Олар шоьлликтен Маттана шахарына бардылар, ¹⁹ Маттанадан Нахалиелге, Нахалиелден Бамотка, ²⁰ Бамоттан да Моав еринде Ешимон шоьллигине караган оьзенге оздылар. Онда Писга тавынынъ басы тиреледи.

*Патша Сихонды енъуьв
(Шер. 2:24-37)*

²¹ Израил уллары, Амор патшасы Сихонга айтпага, эшлилер йибердилер: ²² «Бизге оьзинънинъ элинънен оьтпеге ызын бер. Биз не кырларга, не юзим бавларга бурылмаякпыз, куйылардан да сув ишпеекпиз. Биз, сенинъ еринъди оьткенше, Патша йолы ман бараякпыз».

²³ Ама Сихон Израилге оьзининъ ериннен оьтпеге ызын бермеди. Ол аьскер ййды эм шоьлликке Израилдинъ алдына шыкты. Яхас шахарына етип, Сихон Израил уллары ман согысты. ²⁴ Ама Израил уллары, оны енъип, кылыш пан оьлтирдилер эм Арнон сувыннан Ябук сувына дейим онынъ ерлерин бийледилер. Аммон мажасына етип, сонда токталдылар, неге десе аммоншылардынъ мажалары беркитилген эди. ²⁵ Израил уллары аморшылардынъ баьри шахарларын бийледи. Булардынъ арасында Хешбон да эм онынъ тоьгерегиндеги авыллар да бар эди. ²⁶ Хешбон Амор патшасы Сихоннынъ бас каласы болган. Ол Моавтынъ алдынгы патшасы ман кавга эткен эм Арнонга дейим оннан баьри ерлерин тартып алган. ²⁷ Сонынъ уьшин аморшы йыравлар йырлайдылар:

- «Хешбонга барынъыз эм оны янъыдан курынъыз,
Сихоннынъ шахары топырактан турсын!
²⁸ Хешбоннан от шыкты,
Сихоннынъ шахарыннан ялын шыкты.

От Моавтынъ Ар шахарын яндырды,
Арнон сувына караган тоьбелерди аьлекледи.

29 Кайгы сенинъ басынъа, Моав!
Кемоштынъ* халкы, кетип йок болдынъ!
Улларынъ Амор патшасы Сихоннан каштылар,
кызларынъ онынъ есири болдылар.

30 Кудайынъ Кемош оны токтаталмады.
Хешбоннан Дивонга дейим тувдыкларынъды йок эттик.
Нопах эм Медева шахарларын шаштык».

31 Сойтип Израил уллары Амор еринде орынластылар.

32 Муса Язер шахарына тергевшилерди йиберди, эм Израил уллары, аморшыларды оннан кувып, онынъ тоьгерегиндеги авылларды басып алдылар.

*Патша Огты енъувъ
(Шер. 3:1-11)*

33 Оннан сонъ олар бурылдылар эм йол ман Башан шахарына коьтерилдилер. Ог, Башаннынъ патшасы, Эдрей шахарынынъ касында согыспага деп, олардынъ алдына аьскери мен шыкты.

34 Раббий Мусага айтты: «Коркпа оннан, неге десе Мен оны баьри аьскери эм ери мен сенинъ колынъа бергенмен. Хешбонда иелик суьрген Амор патшасы Сихон ман калай эткен болсанъ, оны ман да солай эт».

35 Олар Огты уллары эм баьри аьскери мен, сав этип биревди де калдырмай, оьлтирдилер эм онынъ ерин бийледилер.

Патша Балак сааршы Биламды шакырады

22 1 Израил уллары йолга шыгып, Моавтынъ тегислигинде, Йордан сувынынъ куьнтувар ягындагы Ерихо каласынынъ касында токтадылар. 2 Моавтынъ патшасы, Сиппордынъ улы Балак, Израил улларынынъ аморшылар ман не зат эткенин коьрди. 3 Моавшылар Израил улларыннан бек корктылар, неге десе олар бек коьп эди. Израил уллары бек

* 21:29 Кемош – моавшылардынъ кудайы, ога курманлыкка аьдемлер аькелинген.

уыйкен коркыныш тувдырдылар. ⁴Моавшылар Мидияннынъ етекшилерине айттылар: «Бу коьлем халк тоьгерегимиздеги бабри затты, оьгиз кырдагы оьленди ашагандай, ашаяк».

Моавтынъ сол замандагы патшасы, Сиппордынъ улы Балак ⁵Беордынъ улы Биламды шақырмага элшилер йиберди. Билам Амав еринде, Эфрат сувынынъ ягасындагы Петор каласында яшайтаган эди.

Балак ога айтты: «Мысырдан бир халк шыккан, ол ер юзин япкан эм меним касымда ерлескен. ⁶Тилеймен, кел эм бу халкты наьлетле, неге десе ол меннен бек кушли. Белки, сол заманда мен, оларды енъип, элден кувмага боларман. Мен билемен, сен ийгилик тилеген — ийгилик табаяк, сен наьлет болсын деген — наьлет болаяк».

⁷Моавтынъ эм Мидияннынъ етекшилерини йолга шыктылар, оьзлери мен сааршылык уьшин тоьлев алып, Биламга келип, олар Балактынъ айтканын ога еткердилер.

⁸«Мунда конып калынъыз, — деди оларга Билам, — мага Раббий берген явапты мен сизге айтарман».

Моавтынъ етекшилерини онда калдылар.

⁹Алла Биламга коьринди эм оннан сорады: «Ким ди булар, сага келген аьдемлер?»

¹⁰Билам Аллага айтты: «Моавтынъ патшасы, Сиппордынъ улы Балак мага мундай хабар ман аьдемлер йиберген: ¹¹„Мысырдан шыккан халк ер юзин каплаган. Кел эм сол халкты наьлетле. Белки, сол заманда мен олар ман согысарман эм оларды кувмага боларман“».

¹²Алла Биламга айтты: «Олар ман барма. Бу халкты наьлет-леме, неге десе Мен оннан разыман».

¹³Эртеси куьн эртенъликте Билам турды эм Балактынъ етекшилерине айтты: «Элинъизге кайтынъыз. Раббий мени сиз бен йибермеге унамайды».

¹⁴Моавтынъ етекшилерини Балакка кайттылар эм айттылар: «Билам бизи мен бармага унамады».

¹⁵Балак баска етекшилерди йиберди, олар алдынгылардан коьлем эди, эм олар бириншилерден абырайлы эди. ¹⁶Олар Биламга келдилер эм айттылар: «Сиппордынъ улы Балак булай деди: „Мага келмеге разы бол. ¹⁷Мен сени юмарт этип

савгаларман эм, сен кайтип айтсань, соьйтип этермен. Кел эм бу халкты наьлетле“».

¹⁸ Ама Билам Балактынъ етекшилерине яваплады: «Балак мага обзининъ алтын-куьмиске толы сарайын беремен десе де, меним Аллам Раббий буйырмай, мен бир зат та эталмайман. ¹⁹ Кене де, алдын келгенлердей болып, мунда кешеге калынъыз, мага Раббий тагы да не зат айтканын билейим».

²⁰ Сол кеше Алла Биламга коьринди эм айтты: «Бу аьдемлер сени шақырып келген сонъ, тур эм олар ман бар, ама тек Мен сага неди айтсам, соны эт».

Биламнынъ эшеги

²¹ Билам эртенъликте турды, эшегин иерледи эм Моавтынъ етекшилері мен барды. ²² Алла онынъ барувына каарланды, эм Раббийдинъ маьлеги, ога буршав этпеге, йолында турды. Билам эшекке минген эди, оны ман бирге онынъ эки кулы бар эди. ²³ Эшек, йолда кынсыз кылыш пан турган Раббийдинъ маьлегин коьргенде, ол йолдан кыр бетке бурылды. Билам, оны йолга кайтараяк болып, тоьбелеп баслады.

²⁴ Ол заманда Раббийдинъ маьлеги, йолдынъ эки янында иргелер болган, эки юзим бавынынъ арасындагы тар сокпакка турды. ²⁵ Раббийдинъ маьлегин коьрип, эшек иргеге ябысты эм Биламнынъ аягына басты. Ол эшекти тагы да тоьбелеп баслады.

²⁶ Ол заманда Раббийдинъ маьлеги алдыга шыкты эм, я онъга, я солга бурылып болмастай, тар ерге турды. ²⁷ Раббийдинъ маьлегин коьрип, эшек Биламнынъ астына ятты, ол, ашувланып, эшекти таяк пан тоьбелеп баслады. ²⁸ Сол заманда Раббий эшекке аьдемдей болып соьйлемеге тил берди, эм ол Биламга айтты: «Мен сага не зат эткенмен, сен мени артлы артыннан уьш кере тоьбелегендей?»

²⁹ Билам эшекке айтты: «Сен мени корладынь! Меним колымда кылыш болган болса, мен сени соьле оьлтирер эдим».

³⁰ Эшек Биламга айтты: «Мен сенинъ бугуьнге дейим минип юрген эшегинъ тувылманма? Менде сондай яман кылыгым болганма?»

«Йок», — деп яваплады ол.

³¹ Ол заманда Раббий Биламга коьзлерин ашты, эм ол кылышын кыныннан шыгарган Раббийдинъ маьлегин коьрди. Билам ийилди эм бети мен ерге йыгылды. ³² Раббийдинъ маьлеги оннан сорады: «Не уьшин сен эшекти уьш кере тоьбелединъ? Мен мунда сага орав болмага келгенмен, неге десе сенинъ йолынъ Мага яравсыз. ³³ Эшек, Мени коьрип, уьш кере йолыннан тайды. Ол йолыннан таймаган болса, Мен, сени оьлтирип, оны аьфуьв этеек эдим».

³⁴ Билам Раббийдинъ маьлегине айтты: «Мен куьналыман. Мен, сенинъ мага орав этеек болып, йолда турганынъды билмедим. Энди, сен разы болмаганынъды коьрип, мен артыма кайтаман».

³⁵ Раббийдинъ маьлеги Биламга айтты: «Бу аьдемлер мен бар, ама тек Мен сага айтканымды айт». Эм Билам Балактынъ етекшилери мен кетти.

³⁶ Биламнынъ келеятырганын эситип, Балак оны йолыкпага Ар сахарына барды. Бу сахар Арнон йылгасынынъ ягасында, Моавтынъ сырт як мажасынынъ энъ узак шетинде орынласкан. ³⁷ Балак Биламга айтты: «Мен сени шакыртып йиберменме? Сен неге мага келмегенсинъ? Яде сени савгаламага меним куьшим етпеекпе?»

³⁸ «Мине мен сага келдим — деп яваплады Билам. — Ама сага бир затты да айткандай меним амалым бар ма? Тек Алла буйырган затты мен айтпага боламан».

³⁹ Билам, Балак пан йолга шыгып, Кирят Хусот сахарына барды. ⁴⁰ Балак курманлыкка оьгизлер эм койлар аькелди эм Биламга эм оны ман келген етекшилерге эттен уьлислерин йиберди.

Биламнынъ биринши билдируьви

⁴¹ Эртеси куьн Балак Биламды Бамот Баал сахарына аькетти эм Билам оннан Исраил халкынынъ бир кесегин коьрди.

23 ¹ Билам Балакка айтты: «Мага ети курманлык шалынатаган орын яса, ети буга эм ети кошкар аьзирле».

² Балак Билам айткандай этти, эм экевлери аьр бир курманлык шалынатаган орында бирер буга эм бирер кошкар шалдылар.

³Билам Балакка айтты: «Мунда оззинънынъ тутасяндырув курманлыкларынынъ янында тур, а мен бироз эрекке таяйым. Белки, Раббий мени мен йолгыспага келер. Онынъ бабри мага ашканын мен сага айтарман». Эм ол такыр тавдынъ басына минди.

⁴Алла ога коьринди, эм Билам айтты: «Мен ети курманлык шалынатаган орын аьзирлегемен эм аьр биринде буга эм кошкар шалганман».

⁵Раббий Биламга не зат айтпага керегин уьйретти эм буйырды: «Балакка кайт эм ога бу затты айт».

⁶Билам Балакка кайтты эм оны Моавтынъ бабри етекшилери мен озлерининъ курманлыклары янында турганын коьрди.

⁷Билам сосы билдирувди айтты:

«Моавтынъ патшасы Балак мени Сириядан, куьнтувардынъ тавларыннан аькелди:

„Кел, Якыптынъ сойын наьлетле,

Кел, Исраил улларын оьлимге ушырат“, – деди.

⁸Алла наьлетлемегенди мен калай наьлетлейим?

Раббий оьлимге ушыратпаганын

Мен калай оьлтирейим?

⁹Мен оларга каялардынъ басыннан карайман,

Мен оларды тоьбелерден коьрип тураман,

Эм коьремен оз алдына яшайтаган халкты,

Эм озин халклардынъ бириси деп санамайды.

¹⁰Ким Якыптынъ тувдыкларын,

Исраил улларынынъ асламын санап болар?

Дуньядынъ шанъыннан олар коьп!

Мен иманлылардай тынышлык пан оьлейим,

Олардыкындай болсын меним ахыретим!»

¹¹Балак Биламга айтты: «Сен мени мен не зат эттинъ? Мен сени меним явларымды наьлетле деп аькелдим, а сен оларга ийгилик тилейсинъ!»

¹²Билам яваплады: «Мен мага Раббий буйырганды айтпага керек тувылманма?»

Биламнынъ экинши билдирувви

¹³Ол заманда Балак Биламга айтты: «Мени мен сен оларды коьргендей баска ерге барайык. Онда сен баьрисин тувыл, тек

бир нешевин коьреексинъ. Сол заманда меним уьшин деп, оларды соннан наьлетлерсинъ».

¹⁴ Балак оны Писга тавдынъ тоьбесиндеги Сопим тарлавына аькетти; онда ети курманлык шалынатаган орын ясады эм аьр бирисинде буга эм кошкар шалды. ¹⁵ Билам Балакка айтты: «Мен Раббий мен онда йолыкканша, сен озьзинънинъ курманлыгынънынъ янында саклап тур».

¹⁶ Раббий Биламга коьринди, не зат айтпага керегине уьйретти эм буйырды: «Балакка кайт эм ога бу затты айт».

¹⁷ Билам Балакка кайтты эм оны Моавтынъ баьри етекшилери мен курманлыкларынынъ янында турганын коьрди. Балак оннан сорады: «Раббий не зат айтты?»

¹⁸ Сол заманда Билам сосы билдируьвди айтты:

«Балак, эсинъди йый эм тынъла:

Меним айтканыма кулак сал, Сиппордынъ улы.

¹⁹ Алла оьтирик соьйлемейди, онда аьдем кылыгы йок;
Инсан тувыл, ваьдесиннен таймас.

Ол айтып, этпеске болама,
Соьз берип, толтырмаска болама?

²⁰ Ол мага сосы халкка ийгилик тилемеге буйырык берген;
Ол разылыгын бергенди мен токтатып болмайман.

²¹ Якыптынъ соьйинда кайгы коьринмейди,
Исраил улларында баьле белгиленмейди.

Раббий, олардынъ Алласы, олардынъ арасында;
Оны олар озьзлерининъ Патшасы этип айырган.

²² Мысырдан оларды Алла шыгарган;
Олардынъ куваты – кийик бугадынъ куьшиндей.

²³ Сааршылык Якыптынъ соьйина бир зат та эталмас,
Исраил улларына камлав йок.

Энди Якыптынъ, Исраилдинъ соьйи акында айтарлар:
„Мине Алла не зат этти!“

²⁴ Ана арсландай, халк коьтериледи,
Арсландай ол коьтериледи!

Олжасын ашап таьвеспей,

Курманлыктынъ канын ишпей, ол тыншаймаяк».

²⁵ Ол заманда Балак Биламга айтты: «Оларды наьлетлеме, оларга ийгилик те тилеме!»

²⁶ Билам яваплады: «Мен сага айтпаганманма, Раббий айткан баъри затты этпеге тийислимен деп?»

Биламнынъ уьшинши билдируьви

²⁷ Сол заманда Балак Биламга айтты: «Кел, мен сени баска ерге элтейим. Белки, Алладынъ эмири мен, сен оларды сол ерден наьлетлемеге боларсынъ».

²⁸ Сонъ Балак Биламды Пеор тавдынъ шоьлликке караган тоьбесине аькетти. ²⁹ Билам Балакка айтты: «Мага ети курманлык шалынатаган орын яса, ети буга эм ети кошкар аьзирле».

³⁰ Балак Билам айткандай этти, аьр бир курманлык шалынатаган орында буга эм кошкар шалды.

24 ¹ Билам, Раббий Исраил улларына разылыгын бергенин коьргенинде, ол, алдынгыдай, бал нышанларын излеп басламады, ол озь назарын шоьлликке каратты. ² Билам, карап, ырувлары ман тизилген Исраил улларын коьргенде, Алладынъ Рухы ога конды, ³ эм ол сосы билдируьвди айтты:

«Беордынъ улы Биламнынъ билдируьви,
 Коьзи ашык коьретаганнынъ билдируьви,
⁴ Алладынъ соьзлерин эситетаганнынъ билдируьви,
 Куьдирети куьшли Раббийден коьринис коьретаган,
 Ерге йыгылса да, коьзлери ашык калатаган*:
⁵ Не аьлемет ти Якыптынъ сойы, сенинъ шатырларынъ,
 Сенинъ меканларынъ, Исраилдинъ сойы!

⁶ Олар пальма агашлыгындай яйылган,
 Сув ягасындагы бавлардай,
 Раббий олтырткан алой** тереклериндей
 Сув ягадагы карагайлардай.

* 24:4 Белки, мунда билдируьв трансы акында айтылады; тагы да ятл. 16.

** 24:6 Алой – ийисли сагыз кокыган терек, Индокитайда оьседи, ийисли май эм бальзам кебинде кулланылган. Аьлиги замандагы белгили алоэ оьсимлигиннен баскаланады.

- 7 Шелеклериннен сувлар толып агарлар:
Урлыкларга сувлар мол болар.
Патшалары олардынъ Агагтан уллы болар;
Оькимети куватлы, куьдиретли болар.
- 8 Мысырдан Алла оларды алып шыгарган,
Куватлары олардынъ – кийик бугадынъ куьшиндей.
Олар яв халкларды ютады,
Суьеклерин сындырады,
Оларды оклары ман яралайды.
- 9 Арсландай олар, шоьнькип, ятадылар,
Ана арсландай – ким оларды коьтермеге батар?
Сизге ийгилик тилеген – ийгилик тапсын,
Сизди каргайтаганлар – каргыска ушырасын!»

¹⁰ Балак Биламга бек каарланды. Ол юмырыкларын юмды эм ога булай деди: «Душпанларымды наьлетле деп, мен сени шакырган эдим, а сен артлы-артыннан оларга уьш кере ийгилик тилединъ! ¹¹ Кет муннан! Уьйинъе кайт! Мен сени юмарт савгаларман деп, ваьде эткен эдим, ама Раббий сени савгадан бос калдырды».

Биламнынъ сонъгы билдируьвлери

¹² Билам Балакка яваплады: «Мен сенинъ элшилеринъе айтпаган эдимме: ¹³ „Эгер дейим Балак мага алтын эм куьмиске толган сарайын берсе де, мен, Раббийдинъ буйырыгыннан шыгып, озьимнинъ эрким мен ийгилик яде яманлык эталмайман; мен тек Раббийдинъ айтканын айтаман?“ ¹⁴ Мен озьимнинъ халкыма кайтаман, ама, бу халк сенинъ халкынъ ман келеекте не зат этеегин сен мага айтпага амал бер».

- ¹⁵ Билам сосы билдируьвди айтты:
«Беордынъ улы Биламнынъ билдируьвлери,
Коьзи ашык коьретаганнынъ билдируьвлери,
- 16 Алладынъ соьзлерин эситетаганнынъ,
Билимин Аллаху-Тааладан алатаганнынъ,
Куьдирети куьшли Раббийден коьринис
коьретаганнынъ,
Ерге йыгылса да, коьзлери ашык калатаган
аьдемнинъ билдируьви:

- 17 Оны коьремен, ама соьле тувыл,
Ога карайман, ама аьли де ювык тувыл.
Якыптынъ сойыннан юлдыз шыгаятыр,
Исраил улларыннан аса таяк коьтерилеятыр;
Моавшылардынъ бийлерин,
Шет улларынынъ етекшилерин эзеек.
18 Ол Эдом ерине ие болаяк;
Явын, Сеирди алаяк.
Исраил уллары коьптен коьпке куышленееклер.
19 Якыптынъ сойыннан келген патша
Ар шахарында сав калганларды йок этеек.»

20 Билам, Амалек акында туьс коьрип, сосы билдируьвди айтты:

«Амалек халклардынъ арасында биринши эди,
Ама келеекте оьмир-оьмирге йок болаяк».

21 Ол, кеншилер акында туьс коьрип, сосы билдируьвди айтты:

- «Сизинъ турагынъыз кавыфсыз,
Сизинъ уянъыз каяда,
22 Ама сиз, кеншилер, отта янаяксыз
Ассирия сизди есирге аькеткенде.*»

23 Билам, билдируьвин айтып, бардырды:

- «Ах, Алла бу затларды эткенде, ким сав калаяк?
24 Кипрдинъ ягаларыннан кемелер келеек.
Олар Ассирияды эм Эверди енъеек,
Ама оьзлери де оьмир-оьмирге йок болаяклар».

25 Билам, соьзин кутылганда, йолга шыгып, артына, уйине кайтты, Балак та оьз йолы ман кетти.

* 24:22 Яде: «Энди де не шаклы Ассирия сизди есирге аькетеек?»

Исраил уллары Алладан таядылар

25 ¹ Исраил уллары Шиттим ѳзенинде турган заманларынды, олардынъ эрлери моавшы кыскаяклылар ман зийналык этип басладылар. ² Кыскаяклылар оларды ѳзлерининъ кудайларына этетаган курманлыкларына шақырдылар. Исраил халкы, курманлык этлериннен ашап, олардынъ кудайларына кылынды. ³ Раббий, Пеор шахарында ялган кудай Баалга кылынганлары уьшин, Исраил улларына каарланды.

⁴ Раббий Мусага айтты: «Халкка яманлык эттирген етекшилерди йыйып, куьндиз Меним кие шатырымнынъ алдында ѳлтир. Соьйтип Исраил халкына янган каарым соьнер».

⁵ Эм Муса Исраилдинъ тоьрелерине айтты: «Аьр киминъыз ѳз ырувынъыздан Пеорда Баалга кылынган аьдемлерди ѳлтиринъыз».

⁶ Исраил уллары кие шатырынынъ капысында йылап турганда, Мусадынъ эм баьри ямагаттынъ коьзининъ алдында бир исраилши эр киси мидияншы кыскаяклыды ѳз шатырына алып кирди. ⁷ Оны коьрип, дин куллыкшы Харуннынъ йиени, Элазардынъ улы Пинхас йыйынды калдырып, найзасын алды ⁸ эм исраильши аьдемнинъ артыннан кирди. Ол исраильши эр кисиди эм кыскаяклыды курсагына найза сугып, ѳлтирди. Ол заманда Исраил уллары арасында кыргын токталды, ⁹ ама кыргыннан ѳлгенлердинъ саны 24 000 аьдем эди.

¹⁰ Раббий Мусага булай деди: ¹¹ «Дин куллыкшы Харуннынъ йиени, Элазардынъ улы Пинхас Меним Исраил улларына каарымды басты. Ол Меннен баска кудайларга кылынганларга тоьзалмады, Мен де тоьзалмайман. Ол соны эткени уьшин Мен Исраил улларын савлай йок этпедим. ¹² Пинхаска айт: „Мен сени мен дослык антласувын бегитемен. ¹³ Бу антласуван сен эм сенинъ тувдыкларынъ ѳьмир-ѳьмирге дин куллыкшыларым болаяксыз. Неге десе сен Меннен баска кудайларга кылынганларга тоьзалмадынъ; соьйтип Исраил улларынынъ эткен бу куьнасын Мага багыслаттынъ“».

¹⁴Мидияншы кыскааяклы ман бирге оьлтирилген исаильши эр кисидинь аты Зимри эди. Ол Шимон ырувынынь етекшиси Салудынь улы эди. ¹⁵А оьлтирилген кыскааяклы Козби, Мидиянда ырувдынь етекшиси, аьелдинь басшысы Сурдынь кызы эди.

¹⁶Раббий Мусага айтты: ¹⁷«Мидияншыларды душпанларыньыз деп сананьыз эм оларды оьлтириньыз, ¹⁸неге десе олар сизди душпан деп санап, Пеор шахарында Исаил улларын азгырдылар. Мидиян етекшисининь кызы Козби де азгырды эм бу себептен оьлтирилди. Бу арада олардынь Пеорда эткен куьналары ушин коьплери кыргыннан оьлдилер».

Исаил халкынынь санын экинши кере язув

26 ¹Кыргыннан сонь Раббий Мусага эм дин куллыкшысы Харуннынь улы Элазарга айтты: ²«Исаил халкынынь баьрисин, йьрма ясыннан алып эм оннан уйкенлерин, аьскерде кызмет кылуьвга яравлыларды, аталарынынь аьеллери мен санап, языньыз».

³Йордан йьлгасынынь янындагы Моав тегислигинде, Ерихо каласына карсылас ерде, Муса эм дин куллыкшы Элазар олар ман соьйледилер эм булай айттылар: ⁴«Исаил халкынынь йьрма ясыннан алып эм оннан уйкенлерининь аьдем санын, Мусага Раббий буйырганынша, языньыз».

Мине Мысырдан шыккан Исаил уллары:

⁵Исаилдинь тунгышы Рубеннинь тувдыклары:

Ханок аркалы – ханокшылардынь сойы;

Паллу аркалы – паллушылардынь сойы;

⁶Хесрон аркалы – хесроншылардынь сойы;

Кармий аркалы – кармийшилердинь сойы.

⁷Булар – Рубеннинь сойлары; 43 730 аьдем саналган.

⁸Элияв эм онынь уллары – Немуел, Датан эм Авирам – Паллу сойыннан эдилер. ⁹Датан эм Авирам ямагат сайлаган етекшилер эди. Олар Муса ман Харунга карсы шыктылар эм Корахтынь яндавырлары Раббийге карсы коьтерилгенде, олардынь арасында болдылар. ¹⁰Ер как ярылды эм

оларды Корах пан бирге ютты, онынъ яндавырлары, от эки юз элли аьдемди яндырганда, оьлген эдилер. Олар эскеруьв белгиси болдылар. ¹¹ Ама Корахтынъ уллары ол куьн оьлмегенлер эди.

¹² Шимоннынъ тувдыклары сойлары ман:

Немуел аркалы – немуелшилердинъ сойы;

Ямин аркалы – яминшилердинъ сойы;

Якин аркалы – якиншилердинъ сойы;

¹³ Зерах аркалы – зерахшылардынъ сойы;

Шаул аркалы – шаулшылардынъ сойы.

¹⁴ Булар – Шимоннынъ сойлары; 22 200 аьдем саналган эди.

¹⁵ Гадтынъ тувдыклары сойлары ман:

Сефон аркалы – сефоншылардынъ сойы;

Хаги аркалы – хагишилердинъ сойы;

Шуни аркалы – шунишилердинъ сойы;

¹⁶ Озни аркалы – ознишилердинъ сойы;

Эри аркалы – эришилердинъ сойы;

¹⁷ Арод аркалы – ародшылардынъ сойы;

Арели аркалы – арелишилердинъ сойы.

¹⁸ Булар – Гадтынъ сойлары; 40 500 аьдем саналган эди.

¹⁹ Юдадынъ уллары Эр эм Онан эдилер. Олар Кенан еринде оьлген эдилер.

²⁰ Юдадынъ тувдыклары сойлары ман:

Шела аркалы – шелашылардынъ сойы;

Перес аркалы – пересшилердинъ сойы;

Зерах аркалы – зерахшылардынъ сойы;

²¹ Перестинъ тувдыклары:

Хесрон аркалы – хесроншылардынъ сойы;

Хамул аркалы – хамулшылардынъ сойы;

²² Булар – Юдадынъ сойлары; 76 500 аьдем саналган эди.

²³ Иссакардынъ тувдыклары сойлары ман:

Тола аркалы – толашылардынъ сойы;

Пува аркалы – пувашылардынъ сойы;

24 Яшув аркалы – яшувшылардынъ сойы;

Шимрон аркалы – шимроншылардынъ сойы.

25 Булар – Иссакардынъ сойлары; 64 300 аьдем саналган эди.

26 Завулоннынъ тувдыклары сойлары ман:

Серед аркалы – середшилердинъ сойы;

Элон аркалы – элоншылардынъ сойы;

Яхлеел аркалы – яхлеелшилердинъ сойы.

27 Булар – Завулоннынъ сойлары; 60 500 аьдем саналган эди.

28 Юсыптынъ тувдыклары Манаше эм Эпрайым аркалы сойлары ман:

29 Манашединъ тувдыклары:

Макир аркалы – макиршилердинъ сойы (Макир Гиладтынъ атасы эди);

Гилад аркалы – гиладшылардынъ сойы;

30 Мине Гиладтынъ тувдыклары:

Иезер аркалы – иезершилердинъ сойы;

Хелек аркалы – хелекшилердинъ сойы;

31 Асриел аркалы – асриелшилердинъ сойы;

Шекем аркалы – шекемшилердинъ сойы;

32 Шемида аркалы – шемидашылардынъ сойы;

Хепер аркалы – хепершилердинъ сойы.

33 Хепердинъ улы Селопхадтынъ уллары болмаган;

онда тек кызлары болган; олардынъ атлары Махла,

Ноа, Хогла, Милка эм Тирса.

34 Булар – Манашединъ сойлары; 52 700 аьдем саналган эди.

35 Мине Эпрайымнынъ тувдыклары сойлары ман:

Шутелах аркалы – шутелахшылардынъ сойы;

Бекер аркалы – бекершилердинъ сойы;

Тахан аркалы – таханшылардынъ сойы;

36 Мине Шутелахтынъ тувдыклары:

Эран аркалы – эраншылардынъ сойы;

37 Булар – Эпрайымнынъ сойлары; 32 500 аьдем саналган эди.

Булар – Юсыптынъ тувдыклары сойлары.

38 Беняминнинъ тувдыклары сойлары ман:

Бела аркалы – белашылардынъ сойы;
Ашбел аркалы – ашбелшилердинъ сойы;
Ахирам аркалы – ахирамшылардынъ сойы;

³⁹ Шупам аркалы – шупамшылардынъ сойы;
Хупам аркалы – хупамшылардынъ сойы;

⁴⁰ Беладынъ Ард эм Нааман аркалы тувдыклары:

Ард аркалы – ардшылардынъ сойы;

Нааман аркалы – нааманшылардынъ сойы;

⁴¹ Булар – Беняминнинъ сойлары; 45 600 аьдем саналган эди.

⁴² Мине Даннынъ тувдыклары сойлары ман:

Шухам аркалы – шухамшылардынъ сойы;

Бу – Даннынъ тек сойы; ⁴³ олар бабри де шухамшылардынъ сойыннан; 64 400 аьдем саналган эди.

⁴⁴ Ашердинъ тувдыклары сойлары ман:

Имна аркалы – имнашылардынъ сойы;

Ишви аркалы – ишвишилердинъ сойы;

Берия аркалы – берияшылардынъ сойы;

⁴⁵ а Берия аркалы тувдыктардан:

Хевер аркалы – хевершилердинъ сойы;

Малкиел аркалы – малкиелшилердинъ сойы.

⁴⁶ Ашерде кызы да болган, онынъ аты Серах эди.

⁴⁷ Булар – Ашердинъ сойлары; 53 400 аьдем саналган эди.

⁴⁸ Напталийдинъ тувдыклары сойлары ман:

Яхсеел аркалы – яхсеелшилердинъ сойы;

Гуни аркалы – гунишилердинъ сойы;

⁴⁹ Есер аркалы – есершилердинъ сойы;

Шиллем аркалы – шиллемшилердинъ сойы;

⁵⁰ Булар – Напталийдинъ сойлары; 45 400 аьдем саналган эди.

⁵¹ Израил уллары бабриси 601 730 аьдем эди.

⁵² Раббий Мусага айтты: ⁵³ «Аьдем санына коьре ерди ырув-лар арасында боьлмеге тийисли. ⁵⁴ Уьйкен ырувга – уьйкен

уьлис, кишкейге – кишкей. Аьр бир ырув, аьдем санына коьре, ер алсын. ⁵⁵ Ер сыбага ман уьлестирилеек. Олар ер пайын ырувлардагы аьдем санына коьре алаяк. ⁵⁶ Аьр бир ер пайы сыбага ман уьйкен эм кишкей ырувлар арасында боьлистирилеек».

⁵⁷ Олардынъ сойлары ман саналган левийшилер:

Гершон аркалы – гершоншылардынъ сойы;

Кохат аркалы – кохатшылардынъ сойы;

Мерарий аркалы – мерарийшилердинъ сойы;

⁵⁸ Мине левийшилердинъ сойлары:

Ливний сойы;

Хеврон сойы;

Махлий сойы;

Муший сойы;

Корах сойы.

Кохат Амрамнынъ ата-бабасы эди. ⁵⁹ Амрамнынъ хатынынъ аты Йохевед, ол Левийдинъ тувдыкларыннан эди эм левийшилер арасында Мысырда тувган эди. Амрамнан онда Харун, Муса эм олардынъ аьптелери Марьям тувды. ⁶⁰ Харун Надавтынъ эм Авихудынъ, Элазардынъ эм Итамардынъ атасы эди. ⁶¹ Ама Надав эм Авиху, Раббийге арам отты аькелгенинде, оьлген эдилер.

⁶² Баьри саналган левийши эрлер, бир айлыклары эм оннан уьйкенлери, 23 000 аьдем эди. Олар калган Израил уллары ман саналмадылар, неге десе оларга ер пайы тиймеди.

⁶³ Мине буларды Муса эм дин куллыкшы Элазар, Йордан йылгасынынъ янындагы Моав тегислигинде Ерихо каласынынъ касында санадылар. ⁶⁴ Олардынъ арасында Муса эм дин куллыкшы Харун Синай шоьллигинде санаганларынынъ бириси де йок эди. ⁶⁵ Раббий оларга айтканша, олар шоьлликте оьлеек деп, олардан, Епуннединъ улы Калевтен эм Нуннынъ улы Ешудан баска, бирев де калмаган эди.

Селопхадтынъ кызлары
(Сан. 36:1-12)

27 ¹ Селопхад Манашединъ сойларынынъ бирине байыр эди. Ол Юсып улы, Манаше улы, Макир улы, Гилад улы Хепердинъ улы эди. Селопхадта бес кызы болган. Олардынъ атлары – Махла, Ноа, Хогла, Милка эм Тирса. Олар кие шатырга киретаган ерге келдилер. ² Мусадынъ, дин куллыкшы Элазардынъ, етекшилердинъ эм баъри ямагаттынъ алдына шыгып, айттылар: ³ «Бизим атамыз шоьлликте оьлген. Ол, Раббийге карсы шыккан Корахтынъ яклавшыларынынъ арасында болмаган. Ол оьзининъ куьнасы уьшин оьлген эм онынъ уллары болмаган. ⁴ Неге бизим атамыздынъ аты, уллары болмаган себеп, онынъ сойы ман мутылмага керек? Атамыздынъ кардашларындай этип, бир оьлшемде бизге де уьлис ер бер».

⁵ Муса олардынъ исин Раббийге билдирди, ⁶ эм Раббий ога айтты: ⁷ «Селопхадтынъ кызлары тувра айтадылар. Соьзсиз де, оларга асаба уьлис ер атасынынъ кардашларынынъ арасында бер эм аталарынынъ уьлис ерин еткер. ⁸ Израил улларына айт: Эгер аьдем оьлсе эм улы болмаса, онынъ ер уьлисин кызына беринъиз. ⁹ Эгер кызы болмаса, онынъ ер уьлисин агаларына беринъиз. ¹⁰ Эгер кардашлары болмаса, ер уьлисин онынъ атасынынъ кардашларына беринъиз. ¹¹ Атасынынъ кардашлары болмаса, онынъ ер уьлисин иеликке сойынынъ энъ ювык кардашына беринъиз. Эй Муса, Мен сага буйыргандай, бу – Израил улларына белгиленген йорыгы боляак».

Ешу – Мусадынъ исин бардырувышы

¹² Оннан сонъ Раббий Мусага айтты: «Аварим тавлыгында тавга коьтерил эм Мен Израил улларына беретан ериме кара. ¹³ Оны коьрген сонъ, сен де, аганъ Харундай, оьлип, аталарыньа косылаяксынъ, ¹⁴ неге десе экевинъиз де Зин шоьллигинде Меним буйырыгыма карсы коьтерилгенсиз. Сонда Зин шоьллигиндеги Кадеш шахарынынъ касында Мерива сувларында

ямагат Мени мен давласты. Ама сен эм Харун олардынъ алдында киелигимди беркитпединъыз.*»

¹⁵ Муса Раббийге айтты: ¹⁶ «Раббий, баъри аъдемлерге яшав солыгын беруъвши Алла, халктынъ уъстине сондай аъдем салсын, ¹⁷ согыс заманында алдыда оларды етеклеп барып, Сенинъ халкынъ туваршысыз отарга усамастай болсын».

¹⁸ Раббий Мусага айтты: «Нуннынъ улы Ешуды, Рухы болган аъдемди, ал. Ога колынъды сал. ¹⁹ Оны дин куллыкшы Элазардынъ эм баъри ямагаттынъ алдына аькел. Эм оны озинънинъ исинъди бардырувшы этип белгиле. ²⁰ Ога озинънинъ сыйынъды бер, Израилдинъ халкы оны тынълагандай. ²¹ Ама согыс заманында, ол Меннен кенъес излер уъшин, дин куллыкшы Элазарга коьринсин. Ол, Ешу уъшин Урим эм Туммим деген кие сыбагады кулланып, Меннен насихат излесин. Соьйтип ол Ешуга эм баъри Израил улларына йол коьрсетувши боляак».

²² Муса, Раббий калай буйырган болса, соьйтип эти. Ол Ешуды дин куллыкшы Элазардынъ эм баъри ямагаттынъ алдына аькелди, ²³ ога колларын салды эм, Раббий калай Мусага буйырганынша, озининъ исин бардырувшы этип белгиледи.

*Куьнлик курманлыклар
(Шыг. 29:38-42)*

28 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Израил улларына буйырык бер, оларга айт: Карап турынъыз, садакаларынъызды Мага белгиленген тийисли заманы ман аькелинъыз. Отта пискен садака астынъ аьрув ийиси Мага ярар. ³ Оларга айт: Мине сиз Раббийге аькелеек курманлык: куьн сайын тутасяндырув курманлыкка эки минсиз бирйыллык токлы аькелинъыз, ⁴ бириншисин эртенъликте, экиншисин кеште шалынъыз. ⁵ Аьр бир токлы ман, оьтпек савгасы болсын деп, бир сисе зейтун май ман карыстырылган бир куьренке энъ ийги ун аькелинъыз. ⁶ Ол – Синай тавында басланган,

* ^{27:14} Кара: 20:1-13.

дайымлык тутасяндырув курманлык. Отта пискен астынь аьруьв ийиси Мага ярар. ⁷ Аьр бир токлы ман, ишимлик садака болсын деп, бир сисе шагыр аькелинсин. Шагыр садаканьызды Мага багысланган ерде тоьгиньыз. ⁸ Эртенълик тегиндей, экинши токлыды Мага сондай оьтпек эм шагыр садакалары ман аксамда аькелинъыз. Отта пискен садака астынь аьруьв ийиси Мага ярар.

Шабат куьннинъ курманлыгы

⁹ Шабат куьн эки минсиз токлыды курман этинъыз. Олар ман, оьтпек савгасы болсын деп, зейтун май ман карыскан эки куьренке ийги ун эм тийисли шагыр садакасын да аькелинъыз. ¹⁰ Аьр бир шабат куьн этилген бу курманлык куьнлик курманлыкка эм тийисли шагыр садакасына косылып аькелинсин.

Айсайынлык курманлыклар

¹¹ Мен – Раббий. Аьр айдынъ биринши куьнинде Мага тутасяндырув курманлыкка эки яс буга, бир кошкар эм ети минсиз бирйыллык токлы аькелинъыз. ¹² Аьр буга ман, оьтпек савгасы болсын деп, зейтун май ман карыскан уьш куьренке ийги ун аькелинъыз; кошкар ман зейтун май ман карыскан эки куьренке энъ ийги ун, ¹³ аьр козы ман зейтун май ман карыскан бир куьренке энъ ийги ун аькелинъыз. Отта пискен бу курманлыктынъ аьруьв ийиси Мага ярар. ¹⁴ Ишимлик садакасына аьр бир буга ман эки сисе шагыр, кошкар ман – бир сисе ярым шагыр, аьр бир козы ман – бир сисе* шагыр болсын. Ай сайын, тутасяндырув курманлыкты янъы ай** тувганда, сав йыл бойы аькелмеге керек. ¹⁵ Дайымлык тутасяндырув курманлыктан баска тийисли шагыр садакасы ман Мага куьна уьшин бир теке шалмага керек.

* 28:14 Тувра маьнеси: «хиннинъ яртысы... хиннинъ уьшинши боьлиги... хиннинъ доьртинши боьлиги».

** 28:14 Ай календарин кулланган исраилшилер, янъы ай тувса, аьр бир ай басын белгилегенлер.

Азатлык байрамы

(Шыг. 12:14-20; Лев. 23:5-8; Шер. 16:1-8)

¹⁶ Мен – Раббий. Биринши айдынъ (навруз-кобкек) он доьртинши куьнинде Исраил уллары, Мага сый этип, Азатлык байрам курманлыгын садака озгараяк. ¹⁷ Эртеси куьн де байрам болсын, ети куьнди ашыткысыз оьтпек ашанъыз. ¹⁸ Биринши куьн, Мага табынар уьшин, йыйын озгарынъыз эм куьнделик куллыкларды этпенъыз. ¹⁹ Мага отлы курманлык аккелинъыз, тутасяндырув курманлыкка эки яс буга, бир кошкар эм ети минсиз бирйыллык токлы болсын. ²⁰ Аьр бир буга ман, оьтпек савгасы болсын деп, зейтун май ман карыскан уьш куьренке энъ ийги ун аккелинъыз, кошкар ман – эки куьренке; ²¹ аьр бир токлы ман – бир куьренке энъ ийги ун аккелинъыз. ²² Мен куьналарынъызды кеширер уьшин, куьналык курманлыкка бирер теке косынъыз. ²³ Куьн сайын озгарылатаган эртенъги тутасяндырув курманлыкка карамай, бу затларды аккелинъыз. ²⁴ Мен – Раббий. Тагы да куьн сайын, ети куьн бойы, отлы курманлыкка садака аккелинъыз. Отта пискен садака астынъ аьруьв ийиси Мага ярар. Бу затларды Мага дайымлык тутасяндырув курманлыкка эм тийисли ишимлик садакасына косып аккелинъыз. ²⁵ Етинши куьн, Мага табынар уьшин, йыйын озгарынъыз эм куьнделик куллыкларынъыздынъ бирисин де этпенъыз.

Орак байрамы

(Лев. 23:15-22; Шер. 16:9-12)

²⁶ Мен – Раббий. Орак байрамынынъ биринши куьнинде Мага янъы аслыктан садака аккелгенде, Мага табынар уьшин, йыйын озгарынъыз эм куьнделик куллыкларынъызды этпенъыз. ²⁷ Мен – Раббий. Тутасяндырув курманлыкка эки яс буга, бир кошкар эм ети минсиз бирйыллык токлы аккелинъыз. Отта пискен бу курманлыктынъ аьруьв ийиси Мага ярар. ²⁸ Аьр бир буга ман, оьтпек савгасы болсын деп, зейтун май ман карыскан уьш куьренке энъ ийги ун аккелинъыз; кошкар ман – эки куьренке; ²⁹ аьр бир токлы ман – бир куьренке ун аккелинъыз. ³⁰ Мен куьналарынъызды кеширер уьшин, бир теке

косынъыз. ³¹Дайымлык тутасяндырув курманлыкка тийисли оьтпек савгасы ман, уьстине куяр уьшин, шагыр садакасын аькелинъыз. Курманлык айванлар минсиз болсынлар.

Карнай байрамы
(Лев. 23:23-25)

29 ¹Мен – Раббий. Етинши айдынъ [қырк кийик-казан ай] биринши куьнинде, Мага табынар уьшин, йыйын озгарынъыз эм куьнделик куллыкларынъыздынъ бирисин де этпенъыз. Бу куьнде сиз карнайларда ойнанъыз. ²Мага тутасяндырув курманлыкка бир яс буга, бир кошкар эм ети минсиз бирйыллык токлы аькелинъыз. Отта пискен бу курманлыктынъ аьруув ийиси Мага ярар.

³Аьр бир буга ман, оьтпек савгасы болсын деп, зейтун май ман карыскан уьш куьренке энъ ийги ун аькелинъыз, кошкар ман – эки куьренке; ⁴ети токлыдынъ аьр бириси мен – бир куьренке ун болсын.

⁵Мен куьналарынъызды кеширер уьшин, курманлыкка бир теке косынъыз. ⁶Оларды ай сайын эм куьн сайын этилетаган тутасяндырув курманлыктар уьстиннен тийисли оьтпек эм шагыр садакалары ман аькелинъыз. Отта пискен бу курманлыктынъ аьруув ийиси Мага ярар.

Куьналарды кеширув куьни
(Лев. 23:26-32)

⁷Етинши айдынъ оныншы куьнинде, Мага табынар уьшин, йыйын озгарынъыз, неписинъизди тыйынъыз эм куллыкларынъыздынъ бирисин де этпенъыз. ⁸Мен – Раббий. Мага тутасяндырув курманлыкка бир яс буга, бир кошкар эм ети минсиз бирйыллык токлы аькелинъыз. Отта пискен бу курманлыктынъ аьруув ийиси Мага ярар. ⁹Буга ман, оьтпек савгасы болсын деп, зейтун май ман карыскан уьш куьренке энъ ийги ун аькелинъыз, кошкар ман – эки куьренке, ¹⁰аьр бир токлы ман – бир куьренке ун аькелинъыз.

¹¹Мен куьналарынъызды кеширер уьшин, бир текеди де шалынъыз. Бу айванларды сиз, куьналарынъыздан тазаланар уьшин аькелген курманлыкка, дайымлык тутасяндырув

курманлыкларга эм тийисли оьтпек эм шагыр садакаларына косып, аькелинъиз.

Шатырлар байрамы
(Лев. 23:33-43; Шер. 16:13-17)

¹² Мен – Раббий. Етинши айдынъ он бесинши куьнинде, Мага табынар ушин, йыйын озгарынъыз, эм куьнделик куллыкларынъыздынъ бирисин де этпенъиз. Мага сый этип, ети куьн байрамды белгиленъиз. ¹³ Тутасяндырув курманлыкка он уьш яс буга, эки кошкар эм он доьрт минсиз бирйыллык токлы аькелинъиз. Отта пискен курманлыклардынъ аьруув ийиси Мага ярар. ¹⁴ Он уьш яс бугадынъ аьр бириси мен, оьтпек савгасы болсын деп, зейтун май ман карыскан уьш куьренке энъ ийги ун аькелинъиз, аьр бир кошкар ман – эки куьренке; ¹⁵ он доьрт токлыдынъ аьр бириси мен – бир куьренке ун аькелинъиз. ¹⁶ Куьна ушин курманлыкка бир текеди шалынъыз. Оны дайымлык тутасяндырув курманлыкларга эм тийисли оьтпек эм шагыр садакаларына косып аькелинъиз.

¹⁷ Эртеси куьн он эки яс буга, эки кошкар эм он доьрт бирйыллык минсиз токлы аькелинъиз. ¹⁸ Бугалар, кошкарлар эм козылар ман тийисли оьтпек эм шагыр садакаларын, санына коьре белгиленгенше, аькелинъиз. ¹⁹ Куьна ушин курманлыкка бир текеди шалынъыз. Оны дайымлык тутасяндырув курманлыкка эм тийисли оьтпек эм шагыр садакаларына косынъыз.

²⁰ Уьшинши куьн он бир яс буга, эки кошкар эм он доьрт бирйыллык минсиз токлы аькелинъиз. ²¹ Бугалар, кошкарлар эм козылар ман тийисли оьтпек эм шагыр садакаларын, санына коьре белгиленгенше, аькелинъиз. ²² Куьна ушин курманлыкка бир текеди шалынъыз. Оны дайымлык тутасяндырув курманлыкка эм тийисли оьтпек эм шагыр садакаларына косынъыз.

²³ Доьртинши куьн он яс буга, эки кошкар эм он доьрт бирйыллык минсиз токлы аькелинъиз. ²⁴ Бугалар, кошкарлар эм козылар ман тийисли оьтпек эм шагыр садакаларын, санына коьре белгиленгенше, аькелинъиз. ²⁵ Куьна ушин курманлыкка бир текеди шалынъыз. Оны дайымлык тутасяндырув

курманлыкка эм тийисли оьтпек эм шагыр садакаларына косынъыз.

²⁶ Бесинши куьн тогыз яс буга, эки кошкар эм он доьрт бирйыллык минсиз токлы аькелинъиз. ²⁷ Бугалар, кошкарлар эм козылар ман тийисли оьтпек эм шагыр садакаларын, санына коьре белгиленгенше, аькелинъиз. ²⁸ Куьна уьшин курманлыкка бир текеди шалынъыз. Оны дайымлык тутасяндырув курманлыкка эм тийисли оьтпек эм шагыр садакаларына косынъыз.

²⁹ Алтыншы куьн сегиз яс буга, эки кошкар эм он доьрт бирйыллык минсиз токлы аькелинъиз. ³⁰ Бугалар, кошкарлар эм козылар ман тийисли оьтпек эм шагыр садакаларын, санына коьре белгиленгенше, аькелинъиз. ³¹ Куьна уьшин курманлыкка бир текеди шалынъыз. Оны дайымлык тутасяндырув курманлыкка эм тийисли оьтпек эм шагыр садакаларына косынъыз.

³² Етинши куьн ети яс буга, эки кошкар эм он доьрт бирйыллык минсиз токлы аькелинъиз. ³³ Бугалар, кошкарлар эм козылар ман тийисли оьтпек эм шагыр садакаларын, санына коьре белгиленгенше, аькелинъиз. ³⁴ Куьна уьшин курманлыкка бир текеди шалынъыз. Оны дайымлык тутасяндырув курманлыкка эм тийисли оьтпек эм шагыр садакаларына косынъыз.

³⁵ Сегизинши куьн, Мага табынар уьшин, йыйын озгарынъыз эм куьнделик куллыкларынъыздынъ бирисин де этпенъиз. ³⁶ Тутасяндырув курманлыкка бир яс буга, бир кошкар эм ети бирйыллык минсиз токлы аькелинъиз. Отта пискен бу курманлыктынъ аьруьв ийиси Мага ярар. ³⁷ Буга, кошкар эм козылар ман тийисли оьтпек эм шагыр садакаларын, санына коьре белгиленгенше, аькелинъиз. ³⁸ Куьна уьшин курманлыкка бир текеди шалынъыз. Оны дайымлык тутасяндырув курманлыкка эм тийисли оьтпек эм шагыр садакаларына косынъыз.

³⁹ Мен – Раббий. Бу курманлыкларды Мага озинъиздинъ дайымлы байрамларынъызда, ант пан яде савгага аькелетаган тутасяндырув курманлыкларга, оьтпек эм шагыр садакаларына эм уьлестирилген курманлыкларга косып аькелинъиз».

30 ¹Муса Израил улларына Раббийдинъ баъри буйырган затларын айтты.

Ант этув акында йорыклар

²Муса Израилдинъ ырувларынынъ басшыларына айтты: «Собйтип Раббий буйырган: ³Эгер аьдем Мага ант этсе яде озин ваьде мен байласа, озининъ созин бузбасын, ама баъри айткан затын толтырсин.

⁴Эгер аьле де атасынынъ уйинде яшайтаган яс кыз, Мага ант берсе яде озин ваьде мен байласа, ⁵а онынъ атасы анты яде берген соьзи акында эситип, ога бир зат та айтпаса, онынъ баъри антлары эм озин байлаган ваьдеси куьшин йоймайды. ⁶Тек эгер, онынъ атасы, эситип, тыюв салса, онынъ берген баъри анты яде ваьдеси куьшин йояды; Мен оны кеширеекпен, неге десе атасы ога тыюв салган.

⁷Эгер кыз, ант эткен болып яде, ойламай, авызыннан шыккан соьз бен байланган болып, киевге барса, ⁸а онынъ эри, ол зат акында эситип, ога бир зат та айтпаса, онынъ баъри антлары эм озин байлаган ваьдеси куьшин йоймайды. ⁹Ама эри, ол зат акында эситип, тыюв салса, онынъ антын яде, ойламай, авызыннан шыккан соьзин токтатса, Мен Раббий оны кеширермен.

¹⁰Ама кайдай ант пан да, эгер тул хатын яде букыж кыскаяклы озин байласа, анты куьшин йоймайды.

¹¹Эгер кыскаяклы, эри мен яшай турып, ант берсе, яде, антласып, озин ваьде мен байласа, ¹²а эри ол зат акында эситсе, эм эситип, ога бир зат та айтпаса эм тыймаса, онынъ баъри антлары эм ваьделери куьшин йоймайды. ¹³Ама эри, олардынъ акында эситип, оларды токтатса, онынъ берген антлары эм авызыннан шыккан ваьдеси куьшин йояды: эри оларды токтаткан, эм Мен — Раббий кыскаяклыды кеширеекпен. ¹⁴Эри онынъ аьр бир антын яде ваьдесин бегитпеге яде токтатпага болады. ¹⁵Ама эри куьннен куьнге ога бир зат та айтпай турса, ол онынъ антларын эм озин байлаган ваьдесин бегитеди. Эгер ол, эситип, пишесине бир зат та айтпаса, ол онынъ баъри антларын эм ваьдесин бегитеди. ¹⁶Эгер эситкеннен сонъ, бир кесек заманнан сонъ айтса, эри онынъ шуьши уьшин яваплы болаяк».

¹⁷ Сондай Раббийдинъ Мусага, эри мен хатыны арасында, атасы эм энди де онынъ уйинде яшайтаган яс кызы ман ай-касувы акында берген йорыклары.

Мидияншыларды язалав

31 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Мидияншылардан* Израил уллары ушин оыш ал. Оннан сонъ сен оылеексинъ эм ата-бабаларынъа коышеексинъ».

³Муса Израил улларына айтты: «Аьскерлеринъизди, мидияншылар ман согысып эм Раббийдинъ Мидияннан оышин алар ушин, савытланъыз. ⁴Аьр бир Израил ырувыннан согыспага мынъар эр киси йиберинъиз».

⁵Израил ырувлары он эки мынъ согыска савытланган аьскер аьзирледи, аьр бир ырувдан мынъ аьдем. ⁶Муса оларды согыспага йиберди – аьр бир ырувдан мынъар – дин куллыкшы Элазардынъ улы Пинхас пан, ол оьзи мен кие ердинъ савытсабасын эм согыска шақырув карнайларын алды.

⁷Олар мидияншылар ман, Раббийдинъ Мусага буйырганынша, согыстылар, эм баьри эрлерди кырдылар. ⁸Баскалар ман бирге олар Эвиди, Рекемди, Сурды, Хурды эм Ревады – Мидияннынъ бес патшасын оылтирдилер. Тагы да олар кылыш пан Биламды, Беордынъ улын оылтирдилер. ⁹Израил уллары есирге Мидиян хатынларын эм балаларын алдылар, туварларын, отарларын, мал-муьлклерин олжага алдылар. ¹⁰Олар мидияншылар яшаган баьри калаларды эм баьри конысларын яктылар. ¹¹Олар баьри олжады эм табынышларды – эм аьдемлерди, эм малларды – алдылар ¹²эм есирге туьскенлерди, олжады эм табынышларды Мусага, дин куллыкшы Элазарга эм Израил ямагатына оьз конысларына аькелдилер. Коныс Моав тегислигиндеги Йордан сувынынъ Ерихо шахарына карсылас турган.

¹³Муса, дин куллыкшы Элазар эм халктынъ етекшилери коныстынъ тысына олардынъ алдына шыктылар. ¹⁴Муса

*^{31:2}Раббий Оьзининъ халкын, Моавтынъ патшасы Балак Израилди наьлетлемеге эм оларды ялган кудай Баалга кылынмага эм баска миллетли кыскаякыларга уйлендирмеге каьрлегени ушин, мидияншыларды язаламага шақырады (кара: 22:4-6 эм 25:1-18).

согыстан кайткан аьскер басшыларына – мыншыларга эм туьменшилерге – каарланды.

¹⁵«Сиз кыскаяклыларды неден сав калдыргансыз? – деп сорады олардан Муса. – ¹⁶Олар, Биламнынъ насихаты ман, Исраил улларынынъ Пеорда болган ислерде Раббийге саткыншылык этуьвине себеп эткенлер, эм Раббийдинъ халкына кыргын тийген. ¹⁷Баьри яс балаларды оьлтиринъыз. Эр кисилер мен болган баьри кыскаяклыларды оьлтиринъыз, ¹⁸ама эр кисиди сынамаган кызларды оьзинъызге калдырынъыз. ¹⁹Баьри аьдем оьлтиргенлерди эм оьлиге тийгенлерди коныстынъ тысында калдырынъыз. Уьшинши эм етинши куьнлерде оьзинъызди эм есирге туьскенлерди тазаланъыз. ²⁰Баьри кийимлерди эм териден, эшки юннен эм агаштан этилген баьри затларды тазаланъыз».

²¹Дин куллыкшы Элазар согыста болган аьскершилерге айтты: «Мине Раббий Мусага берген Таураттынъ йорыгы: ²²алтын, куьмис, ез, темир, калай, коргай ²³эм баьри отта янмайтаган затты оттан озгармага керек. Олар тазаланган сонъ, сол затларды тазалав сувыннан оьткермеге керек. Баьри отта янатаган затларды сувдан озгарынъыз. ²⁴Етинши куьн кийимлеринъызди ювынъыз эм таза боларсыз. Оннан сонъ коныска кирмеге боласыз».

Олжады боьлуьв

²⁵Раббий Мусага айтты: ²⁶«Дин куллыкшысы Элазар эм халктынъ аьеллер сакаманлары ман баьри есирлерди эм малды сананъыз. ²⁷Олжады согыста катнаскан аьскершилер эм ямагаттынъ калганы арасында яртылай боьл. ²⁸Мен – Раббий. Аьскерде болганлардынъ уьлсиннен Меним уьлсимди айыр, аьр бир бес юз есирден, бугалардан эм сыйырлардан, эшеклерден, койлардан эм эшкилерден бирер. ²⁹Сол уьлистинъ яртысыннан, Меним уьлсим деп, дин куллыкшы Элазарга бер. ³⁰А калган Исраил улларынынъ яртысындыкыннан аьр бир элли есирдинъ бириннен, бугалардан, сыйырлардан, эшеклерден, койлардан эм эшкилерден бирер – кайсы малдан да – левийшилерге бер, оларга Раббийдинъ кие шатыры аманатланган».

³¹ Муса эм дин куллыкшы Элазар, Мусага Раббий буйырганынша, эттилер.

³² Аьскершилер баьрисиннен олжага алдылар: ³³ 72 000 кой эм эшки, ³⁴ 61 000 эшек ³⁵ эм 32 000 эр сынамаган кыз.

³⁶ Согыста катнаскан аьскершилердинъ уьлиси:

³⁷ 337 500 кой эм эшки, олардан Раббийдинъ уьлиси 675 мал;

³⁸ 36 000 оьгиз, олардан Раббийдинъ уьлиси 72 мал;

³⁹ 30 500 эшек, олардан Раббийдинъ уьлиси 61 мал;

⁴⁰ 16 000 кыз есир, олардан Раббийдинъ уьлиси 32 кыз болды.

⁴¹ Муса бу уьлисти дин куллыкшы Элазарга, Мусага Раббий буйырганынша, Раббийдинъ уьлисиндей этип, берди.

⁴² Муса, калган Исраил улларына деп, аьскершилердинъ уьлисиннен айырылган уьлисте — ⁴³ ямагатка дегеннинъ яртысы — 337 500 кой эм эшки, ⁴⁴ 36 000 оьгиз, ⁴⁵ 30 500 эшек ⁴⁶ эм 16 000 кыз есир болды. ⁴⁷ Исраил улларына деп айырган уьлистинъ яртысыннан Муса аьр бир элли есирден эм айванлардан бирер алды; Раббий ога буйырганынша, левийшилерге берди, оларга Раббийдинъ кие шатыры тапшырылган.

⁴⁸ Аьскер боьликлердинъ аькимлери — мынъшылар эм туьменшилер — Мусага келдилер ⁴⁹ эм ога айттылар: «Сенинъ кулларынь бизге бойсынган аьскерди санадылар, биревиде йойылган йок. ⁵⁰ Эм биз Раббийге савгага деп, аьр кимимиз казанган алтыннан аькелдик: колга байлавышлар, билезиклер, юзиклер, сыргалар эм баалы тас мойшақлар — Раббийдинъ алдында гуьнадан тазаланар уьшин».

⁵¹ Муса эм дин куллыкшы Элазар олардан бу алтынды безеклер кебинде алдылар. ⁵² Мынъшылар эм туьменшилер Муса эм Элазарга Раббийге савгага деп аькелген алтын эки юзге ювык килограмм* шекти. ⁵³ Калган аьскершилер, аьр кими, олжадан оьзининъ уьлисин алган. ⁵⁴ Муса эм дин куллыкшы Элазар алтынды мынъшылар эм туьменшилерден алдылар эм, ол Исраил улларынынъ енъуьви акында эскертуьв болсын деп, Раббийдинъ кие шатырына киргисттилер.

* ^{31:52} Тувра маьнеси: «он алты мынъ ети юз элли шекель».

*Йордан сувыннан куьнтуварга ерлерди боьлуьв
(Шер. 3:12-20)*

32 ¹Рубен эм Гад ырувларынынъ бек коьп малы бар эди. Олар Язердинъ эм Гиладтынъ ерлери малга аьруьв экенин коьрдилер. ²Мусага, дин куллыкшы Элазарга эм халктынъ етекшилерине келип, олар айттылар: ³«Атарот, Дивон, Язер, Нимра, Хешбон, Элеале, Севам, Нево эм Беон шахарлары – ⁴Раббий Исраилдинъ халкына бойсындырган бу ерлер малга бек аьруьв, а сенинъ кулларыньда мал бар. ⁵Эгер биз сенде разылык тапкан болсак, – дедилер олар, – бу ерлер сенинъ кулларыньа иеликке тийсин. Бизди Йордан сувыннан оьткерме».

⁶Рубен эм Гад ырувларына Муса булай деди: «Сизинъ кардашларыньыз кавгага бараяклар, а сиз мунда олтыраяксызба? ⁷Неге сиз Исраил улларында оларга Раббий берген ерге коьшпеге ымтылысларын басасыньыз? ⁸Собьтип сизинъ аталарыньыз, мен оларды Кадеш Барнеядан бу ерди карамага йибергенде, эткенлер. ⁹Эшкол озенине келип эм ерди коьрип, олар Исраил улларында Раббий оларга берген ерге бармага ымтылысларын тыйган. ¹⁰Сол куьн Раббий каарланган эм ант эткен: ¹¹„Мен – Раббий. Мысырдан кеткенлер, йырма ясыннан алып эм оннан уйкенлери, Мен Ибрагим, Исхак эм Якыпка ант эткен ерди коьрмееклер, неге десе олар Мага ак юректен кылынмаганлар; ¹²эш бирев де, тек Кеназ сойыннан Епуннединъ улы Калев эм Нуннынъ улы Ешу болмаса. Олар Мага ак юректен кылынганлар“. ¹³Раббий Исраилге каарланды эм халк, Онынъ коьзининъ алдында кыянат эткен несил йок болганша, кырк йыл бойынша шоьлде кезди. ¹⁴А энди сиз, куьналылардынъ тувдыклары, аталарыньыздынъ орнына тургансыз эм Раббийдинъ Исраилге каарын тагы да бек куьшли тутандырасыз! ¹⁵Эгер сиз Раббийге бойсынмага унамасаныьыз, Ол бу халкты тагы да шоьлликте калдырар, эм сиз олардынъ кырылганына шуьшли болаяксыз».

¹⁶Олар Мусага ювыклап келдилер эм булай дедилер: «Биз мунда туварларымызга авлалар, эм хатынларымызга эм балаларымызга шахарлар курармыз, ¹⁷оннан сонъ биз савытланмага

эм Исраил улларын оларга уылис этип берилген ерге аькел-меге аьзир болаякпыз. А ол заманда бизим хатынларымыз эм балаларымыз беркитилген шахарларда, бу ердинь яшавшыларыннан кавыфсызлыкта, яшаяклар. ¹⁸ Аьр бир Исраил улы оьз ер уылисин алмай, биз уыймизге кайтпаякпыз. ¹⁹ Биз олар ман ер уылисин Йорданнынъ аргы ягасында алмаякпыз, неге десе бизим ер уылисимиз бизге бу ягасында, куьнтувар бетинде тийген».

²⁰ Муса оларга айтты: «Эгер сиз сол затты этсенъиз, Раббий уьшин согысаяк болып, савытланынъыз, ²¹ аьр киминъиз Раббийдинъ буйырыгы ман Йорданнынъ аргы ягасына савытлы болып оьгинъиз. Раббий явларын оьзининъ алдында куваяк. ²² Сол заманда, ер Раббийге бойсынганда, сиз кайтпага болаяксыз. Сол заманда сиз Раббий эм Исраил алдында оьз борышларынынъздан эркин болаяксыз, эм бу ерге сиз Раббийдинъ разылыгы ман иелик суьрерсиз. ²³ Ама сиз сол затты этпесенъиз, сиз Раббий алдында куьналы боласыз эм билинъиз: куьна уьшин шуьшинъизге еткерилип, язаланмай калмаяксыз. ²⁴ Хатынларынынъызга эм балаларынъызга шахарлар, отарларынъызга авлалар куранъыз, ама ваьде берген соьзинъизди толтырынъыз».

²⁵ Гад эм Рубен ырувлары Мусага айттылар: «Биз – сенинъ кулларынъ. Биз, бизим иемиз буйырганша, этермиз. ²⁶ Бизим балаларымыз эм хатынларымыз, отарларымыз эм баьри малларымыз мунда, Гиладтынъ шахарларында калсынлар. ²⁷ А сенинъ кулларынъ, баьриси де согыспага деп савытланган, Раббий уьшин согыспага, бизим иемиз буйырганша, аргы якка оьтерлер».

²⁸ Сол заманда Муса дин куллыкшы Элазарга, Нуннынъ улы Ешуга, Исраил халкынынъ аьеллерининъ басшыларына олардынъ акында буйырык берди. ²⁹ Муса оларга айтты: «Эгер Гад эм Рубен ырувлары, баьриси де согыска деп савытланып, сиз бен Раббийдинъ алдында Йордан сувынынъ аргы ягына оьтселер, ер сизге бойсынганда, оларга иеликке Гиладтынъ ерин беринъиз. ³⁰ Эгер савытланып, сиз бен аргы якка оьтпеселер, сиз бен оьз ер уылислерин Кенаннан алсынлар».

³¹ Гад эм Рубен ырувлары явапладылар: «Биз — сенин кулларың. Биз, Раббий бизге буйырганша, этермиз. ³² Раббийдинь буйырыгы ман Кенанга оьтермиз, ама бизге тийген ер ульиси Йордан сувынынь бу ягында бизики болып калсын».

³³ Сол заманда Муса Гадтынь, Рубеннинь ырувына эм Юсыптынь улы Манашединь ырувынынь яртысына, Амор патшасы Сихоннынь кыралын эм Башан патшасы Огтынь кыралын — баьри ерлерин — шахарлары ман эм тоьгерегиндеги ерлери мен берди.

³⁴ Гадшылар Дивон, Атарот, Ароер, ³⁵ Атротшопан, Язер, Йогбоха, ³⁶ Бетнимра эм Бетхаран шахарларын курадылар, эм малларына авлалар эттилер. ³⁷ А рубеншилер Хешбон, Элеале, Кирятаим, ³⁸ Нево и Баалмеон (бу эки шахардынь аты туьрлендирилген) эм Сивма шахарларын курадылар. Олар яньыдан куралган шахарларга баска атлар бердилер.

³⁹ Манашединь улы Макирдинь тувдыклары, Гиладка келип, оны басып алдылар эм оннан аморшыларды кувдылар. ⁴⁰ Муса Гиладты Манашединь улы Макирдинь сойына берди, эм олар онда орынластылар. ⁴¹ Яир, Манашединь тувдыгы, мунда бир неше авылды басып алды эм оларды Хаввот Яир* деп атады. ⁴² А Новах атлы бирев Кенатты тоьгерегиндеги авыллары ман басып алды эм, оьзине багыслап, Новах деп атады.

Израил улларынынь коныслары

33 ¹ Мине Израил улларынынь аьскер куьплери мен, Муса эм Харуннынь басшылыгы ман Мысырдан шыкканда, олардынь йолындагы коныслары. ² Раббийдинь буйырыгы ман, Муса олардынь йолындагы конысларын язып барды. Мине олардынь коныслары ман йоллары.

³ Израил уллары Рамсес шахарыннан биринши айдынь [навруз-коькек] он бесинши куьнинде Азатлык байрамынынь эртеси куьнинде йолга шыктылар. ⁴ Олар, Раббий оьлтирткен тунгышларын коьмип турган мысыршылардынь коьз алдында, йигерли йол шыктылар. Соьйтип Раббий мысыршылардынь аллаларыннан уллы болганын коьрсетти.

* ^{32:41} Хаввот Яир: Яирдинь авыллары.

⁵ Израил уллары Рамсести калдырдылар эм Сукотта токтадылар.

⁶ Олар Сукотты калдырдылар эм Этамда токтадылар, шоьликтинь шетинде.

⁷ Олар Этамды калдырып, Баалсепоннынъ куьнтуварындагы Пихахиротка бурылдылар эм Мигдолдынъ касында токтадылар.

⁸ Олар Пихахиротты калдырдылар, денъизди обтип, шоьликке шыктылар, Етам шоьллигинде ушь куьн юрип, Марада токтадылар.

⁹ Олар Марады калдырдылар эм Эйлимге келдилер, онда он эки булак эм етпис пальма терек бар эди, мунда токтадылар.

¹⁰ Олар Эйлимди калдырдылар эм Кызыл денъиздинъ янында токтадылар.

¹¹ Олар Кызыл денъизди калдырдылар эм Син шоьллигинде токталдылар.

¹² Олар Син шоьллигин калдырдылар эм Допкада токтадылар.

¹³ Олар Допкады калдырдылар эм Алушта токтадылар.

¹⁴ Олар Алушты калдырдылар эм Репидимде токтадылар, онда халктынъ сувсаганын кандыргандай сув да йок эди.

¹⁵ Олар Репидимди калдырдылар эм Синай шоьллигинде токтадылар.

¹⁶ Олар Синай шоьллигин калдырдылар эм Киврот Хаттаавада токтадылар.

¹⁷ Олар Киврот Хаттаавады калдырдылар эм Хасеротта токтадылар.

¹⁸ Олар Хасеротты калдырдылар эм Ритмада токтадылар.

¹⁹ Олар Ритмады калдырдылар эм Риммон Пересте токтадылар.

²⁰ Олар Риммон Перести калдырдылар эм Ливнада токтадылар.

²¹ Олар Ливнады калдырдылар эм Риссада токтадылар.

²² Олар Риссады калдырдылар эм Кеелатта токтадылар.

²³ Олар Кеелатты калдырдылар эм Шапер тавдынъ касында токтадылар.

²⁴ Олар Шапер тавын калдырдылар эм Харадада токтадылар.

²⁵ Олар Харадады калдырдылар эм Макелотта токтадылар.

- 26 Олар Макелотты калдырдылар эм Тахатта токтадылар.
27 Олар Тахатты калдырдылар эм Терахта токтадылар.
28 Олар Терахты калдырдылар эм Миткада токтадылар.
29 Олар Миткады калдырдылар эм Хашмонада токтадылар.
30 Олар Хашмонады калдырдылар эм Мосеротта токтадылар.
31 Олар Мосеротты калдырдылар эм Бенеяаканда токтадылар.
32 Олар Бенеяаканды калдырдылар эм Хор Хагидгадта токтадылар.
33 Олар Хор Хагидгадты калдырдылар эм Йотватада токтадылар.
34 Олар Йотватады калдырдылар эм Авронда токтадылар.
35 Олар Авронды калдырдылар эм Эсьонгеверде токтадылар.
36 Олар Эсьонгеверди калдырдылар эм Зин шоьллигинде, Кадеште токтадылар.
37 Олар Кадешти калдырдылар эм Хор тавынынъ янында, Эдомнынъ мажасында, токтадылар.
38 Раббийдинъ буйырыгы ман дин куллыкшы Харун Хор тавына коьгерилди эм бесинши айдынъ биринши куьнинде [шилле-сары тамбыз], Израил уллары Мысырдан кеткенининъ кыркыншы йылында, онда ян берди. 39 Харун, Хор тавында ян бергенде, юз йырма уьш ясында эди.
40 Кенан ерининъ кубыласында орынласкан Негевте Кенан патшасы Арад Израил улларынынъ келуьвин эситти.
41 Олар Хор тавын калдырдылар эм Салмонада токтадылар.
42 Олар Салмонады калдырдылар эм Пунонда токтадылар.
43 Олар Пунонды калдырдылар эм Овотта токтадылар.
44 Олар Овотты калдырдылар эм Моавтынъ ериндеги Аваримнинъ опырагынларында токтадылар.
45 Олар Аваримди калдырдылар эм Дивонгадта токтадылар.
46 Олар Дивонгадты калдырдылар эм Алмон Дивлатайимде токтадылар.
47 Олар Алмон Дивлатайимди калдырдылар эм Неводынъ касындагы Аварим тавларында токтадылар.
48 Олар Аварим тавларын калдырдылар эм Йордан сувынынъ касындагы Моав тегислигинде, Ерихо шахарына карсылас токтадылар. 49 Моав тегислигинде токталып, олар Йордан бойын Бетьешимоттан Авелшиттимге дейим бийледилер.

Кенан еринде ерлесуьв

⁵⁰ Йордан сувы бойындагы Моав тегислигинде, Ерихо шахарынынъ янында, Раббий Мусага айтты: ⁵¹ «Исраил улларына булай буйырганымды айт: Йордан сувыннан Кенан ерине оьткенде, ⁵²бу ердинъ баьри яшавшыларын кувынъыз. Олардынъ тастан эм езден этилген бутларын* сындырынъыз, эм тоьбешик ерлердеги бутларга табынув орынларын бузгышланъыз. ⁵³Бу ерди бийленъыз эм онда ерлесинъыз, неге десе Раббий бу ерди сизге иеликке берген. ⁵⁴Ерди сыбага ман сойлар арасында боьлинъыз. Уьйкен сойга уьйкен ер уьлисин, кишкей сойга кишкей ер уьлисин беринъыз. Оларга сыбага ман кайсы ер туьссе, сол олардыкы болаяк. Ерди аталарынъыздынъ ьрувлары арасында боьлинъыз. ⁵⁵Эгер сиз бу ердинъ яшавшыларын кувмасанъыз эм калмага амал берсенъыз, калган аьдемлер сизинъ коьзинъызге шоькир, кабырганъызга тегенек болар. Олар сизди сиз яшаган ерде тынышылыкта коймаслар. ⁵⁶Сол заманда Мен сиз бен оларга этпеге мырат эткен затты этермен».

Кенаннынъ мажалары

34 ¹Раббий Мусага айтты: ²«Исраил улларына буйырык бер, оларга айт: Сиз Кенанга киргенде, сизге берилеек уьлис ерлердинъ мунадай мажалары болаяк.

³Кубыла ягы Зин шоьллигиннен Эдомнынъ мажалары ман бойлап созылаяк. Кубыла мажаларынъыз Оьли денъизиннен басланып, ⁴кубылага, Каракурт тав кешуьвине, Зин шоьллигиннен озып, Кадеш Барнея шахарынынъ кубыласына созылаяк. Оннан Хасар Адар эм Асмона авылларына бараяк, ⁵соннан Мысырдынъ мажасындагы кишкей сувга бурылып, Ер арасы денъизде токтаяк.

⁶Сизинъ куьнбатар мажаларынъыз Ер арасы денъиздинъ ягалары болаяк. Ол сизинъ куьнбатардагы мажаларынъыз.

⁷Керуьв мажаларынъыз Ер арасы денъизден Хор тавына дейим, ⁸Хор тавыннан Лево Хаматка дейим. Оннан мажа

* 33:52 Бутлар: оьтирик таьнърилер.

Седадка созылаяк, ⁹ Зипронга дейим тартылаяк эм Хасар Энанда токтаяк. Бу сизинь керуув мажаларынъыз.

¹⁰ Куьнтувар мажаларынъыз Хасар Энаннан Шепамга созылаяк. ¹¹ Мажа Шепамнан Ривлага Айиннинь куьнбатар ягы ман созылаяк; оннан Киннерет коблининь куьнтуварындагы тоьбелерге дейим тартылаяк. ¹² Оннан мажа Йордан сувына туьсеек эм Оьли денъызге созылаяк.

Бу сизинь еринъыз — аьр бир яктагы мажалары ман».

¹³ Муса Исраил уларына буйырды: «Бу ерлер — сиз сыбага ман алаяк ерлеринъыз. Раббий оларды тогыз ырувга эм бир ырувдынъ яртысына береек, ¹⁴ неге десе Рубеннинь, Гадтынъ эм Манашединъ ырувынынъ яртысы оьзлерининь ер уьлислерин алганлар. ¹⁵ Бу эки ырув эм бир ырувдынъ яртысы ер уьлислерин Йордан сувынынъ куьнтувар бетинде, Ерихога карсылас алганлар».

Ерди уьлислерге боьлмеге яваплы аьдемлер

¹⁶ Раббий Мусага айтты: ¹⁷ «Мине сизге ерди пайлаяклардынъ атлары: дин куллыкшы Элазар эм Ешу, Нуннынъ улы. ¹⁸ Ерди боьлмеге ярдам этер уьшин, аьр бир ырувдан етекши сайланъыз. ¹⁹ Мине олардынъ атлары:

Калев, Епуннединъ улы, Юдадынъ ырувынынъ етекшиси;

²⁰ Шемуел, Аммихудтынъ улы, Шимоннынъ ырувынынъ етекшиси;

²¹ Элидад, Кислоннынъ улы, Беняминнынъ ырувынынъ етекшиси;

²² Буккий, Йоглидинъ улы, Данныхъ ырувынынъ етекшиси;

²³ Ханниел, Эподтынъ улы, Юсыптынъ улы Манашединъ ырувынынъ етекшиси;

²⁴ Кемуел, Шиптаннынъ улы, Юсыптынъ улы Эпрайымнынъ ырувынынъ етекшиси;

²⁵ Элисапан, Парнактынъ улы, Завулоннынъ ырувынынъ етекшиси;

²⁶ Палтиел, Азаннынъ улы, Иссакардынъ ырувынынъ етекшиси;

²⁷ Ахихуд, Шеломидинъ улы, Ашердинъ ырувынынъ етекшиси;

²⁸ Педахел, Аммихудтынъ улы, Напталийдинъ ырувынынъ етекшиси».

²⁹ Бу етекшилерге Раббий Исраил улларына Кенаннынъ ерлерин уылислеп пайламага буйырды.

Левийшилерге берилген шахарлар

35 ¹Моав тегислеринде Йордан сувынынъ касында, Ерихо шахарына карсыласта, Раббий Мусага буйырды: ²«Исраил уллары озлеринынъ ер уылислериннен левийшилерге яшар ушин шахарлар берсинлер. Шахарлардынъ тоьгерегиндеги яйлавлардан да беринъиз. ³Ол заманда оларда яшамага шахарлары эм туварларына, отарларына эм баска малларына отлаклары болаяк. ⁴Сиз левийшилерге берген шахарлардынъ тоьгерегиндеги отлаклар шахардынъ иргеси бойы ман 1000 карыга [450 метр] созылсын. ⁵Шахардынъ тысыннан куьнтуварга 2000 кары [900 метр], кубылага 2000 кары, куьнбатарга 2000 кары, керуьвге 2000 кары оьлшенъиз, шахар — ортасында болсын. Бу ер оларда малларга шахар отлагы болаяк.

⁶Сиз левийшилерге береек шахарлардынъ алтысы ясырынув шахарлары болсынлар. Онда биревди оьлтирген ясырынмага болаяк. Левийшилерге де кырк эки шахар беринъиз. ⁷Сиз левийшилерге береек шахарлардынъ саны баьри кырк сегиз болсын. ⁸Левийшилерге Исраил улларынынъ ер уылисиннен берген шахарларынъыз аьр бир ырувдынъ уылисининъ карарына коьре берилеек: уылиси уьйкен ырувдан коьлем шахарлар алынъыз, ама уылиси аз ырувдан аз шахарлар алынъыз».

Ясырынув шахарлары

(Шер. 4:41-43; 19:1-14; Еш. 20:1-9)

⁹Раббий Мусага айтты: ¹⁰«Исраил улларына карап айт: Сиз Йордан сувыннан Кенанга оьткенде, ¹¹оьзинъызге ясырынув шахарларын сайланъыз, онда абайламай аьдем оьлтирген аьр бир аьдем ясырынмага болаяк. ¹²Олар оьш алувышдан тасаланув ери болаяк, аьдем оьлтирген оьш алувышдан, ямагат алдында тоьрелерге эткен иси ушин явап бермей турып, оьлип кетпес ушин, онда ясырынмага болаяк. ¹³Сиз белгилеек алты шахар сизде ясырынув шахарлары болаяк. ¹⁴Йордан

сувынынъ бу бетинде уш шахарды эм Кенанда уш шахарды ясырынув шахарлары этип белгиленъиз. ¹⁵ Бу алты шахар Исраил улларына, сизинъ аранъызда келип калганларга эм ят аьдемлерге тасаланув ери болаяклар: мунда абайламай кетип аьдем оьлтирген ясырынмага болаяк.

¹⁶ Эгер бир аьдем баскады темир зат пан сокканда, ол оьлсе, ол — аьдем оьлтирувщи. Аьдем оьлтирген оьлмеге тийисли.

¹⁷ Яде аьдемнинъ колында оьлтirmeге болаяктай тас болса, ол оны ман баска биревди согып оьлтирсе, ол аьдем — аьдем оьлтирувщи. Аьдем оьлтирген оьлмеге тийисли. ¹⁸ Яде аьдемнинъ колында согып оьлтиргендей агаш зат болып, ол баска биревди согып оьлтирсе, ол аьдем — аьдем оьлтирувщи. Аьдем оьлтирген оьлмеге тийисли.

¹⁹ Тоьгилген кан ушшин оьш алуvшы — оьлтирилгенге ювк аьдем болсын; аьдем оьлтиргенге йолыкса, оны оьлтисин. ²⁰ Эгер аьдем, бакыл этип, баска биревди ийтесе яде ога бир затты йиберип, согып оьлтирсе,

²¹ яде явласканда, юмырыгы ман согып оьлтирсе, ол аьдемди оьлтirmeге керек: ол — аьдем оьлтирувщи. Тоьгилген кан ушшин оьш алуvшы — оьлтирилгенге ювк аьдем болсын;

аьдем оьлтиргенге йолыкса, оны оьлтисин.

²² Тек эгер аьдем, явласпай, анъсыздан биревди ийтесе яде абайсыз ога бир зат йиберсе, ²³ яде оны коьрмей, оьлтирип болгандай ога тасты туьсирсе, эм ол оьлсе, явласпай эм яманлык сагынмаганлай,

²⁴ аьдем оьлтирувщи эм оьш алуvшы арасында ямагат бу йорыклар ман тоьрешилик этсин. ²⁵ Ямагат, аьдем оьлтирувщиди кан оьш алуvшыдан коршаласын, оны артына ясырынув шахарына йиберсин. Ол онда, кие май ман майланган бас дин куллыкшы оьлгенше, яшамага болады.

²⁶ Тек эгер дейим аьдем оьлтирген кашып кеткен ясырынув шахарыннан шыкса ²⁷ эм тоьгилген кан ушшин оьш алуvшы оны шахардынъ тысында тапса, оьшши оны, ол шуьшли болмаса да, оьлтirmeге болады. ²⁸ Аьдем оьлтирген ясырынув шахарында, бас дин куллыкшысы оьлгенше, яшамага керек. Тек бас дин куллыкшысы оьлгеннен сонъ, ол уйине кайтпага керек.

²⁹ Сондай, сиз кайда яшасанъыз да, сизге эм келеектеги несиллерге белгиленген йорыклар.

³⁰ Аьр бир аьдем оьлтиргенди, шаатлардынъ коьрсетуьви мен, оьлим язасына еткермеге тийисли. Ама бир шааттынъ коьрсетуьви мен оьлим язасына еткермеге тиймейди.

³¹ Аьдем оьлтируьвшинъ янын саклар уьшин, оннан тоьлев алманъыз. Оны соьзсиз де оьлим язасына еткермеге тийисли.

³² Ясырынув шахарына кашканнан, эгер ол, бас дин куллыкшысы оьлмей, оьз ерине кайтаман десе, тоьлев алманъыз.

³³ Оьзинъыз яшайтаган ерди арамламанъыз. Кан тоьгуьв ерди арамлайды, эм кан тоьгилген ер тек онда кан тоьккен аьдемнинъ оьзининъ каны ман тазаланады. ³⁴ Оьзинъыз яшайтаган эм Мен сизинъ аранъызда болган ерди арамламанъыз. Мен, Раббий, дайым Исраил улларынынъ арасында яшайман».

*Эрге барган кыскааяклардынъ асаба уьлислери
(Сан. 27:1-11)*

36 ¹ Юсып улларына байыр сойлардан Манаше улы Макирдинъ улы Гиладтынъ сойынынъ аьел басшылары Мусага эм етекшилерге – Исраилдинъ баска сойларынынъ аьел басшыларына – келдилер. ² Олар айттылар: «Бизим бийимизге Исраил улларына ер пайларын бермеге буйырганында, Раббий бизим ьрувдасымыз Селопхадтынъ ер пайын онынъ кызларына бермеге буйырды. ³ Ама олар баска Исраил ьрувларына киевге барса, олардынъ ер пайлары бизим аталарымыздынъ ерлериннен алынып, олар келин болган ьрувдыкына косылаяк. Сойтип бизге тийген ер уьлисининъ кесеги бизден алынаяк. ⁴ Исраил улларында мереке йылы* еткенде, бу кесек пайлары олар келин болган ьрувдыкына косылаяклар, эм олардынъ ер пайлары бизим аталарымыздынъ ерлериннен алынаяклар».

⁵ Сол заманда Раббийдинъ соьзи мен Муса Исраил улларына буйырык берди: «Юсыптынъ ьрувынынъ тувдыкларынынъ айтувы – дурыс. ⁶ Раббий Селопхадтынъ кызлары акында буйырады: „Оларга киевге кимге де бармага болады, тек ьрув олардынъ атасынынъ ьрувы ишинде. ⁷ Исраилде ер пайлары бир ьрувдан бир ьрувга коьшпеге болмайды. Аьр бир Исраил улы ата-бабалардан алган ьрув пайын ысласын.

* ^{36:4} Мереке йылы: кара Лев. 25:8-55.

⁸ Аьр бир Израил ырувында ер пайлары болган кызлар киевге аталарынынъ ырувларына киретаган сой ишинде барсынлар, Израил уллары ата-бабаларынынъ ер пайларына ие болгандай.

⁹ Ер пайлары ырувдан ырувга коьшпеске керек. Баьри Израил ырувлары оьзлерине тийген ер пайларын ысласынлар“».

¹⁰ Селопхадтынъ кызлары, Раббий Мусага буйырганынша, эттилер. ¹¹ Махла, Тирса, Хогла, Милка эм Ноа, Селопхадтынъ кызлары, ата ырувы беттен боьлелерине киевге бардылар.

¹² Олардынъ эрлери Юсыптынъ улы Манашединъ тувдыклары эдилер, эм олардынъ ер пайлары ата сойынынъ ырувында калдылар.

¹³ Сондай Раббийдинъ Муса аркалы Йордан сувынынъ янында, Ерихо шахарына карсылас болган Моав тегисликлеринде Израил улларына берген буйырыклары эм йорыклары.

МУСА ПАЙХАМБАРДЫНЪ БЕСИНШИ КИТАБЫ

ШЕРИАТТЫНЪ КАЙТАРАЛАНУВЫ

Таурат «Шериаттынъ кайтараланувы» деген китап пан тамамланады. Бу китаптынъ асыл негизи – Израил халкына Алладынъ шериатын еткисткен Мусадынъ сонъ насихатлары.

Кенанга кирмей турып, Моав еринде, Муса Израил улларына Алла шериатын эслерине салган эди. Кенанда олар сол шериаттынъ йорыкларына негизленип яшамага керек эди. Синай тавында биринши антласув беркитилгенли 40 йыл озган эди.

Китап Мусадынъ уыш уйкен сойлевиннен (1-4; 5-29; 30-31 боыликлери) эм тамамлав кесектен тузылген. Китаптынъ аты онынъ иштелигин ашыклап келеди – бу китапта алдыда келген уыш китаптан коыплеген йорыклар кайтарыладылар, оларга тек янъы буйырыклар, айырым да Израил улларына Кенанда бек керекли болаяклар. Энь де эсте калатаган: шериатты кабыл этип, йорыкларын толтырганларга тийисли баытелердинъ тизими, эм де Оны бузганларга да тийисли наылетлевлер акында билдирген боыликлер (27-30 боыликлер). Бу боыликлер Израилдинъ тарихин анълатпага эм анъламага ярдам этедилер.

Алладынъ пайхамбарлары эм увазшылары Израил уллары араларында болып, сансыз баыле-казалар акында айта келип, сол баытелер эм наылетлер басларына неге келгенин анълататаган эдилер (боытен де Еремия пайхамбар).

ШЕРИАТТЫНЪ КАЙТАРАЛАНУВЫ I

Белки де, Шериаттынъ кайтараланувы китабы бизим эрдан алдын VII оьмирде Алладынь Кие Уьйин янььыртканда табылган болар. Сол замандагы Йошия патша, эртеден мутылган Алладынь йорыкларын, соьйитип те Онынъ Соьзин толтырмаган аьдемлерге каратылган каргысларды эситип, Раббий алдында титреген эм корккан. Эне сол заманда, Исраил ямагатында аьле Муса заманыннан болмаган дин, тербия, акыл-кылык, рух ягыннан тазаланув басланады. Бу китап бир Аллага ьйнанувды эм буьтин ювыт халкына шериаттынъ асыл маьнеси – Раббийге сьйынувы болганын ашыклайды.

Исраил улларынынъ Хорев тавыннан кетуьви

1 ¹Мине бу китаптынъ иштелигинде Мусадынъ Исраил улларына айткан увазлары. Исраил уллары сол заманда Йордан сувынынъ куьнтуварындагы шоьлде, Суф шахарына карсы орынласкан Йордан туьзлигинде, Паран шахары ман Топел, Лаван, Хасерот эм Дизахав шахарлары арасында яшайтаган эдилер. ²Хорев тавыннан* Сеир тавдынъ йолы ман Кадеш Барнея оазисине барув тек он бир куьн алатаган эди**.

³ Он биринши айдынъ*** биринши куьнинде Мысырдан шыкканларынынъ кыркыншы йылында Муса, Раббий ога не зат эмир эткен болса, соны Исраил улларына айтты. ⁴ Бу зат Муса Хешбон шахарында яшаган Амор патшасы Сихонды эм йылдынъ бир яртысында Аштерот шахарында, ана бир яртысында Эдрей шахарында яшаган Башан патшасы Огды енъгеннен сонъ болган эди.

⁵ Моав еринде, Йордан сувынынъ куьнтуварында, Муса шериатты анълатып баслады: ⁶ «Раббий Алламыз Хорев тавында бизге, „Сосы тавдынъ касында яшаганынъыз боляк – деп, айтатаган эди. ⁷ Турагынынъызды йыйынъыз, аморшылардынъ эм тоьгереклериндеги кенаншылардынъ ерлерине барынъыз.

* ^{1:2} Хорев тавы: Синай тавы.

** ^{1:2} Исраил уллары Кадеш Барнеядан Алла оларга ваьде эткен ерге тез кирек эдилер. Ама Аллады тынъламаганлары уьшин, олар 40 йылды шоьлде калмага керек болдылар. Муса пайхамбар бу соьзлерди сол 40 йылдан сонъ айтады.

*** ^{1:3} Он биринши ай: январь-февраль.

ШЕРИАТТЫҢ КАЙТАРАЛАНУВЫ I

Бу ерлер Йордан тузлиги, тавлар, куьнбатардагы тав этеклери, Негев [кубыладагы шоьл], Ер арасы денъиз ягалары, Ливан тавлары эм уллы Эфрат сувына дейим созылган ерлер эдилер. ⁸ Каранъыз, мен сизге сосы ерди бердим. Барынъыз, Раббий аталарынъызга — Ибрагимге, Исхакка эм Якыпка — бермеге ант эткен ерге ие болынъыз“.

Ырувларга басшылар айырыладылар

⁹ Сол заманда мен сизге: „Сиз мага, тек озиме, авыр юксиз. ¹⁰ Раббий Алланъыз санынъызды озстирди, буьгуьн сиз, коьктеги юлдызлардай, коьп санлысыз. ¹¹ Аталарынъыз табынган Алла, Раббий, санынъызды мынъ кере озстирсин эм, ваьде эткениндей, сизди багысласын. ¹² Ама тек мен озим сизинъ эрис-суьрислеринъиздинъ авыр югин калай коьтерермен? ¹³ Оьз ырувларынъыздан даналарды, аьдил эм абырайы уьйкен болганларды аранъыздан айырынъыз, а мен оларды сизге басшы этип саларман“, — деп айткан эдим.

¹⁴ Сиз мага: „Айтатаганынъ дуьрыс“, — деп, явап бердинъиз.

¹⁵ Мен ырувларынъыздан даналарды, абырайлы болганларды айырып алдым эм сизге басшылар этип салдым: туьменши, юзбасшы, элибасшы, онбасшы эм ырув тамадасын да айырдым. ¹⁶ Сол заманда сизинъ озкимшилеринъизге эмир этип салдым: кардашларынъыз арасында, Израил уллары арасында да, Израил уллары ман ят аьдемлер арасында да болатанган эрис-суьрислерди тынъланъыз эм оларга аьдил озким шыгарынъыз деп. ¹⁷ Бет-юьзге караманъыз; абырайлы болганга да, болмаганга да бирдей озким шыгарынъыз. Бир аьдемнен де коркпанъыз. Оьким — Алладан. Бек кыйын ислерди мага аькелинъиз, мен тынъларман.

¹⁸ Соьйтип этпеге керек затлардынъ баьрисин де сизге айттым.

Израил уллары Алла буйырган ерге бармайдылар

¹⁹ Сонъ Раббийдинъ айткан буйырыгы ман, биз йолга шыктык. Хорев тавыннан шыгып, шети-кыйыры болмаган, озмиримизде коьрмеген коркынышлы шоьл мен аморшылардынъ тавлык ерине бардык. Ахырында Кадеш Барнея оазисине еттик. ²⁰ Сол заманда мен сизге: „Сиз аморшылардынъ тавлык ерине

еттинъиз, оны Раббий Алламыз бизге береди“, – деп айттым. ²¹ Кара, Раббий Алланъыз бу ерди сизге берди. Раббий, ата-бабаларынъыз табынган Алла, айтканындай, коьтерилинъиз эм ие болынъыз. Коркпанъыз: эш бир зат сизди уьркитпесин.

²² Сол заманда баьринъиз де келип мага, айттынъыз: „Алдыга аьдемлер йибереек, олар сол ерлерди тешкерип карасынлар, билсинлер эм кайсы йол ман бараягымызды, биз киреек шахарлардынъ акында хабарласынлар“.

²³ Мага сол ой ярады эм мен, аьр бир ьрувдан бирер айырып, он эки аьдем алдым. ²⁴ Олар турдылар, тавлык ерге коьтерилдилер, Эшкол озенине келдилер эм оны тешкердилер, таныдылар. ²⁵ Сол ерден емислерди алып, бизге, ойдагыларга, келдилер эм айттылар: „Раббий Алламыз бизге ийги ерди береди“.

²⁶ Ама сиз коьтерилмеге суйьмединъиз, Раббий Алланъыздынъ буйырыгына карсы шыктынъыз. ²⁷ Шатырларынъызда куьбирединъиз эм айттынъыз: „Раббий бизди коьрип болмайды. Ол бизди аморшылардынъ колына берип оьлтирер уьшин, Мысырдан алып шыккан. ²⁸ Биз кайда бармага керекпиз? Кардашларымыз бизди йигерсиз эттилер. Олар: Сол халк бизден куьшли эм бойлы; шахарлары онда уьйкен, иргелери коькке етеди. Биз онда тагы да дав бойлы Анактынъ тувдыкларын да коьрдик, – деп айттылар“.

²⁹ Сонда мен сизге: „Олардан коркпанъыз, уьркпенъиз. ³⁰ Раббий Алланъыз алдынъызда бараяк, согыста сизге ярдам этеек, Мысырда эм шоьлде коьзинъиздинъ алдында калай эткен болса, солай этеек: ³¹ сосы ерге дейим савлай йолынъыздынъ узаклыгында, атасы баласын алып юргендей, Раббий Алланъыз сизди етекшилегенин коьргенсинъиз“. ³² Ама сиз Раббий Алланъызга ьйнанмадынъыз. ³³ Ол, кешелерде от ишинде, куьндизлерде булытлар арасында сизге тыншаювга ер излеп, бараяк йолынъызды коьрсетер уьшин, алдынъызда барды.

³⁴ Раббий сизинъ созлеринъизди эситкенде, Ол бек ашувланды эм ант этти: ³⁵ „Сосы яман несилдинъ эш бир аьдеми Мен сизинъ аталарынъызга бермеге ваьде эткен берекетли ерди коьрмеек, ³⁶ тек Епуннединъ улы Калев болмаса. Ол оны коьреек, эм Мен ога эм онынъ тувдыкларына ол оьткен ерди береекпен, неге десе ол ак юректен Раббийге ьйнанган“.

³⁷ Сиз ушин Раббий мага да ашувланды эм айтты: „Сен де онда кирмеексинь. ³⁸ Ама сенинь ярдамшынъ Нун улы Ешу сол ерге басаяк. Онынъ коьнъилин коьтер, неге десе сол ерди асабалык этер ушин, ол Исраил улларын етекшилеек“. ³⁹ Сонъ Раббий баьримизге де айтты: „Явларынъыздынъ колына туйспеге боларлар деп, сиз корынып турган балаларынъыз эм яхшылыкты яманлыктан айырып билмеген улларынъыз сонда бирге кирееклер. Сол ерлерди оларга береекпен, олар ога ие болаяклар. ⁴⁰ А сиз бурылынъыз эм Кызыл денъызге баратаган йол ман шоьлге йобнелинъыз“.

⁴¹ Сол заманда сиз: „Биз Раббийге карсылык этип куьналы болдык. Раббий Алламыз бизге калай эмир эткен болса, солай этип коьтерилермиз эм согысармыз“, — деп явапладынъыз. Тавлыкка коьтерилмеге енъилдей коьрип, сиз савыт-садак алдынъыз.

⁴² Ама Раббий мага булай деди: „Оларга айт: Коьтерилменъыз эм согыспанъыз, неге десе Мен сизге ярлам этпеекпен. Явларынъыз сизди шашаяклар“.

⁴³ Мен сизге айттым, ама сиз тынъламаданъыз. Сиз Раббийдинъ эмирине карсы шыктынъыз эм обзинъызге сенип тавлык ерге коьтерилдинъыз. ⁴⁴ Сол кырлыкларда яшаган аморшылар сизге карсы шыктылар. Олар, шыбынлардынъ уйириңдей болып, Сеир ериндеги Хорма каласына дейим артынъыздан калмай, етип, сизди тоьбеледилер. ⁴⁵ Кадешке кайттынъыз эм, йылап, Раббийге ялбардынъыз. Ама Раббий сизинъ дуваларынъызды кабыл этпеди, сизге эс береди.

Исраил улларынынъ шоьлдеги йыллары

⁴⁶ Коьп куьнлер сиз Кадеште сонда калмага керек заманга дейим калдынъыз.

2 ¹ Оннан сонъ артымызга бурылдык эм, Раббий мага коьрсеткендей, Кызыл денъызге барган йол ман шоьлге кеттик, коьп куьнлер Сеир тавларынынъ тоьгерегинде айландык.

² Бир куьн Раббий мага айтты: ³ „Бу тавларда айланганынъыз болаяк, энди керуьв бетке бурылынъыз. ⁴ Халкка сосындай буйырык бер: Соьле, Эсавдынъ Сеирде яшаган эм сизге кардаш

болган тувдыкларынынъ ерлериннен озаяксынъыз. Олар сизден коркаклар, тек сиз сак болынъыз. ⁵ Оларды кавгага шакырманъыз, неге десе мен сизге олардынъ ериннен бир кесек те бермеекпен. Мен Эсавга Сеир тавлык ерин байырлыкка бердим. ⁶ Ашаяк ырызкынъыз ушин, ишеек сувынъыз ушин, сиз оларга куъмис пен тоьлемеге керек болаяксыз.

⁷ Раббий Алланъыз, сизинъ кайсы исинъизде де сизге берекет явдырган. Ол сизди сосы шети-кыйыры болмаган шоьлдеги йолшылыгынъызда сизди саклаган. Сол кырк йыл ишинде Раббий, Алланъыз сизге ярдам эткен, эм эш бир затка да муктажынъыз болмаган“.

⁸ Соьйтип биз кардашларымыздынъ, Сеирде яшайтаган Эсав улларынынъ, касыннан кеттик. Элат пан Эсионгевер шахарларыннан коьтерилетаган Йордан туьзлигининъ йолыннан бурылып, Моав шоьллигине йол алдык.

⁹ Раббий мага: „Моавшылар – Луттынъ тувдыклары. Оларга тийме эм согыска даьврендирме, неге десе Мен сага олардынъ ериннен бир карыс топырак бермеекпен. Мен Ар ерин оларга байырлыкка бергенмен“.

¹⁰ Аьвелде эмшилер деп аталган халк онда яшайтаган эди. Олар анакшылардай дав бойлы, куьшли эм коьп санлы халк.

¹¹ Анакшылардай, олар да репашылар деп саналатаган эдилер, ама моавшылар оларды эмшилер деп атайдылар. ¹² Сеирде алдын хоршылар яшаган, ама Эсавдынъ тувдыклары оларды кувганлар. Олар хоршыларды кырып, Израил уллары, Раббий оларга байырлык этип берген ерде, калай эткен болсалар, тап солай этип, хоршылардынъ ерин бийледилер.

¹³ Раббий: „Энди турынъыз эм Зеред озенин бир шетиннен бир шетине кеселеп шыгынъыз“, – деди. Эм биз озенди кесесиннен оьтип шыктык.

¹⁴ Биз Кадеш Барнеяды калдырып, Зеред озенин оьткеннен сонъ, отыз сегиз йыл озды. Сол заманга, Раббий оларга ант эткениндей, аьскер турагында алдынгы аьскершилердинъ несиллериннен эш бирев де калмаган. ¹⁵ Раббий турактагы аьскершилерди язалаган, баьрисин де тамыры ман йок эткен.

¹⁶ Эм мине, сол аьскершилердинъ сонъгысы оьлгенде, ¹⁷ Раббий мага айтты: ¹⁸ „Буьгуьн Моав ерининъ шетиннен,

Ар шахарынынъ яныннан озып кет. ¹⁹ Сиз аммоншыларга ювыклаганда, оларды кыйнаманъыз эм кавгага кобтерменъиз, неге десе олардынъ ериннен Мен сизге бир карыс топырак бермеекпен. Мен сол ерди оларга байыр этип бергенмен, неге десе олар — Луттынъ тувдыклары“.

²⁰ Алдын репашылар онда яшайтаган эдилер. Соьйткенде ол, репашылардынъ ери деп, саналатаган эди. Ама аммоншылар оларды замзумшылар деп атаганлар. ²¹ Замзумшылар, Анактынъ тувдыкларындай, дав бойлы, куьшли эм коьп санлы халк болганлар. ²² Сеирде яшаган Эсавдынъ тувдыклары да Раббийдинъ разылыгы ман тап соьйтип эткенлер: хоршыларды кырып, куьып, ерлеринде орынласканлар. ²³ Алдын аввашылар Газа шахарына дейим авылларда яшайтаган эдилер. Ама Крит аралыннан шыккан капторшылар, оларды оьлтирип, ерлеринде орынласканлар.

Патша Сихоннынъ енбилуьви

²⁴ [Сонъ Раббий булай буйырды:] „Йолга шыгынъыз эм Арнон оьзенин оьтинъиз. Каранъыз, колынъызга Мен Хешбон шахарында болган Амор патшасы Сихонды эм онынъ кыралын береекпен. ²⁵ Сол куьннен баслап Мен аркалы коьк астындагы халклардынъ баьриси де сизден уьркип, коркып баслаяклар. Сизинъ акында эситкенлей олар, калтырап, коркып баслаяклар“.

²⁶ Кедемот шоьлиннен Хешбоннынъ патшасы Сихонга, ярасаяк деп, элшилер йибердим эм айттым: ²⁷ „Кыралыннынъ ишиннен озып кетпеге ызын бер. Биз орта йол ман бараякпыз, не онъга, не солга буьрылмаякпыз. ²⁸ Бизге куьмиске азык бер, ашамага ас, ишпеге сув куьмис баасына. ²⁹ Сеирде яшаган Эсавтынъ тувдыклары эм Ар шахарында яшаган моавшылар ызын бергендей, сен де бизге ызын бер, биз Йордан йылгасыннан оьтип, Раббий Алламыз бизге берген ерге кирейик“.

³⁰ Ама Сихон, Хешбоннынъ патшасы, бизге оьтпеге ызын бермеди. Неге десе Раббий Алланъыз, оны сизинъ колынъызга берер уьшин, онынъ рухын ийнат, а юрегин каты этти.

³¹ Раббий мага: „Кара, Мен сага Сихонды эм онынъ кыралын бермен. Ал онынъ ерин эм оьзинъе байыр эт. ³² Сихон бизи

мен согыспага баъри аьскери мен Яхас шахарыннан шыкканда, ³³Раббий, Алламыз, оны бизим колымызга берди эм биз оны уллары эм аьскери мен бирге йок эттик. ³⁴Сол заманда биз олардын баъри шахарларын алдык эм олардын бабрисин эм эрлерин, эм хатынлары ман балаларын кырдык. Биз эш биревди сав калдырмадык. ³⁵Алган шахарларымыздан малды эм олжады озимизге алдык. ³⁶Раббий Алламыздын разылыгы ман биз Арнон озенинин ягасында болган Ароер шахарын эм Арнон озенинин ортасындагы шахарды алдык; Гилад ерине дейим биз алалмаган шахар болмады. ³⁷Ама Раббий Алламыздын эмири мен сиз не Ябук озенинин ягаларында, не тавлык ерде, не тавлардагы аммоншылардын шахарларын алмага колларыңызды узатпадыңыз“.

Патша Огтын енгульви

З ¹Оннан сонъ биз бурылып, йол ман Башан ерине коьте-рилдик. Башаннын патшасы Ог баъри аьскери мен Эдрей шахардын янында биз бен согыспага шыкты. ²Раббий мага: „Оннан коркпа, неге десе Мен оны савлай аьскери эм ери мен сенин колынъа бердим. Хешбонда патшалык суьрген Амор патшасы Сихон ман не зат эткен болсанъ, оны ман да солай эт“, – деди.

³Сойтип Раббий Алламыз Башаннын патшасы Огды да эм онын аьскерин де колымызга берди. Биз оларды шаштык, эш биревин де сав калдырмадык. ⁴Сол заманда онын баъри шахарларын да алдык. Алпыс шахарынын ишинде биз алмаган шахар калмады – савлай Аргов ерин, Огтын Башан ериндеги патшалыгын – баьрин байырладык. ⁵Бу шахарлардын баьриси де бийик иргелер мен, экисер капылар эм тиеклер мен беркитилген эдилер. Олардан баска болып та коьплеген, ама беркитилмеген авыллар да бар эдилер. ⁶Биз оларды, Хешбоннын патшасы Сихон ман, онын аьр бир шахарын эм шахарлардагы эркеклерди, хатынларды эм балаларды калай йок эткен болсак, солай кырдык. ⁷Ама сол шахарлардагы малды эм олжады озимизге алдык.

⁸Сойтип, сол заманда Арнон озенинен баслап Хермон тавына дейим эки Амор патшасыннан Йордан сувынынъ

куьнтуварындагы ерди алдык. ⁹ Сидоншылар Хермонды Сирион деп атайдылар, а аморшылар – Сенир дейдилер. ¹⁰ Биз олардын кырлыкларда орынласкан савлай шахарларын алдык, савлай Гилад ерин эм Огтын кыралына байыр болган Салка ман Эдрей шахарларына дейим савлай Башан ерин алдык.

¹¹ Репашылардан тек Башан патшасы Ог сав калган эди. Огтын сарытабагы кара мермерден эди. Узунлыгы доьрт, эни эки метр эди. Сарытабак аммоншылардын Раба шахарында калды.

Йордан сувынын куьнтуварындагы ерлердин уьлестирилуви

¹² Сол заманга байырлаган ерлеримизден Рубен эм Гад ырувларына Арнон озени янындагы Ароер шахарынын керувиндеги ерлерди эм сол ерлердин ишине кирген Гилад тавлыгынын яртысын да баьри шахарлары ман бердим. ¹³ Гиладтын калганын эм де савлай Башанды, Огтын патшалыгын, Манаше ырувынын яртысына бердим».

Алдын Башандагы Аргов ери Репа деп аталатаган эди. ¹⁴ Манашедин тувдыгы Яир Гешур ман Маака ерлеринин мажаларына дейим савлай Аргов ерин алды. Ол озинин аты ман атады, бугуьн де Башан Хаввот Яир* деп аталады.

¹⁵ Муса соззин бардырды: «Мен Гиладты Макирдин уйирине бердим. ¹⁶ Гилад пан Арнон озени арасында калган ерлерди Рубен мен Гад ырувларына бердим. Оьзеннин ортасы олардын кубыла шети эм аммоншылар ман керуьв мажалары Ябук йылгасы эди. ¹⁷ Киннерет коьлиннен Обли денъизге дейим созылган Йордан туьзлигин де бердим. Соьйтип, олардын куьнбатар мажасы Йордан туьзлигин де бердим. Олардын куьнбатар мажасы Йордан туьзлиги эди, куьнтувар мажасы да Писга тавынын бавырлары эди.

¹⁸ Сол заманда мен сизге буйырдым: „Раббий Алланъыз сизге сосы ерди байырланъыз деп берген. Сизин савыт-садаклы, согыспага аьзир болган баьри эрлеринъиз, сувдын ары

* 3:14 Яирдин авыллары.

ягына ыттип, кардашларынынъыз Исраил улларынынъ алдына шыкпага керексинъыз. ¹⁹ Сизинъ уй бийкелеринъыз, балаларынъыз эм малынъыз – билемен, малынъыз коьп – мен сизге берген шахарларда калсынлар. ²⁰ Раббий сизге де эм сизинъ кардашларынынъызга да тынышлык бергенге дейим, эм де оларга Раббий Алланъыз Йордан сувынынъ аргы ягыннан берген ерди кабыл эткенге дейим“.

²¹ Ешуга сол заманда мен буйырдым: „Раббий Алланъыз сол эки патша ман не зат эткенин сен ызынънынъ коьзинъ мен коьрдинъ. Раббий сен озаяк баьри патшалыклары ман солай этеек. ²² Олардан коркпанъыз, Раббий Алланъыз ызынъ сиз ушин согысаяк“.

Муса вавде этилген ерге киралмайды

²³ Сол заманда мен Раббийден тилей эдим: ²⁴ „Раббий Ием, Сен кулынъа ызынънынъ уллылыгынъды эм берк куьшинъди коьрсетесинъ. Аьше, бар ма кайдай болса да алла я коькте, яде ерде сол Сен коьрсеткен йигитликти эм данъклы ислерди эткендей? ²⁵ Мага Йордан сувынынъ аргы янына ыттип эм сол берекетли ерди, ярасык тавлы ерди эм Ливан тавларын коьрмеге амал бер“.

²⁶ Ама Раббий сиз ушин мага ашувланды эм мени эситпеди. „Болды, – деди Раббий, – айтпа сол затты Мага энди бир заманда да. ²⁷ Писга тавынынъ басына коьтерил эм куьнбатарга, керуьвге, кубылага эм куьнтуварга кара. Ерге ызынъ коьзинъ мен кара, неге десе сен Йордан сувын ызынъ тувылсынъ. ²⁸ Ама Ешуды насихатла, беркит эм карувландыр, неге десе ол халктынъ басында болаяк эм оларга сен коьрген ерди пайлап береек“. ²⁹ Эм биз Бетпеор шахарынынъ янындагы ызынде токтадык».

Аллады тынълав

4 ¹ Муса айтты: «Эй Исраил уллары, тынъланъыз мен сизди уьйретип айткан токтасларды эм йорыкларды. Соларды Раббий, аталарынъыз табынган Алла, берген ерге кирип, байырлап яшар ушин, таймастан толтырынъыз. ² Мен сизге буйырган затларга бир зат та коьспанъыз, бир зат та азайтпанъыз,

ама мен сизге берген Раббий Алланъыздынъ парызларын толтырыңыз.

³Сиз озинъиз коьзлеринъиз бен коьрдинъиз Раббийдинъ Пеор тавында не эткенин. Онда Раббий Алланъыз, аранъыз-да Баал атлы обтирик танъриге табынганлардынъ баьрисин де йок этти, ⁴ама Раббий Алланъызга ыйнанганлар буьгуьн де яшайдылар.

⁵Каранъыз, мен сизди, Раббий Аллам буйьргандай, токтас-ларга эм йорыкларга уйьреттим, неге десе аягынъыз баскан ерди байырлар ушин, сол мен уйьреткен затларга ызламага керексинъиз. ⁶Оларды берк ысланъыз; солай этсенъиз озинъиздинъ даналыгынъызды эм акыллылынъызды баска халкларга билдирерсинъиз. Сол токтасларды эм йорыкларды эситселер: „Элбетте, бу уллы халк дана эм акыллы“, — деп айтарлар. ⁷Раббий Алламыз кайсы заманда да, биз Ога дува-лар эткенде, бизге ювык болгандай, солай аллаларына ювык болган, дуныяда баска бир уллы халк бар ма экен? ⁸Мен буьгуьн сизге берген Таураттай аьдил токтаслары эм йорыклары болган баска бир уллы халк бар ма экен?

⁹Кобьзлеринъиз коьргенди эш акылынъыздан шыгармас уьшин эм оьмир бойы юрегинъизден тайдырмас уьшин, сак эм тешкеруьвли болынъыз. Сол затларды балаларынъызга эм тувдыкларынъызга анълатынъыз. ¹⁰Хорев тавында Раббий Алланъыздынъ алдында турган куьнинъизди мутпанъыз. Сол заманда Ол мага айтты: „Халкты Меним алдыма йьйна. Олар Меним соьзлеримди тынъласынлар, оьмир бойы Мени сьй-лап уйьренсинлер эм сол затка балаларын да уйьретсинлер“.

¹¹Сиз тавдынъ этегине ювыклап келдинъиз эм онда турдынъыз. Тавдынъ басында янган оттынъ ялыны кара булытлар эм каралык пан капланган коькке дейим ете эди. ¹²Сонда Раббий ялыннынъ ишиннен соьйлеп баслады. Сиз соьзлердинъ сесин эситтинъиз, ама Онынъ келбетин коьрмединъиз — тек давыс эситилди. ¹³Ол Оьзининъ антласувын ашыклады, он парызына ызламага буйьрды эм оларды эки ялпак таска язды. ¹⁴Сол заманда Раббий мага сизди токтасларга эм йорыкларга уйьретпеге буйьрды. Сиз кирип ие болаяк еринъизде соларды кулланмага керексиз.

Бутларга табынманбыз

¹⁵ Раббий Хорев тавында оттын ишиннен сиз бен сой-легенде, Онын келбетин коьрмегенсиз. Сойткенде, озиньизге тешкеруьвли болынбыз. ¹⁶⁻¹⁸ Кайдай болса да, бутлар* кеплеменбыз. Эркек, хатын, коькте ушкан кус, кишкей бир айван, сув туьбинде йылыскан, юзген балыкка усаган сынлар ясап, оларга табынып, тувра йолдан тайманбыз. ¹⁹ Сойтип те, аспанга караганда, коьктинь баьри туьрлилин: куьнди, айды эм юлдызларды коьргенде алданманбыз, ийилип оларга табынманбыз. Оларды Раббий Алланьыз баьри халкларга деп сымарлап яраткан. ²⁰ Сизге калганда, Раббий буьгуьн калай болса, солай да сизди, Оьзининь асаба халкы этер уьшин, темир кайнаткан пештен алып, Мысырдан шыгарды.

²¹ Раббий сиз уьшин мага ашувланды. Раббий, сизинь Алланьыз, сен Йордан йылгасын оьтип, Мен халкка асабага берген берекетли ерине кирмеексинь деп, ант этти. ²² Мен сосы ерде оьлеекпен, мен Йордан йылгасыннан оьтпеекпен; ама сиз оьтеексиньиз эм сол берекетли ерге ие болаяксынбыз. ²³ Раббий Алланьыз сиз бен беркиткен антласувын мутпаньыз, сак болынбыз! Раббий сизге тыйым салган туьрли келбетте болган бутларга табынманбыз. ²⁴ Неге десе Раббий Алланьыз, ягып йок эткен оттай, баска таньрилерге табынганынбызга шыдамаган Алла.

²⁵⁻²⁶ Тез арадан сиз Йордан йылгасыннан оьтеексиз. Сол ерге кирип оны байырлаяксыз. Сизинь балаларынбыз эм тувдыкларынбыз болаяклар, оьмириньиз узак болаяк, белки сиз, тувра йолдан тайып, кайдай келбетли болса да, бут ясяаксыз. Раббий Алланьыздынь, арам дегенин этип, Оны ашувландырсаньыз, буьгуьн коькти эм ерди сизге карсы шаатлар этип шақыраман, сиз, Йордан йылгасыннан оьтип, байырлаяк болган ерде тез арадан оьлеексиз. Онда коьп яшамаяксыз, савлай йок болаяксыз. ²⁷ Раббий сизди халклар арасында шашаяк, сол халклар арасында

* 4:16-18 Бутлар: оьтирик таньрилер.

тек азынъыз сав каляк. ²⁸ Сонда сиз аьлем агаштан, тастан ясаган, коьрмейтаган, эситпейтаган, ашамайтаган, ийис билмейтаган аллаларга табынаяксыз. ²⁹ Сонда сиз Раббий Алланъызды излеп баслаяксыз; эгер ак юрегинъиз бен, янынъыз бан излесенъиз, Оны табаяксыз. ³⁰ Бу затлардынъ баьриси болганда эм сиз кыйынлыкка расканда, Раббий Алланъызга кайтаяксыз эм Ога тынълавлы болаяксыз. ³¹ Неге десе Раббий, сизинъ Алланъыз – рагимли Алла; Ол сизди тасламаяк эм йок этпеек, сизинъ бабаларынъыз бан беркиткен антласувын мутпаяк.

³² Сиз тувмаганнан алдын кешкен куьнлер акында, Алла аьдемди яраткан куьниннен баслап, бу заманга дейим соранъыз. Коьклерден бир шетиннен баска шетине дейим соранъыз. Сондай данъклы ис болганма яде сога усаган бир зат акында кайзаман болса да эситкенсизбе? ³³ Оттынъ ишиннен Алладынъ сесин сиздей болып эситкен эм сав калган халк бар ма? ³⁴ Раббий Алланъыз, Мысырда сол халкты авыр сынавлар ман, нышанлар ман аьжейиплер яратып согысларда уллы куьдирети эм куьшли колы ман ярдам этип, алдыга уйкен эм коркынышлы ислер мен сизди баска халктан алып шыкты. Сондай ислер этеек алла бар ма экен?

³⁵ Раббийдинъ ялгыз бир Алла болганын, Оннан баска Алла болмаганын сизге билдиреек уьшин сол затлар сизге коьрсетилди. ³⁶ Ол сизге насихат берер уьшин Оьзининъ давысын коьктен сизге эситтирди. Ер юзинде Ол Оьзининъ уллы отын коьрсетти эм сиз Онынъ соьзлерин оттынъ ишиннен эситтинъиз. ³⁷ Ол ата-бабаларынъызды суьйди эм олардынъ тувдыкларын айырганы уьшин, Ол Оьзи уллы куьши мен сизди Мысырдан шыгарды. ³⁸ Сизден куьшли эм коьп санлы халкларды кувып, сизди олардынъ ерине, асабага буьгуьн калай болган болса, солай берер уьшин аькелди.

³⁹ Сонынъ уьшин, Раббий йогарда коькте, ойда ер юзинде Алла болганын, Оннан баска болмаганын билинъиз эм оьмиринъизде соны мутпанъыз. ⁴⁰ Оьзинъизге эм балаларынъызга аманшылык болсын деп, мен буьгуьн сизге берген Алладынъ йорыкларын эм буйырыкларын толтырынъыз эм Алла сизге дайымлыкка берген ерде узак оьмир яшатар».

Оьлтируыши кашаяк шахарлар

⁴¹ Оннан сонъ Муса Йордан йылгасыннан куьнтуварга уьш шахарды айырды. ⁴² Аьр ким де, биревге душпан болмай, оны анъсыздан оьлтirse, сол шахарлардынъ бирисине кашып, оьзининъ яшавын куткармага болгандай этти. ⁴³ Мине сол шахарлар: Рубен ырувы уьшин бозкырдагы Бесер; Гад ырувы уьшин Гилад ериндеги Рамот; Манаше ырувы уьшин Башан ериндеги Голан.

Шериатка кируьв

⁴⁴ Мине Муса Исраил улларына анълаткан шериат. ⁴⁵ Мысырдан шыкканнан сонъ, Мусадынъ Исраил улларына билдирген парызлары, токтаслары, йорыклары булар. ⁴⁶ Муса оларды Йордан йылгасынынъ куьнтуварында Бетпеор шахарынынъ янындагы оьзенде билдирди. Бу ерлер оннан алдын Хешбонда яшаган аморшылардынъ патшасы Сихоннынъ ери болган. Муса эм Исраил уллары Мысырдан шыккан заманда Сихонды енъген эдилер. ⁴⁷ Олар онынъ эм Башаннынъ патшасы Оттынъ ерлерин эм Йордан йылгасынынъ куьнтуварында болган эки Амор патшасынынъ ерлерин байырладылар. ⁴⁸ Бу ерлер Арнон оьзенининъ янында орынласкан Ароер шахарыннан Сирион, баска аты Хермон болган тавына дейим созылады ⁴⁹ эм Писга тавынынъ этегиндеги Оьли денъызге дейим куьнтувардагы Йордан туьзлигин де ишине алады.

*Он Парыз
(Шыг. 20:1-17)*

5 ¹ Муса Исраил халкынынъ баьрисин йыйып булай айтты: «Эй Исраил халкы, буьгуьн мен сизге айтаяк токтасларды эм йорыкларды тынъланъыз. Оларды яттан уьйренинъиз эм оларды толтырынъыз!

² Раббий Алламыз, Хорев тавында биз бен антласувды беркитти. ³ Раббий тек ата-бабаларымыз бан сол антласувды беркитип калмады, биз бен де, буьгуьн сав болган эм яшайтаган баьримиз бен де беркитти. ⁴ Раббий тавдан шыккан оттынъ ишиннен сиз бен бетпе-бет соьйледи. ⁵ Мен сол заманда

Раббийдинъ соьзин сизге еткистер уьшин, Оны ман сизинъ аранъызда турдым. Неге десе сиз, тавдан шыккан оттан коркып, тавга коьтерилмединъыз. Раббий булай айтты:

⁶ „Мен – Раббий, сизди ыргатлыкта юргисткен кыралдан, Мысырдан, алып шыккан Алланъызбан.

⁷ Меннен баска эш бир алланъыз болмасын.

⁸ Коькте, ерде, яде сувда яшайтаган янлылыларга усаганлардынъ эш биревине усаган суьвретти, табынмага бут этпенъыз. ⁹ Бутларга ийилип сежде кылманъыз. Неге десе Мен Раббий Алланъыз баска аллаларга табынувынъызга шыдамаган Алламан. Мени коьрип болмаган аталардынъ куьналары уьшин балаларын уьшинши эм доьртинши несилине дейим язаларман. ¹⁰ Ама Мени суьйген эм буйырыкларымды толтырганлардынъ мынъыншы несилине дейим рагимлигимди коьрсетеекпен.

¹¹ Мен – Раббий Алланъыз. Меним атымды керексиз авызынъызга алманъыз, неге десе атымды босына айткан язасыз калмак.

¹² Мен – Раббий Алланъыз. Мен буйыргандай, шабат куьнин сыйланъыз эм кие деп сананъыз. ¹³ Алты куьн куллык этинъыз эм баьри ислеринъызди кутылынъыз. ¹⁴ Ама етинши куьн – Мага, Алланъызга, багысланган шабат куьн. Сол куьн не сиз, не улынъыз эм кызынъыз, не ыргатларынъыз, не обгизинъыз, не эшегинъыз, не баска малынъыз, не шахарларынъыздагы ят аьдемлеринъыз куллык этпеге керек тувыллар. Соьйткенде, сиздей болып, сол куьн ыргатларынъыз да тыншаймага кереклер. ¹⁵ Оьзинъыздинъ Мысырда ыргат болганынъызды, Мен, Раббий Алланъыз, Оьзимнинъ уллы куьдиретим эм куьшли колым ман оннан шыгарганымды эсинъызде аьр дайым сакланъыз. Мен, Раббий Алланъыз, соны уьшин шабат куьнин тутпага буйыраман.

¹⁶ Мен, Раббий Алланъыз, буйыргандай, ата-ананъызды сыйланъыз. Сонда Мен, Раббий Алланъыз, сизге береек элде, оьмиринъыз узак болып, ийгилик пен яшаяксынъыз.

¹⁷ Аьдем оьлтирменъыз.

¹⁸ Неке алаллыкты бузбанъыз.

¹⁹ Урламанъыз.

²⁰ Эш биревге ялган шаат болманъыз.

²¹ Ювыгынызындынъ хатынын, уйин, ерин, кулын, оьгизин, яде эшегин: эш бир затын куьсеменъыз“.

²² Савлай ямагатынъыз тавда йыйылып турганда, Раббий бу соьзлерди оттынъ, булыттынъ, каранъалыктынъ ишиннен коьтеринки давысы ман айтты. Баска эш бир зат коспады. Оннан сонъ Ол эки ялпак таска сосы буйырыкларды язды эм мага тапшырды.

²³ Сиз каранъалыктан давысты эситкен заманда эм тав от болып янганда, сизинъ ырув етекшилеринъиз эм сизинъ аксакалларынъыз мага келдилер ²⁴эм айттылар: „Раббий, бизим Алламыз, Оьзининъ данъклыгын эм уллылыгын коьрсетти, эм биз Онынъ давысын оттынъ ишиннен эситтик. Буьгуьн Алла аьдем мен соьйлесе де, аьдемнинъ сав калганын коьрдик. ²⁵ Не ушин энди биз оьлмеге керек боламыз? Раббий Алламыздынъ давысын тагы да бир эситсек, оьлеспиз. ²⁶ Ким биздей, оттынъ ишиннен айткан тири Алладынъ давысын эситип, сав калган? ²⁷ Эй Муса, сен бар, Раббий Алламыз не зат айтаягын тынъла. Сонъ Раббий Алламыздынъ сага айтканларынынъ баьрисин бизге аньлат. Биз тынълармыз эм толтырармыз“.

²⁸ Раббий соьйлегенинъизди эситип, мага булай айтты: „Бу халктынъ сага айтканларын Мен эситтим. Олардынъ айтканлары дурыс. ²⁹ Эгер дейим Меннен дайым да коркувы, эм Меним буйырыкларымды дайым толтырувы олардынъ юреклерининъ талпынувы ман болатаган болса, сол заманда олар эм олардынъ балалары дайым да ийгиликтинъ ишинде яшар эдилер. ³⁰ Бар эм айт оларга, шатырларына кайтсынлар. ³¹ Тек оьзинъ Мени мен кал, неге десе Мен сага буйырыкларды, токтасларды эм йорыкларды береекпен. Мен оларга байырлаган ерде, сол йорыкларды толтырып, яшамага кереклер“.

³² Раббий Алланъыз не зат буйырган болса, баьрин де толтырынъыз, не онъга, не солга бурылманъыз. ³³ Раббий Алланъыз буйырган йол ман барынъыз, сонда сиз яшарсыз эм оьрленерсиз, ие болаяк еринъизде куьнлеринъизди коьбейтерсиз».

Энъ уллы парыз

6 ¹ Муса айтты: «Тынъланъыз, Исраил уллары, Раббий Алланъыз мага сизди уйретпеге тапшырган буйырыклары булар. Онынъ оьсиетлеген буйырыкларын, йорыкларын байырляк эм яшаяк элинъызде толтырмага керексинъыз. ² Оьзинъыз де, балаларынъыз да, балаларынъыздынъ балалары да Раббий Алланъыздан оьмиринъыз бойы коркпага эм мен сизге еткерген Онынъ баьри буйырыкларын, йорыкларын сакламага керексиз. Сол заманда оьмиринъыз узак боляк. ³ Тынъланъыз, Исраил уллары! Эс берип, оларды толтырынъыз. Сонда Раббий, аталарынъыз табынган Алла, ваьде эткендей, сиз ийгилик ишинде яшарсыз, суьт эм бал аккан кыралда коьп боларсыз.

⁴ Тынъланъыз, Исраил уллары! Раббий Алламыз – ялгыз бир Алла. ⁵ Раббий Алланъызды, ак юректен, савлай янынъыз бан, баьри куьшинъыз бен суьйинъыз. ⁶ Мен буьгуьн берген буйырыкларды яттан уйренинъыз. ⁷ Оларды балаларынъызга туьсиндиринъыз. Уйде олтырганда, йолда барганда, ятканда, турганда оларды айтып турынъыз. ⁸ Бу соьзлерди колынъызга байланган белги этинъыз, манълайынъызга тагынъыз. ⁹ Эсиклеринъыздинъ энгелерине, уйинъыздинъ капыларына язынъыз.

¹⁰⁻¹¹ Раббий Алланъыз, аталарынъызга – Ибрагимге, Исхакка, Якыпка, бу элди сизге бермеге ант эткен. Онда сиз курмаган уллы, аьлемет сахарлар, сиз йыймаган мал-муьлкке толган уйлер, сиз казбаган куйылар, сиз экпеген юзим эм зейтун бавлар бар. Раббий сизди бу элге еткереек, сонда сиз ашап тоярсыз. ¹² Сол заманда сак болынъыз, сизди Мысырдан, ыргатлыктынъ элиннен шыгарган Раббийди мутпанъыз!

¹³ Раббий Алланъыздан коркынъыз. Тек ялгыз Ога кызмет кылынъыз, тек Онынъ аты ман ант этинъыз. ¹⁴ Баска аллаларга, тоьгерегинъыздеги халклардынъ аллаларына табынманъыз. ¹⁵ Неге десе Раббий, аранъызда болган Алланъыз, баска аллаларга табынувынъызга шыдамаган Алла. Ол ашувланар эм сизди ер юзиннен йок этер. ¹⁶ Массادا эткендей болып, Раббий Алланъыздынъ куьшин сынаманъыз. ¹⁷ Раббий Алланъыздынъ

буйырыкларын, берген оьсиетлерин эм йорыкларын эс берип толтырыңыз. ¹⁸ Раббийдинъ ийги эм тувра деп санаганын этинъиз. Сойткенде, сизге ийгилик келеек эм Раббий ата-бабаларыңызга ваьде эткен элди байырлаяксыңыз. ¹⁹ Ол, айтканындай болып, баьри явларыңызды алдынъыздан кувалаяк.

²⁰ Келеекте балаларыңыз: „Раббий Алламыз буйырган оьсиетлердинъ, насихатлардынъ, йорыклардынъ маьнеси не?“ – деп сораганда, ²¹ сиз: „Биз Мысырда параоннынъ ьргатлары эдик, ама Раббий уллы куьдирети мен бизди Мысырдан шыгарды“, – деп айтынъыз. ²² „Козьзимиздинъ алдында Мысырга, параонга эм онынъ савлай аьелине аьжейип, аьлемет нышанлар коьрсетти, уллы эм коркынышлы баьлелер йиберди. ²³ Ама Ол бизди ата-бабаларымызга ваьде эткен элге аькетер уьшин оннан шыгарды. ²⁴ Раббий ийгилик ишинде аман-эсен оьмир суьргенимизди, буьгуьн болгандай этип, саклар уьшин бу йорыкларды толтырмага эм Оннан коркпага буйырды. ²⁵ Эгер Раббий Алламыз буйыргандай, бу йорыклардынъ баьрин де эс берип толтырсак, Ол бизди туврашыл деп санар“».

Аладынъ оьз халкы

7 ¹ Муса айтты: «Исраил уллары, Раббий Алланъыз сизди сол сиз байырламага бараятырган элге киргистер уьшин, коьплеген халкларды алдынъыздан кувалап шыгараяк. Олар: Хет, Гиргаш, Амор, Кенан, Периз, Хив эм Евус халклары. Бу ети халк сизден коьп эм куьшли. ² Раббий Алланъыз оларды сизинъ колынъызга бергенде эм сиз оларды енъгенде, баьрин де йок этпеге керексиз. Олар ман эш бир антласув беркитпенъиз эм рагимлик коьрсетпенъиз. ³ Олар ман кыз берип кыз алманъыз. Кызларыңызды олардынъ ясларына берменъиз, олардынъ кызларын ясларыңызга алманъыз. ⁴ Олар балаларыңызды, Меннен бурып, баска аллаларга кызметке берееклер. Сонда Раббий ашувланаяк эм сизди тезден йок этеек. ⁵ Мине не зат этеексинъиз: олардынъ курман этетаган ерлерин шашынъыз, кие тасларын ярынъыз, Ашерадынъ*

* 7:5 Ашера: хатын алла.

агаш баганаларын кесинъиз эм олардынъ бутларын отта ягыныыз. ⁶Неге десе сиз – Раббий Алланъызга багысланган бир халксыз. Раббий Алланъыз сизди, Оьз халкы эм баалы байырлыгы этер уьшин, ер юзинде болган баьри халклардан айырып алган.

⁷Раббий сизди баска халклар арасыннан коьп санлы болганынъыз уьшин айырмады, сиз энъ де аз санлы эдинъиз. ⁸Сизди суьйгени уьшин эм де сизинъ ата-бабаларынъызга берген антын толтырар уьшин, Ол уллы куьдирети мен сизди, ыргатлык элиннен сатып алып, Мысырдынъ патшасы пароннынъ колыннан куткарды. ⁹Собьткенде, Раббий Алланъыз тек акыйкат Алла болганын билинъиз. Ол – ыйнанымлы Алла. Ол Оны суьйгенлердинъ, Онынъ буйырыкларын саклаганлардынъ мынълаган несиллерине дейим антласувына алал болып калады. ¹⁰Ама Оны коьрип болмаганларга, Ол оьлим мен тоьлеек; Ол, Оны коьрип болмаганларга, язала-рын, кешиктирмей, еткистеек. ¹¹Собьткенде, мен сизге буьгуьн берген буйырыкларды, токтасларды эм йорыкларды эс берип толтырынъыз.

Тынълавлылардынъ наьсиплиги

¹²Сол йорыкларга тешкеруьвли болсанъыз эм аьдуьвли ызла-санъыз, Раббий Алланъыз, ата-бабаларынъызга ваьде эткендей, сиз бен беркиткен антласувына алал калайк. ¹³Сизди суьеек; сизге разы болайк, сизди коьп санлы халк этеек; коьп саьбийлер мен еринъиздинъ емислери мен, аслык, шагыр эм зейтун майы ман савгалайк. Сыйырлар ман койлар эм эшкилеринъиздинъ тоьллери мен аталарынъызга берген ваьдесин толтырып, Ол сизге берген ерин де багыслайк. ¹⁴Сиз баска халкларыннан эсе де багыслы болайксыз: эр аьдемлеринъиз, хатынларынъыз арасында эш биреви аьвлетсиз калмайк, айванлар тоьл бермеген болмайк. ¹⁵Раббий сизди баьри маразлардан саклайк. Ол сиз Мысырда билген авыр маразларды сизге бермеек. Ама оларды сизди коьрип болмаганларга йибереек. ¹⁶Раббий Алланъыз колынъызга тапшырган халкларды тамыры ман йок этинъиз. Оларды аяп караманъыз эм олардынъ аллаларына кызмет кылманъыз, бу сизге капкан болайк.

¹⁷ Сиз ойланмага болаяксыз: „Бу халклар бизден кушшли. Биз оларды калай кувалармыз?“ ¹⁸ Олардан коркпанъыз: Раббий Алланъыз савлай Мысыр ман эм онынъ патшасы ман не зат эткенин эсинъызде аьруьв сакланъыз. ¹⁹ Раббий Алланъыздынъ сизди Мысырдан шыгарар уьшин йиберген уллы баьлелерин, эткен аьжейиплерин, нышанларын, уллы куьдиретин эм куьшли колын сиз коьзинъыз бен коьрген-сиз. Раббий Алланъыз сиз соьле коркатаган баьри халкларга да солай этеек. ²⁰ Оннан да бек, Раббий Алланъыз оларга баьле-каза йибереек, аьли сав калганларды да оьлтиреек. ²¹ Коркпанъыз олардан, неге десе Раббий, сизинъ Алланъыз, сизге ярдамласаяк. Ол — уллы эм коркыныш яювшы Алла. ²² Раббий Алланъыз сол халкларды аз-аздан йок этеек. Сиз олардынъ баьрисин де бирден йок эталмаяксынъыз. Солай этсенъыз, кыр айванлар коьп болып сизди баьлеге йолыктырарлар. ²³ Ама Раббий сол халкларды састырып, олар йойылганга дейим, сизге тапшыраяк. ²⁴ Ол сизинъ колынъызга олардынъ патшаларын да береек эм сиз олардынъ атларын аспан астыннан сызып йогалтаяксыз. Сизинъ алдынъызда эш бирев де калмаяк; сиз сол халкларды йок этеексиз. ²⁵ Олардынъ аллаларынынъ суьвретлерин отта якпага керексиз. Олардынъ алтынларын эм куьмислерин, коьзинъыз кызып, алманъыз, ол болмаса тузакка туьсерсиз. Раббий Алланъыз бу затлардан шийкенеди. ²⁶ Уьйинъызге шийкенгендей затты киргистпенъыз, неге десе сондай болып, сиз де айырылып йок этилеексиз. Сол затты унаманъыз эм шийкенинъыз, неге десе олардынъ баьриси де наьлетленеек эм йок этилеек».

Аллады мутпанъыз

8 ¹ Муса айтты: «Исраил уллары, буюгуьн мен сизге беретан аьр бир буйырыкты шалысып толтырмага керексиз; солай эткенде, сиз терен картлыкка дейим яшаяксыз эм Раббий аталарынъызга ваьде эткен соьзине коьре, иеликке берилеек элге коьп санлы болып киреексиз. ² Раббий Алланъыз кырк йыл бойы сизди шоьл мен алып барганын мутпанъыз, сизинъ юрегинъызде не болганын, Онынъ буйырыкларын толтыраягынъызды яде толтырмагынъызды

билер ушин, Ол сизди кыйынлыклар ман сынап, Ознинъ кувшин коърсетти. ³ Ол сизди бойсындырар ушин ашықтырды, сонъ не аталарынъыз, не сиз билмеген манна ман сизди тойдырды. Бу затты инсан тек оьтпек пен тувыл, а Раббийдинъ авызыннан шыккан аьр бир соьз бен яшаганын сизге уйрETER ушин этти. ⁴ Кырк йыл сизинъ аякларынъыз сиспеди, кийиминъыз эш тоздады. ⁵ Раббий Алланъыз, атасы улын калай тербиялайтаган болса, сизди солай тербиялайды, соны юрегинъызде берк сакланъыз.

⁶ Раббий Алланъыздынъ буйырыкларын толтырынъыз, Онынъ йоллары ман юринъыз эм Оны сыйланъыз. ⁷ Раббий Алланъыз сизди берекетли топыракларга алып келеди, толы сувлы йылгалары эм шоқыраклары ман, оьзенлерде эм тавларда шыккан булаклары ман; ⁸ бийдайы, арпасы, юзим бутаклары эм ынжыры ман, нар, зейтун майы эм балы ман; ⁹ оьтпексиз эш болмаяксыз, бир затка заьр болмаяксыз, каялары темирге толган, тавларыннан бакыр шыгараяксыз.

¹⁰ Ашап тойганнан сонъ, Раббий Алланъызды данъкланъыз, сизге берген берекетли эл ушин. ¹¹ Сакланынъыз, Раббий Алланъызды мутпанъыз, буьгуьн мен сизге аньлататаган Онынъ буйырыкларына, йорыкларына эм оьсиетлерине эс беринъыз. ¹² Сиз ашап тойганда, аьруьв уйлер салып, сонда киргенде, ¹³ отарларынъыз эм суьруьвлеринъыз коьбейгенде, алтынынъыз, куьмисинъыз, муьлкинъыз тагы да бек оьскенде, ¹⁴ юрегинъыз оьктем болмасын, Мысырдан, ыргатлыктынъ элиннен, сизди шыгарган Раббий Алланъызды мутпанъыз. ¹⁵ Ол сизди увлы йыланларга эм кара бийлерге толы, сувсыз эм кепкен шети-кыйыры болмаган шоьл мен алып барды. Сизге тастан сув шыгарды. ¹⁶ Ол сизге шоьлде ашамага, аталарынъыз бир заманда танымаган, билмеген манна берди. Соьйтип те, сонъында сизге ийгиликлер келсин деп, сизди кыйынлыклар ман сынап бойсындырды. ¹⁷ Онъып-оьсип, байлык ишинде яшаганда, сиз: „Мен бу байлыкты оьзимнинъ куьшим мен эм колымнынъ карувы ман йыйганман“, — деп айтпага боларсыз. ¹⁸ Тек бу байлыкты йыймага амал берген Раббий Алланъызды эсинъызде тургыстынъыз. Ол аталарынъызга берген антын буьгуьн де беркитип барады.

¹⁹ Эгер дейим сиз Раббий Алланъызды мутсанъыз, баска аллаларга табынсанъыз эм оларга кызмет кылсанъыз, сежде берсенъыз, мен бугуън шаатлайман – сиз кырылаяксыз.

²⁰ Раббий Алланъызга тынъламасанъыз, Ол сизден алдын халкларды калай кырган болса, сиз де солай йок этилеексыз».

9 ¹ Муса айтты: «Исраил уллары, тынъланъыз! Сиз энди, Йордан йылгасын обтип, саны да, куыши де сизикиннен коып болган халклардынъ эллерине кирип, оларды куваяксыз. Олардынъ шахарлары уйкен, шахар иргелери бийик эм коькке етеди.

² Сол элде Анактынъ тувдыклары болган куышли эм бойлы халк яшайды. Сиз олардынъ акында билесиз эм олардынъ акында айтылатаган соьзлерди эситкенсиз: „Ким Анактынъ тувдыкларына карсы шыгар?“ ³ Ама билинъыз, Раббий Алланъыз, баьри затты ялап баратаган оттай, сизинъ алдынъызда бараяк. Оларды кырып, сизге бойсындыраяк. А сиз оларды куваяксыз эм, Раббий ваьде эткендей, тез арадан йок этеексыз.

⁴ Раббий Алланъыз оларды сизден кувганнан сонъ, обзинъызге: „Раббий бизди бу элге иелик суьрдирмеге туврашыл болганымыз ушин алып келди“, – деп, айтпанъыз. Йок, Раббий сол халкларды бетсизликлери ушин сизден кувады. ⁵ Олардынъ эллерин байырламага туврашылыгынъыз эм юрегинъыздинъ тазалыгы ушин бармайсыз, а сол халклардынъ залымлыклары ушин Раббий Алланъыз, аталарынъызга – Ибрагимге, Исхакка, Якыпка – берген антын толтырар ушин, оларды сизден куваяк. ⁶ Анъланъыз, Раббий Алланъыз сосы берекетли элди байырлыкка туврашылыгынъыз ушин сизге бермейди, сиз – ийнат халксынъыз да.

⁷ Дайым да эсинъызде болсын: шоьлде айланып юргенде Раббий Алланъызды каарландырганынъызды бир заманда да мутпанъыз. Мысырды калдырып шыккан биринши куьнинъызден булайга келгенге дейим, сиз Раббийге карсы болып келесиз. ⁸ Хорев тавынынъ янында да Раббийди сол кадер ашувландырдынъыз, Ол сизди йок этпеге аьзир эди. ⁹ Раббий сиз бен беркиткен антласувдынъ ялпак тасларын алар ушин тавга коьтерилдим. Тавда мен кырк куьн, кырк кеше озгардым; мен обтпек емедим, сув ишпедим. ¹⁰ Раббий мага Обзининъ

колы ман язылган эки ялпак тасты берди. Тасларда Раббий сизге оттынъ ишиннен, тавда йыйылган куьнинъизде, эсит-тирген бабри буйырыклары язылган эди.

¹¹ Кырк куьн, кырк кеше озганнан сонъ, Раббий мага ант-ласувдынъ эки ялпак тасын берди. ¹² Раббий мага айтты: „Тез болып ойга туьс, неге десе Мысырдан шыгарган халкынъ йол-дан шыккан. Мен оларга буйырган йолдан тез арадан тайып, озлереине табынмага бут куйып ясаганлар“.

¹³ Сонъ Раббий мага айтты: „Мен коьргенмен бу халкты. Туврасы ман да халк ийнат. ¹⁴ Мени калдыр, Мен оларды йок этермен, атларын аспан астыннан суьртип тасларман. А сен-нен тагы да куьшли эм коьп санлы халк яратырман“.

¹⁵ Мен кери бурылдым эм янып турган тавдан туьстим. Антласув язылган эки ялпак тас колымда эди. ¹⁶ Караган-да, Раббий Алланъызга карсы куьна эткенинъизди коьрдим: сиз оззинъызге бузавга усаган куйылма бут эткенсиз. Раббий оьсиет эткен йолдан тез тайгансыз. ¹⁷ Мен ялпак тасларды сизинъ коьзинъиз алдында коьтерип былактырдым эм олар увак кесеклерге шашылдылар.

¹⁸ Оннан сонъ мен Раббийдинъ алдында коьсилеп, кырк куьн эм кырк кеше сол ерде ятып калдым, оьтпек емедим, сув ишпедим. Неге десе сиз куьнага кирген эдинъиз: Раббийдинъ арам дегенин этип, Оны ашувландырдынъыз. ¹⁹ Мен Раббий-динъ ашувыннан корктым, неге десе Ол сизге бек ашувланды эм сизди йок этпеге аьзир эди. Ама Раббий бу кере де мени эситти. ²⁰ Раббий Харунга да соьйтип ашувланды, оны да йок этпеге аьзир эди, ама мен Харун уьшин тилек дуvasын окы-дым. ²¹ А сиз эткен куьналы затты, бузавга усаган бутты, мен отка тасладым эм ириттим. Мен оны шаштым, шанъдай тоз эттим, тавдан аккан сувга былактырдым.

²² Тагы да сиз Раббийди Таверада, Массада эм Киврот Хат-таавада ашувландыргансыз. ²³ Сонъ Раббий, сизди Кадеш Барнеядан йибергенде, „Коьтерилинъиз эм Мен сизге берген ерди байырланъыз“, – деп буйырды. Ама сиз Раббий Алланъыздынъ буйырыгына карсы шыктынъыз. Сиз Ога ыйнан-мадынъыз эм Ога тынъламадынъыз. ²⁴ Мен сизди таныганлы сиз Раббийге карсы шыгасыз.

²⁵ Кырк куьн эм кырк кеше Раббийдинъ алдында коьсилеп яттым, неге десе Раббий сизди йок этеекпен деди. ²⁶ Мен Раббийге тиледим эм айттым: „Раббий Ием, уллы куьдиретинъ мен, куьшли колынъ ман Мысырдан шыгарган Обзинънинъ мырасынъды, Обзинънинъ халкынъды йок этпе! ²⁷ Кулларынъ Ибрагимди, Исхакты, Якпыты эсинъе ал. Карама сосы халктынъ ийнатлыгына, залымлыгына эм куьналыгына. ²⁸ Ол болмаса Сен бизди шыгарган кыралда: Раббий оларды шоьлде оьлтиреек болып шыгарган, неге десе ваьде эткен элине акеталмаган эм де оларды коьрип болмаган, деп айттарлар. ²⁹ Ама олар Сенинъ мырасынъ, Сенинъ халкынъ. Уллы карувынъ ман, куьшли колынъ ман Сен оларды Мысырдан шыгаргансынъ“.

Янъы ялпак таслар

10 ¹ Сол заманда Раббий мага: „Алдынгыдай эки ялпак тас аьзирле эм тавга коьтерилип, Меним касыма кел. Тагы да агаштан бир сандык эт. ² Мен сол ялпак тасларга биринши ялпак тасларда болган соьзлерди язарман. Оннан сонъ оларды сандыкка саларсынъ“, — деп буйырды.

³ Мен сандыкты балтеректен ясадым, эки ялпак тасты аьзирледим эм соларды алып тавга коьтерилдим. ⁴ Раббий, сиз тав басында йыйылган куьнде, оттынъ ишиннен сизге билдирген он парызды, алдынгыдай этип, ялпак тасларга язды. Эм оларды мага берди. ⁵ Сонъ мен тавдан туьсип кайттым эм ялпак тасларды, Раббий буйыргандай, оьзим эткен сандыкка салдым. Олар аьли де сонда турадылар.

⁶ Исраил уллары Яакан улларынынъ куйыларыннан айырылып Мосерага кеттилер. Сонда Харун оьлди эм коьмилди, а Элазар, онынъ улы, онынъ дин куллыкшылыгынынъ асабасы болды. ⁷ Сол ерден халк Гудгодага, оннан аккан йылгалары коьп болган Йотбатага коьштилер. ⁸ Сол заманда Раббий Обзининъ Антласув сандыгын алып юрувьди, Обзининъ уйинде кызмет кылувды эм Онынъ аты ман багыславды Левий ырувына тапшырды. Сол затты олар буьгуьн* де этедилер. ⁹ Эне

* ^{10:8} Буьгуьн: бу соьзлердинъ язылган заманында.

сол себептен Левий ырувынынъ, баска Исраил ырувларында болгандай, не пайы, не асабасы йок; эм Раббий Алланъыз айтканындай, олардынъ асабасы – Раббий Оъзи».

¹⁰ Муса тагы да айтты: «Мен тавда биринши кере тургандай болып, кырк куън, кырк кеше турдым, Раббий тагы да меним тилеклеримди эситти. Ол сизди йок этпеге унамады.

¹¹ „Бар, – деди мага Раббий, – халкты йолга шыгар. Мен аталарына бермеге ант эткен элге аькет. Олар сонда барсынлар, сол топыракларды байырласынлар“.

Алладан коркув

¹² Солай эткенде, Исраил уллары, Раббий сизге не затты талаплайды? Тек муны: сиз Раббий Алланъыздан коркынъыз; Онынъ йоллары ман юринъыз; Оны суьйинъыз, ак юректен, янынъыз бан Раббий Алланъызга кызмет кылынъыз; ¹³ эм буьгуьн мен сизге, ийгиликлер болсын деп, тапшырган Раббийдинъ буйырыкларын эм йорыкларын толтырынъыз.

¹⁴ Раббий Алланъызга коьклер эм коьклердинъ коьклери, ер эм ер юзиндеги баьри затлар да Ога байыр. ¹⁵ Кенем де Раббий сизинъ аталарынъызды эм сизди, олардынъ тувдыкларын, баьри халклардынъ арасыннан суьйип айырды. Буьгуьн де солай. ¹⁶ Юреклеринъизди Раббийге ашынъыз, энди бир заман ийнатлык коьрсетпенъиз. ¹⁷ Неге десе Раббий Алланъыз – аллалардынъ Алласы эм иелердинъ Иеси, уллы Алла, куьдиретли эм коркытувшы, бет-юзге карамаган эм карын алувшы тувыл. ¹⁸ Ол оьксизлердинъ эм тул хатынлардынъ ягы, шет кыраллардан келгенлерди суьеди, оларга ас береди, кийиндиреди. ¹⁹ Сизге де шет кыраллыларды суьймеге керек, неге десе сиз оьзинъиз Мысырда шет кыраллылар эдинъиз. ²⁰ Раббий Алланъыздан коркынъыз, Ога кызмет кылынъыз. Ога байланынъыз эм Онынъ аты ман ант этинъиз. ²¹ Оны ман мактанынъыз; Ол – сизинъ Алланъыз. Сиз уьшин уллы эм коркынышлы аьжейип ислерди коьрсеткен, оларды сиз оьзинъиздинъ коьзлеринъиз бен коьргенсиз. ²² Сизинъ аталарынъыз Мысырга кеткенде, олардынъ саны етпис аьдем болган, а энди Раббий Алланъыз сизди, коьктеги юлдызлардай, коьп санлы этти».

Аладынъ уллылыгы

11 ¹Муса айтты: «Исраил уллары, Раббий Алланъызды суь-
йинъыз. Дайым да Онынъ тапшырувларын, занъларын,
токтастарын эм буйырыкларын тутынъыз. ²Мен сизинъ ба-
лаларынъызга айтпайман. Олар билмегенлер эм коьрмегенлер
Раббий Алланъыздынъ тербиялавын. Сиз болсанъыз, коьрди-
нъыз. Буьгуьн Онынъ уллылыгын, Онынъ уллы куьдиретин эм
куьшли колын эске алынъыз. ³Онынъ Мысырда коьрсеткен
нышанларын, Мысырдынъ патшасы параонга эм онынъ савлай
кыралына эткен ислерин коьрдинъыз. ⁴Раббий сизинъ артынъ-
ыздан куьвип барган Мысыр аьскерин, онынъ атларын эм согыс
куьймелерин Кызыл денъиздинъ сувларында батырды, оларды
йок этти. Оьликлери буьгуьн де онда. ⁵Балаларынъыз, сиз бу
ерге келмей туруп, Онынъ шоьлде сизге калай ярдамласканын
коьрмегенлер. ⁶Ол Рубен ырувыннан Элиявдынъ уллары Датан
эм Авирам ман не эткенин коьрмегенлер. Сиз болса, коьрдинъыз.
Ковзинъыз алдында ер ярылып, оларды баьри абеллери мен, ша-
тырлары ман, ян-януварлары ман ютты. ⁷Раббийдинъ баьри бу
уллы ислерин сиз оьзинъыздинъ коьзлеринъыз бен коьрдинъыз.

⁸Соьйткенде, буьгуьн мен сизге берген буйырыклардынъ
баьрин де толтырынъыз, сонда сиз куьшли боларсыз. Эм сиз,
йылгады оьтип, баратаган элге ие боларсынъыз, ⁹Раббий си-
зинъ аталарынъызга эм олардынъ тувдыкларына оны бермеге
ваьде эткен, суьт пен бал аккан элинде оьмиринъыз узак болар.
¹⁰Сиз ие болмага бараятырган эл, сиз шыгып кеткен Мысыр
ерине усамайды. Сиз онда урлык шашып, кырларды, бахшадай
этип, кыйналып сувгардынъыз. ¹¹Ама сиз байырламага деп
бараятырган эл – ол тавлар ман оьзенлердинъ ери. Топырагы
явган ямгыр ман сувланады. ¹²Бу ер Раббий Алланъыздынъ
эс берип туратаган ери эм Раббий Алланъыз йыл бойы коьз
каравын сол ерден айырмайды.

¹³Эгер дейим сиз буьгуьн мен беретан буйырыкларымды
эс берип тынълап, Раббий Алланъызды суьйсенъиз, Ога ак
юректен эм янынъыз бан кызмет кылсанъыз, ¹⁴сол заманда
Ол сизге заманы ман еринъизге куьз эм язлык ямгырларын
явдыраяк. Соьйткенде, аслыгынъызды, шагырынъызды эм

зейтун майынъызды йыяксыз. ¹⁵ Ол сизге малынъызга кырларда кобгоьлен береек эм сиз ашаяксыз, ток болаяксыз.

¹⁶ Сак болынъыз, ол болмаса алданып кетип, баска алларды сыйлап эм оларга табынып басламага болаяксынъыз. ¹⁷ Сол заманда Раббий сизге ашувланар, Ол коькти каплар эм ямгыр явмас, ер аслык бермес, сиз тезден сосы Раббий берген берекетли элде йок болаяксыз.

¹⁸ Меним соьзлеримди юрегинъызде эм акылынъызда сакланъыз; колларынъызга белгилер этип байланъыз эм манълайынъызга тагынъыз. ¹⁹ Балаларынъызды сол соьзлерге уйретинъыз, уйде олтырган заманда эм йолда барганда, ятканда эм турганда сол соьзлер акында айта турынъыз. ²⁰ Эсиклердинъ энегелерине эм уйинъиздинъ капыларына язынъыз. ²¹ Сол заманда Раббий аталарынъызга бермеге ант эткен элде, сиз эм балаларынъыз не кадер коьк ер уьстинде тураяк болса, сол кадер куьнлер яшаяксынъыз.

²² Эгер сиз мен сизге анълаткан буйырыкларды толтырсанъыз эм берк тутсанъыз, Раббий Алланъызды суьйсенъыз, Онынъ йолы ман юрсенъыз, Ога алал болсанъыз, ²³ сонда Раббий сизден баска халкларды кувалар, эм сиз оьзинъизден коьп санлы эм куьшли болган халкларды кувып шыгарарсынъыз. ²⁴ Аягынъыз баскан кайсы ер де сизики болаяк: сизинъ еринъиз Кубыла шоьлден Ливанга, Эфрат йылгасыннан Ер арасы денъызге дейим болаяк. ²⁵ Эш бирев де сизге карсы шыгалмаяк. Раббий Алланъыз ваьде эткениндей, сиз каерде болсанъыз да, сол ерге барганынъыздан алдын савлай элге коркыныш тувдыраяк.

²⁶ Каранъыз, мен сизге бугуьн яде разылык, яде каргыс сайламага беремен. ²⁷ Раббий Алланъыздынъ мен бугуьн сизге берген буйырыкларына тынъласанъыз — разылык. ²⁸ Эгер Раббий Алланъыздынъ буйырыкларына тынъламасанъыз, мен сизге бугуьн коьрсететаган йолдан тайсанъыз, баска аллаларга байлансанъыз — каргыс. ²⁹ Раббий Алланъыз сиз ие болмага суьйген элге сизди аькетсе, сонда, Геризим тавда, Раббийдинъ разылыгын, а Эвал тавда каргысын билдирмеге керексиз. ³⁰ Билесиз, бу тавлар Йордан сувынынъ аргы ягында, йолдынъ куьнбатырында, Морединъ эмен тереклерининъ янында, Йордан туьзлигинде,

Гылгал шахарынынъ шетинде яшаган кенаншылардынъ еринде. ³¹Раббий Алланъыз берген элди байыр этер ушин, сиз Йордан сувыннан оьтпеге керексиз. Сиз оны байырлап, яшап баслаганынъызда, ³²каранъыз, буьгуьн мен сизге беретан баъри токтасларды, йорыкларды сакланъыз, толтырынъыз».

Тек табынуж ери

12 ¹Муса айтты: «Исраил уллары, Раббий, аталарынъыз табынган Алла, сизге иеликке берген элде оьмир суьрген кезуьвинъизде толтырмага керек болган йорыклар эм оьсиетлер булар:

²Сиз кувып шыгараяк болган халклардынъ бийик тавларда, тоьбелерде эм аьр бир койы япыраклы теректинъ астында аллаларына табынган ерлерин йок этинъиз. ³Курман шалатаган орынларын шашынъыз, кие тас баганаларын бузынъыз, отта Ашерадынъ агаш баганаларын ягынъыз. Ялган аллалардынъ бутларын бузгышланъыз эм олардынъ акында эш бир эскеруьв калмасын.

⁴Сиз Раббий Алланъызга олар оьзлерининъ аллаларына кызмет кылгандай кылмаяксыз. ⁵Раббий Алланъыздынъ атын орынластыраяк ушин, Ол Оьзи сизинъ ырувларынъыздынъ ишиннен сол орынды айырып алаяк. Сонда бармага керексинъиз, ⁶Раббийге абзирленген тутасяндырув курманлыкларынъызды, уьлестирилген курманлыкларынъызды, онлык пайларынъызды эм ант пан багысланган айырым савгаларынъызды, оьз ыркылы савгалар ман суьруьвлердинъ эм отарлардынъ марка тоьллерин сонда аькелинъиз. ⁷Сонда сиз эм аьеллеринъиз, Раббий Алланъыз бан бирге колларынъыз эткен затларынъызды ишип-еп суьйинеексиз, неге десе Раббий Алланъыз рагимлигин коьрсеткен.

⁸Сиз, буьгуьн биз калай этемиз, солай этпеске болаяксынъыз; аьр ким оьзине калай тувра коьринсе, солай этер. ⁹Неге десе сиз аьли де Раббий Алланъыз тынышлык эм асабалыклар беретан ерлерге етпегенсиз. ¹⁰Ама сиз, тез арадан Йордан сувыннан оьтип, Раббий Алланъыз сизге муьлк деп берек элге орынласаяксыз. Раббий сизди тоьгеректеги баъри явларынъыздан куткарып, рахатлыкка еткистеек. Коркувсыз яшаяксыз.

¹¹ Сол заманда Раббий Алланъыз Оьзининъ аты ушин айырган ерге, мен сизге буйырган затларды: тутасяндырув курманлыкларыньызды, улестирилген курманлыкларыньызды, онлык пайларыньызды, садакаларыньызды эм ант пан Раббийге багысланган айырым савгаларыньызды аькелинъыз. ¹² Сиз эм улларыньыз, кызларыньыз, кызметшилериньыз, шахарларыньыздан байыр ерлери, асабалары болмаган левийшилер – баьринъыз бирге Раббий Алланъыздынъ алдында куваныньыз. ¹³ Сакланыньыз, тутасяндырув курманлыкларыньызды каерде болса, сол ерде шалманъыз. ¹⁴ Тек Раббий сизинъ бир ьрувыньызда сайлаган ерде курман шалаьксынъыз, эм баьри затты мен калай буйырган болсам, солай этеексинъыз.

¹⁵ Событкенде, Раббий Алланъыздынъ сизге берген багыславы ман сиз малды кайсы шахарда суьйсенъыз, сол шахарда шалмага боласыньыз эм кайгадер суьйсенъыз, сол кадер ашамага боларсынъыз: тав кийиги де болсын, керекшин де болсын. Дин ягыннан таза болмаганлар да эм тазалар да оны ашамага боладылар. ¹⁶ Ама канды ашаманъыз, сувды куйгандай, ерге куйынъыз. ¹⁷ Сиз оьз шахарыньызда аслыктынъ, шагырдынъ эм зейтун майдынъ онлыгынынъ бир боьлигин, суьруьвлердинъ эм отарлардынъ маркаларын, айырым савгаларды эм ант пан багысланганларды ашамага керек тувылсыз. ¹⁸ Бу затларды сиз де, сизинъ улларыньыз, кызларыньыз, ьргатларыньыз, таьвкелеринъыз эм шахарларыньызда яшаган левийшилер де тек Раббий Алланъыздынъ алдында, Ол сайляк табынув еринде ашамага керексиз. ¹⁹ Сак болынъыз, элинъызде яшаганда левийшилерге эс бермей калдырманъыз.

²⁰ Раббий Алланъыз мажаларыньызды кенъейтсе, сизге ваьде эткениндей, сиз эт емеге суьйгенде: „Эт ашайым“, – десенъыз, не кадер емеге суьйсенъыз, сол кадер емеге боласыньыз. ²¹ Эгер, Оьзининъ аты ушин, Раббий Алланъыз ер айырганда, сизден бек узакта болса, Раббий сизге берген суьруьвлерден, отарлардан мал сойганда, мен буйыргандай, кайгадер суьйсенъыз, сол кадер шахарыньызда ашанъыз. ²² Аша оларды, тав кийигининъ эм керекшиннинъ этин егендей этип. Эм дин ягыннан таза болмаганга да эм таза болганга да ашамага болады.

²³ Ама канды ишип еменъиз, неге десе кан — ол яшав эм сиз яшавды эт пен бирге емеге керек тувылсынъыз. ²⁴ Сиз канды еменъиз: оны ерге, сувды куйгандай, тоьгинъиз. ²⁵ Сизден сонъ баъри зат та сиз бен эм сизинъ балаларынъыз бан ийги болар уьшин, канды еменъиз, неге десе соьйткенде сиз Раббийдинъ алдында туврашыл болаяксынъыз.

²⁶ Ама багысланган затларды алып, бермеге ант эткен затларынъызды Раббий айыраяк орынга аькелеексинъиз. ²⁷ Аькелинъиз тутасяндырув курманлыкларынъызды — эм этти, эм канды — Раббий Алланъыздынъ курман шалынатаган орнына. Курманлыклардынъ каны Раббий Алланъыздынъ курман шалынатаган орнына тоьгилмеге керек, этин емеге болаяксынъыз. ²⁸ Мен сизге берген буйырыкларды сакланъыз эм толтырып барынъыз. Сонда сиз эм балаларынъыз бан сизден сонъ да яшавлары ийги болаяк, неге десе Раббий Алланъыздынъ алдында туврашыл болаяксынъыз.

Раббийден баска аллаларга табынманъыз

²⁹ Раббий Алланъыз, сиз ерлерин алып, кувмага ойланган халкларды сизинъ алдынъызда йок этеек. Ама сиз оларды кувып, олардынъ ерлеринде орынлассанъыз, ³⁰ оларды йок этсенъиз де, олардынъ тузакларыннан сак болынъыз. Олардынъ аллалары акында сораманъыз: „Бу халклар аллаларына калай кызмет кылдылар? Мен де тап соьйтип этейим“, — деп те айтпанъыз. ³¹ Сиз Раббий Алланъызга, олар аллаларына кызмет кылгандай, кылмага керек тувылсынъыз. Неге десе олар Раббий коьрип болмаган шийкендирген затларды этедилер. Олар улларын эм кызларын аллаларына курманлык этип, отта ягадылар.

³² Сак болынъыз, меним буйырыкларымды шалысып толтырынъыз. Бир зат та коспанъыз эм бир зат та шыгарып тасламанъыз.

13 ¹ Эгер пайхамбар яде туьсти аштаган аьдем аранъызда коьринип, нышан эм аьжейип коьрсетеегин билдирсе, ² эгер нышан эм аьжейип толтырылса эм ол: „Баска аллаларга, сиз билмеген аллаларга ызляк, оларга кызмет кыляк“, — деп

айтса, ³ сиз сол пайхамбардынъ яде туъсти ашатаганнынъ соьзлерин тынъламага керек тувылсыз. Раббий Алланъыз, Оны ак юрегинъиз эм янынъыз бан суьйгенинъизди, яде суьй-мегенинъизди билеек болып, сизди сынаиды. ⁴ Сиз Раббий Алланъызга ызламага эм тек Оны сыйламага керексинъиз. Онынъ буйырыкларын сакланъыз эм Ога тынъланъыз; Ога кызмет кылынъыз эм Ога алал болынъыз. ⁵ Сол пайхамбар яде туъсти ашатаган олимге берилмеге керек, неге десе ол сизди Мысырдан шыгарып, ыргатлыктан босаткан Раббий Алланъызга карсы шыгувга шақырады. Ол сизди Раббий Алланъыз оьсиет эткен йолдан адастырмага азгырады. Сол залымлыктан оьзинъизди тазаланъыз.

⁶ Эгер кардашынъыз яде улынъыз, яде кызынъыз, яде суьйген пишенъиз, яде ювик йолдасынъыз сизди ясыртын азгырып: „Баска аллаларга кызмет кылмага бараяк — сиз билмеген, ата-бабаларынъыз да билмеген аллаларга, ⁷ тоьгерегинъизде яшаган халклардынъ аллаларына, узакта ма, яде ювикта ма ердинъ бир шетиннен баска шетине,“ — дегенде, ⁸ ога берилменъиз эм тынъламанъыз. Оны аяманъыз. Аяманъыз эм коршаламанъыз. ⁹ Сиз оны оьлтирмеге керексиз. Сиз биринши болып ога тас атпага керексиз, оннан сонъ баскалар. ¹⁰ Ога оьлгенге дейим тас атынъыз, неге десе ол сизди Мысырдан — ыргатлыктынъ ериннен шыгарган Раббий Алланъыздан айырмага шалысты. ¹¹ Сол заманда савлай Исраил уллары онынъ хабарын эситеек эм коркаяк, эм сизинъ аранъызда эш бирев тагы да сондай яманлыкты этпеек.

¹² Эгер Раббий Алланъыз сизге яшамага берек шахарлардынъ бириси акында, ¹³ сонда, халкты: „Юринъиз, баска аллаларга, сиз билмеген аллаларга табынаягынъыз“, — деп, тувра йолдан адастырган кыяметшилер шыкканын эситсенъыз, ¹⁴ тешкеруьвли сорап, тергеп, баьри затты карастырмага керексиз. Эгер дейим сол зат акыйкат болса, аранъызда сол яманлыктынъ болганын катырып белгилемеге болсанъыз, ¹⁵ сол шахарда, эш биревди калдырмай, савлай яшавшыларын кылыш пан оьлтиреексиз. Шахарды йок этинъиз: эм халкын, эм малын. ¹⁶ Шахардынъ баьри байлыгын майданга эм шахарды баьри болган мал-муьлки мен, бир затын да калдырмай,

Раббий Алланъызга тутасяндырув курманлыгындай этип ягыныыз. Шахар опыраган аьлинде оьмирликке калсын эм бир заманда янъыдан курылмасын. ¹⁷Раббийдинъ яндырган ашувын оьзинъызге бурмас уьшин, сол шахардагы каргыска ушыраган эш бир зат та колынъызда калмасын. Сол заманда Ол сизге рагимлик коьрсетеек, сизди аяак, эм ата-бабалары-нъызга ант эткениндей, халкынъыздынъ санын оьстиреек. ¹⁸Неге десе сиз Раббий Алланъызга тынълайсыз, мен сизге буьгуьн берген Онынъ буйырыкларын мукаят толтырып, алал дегенин этесиз.

14 ¹Сиз – Раббий Алланъыздынъ улларысынъыз. Оьлген-лерге кайгырганынъызда оьзинъызди яраламанъыз эм кекеллеринъызди кеспенъыз, ²неге десе сиз – Раббий Алланъыздынъ кие халкы боласыз. Раббий сизди Оьзининъ баалы байырлыгы этер уьшин, ер юзинде болган баьри халклардан сизди сайлап алган.

*Алал эм арам этлер
(Лев. 11:1-23)*

³Шийкендирген эш бир арам затты ашаманъыз. ⁴Мине сиз емеге боляк айванлар: оьгиз, кой, эшки, ⁵керекшин, кийик, элик*, кыр эшки, антилопа эм тав кошкары. ⁶Те-рен ярклы туяклы эм куьйзейтаган кайсы айванды да емеге боляксынъыз. ⁷Тек куьйзейтаган айванлардынъ ишинде туьединъ, кояннынъ, кая тавшаннынъ этин емеге ярамайды, неге десе олардынъ туяклары ярк тувыллар. Олар сизге арам. ⁸Шошка да арам: туяклары ярклы, ама ол куьйземейди. Бу айванлардынъ этин еменъиз эм илесине колынъызды тийдирменъиз.

⁹Сувда яшайтаган януварлардан тек канатлары эм кабык-лары болганларды емеге боласынъыз. ¹⁰Ама канатлары эм кабыклары болмаганларды еменъиз, олар сизге арам.

¹¹Алал деп саналган аьр бир кусты емеге боласыз. ¹²Тек бу кусларды еменъиз: карагус, сакаллы карагус, тазкара (гриф),

* ^{14:5} Элик – косуля.

¹³сункар, лашын туърлилери ¹⁴карга туърлилери, ¹⁵япалак, саз япалагы, шагала, каршыга кустынъ туърлилери, ¹⁶уый байгус, кулаклы япалак, ак байгус, ¹⁷шоьл япалагы, туйгын, сув туйгыны, ¹⁸лейлек*, кутан туърлилери, поьпеп эм ярганат.

¹⁹Бабри курт-кумырскалар сиз уьшин арам, оларды еменъиз.

²⁰Ама алал болган ушатаган ян-януварларды емеге боласыз.

²¹Шалынмай оьлген айванды еменъиз. Сенинъ кайсы шахарынъда да яшаган ят аьдемге беринъиз яде сатынъыз, ога емеге болады. Ама сиз – Раббий Алланъыздынъ кие халкысыз.

Козыды яде улакты анасынынъ суьтинде аспанъыз.

²²Йылда йыйган аслыгынъыздынъ оныншы кесегин айырмага мутпанъыз. ²³Аслыктынъ, шагырдынъ эм зейтун майдынъ оныншы боьлигин, суьруьвлер мен отарлардынъ тунгышларын Раббий Алланъыздынъ алдында, Ол Оьзи атын ерлестирмеге айырган орында, ашанъыз. Солай эткенде, сиз Раббий Алланъызды аьр заман сыйлап уьйренерсиз. ²⁴Эгер Раббийдинъ Оьзининъ атын ерлестирмеге айырган орыны узакта болса, а сиз Раббий Алланъыз багыслаган онлыгынъызды аькеталмасанъыз, ²⁵онлыгынъызды куьмиске авыстырынъыз, куьмисти алып Раббий Алланъыз айырган ерге барынъыз. ²⁶Сол куьмиске не зат суьйсенъиз, соны алынъыз: кара эм увак мал болсын, шарап, эсиртуьвши ишимликлер эм коьнъилинъизге келген баска затты. Сол азык-туьликти Раббий Алланъыздынъ алдында аьелинъиз бен бирге ас-сув ишип куванынъыз. ²⁷Шахарларынъызда яшайтаган левийшилерди, мисетсинмей, калдырманъыз. Олардынъ, сиздегиндей болып, пайлары эм муьлклери йок.

²⁸Уьш йылда бир кере онлыгынъызды айырынъыз эм шахарларынъызда йыйып салынъыз. ²⁹Собьткенде, сиздегиндей пайлары эм муьлклери болмаган левийшилер, шахарларынъызда яшаган ят кисилер, оьксизлер, тул хатынлар келерлер, ашап тоярлар. Соны этсенъиз, Раббий Алланъыз сизге разы болып, колларынъыздынъ кайсы исин де багыслаяк.

* ^{14:18} Лейлек – аист.

Борышларды кеширув йылы

15 ¹Ети йылда бир кере борышларды кеширмеге керек. ²Бу исти булай этпеге керексиз: аыр бир борышкага берувши ювыгына, исраилши кардашына берген борышын кеширсин, борышын кайтарувды оннан талапласын. Неге десе Раббий борышларды кеширув йылы келгенин айтады. ³Сиз борышынъызды кайтарувды ят элден келгеннен талапламага боласыз, ама исраилши кардашынъыздан борышынъызды алмага керек тувылсыз. ⁴Сойткенде, аранъызда муктажлы ярлылыкта яшаган адем болмага керек тувыл. Раббий Алланъыз сизге асабалыкка берген элинде, Ол сизди моллыкка багыслаяк; ⁵тек сиз Раббий Алланъызга тынълавлы болсанъыз, мен сизге буйгуын берген баъри буйырыкларымды мукаят толтырсанъыз, ⁶сол заманда Раббий Алланъыз сизди, ваеде эткениндей, багыслаяк. Сиз коьплеген халкларга борыш берексиз, ама биревден борышкага алмаяксыз. Сиз коьплеген халкларга басшылык суьрексиз, ама сизди эш бирев етекшилемеек.

⁷Эгер исраилши кардашларынъыздынъ арасында Раббий Алланъыз сизге берек элде орынласкан шахарларынъыздынъ биринде ярлылыкта яшаган бирев болса, ога каты карамаяксыз эм оннан бир затынъызды кызганмаяксыз. ⁸Юмарт бол эм аваслык пан не затка керексине болса, соны беринъиз. ⁹Сакланынъыз, юрегинъизге залым кара ойды салманъыз: „Борышларды кайтаратаган етинши йыл ювыкта“, – деп ойланып, ярлылыкта калган кардашынъызга ашувланып, ярдам этуьвден кашпанъыз. Сойтип болса, ол Раббийге сизди шагып ялбарар, эм сиз куьналы боларсыз. ¹⁰Мол этип эм таза юрегинъиз бен беринъиз. Арбатында да Раббий Алланъыз баъри ислеринъизди, оьз колларынъыз бан эткен баъри затынъызды багыслаяк. ¹¹Бу элде дайым да ярлылар болаяклар. Соны уьшин, элинъизде кардашларынъызга, ярлыларга, муктажлыларга юмарт болынъыз деп, сизге буйыраман.

¹²Эгер ырувдасынъыз – эркек яде кыскааяклы – еврей болып, оьзин сизге сатып алты йыл кызметши болса, етинши йылында сиз оны эркинликке йибермеге керексиз. ¹³Эркинликке

йибергенде, бос колы ман аткарманъыз. ¹⁴Отарынъыздан, ындырынъыздан эм шагыр баскышынынъыздан пайын беринъыз. ¹⁵Мутпанъыз, сиз озынъыз Мысырда кул болгансыз, а Раббий Алланъыз сизди ыргатлыктан босатты. Сонынъ ушин мен буюгуьн сизге сосындай буйырык бермен. ¹⁶Ама кул: „Сизден кетким келмейди“, – деп айтса, неге десе ол сизди, абелинъизди суюеди эм сизде яшамага ога яхшы болады, ¹⁷сол заманда колынъа бизди алып онынъ кулагын эсикке када эм ол омирликке кулынъыз болып калаяк. Соьйтип, кул хатынга да этинъыз. ¹⁸Кулынъызды босатканда, кайгырма, ол сизде алты йыл бир ишидинъ акшасынынъ яртысына тегин иследи. Раббий Алланъыз аьр эткен исинъизди багыслаяк.

¹⁹Раббий Алланъызга отарлардан, суюруьвлерден эркек марка малларды айыр. Марка оьгизди куллыкка екпенъыз, марка кошкардынъ юнин кыркпанъыз. ²⁰Аьр йыл сайын сиз эм абелинъиз оларды Раббий Алланъыздынъ уьйинде, Ол айырган ерде емеге керексинъыз. ²¹Эгер айваннынъ бир кемшилиги болса, аксак яде сокыр, яде бир етиспевлиги болса, оны Раббий Алланъызга курманга шалманъыз. ²²Сиз оны шахарынъызда ашамага керексиз. Эм дин аьдетлерине коьре таза болмаган да, эм таза аьдем де онынъ этин, джейран яде кийик эти болгандай этип, емеге болады. ²³Ама сиз эттинъ канын саркытпай, ерге тоькпей, этти ашамага керек тувылсыз. Канды ерге, сувды тоьккендей этип, тоьгинъыз».

*Азатлык байрамы эм Ашыткысыз оьтпеклер байрамы
(Шыг. 12:14-20; Лев. 23:5-8; Сан. 28:16-25)*

16 ¹Муса айтты: «Авив [навруз-коькек] айында Раббий Алланъызды, сыйлап Ол буйырган Азатлык байрамын тойланъыз, неге десе авив айында Ол сизди туьнде Мысырдан шыгарды. ²Раббий Алланъызга увак эм кара малдан Раббий Оьзининъ аты ушин айырган ерге Азатлык байрам курманлыгын аькелинъыз. ³Курман этин ашыткы салынган оьтпек пен еменъыз, ама ети куьн ашыткысыз, кыйынлыкта еген оьтпекти ашанъыз, неге десе Мысырдан асыгыслы шыгып кеткенинъизде ашыткысыз оьтпекти ашагансыз. Соьйтип Мысырдан шыгып кеткен заманынъызды оьмир бойында

эске туьсирерсиз. ⁴ Сизинъ иелигинъизде савлай ер уьстинде ети куьн эш ашыткы болмасын. Биринши куьннинъ аксамында сиз аькелген курман этин эртенъликке дейим калдырманъыз.

⁵ Сиз Азатлык байрам курманлыгынъызды Раббий Алланъыз берген шахарларынынъ бирине аькетпеге керек тувылсыз, ⁶ Азатлык байрамы тек Ол Оьзининъ аты уьшин айырган ерде болмага керек. Азатлык байрамынынъ курманлыгын сиз, куьн кавысаяк заманда, Мысырдан шыккан мезгилинъизде шалаяксынъыз. ⁷ Раббий Алланъыз айырган орында соны писиринъиз эм ашанъыз. Эртенъликте шатырларынъызга кайтынъыз. ⁸ Алты куьн ашыткысыз обьпекти ашанъыз, ама етинши куьнде Раббий Алланъызга багысланган йыйылыс озгарынъыз, бир куллык та этпенъиз.

Юмалар байрамы

(Лев. 23:15-22; Сан. 28:26-31)

⁹ Эгининъизди орак пан орып баслаган заманнан, ети юма сананъыз. ¹⁰ Сонъ Раббий Алланъыз берген багыславларына коьре, оьз савгаларынъызды ак юрегинъиз бен берип, Оны сыйлар уьшин, Юмалар байрамын тойланъыз. ¹¹ Раббий Алланъыздынъ алдында, Ол Оьзининъ аты уьшин сайлаган орында, сиз, улларынъыз эм кызларынъыз, кулларынъыз эм таьвкелеринъиз, сизинъ шахарларда яшаган левийшилер, аранъыздагы ят кисилер, обьксизлер эм тул хатынлар, куванынъыз. ¹² Мутпанъыз Мысырда ыргат болганынъызды, сосы йорыкларды мукаят толтырынъыз.

Кослар байрамы

(Лев. 23:33-43; Сан. 29:12-39)

¹³ Аслык бастырып, юзим йыйганнан сонъ, ети куьн Кослар байрамын кутланъыз. ¹⁴ Сиз, улларынъыз, кызларынъыз, кулларынъыз эм таьвкелеринъиз, калаларынъызда яшаган левийшилер, ят кисилер, обьксизлер эм тул хатынлар – баьринъиз де байрамда шатланынъыз. ¹⁵ Ети куьн Раббий Алланъызды сыйлап, Ол буйырган байрамды, Ол айырган орында байрамланъыз. Раббий Алланъыз сизди аслык пан, соьйтип

те аьр бир колынъыз бан эткен ислеринъызди багысляк эм сиз тек куванаяксыз.

¹⁶ Баьри эр кисилер йылда уьш кере Раббий Алланъыздынъ алдына Раббий Оьзы айырган орынга келмеге кереклер: Ашыткысыз оьтпеклер байрамында, Юмалар байрамында, Кослар байрамында. Эш бирев де Раббийдинъ алдына бос колы ман келип болмасын. ¹⁷ Аьр ким савгасын Раббий Алланъыз багыслаганына коьре аькелсин.

Товрешилердинъ эм басшылардынъ белгиленуви

¹⁸ Раббий Алланъыз сизге берген шахарларда аьр бир ырувга товрешилерди эм басшыларды белгиленъыз. Олар халкка аьдиллик пен оьким* кессинлер. ¹⁹ Хак оьким шыгарувды бузбанъыз, аьдил болынъыз. Карын алманъыз, неге десе карын даналарды сокыр этеди, туврашыллардынъ соьзлерин терис этеди. ²⁰ Тек акыйкат оькимшиликке ызла эм тек хаклы оьким сизге Раббий Алланъыз берген элде ие болмага эм яшамага амал береди.

Бутлардан сакланынъыз

²¹ Сиз Раббий Алланъызга деп айырган курман шалатаган орыннынъ янына хатын танъри Ашерадынъ агаш баганасын салманъыз, ²² эм тас бутты кадаманъыз. Раббий Алланъыз сол затларды коьрип болмайды».

17 ¹ Муса айтты: «Исраил уллары, Раббий Алланъызга кемшили болган оьгизди яде койды курманлыкка шалманъыз, неге десе Ол муннан шийкенеди.

² Белки, аранъызда Раббий Алланъыз сизге берген шахарлардынъ биринде Онынъ арам дегенин этетаган, Онынъ антласувын бузувшы эркек яде хатын табылар. ³ Эгер меним буйырыгыма карсы, ким де болсын бирев баска аллаларга яде куьнге, айга, юлдызларга табынса, ⁴ эм сиз сол заттынъ акында билсенъыз, тешкерип тергемеге керек болаяксыз. Эгер сол зат тувра болса эм Исраилде сондай яравсыз шийкендируввши

* ^{16:18} Оьким — суд.

зат болган деп белгиленсе, ⁵ сол залымлыкты эткен эркек пен пишеди шахардынъ капысына аькелинъиз эм таслар ман оьлгенге дейим сыбаланъыз. ⁶ Аьдем оьлим оькимине эки яде уьш шааттынъ коьрсетуьви мен ушыратылады, бир аьдемнинъ шаатлыгы ман оьлимге бермеге тийисли болмайды. ⁷ Шаатлайтаганлар биринши болып тас тасламага кереклер, олардан сонъ баскалар. Сойтип, аранъыздан залымлыкты йок этерсиз.

⁸ Эгер сиз яшаган шахарда оькимге авыр тергелетаган куллык туьссе – кан тоьгис, даваласув яде тоьбелес болсын, – сол ислерди Раббий Алланъыз айырган орынга аькелинъиз. ⁹ Левий ырувыннан дин куллыкшыларына эм сол куьнлерде тоьреши болякка барынъыз эм олардан соранъыз. Олар тоьрешилик оькимлерин шыгарарлар. ¹⁰ Сиз Раббий айырган орында шыгарылган карарды толтырмага керексиз. Каранъыз, дин куллыкшылары калай коьрсетсе, солай этинъиз. ¹¹ Олар уьйреткен Тауратка коьре эм берген токтастарына коьре аьрекетленъиз. Олардынъ айтканыннан не онъга, не солга шыкпанъыз. ¹² Сонда, Раббий Алланъыздынъ уьйинде куллык этетаган дин куллыкшысына яде тоьреге тынъламаган аьдем оьлимге тийисли. Сойтип, Израилден залымлыкты йок этпеге керексиз. ¹³ Халктынъ баьриси де соны эситеек эм коркак, тагы да сондай яманлыкты, сыйсызлыкты этпек.

Патша

¹⁴ Раббий Алланъыз сизге беретaган элге киргенинъизде, ога ие болганынъызда эм ерлескенинъизде, сиз: „Тоьгерегимиздеги халклардай болып, биз де оьзимизге патша сайлаяк“, – деп айтарсыз. ¹⁵ Сол заманда Раббий Алланъыз сайлаганды патша этип салынъыз. Ол сизинъ халкынъыздан болмага керек. Халкынъыздан болмаган ят кисиди оьзинъизге патша этип сайламанъыз. ¹⁶ Патшанъыз сансыз коьп йылкыды алмага керек тувыл эм халкты, тагы да коьп йылкы алар уьшин, Мысырга кайтармасын, неге десе Раббий сизге: „Сол йол ман кайтпага керек тувылсынъыз“, – деп, айткан. ¹⁷ Патша коьп пише алмага тийисли тувыл, неге десе юреги керексиз якка бурылып кетер. Алтын ман куьмисти сансыз коьп йыймага куьреспесин.

18 Патшалыктынъ тагын бийлегенде, ол Левий ырувыннан болган дин куллыкшылары озьлерине деп язып алган Тауратты, ол да озьине кагытка язып алмага керек. 19 Таурат онынъ янында болып, озьмир бойы ол сол китапты кайтарып-кайтарып окумага керек, солай эткенде Раббийди, Алласын, сыйлап уйренер эм Тауратта язылган баъри созьлерге эм йорыкларга мукаят ызлар: 20 озьин ырувдасларыннан ийги деп санамас эм Алладынъ буйырыкларыннан онъга яде солга бурылмас. Сол заманда ол эм онынъ тувдыклары коьп йыллар Исраилде патшалык суьреек».

Левийшилердинъ эм дин куллыкшылардынъ асабалыгы

18 1 Муса айтты: «Левий ырувыннан дин куллыкшыларынынъ, соьйтип те буьгин Левий ырувынынъ, Исраилде ер пайлары эм асабалыгы болмаяк. Олар Раббий уьшин ягылган курманлыклар ман яшаяклар, бу – олардынъ асабалыгы.

2 Оларда исраилши кардашлары арасында да мал-муьлклери болмаяк, неге десе Раббий, оларга ваьде бергениндей, олардынъ мыраслары – Ол Оьзи.

3 Халк курманлыкка шалмага деп аькелген озьгизден, койдан дин куллыкшыларга берилеек уьлислер – явырын калак, як, асказан болаяк. 4 Соьйтип те, биринши йыйылган аслыктан, яс шагырдан эм зейтун майыннан, эм биринши кыркылган юниннен берилсин, 5 неге десе Раббий Алланъыз баъри ырувларынъыздан левийшилерди эм олардынъ тувдыкларын, дайым да Раббийдинъ уьйинде Ога кызмет кылсынлар деп, айырган.

6 Эгер Исраил шахарларынынъ бирисинде яшаган левийши соннан шыгып кетсе эм, яны суьйип, Раббий айырган орынга келсе, 7 сонда, Раббийдинъ уьйинде кызмет кылатаган баска левийшилердей болып, Раббийге, Алласына, кызмет кылмага болады. 8 Ол, абелининъ мал-муьлкин сатып, акша алган болса да, сол кызметшилер мен бирдей болып, озьзининъ уьлисин алмага болады.

Халклардынъ шийкендирген аьдетлерине уьйренменъиз

9 Раббий Алланъыз сизге берген элге киргенинъизде, сол ердеги халклардынъ шийкендирген аьдетлерине уьйренменъиз. 10 Сизинъ аранъызда улын яде кызын курман этип отта

якканлар, бал ашатаганлар эм сыхыршылар, нышанларды йорайтаганлар, абыле этуўшылер, ¹¹ арувакларды, ата-бабалардынъ эм оьлгенлердинъ рухларын шақырып, соравларды беретанлар аранъызда болмасынлар. ¹² Сондай ислерди эткенлерден Раббий Алланъыз шийкенеди. Сол шийкендируўшы аьдетлер уьшин Раббий Алланъыз сизден халкларды кувады. ¹³ Раббий Алланъыздынъ алдында сиз минсиз болмага керексиз.

Мусадай пайхамбар

¹⁴ Сиз эллериннен кувалаяк халклар сыхырлык эм бал ашувман каьр шегедилер. Ама сизге Раббий Алланъыз сол затка ызын бермейди. ¹⁵ Раббий Алланъыз аранъыздан, ираилши кардашларынъыздан, мендей бир пайхамбар шыгараяк. Сиз Ога тынъламага керексиз. ¹⁶ Сиз Хорев тавында йыйылган куьн Раббий Алланъыздан муны тилединъиз: „Энди бир заман Раббий Алламыздынъ давысын эситпеек эм бир заман сол уллы отты коьрмеек, солай этпесек оьлермиз“.

¹⁷ Раббий мага айтты: „Олардынъ айтканлары – яхшы. ¹⁸ Мен оларга кардашлары арасыннан, сендей бир пайхамбар йибереекпен. Мен онынъ авызына Оьзимнинъ соьзлеримди салаякпан. Ол, Мен не буйырсам, соны оларга айтаяк. ¹⁹ Эгер Меним атымнан пайхамбар айткан соьзлерди ким де болсын бирев тынъламаса, сол аьдемнен Оьзим явап аларман. ²⁰ Тек пайхамбар, Мен ога буйырмаган затты Меним атымнан соьйлемеге йигерленсе яде баска аллалардынъ атыннан бир затлар айтып басласа, оьлтирилмеге керек“.

²¹ Сиз оьзинъизден: „Раббий айтпаган соьзди калай билермиз?“ – деп сорарсыз. ²² Эгер Раббийдинъ атыннан пайхамбардынъ айтканы толтырылмаса, Раббий сол соьзлерди айтпаган. Ол – пайхамбар оьзине бек ыйнанып айткан соьз. Оннан коркпанъыз».

Оьлтируўшы кашаяк шахарлар

19 ¹ Муса айтты: «Раббий Алланъыз халкларды йок эткенде олардынъ ерлерин сизге береек эм сиз оларды кувып, олардынъ шахарларында эм уйлеринде ерлесеексиз.

² Раббий Алланъыз сизге иеликке берген элдинъ ортасында орынласкан уш шахарды озинъызге айырынъыз. ³ Сол шахарларга йоллар салынъыз эм Раббий Алланъыз сизге асабалык этип берген элди уш кесекке боьлинъыз. Соьйткенде, биревди оьлтирген аьдем бу шахарлардынъ бирине кашпага болар.

⁴ Биревди оьлтирип, янын куткарув ушин кашкан аьдем акында йорык мунадай: бирев эртеден юрегине кара ниет салмай, оьлтирмеге ойланмай, оьлтирсе, ⁵ мысалы, бирев орманга отын ярмага барады, балтады терекке баттырарман дегенде, балтасаптан балта ушып кетип, баска биревге тийип, оны оьлтиреди. Сол аьдем шахарлардынъ биревине кашып, яшавын куткармага болаяк. ⁶ Йол узак болса, кан оьшин алмага кувган ашувлы аьдем каза эткеннинъ артыннан кувып, еткенде, оьлтирмеге болар. Ама бу аьдем оьлимге тийисли тувыл, неге десе ол оьлгенге кара ниетли болмаган, оны оьлтирейим деп оьлтирмеген. ⁷ Эне сонынъ ушин уш шахар айырынъыз деп, буйыраман.

⁸ Раббий Алланъыз ата-бабаларынъызга ант эткендей, байыр ерлеринъызди кенъейтеек, оларга ваьде эткендей, буьтин элди береек, ⁹ эгер сиз меним буьгуьн берген буйырыкларымды мукаят толтырсанъыз, Раббий Алланъызды суьйсенъиз эм дайым да Онынъ йолы ман юрсенъиз, озинъызге тагы да уш шахар айыарсыз. ¹⁰ Солай эткенде, Раббий Алланъыз сизге асабалыкка берген элинъызде куьнасыз кан тоьгилмеек эм де сиз сол куьнага шуьшли болмаяксыз.

¹¹ Ама аьдем, ювыгын коьрип болмай, ога анъсыздан келип, оьлтирсе, оннан сонъ сол шахарлардынъ бирине кашса, ¹² шахарынынъ аксакаллары оны кайтарар ушин, аьдемлер йиберип, оны кашкан шахардан аькелееклер. Оьлгеннинъ оьшин алмага суьйгенге берееклер, ол оьлимге тийисли. ¹³ Оны аяманъыз. Исраилде шуьшсиз биревдинъ канын тоьгуьв куьнасын сиз тамыры ман йок этпеге керексиз. Сонда сизге ийгилик келеек.

¹⁴ Раббий Алланъыз сизге иеликке берген ерлерде, ювыгынъыз сизден алдын сизге асабага салган мажа тасын орныннан козгаманъыз.

Дурыс шаатлав

¹⁵ Куына яде бир кыянатлык эткен аьдемге оьким шыгарар уьшин бир шаатлавшы аз болады. Аьр бир шуьшлев эки яде уьш шаатлав ман беркитилмеге керек.

¹⁶ Эгер ялган шаат, аьдемди кыянатшылыкта шуьшлеек уьшин туратаган болса, ¹⁷ сол эки аьдем, сосы давада катна-сувшылар Раббийдинь уьйинде сол куьнлерде болган дин куллыкшылардынь эм тоьрешилердинь алдына келмеге кереклер. ¹⁸ Тоьрешилер сол давады тешкеруьвли карамага кереклер, эгер шаатлавшы оьзининь ырувдасына ялган шаатлык этсе, алдавшы болып шыкса, ¹⁹ ырувдасына этпеге суьйгенин онынь оьзине этпеге боляк. Араньызда сондай залымлыкты тамыры ман йок этпеге керексиз. ²⁰ Калган халк соны эситер эм коркар, сондай залымлык сизде бир заманда да кайтарылмас. ²¹ Шуьшлиди аямаяксыз. Язалав янга ян, коьзге коьз, тиске тис, колга кол, аякка аяк болсын».

Согыс йорыклары

20 ¹ Муса айтты: «Исраил уллары, душпанларыньыз бан кавгага давренсеньыз, сизикиннен коьп атлары, согыс куьймелери болганын коьрсеньыз, коркпаньыз, неге десе сизди Мысырдан шыгарып куткарган Раббий Алланьыз сизге ярдам-ласаяк. ² Согыс басланаяктан алдын дин куллыкшысы алдыга шыгып, аьскерге соьз айтсын. ³ Ол булай айтсын: „Исраил уллары, тыньланьыз, бугуьн сиз душпанларыньыз бан согыспага атланасыньыз. Юреклериньыз карувсыз болмасын, коркпаньыз. Оьрейиньыз ушып, калтыраманьыз. ⁴ Неге десе Раббий, Алланьыз, сиз бен бирге душпанларыньызга карсы согыска бараяк. Ол сизинь ягыньыз болып, сизге еньюьв берер уьшин барады“.

⁵ Басшылар аьскерге айтсынлар: „Бар ма экен араньызда уьй салып, уьйине кирип яшамаган? Уьйине барсын, солай этпесе, ол согыста оьлмеге болады, эм онынь уьйинде баска бирев ерлесер. ⁶ Бар ма араньызда юзим бавын эккен, ама емисин йыймага уьлгирмеген? Уьйине барсын, солай этпесе согыста оьлмеге боляк, эм баска бирев онынь юзимин йыяк. ⁷ Бар ма кыз айттырган, ама тойлары болмаган? Барсын уьйине,

солай этпей, согыста оълсе, баска бирев онынъ айттырган кызын пише этип алар“. ⁸ Оннан сонъ коссынлар: „Бар ма булайда юреги корккан, йигитлигин йойган? Уыйине барсын, неге десе онынъ коркувы баскаларга яйылар“.

⁹ Басшылар аьскери мен соьйлеп кутылганнан сонъ, юзбасшылар аьскербасшылыгын оьз колларына алаяклар.

¹⁰ Сиз шахардынъ туьбине ога шапкынлык этпеге келгенде, бас деп, халкы ман ярасув акында соьйлесинъыз. ¹¹ Эгер шахардынъ яшавшылары разы болып, капыды ашсалар, олар, ыргатларынъыз болып, сизге кызмет кылаяклар. ¹² Олар, разы болмай, согысып басласалар, шахарды курсап алынъыз. ¹³ Раббий Алланъыз оны колынъызга бергенде, баьри эркеклерди кылыш пан кырып шыгынъыз. ¹⁴ Пишелерди, балаларды, малды эм шахарда болган баьри затты оьзинъызге олжага алмага болаяксыз. Явларынъызга байыр болган баьри затлары ман кулланмага болаяксыз. Раббий Алланъыз оны сизге берди. ¹⁵ Соьйтип, сизден узак орынласкан эм янынъыздагы халклардыкы болмаган баьри шахарлар ман солай этпеге керексиз.

¹⁶ Ама Раббий Алланъыз асабалыкка сизге берген бу халклардынъ шахарларында тыныс алган эш бир затты яшатпаяксыз. ¹⁷ Хет, Амор, Кенан, Периз, Хив эм Евус халкларын тамыры ман йок этеексиз. ¹⁸ Солай этпесенъиз, олар сизди оьзлерининъ ялган аллаларына табынып, шийкендирген, залым аьдетлерине уьйретерлер. Сиз де Раббий Алланъызга карсы куьна этерсиз.

¹⁹ Сиз шахарды узак заман курсап турсанъыз да, тереклерди кеспенъиз, неге десе сиз олардынъ емислерин емеге болаяксыз. Оларды йок этпенъиз. Даладагы тереклер, оларды курсап алмага, аьдемлер болганма? ²⁰ Сиз емис бермейтаган тереклерди кеспеге боласыз. Агашларды, сени мен согысатаган шахарды колга алганга дейим, курсав уьшин керекли алатларды ясамага кулланарсыз».

Ким оьлтиргени белгисиз оьлилер

21 ¹ Муса айтты: «Эгер Раббий Алланъыз сизге иеликке берген элинъызде кенъ далада яткан оьлик табылса, онынъ ким болганы, ким оьлтиргени белгисиз болса, ² аксакаллар, тоьрешилер шыксынлар эм оьлтирилгеннинъ тоьгерегинде

орынласкан шахарларга дейим йоллардынъ узаклыгын ойл-шесинлер. ³Энъ юзык болган шахардынъ аксакаллары мойса салынмаган эм куллык этпеген кунажынды алсынлар. ⁴Оннан сонъ оны айдалмаган эм эгилмеген, аккан сувы болган обзенге аькетсинлер. Сол ерде кунажыннынъ мойнын шалсынлар. ⁵Левий ырувыннан дин куллыкшылар да сонда барсынлар; неге десе Раббий Алланъыз оларды Оьзине кызмет кылмага эм халкты Онынъ аты ман багысламага айырган. Олар баьри даваларды эм эрисуьв сораьларды шешсинлер. ⁶Оннан сонъ оьлиге юзык болган шахардынъ аксакаллары мойны шалынган кунажыннынъ уьстинде колларын юьмага кереклер. ⁷Аксакаллар айтсынлар: „Биз бу аьдемнинъ канын тоькпедик эм ким эткенин де коьрмедик. ⁸Раббий, кешир халкынъды, Исраил улларын. Сен оларды ыргатлыктан босаттынъ. Халкынъды шуьшсиз биревдинъ канын тоьгуьви мен шуьшли этпе“. Сол заманда тоьгилген кан уьшин куьналары тазаланаяк. ⁹Собьтип сиз шуьшсиз аьдемнинъ канын тоьгуьв куьнасыннан тазаланаяксыз. Неге десе сиз Раббийдинъ туьз коьрген затын этетаганлар болаяксыз.

Есирге алынган хатынлар

¹⁰Сиз душпанларыньызга кавга ман карсы шыкканда, Раббий Алланъыздынъ ярдамы ман оларды енъип есирге алаяксыз. ¹¹Эгер есирлердинъ ишинде ярасык хатынды коьрип, оны суьйсеньыз эм пише этип алмага ойлансанъыз, ¹²оны уьйинъызге аькелинъыз. Хатын шашын-тырнагын кессин ¹³эм есир кийимин шешсин. Бир ай уьйинъызде калып атасы-анасы уьшин йылаганыннан сонъ, сиз оны ман бас косарсынъыз эм пишеси-байы болып яшарсыз. ¹⁴Эгер оны унамасанъыз, оны эркинине йиберинъыз. Оны сатпага яде таьвке этпеге болмайсынъыз, неге десе оны сыйсыз эткенсинъыз.

Тунгышлык хаькы

¹⁵Бир аьдемде эки пишеси бар. Бирисин суьйип, баскасын суьймейди. Экевинде де уллары бар, ама тунгыш – суьймейтаган пишесиннен. ¹⁶Сол аьдем, улларына мал-муьлкти боьлген заманда, суьймеген пишесиннен тувган тунгыш улы турып,

бириншиликти суыйген пишесининъ улына бералмайды. ¹⁷Ол суыймеген пишесининъ улын шынтылай да тунгыш деп санамага керек, ога болган мал-муылкининъ эки пайын бермеге тийисли, неге десе тунгыш улы онынъ ата кубшининъ биринши белгиси эм бириншилик онынъ хагы.

Тынълавсыз ул

¹⁸Эгер биревдинъ улы ийнат эм кылыксыз, ата-анага тынъламаган, язаласалар да эш бойсынмайтаган болса, ¹⁹сонда атасы эм анасы оны аксакалларга шахардынъ капысына аькелсинлер. ²⁰Олар аксакалларга айтпага кереклер: „Бизим улымыз ийнат эм тынълавсыз, тек ашайды эм ишеди“. ²¹Сонда шахардынъ яшавшылары оны таслар ман оьлгенге дейим сыбаласынлар. Сойткенде, сиз оьзинъызден залымлыкты эрек этерсинъиз. Баъри Исраил уллары муны эситерлер эм коркарлар.

Туьрли-туьрли йорыклар

²²Эгер аьдем оьлимге тийисли куьна этсе, аьдемлер оны оьлтирип, илести терекке аспага болаяклар. ²³Тек илесин кеше теректе калдырып болмаяк: сол куьн аьдемди коьминъиз, неге десе терекке илинген аьдем Алла ман наьлетленген. Раббий Алланъыз сизге асабалыкка берген элди коьмилмеген илес пен кирлетпенъиз.

22 ¹Эгер ырувдасынъыздынъ оьгизи яде койы адасса, оларды таслап койманъыз, иесине кайтарынъыз. ²Эгер иеси ювыкта яшамаса яде оны танымайтаган болсанъыз, уьйинъызге аькетинъиз, иеси келгенге дейим, сизде турсын, иеси келгенде, берерсиз. ³Сойтип, ырувдасынъыздынъ эшегин яде кийимин, яде бирев бир баска затты йойткан болып тапсанъыз, солай этинъиз. Коьрмегенсип кетпенъиз.

⁴Эгер ырувдасынъыздынъ эшеги яде оьгизи йолда йыгылса, оны калдырманъыз. Йыгылган айванды коьтерип, аяк уьстине салмага ярдам этинъиз.

⁵Хатын эркек кийимин киймеге керек тувыл, эркекке де хатын кийимин киймеге тийисли болмайды, неге десе Раббий Алланъыз сондай затларды эткенлерден шийкенеди.

⁶ Сиз йол ман бараятырып, теректе яде ер уьстинде кус уясына распага боларсыз, эгер ана-кус оьзининъ балапанлары ман яде юмырткалар уьстинде олтыратаган болса, оны бирге балапанлары ман алманъыз. ⁷ Балапанларды алмага боларсыз, ама аналарын эркинликке йиберинъыз. Эгер солай этсенъыз, сизге ийгилик келеек эм узак оьмир яшаяксыз.

⁸ Янъы уьй салганда, тоьбесининъ кыйыры ман кора салынъыз. Солай этсенъыз, уьйдинъ тоьбесиннен бирев туьссе, онынъ оьлимине шуьшли болмаяксыз.

⁹ Юзим бавынъызга баска бир урлыклар шашпанъыз. Солай этсенъыз, сиз шашкан урлыгынъызды да, юзим бавдынъ емисин де арамга шыгарарсыз.

¹⁰ Бир сабанга эм оьгизди, эм эшекти егип ерди айдаманъыз.

¹¹ Эм юннен, эм кетеннен токылып этилген карысык ку-маштан кийим кийменъыз.

¹² Абанъыздынъ доьрт муьйисине шоклар этинъыз.

Уьйленуьвдинъ йорыкларын бузув акында

¹³ Эгер эркек кызга уьйленип, ама бирге болганнан сонъ коьргиси келмейтаган болса, ¹⁴ оннан сонъ соьз этип, тийиссиз затлар айтып: „Мен бу хатынга уьйлендим, ама оны ман бир орында яткан биринши кешемизде онынъ кыз болмаганын билдим“, – деген хабарды яйса, ¹⁵ кыздынъ ата-анасы шахар капысына аксакалларга кыздынъ таза болганына белгилерди шыгарсынлар. ¹⁶ Эм атасы аксакалларга айтсын: „Мен бу аьдемге кызымды бердим, а ол оны коьрип болмайды. ¹⁷ Бу аьдем меним кызымды шуьшлейди: Мен сенинъ кызынъ таза кыз болып келгенин бегитетаган эш бир зат таппайман дейди. А мине беркитуьв: меним кызым ога, кызлыгын йоймай, барган“. Сонъ ата-анасы шахардынъ аксакалларына кызынынъ уьйленген биринши кешесинде орындыкта болган яювын коьрсетееклер. ¹⁸ Сонда аксакаллар яладан яккан аьдемди камшылап шуьшине йолыктыраяклар. ¹⁹ Ога, юз кесек куь-мис пен кыздынъ атасына исраилши таза кыздынъ акында кирли хабарларды яйганы уьшин, тоьлев салсынлар эм кыз онынъ пишеси болып калсын эм оьмир бойы ол пишесиннен айырылалмаяк. ²⁰ Ама байы пишеси акында айткан затлары

тувру болып шыкса, ата-анадынъ да кызларынынъ тазалыгын беркиткендей затлары болмаса, ²¹ сол заманда кызды атасынынъ уйининъ капысына аькелсинлер, сонда шахар яшавшылары оны таслар ман оьлгенге дейим сыбаласынлар, неге десе ол Исраилде уятлык этти: ол атасынынъ уйинде каьхпеликке берилди. Сойтип, сол яманлыкты аранъызда тамыры ман йок этеексиз.

²² Эгер эркек биревдинъ пишеси мен болган болса, олар экеви де оьлмеге кереклер. Сиз Исраилди сол яманлыктан тазаламага керексиз.

²³ Эгер эркек баска бирев айттырган кыз бан расып, оны ман бирге болып, куьнага кирсе, сол зат шахар ишинде болган болса, ²⁴ экевин де шахардынъ капысына аькелинъиз эм таслар ман оларды оьлтиринъиз: кызды ярдамга шақырмаганы уьшин оьлтиринъиз, а эркекти баска биревдинъ пишеси мен куьнага киргени уьшин. Сойтип, сол яманлыкты аранъыздан тазалажксынъыз.

²⁵ Эгер эркек далада кызды коьрип, оны зорласа, тек эркек оьлим язасына берилеек. ²⁶ Кызга бир зат та этпенъиз, неге десе ол оьлим язасын алгандай эш бир зат этпеген. Бу — бир аьдем бир баска аьдемге шапкынлык этип, оьлтиргендей. ²⁷ Аьдем баска бирев айттырган кызды далада коьрип, ога зорлык эткен. Кыз, белки, кышкырган да болар, ама ога ярдам этпеге бирев де шыкпаган.

²⁸ Эгер эркек бирев айттырмаган кызга расып, онынъ кызлыгын алса, аьдемлер де коьрген болса, ²⁹ сол заманда кыздынъ атасына элли шекель куьмислей берсин, кыз да пишеси болсын, неге десе ол оны уятлыкка калдырган. Эркек яшавы бойынша оны ман айырылып болмаяк.

³⁰ Эш биревге де атасынынъ пишеси мен бирге болмага тиймейди, неге десе бу зат оны уятлыкка калдырады.

Ямагатка кирип болмаганлар

23 ¹Аталык бежи яде эркеклик муьшеси кесилип тасланган эш бир эркек, Раббийдинъ ямагатына кирип болмаяк.

²Некяхсыз тувган эш бирев эм онынъ тувдыкларыннан эш бирев оныншы несилге дейим Раббийдинъ ямагатына кирмеек.

³ Эш бир аммоншы яде моавшы эм олардынъ оныншы несилине дейим тувдыклары Раббийдинъ ямагатына кирмеек. ⁴ Сиз Мысырдан шыкканда, йолынъызда олар сизге оьтпек пен сув бермегенлер. Керисинше, Месопотамиядагы Петор шахарыннан Беордынъ улын Биламды, сизди каргасын деп, акшага туттылар. ⁵ Ама Раббий Алланъыз Биламга тынъламады эм онынъ каргысларын ийги багысларга айландырды, неге десе Раббий Алланъыз сизди суьеди. ⁶ Оьмир бойы олардынъ тынышлыгы эм яхшылыгы уьшин бир зат этпенъиз. ⁷ Эдомшылардан шийкенменъиз, Олар сизинъ ювыкларынъыз. Мысыршылардан шийкенменъиз, неге десе олардынъ кыралында ят кисилер болып яшагансыз. ⁸ Оларда тувган балалар уьшинши несилде Раббийдинъ ямагатына кирмеге боладылар.

Аьскер конысларында тазалык

⁹ Душпанларынъызга карсы, согыска шыкпага аьзирленип, аьскер конысларын курганда, арам затлардан сакланынъыз. ¹⁰ Эгер ким болса да биревинъызде анъсыздан кеше эрлерде болатаган урлык тоьгилуьви болса, ол коныстан шыксын эм тыста калсын. ¹¹ Аксамда ювынсын эм куьн батканда коныска кайтып келсин.

¹² Коныстынъ тысында сыякка шыкпага бир ер айырынъыз. ¹³ Савыт-садагынъызда ер казар уьшин алатынъыз болмага керек. Сыякка шыкканда, шонъкыр казып несебинъызди коьминъиз. ¹⁴ Раббий Алланъыз сизди коршалар уьшин эм душпанларынъызды енъер уьшин, аьскер конысынъызда юреди. Конысынъыз тазалыкта болмага керек. Раббий конысынъызда келиспеген, яраспаган затларды коьрип, сизден кери бурылмасын.

Туьрли-туьрли йорыклар

¹⁵ Эгер ыргат сизге кашып келсе, оны иесине кайтарып берме. ¹⁶ Кайсы ерде, кайсы шахарда яраса, сонда яшасын. Оны корламанъыз.

¹⁷ Эш бир исраилши хатын яде эркек бутларга табынуьшы уьйлерде каьхпе болып ислемесинлер. ¹⁸ Каьхпеликте юрген

хатыннынъ яде эркектинъ толевин, кайдай да болсын бир антын толтырув ушин, Раббий Алланъыздынъ уйине киргистпенъыз. Неге десе Раббий Алланъыз олардынъ экевиннен де шийкенеди.

¹⁹ Ырувдасынъызга акша, ашайтаган, яде келим беретанган баска бир затты борышкага берменъыз. ²⁰ Сиз келим аькелген борышты ырувдасынъызга тувыл, ят кисилерге бермеге боласыз. Солай этсенъыз Раббий Алланъыз сиз ие болмага аяк баскан элде колларынъыз бан эткен бабри затты багыслар.

²¹ Раббий Алланъызга ант эткен болсанъыз, оны толтырмага асыгынъыз, неге десе Раббий Алланъыз оны тез толтырувнъызды талаплайды. Толтырмасанъыз куьналы болаяксыз. ²² Ама ант этпесенъыз, шуьшли болмаяксыз. ²³ Авызынъыздан шыкканды толтырмага куьресинъыз, неге десе сиз оьз ыркынъыз бан Раббий Алланъызга оьзинъиздинъ авызынъыз бан ант эткенсиз.

²⁴ Эгер сиз биревдинъ юзим багына кирсенъыз, тойганша, не кадер суьйсенъыз, сол кадер юзим емеге боларсыз, тек шетенинъызге салманъыз. ²⁵ Эгер биревге аслык орувга келсенъыз, масакларды кол ман йыймага боларсыз, тек аслык орувга оракты алып кирменъыз».

24 ¹ Муса айтты: «Эгер эркек уйленип, сонъ пишесининъ бир маскарасын коьрип, оны яратпаса, айырылув хат язып, хатты пишеге ыслатып, уйиннен шыгарып йибермеге болады. ² Ол да онынъ уйин калдырып, баска биревдинъ пишеси болады. ³ Ама экинши байы да оны коьрип болмай, хат язып, колына ыслатып, уйден шыгарып йиберсе яде оьлсе, ⁴ оны ман айырылган биринши байына сол пишеге тагы да уйленмеге болмас; неге десе, пише, баска эркек пен болып, кирленген. Раббийди бу аьрекетлер шийкендиреди. Раббий Алланъыз сизге асабалыкка берген элди шуьшли этпенъыз.

⁵ Эгер эркек янъы уйленген болса, оны кавгага йибермеге яде ога бир баска борыш юклемеге болмайды. Ол бир йылдынъ бойында эркин болып, уйинде турып, алган пишесин бактылы этпеге керек.

⁶ Эш бирев де кепилликке эки термен тасын алмасын яде онынъ уьстиндеги тасты, неге десе ол кепиликке онынъ яшавын алады.

⁷ Эгер бир киси оззининъ исраилши ырувдасын урлап, оны ыргат этип кулланса яде саткан болса, ысланганда ол оьлимге тийисли. Сойтип сол залымлыкты аранъыздан тазаламага керексиз.

⁸ Юкпалы тери маразлы болганда, Левий ырувыннан дин кулыкшылары калай уьйретсе, солай этинъиз. Мен оларга буйырган затларымды мукаят толтырынъыз. ⁹ Раббий Алланъыз, сиз Мысырдан шыгып бараятканда, Мирьям ман не зат эткенин мутпанъыз.

¹⁰ Эгер ювыгынъызга кайдай болса да бир борыш бергенде, онынъ уьйине кепиллик алмага кирменъиз. ¹¹ Орамда сакланъыз, кимге сиз борыш бересиз, сол кепиллигин оьзи орамга шыгарсын. ¹² Эгер аьдем бек ярлы болып, кепилликке тек тыскы кийимин калдырмага болса, сиз оны оьзинъизде калдырып, ятып уйкламанъыз. ¹³ Онынъ кийимин куьн батаяк заманга кайтар, ол соны кийип уйкляяк. Сол заманда ол сизге савболсын айтаяк, эм де Раббий Алланъыз сизге разы болар.

¹⁴ Акшага кулык эткен ярлы эм муктажы болган кызметшинъиздинъ – ол ким де болсын: ырувдасынъыз яде сахарларынъыздынъ биринде яшаган ят киси – акын еменъиз.

¹⁵ Куьн батканга дейим куьн сайын акшасын тоьле, неге десе ол ярлы эм сол акшага карап турады. Солай болмаса ол Раббий Алланъызга йыланар эм сиз куьналы боларсыз.

¹⁶ Аталарды балалары уьшин оьлимге берип болмайды, балаларын да аталары уьшин оьлимге бермеге болмайды. Аьр ким оьзининъ куьнасы уьшин оьлсин.

¹⁷ Ят кисиди эм оьксизди аьдилликтен айырманъыз, тул хатыннан кепилликке кийимин алманъыз. ¹⁸ Мутпанъыз, сиз де Мысырда ыргат болгансыз, Раббий Алланъыз сизди эркин этти. Соны уьшин мен сизге солай этинъиз деп, буйыраман.

¹⁹ Эгер даланъызда аслыкты органда, бир бужакты мутсанъыз, оны алмага деп, артынъызга кайтпанъыз. Калдырынъыз оны ят кисиге, оьксизге, тул хатынга. Сонда Раббий Алланъыз

колларыңыздынъ аяр бир исин багыслаяк. ²⁰ Тереклерди силкип зейтун емислерди ерге туьсиргенде, экинши кере тереклерди силкпенъыз. Калган емислер ят кисиге, оксизге, тул хатынга болсын. ²¹ Юзим бавында емислерди йыйганда, йыйган еринъызге кайта бастан йыймага барманъыз. Ят кисиге, оксизге, тул хатынга калсын. ²² Мутпанъыз Мысырда ыргат болганынъызды. Сонынъ ушин бу затларды сизге буйыраман.

25 ¹ Эгер эки аьдем арасында дава шыкса, исти обкимге еткистпеге кереклер, тоьрешилер оны тергеп, тамамын айтарлар: шуьшсизди аклайдылар, шуьшлиге язасын береди-лер. ² Эгер шуьшли аьдем камшылавга тийисли болса, сонда тоьреши, шуьшлиди яткыстпага буйырып, камшылавдынъ да санын шуьшине коьре оьзи тергемеге керек, ³ тек кырктан артык болмаяк. Эгер оннан коьп камшыласанъыз, кардашы-нъыз баьрисининъ алдында уятлыкка калаяк.

⁴ Аслык бастырып юрген оьгиздинъ авызын яппанъыз.

⁵ Кардашлар бирге яшасалар эм биревлери оьлсе, ул калдырмай, онынъ пишеси ят кисиге байга бармага керек тувыл. Оьлгеннинъ кардашы ога уьйленсин, пише этип алсын эм кайынлык парызын толтырсын. ⁶ Ол тапкан биринши ул бала оьлген кардаштынъ атын юргистеек. Соьйтип сол кардаштынъ аты Исраилде соьнмеек.

⁷ Эгер эркек кардашынынъ пишесин алмага суьймесе, хатын шахардынъ капысында турган аксакалларга барсын эм айтсын: „Эримнинъ кардашы Исраилде оьзининъ кардашынынъ атын сакламага унамайды. Ол мага уьйленип кайыннынъ борышын толтырмага суьймейди“, — деп. ⁸ Сол заманда шахардынъ аксакаллары оны шақырып, оны ман соьйлесерлер. Эгер ол ийнатлык этип: „Мен ога уьйленмеге суьймеймен“, — деп айтса, ⁹ сонда тул хатын аксакаллардынъ янында онынъ касына келсин, онынъ бир аяк кийимин шешсин эм бетине туькирип, айтсын: „Кардашынынъ тукумын сакламага суьймеген аьдемге булай этедилер“. ¹⁰ Сондай аьдемнинъ тувдыклары, Исраилде „аяк кийими шешилгеннинъ аели“ деп, белгили болаяк.

¹¹ Эгер эки эркек тобелесе туруп, биревининъ пишеси келип, тобелейтаган эркектен байын коршалаяк болып, онынъ эркек мушелериннен ыласа, ¹² хатыннынъ колын кесип, тасланъыз. Аяманъыз оны.

¹³ Сизинъ дорбанъызда эки туърли шекки болмасын: сатып алганга — авыр, сатув ушин — енъил. ¹⁴ Уйинъызде биреви уйкен, баскасы кишкей — эки туърли оълшейтаган алат болмасын. ¹⁵ Сизинъ шекки авырлыгынъыз эм оълшев алатынъыз туъз эм тувра болмага керек. Суыйткенде, Раббий Алланъыз сизге берек элде оьмиринъыз узак боляак. ¹⁶ Раббий Алланъызды сондай ислер эткен, алдавышы аьдемлер шийкендиредилер.

¹⁷ Мутпанъыз, сиз Мысырдан шыгып, йолга туъскенде, сизге амалекшилер не зат эткенлерин. ¹⁸ Сиз арыганда, олар йолда алдынъызга шыгып, артынъыздан келетаган карувсызларды оълтирдилер. Алладан коркпадылар. ¹⁹ Раббий Алланъыз сизге байырлыкка беретанг элинъызде тоьгеректеги душпанлардан савгага тынышлык бергенде, Амалектинъ атын аспан астындагы дуныядан алып былактырынъыз. Мутпанъыз!»

Биринши емислер эм онлыклар

26 ¹ Муса айтты: «Раббий Алланъыз сизге байырлыкка берген элге келип, ие болганда эм ерлескенде, ² Раббий Алланъыз берген ерде оьстирген биринши емислерди йыйып, шетенге салынъыз. Оннан сонъ Раббий Алланъыз Оьзининъ аты ушин айырган ерге барынъыз, ³ сол куьнлерде дин куллыкшысына айтынъыз: „Раббий бизим ата-бабаларымызга бермеге ант эткен элге мен келдим, соны буьгуьн Раббий Алланъызга билдиремен“, — деп. ⁴ Дин куллыкшысы шетенинъызди алар эм Раббий Алланъыздынъ курманлык шалатаган орыннынъ алдына салар. ⁵ Сол заманда сиз Раббий Алланъыздынъ алдында айтарсыз: „Меним атам коьш-кинши арамеяшы эди, ол Мысырга аз кисилер мен келген, сонда яшап баслаган, уллы эм коьп санлы халк болган. ⁶ Ама мысыршылар бизге яман карайтаган эдилер, бизге, авыр куллыклар берип, азап шектиретаган эдилер. ⁷ Сол заманда биз Раббийге, аталарымыз табынган Аллага, ялбардык эм Ол

бизди эситти эм кыйынлыкларымызды, куллыгымыздын кобтерип болмастай авырлыгын, корланувымызды кобди. ⁸Раббий бизди уллы куьдирети эм куьшли колы ман, уллы коркынышлар, нышанлар эм аьжейиплер мен Мысырдан шыгарды. ⁹Ол бизди бу ерге аькелди эм бу суьт пен бал аккан элди берди. ¹⁰Эм мине Сен, Раббий, берген сол ерден биринши емислерди мен аькелип турыман“. Раббий Алланьыздын алдына шетенинъизди салынъыз, эм Ога ийилип сежде беринъиз. ¹¹Раббий Алланъыз сизге, аьелинъизге, аранъызда сиз бен бирге болган левийшилерге, ят кисилерге берген аьр ийгиликке суьйининъиз.

¹²Уьшинши йыл, онлыктынъ берилетаган йылында да, оны левийшиге, ят кисиге, оьксизге эм тул хатынга беринъиз. Олар шахарларыньызда ашарлар, тоярлар. ¹³Раббий Алланъызга айтынъыз: „Мен уьйимнен кие пайды алып, Сен буйыргандай, левийшиге, ят кисиге, оьксизге эм тул хатынга бердим. Мен Сенинъ буйырыкларыньды мукаят толтыраман, биринде мутпайман. ¹⁴Мен тулланганымда, кие пайдан бир зат та ашамаганман, деним таза болмаганнан себеп, кие онлык пайымнан да бир зат та алмадым эм оннан оьлилер уьшинде бир зат бермегенмен. Мен Сага, Раббий Аллам, тынълавлы болдым. Сен калай буйырган болсанъ, мен солай эттим. ¹⁵Оьз кие меканынънан, коьктен ойга кара! Халкынъды, Израилди, аталарымызга ант эткендей болып, бизге берген еринъди, суьт пен бал аккан ерди багысла“.

Алладынъ кие халкы

¹⁶Буьгуьнде Раббий Алланъыз бу йорыкларга эм буйырыкларга сахый болганыньызды талаплайды, оларды юрегинъиз эм янынъыз бан мукаят толтырмага керексинъиз. ¹⁷Буьгуьнде Раббий – Алланъыз болганын билдирдинъиз. Онынъ йолында юрегинъизди, Онынъ йорыкларын, буйырыкларын, занъларын сакляягынъызды, Оны тынъляягынъызды билдирдинъиз. ¹⁸Раббий буьгуьн Оьзи калай ант эткен болса, сиз – Онынъ халкы, Онынъ баалы байырлыгы болганыньызды эм Онынъ буйырыкларын мукаят толтыраягынъызды тагы да бир билдирди. ¹⁹Ол сизди Оьзи яраткан баьри халклардан энъ

йогарыга салаягын, сизге мактав, данък эм сый береегин, эм сиз Раббий Алланъыздынъ, калай ваьде эткен болса, солай кие халкы болаягынъызды билдирди».

Эвал тавындагы курман шалынатаган орын

27 ¹ Муса Израилдинъ аксакаллары ман бирге халкка буйырды: «Буьгуьн мен сизге беретaган буйырыкларды толтырынъыз. ² Йордан сувын оьтип, Раббий Алланъыз берген элге аяк бассанъыз, уйкен таслар салынъыз, оларды кирешленъиз. ³ Сиз Раббий Алланъыз сизге берген элге кирер уьшин, сувдан оьткенлей, сол тасларга шерияттынъ баьри бу соьзлерин язынъыз. Сол эл — Раббий, аталарынъыз табынган Алла, бермеге ант эткендей, суьт пен бал аккан эл. ⁴ Йордан сувыннан оьтип бу тасларды Эвал тавында орынластырынъыз эм, буьгуьн Мен сизге буйыргандай, тасларды кирешленъиз. ⁵ Раббий Алланъызга сонда таслардан курман шалынатаган орын ясанъыз. Тасларды темир алатлар ман туьзетпенъиз. ⁶ Раббий Алланъызга курман шалынатаган орынды туьзетилмеген таслардан ясанъыз эм онынъ уьстинде Раббий Алланъызга тутасяндырув курманлыклар аькелинъиз. ⁷ Сонда уьлестирилген курманлыкларды да аькелип ашанъыз, Раббий Алланъыздынъ алдында куванынъыз. ⁸ Сол шерияттынъ баьри соьзлерин сиз салаяк таслардынъ уьстинде ярасык эм анъламлы этип язынъыз».

⁹ Сонъ Муса эм Левий ьрувыннан дин куллыкшылары савлай Израил улларына айттылар: «Израил уллары, уьндеменъиз эм тынъланъыз! Буьгуьн ок сиз Раббий Алланъыздынъ халкы болдынъыз. ¹⁰ Раббий Алланъызды тынъланъыз эм мен буьгуьн сизге беретaган Онынъ буйырыкларын, йорыкларын мукаят толтырынъыз».

¹¹ Сол ок куьн Муса халкына буйырды: ¹² «Сиз Йордан сувын оьткенде, халкты багыслар уьшин, Геризим тавында тураяк ьрувлар булар: Шимон, Левий, Юда, Иссакар, Юсып, Бенямин. ¹³ А бу ьрувлар каргыс соьзлер айтар уьшин Эвал тавында тураяклар: Рубен, Гад, Ашер, Завулон, Дан, Напталий.

¹⁴ Левийшилер савлай Израил халкына коьтеринки давыс пан булай айтаяклар: ¹⁵ „Раббийди шийкендирген бутты темирден

ойып яде куйып колы ман ясаган устага да, оны ясыртын бир ерге салганга да наьлет болсын“.

Савлай халк „Амин!“ десин.

16 „Атасын эм анасын корлаган аьдем наьлет болсын“.

Савлай халк „Амин!“ десин.

17 „Ювыгынынъ мажа тасын йылыстырган аьдемге наьлет болсын“.

Савлай халк „Амин!“ десин.

18 „Соқыр аьдемди йолдан адастырган наьлет болсын“.

Савлай халк „Амин!“ десин.

19 „Ят кисиге, обксизге яде тул хатынга хаксызлык эткенге наьлет болсын“.

Савлай халк „Амин!“ десин.

20 „Атасынынъ пишеси мен яткан, атасынынъ орнын каралайды, ога наьлет болсын“.

Савлай халк „Амин!“ десин.

21 „Наьлет болсын айван ман косылганга“.

Савлай халк „Амин!“ десин.

22 „Наьлет болсын обзининъ карындасы, атасынынъ кызы ман яде анасы ман ятканга“.

Савлай халк „Амин!“ десин.

23 „Наьлет болсын кайынанасы ман бирге болганга“.

Савлай халк „Амин!“ десин.

24 „Биревди ясыртын оьлтирген наьлет болсын“.

Савлай халк „Амин!“ десин.

25 „Шуьшсиз биревди акшага оьлтирген наьлет болсын“.

Савлай халк „Амин!“ десин.

26 „Бу шерияттынъ соьзлерин толтырмаган эм ога ызламаган наьлет болсын“.

Савлай халк „Амин!“ десин».

Тынълавшылар алаяк ийгиликлер

(Лев. 26:1-13; Шер. 7:12-16)

28 ¹Муса айтты: «Эгер сиз Раббий Алланъызга толысынша тынъласанъыз эм мен сизге буьгуьн берген Онынъ баьри буйырыкларын мукаят толтырып барсанъыз, Раббий Алланъыз сизди ер юзинде яшаган баьри халклардан йогары

салаяк. ²Баъри бу ийгиликлерди, Раббий Алланъызды тынь-ласанъыз, алаяксыз:

³Сиз шахарда да, далада да Раббийдинъ разылыгын алаяксыз.

⁴Абелинъиз коьп балалар ман, еринъиз мол аслык пан, суърувлеринъиз эм отарларынъыз сансыз тоьл — бузавлар эм козылар ман хайырланаяк.

⁵Елек йыятаган шетенлеринъиз, ун ашытатаган телпегинъиз берекетли болаяк.

⁶Киргенде де, шыкканда да Раббийдинъ разылыгын алаяксынъыз.

⁷Раббий сизге карсы коьтерилген явларынъызды алдынъызда кыраяк. Олар сизге бир йол ман бараяклар, ама сизден ети йол ман кашаяклар.

⁸Раббий амбарларынъызды эм колынъыз бан эткен аьр не затты хайырлы этеек. Раббий Алланъыз сизге берген элде берекет явдыраяк.

⁹Раббий, сизге ант эткениндей, сизди кие халк этип салаяк. Сиз Раббий Алланъыздынъ буйырыкларын толтырмага эм Онынъ йолы ман юргеге керексиз. ¹⁰Сол заманда ер юзинде яшаган халклар, сизинъ Раббийге байыр болганынъызды коьрип, коркаяклар эм сыйлаяклар.

¹¹Раббий, аталарынъызга ант эткениндей, сизди моллыкта яшатаяк; коьп балалар, малынъыздынъ тоьли, ердинъ аслыгы ман сизге берекет явдыраяк. ¹²Раббий сизге коьклерди, Оьзининъ ийгиликлер казнасын ашаяк, заманында еринъизге ямгырлар явдырып, эм колларынъыздынъ ислерине берекет явдыраяк. Сиз коьп халкларга борышкага береексиз, оьзинъиз эш биревден алмаяксыз.

¹³Раббий сизди куйрык тувыл, бас этеек. Эгер сиз Раббий Алланъыздынъ, мен сизге буьгуьн беретaган, буйырыкларына тешкеруьвли болып, мукаят толтырсанъыз, сиз дайым да тоьменде тувыл, йогарда болаяксыз. ¹⁴Мен сизге буьгуьн беретaган буйырыклардынъ эш бириннен не онъга, не солга бурылманъыз. Баска аллаларга ызламанъыз эм оларга кызмет кылманъыз.

*Тынълавсызларга келеек каргыслар
(Лев. 26:14-39)*

¹⁵ Эгер сиз Раббий Алланъызга тынъламасанъыз эм Онынъ мен сизге буьгуьн берген баъри буйырыкларын эм йорыкларын мукаят толтырмасанъыз, бу каргыслардынъ баъриси басынъызга келееклер эм сизинъ йолларынъызды бувааяк.

¹⁶ Сиз эм шахарда, эм далада наьлет болаяксыз.

¹⁷ Сизинъ елеклер уьшин шетенлеринъиз эм ун ашытар уьшин телпегинъиз наьлет болаяклар.

¹⁸ Балаларынъыз аз, еринъиз аслыксыз, малларынъыз тоьл-сиз кааяклар.

¹⁹ Шыкканда эм киргенде наьлет болаяксыз.

²⁰ Раббий сизге каргыслар йибереек, колларынъыздынъ ислеринде састыраяк эм хайырсызлык береек, сонъында, Раббийге сыртынъызды берип, эткен залымлыгынъыздан йок болаяксыз. ²¹ Сиз, ие болмага деп, аяк баскан элде, Раббий облимнен облим берип, сизди йок этеек. ²² Раббий сизге оьпке маразды, безгекти эм кыздырмады, иссиликти эм кургаклыкты, кургак еллерди эм коькмаразды берип язалааяк. Олар сиз оьлгенге дейим, артынъыздан калмаяк. ²³ Тоьбенъиздеги коьк — ез, астынъыздагы ер — темир болаяк. ²⁴ Раббий сизинъ кыралынъызга ямгыр орнына шанъ берер эм коьктен, сиз оьлгенге дейим, уьстинъизге тоз-топырак туьсирер.

²⁵ Раббий душпанларынъызга сизди енъмеге эркинлик береек. Сиз оларга карсы бир йол ман барарсыз, олардан ети йол ман кашарсыз. Ер юзиндеги баъри патшалыклар сизден шийкенееклер. ²⁶ Илеслеринъиз коьктеги кусларга эм ертеги айванларга ем болаяк. Оларды кувмага эш бир аьдем болмаяк. ²⁷ Раббий сизге мысыр маразларды — иринлескен яраларды, шерлерди, кышынма-котырларды береек. Сиз олардан савартылып болмаяксынъыз. ²⁸ Раббий сизге берлиликти, сокырлыкты эм акыл ишуьвди береек. ²⁹ Уьйле вакытта каранъада юргендей, кол ман сыйпап йол табаяксыз. Аьр куьн эткен затынъызда хайыр болмаяк; сизди аьр куьн корлаяклар эм тонааяклар, коршалавшынъыз болмаяк.

³⁰ Сиз бир пише мен нышанланарсыз, ама баска бирев оны алар, оны ман бирге болар. Сиз уый саларсыз, ама онда яшамаяксыз. Сиз юзим бавын эгерсиз, ама биринши емисин де йыймага уылгирмессиз. ³¹ Оьгизиньизди сиз турганлай соярлар, ама сиз онынь этин емеексыз. Эшегиньизди зор ман алып кетерлер эм кайтармаслар. Койларыньыз душпанларыньызга байыр болаяклар, эм эш бирев оларды сизи ушинь куткармаяк. ³² Улларыньызды эм кызларыньызды баска халкка берееклер эм коьзлериньиз оларды аьр куьн излегеннен арып калаяклар, ама бир зат этпеге карувыньыз болмаяк. ³³ Сиз танымаган, билмеген халк ериньизде куьш-карувыньыз бан табылган аслыктынь, емистинь пайдасын коьреек, а сизди яшав оьмири узагында корлап, эзиеглеек. ³⁴ Сиз сол затларды коьрип акылыньызды ишеексыз. ³⁵ Раббий тизлериньизди эм санларыньызды, аякларыньыздынь табанларыннан баслап басыньыздынь тоьбесине дейим савартылуьвга берилмейтаган яман маразлар ман капляк.

³⁶ Раббий сизге басшылыкка салган патшаньызды сизге де, аталарыньызга да белгили болмаган халкка аькетеек. Сонда сиз агаштан, тастан ясалган баска аллаларга кызмет кылаяксыз. ³⁷ Раббий сизди баьри халклар арасына аькетеек, олар сизди мисетке санамай, сизге селеке этееклер эм сизден шийкенееклер.

³⁸ Сиз далада коьп урлык шашаяксыз, ама аз йыыаксыз, неге десе шегертке баьрин ашаяк. ³⁹ Сиз юзим бавлар олтыртаяксыз, ама шагырын ишпеексыз, емисин йыйнаяк тувылсыз, неге десе юзимди куртлар ашаяк. ⁴⁰ Савлай элиньизде зейтун тереклериньиз болаяк, ама оьзиньизге зейтун май якпага болмаяксыз, неге десе зейтун тереклериньиз емислерин ерге тоьгееклер. ⁴¹ Сизде уллар, кызлар болаяк, ама олар сиз бен калмаяклар, неге десе олар есирге алынаяклар. ⁴² Ушып келген шегертке аьскери тереклериньизди эм аслыгыньызды ялап алып кетеек.

⁴³ Сизде яшаган ят кисилер, оьрден оьрге коьтерилип баслааклар, а сиз тоьменнен тоьменге туьсе береексыз. ⁴⁴ Олар сизге борышкага берееклер, а сиз борышкага бермеексыз. Олар бас болаяклар, а сиз куйрык болаяксыз.

⁴⁵ Бу каргыслардын баъриси сизге туъсеек. Олар сизди ку-
ваяклар эм сиз оьлгенге дейим артынъыздан етееклер, неге
десе сиз Раббий Алланъызды тынъламадынъыз, Ол сизге бер-
ген буйырыкларын эм йорыкларын мукаят толтырмадынъыз.

⁴⁶ Сол баълелер оьмирлик нышан, сизге эм тувдыкларынъызга
Раббийдинъ каргысларынынъ еткенининъ белгиси болаяклар.

⁴⁷ Сиз Раббий Алланъызга моллыктынъ заманында суьйиниш
эм куваныш пан кызмет кылмаганынъыз уьшин, ⁴⁸ ашлыкта
эм сувсызлыкта, яланъашлыкта эм ярлылыкта Раббий сизге
йиберген душпанларынынъызга кызмет кылаяксыз. Ол мой-
нынъызга темир мойсады, сизди оьлтиргенге дейим, салаяк.

⁴⁹ Раббий сизге эректен, ердинъ энъ узак шетлериннен, тоь-
менге бирден туъскен карагустай, тилине де сиз туъсинмеген
бир халкты йибереек, ⁵⁰ бек каты юрекли халк: карт аьдем-
лерди сыйламаган, кишкейлерди аямаган. ⁵¹ Ол суьруьвлери-
нъиздинъ тоьлин эм еринъиздинъ аслыгын ашап таъвесеек,
сизди оьлмеге калдыраяк. Ол сизге не аслык, не яс шагыр, не
зейтун май, не бузав, не козы калдырмаяк, сизди оьлтиреек.

⁵² Душпанларынынъыз элинъизде болган баъри шахарларынынъызды
курсап алаяклар. Ахырында сиз эш йыгылмаяк деген бийик
эм берк шахар иргелери йыгылаяк. Раббий Алланъыз сизге
берген элдинъ баъри шахарларын явлар курсап алаяклар.

⁵³ Шахарларды курсап алган заманда, душпанларынынъыз
сизге шектирген азапларыннан сиз Раббий Алланъыз берген
балаларынъызды, улларынынъыз бан кызларынынъыздынъ этин
ашаяксыз. ⁵⁴ Аьле аранъыздагы энъ юмсак эм бавырмалы
аьдеминъиздинъ оьз кардашына яде суьйикли пишесине, яде
сав калган балаларына юреги ашымаяк ⁵⁵ эм эш биревге оьзи
ашаган балаларынынъ этиннен бермеек. Онынъ ашаяк баска
эш бир заты йок. Эне сонадай азаплар шектиреек душпанлар
шахарларынынъызды курсап алганда. ⁵⁶ Аранъызда энъ юмсак
эм яныплы хатын – сонадай юмсак, сонадай яныплы, яла-
нъаяк ерге баспага унамаган – суьйикли эрине яде улына,
яде кызына ⁵⁷ курсагыннан шыккан балаятакты яде табаяк
балаларын бермеек, ясырынып ашаяк. Неге десе душпан ша-
харларынынъызды курсап турганда, сизди баълеге туъсиреек,
ашлык шектиреек.

⁵⁸ Эгер сиз сосы китапта язылган шерияттынъ созлерине мукаят ызламасанъыз эм Раббий Алланъыздынъ данъклы эм коркынышлы атын сыйламасанъыз, ⁵⁹ Раббий сизге эм тувдыкларынынъызга эсапсыз коркынышлы баблелерди, каты эм узак казаларды, созылган авырувларды йибереек. ⁶⁰ Ол сизге сиз коркатаган Мысырдынъ бабри маразларын йиберер, олар сизге ябысар. ⁶¹ Раббий, тагы да бу шерияттынъ китабында айтылмаган маразларды эм баблелерди, сиз оьлгенге дейим, йибереек. ⁶² Сиз, коьктеги юлдызлардай, коьп эдинъыз, ама аз калаяксыз, неге десе Раббий Алланъызга тынъламаган эдинъыз. ⁶³ Сизге ийгиликлер этип, санынынъызды коьбейткен заманда, Раббий суьйинетаган эди, соьйтип те, сизди оьлтиргенде эм йок эткенде солай суьйинеек. Сиз байырламага деп бараяк элинъызде, тамырынъыз бан йок этилеексинъыз. ⁶⁴ Сол заманда Раббий сизди бабри халклар арасында шашаяк. Онда не сиз, не аталарынъыз билмеген агаштан, тастан ясалган баска аллаларга кызмет кылаяксыз. ⁶⁵ Сол халклар арасында тынышлык таппаяксыз, аяк баскандай тыныш ер болмаяк. Сонда Раббий юрегинъызди калтыратаяк, коьзлеринъыз кайгыга, коьнъилинъызди коркувга толтыраяк. ⁶⁶ Сиз дайым да коркувда, кеше-куьндиз яшавынъызга уьмитинъыз калмай яшаяксыз. ⁶⁷ Эртенъликте айтарсыз: „Ах, тез кеш болсын!“ а кеште: „О, тез эртенълик болсын!“ Неге десе коьзлеринъыз бир коркынышлы затларды коьреек деп, юрегинъыз ярылады. ⁶⁸ Раббий сизди Мысырга кемелер мен аькетеек. Сол йол акында мен сизге: „Энди бир заманда да бу йолга баспаяксыз“, — деп, айткан эдим. Сонда сиз оьзинъызди душпанларынынъызга таьвке эм кул этип сатпага каьрлеексыз, ама сизди эш бирев де алмаяк».

Антласувдынъ кайтараланувы

29 ¹ Раббийдинъ Израил уллары ман Хорев тавында беркиткен антласувына косымша болаяк, Мусага буйырган, Моав элинде Израил уллары ман беркиткен антласувдынъ шартлары булар.

² Муса Израил улларын йыйып айтты: «Раббийдинъ Мысырда параон ман, онынъ куллыкшылары ман эм савлай эли

мен не эткенин озинъиздинъ козлеринъиз бен коьргенсиз. ³Ол йиберген уллы баьлелерди, эткен нышанларды эм аьже-йип ислерди коьргенсиз. ⁴Ама буьгуьнге дейим Раббий сизге коьретаган коьзлерди, эситетаган кулакларды, анълайтаган акылды бермеди. ⁵Ол айтты: „Мен сизди кырк йылды шоьл мен алып барганда, кийимлеринъиз тозбады, аяк кийимлеринъиз йыртылмады. ⁶Сиз оьтпек емединъиз, шагыр эм баска ишимлик ишпединъиз. Сиз оны билинъиз деп эттим: Мен – Раббий Алланъыз“.

⁷Биз бу ерге еткенде, Хешбоннынъ патшасы Сихон, эм Башаннынъ патшасы Ог биз бен согыска шыкты, ама биз оларды шаштык. ⁸Биз олардынъ ерин алдык эм асабалыкка Рубеннинъ улларына, Гадтынъ улларына эм Манашединъ ырувынынъ яртысына бердик. ⁹Баьри ислеринъиз де ети-мисли болар уьшин, сол антласувдынъ шартларын мукаят толтырынъыз.

¹⁰Буьгуьн сиз Раббий Алланъыздынъ алдында турасынъыз, – сизинъ етекшилеринъиз эм басшыларынъыз, аксакалларынъыз эм каравылшыларынъыз, эм Исраилдинъ баска эр кисилери ¹¹бирге балалары, пишелери мен эм сизинъ аранъызда яшайтаган, сизге отын ярып эм сув аькелетаган ят кисилер. ¹²Сиз бу ерде Раббий Алланъыз бан, антласувды беркитер уьшин турасыз, буьгуьн оны Раббий ант этип сизи мен беркитеек. ¹³Ол сизге ваьде эм аталарынъызга Ибрагимге, Исхакка, Якыпка ант эткендей, сизди Оьзининъ халкы этер уьшин буьгуьн ок беркитеек. ¹⁴Мен ант пан беркитилген бу антласувды тек сиз бен тувыл, ¹⁵буьгуьн Раббий Алланъыздынъ алдында турганлар ман тувыл, тагы да булайда болмаганлар ман да.

¹⁶Мысырда калай яшаганымызды, калай кыралларды оьтип йол ман келгенимизди, сиз озинъиз билесинъиз. ¹⁷Сиз олардынъ тоьгерегинде агаштан, тастан, алтыннан эм куьмистен ясалган шийкендирген бутларды, ялган аллаларды коьргенсиз. ¹⁸Сизинъ аранъызда буьгуьн не эркек, не хатын, не тукым, не ырув, юреги Раббий Алламыздан бурылган болмасын, сол халклардынъ аллаларына кызмет кылмага бармасын. Сак болынъыз, аранъызда ашы, увлы оьсимликти оьстирген та-мырдай болмасын.

¹⁹ Сосы анттынъ сондай созлерин эситкен аьдем, ол оьзине ийгиликлер тилеп: „Оьзимнинъ йолым ман алдынгындай юрсем де, мага эш бир зат болмаяк“ – деп, ойланмасын. Сосындай ой баьринъиздинъ йок болувынъызга себеп болаяк. ²⁰ Раббий оны эш бир заманда да кеширмеек. Онынъ ашувы эм каарланувы бу аьдемге туьтеп кетеек. Бу китапта язылган каргыслар сондай аьдемнинъ басына туьсееклер, эм Раббий онынъ атын аспаннинъ астындагылардан йок этеек. ²¹ Раббий Тауратта язылган антласувда белгиленген баьри каргысларына коьре, сол аьдемди Исраилдинъ ырувларынынъ ишиннен айырып алып, онынъ басына баьле-казады туьсиреек.

²² Сизинъ балаларынъыз, олардынъ тувдыклары, узак ерлерден келген ят кисилер бу элге келген баьлелерди, Раббий йиберген маразларды коьрееклер. ²³ Савлай ер янып турган, тек туз бан коькирт болган бослык ерге айланаяк – эш бир зат эгилмеек, шашылмаяк, бир зат та оьспеек, бир оьсимлик те болмаяк. Бу эл Раббий Оьзининъ эсапсыз ашувында Содом ман Гоморады, Адма ман Севойимди йок эткениндей болады. ²⁴ Баьри халклар сораяклар: „Не себептен Раббий бу элге солай этти? Бу коркынышлы, янган ашув не?“ ²⁵ Явабы булай болаяк: „Бу элдинъ аьдемлери оьз ата-бабалары табынган Алла, Раббий, оларды Мысырдан шыгарганда, олар ман беркиткен антласувын таслаганлар. ²⁶ Олар баска аллаларга кызмет кылмага кеткенлер, танымаган аллаларына сежде эткенлер, Раббий оларга табынмага ызын бермеген. ²⁷ Сонынъ уьшин бу элге Раббийдинъ ашувы туьтеп кеткени, бу китапта язылган каргысларды оларга йибергени. ²⁸ Сол коркынышлы ашувы уьшин Раббий оларды тамырлары ман йок этти эм, буьгуьн болгандай, баска элге таслады“.

²⁹ Сыр болган затлар Раббий Алламызга байыр. Ама Ол ашык эткен Таурат бизге эм балаларымызга оьмирликке байыр. Ол, Таураттынъ баьри созлерине ызланъыз деп, буйырган».

Алладынъ теьбе эткенлерге вадеси

30 ¹ Муса айтты: «Исраил уллары, Мен айткан ийгиликлер эм каргыслар келееклер сизге эм Раббий Алланъыз сизди кайда шашса да, баьри халклардынъ арасында сиз оларды юрегинъизге алсанъыз, ² балаларынъыз бан Раббий Алланъызга

кайтып келгенде эм Ога, мен сизге буьгуьн буйыргандай, юрегинъыз бен, янынъыз бан тынъласанъыз, ³Раббий Алланъыз сизди аяак; Оьзи сизди халклар арасында шашыратып, энди Оьзи, сизди кеширип эм коьтерип, кайтарадан йыйнап алаяк. ⁴Кокклердинъ астында дуныядынъ шет-кыйырына кувылган болсанъыз да, Раббий Алланъыз сизди йыйнап, оннан кайтараак. ⁵Ол сизди ата-бабаларынъызга байыр болган эм сиз де ие болаяк элинъызге аккелеек. Ол сизди ата-бабаларынъыздан да етимисли эм коьп санлы этеек.

⁶Раббий Алланъыз сизинъ юрегинъызди эм тувдыкларынынъыздынъ юреклерин авыстыраяк*. Соьйткенде, сиз Оны савлай юрегинъыз бен, янынъыз бан суьерсиз эм узак яшарсыз. ⁷Раббий Алланъыз баьри каргысларды сизди коьрип болмаган эм кувып юрген душпанларынъыздынъ басларына туьсиреек. ⁸Сиз янъыдан Раббийге тынълаяксыз эм мен буьгуьн сизге берген Онынъ буйырыкларын толтыраяксыз. ⁹Раббий Алланъыз колларынъыздынъ баьри ислерине мол етимислер, аьеллеринъызде коьп балалар, малларынъызда сансыз тоьл эм тарлавларынъызда онъ аслык береек. Раббий янъыдан сизге ийгилик берип, ата-бабаларынъызга калай суьйинген болса, сизге де солай суьйинеек. ¹⁰Тек сиз Раббийге тынъламага, Онынъ бу Таурат китабында язылган буйырыкларын эм йорыкларын толтырмага эм Раббий Алланъызга савлай юрегинъыз бен эм янынъыз бан кайтпага керексиз.

¹¹Буьгуьн сизге беретаган буйырыгым сизинъ уьшин авыр да тувыл эм, етип болмастай, узак та тувыл. ¹²Ол коькте тувыл: „Аьше, коькке оны алып ким коьтерилеек, биз оны тынълап толтырар уьшин, ким аккелер эм билдирер?“ – деп, сорагандай. ¹³Эм де ол денъыздинъ аргы ягында тувыл: „Биз тынълап оны толтырар уьшин, ким денъызди оьтип оны алар эм бизге билдирер?“ – деп, сорагандай. ¹⁴Йок, Алладынъ соьзи сизге бек ювык: ол сизинъ авызынъызда эм юрегинъызде. Тек оны толтырмага керексиз.

¹⁵Каранъыз, мен сизге буьгуьн яшав эм ийгилик, оьлим эм яманлык берип турыман. ¹⁶Мен буьгуьн сизге Раббий Алланъызды

* 30:6 Авыстыраяк: еврейше «суьннетлеек».

суыймеге, Онынъ йолы ман юргеге, Онынъ буйырыкларын, парызларын эм йорыкларын сакламага буйыраман. Сол заманда узак яшаяксыз эм коьп болаяксыз. Раббий Алланъыз сиз ие болар ушин бараятырган элде, сизди багыслаяк.

¹⁷ Эгер юрегинъыз баска якка бурылса эм тынъламанъыз, баска аллаларга табынып кызмет кылып, йолдан адассанъыз, ¹⁸ бугуьн мен билдиремен: сиз йок болаяксыз. Йордан сувын ьытип, аяк басып, ие болаяк элде сиз коьп яшамаяксыз.

¹⁹ Бугуьн коькти эм ерди сизге карсы шааты болмага шақыраман: мен сизге яшав эм ьылим, ийгиликлер эм каргыслар беремен. Яшавды айырынъыз, соьйткенде ьозинъыз де, балаларынъыз да узак яшарсынъыз. ²⁰ Раббий Алланъызды суьйип, Онынъ давысын тынълап, Оны ман байланыста болынъыз. Сизге яшавды беретанган – Ол. Раббий сизге аталарынъыз Ибрагимге, Исхакка эм Якыпка бермеге ант эткен элде узак ьомир берек».

Ешу – Мусадынъ йолын алып барушы

31 ¹ Муса барып Исраил улларына сосы соьзлерди айтты: ² «Мага юз йырма йыл эм мен сизди етип баралмайман. Раббий мага: „Сен Йордан йылгасыннан ьытип болмаяксынъ“, – деди. ³ Раббий Алланъыз ьози алдынъызда ьотек. Ол сол халкларды алдынъыздан кувып йок этеек эм сиз олардынъ эллерине ие болаяксыз. Ешу да, Раббий айткандай, алдынъызда ьотек. ⁴ Эм Раббий Амор патшалары Сихон ман Огты калай эллери мен йок эткен болса, бу халклар ман да солай этеек. ⁵ Раббий оларды сизге берек, эм сиз олар ман не зат айтсам, соны этеексиз. ⁶ Каты эм юрекли болынъыз. Коркпанъыз эм ьорейинъыз олардан ушпасын, неге десе Раббий Алланъыз ьози сизге болысаяк; Ол сизди калдырмаяк эм таслап кетпеек».

⁷ Оннан сонъ Муса Ешуды шақырып, баьри Исраил улларынынъ алдында: «Каты эм юрекли бол, неге десе Раббий сол халктынъ аталарына ваьде эткен элге бу халк пан барып, халкка ерди асабалыкка боьлип бермеге керексинъ. ⁸ Раббий ьози сенинъ алдынъда бараяк, сага ярдамласаяк; Ол сени калдырмаяк эм тасламаяк. Коркпа эм уьмитинъди уьзбе», – деди.

⁹ Муса бу Тауратты язып алып, оны баъри дин куллыкшыларга, Раббийдинъ антласув сандыгын кобтерип юрген Левий улларына эм Исраилдинъ аксакалларына берди. ¹⁰ Сонъ Муса булай буйырды: «Ети йылда бир кере, борышларды кеширувъ йылында, Кослар байрамында, ¹¹ Раббий Алланъыздынъ алдына, Ол Оъзи сайлаган ерге Исраил уллары келгенде, бу Тауратты давысынъыз бан окынъыз. ¹² Баъри халкты – эркеклерди, хатынларды эм балаларды, шахарларынъызда яшайтаган ят кисилерди – йыйынъыз. Тынъласынлар, Раббий Алланъыздан коркып уйренсинлер эм Таураттынъ аър бир соъзине ызласынлар. ¹³ Йордан сувын оьтип, ерлескен элинъызде яшавынъыз бойынша олардынъ Тауратты билмейтаган балаларын тынъламага эм Раббий Алланъыздан коркпага уйретинъыз».

Раббийдинъ Мусага ахыр буйырыгы

¹⁴ Раббий Мусага айтты: «Сенинъ облеек куьнинъ ювклайды. Ешуды шакыр, кие шатырдынъ касында турынъыз, сонда Мен ога буйырыклар берекпен».

Муса эм Ешу келдилер эм кие шатырдынъ янында турдылар. ¹⁵ Раббий кие шатырдынъ янына булыт баганасында келди эм булыт шатырга киретаган ерде токталды. ¹⁶ Раббий Мусага айтты: «Тез арадан сен оьлип, ата-бабаларынъа косылаяксынъ. Бу халк та, бараяк элдинъ ят аллаларына ызлап, бетсизликлер этеек: Мени таслаяклар, Мен олар ман беркиткен антласувды бузаяклар. ¹⁷ Сол куьн Мен, бу халкка ашувланып, оларды Оъзимнен узак этеекпен; Мен олардан юзимди бураякпан, эм олар душпанларына ем болаяклар. Басларына сансыз коьп баъле-казалар келеек. Сол куьн „Алламыз тагы да бизге ярдамласпаганы уьшин бу баълелерге туьстик“, – деп айтаяклар. ¹⁸ Баска аллаларга табынганлары, эткен яманлыклары уьшин, Мен олардан юзимди, шекленмегенлей, бураякпан.

¹⁹ Соьйткенде, эй Муса эм Ешу, сосы йырды язынъыз, Исраил улларына уйретинъыз эм йырламага буйырынъыз. Оларга карсы, Мага шаат болсын. ²⁰ Мен ата-бабаларына ант пан ваьде эткен, суьт пен бал аккан элге аькелгенде, олар, тойганга дейим ашап, семиргенде, баска аллаларга бурылаяклар эм,

Мени унамай эм Меним антласувымды бузып, оларга кызмет кылаяклар. ²¹ Сансыз баэле-казалар оларга еткенде, сол йыр оларга карсы шаатлык этеек, неге десе тувдыклары оны мутпаяк. Мен, оларды ант пан ваде эткен элге киргистпей туруп, олардынъ алиги ниетлерин яхшы билемен».

²² Сол куын Муса сол йырды язды эм Израил улларына уйретти.

²³ Раббий Нуннынъ улы Ешуга буйырык берди: «Берк эм юрекли бол, неге десе сен Израил улларын Мен ант этип ваде эткен элге аькетеексинъ».

²⁴ Муса, Таураттынъ сол соьзлерин басыннан сонъына дейим язып алып, ²⁵ Раббийдинъ Антласув сандыгын коьтерип юрген левийшилерге буйырды: ²⁶ «Алынъыз сосы китапты, Тауратты, эм оны Раббий Алланъыздынъ антласув сандыгынынъ янына салынъыз. Бу китап сонда сизге карсы шааты болып тураак. ²⁷ Мен сизинъ кайдай ийнат эм тынышсыз болганынъызды билемен. Эгер сиз, мен аранъызда сав турганымда, Раббийге сондай тынълавсыз болсанъыз, мен оьлгеннен сонъ кайдай болаяксыз! ²⁸ Мага ырувларынъыздынъ савлай аксакалларын эм басшыларын йыйынъыз. Мен оларга бу соьзлерди айтпага керекпен, коькти эм ерди оларга карсы шаатлыкка шақыраакпан. ²⁹ Мен билемен, меним оьлимимнен сонъ азгырувга туьсип, мен сизге буйырган туьз йолдан бурылаяксыз. Келеекте баэле-каза басынъызга туьсеек, неге десе сиз Раббий унамаган яманлыкларды этеексиз эм колларынъыздынъ ислери мен Оны ашувландыраяксыз».

Мусадынъ йыры

³⁰ Муса сол йырдынъ соьзлерин басыннан сонъына дейим савлай Израил ямагатына окыды:

32 ¹ «Тынъланъыз, коьклер, мен соьйлеекпен;
Тынъла меним авызымнан шыккан соьзлеримди, ер!
² Окувым ямгырдай болып явсын,
Танъ шыгындай болып туьссин,
Яс оьленге ямгыр куйылгандай,
Буьрленген бутакларга ямгыр явгандай болсын!

- 3 Раббийдинъ атын эситтирейим,
Бизим Алламыздынъ уллылыгын данъкланъыз!
- 4 Ол – каядай берк, Онынъ ислери минсиз,
Онынъ баъри эткен затлары туврашыл.
Алла сенимли, ялганлыкты этпеген,
Ол акыйкат эм туврашыл.
- 5 Бу ырув болса алдавшы эм кылыксыз:
Ога туъз болмадылар,
Онынъ балаларындай аьрекетлемейдилер.
Бу олардынъ уятлыгы.
- 6 Раббийдинъ эткен ийгиликлерине сондай явап
бересинъызбе?
Эй, акылсыз эм акмак халк!
Сизди яраткан, сизди кеплестирген,
Атанъыз, Яратувшынынъ Ол тувылма?
- 7 Бурынгы куьнлерди эсинъызге туьсиринъыз;
Кеткен несиллер акында ойланынъыз.
Соранъыз атанъыздан, ол сизге айтар,
Аксакаллардан соранъыз, олар сизге анълатарлар.
- 8 Алла-Таала халкларга асабалыкларын бергенде,
Ол баъри аьдем ырувын боьлди,
Ол Израил улларынынъ санына коьре
Халклардынъ мажаларын белгиледи*.
- 9 Раббийдинъ уьлиси – Онынъ халкы,
Якыптынъ уллары – Онынъ асабалык уьлиси.
- 10 Раббий оларды кургак элде,
Елден коршаланмаган бос далада тапты.
Раббий оларды коршалады, кереклерин таппага
каьрледи;
Коьзининъ карасындай этип саклады.
- 11 Карагус калай уясын саклап
Балапанларынынъ уьстинде канатларын кенъ яйса,
Балапанларын алып канатлары уьстинде тасыса,
Раббий де солай этеди.

* 32:8 Ол Израил улларынынъ санына коьре халклардынъ мажаларын белгиледи: яде «Ол аьр халкка бирер коршалавшы маьлек белгиледи».

ШЕРИАТТЫНЪ КАЙТАРАЛАНУВЫ 32

- 12 Раббий Оьзи халкына йол коьрсетти,
Ога ярдам эткен баска алла йок эди.
- 13 Ол халкын ердинъ тав басларына шыгарды,
Далада оьскен аслык пан асырады.
Ол каялардынъ ярыкларыннан алынган балавыз бан,
Таслар арасында оьскен зейтун терегининъ майы
ман тойдырды,
- 14 Суьрувлерден эм отарлардан май эм суьт пен,
Ток козылар эм текелер мен,
Башаннынъ ийги кошкарлары ман эм сайлам
бийдай ман тойдырды.
Сиз юзимнинъ кызыл канын иштинъыз.
- 15 Ешурун* семирди эм ийнат болды;
Семирди эм май байлады, семиз болды.
Яраткан Аллады мутты, мисетсинмеди,
Каядай берк Куткарувшысын алып былактырды.
- 16 Халк ят аллаларга табынды.
Сол зат пан Оны ашувландырдылар,
Шийкендирген бутлар ман каарландырдылар.
- 17 Олар Аллага тувыл, йинлерге курманлыктар шалдылар,
Оьзлери танымаган аллаларга,
Аталарынъыз сыйламаган янъы келген аллаларга.
- 18 Каядай берк Куткарувшынъызды тасладынъыз;
Сизди яраткан Аллады муттынъыз.
- 19 Раббий соны коьрди эм сизди арам этти,
Неге десе уллары эм кызлары болсанъыз да
Оны ашувландырдынъыз.
- 20 „Мен олардан юзимди ясырарман, — деди Ол, —
Коьрермен олардынъ сонъы калай болганын;
Неге десе олар — бузылган ырув, арам балалар.
- 21 Менде олар куьнлевди тувдырдылар,
Алла болмаган бутларга табынып, Мени
ашувландырдылар.
Мен де олар халк деп санамаган халкты коьтерип,
Оларда кара куьнлев тувдырарман;

* 32:15 Ешурун: Израил халкы.

- 22 Мен оларды акмак халк пан ашувландырарман.
Меним ашувымнан от тутанады,
Облилердинъ дуныясына дейим яйылаяк.
От ерди эм онынъ берген аслыгын ютаяк,
Тавлардынъ этеклерин ягаяк.
- 23 Мен оларга баэле-казаларды йибереекпен,
Оларга Обзимнинъ окларымды атаякпан.
- 24 Мен оларга кытлык, йок этетаган йобте
Эм оьлтиретаган мараз йибереекпен;
Мен оларга йырткыш айванларды,
Топыракта йылысатаган увлы йыланларды
йибереекпен.
- 25 Орамларда кылыш балаларын йок этеек,
Уйлерин коркыныш бийлеек.
Яслар, кызлар, балалар,
Ак шашлы картлар оьлееклер.
- 26 Мен айтар эдим: инсанлар арасыннан
Олардынъ акында эскеруьвлерди йок этер эдим.
- 27 Ама душпанлардынъ селекелевлериннен корктым;
Оларга оьзлери акында: Бизим колларымыз енъди;
Оны Раббий ислемеди, – деп, айттырмага суьймедим“.
- 28 Бу акылын ишкен халк,
Олар мыйсыз.
- 29 О, эгер олар дана болсалар,
Ахыры кайдай болаягын анълар эдилер!
- 30 Эгер олардынъ каядай берк Куткарувшысы оларды
сатпаган болса,
Эгер Раббий оларды тапшырмаган болса,
Бир аьдем мынъ аьдемди калай кувар эди,
Эки аьдем он мынъ аьдемди калай кувып болар эди.
- 31 Бизим Кая олардынъ каясына усамайды:
Бизим Алла, каядай берк, олардынъ аллаларына
усамайды.
Душпанларымыз да соны биледилер.
- 32 Олардынъ юзим тереги Содом юзиминнен эм Гомора
бавларыннан.

ШЕРИАТТЫҢ КАЙТАРАЛУВЫ 32

Олардын емислери увга толы, юзим солкымлары – ашы.

- 33 Олардын шагыры – йыланнын увы,
Кара йыланнын облтиретаган увы.
- 34 Алла айтады: „Бу шуышлерди язбаганма экенмен?
Меним амбарларымда киртленмегенме экен?
- 35 Ош алууды Мага калдырыңыз,
Кылмысын Мен Озим кайтарарман.
Келер заман – душпаннын аяклары таяк;
Баэле-каза куынлери ювыкта эм аьжеллери тез келек“.
- 36 Раббий Озинин халкына обким шыгараяк
Эм де Озинин кулларын аяк,
Олардын куышлери кеткенин,
Эш бирев – не ыргат, не азат калмаганын коьреек.
- 37 Раббий айтаяк: „Кайда ды, аьше, олардын
аллалары,
Артында олар ясырынган сол кая?
38 Кайда ды аллалары,
Олардын курманлыкларынын майын егенлер,
Курманлык шагырларыннан ишкенлер?
Коьтерилсинлер эм сизге ярдам этсинлер!
Сизге басынъызды сукпага бир ер берсинлер!
- 39 Энди билинъиз, тек Мен – бир Алла,
Меннен баска алла йок.
Мен облтиремен эм яшатаман.
Мен яралы этемен, савартаман,
Эш бирев Меним колымнан куткарылмас.
- 40 Мен колымды коькке коьтеремен эм айтаман:
Мен оьмири яшайман.
Бу зат тувра болгандай, бабри зат та тувра,
- 41 Йылтыраган кылышымды кайрап,
Колыма обким уьшин алганда,
Мен Озимнин явларымнан оьшимди алаякпан
Эм Мени коьрип болмаганларга кылмысын кайтараякпан.
- 42 Мен окларымды канга малаякпан,

Меним кылышым оьлтиреек,
Оьлгенлердинь эм есирлердинь канын ишеек,
Явлардынь етекшилерининь басларын ашаяк“.

- 43 Кобклер, Оны ман бирге куванынъыз,
Алладынъ бабри маьлеклери Ога табынсынлар!
Суьйининъиз, баска миллетлер, Онынъ халкы ман,
Бабри маьлеклер Оннан куьш алсынлар!
Неге десе Ол Оьзининъ кызметшилерининъ каны
уьшин
Оьзининъ явларыннан оьш алаяк;
Оны коьрип болмаганларга кылмысын кайтараяк,
Оьзининъ элин эм халкын куьнадан тазалааяк».

44 Муса Нуннынъ улы Ешу мен келип, халкка сол йырдынъ бабри соьзлерин эситтирди. 45 Муса сол соьзлерди савлай Исраил улларына айтып, 46 косты: «Буьгуьн мен сизге айткан соьзлерди юрегинъизге салынъыз, балаларынъызга, Таураттынъ бабри соьзлерин мукаят тынъласынлар деп, буйырынъыз. 47 Сиз уьшин бу соьзлер бос соьзлер тувыл: онда – сизинъ яшавынъыз. Олар сизге, Йордан сувыннан оьтип, ие болаяк элинъизде оьмиринъизди узатааяк».

48 Сол ок куьн Раббий Мусага: 49 «Моав элиндеги Аварим кырагына, Ериходынъ карсысында Нево тавына коьтерил, Мен Исраил улларына иеликке берген Кенан элин карап шык. 50 Сенинъ аганъ Харун Хор тавында оьлген эм оьз халкына косылган, сен де коьтерилген тавда оьлеексинь эм ата-бабаларынъа косылаяксынъ. 51 Неге десе сиз экевинъиз де Зин шоьллигинде, Мерива Кадеш оазисинде, Исраил улларынынъ алдында Мени сыйламадынъыз, киелигимди коршаламадынъыз. 52 Сонынъ уьшин Мен Исраил халкына берген элди сен тек узактан коьреексинь, элге кирмеексинь» – деп, айтты.

Мусадынъ ийгилик дуvasы

33 ¹Мине Мусадынъ, Алла аьдемнинъ, оьлеектен алдын Исраил улларына багыслаган ийгилик дуvasы.

²Ол булай деди:

«Раббий Синай тавыннан келди,
Сеир тавыннан халкынынъ уьстине коьтерилди;
Паран тавыннан яркырады.

Ол мынълаган маьлеклер мен бирге келди,
Онъ колында от янып тура эди.

3 Ол оззининъ халкын шынтысы ман суьеди:
Баьри Ога багысланганларды коршалайды.
Баьриси де Онынъ аягына йыгыладылар
Эм Оннан насихат аладылар.

4 Муса бизге тапшырган Таурат,
Якыптынъ ямагатынынъ асабалыгы.

5 Халктынъ басшылары Исраил ырувлары ман
йыйылатаган заманда,
Раббий Ешурунда* патша болды».

6 Сонъ Муса айтты:

«Рубен яшасын, оьлмесин,
Тувдыкларынынъ саны азаймасын».

7 Юда ырувы акында булай айтты:

«Раббий, эсит Юдадынъ сесин,
Халкына кайтарып аькел оны.
Оьз коллары ман оззин коршаласын.
Душпанларына карсы шыкканда ога ярдам эт!»

8 Левий ырувы акында булай айтты:

«Я Раббий, Туммим эм Урим**
Сенинъ алал кулларынъ [левийшилер] уьшин.
Сен оларды Массада да сынадынъ,
Мерива оазисинде олар ман эристинъ.

9 Олар аналары эм аталары акында булай айтадылар:
„Биз оларды санга санамаймыз“.
Кардашларын танымадылар, балаларын эслемедилер;
Неге десе олар Сенинъ соьзинъди тутадылар

* 33:5 Ешурун: Исраил халкы.

** 33:8 Туммим эм Урим: сыбага таслар эм Алладынъ мыратын уьйренер
уьшин кулланылган, тамам не болганлары билинмеген эки кишкей зат.

- Эм Сенинъ антласувынъды саклайдылар.
10 Сенинъ йорыкларыньды Якыптынъ тувдыкларына
еткистедилер,
Сен берген Тауратты Исраил улларына уйретедилер.
Сенинъ алдынъа ийисли май саладылар,
Курман шалатаган орнынъда сага тутасяндырув
курманлыклар этедилер.
- 11 Раббий, онынъ куьшин багысла,
Онынъ колларынынъ ислерин хош коьр.
Ога карсы шыкканлардынъ эм коьрип
болмаганлардынъ,
Олар турып болмастай, беллерин уьз».
- 12 Бенямин ырувы акында булай айтты:
«Раббийдинъ суьйикли кулы,
Онынъ янында коркынышсыз яшасын;
Алла-Таала оны куьн узагы саклайды.
Кимди Раббий суьеди,
Сол Онынъ кушагында олтырады».
- 13 Юсып ырувы акында булай айтты:
«Раббий онынъ элин баалы танъ шыгы ман
йогарыдан,
Ерден шыккан сувлары ман багысласын;
14 Куьн берген энъ ийги затлар ман,
Аьр ай оьскен энъ ийги емислер мен,
15 Бурынгы тавлардынъ энъ аьрув савгалары ман,
Оьмирлик тоьбелердинъ берекети мен,
16 Раббий янып турган коьгемликтинъ ишиннен
Коьрсеткен рагимлиги мен,
Ердинъ энъ ийги савгалары ман
Толылыгы ман багысласын.
Баьри бу ийгиликлер Юсыптынъ басына келсин,
Кардашлары арасында етекшидинъ тоьбесине явсын.
17 Уллылыгы ман ол марка бугага усайды,
Куьши мен – кийик бугага.
Муьйизлери мен ол халкларды,

Тагы да ердинъ бир шетинде яшаганларды да, суъзип
басляк.

Сондай онлаган мынъ Эпрайым уллары,
Сондай мынълаган Манаше уллары».

18 Забулон ырувы акында булай айтты:

«Забунон уллары, суъйининъиз, сиз йолга шыкканда,
Суъйининъиз сиз де, Иссакар уллары,
шатырларынъызда!

19 Олар халкларды тав янына шакыарлар;
Сонда алал курманлыкларды шаларлар.
Олар денъизлердинъ берекети мен,
Кумда ясырылган казналары ман тояклар».

20 Гад ырувы акында булай айтты:

«Гад улларынынъ топырагын кенъейткен Аллага шуькир!
Олар арсландай болып онда яшап,
Авлаганларынынъ колын, басын йыртып аладылар.

21 Оьзлерине энъ ийги ерди айырып алганлар,
Оларга етекшидинъ пайы берилген.
Халктынъ басшылары йыйылганда,
Олар Раббийдинъ аьдил ыркын
Эм Онынъ Исраилге берген йорыкларын толтырды».

22 Дан ырувы акында булай айтты:

«Дан Башаннан шоршып юрген
Арслан баласына усайды».

23 Напталий ырувы акында булай айтты:

«Напталий Раббийдинъ рагимлиги эм багыславы
ман толган.

Ол коьл эм кубыладагы ерге ие боляк».

24 Ашер ырувы акында булай айтты:

«Ашер улларынынъ ишинде энъ бек сыйлы болган ул;
Кардашларынынъ арасында шапагатлы болсын,
Аякларын май ман ювсын.

- 25 Капыларынынъ тиеклери темирден эм езден боляк,
Байлыгынъ, куьнлеринъдей, сансыз боляк».
- 26 [Муса баъри Исраил улларына булай айтты:]
«Ешурун, Аллага тенъ болган эш бирев йок.
Ол коьклерден, Оьзининъ уллылыгы ман
Булытлар уьстинде сизге ярдамга асыгады.
- 27 Оьмирли Алла – коршалавшынъыз,
Онынъ оьмирли колларынынъ аясындасыз.
Ол душпанынъызды сизден кувар эм айтар:
„Оны йок этинъиз!“ – деп.
- 28 Соьйтип, Исраил уллары коркувсыз яшаяклар;
Якыптынъ булагы кавыфсыз боляк.
Элинде бийдай эм шагыр мол;
Онда коьклер шык явдырады.
- 29 Исраил уллары, сиз наьсиплисиз!
Сиздей, Раббий куткарган, халк бар ма?
Ол сизге калкан, ярдамшы эм данъклы кылыш.
Душпанларынъыз алдынъызда ийилееклер,
Аякларынъыз бан оларды таптаяксыз».

Муса пайхамбардынъ оьлими

34 ¹Муннан сонъ Муса Моав далаларыннан озып, Ерихо шахарынынъ карсысындагы Писга тавларына кетти. Онда Нево тавына шыкты. Раббий ога Гиладдан Данга дейим баъри элди коьрсетти, ²савлай Напталийдинъ топырагын, Эпрайымнынъ эм Манашединъ элин, савлай Юдадынъ топырагын Ер арасы денъизге дейим, ³Негев шоьллигин эм Хурма шахары Ериходынъ даласын, Соар шахарына дейим. ⁴Раббий ога айтты: «Мине Мен Ибрагимге, Исхакка эм Якыпка „Сенинъ тувдыкларынъа береекпен“ – деп, ант эткен эл. Мен оны сага коьрмеге ызын бердим, ама сен сол элге кирмеексинъ».

⁵Муса, Раббийдинъ кулы, сонда, Моав еринде, Раббий айткандай, оьлди. ⁶Раббий оны Моавда, Бетпеор шахарынынъ карсы ягындагы оьзенинде коьмди, ама буьгуьн де эш бирев онынъ кабыры каерде болганын билмейди. ⁷Мусага, ол оьлгенде, юз йырма йыл эди. Ама коьзлери осал болмады,

куыши кетпеди. ⁸Израил уллары отыз куын Моав даласында Мусадынъ олимининъ сыйтын, йылав эм кайгырув куынлери кутылганга дейим, эттилер.

⁹Нуннынъ улы Ешу даналык рухына толды, неге десе Муса онынъ басына колларын салган эди. Израил уллары ога тынълайдылар эм Раббий Мусага буйырганларды этедилер.

¹⁰Соннан сонъ Израилде Мусадай, Раббий мен юз бен юз коьрискен, пайхамбар болмаган. ¹¹Раббий оны Мысырда паронга, баьри онынъ куллыкшыларына эм савлай элине коьп нышанларды эм аьжейиплерди коьрсетпеге йиберди. ¹²Баска эш бирев Муса Израил улларына коьрсеткен уллы куышти эм коркынышлы аьжейиплерди этпеген.

СОЪЗЛИК

Абил – Адам ман Авадынъ экинши улынынъ аты. Абил шалган курманды Алла кабыл эткенде, уйкен кардашы Кабил, куьн-леп, Абилди оьлтиредиди. Бу зат аьдем дуниясынынъ тарихинде биринши аьдем оьлтируьви эди.

Авив – Авив айы, ювытлардынъ календарине коьре, йылдынъ биринши айы. Ногай календарине коьре бу ай Навруз айы ман Коькек айынынъ ортасына келеди. Навруз айы ногай тилинде Аьбирили деп те айтылады.

Адам – Алладынъ эмири мен болган биринши аьдем. Аьдем-лер дуниясы Адамнан эм Авадан басланган. Олар, Алла берген йорыкты толтырмай, куьналы болган себепли, инсан тувдык-ларына язалавга оьлим берилген.

Алал, арам – Тауратка коьре исраилшилер алалды эм арамды айырып билмеге керек болганлар. Арам деп бир кесек айванлар, куслар, балыклар, керек-яраклар белгиленеди. Сол зат аьдемлер мен байланыслы. Эгер аьдем арам ырызкыды ашамаса, югатаган маразлар ман авырмаса, оьлгеннинъ суьегине тиймесе, онынъ кан аккан ярасы болмаса, ол таза аьдем деп саналады. Нас деп юккан мараз бан, баска авырувлар ман авырганлар саналган. Нас аьдемлерге дин амалламаларга, таза затларга тиймеге ясак болган. Тазаланмак уьшин, аьдем туьрли сынавлардан озбага керек болган. Мысалыга, тазаланмак уьшин, курманлар шалынмага керек, аьдемге майоран сув себелегенлер. Тагы да аьбдес алып, кийимин ювмага керек болган.

Алла уьйи – бурынгы ювытлардынъ Аллага табынув уьйи. Ерусалимде орынласкан Алла уьйин бас деп Сулеймен пат-ша салган эди. Бу уьй эрамыздан алдын 6-ншы юзйыллыкта

Созлик

бузылган. 5-нши юзйыллыкта янъыдан куралган эм курман этилетаган орын болган. Иса Масих олып тирилгеннен 40 йыл сонъ, янъы эрадынъ 70-нши йылында Алла уыйи урымшылар ман йок этиледи.

Алой – ийисли сагыз кокыган терек, ийисли май эм бальзам кебинде кулланылган. Аьлиги замандагы белгили алоэ обсим-лигиннен баскаланады.

Амалекшилер – Бурынгы заманларда Палестина эм Мысыр арасында яшаган бир халк.

Амин – ювыт тилинде «солай болсын» деген маънеди анълатады. Дувалардынъ сонъында айтылады.

Аморшылар – Кенан еринде, сонда исраилшилер келмей турып, яшаган бир коьшпели халк. Библияга коьре аморшылар – Нухтынъ уныгы Хамдынъ улы Кенаннынъ тувдыклары болады.

Антласув сандыгы – агаштан ясалган эм уьстине алтын ялатылган, уьстине он буйырык язылган ялпак таслар салынган сандык. Бу буйырыкларды Алла Синай тавында Мусага берип, Исраил халкы ман антласувды беркиткен. Сандык капкашында канатлары яйылган эки керуби болган. Сандык Кие Шатырда, сонъ Алла уыйининъ энъ кие кесегине салынган.

Антласув сандыгынынъ капагы – эски шыгармалардынъ тилинде «капкаш» яде «куьнады кеширетаган ер» деген созлэр кулланады. Бу капкаштынъ уьстинде эки алтын керубидинъ арасында коьринмей Яратувшы турган. Тазаланув Куьнинде бас дин кулыкшысы Алла уыйининъ энъ кие кесегине халктынъ куьнасы уьшин курманлыктынъ канын алып кирген эм оны Антласув сандыгынынъ капкашына буьрккен.

Антласув Шатыры – Алла Исраил уллары ман беркитилген Кие Антласув эки ялпак таста язылган эди. Сосы таслар Кие Шатырда сакланганы уьшин, ога «Антласув Шатыры» деп айтыла эди.

Созлик

Ассылык – Алла акында яравсыз созь айтув.

Аса таяк (жезл, скипетр) – бойсынувдынь эм Алладынъ куьшининъ символы.

Ашера – хатын алла.

Ашыткысыз ытпек байрамы – кара: *Пасха байрамы*.

Абжейип нышан – Аьдемге Алладынъ йибегенин анълатар уьшин этилген, аьдеттеги табиат йорыклары ман анълатып болмаган бир коьринис, ис, зат.

Аьхирет – оьлилер дуньясы. Оьлгеннен сонъ баьри аьдемлер – эм туврашыллар, эм куьналылар туьсетаган ер асты. Библияда ювыт тилинде «шеол» деп, орыс тилинде – «преисподняя» деп айтылады.

Баал – коьк гуьрилдеви мен байланыслы алла. Израилшилер келгенге дейим, Палестинде яшаган кенаншылар сол аллага сежде кылганлар.

Бабага олтыртув/ бабалатув – Алладынъ Ибрагимге берген аманаты ман аьр бир ювыт бала тувганнан сонъ сегизинши куьнинде бабага олтыртылган. Сол аьдет Алла ман Ибрагимнинъ тувдыклары арасында беркитилген антласувдынъ белгиси болган.

Бабыл – Бурынгы заманларда Ювык Куьнтуварда атаклы эм куьшли патшалыгынынъ бас шахары, аьлиги Ирактынъ кубыла бетинде орынласкан эди.

Бас дин куллыкшысы – Бас дин куллыкшысы Харуннынъ туькымыннан болган. Тауратка коьре Кие Шатырдынъ, сонъ Алла уьйининъ энъ кие кесегине йылда бир кере кирмеге тек бас дин куллыкшысынынъ ыхтыяры болган.

Баска миллетлилер – ювыт болмаганлар (язычники) – бурынгы израилшилер ят халкларга «баска халклар (язычники)» дегенлер, неге десе тек ювытлар Бир Аллага табынганлар, а

Созлик

баска (ят) халклар обтирик аллаларга, бутларга табынганлар, сежде кылганлар. Ювытлар оларды, Акыйкат бир Аллага эм Ол айырып алган Исраил халкына душпан болганлары ушин, суймегенлер.

Бурынгы ювыт тили – бурынгы Исраилде ювытлардынъ кулланган биринши тиллери. Иса тувганнан алдын (бизим эрага дейим) исраилшилар соьйлеген тил. Эски Антласувдынъ коьп бетлери сол тилде язылган. Тек есирликтен кайткан сонъ, ювытлардынъ коьбиси сол тилден кардаш арами тилине коьшип баслаган.

Бут – идол, обтирик алладынъ сынтасы; обтирик танъри.

Дин куллыкшысы – Алла ман аьдемлер арасында, Аллага курманлык аькелуьвде, баска дин ислерде кызмет кылган киси. Кие Шатырда эм Ерусалим Алла Уьйинде маьнели дин амалламаларды озгармага хаькы болган аьдем. Тауратка коьре, Исраилде тек Мусадынъ агасы Харуннынъ тувдыклары дин куллыкшылар болмага болганлар, неге десе Харун бу исти юргистпеге деп, Алла ман айырылган. Дин куллыкшылар Алла Уьйининъ ислерин, курман шалувын, дин байрамларын юргисткенлер. Кызметлеринде оларга левийшилер ярдам эткенлер. Олардынъ исин Бас дин куллыкшы басшылаган.

Ибрагим – Ибрагим пайхамбар исраилшилердинъ эм баска халклардынъ несиллерининъ басы. Кие Китапта ол, яшав аьллерге эм аьдемлердинъ баа беруьвине карамай, бир Аллага шынты юрек пен берилгенликтинъ, онынъ баьри буйырыкларын толтырмага аьзирликтинъ уьлгиси болады.

Ынжыр – Палестинада кенъ яйылган емис тереги. Емиси айлак таьтли эм пайдалы, берекетли эм тынышлы яшавдынъ символы болады. Соьйтип те исраил халкынынъ символы болып келеди.

Исраил – Алла, Якьп Оны ман Пениелде куьрескенде, Якьпка «Исраил» атын берген эди. Якьптынъ он эки ьрувдан болган тувдыклары Исраил уллеры деп айтылады. Сонъ патшалык боь-

Созлик

лингенде «Исраил» аты керуув ырувлары эм олардынъ яшарлык ерлерине де ортак болады. Янъы Антласувда «Исраил» атын Исраил халкы деп анылатылады, соьйтип те Исраилдинъ буьтин ери эм Палестинады анылатады.

Исхак – Ибрагим мен Сарадынъ улы, Якыптынъ атасы болып, Якып аркалы ювытлардынъ атасы болган.

Кабил – кара: *Абил*.

Керуби – Сыйлы Язувларда керубилер деп Аллага айырым ювык болган коьктеги маьлеклерге айтканлар.

Кая тавшан – даман деп де айтылады. Сирияда каялы тоьбелерде яшаган, тавшандай от ашаган айван.

Кенан – Нух пайхамбардынъ улы Хамдынъ тувдыкларынынъ бирисининъ аты. Соьйтип те, онынъ тувдыклары кенаншылар ман энъ басыннан байырланган Ер ортасы денъиз эм Йордан йылгасынынъ арасындагы ер аты. Сол ерди Алла Ибрагимге эм онынъ тувдыкларына байырламага ваьде эткен. Аз-аздан Кенан ери исраилшилер ман байырланган эди.

Кие – 1) Сыйлы; 2) Алладынъ куллыгына багысланган. Библияда «кие» соьзи – айырым эм аьдетте болмаган, тыскары, бу дуньяга байыр болмаган, соны уьшин эш тийилмес затты анылатады. Энъ де бириншилей, бу соьз Аллага байыр. Эски Антласувда бу соьз тек Аллага байыр болган затлары анылатар уьшин кулланады: Кие Шатыр, соьйтип те, Алла Уьйинде, Алла кызметинде кулланылатаган затлар.

Кие Куман – кара: Кие Язувлар (2-нши маьнеси).

Кие оьтпеклер – Кие шатырдынъ энъ кие кесегинде стоьлге салынган он эки ашыткысыз оьтпек. Оьтпеклер стоьлдинъ уьстинде бир юмадынъ узагына калатаган болган, соннан сонъ олардынъ орнына янъы писирилген оьтпеклер салганлар. Стоьлден оьтпеклерди алганнан сонъ, оларды тек дин куллыкшылар ашамага болганлар.

Кие Рух – арапша «Рухулкудус», орысша «Дух Святой». Алладың Кие «Яны», аьр ерде болган, Алладың коьринмеген «Куьши», «Куваты».

Кие шатыр – Алла Уьйи салынганга дейим исраилшилер Аллага «Шаатлык шатыры» деп аталатаган кие шатырда курманлыкларын шалганлар эм Ога табынганлар. Аллага кызмет кылганда, керекли алатларга, инсанларга «кие» деп айтсалар, олардынъ Аллага табынатаганлары белгили болган. Кие мекан деп те айтылган, кие шатыр бир ерден бир ерге коьширилетеган уьйкен шатыр болган. Шатырдынъ энъ кие кесегинде Антласув сандыгы сакланган. Сулейманнынъ заманларында кие шатырды бир ерден бир ерге алып юрген йоклар. Шатыр Ерусалимде коьширилирмей дайым турган.

Куьна – Адам эм Авадынъ Аллага карсылык эткенлери себептен аьдемлер Алладың парызларын толтыралмайтаган эм этпеге суймейтаган болдылар. Бу аьл «куьна» деп аталады. Куьна, инсан кылыгымыздан шыгып, Алладың буйырыгына карсы болган ойларды, созьлерди, ислерди анълатады.

Левийши – Исраилдинъ Левий ырувыннан болган аьдем. Левийшилер Алла уьйинде дин куллыкшыларына ярдам этетаганлар.

Майлав – бурынгы заманларда Аллага кызмет кылар уьшин кулланылаяк заттынъ уьстине яде янъы кызметке салынаяк инсаннынъ басына зейтун майын ягатаган болганлар. Бу созь Инжилде Алладың Кие Рухын иманлыларга беруьвин де анълатады. Майланган аьр бир зат бек кие исте кулланылатаган болган. Мысалыга, шатырдынъ курман шалатаган орны яде оьзи – шатыр.

Маьлек – Аллага кызмет эткен, Онынъ буйырыкларын инсанларга еткерген, ярдамласкан рух ян. Сыйлы Язувларда маьлеклерге берилген атлар бар – Микаил, Жабраил. Маьлеклердинъ бир боьлиги Аллага карсы бас коьтерген. Оларга кыянатшы маьлеклер деп айтылады.

Манна – «коьклерден туьскен ырызкы». Исраилшилер, Мысырдан шыгып, кыркъ йыл Синай шоьлде юрген заманда Алла оларга сол ырызкыды берген. Манна ак буьртиклерге усаслы болган.

Созлик

Муса – Левий тукумыннан Алла, Оъзи танълап, айырган инсан. Ол Исраилшилерды Мысырдагы есирликтен шыгарган. Шоълде юрген сонъгы вакытларында Муса оларга эм басшы, эм де пайхамбарлары болган. Ол исраилшилерга Алладан туъскен Занъды (Тауратты) еткерген. Олар Тауратты сакламага керек болганлар. Таурат Библиядынъ баслапкы бес китабында берилген.

Нух – Алла яманлыкка баткан аьдемлер дуныясын йок этпеге токтасканда, тек ялгыз бир туврашыл Нух пайхамбарды эм онынъ аьелин сав калдырды.

Онъ ягында турув – бурынгы ювыт культурасында бивевдинъ онъ ягында турувы яде олтырувы – энъ сыйлы эм уллы орын деп саналган.

Ораза тутув – Кие Китаптынъ заманында бу созъ астан-сувдан толысынша токтап турувды анылаткан. Событип, аьдем озин Аллага аманатлап, озининъ Ога бойсынувын коьрсеткен, Оннан куьнасын кеширувди эм ярдам этувди тилеген.

Пайхамбар – Алла ман, Онынъ ыхтыярын эм ашылувларын аьдемлерге еткерувъ ушин шақырылган эм айырылган инсан. Кие Рухтынъ ярдамы ман пайхамбарлар алдыда болаяк затлар акында билдирип, эм де насихатшы, йорыкларга карсы ислерин ашып айтып, аьдемлерди куьналардан тазаланмага кереги акында шақыратаган эдилер.

Пасха байрамы – бу байрамда ювытлар Алладынъ Муса пайхамбар аркалы олардынъ аталарын Мысырдагы кул болувдан куткарганын эске туьсиредилер. Курманлык козыды шалып, ети куьн бойынша ашыткысыз оьтпек ашайдылар. Сол себептен бу байрам ашыткысыз оьтпек байрамы деп те аталады.

Рух – кара: *Кие Рух*. Ювыт созъи «руах». Маьнеси: «тыныс, елемик, рух». Эски Антласувда Алладынъ Рухы – яратылувдынъ куьши, яшав беруьвши, баьри янлы дуныяды саклавышы, ярдамшы. Оннан баска Алладынъ Рухы инсанга акыл, анлам береди, ога зегинлик береди, Аллага кызмет кылмага шақырады.

Сарай, Сара – Ибрагимнинъ хатыны. Сара Ибрагим мен шоьл сеперининъ баьри кыйынлыкларын бирге кеширген. Сав оьмири ол авьлетсиз калганда, энди картайганда, бек аьжейип ис болып, Ибрагимге Исхак деген ул бала табады. Янъы Антласувда Сара иманлыктынъ эм тынълавлыктынъ уьлгиси болып келеди.

Синай – Мысырдынъ Синай ярым аралында тав. Алла сол тавда исраилшилер ман антласувын бегиткен эм Муса пайхамбар аркалы оларга Тауратты еткерген. Муса Синайга ялпак тасларды алар уьшин минген. Сол тасларга Он буйырык (Антласувдынъ уьнъилип язылган буйырыклары) язылган. Тап сол тавда Алла Ильяс пайхамбарга елемик болып коьринген.

Содом эм Гомора – Кенаннынъ бурынгы шахарлары. Сол шахарлардынъ аьдемлерининъ куьналары уьшин, Алла оларга коьктен ялын туьсирип ялатты.

Таурат – 1) Алла Муса пайхамбарга берген кие занъ (шерият); 2) Эски Антласувдынъ сол занъды ишине алган биринши бес китабы; 3) Эски Антласув китапларынынъ баьриси.

Талант – 30 кг ювык авырлык оьлшев.

Урим эм Туммим – сыбага таслар эм Алладынъ мыратын уьйренер уьшин кулланылган, тамам не болганлары билинмеген эки кишкей зат.

Хаджар – Ибрагим пайхамбардынъ некаяхсыз пишеси болган. Сарадынъ таьвкеси эди. Хаджар, Ибрагимнен ул бала (Исмаилды) тапкан, ама Ибрагимнинъ асаба тукым калдырувында тек Сарадынъ улы Исхак болган. Исмаилдан, Алла шапагаты ман, уллы халк – исмаилшылар туьзилген. Оларга оьзлерин араплар аькетедилер.

Харун – Муса пайхамбардынъ агасы, Левий ьрувыннан. Алла-Таала Муса аркалы Тауратты йибергенде, ювытларга биринши дин куллыкшысы болып Харун айырылган эди. Оннан сонъ бас дин куллыкшылардынъ баьри де Харуннынъ ьрувыннан болган.

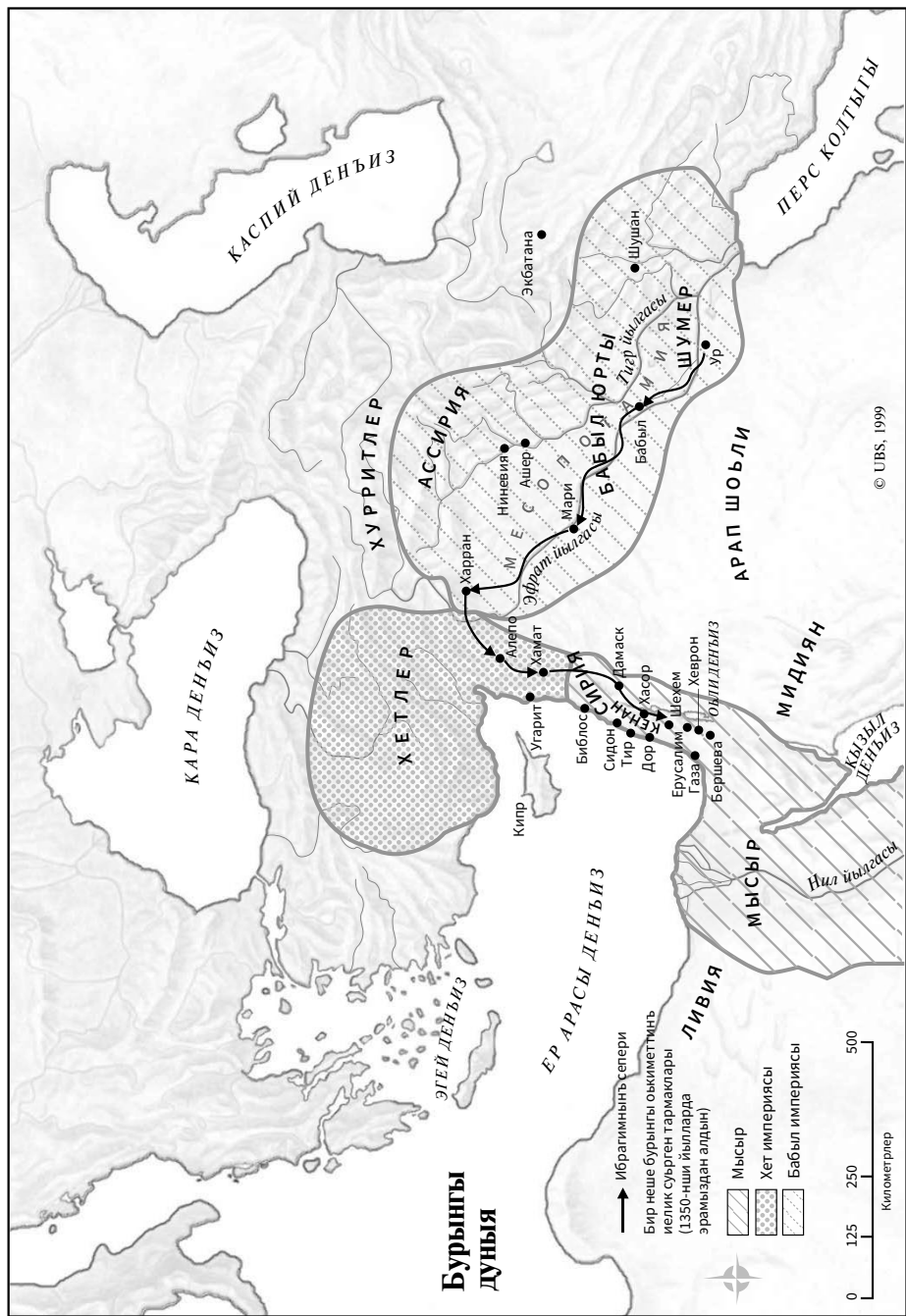
Шаатлык шатыры – кара: Кие шатыр.

Шабат куьни – юма аксамнан юма эртеси аксамга дейим заман арасы; ювытлардынъ эш бир ис этпеген кие куьни. Раббийдинъ буйырганынша, Израил халкы тыншаймага эм аьдеттеги курманлыклар шалмага тийисли болган.

Эрегожа киев эм куьл себуьв – ювытлардынъ уллы кайгыды яде куьнады билдируьв аьдети.

Ювыт – жуьйт, юдей, еврей.

Юсыт – Якыптынъ он эки улынынъ бириси, онынъ суьйиклиси. Израил халкын Эпрайым эм Манасса деген эки ырувы оннан басларын алганлар. Кардашлары оны ыргатлыкка сатканлар. Тек Алла Юсыпты куткарган эм мысыр патшасынынъ аькими эткен. Сол исте кызмет эте турып, Юсып кардашларын, баьри уьйдегилерин, соьйтип те коьплеген мысыршыларды кургаклык вакытында ашлыктан куткарган.

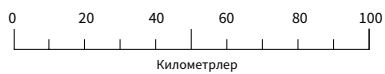
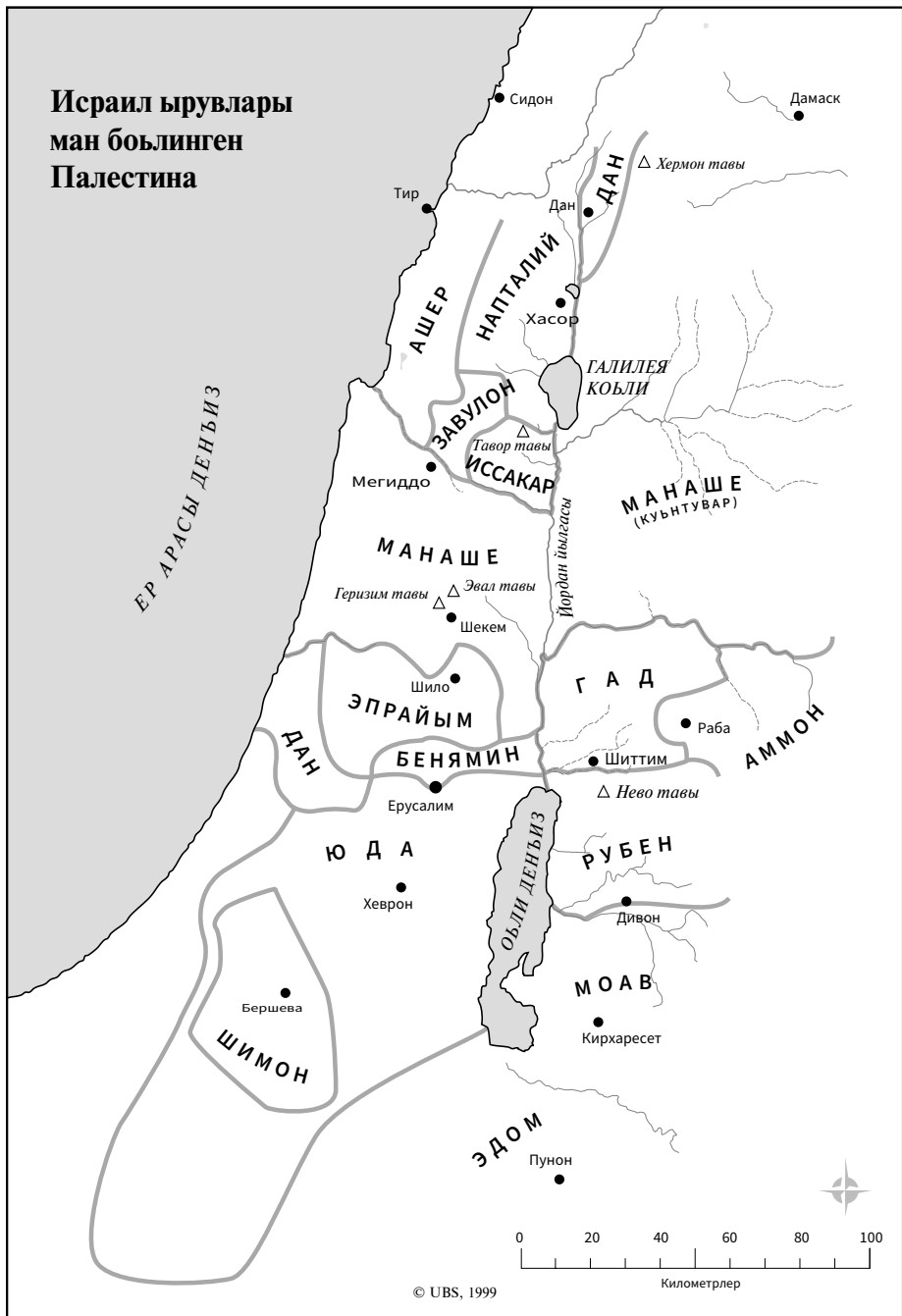
Бұрынғы дүниә

→ Ибрагимның сепери
 Бир неше бұрынғы оқиғалардың
 иелік сұрыптан тармақтары
 (1350-нші ыйларда
 эрамыздан алдын)

- Мысыр
- Хет империясы
- Бабыл империясы

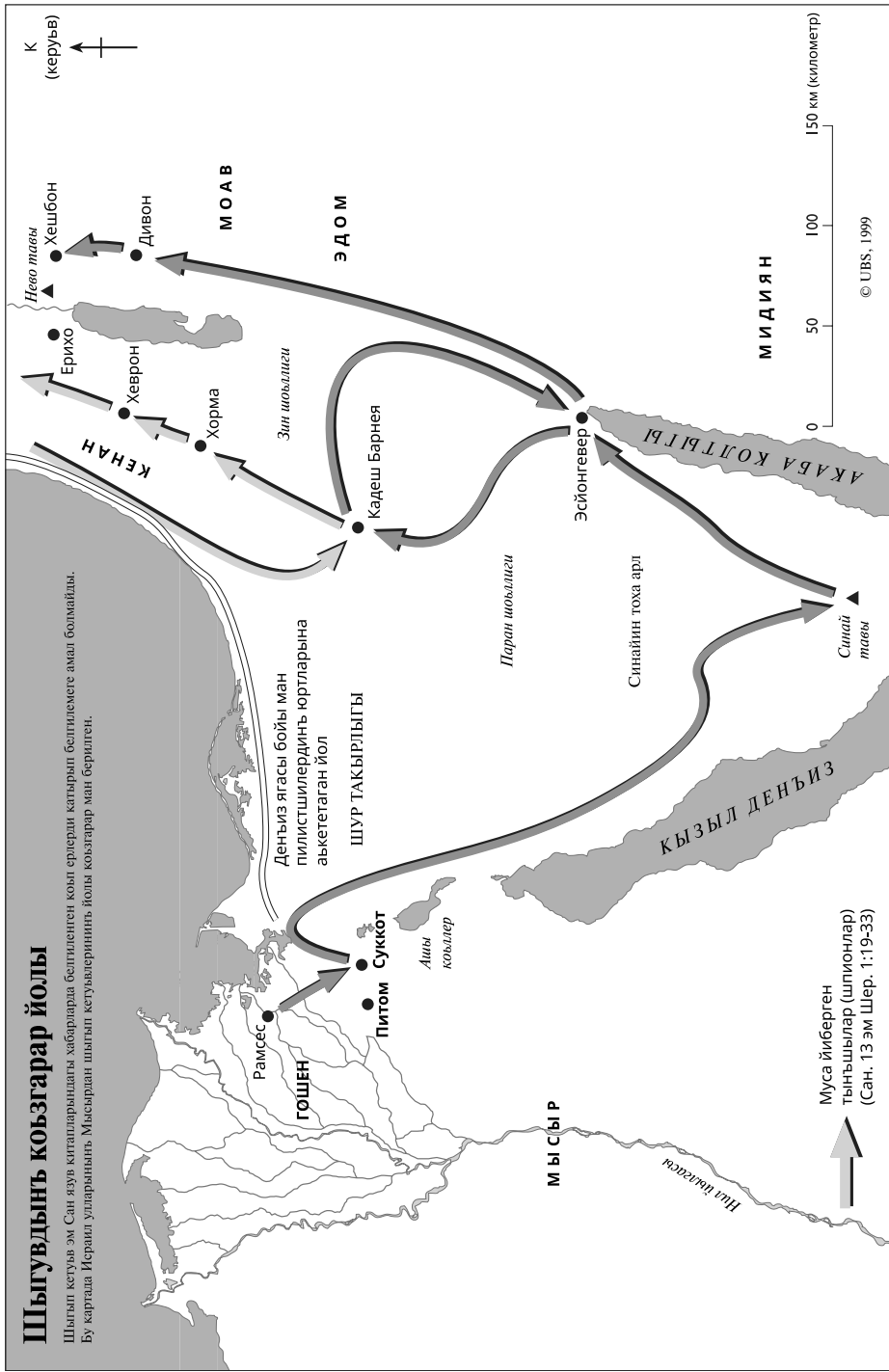
Исраил ырувлары ман бӱблинген Палестина

© UBS, 1999

Шығуындың қозғалар йолы

Шығып кетуэм Сан йазув қытапларындағы хабарларда белгіленген қол ерлерди қатарып қатырып белгілемеге амап болмайды. Бу қартада Исраил уларының Мисирдан шығып кетуэлерининь йолы қозғалар ман берілген.

Муса ййберген
Тыншылар (шпионлар)
(Сан. 13 эм Шер. 1:19-33)

ТАУРАТ

*Пятикнижие
на ногайском языке*

Pentateuch in the Nogai language (ISO: nog)

Институт перевода Библии
101000 г. Москва, Главпочтамт, а/я 360
www.ibt.org.ru

Подписано в печать 7.11.2023
Формат 60×90¹/₁₆. Печать офсетная. Усл. печ. л. 14,7
Тираж 700экз. Заказ №

Отпечатано в АО «Первая Образцовая типография»
Филиал «Чеховский Печатный Двор»
142300, Московская область, г. Чехов, ул. Полиграфистов, д. 1
Сайт: www.chpd.ru, E-mail: sales@chpd.ru, тел. 8(499)270-73-59